جواهر البخاري
وشرح القسطلاني

سەھىھۇلبۇخارى جەۋھەرلىرى

ۋە قەستەلانى شەرھى

مىللەتلەر نەشرىياتى

تۈزگۈچى:

مۇستەفا مۇھەممەد ئەمارە [مىسىرلىق]

تەرجىمە قىلغۇچى:

مۇھەممەت سالىھ

تەرجىمىنىڭ مەسئۇل مۇھەررىرى:

خوجا ئابدۇللا ئوسمان

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على الأنبياء والمرسلين
وعلى سيدنا محمد وعلى آله وأصحابه.

ربنا آتنا من لدنك رحمة وهيئ لنا من أمرنا رشدا، واكتبنا
من عبادك السعداء، وثبتنا على كلمتي الإيمان والهدى، ربنا
لك الحمد على سوابغ آلائك، وجزيل نعمائك، ووافر عطائك
ولك الشكر على توفيقك وإحسانك، وخيراتك وأفضالك، حمداً
وشكراً يملآن ملأك، ويوجبان مزيدك، ويجيران من سخطك
وأشهد أن لا إله إلا الله، شهادة تنجي من النار، وتحشر قائلها مع
الأبرار، وأشهد أن سيدنا محمداً عبده ورسوله، الذي بعثت
بوقت رسالته، ولتأسيس بنيان نبوته، وأشرقت الدنيا بالأسرة
وتغشت بشكره الفاخر، وتفتقت عن روضة الطراوة، ونقلت
... بإحياء فضله الطاهر، ورسول تقلب في أصلاب الذين، وأجمع
المنطق الفصل، واختص بجوامع الكلم، وروائع الحكم، ومن

ئەسلى ئەرەپچە نۇسخىسىنىڭ 2 ـ بېتى.

ترجمة الإمام البخاري

هو أبو عبدالله بن اسماعيل بن ابراهيم بن المغيرة بن بردزبة
ابن بذدبه الجعفي ولاء البخاري منشأ . إمام المسلمين . وقدوة
الموحدين . وسيد المحدثين . المقدم في قوله وفعله وصاحب الفضل
المتواتر . والعلم الصحيح الكامل الوافر . قد أشرقت من شروقه
أضواء الهداية اللامعة . وصدحت خطبه على منبر الإرشاد بالحجج
القاطعة . وتصدى لاحياء السنة النبوية المطهرة بما أجمع السلف
والخلف على قبوله

(ولد) رحمه الله تعالى ببخارى سنة أربع وتسعين ومائة .
ونشأ بها يتيما فحفظ القرآن الكريم . وأخذ يطلب السنة الشريفة
وهو صبي وحبب اليه سماع الحديث وهو في المكتب . فكان أول
سماعه سنة خمس ومائتين من علماء بخارى أشهرهم أبو أحمد محمد بن
يوسف البيكندي وكان يهابه إذا جلس أمامه لكثرة حفظه
وذكائه النادر وبلاغته وقد حفظ عشرات الالوف من الأحاديث
وهو في ريعان شبابه وكان أهل المعرفة يتبادرون خلفه في طلب

ئەسلى ئەرەپچە نۇسخىسىنىڭ 9 ـ بېتى.

كىتاپخانلارغا:

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆزلىرى، ھەركەتلىرى ۋە ئۇ سۈكۈت قىلغان ساھابىلەرنىڭ سۆزلىرى ۋە ھەركەتلىرى ھەدىس ياكى سۈننەت دەپ ئاتىلىدۇ. ھەدىس ئىسلام دىنىنىڭ دىنىي ۋە ئىجتىمائىي تەشەببۇسلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، ئىسلام شەرىئىتىدە ھەدىس قۇرئاندىن قالسا ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدۇ.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ھايات ۋاقتىدا ھەدىسلەر يېزىپ قالدۇرۇلمىغان، پەقەت ساھابىلەرنىڭ ئېغىزلىرىدىلا رىۋايەت قىلىنىپ كەلگەن. ئۇ ۋاپات بولغاندىن كېيىنكى دەۋرلەردە ئىسلام خەلىپەلىگىنىڭ سىياسىي، ئىقتىسادىي ۋە مەدەنىيەت جەھەتلەردىكى تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، ئىسلام دىنى قىسقا مەزگىل ئىچىدە ئەرەپ زېمىنىدىن ھالقىپ ئۆتۈپ، ئاسىيا، ئافرىقا، ياۋروپا قىتئەلىرىگە تارقالدى. ئىسلام دىنىنىڭ تېز راۋاجلىنىشى جەريانىدا، خىلمۇ-خىل مەزھەپلەر ۋە سىياسىي گۇرۇھلار مەيدانغا كەلدى. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئېھتىياجى ۋە باشقا سەۋەپلەر تۈپەيلىدىن، ھەدىسلەرنى تۈرلۈكچە ئىزاھلىدى، شۇنىڭدەك باشقا غەرەزدىكى بەزى كىشىلەرمۇ ھەر خىل ماۋزۇ ھەدىس (يالغاندىن توقۇلغان ھەدىس)لەرنى ئويدۇرۇپ چىقاردى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، ساھابىلەر ۋە تابىئىنلەر ئارىسىدىكى ئىلمى ھەدىس

بىلەن شۇغۇللانغۇچىلار ۋاقتىنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئالەمدىن ئۆتۈپ، تۈگەشكە باشلىدى.

يۇقۇرقى ئەھۋاللارغا ئاساسەن، نۇرغۇنلىغان ھەدىس ئالىملىرى ھەدىسلەرنى توپلاپ، رەتلەپ، كىتاپ قىلىپ تۈزۈپ چىقىشقا كىرىشتى. 9 - ئەسىرگە كەلگەندە، ناھايىتى نۇرغۇن ھەدىس كىتاپلىرى بارلىققا كەلدى. سۈننى مەزھىبىدىكى مۇسۇلمانلار ئارىسىدا كەڭ تارقالغان «سىھاھى سىتتە» ياكى «كۈتۈبى سىتتە» دەپ ئاتالغان 6 پارچە مەشھۇر ھەدىس كىتاۋى ئىچىدە «سەھىھۇلبۇخارى» ئەڭ نوپۇزلۇق ۋە قۇرئاندىن قالسىلا ئەڭ موتىۋەر ۋە ئىشەنچلىك كىتاپ دەپ قارالدى.

ھەدىس — قۇرئاننىڭ ئىزاھاتى ۋە قوشۇمچىسى، ئۇ ئىسلام دىنىنىڭ ئەھكاملىرىنى چۈشەندۈرۈش ۋە قائىدە - تۈزۈملىرىنى بەلگىلەشتە مۇھىم ئاساستۇر. قۇرئان بىلەن ھەدىس كىتاپ بولۇپ شەكىللەنگەندىن كېيىن، قەدەممۇ - قەدەم ئىلمى تەفسىر، ئىلمى ھەدىس ۋە ئىلمى فىقھى قاتارلىق شەرىئەت ئىلىملىرى بارلىققا كەلدى. ھەدىس ئىسلام دىنىنىڭ ئومۇمى دىنىي ئىدىيىسىنىلا ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىش بىلەن قالماستىن، ئەرەپ يېرىم ئارىلىنىڭ ئىجتىمائى ئەھۋالى، سىياسى، ئىقتىسادىي، ھەربى ئىشلىرى، مەدەنىيىتى ۋە ئۆرپ - ئادىتى قاتارلىقلارنىمۇ ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ، ئىسلام دىنى بىلەن تونۇشۇش ۋە ئۇنى تەتقىق قىلىشتا، دەسلەپكى مەزگىللەردىكى ئەرەپ جەمىيىتىنى تەتقىق قىلىشتا بىزنى قىممەتلىك ماتېرىياللار بىلەن تەمىنلەيدۇ.

ئېلىمىز قەدىمدىن تارتىپلا ئەرەپ خەلقلىرى بىلەن ئىقتىسات ۋە مەدەنىيەت جەھەتلەردە يېقىن دوستانە مۇناسىۋەتتە بولۇپ

كەلگەن. تارىخىي خاتىرىلەرگە قارىغاندا، ئىسلام دىنى ئېلىمىزگە تاڭ سۇلالىسى دەۋرىدە يۇڭخۇيىنىڭ ئىككىنچى يىلى (مىلادىنىڭ 651 ـ يىلى) كىرگەن. ئېلىمىزدە خۇيزۇ، ئۇيغۇر، قازاق، ئۆزبېك، تاجىك، تاتار، قىرغىز، سالا، دۇڭشىياڭ، باۋئەن، قاتارلىق ئون مىللەت ئىسلام دىنىغا ئېتىقات قىلىدۇ. ھەدىسنى تونۇشتۇرۇش ئېلىمىزدىكى ئىسلام دىنىغا ئېتىقات قىلىدىغان مىللەتلەرنىڭ تارىخى، مەدەنىيىتى ۋە ئۆرپ ـ ئادەتلىرىنى تەتقىق قىلىشقا ئوڭايلىق تۇغدۇرۇپ بېرىدۇ.

ھەدىس ئېلىمىزدە بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىنغان ئەمەس. «سەھىھۇلبۇخارى جەۋھەرلىرى ۋە قەستەلانى شەرھى»نىڭ ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە قىلىنىشى تۇنجى قېتىملىق ئىش.

بۇ كىتابنى تەرجىمە قىلىش 1979 ـ 1985 ـ يىللىق مەملىكەتلىك دىنىي ئىلىم تەتقىقاتى پىلانىغا كىرگۈزۈلگەن بولۇپ، بۇ خىزمەت شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى دىنىي تەتقىقات ئىنستىتۇتىنىڭ يېتەكچىلىكىدە ئېلىپ بېرىلدى. بۇ ئىشقا جۇڭگو ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى دىنىي تەتقىقات ئىنستىتۇتى باشتىن ـ ئاخىر قىزغىن غەمخورلۇق قىلدى ۋە زور كۈچ بىلەن ياردەم بەردى. تەرجىمە جەريانىدا، «سەھىھۇلبۇخارى»نىڭ «فەتھۇلبارى»، «ئۇمدەتئۇلقارى» («ئەينى»مۇ دېيىلىدۇ) ۋە «ئىرشادۇسسارى» («قەستەلانى»مۇ دېيىلىدۇ) قاتارلىق ئەرەبچە مۇپەسسەل شەرھلىرىدىن پايدىلىنىلدى. كىتابخانىلارنىڭ چۈشىنىشىگە ئوڭاي بولسۇن ئۈچۈن، بەزى ئاتالغۇلارغا ۋە ئايرىم ئىبارىلەرگە، شۇنىڭدەك تېكىستتىكى قۇرئان ئايەتلىرىنىڭ قايسى سۈرە ۋە قانچىنچى ئايەت ئىكەنلىكىگە تىرناق

( ) ئىچىدە "ت" بەلگىسى بىلەن ئىزاھات بېرىلدى، يەنە بىر قىسىم سۆزلەرگە كىتابنىڭ ئاخىرىدا ئىزاھات بېرىلدى، دىنىي كىتابلاردا ئادەتتە ساھابىلەرنىڭ ئىسمىنىڭ ئاخىرىغا قوشۇپ ئىشلىتىلىدىغان "رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ" (ئاللا ئۇنىڭدىن رازى بولسۇن) دېگەن سۆز ئۆز ئەينى بويىچە ئېلىندى. كىتابتىكى قەستەلانى شەرھىنىڭ مەزمۇن بىلەن ئانچە مۇناسىۋەتلىك بولمىغان ناھايىتى ئاز جايلىرى قىسقارتىپ ئېلىندى. تەرجىمىدە سۆزلەرنىڭ توغرا، جانلىق چىقىشىغا، مۇمكىن قەدەر تېكىستنىڭ ئۇسلۇبى ۋە ئىستىلىنى ساقلاشقا تىرىشتىم. بىراق ھەدىس ئۆزىنىڭ ئالاھىدە ئىجتىمائى مۇھىتىغا ۋە تارىخىي ئارقا كورۇنۇشكە ئىگە بولغانلىقى، ئەرەب تىلىنىڭ ئىپادىلەش ئۇسۇلى بىلەن ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىپادىلەش ئۇسۇلى ئوخشاش بولمىغانلىقى، دىنىي تىل ئادەتتىكى تۇرمۇش تىلىدىن پەرقلىق بولىدىغانلىقى، بۇ جەھەتتە بۇرۇن ئىشلىنىپ چىققان ئۈلگە بولغۇدەك بىرەر كىتاپ-نىڭ بولمىغانلىقى، ئۇنىڭ ئۈستىگە سەۋىيەم چەكلىك، تەجرىبەم يېتەرسىز بولغانلىقى ئۈچۈن، ھەدىسنىڭ مەنىلىرىنى كىتابخانلارغا ناھايىتى توغرا يەتكۈزۈپ بېرەلىدىم دەپ ئېيتالمايمەن. شۇڭا، كىتابخانلارنىڭ كىتابنىڭ تەرجىمىسى توغرىسىدا قىممەتلىك پىكىرلىرىنى بېرىشىنى سورايمەن.

مۇھەممەت سالىھ

1981-يىل مارت.

مۇندەرىجە

ئىمام بۇخارىنىڭ تەرجىمىھالى 11
ئۇستاز قەستەلانىنىڭ تەرجىمىھالى 16
ئەھلى ھەدىسنىڭ پەزىلەتلىرى توغرىسىدا 18
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا كەلگەن ۋەھيىنىڭ باشلىنىشى
توغرىسىدا 24
3) تەقۋىدارلىق، ئىمان، ھىدايەت، ئىسلامنىڭ ئەركانلىرى ۋە
ئىمان مەسىلىلىرى توغرىسىدا 27
6) مۇسۇلمانى كامىل توغرىسىدا ۋە ئاللا ئۈچۈن بولغان
مۇھەببەت بىلەن نەپرەتنىڭمۇ ئىماننىڭ جۈملىسىدىن
ئىكەنلىكى توغرىسىدا 29
7) كىشىلەرگە ئاش-نان بېرىشنىڭ مۇسۇلمانچىلىق جۈملىسىدىن
ئىكەنلىكى، ئۆزى ئىمىنى ياخشى كورسە، قېرىندىشىغىمۇ
شۇنى ياخشى كورۈشنىڭ ئىماننىڭ جۈملىسىدىن ئىكەنلىكى
توغرىسىدا 29
9) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى سۆيۈشنىڭ ئىماننىڭ جۈملىسى-
دىن ئىكەنلىكى توغرىسىدا 30
10) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ساھابىلىرىنىڭ بەيئەت قىلغانلىقى
توغرىسىدا 30

11) سالام بېرىش ئىسلامنىڭ جۈملىسىدىن ئىكەنلىكى
توغرىسىدا 31
12) گۇنا ئىشلارنىڭ جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ قالدۇقلىرى
ئىكەنلىكى، خۇداغا شېرىك كەلتۈرۈشتىن باشقا گۇنالارنى
سادىر قىلغان كىشىلەرنىڭ كاپىر ھېساپلانمايدىغانلىقى
توغرىسىدا 32
13) كىشىنىڭ قەلبىگە ئىسلامنىڭ چوڭقۇر سىڭىشى توغرىسىدا... 33
14) جىبرىلنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئىمان، ئىسلام ۋە
ئېھسان ھەققىدە سورىغان سوئالى توغرىسىدا 34
15) دىندا ئادالىغ بولغان ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا ... 36
16) دىنىنىڭ ئاساسى سادىق بولۇش ئىكەنلىكى توغرىسىدا ... 37
18) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سوزلەۋاتقاندا بىر كىشىنىڭ
ئۇنىڭدىن قىيامەت توغرىلىق سورىغانلىغى توغرىسىدا.... 39
19) رەسۇلۇللانىڭ يۇقۇرى ئاۋاز بىلەن مەسىلە ئۇگەتكەنلىكى
توغرىسىدا 39
21) ئالدىن بىلىپ ئاندىن ئېيتىش ۋە ئىشلەش توغرىسىدا ... 41
23) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلەرگە قېچىپ قالمسۇن
دەپ ۋەز-نەسىھەتنى ئارىلاپ-ئارىلاپ قىلغانلىغى
توغرىسىدا 42
24) ئىسلام دىنىنىڭ ئەھكاملىرىنى ئۇگىنىش ۋە ئۇگىتىشنىڭ
پەزىلىتى توغرىسىدا 43
26) ئىلىمنىڭ كوتىرىلىپ كېتىشى ۋە جاھالەتنىڭ تارىلىشى
توغرىسىدا 44
27) رەسۇلۇللانىڭ ئوز سوزىنى ئۇچ قېتىم تەكرارلايدىغانلىغى

توغرىسىدا 44
28) سورالغان سوئالغا ئىشارەت قىلىپ جاۋاپ بېرىش
توغرىسىدا 45
29) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يالغاننى چاپلىغان ئادەمنىڭ
گۇنايى توغرىسىدا 46
31) ئىلىم ئۆگىنىش ۋە ئىلىم ئۆگىتىشتىكى تارتىنچاقلىق
توغرىسىدا 47
32) بىتاھارەت ئوقۇلغان نامازنىڭ قوبۇل بولمايدىغانلىغى
توغرىسىدا 47
33) تاھارەت ئېلىشنىڭ پەزىلىتى، تاھارەتنىڭ تەسىرىدىن
چىراي، قول - پۇتلارنىڭ نۇرانە بولۇشى توغرىسىدا . . . 48
34) تازا ئىشەنچ قىلمىغىچە كوڭلىگە شەك كېلىپ قېلىش بىلەن
تاھارەتنىڭ سۇنمايدىغانلىغى توغرىسىدا 48
35) تام ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش نەرسە بولمىغان شارائىتتا
قىبىلىگە قاراپ چوڭ - كىچىك تەرەت قىلماسلىق
توغرىسىدا 49
36) تەرەت قىلغاندا ئەۋرىتىنى ئوڭ قول بىلەن تازىلىماسلىق
توغرىسىدا 49
37) تاھارەت ئالغاندا ئەزالارنى ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇش
توغرىسىدا 49
38) تاھارەتتە بۇرۇنغا سۇ ئېلىش توغرىسىدا 50
39) تاھارەتتە ۋە غەسلىدە ئوڭدىن باشلاش توغرىسىدا 50
40) ئىت چېپىلىپ قويغان قاچا توغرىسىدا 51
41) مەسچىتتە تۈرۈشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 51

42) قاچىغا قولنى سېلىپ تاھارەت ئېلىش توغرىسىدا 51

43) ھاجەت قىلغاندىن كېيىن چالمىنى تاق تۇتۇش توغرىسىدا 52

44) ئۆيقۇدىن كېيىن تاھارەت ئېلىپ ناماز ئوقۇش توغرىسىدا 52

45) سۈيدۈك تېگىپ كېتىشتىن ساقلانماسلىقنىڭ چوڭ گۇنا ئىكەنلىكى توغرىسىدا 52

46) سېرىق مايغا ياكى سۇغا چۈشۈپ قالغان نىجىس نەرسە توغرىسىدا 53

47) تاھارەت بىلەن ياتقان ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا ... 53

48) يالىڭاچ يۇيۇنغان ئادەم توغرىسىدا............ 54

49) جۇنۇپ تۇرۇپ تاھارەت ئېلىپ ئۇخلاش توغرىسىدا.... 54

50) ھەيزدار ئايالنىڭ ئېرىنىڭ بېشىنى يۇيۇپ ۋە تاراپ قويۇشى توغرىسىدا 55

51) ھەيزدار ئايالغا يۆلىنىپ تۇرۇپ قۇرئان ئوقۇش توغرىسىدا.. 55

52) ھەيزدار ئايالنىڭ روزا تۇتماسلىقى توغرىسىدا....... 55

53) ھەيزدىن پاك بولغان ئايالنىڭ غۇسلى قىلغان چاغدا خۇش پۇراق ئىشلىتىشى توغرىسىدا................ 56

54) قوساقتىكى بالىنىڭ يارىلىش جەريانى توغرىسىدا..... 57

55) قىبلىگە يۈز كەلتۈرۈشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا....... 57

56) نامازغا تۇرغاندا سەپراس بولۇپ تۇرۇش توغرىسىدا... 58

57) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ زېمىنىنىڭ ھەممە يېرى ماڭا سەجدە قىلىشقا بولىدىغان جاي قىلىندى دېگەن سۆزى توغرىسىدا 58

58) مەسچىتتە تاھارەتنىڭ سۇنۇپ كېتىشى توغرىسىدا 59
59) مەسچىتتە قەيەر توغرا كەلسە، شۇ يەردە ئولتۇرۇش
توغرىسىدا 59
60) مۆمىنلەرنىڭ ئۆزئارا ياردەملىشىشى توغرىسىدا 60
61) نامازنى ۋاقتىدا ئادا قىلغانلىقنىڭ پەزىلىتى توغرى-
سىدا 60
62) بەش ۋاق نامازنىڭ گۇناھقا كاپارەت بولىدىغانلىقى
توغرىسىدا 61
63) ئەسرى نامىزىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 61
64) نامازنىڭ ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن ئەزان ئېيتىش
توغرىسىدا 62
65) جامائەت بولۇپ ناماز ئوقۇشنىڭ زورۇرلۇكى توغرىسىدا . . . 63
66) جامائەت بىلەن ئوقۇلغان نامازنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا . . . 63
68) پېشىن نامىزىنى دەسلەپكى ۋاقتىدا ئوقۇشنىڭ ئەۋزەللىكى
توغرىسىدا 64
69) مەسچىتلەرنىڭ پەزىلىتى ۋە ئاللا سايىدىتىدىغان يەتتە
تۈرلۈك ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 65
70) ناماز ۋاقتىدا غىزا تەييار بولۇپ قالسا قانداق قىلىش
توغرىسىدا 65
71) ناماز ئوقۇۋاتقاندا كوڭلىگە شەك چۈشۈپ قالغان ئادەمنىڭ
قانداق قىلىشى توغرىسىدا 66
72) ئاجىزلارنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 66
73) رۇكۇ ياكى سەجدىدە ئىمامدىن بۇرۇن بېشىنى كوتەرگەن
ئادەمنىڭ گۇناھى توغرىسىدا 66

74) قوّلنىڭ ۋە ئازات قىلىنغان قوّلنىڭ ئىمام بولۇشى
توغرىسىدا 67
75) ئىمام بولغان ئادەمنىڭ نامازنى يەككىل ئوقۇشى
توغرىسىدا 67
76) ناماز ئوقۇغاندا سەپتە رۇس تۇرۇش توغرىسىدا 67
77) نامازغا قوّلاق قاقتاندىن كېيىن نىمە ئوقۇلىدىغانلىغى
توغرىسىدا 68
78) نامازدا تۇرۇپ ئاسمانغا قاراش توغرىسىدا 68
79) نامازدا تۇرۇپ ئوڭ-سولغا قاراش توغرىسىدا 69
80) نامازدا سۇرە فاتىھەدىن كېيىن ئىمامنىڭ ئامىن دىگەن
سوزنى ئۈنلۈك ئېيتىشى ۋە ئۈنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا. . . 69
81) سەجدە قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 70
82) سەجدىدە تۇرۇپ تەسبىھ ئېيتىش ۋە دۇئا ئوقۇش
توغرىسىدا 73
85) نامازدىن كېيىن زىكرى-تەسبىھ ئېيتىش توغرىسىدا. . . 74
87) جۈمەگە بېرىشتا خۇش پۇراق نەرسىلەرنى ئىشلىتىش قىلىش
توغرىسىدا 76
88) جۈمە كۈنى مىسۋاك ئىشلىتىش توغرىسىدا ۋە ھەر بىرىڭلار
پادىچى ھىساپلىنىسىلەر دىگەن ھەدىس توغرىسىدا. 76
90) جۈمە كۈندە يۇيۇنۇش توغرىسىدا 78
91) جۈمە كۈنىدىكى دۇئا ئىجابەت بولىدىغان ۋاقىت
توغرىسىدا 78
92) تەشرىق كۈنلىرى (قۇربان ھېيتىنىڭ 2-، 3-، 4-
كۈنلىرى-ت) دە قىلىنغان ئىبادەتنىڭ پەزىلىتى

توغرىسىدا 79

93) يەر تەۋرەش توغرىسىدا 79

94) ئاللادىن باشقا ھېچكىم ئالدىن بىلمەيدىغان بەش تۈرلۈك
نەرسە توغرىسىدا 80

95) ئايالـلارنىڭ مۇئامىلىسى ۋە ئۇلارنىڭ سەپەرگە چىقىشى
توغرىسىدا 80

97) كېسەلنىڭ يېنىدا يىغلاش توغرىسىدا 81

98) دۇنيادا رەڭگا-رەڭ كىيىم كىيگەن ئايالـلارنىڭ ھالى ۋە
شەيتاننىڭ توقۇناق چېكىشى توغرىسىدا 82

100) كېچىنىڭ ئاخىرىدا دۇئا قىلىش توغرىسىدا.......... 83

101) قاتتىق ئىبادەت قىلىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى توغرىسىدا... 83

103) بىرەر ئىشنى قىلماقچى بولغاندا، پەزىلەتلىك ئەمەل دەپ
ئىستىخارە نامىزى ئوقۇش توغرىسىدا 84

104) جىنازىغا ئەگىشىشكە قىلىنغان ئەمر توغرىسىدا........ 85

105) بالىسى ئۆلگەن ئادەمگە بولىدىغان ساۋاپ توغرىسىدا.... 86

106) مېيىتكە يىغلاشنىڭ يامانلىقى توغرىسىدا 86

107) ياقا يىرتىپ يىغلاشنىڭ رەسۇلۇللانىڭ سۈننىتىگە خىلاپ
ئىكەنلىكى توغرىسىدا 87

108) مالنىڭ ئۈچتىن بىرىنى سەدىقە قىلىش توغرىسىدا 87

109) ھازىدار ئايالنى مۇسىبەتنىڭ بەلگىسى سۈپىتىدە چېچىنى
ئالدۇرۇشتىن مەنئى قىلىش توغرىسىدا.......... 88

110) جىنازىنى كورگەندە ئورنىدىن تۇرۇش توغرىسىدا..... 88

111) ئەرلەرنىڭ جىنازىنى كوتىرىشى توغرىسىدا 88

112) جىنازىغا ھازىر بولغانلارنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 89

113) گودەكلەرنىڭ ئىسلامىيتى توغرىسىدا 89
114) ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغان ئادەم توغرىسىدا.......... 90
115) ئۆلۈكلەرنى ھاقارەتلەشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا.... 90
116) زاكاتنىڭ پەرز ئىكەنلىكى توغرىسىدا 90
118) زاكاتنى مەنئى قىلغۇچىنىڭ گۇنايى توغرىسىدا....... 92
119) پۇل-مالنى ئۆز يولىدا سەرپ قىلىش توغرىسىدا...... 92
120) ھالال كەسىپ بىلەن تاپقان مالدىن سەدىقە قىلىش
توغرىسىدا.................... 92
121) سەدىقىنى ئۇنى ئالدىغان ئادەم تېپىلماي قېلىشتىن
ئىلگىرى بېرىۋېلىش توغرىسىدا............. 93
122) قايسى خىلدىكى سەدىقىنىڭ ئەۋزەل بولىدىغانلىغى
توغرىسىدا 93
123) خادىمى ۋاكالىتەن سەدىقە بەرگەن كىشى توغرىسىدا.... 94
124) كىشى كەمبەغەل، ئائىلىسى مۇھتاج ۋە قەرزدار تۇرۇپ
سەدىقە بېرىشكە بولمايدىغانلىغى توغرىسىدا......... 94
126) سېخى بىلەن بېخىل توغرىسىدا............ 95
128) ھەر بىر مۇسۇلماننىڭ سەدىقە قىلىشى لازىملىغى
توغرىسىدا 96
129) تىلەمچىلىكتىن ئۆزىنى تارتىش توغرىسىدا......... 96
131) بېيىش ئۈچۈن تىلەمچىلىك قىلىدىغانلار توغرىسىدا ۋە
ھەج قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا............ 98
135) مىنادا سوزلەنگەن نوتۇق توغرىسىدا............ 99
136) سەپەر قىلىشنىڭ بىر تۈرلۈك ئازاپ ئىكەنلىكى
توغرىسىدا 100

137) مەدىنە مۇنەۋۋەرەنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا.......... 100
140) روزا تۇتۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا............ 101
142) روزا تۇتقاندا يالغان سوزلەش توغرىسىدا......... 102
143) بويتاقلىقتىن قورققان ئادەمنىڭ روزا توتۇشى توغرىسىدا.. 102
144) سوھورلۇق يىيىشنىڭ بەرىكەت ئىكەنلىگى توغرىسىدا.... 103
145) روزىدار ئادەمنىڭ مىسۋاك ئىشلىتىشى توغرىسىدا...... 103
146) رامىزان كىچىلىرىدە ۋە شىبى قەدرى كىچىسىدە ئىبادەت
قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا............... 103
147) ھالالىنىڭمۇ، ھارامنىڭمۇ ئىنىق ئىكەنلىگى توغرىسىدا.... 104
148) بالا ئەرنىڭ بولىدىغانلىغى توغرىسىدا........... 104
149) ھالال كەسىپ بىلەن ھارام كەسىپنى پەرق قىلمايدىغان
كىشلەر توغرىسىدا................... 105
150) رىزقنىڭ كەڭ بولۇشى توغرىسىدا............ 105
151) كىشىنىڭ كەسپى ياكى ئوز ئەمگىكى توغرىسىدا...... 106
152) قىيىنچىلىقتا قالغان قەرزدارغا موھلەت بىرىشنىڭ پەزىلىتى
توغرىسىدا 107
153) يالغان سوز سودىنىڭ بەرىكىتىنى ئۇچۇرۇۋىتىدىغانلىغى
توغرىسىدا 107
154) جازانىخورلۇق توغرىسىدا............... 107
155) يالغان قەسەم توغرىسىدا............... 108
156) ياخشى ھەمرا ئىزدەش توغرىسىدا............ 108
157) نەسىھەت قىلىشقا تەرغىپ قىلىش توغرىسىدا....... 109
158) خۇدالىق ئۇچۇن قىلىنغان خالىس ئەمەلىنىڭ نەتىجىسى
توغرىسىدا 109

159) جانسىز نەرسىلەرنىڭ رەسىملىرىنى سىزىپ سېتىش توغرىسىدا 111
160) ھور ئادەمنى ساتقانلارنىڭ گۇنايى توغرىسىدا........ 112
161) قەرزنى باشقىلارغا ھاۋالە قىلىش توغرىسىدا........ 112
162) تېرىقچىلىق قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا......... 112
163) دېخانچىلىق ئېھتىياجى ئۈچۈن ئىت بېقىش توغرىسىدا... 113
164) يالغان قەسەم ئىچىش توغرىسىدا............. 113
165) مۇساپىرغا سۇ بەرمىگەن ئادەمنىڭ گۇنايى توغرىسىدا.... 113
166) ئات ۋە ئۇلاقلارنى سۇغىرىش توغرىسىدا.......... 114
167) كىشىلەردىن پۇل- مال ئالغان ئادەم توغرىسىدا...... 115
168) رەسۇلۇللانىڭ قەرزدىن پانا تىلىگەنلىكى توغرىسىدا... 115
169) پۇل-مالنى ئىسراپ قىلىشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا... 116
170) زۇلۇم ۋە ناھەقچىلىقلاردىن قىساس ئېلىش توغرىسىدا... 116
173) مۇسۇلماننىڭ قېرىندىشى ئىكەنلىكى، ئۆزئارا ياردەمدە ۋە يار-يۆلەكتە بولۇشى لازىملىقى توغرىسىدا... 117
174) زۇلۇمنىڭ قاراڭغۇ زۇلمەت بولىدىغانلىقى توغرىسىدا.... 118
175) ئۈستىدە بىراۋنىڭ ھەققى قالغان كىشى توغرىسىدا..... 118
176) كىشىنىڭ زېمىنىنى تارتىۋالغان ئادەم توغرىسىدا...... 119
177) دەۋاسىدا قاتتىق ئادەم توغرىسىدا............ 119
180) زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ ئۆز ھەققىنى ئېلىش توغرىسىدا... 120
181) كىشىنىڭ ئۆز تېمىدىن خوشنىسىنىڭ پايدىلىنىۋېلىشىنى توسماسلىقى توغرىسىدا.................. 121
182) ئېشىك ئالدىدا ۋە كوچىلاردا ئولتۇرۇش توغرىسىدا ... 121
183) يولدىكى زىيانلىق نەرسىلەرنى ئېلىپ تاشلىۋېتىش

توغرىسىدا 122
184) ئىگىسىنىڭ رۇخسىتىسىز ئېلىۋېلىنغان مال-مۈلۈك
توغرىسىدا 122
185) سەلىب (ناسارالارنىڭ قارىشىچە ئىسا ئەلەيھىسسالام ئېسىلغان
ياغاچنىڭ شەكلى. —ت)نىڭ چېقىلىشى ۋە چوشقىلارنىڭ
ئۆلتۈرۈلۈشى 123
186) پۇل-مېلىنى قوغداش يۈزىسىدىن ئۆلۈشقان ئادەم
توغرىسىدا 123
187) سەۋەنلىك، ئۆتنۇپ قالغانلىق توغرىسىدا ۋە ئەمەلنىڭ
نىيەتكە باغلىق ئىكەنلىگى توغرىسىدا 124
190) خىزمەتچىسى تاماق ئېلىپ كەلگەن كىشى توغرىسىدا ... 125
191) خىزمەتچىسىنى ئۇرۇش توغرا كەلگەندە يۈزىگە ئۇرماسلىق
توغرىسىدا 125
192) سوغىغا قىزىقتۇرۇش توغرىسىدا 125
193) بەرگەن سوغىنى قايتۇرۇۋالماسلىق توغرىسىدا 126
194) ئايال كىشىنىڭ ئۆز ئېرىدىن غەيرىگە خەيرى-ساخاۋەت
قىلىشى توغرىسىدا 126
195) ھەق گەپ قىلىش توغرىسىدا 126
196) مومىن ئادەمنىڭ ناھەق ئىشقا گۇۋالىققا تارتىلسا گۇۋا
بولماسلىقى توغرىسىدا 127
198) يالغان گۇۋالىق بېرىش توغرىسىدا، كىشىلەرنى ئەپلەش-
تۈرۈش مەقسىدىدە قىلىنغان يالغان گەپنىڭ يالغان ھېساپ-
لانمايدىغانلىقى توغرىسىدا 128
200) جاۋاپكارنىڭ قەسەم كەلگەن يەردە قەسەم ئىچىشى

توغرىسىدا 129

202) ۋەدىگە ۋاپا قىلىش، راستلىق ۋە ئىشەنچ توغرىسىدا . . . 129

203) شەرىئەتتە يوق نەرسىلەرنىڭ قوبۇل قىلىنمايدىغانلىقى
توغرىسىدا 130

204) كىشىلەرنى ئەپلەشتۈرۈپ قويۇشنىڭ پەزىلىتى
توغرىسىدا 130

205) نىكادا دۇرۇس بولمايدىغان شەرتلەر ۋە نادۇرۇس سودا
توغرىسىدا 131

206) ئۆلىدىغان ۋاقتىدا قىلىدىغان سەدىقىنىڭ پەزىلىتى
توغرىسىدا 131

207) خىش ـ ئەقرىبالىرىغا سەدىقە قىلغان كىشى توغرىسىدا . . . 132

208) يېتىملەرنىڭ مېلىنى يېۋېلىشنىڭ يەتتە خىل ھالاكەتلىك
گۇنا قاتارىغا كىرىدىغانلىقى توغرىسىدا. 133

209) جىھادنىڭ ئەۋزىلى توغرىسىدا 133

210) كىمنىڭ ئەڭ ياخشى ئادەم ئىكەنلىكى توغرىسىدا 133

212) جىھاد قىلغۇچى غازىلارنىڭ ۋە ئاللا يولىدا شەھىت بولغانـ
لارنىڭ مەرتىۋىلىرى توغرىسىدا. 135

214) ئاللانىڭ يولىدا جىھاد قىلىپ يارىلانغانلارنىڭ پەزىلىتى
توغرىسىدا 136

215) جەننەتنىڭ چاقناپ تۇرغان قىلىچلار ئاستىدا ئىكەنلىكى
توغرىسىدا 136

216) يېتەكچىمىز سۇلەيمان ئەلەيھىسسالامنىڭ جىھاد ئۈچۈن بالا
تەلەپ قىلغانلىقى توغرىسىدا 136

217) قورقۇنچاقلىقتىن ۋە باشقىلاردىن پانا تىلەش

توغرىسىدا 137

218) شەھىتنىڭ بەش تۈرلۈك بولىدىغانلىقى توغرىسىدا...... 137

219) خۇدالىق ئۈچۈن روزا تۇتۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا ... 138

220) ئاللانىڭ يولىدا پۇل ـ مال سەرپ قىلىشنىڭ پەزىلىتى
توغرىسىدا 138

222) ئاللانىڭ ئۆز بەندىلىرىدىكى ھەققى توغرىسىدا 140

223) ئۈچ نەرسىنى شۇم نەرسە دەپ قاراش توغرىسىدا..... 141

224) سەپەر ئۈستىدە ھەمرىيىسىنىڭ يۈك ـ تاقلىرىنى ئارتىشىپ
بەرگەن ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 141

225) دىن يولىدا جىھاد قىلىش ئۈچۈن تەييارلىنىپ دۈشمەننى
كۈتۈپ تۇرۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا........... 142

226) ئاجىزلارغا ھورمەت قىلىش توغرىسىدا 142

227) كىشى قىلغان ئەمەلى بىلەن مەغرۇرلىنىپ كەتمەسلىكى
توغرىسىدا 143

228) يەھۇدىلار بىلەن بولىدىغان ئۇرۇش توغرىسىدا 144

229) تۈركلەر بىلەن بولىدىغان ئۇرۇش توغرىسىدا....... 144

230) مۇسۇلمان باشلىقىنىڭ گېپىنى ئاڭلاش ۋە ئۇنىڭ ئەمرىگە
ئىتائەت قىلىشنىڭ ۋاجىپلىقى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ
قىلغان ئۇرۇشى توغرىسىدا.............. 145

233) ۋاقىراپ تەكبىر ئېيتىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى توغرىسىدا... 147

234) يولۇچىغا ۋە كېسەلگە ئۆيىدىكى چاغدىكى ۋە ساق چاغدىكى
ئەمەللىرىنىڭ ساۋابى بولۇپ تۇرىدىغانلىقى توغرىسىدا ... 147

235) يالغۇز يول مېڭىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى توغرىسىدا.... 148

236) خىرىستىيان ۋە يەھۇدىلاردىن مۇسۇلمان بولغانلارنىڭ

پەزىلتى توغرىسىدا 148
237) ئەزىيەت يەتكۈزگۈچى جاندارلارنى ئۆلتۈرۈشنىڭ ھوكمى
توغرىسىدا 149
238) سوقۇش ئۇستىدە دە-تالاش ۋە ئىختىلاپ قىلىشنىڭ ياخشى
ئەمەسلىگى توغرىسىدا 150
239) ئەسىرلەرنى دۈشمەن قولىدىن ئاجرىتىۋېلىش توغرىسىدا. . . 150
240) غەنىمەتكە قارا ساناشنىڭ ھاراملىغى ۋە ئاللاتائالانىڭ
"كىمكى غەنىمەتكە قارا ساناىدىكەن، قىيامەت كۈنى قارا
سانىغان نەرسىسى بىلەن بىللە ھازىر بولىدۇ" دىگەن سوزى
توغرىسىدا........................ 150
241) غەنىمەتنىڭ بەشتىن بىرى پەيغەمبەرنىڭ ۋە مىسكىنلەرنىڭ
ئېھتىياجى ئۈچۈن ئىكەنلىگى ۋە پەيغەمبەرنىڭ ئەھلى سۇففە
(مەدىنىدىكى پەيغەمبەر مەسچىدىدە يېتىپ قوپىدىغان بىر تۈركۈم
ئوي-ماكانسىز نامرات ساھابىلەر. —ت)، يېتىم ئوغۇل،
تۇل خوتۇنلارنىڭ مەنپەئەتىنى ئوز مەنپەئەتىدىن ئەلا
بىلىپ، غەنىمەتتىكى ئوز ھەسسىنى ئۇلارنىڭ ئېھتىياجى
ئۈچۈن سەرپ قىلغانلىغى توغرىسىدا............. 152
243) كوڭلى ئىسلامغا مايىل قىلىنغانلارغا ۋە باشقىلارغا پەيغەمبەر
ئەلەيھىسسالامنىڭ غەنىمەتتىن ئالغان ئوز ھەسسىنى
بەرگەنلىگى توغرىسىدا 153
245) دۇنىيا قوغلىشىش، يەھۇدى، ناسارا، مەجۇسىلەردىن
جىزيە ئېلىش توغرىسىدا.................. 154
246) دۈشمەننىڭ خىيانەت قىلىشىدىن ساقلىنىش ۋە ئاللاتا-
ئالانىڭ "ئەگەر ئۇلار سېنى ئالدىماقچى بولۇشسا،

ئاللا ساڭا كۆپايە قىلغۇچىدۇر" دىگەن سوزى
توغرىسىدا. 156
247) مەيلى ياخشى ئادەمگە بولسۇن، مەيلى يامان ئادەمگە
بولسۇن، قىلغان ۋەدىسىگە ۋاپا قىلماسلىقنىڭ گۇنا
ئىكەنلىكى توغرىسىدا. 157
248) دەسلەپكى مەخلۇقاتلارنىڭ يارىلىشى توغرىسىدا. 157
پەرىشتىلەر توغرىسىدا ۋە ئاللا دوست تۇتقان كىشنى
كىشىلەرنىڭمۇ دوست تۇتىدىغانلىقى، قوساقتىكى بالىنىڭ
تورىلىش جەريانى توغرىسىدا 158
250) ئېرى توشەككە چاقىرسا ئۇنىمىغان ئايال توغرىسىدا 162
251) جەننەتنىڭ، ئەھلى جەننەتنىڭ ۋە ئۇلارغا تەييارلانغان
نەرسىلەرنىڭ تەرىپى توغرىسىدا. 162
252) دەۋزەخنىڭ ۋە دەۋزەختىكى ئەھلى دەۋزەخنىڭ سۈپىتى
توغرىسىدا. 164
253) شەيتان ۋە ئۇنىڭ لەشكەرلىرى توغرىسىدا. 165
254) زىيانداش هايۋانلارنى ئولتۇرۇش توغرىسىدا. 167
255) مۈشۈكنى ئولتۇرۇشنىڭ يامانلىقى توغرىسىدا. 167
256) قاچىغا چۈشۈپ قالسا قانداق قىلىش
توغرىسىدا 167
257) ئۇسسىغانغا سۇ بېرىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا. 168
258) ئادەم ئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ ئەۋلاتلىرىنىڭ يارىتىلىشتىكى
شەكلى توغرىسىدا. .168
259) كىشىلەرنىڭ روھلىرى ئالىمى ئەرۋاھتا توپلانغان لەشكەرلەر
ئىكەنلىكى توغرىسىدا. 170

260) ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام توغرىسىدا..............170
260) گوشنىڭ چىرىپ قېلىشىنىڭ سەۋەبى توغرىسىدا........171
261) داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوقۇغان نامىزى ۋە تۇتقان روزىسى توغرىسىدا................172
262) كىشىلەرنىڭ دەۋزەخ ئوتىغا ئوزلىرىنى پەرۋانىغا ئوخشاش ئاتىدىغانلىقى توغرىسىدا 172
263) مەريەمنىڭ ئوغلى ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاسماندىن چۈشىدىغانلىقى توغرىسىدا 173
264) بەنى ئىسرائىل توغرىسىدا 174
288) ئوزىنىڭ نەسەبىنى يالغان ئېيتقان ۋە يالغان چۈش بايان قىلغان ئادەم توغرىسىدا 179
289) پەيغەمبەرلەرنىڭ تۆگەنچىسى ــ رەسۇلۇللانىڭ يوچۇقنى تولدۇرۇش ئۈچۈن كەلگەنلىكى توغرىسىدا 180
290) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرى توغرىسىدا.....180
299) ئەنسارلارنى سۆيۈش توغرىسىدا.............183
300) ئاللا بىلەن قەسەم قىلىش توغرىسىدا...........183
301) كىشىنىڭ نىيىتى توغرىسىدا..............184
302) ئاللانىڭ ئوزىگىلا مەلۇم ئۈچ مەسىلە توغرىسىدا......184
303) نەپەقە توغرىسىدا...................186
304) بەقەرە سۈرىسىنىڭ ئاخىرىدىكى ئىككى ئايەت توغرىسىدا...186
305) چوكانغا ئويلىنىش توغرىسىدا 186
306) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەرىكىتى توغرىسىدا......187
307) زاتۇررىقا غازىتى ۋە رەسۇلۇللانىڭ ئوزىگە زىيانكەشلىك قىلىشقا ئۇرۇنغۇچىنى ئەپۇ قىلغانلىقى توغرىسىدا......188

310) خەيبەر غازىتى ۋە ”لاھەۋلە ۋە لاقۇۋۋەتە ئىللا بىللا“
دىگەن سوزنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 189
311) مەككىنى پەتھى قىلىش غازىتى ۋە مەككىدە قىلىش
چەكلەنگەن ئىشلار توغرىسىدا 190
312) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇئازنى يەمەنگە ئەۋەتىشى ۋە
ئۇنىڭغا قىلغان تەۋسىيىسى توغرىسىدا 192
313) ئەمەلگە ئوزرىسى بار تۇرۇقلۇق نىيەت قىلىش
توغرىسىدا 192
314) ئاياللارنىڭ مەنسەپ تۇتۇشى توغرىسىدا..........193
315) پەيغەمبەرلەرنىڭ قەۋرىلىرى ۋە يەھۇدىلار توغرىسىدا...194
316) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىيامەت كۈنى شاپائەت
قىلىدىغانلىقى توغرىسىدا 194
317) قانداق گۇنانىڭ ئەڭ چوڭ ئىكەنلىكى توغرىسىدا.....197
318) ئاللانىڭ بالىسى بار دىگەنلەرنىڭ سوزى توغرىسىدا....197
319) پۇتۇنلەي خەيردىن ئىبارەت بولغان دۇئا توغرىسىدا....198
320) كىشىدىن نەرسە تىلىمەيدىغان مىسكىن توغرىسىدا.....199
321) جاۋاپكارغا قەسەم كېلىدىغانلىقى توغرىسىدا.........199
322) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھىرەقلىگە مەكتۇپ
يوللىشى.......................200
323) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كىسراغا مەكتۇپ يوللىشى...205
324) ئاللا تائالانىڭ: ”ئاللا ھىچ ئادەمگە زەررىچە زۇلۇم
قىلمايدۇ“ دىگەن سوزى توغرىسىدا 206
325) تولا سوزلەشنىڭ گۇنا ئىكەنلىكى توغرىسىدا.......208
326) مەھشەرگاھ توغرىسىدا 208

327) غەيپىنىڭ غەزنىسى ئاللانىڭ ئىلكىدە ئىكەنلىكى
توغرىسىدا........................209
328) قىيامەتنىڭ قايىم بولۇشى توغرىسىدا............210
329) "كۈنالىرىنى تونۇغان ئىككىنچى تۈرلۈك ئادەملەرمۇ
بار" دېگەن ئايەت توغرىسىدا.............211
330) ئاشۇرا روزىسى توغرىسىدا..............212
331) "رەببىڭ ئەنە شۇنداق ئازاپ قىلىدۇ" دېگەن ئايەت
توغرىسىدا........................212
332) "ئەتىگەنلىك ۋە كەچقۇرۇنلۇق نامازلارنى ئوقۇغىن"
دېگەن ئايەت توغرىسىدا..............213
333) ئەرەپلەرنىڭ پەخىرلىنىدىغان نەسىبى توغرىسىدا ۋە دىنىي
ئىشلارنى تازا بىلىدىغان ئادەمنىڭ ئەڭ ھۆرمەتلىك
ئىكەنلىكى توغرىسىدا................214
334) "ئاللا مۆمىنلەرنى چىن ئىماندا بەرقارار قىلىدۇ" دېگەن
ئايەت توغرىسىدا....................215
335) ئەزان ئېيتقاندىن كېيىن ئوقۇلىدىغان، پەيغەمبەر ئەلەيـ
ھىسسالامنىڭ شاپائىتىگە ئېرىشتۈرىدىغان دۇئا
توغرىسىدا........................215
336) "قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ ساۋابىنى
يوقىتا چىقىرىپ، ئىتتۇارغا ئالمايمىز" دېگەن ئايەت
توغرىسىدا........................216
337) "ئۇلارنى ھەسرەت چېكىدىغان كۈندىن قورقۇتقىن" دېگەن
ئايەت توغرىسىدا....................216
338) ئائىشىگە قىلىنغان تۆھمەت توغرىسىدا............217

337) مۇسا ئەلەيھىسسالام بىلەن ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ
مۇنازىرىسى ۋە "جەننەتتىن چىقىپ كېتىشكىلارغا سەۋەپ
بولمىغاي......" دىگەن ئايەت توغرىسىدا. 225

338) قىيامەت كۈنى "كىشىلەرنى مەس كورسەن......" دىگەن
ئايەت توغرىسىدا 226

339) "قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىغى ئاللاغىلا مەلۇم......"
دىگەن ئايەت توغرىسىدا 227

340) "ئاللانىڭ دەرگاھىدا ئۇلارغا ساقلانغان نەرسىلەرنى ھېچكىم
بىلمەيدۇ......" دىگەن ئايەت توغرىسىدا. 229

341) مومىنلەر ئۇچۇن پەيغەمبەرنىڭ ھەممىدىن چارە
ئىكەنلىگى توغرىسىدا. 229

342) "كۈن ئۇزىنىڭ قارارگاھىغا قاراپ سەير قىلىدۇ" دىگەن
ئايەت توغرىسىدا 230

343) "ماڭا مەندىن كېيىن ھېچ ئادەمگە مۇيەسسەر بولمايدىغان
پادىشالىقنى بەرگىن......" دىگەن ئايەت توغرىسىدا. . . . 231

344) "ئاللانى ئوز لايىغىدا ئۇلۇغلاشمىدى......" دىگەن ئايەت
توغرىسىدا 232

345) "بىزنى پەقەت زامانلا ھالاك قىلىدۇ" (دەھرىلەرنىڭ سوزى
ھىكايە قىلىپ ئېيتىلغان. — ت) دىگەن ئايەت توغرىسىدا. . . . 232

346) "سىلە-رەھىملارنى ئۈزۈپ قويۇشۇڭلار كۈتۈلەمدۇ؟"
دىگەن ئايەت توغرىسىدا. 233

347) "بىز سىنى ھەقىقەتەن گۇۋاچى قىلىپ ئەۋەتتۇق......" دىگەن
ئايەت توغرىسىدا 234

348) "دەۋزەخ يەنە بارمۇ دەيدۇ" دىگەن ئايەت توغرىسىدا. . . 235

350) لات ۋە ئۇززا بۇتلىرى توغرىسىدا.............236
351) ئايىنىڭ يېرىلغانلىقى توغرىسىدا............236
352) جەننەتنىڭ چېدىرلىرىدىكى مەستۇرە ھورلەر توغرىسىدا...237
353) بەدەنگە يىگنە سانچىپ مەڭ قويدۇرغۇچى ۋە چىرايلىق قىلىش ئۈچۈن چىشىغا ئىكەك سالدۇرغۇچى ئاياللار توغرىسىدا.....................238
354) قوپال، ئەسكى ئادەم توغرىسىدا.............239
355) قۇرئان ئوقۇغۇچى توغرىسىدا..............239
356) ".....ئۇنىڭغا بىز جەننەتكە كىرگۈزىدىغان ئەمەللەرنى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىمىز" دىگەن ئايەت توغرىسىدا...240
357) ئايەتۇلكۇرسىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا..........241
358) سۇرە ئىخلاس، سۇرە ناس ۋە سۇرە پەلەقنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا.....................242
359) قۇرئاننىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا..............243
360) قۇرئان ئۆگەنگەن ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا......244
361) قۇرئان تىلاۋەت قىلىپ تۇرۇش توغرىسىدا.........244
363) قۇرئان ئوقۇش بىلەن پەخىرلەنگەن ئەمما ئۇنىڭغا ئەمەل قىلمىغان ئادەم توغرىسىدا..............245
364) ئويلىنىشكە رىغبەتلەندۈرۈش توغرىسىدا..........245
364) ئويلىنىشكە قادىر بولالمىغان ئادەم توغرىسىدا........246
365) ئويلىنىشتە ئاياللاردىكى تۆت خىسلەت كۆزدە تۇتۇلىدىغانلىقى توغرىسىدا.....................247
366) خوتۇننىڭ شۇملۇق تەرىپى توغرىسىدا..........247
367) قېرىندىشى ئالىدىغان لايىقنى ئېلىش ئۈچۈن ئېغىز ئاچماسلىق

توغرىسىدا 248

369) نىكادىكى شەرتلەر توغرىسىدا 248

370) نىكادا دۇرۇس بولمايدىغان شەرتلەر توغرىسىدا 249

371) تويغا چاقىرسا بېرىشنىڭ لازىملىغى توغرىسىدا 249

373) ئاياللارغا يۇمشاق مۇئامىلە قىلىش توغرىسىدا. 250

374) ئاياللار ھەققىدىكى ۋەسىيەت توغرىسىدا. 250

375) ئايال كىشىنىڭ نەپلى روزا تۇتۇشى توغرىسىدا. 251

376) ئايال كىشىنىڭ ئۆز ئېرىنىڭ ئۆيىگە باشقىلارنىڭ كىرىشىگە
ئىجازەت بېرىشى توغرىسىدا 251

377) ئەھلى جەننەت ۋە ئەھلى دەۋزەخ توغرىسىدا. 251

379) ئاياللارنى ئۇرۇشنىڭ يامان ئىكەنلىكى توغرىسىدا. 253

380) ئاياللار ئۈستىدە قورۇش توغرىسىدا. 253

381) ئاياللارنىڭ مەسچىتكە بېرىشقا ئىجازەت سورىشى
توغرىسىدا 253

382) ئايال كىشى ئېرىگە باشقا ئايالنىڭ سۈپىتىنى دەپ بېرىشى
توغرىسىدا. 254

383) سەپەردىكى ئادەم ئائىلىسىگە كېچىسى قايتىپ كەلمەسلىكى
توغرىسىدا. 255

385) يېتىمنى باققۇچى كىشى توغرىسىدا. 255

386) ئېرى ئۆلۈپ كەتكەن ئايال توغرىسىدا 256

387) خەيرى-ئېھسان قىلىش ۋە نەپەقە بېرىش توغرىسىدا. . . 256

392) ياخشى ئەمەللەرگە ياتىدىغان ئىشلار توغرىسىدا 258

393) تاماق يېيىش ئالدىدا بىسمىللا دېيىش توغرىسىدا 258

394) تاماق يېيىشنى ۋە باشقا ئىشلارنى ئوڭدىن باشلاش

تـوغرىسىدا 259

395) تاماقنىڭ بەرىكەت توغرىسىدا................ 259

397) تاماقتا ئولتۇرۇش توغرىسىدا.................. 260

399) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تاماقنى كەمسىتمىگەنلىكى
توغرىسىدا.......................... 261

400) كۆمۈش يالىتىلغان قاچىدا تاماق يېيىشنىڭ ھۆكمى
توغرىسىدا 261

401) خورمىنىڭ بەرىكىتى توغرىسىدا.................. 262

402) ئەجۋە خورمىسى توغرىسىدا 262

403) سامساق ۋە پىياز يېيىش توغرىسىدا............. 262

404) بارماقلارنى يالاش توغرىسىدا 263

405) تاماقتىن كېيىن ئوقۇلىدىغان دۇئا توغرىسىدا......... 263

406) ئەقىقە توغرىسىدا......................... 264

407) مالنى قان ئېقتالايدىغانلىكى نەرسىلەر بىلەن بوغۇزلاشنىڭ
دۇرۇس ئىكەنلىگى توغرىسىدا............... 264

408) ئايالنىڭ ۋە دىدەكنىڭ بوغۇزلىغان مېلى توغرىسىدا..... 265

409) قىرلىقلارنىڭ ۋە ئۇلارغا ئوخشاشلارنىڭ بوغۇزلىغان ماللىرى
توغرىسىدا......................... 265

410) ھايۋانلارنى تىرىك تۇرغۇزۇپ ئەزالىرىنى كېسىشنىڭ ۋە
تىرىك ھايۋاننى باغلاپ قويۇپ قارىغا ئېتىپ ئولتۇرۇشنىڭ
يامان ئىكەنلىگى توغرىسىدا................. 266

411) قۇربانلىق قىلىنغان مالنىڭ گوشىنى يېيىش توغرىسىدا... 266

412) ھاراق ئىچىش توغرىسىدا.................. 267

413) ھاراقنى ھالال سانايدىغان كىشىلەر توغرىسىدا....... 267

414) سۇت ئىچىش ۋە نىل، فۇرات دەريالىرى توغرىسىدا. . . . 267
415) ئۇرە تۇرۇپ ئىچىش توغرىسىدا 268
416) قاچىغا تىنىپ ئىچىش توغرىسىدا. 268
417) كۈمۈش قاچىلارنى ئىشلىتىش توغرىسىدا 269
418) ئىچىلگەن بەرىكەتلىك سۇ توغرىسىدا. 269
419) ئاغرىق - سىلاقىنىڭ گۇناغا كاپارەت بولىدىغانلىقى
توغرىسىدا 270
424) كوزىدىن ئايرىلغان ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا. 272
425) كىچىك بالىلارنىڭ كېسىلىنى يوقلاش توغرىسىدا. 272
426) كېسەل ئادەمنىڭ ئولۇمنى ئارزۇ قىلىشى ۋە ئۇنىڭ
قىلىدىغان دۇئاسى توغرىسىدا 273
429) كېسەلگە ئاللانىڭ شىپا بېرىدىغانلىقى توغرىسىدا. 274
432) بەزگەك، ۋابا، كوز تېگىش ۋە دەم سېلىش توغرىسىدا. . . 275
437) كاھىنلىق، كېسەلنىڭ يۇقۇشى ۋە زەھەر ئىچىش
توغرىسىدا. 277
440) كىيىم - كېچەك ۋە تەكەببۇرلۇق توغرىسىدا 278
444) بورىدا ئولتۇرۇش توغرىسىدا. 281
445) ئاياللاردەك بولۇۋالغان ئەرلەر توغرىسىدا. 281
446) بۇرۇتنى قىرقىش توغرىسىدا. 282
449) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرى توغرىسىدا. . . . 282
450) چاچنى تاراش توغرىسىدا. 283
451) رەسىم سىزغۇچىلارنىڭ ئازاپقا قالىدىغانلىقلىرى ۋە سىزىلغان
رەسىملەرنى بۇزۇۋېتىش توغرىسىدا. 284
454) ياخشىلىق قىلىشقا ئەڭ ھەقلىق ئادەم توغرىسىدا. 286

455) جىھادقا ئاتا-ئانىنىڭ رۇخسىتى بىلەن چىقىش
توغرىسىدا........................ 286
456) كىشىنىڭ ئۆز ئاتا-ئانىسىنى تىللىماسلىقى توغرىسىدا.... 287
457) ئايالنىڭ ئۆز ئانىسىغا سىلە-رەھىم قىلىشى توغرىسىدا.... 287
458) سىلە-رەھىمنى ئۈزۈپ قويغۇچىنىڭ گۇنايى، بالىغا
كويۇنۇش ۋە ئۆزئارا كوڭۇل بولۇش توغرىسىدا...... 288
465) ھەقەمسايىغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈشنىڭ گۇنايى ۋە
ھەقەمسايىغا ياخشىلىق قىلىش توغرىسىدا.......... 290
468) ياخشى ئىش ۋە ياخشى سوزنىڭ ھەممىسى سەدىقە
ھېساپلىنىدىغانلىقى توغرىسىدا............... 291
470) ھەممە ئىشتا مۇلايىم بولۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا.... 292
471) خەيرلىك ئىشلار ئۈستىدە شاپائەت قىلىش توغرىسىدا... 292
472) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەتئەخلاق ئەمەسلىگى
توغرىسىدا 293
474) گۈزەل خۇلق ۋە سېخىلىق توغرىسىدا 294
476) ئاللا ئۈچۈن دوست بولۇش توغرىسىدا، تىللاش ۋە قاغاش
توغرىسىدا 295
479) سۇخەنچىلىك ۋە ئىككى يۈزلىمىلىك توغرىسىدا....... 296
481) مۇسۇلمان ئادەمنىڭ ئۆز ئەيىۋىنى يوشۇرۇشى ۋە مۇسۇلمان
قېرىندىشىغا ئۈچ كۈندىن ئارتۇق ئاداۋەت تۇتۇشى
توغرىسىدا 297
483) يالغانچىلىق، ئاللا ھەققىدە غەزەپلىنىش ۋە غەزەپتىن
ساقلىنىش توغرىسىدا................ 298
488) ھايا قىلىش، كىشىلەر ئارىسىدا خۇش خوي بولۇش ۋە

ئۇلارغا مادارا قىلىش توغرىسىدا 300
491) مومىن ئادەمنىڭ يىلان چېقىۋالغان توشۇككە قايتا قول سالمايدىغانلىقى ۋە رەسۇلۇللانىڭ شېئىرغا ئائىت سۆزلىرى توغرىسىدا 301
497) ئاللاتائالانى سۆيۈشنىڭ ئالامىتى توغرىسىدا 302
498) چۈشكۈرۈش، ئەسنەش ۋە ئاز سانلىقنىڭ كۆپ سانلىققا سالام بېرىشى توغرىسىدا 303
500) ئەزالارنىڭ زىناسى ۋە گۇنا قىلغۇچىلارغا سالام قىلماسلىق توغرىسىدا.................... 304
502) باشلىققا ئورنىدىن تۇرۇش ۋە كىشىنى ئولتۇرغان ئورنىدىن قوپقۇزۇۋەتمەسلىك توغرىسىدا............. 305
505) ئۈچ ئادەم بار يەردە ئىككى ئادەمنىڭ ئۈچىنچى ئادەمدىن يوشۇرۇن پىچىرلاشماسلىقى ۋە ئۇخلايدىغان چاغدا ئوتنى يېنىقلىق قويماسلىق توغرىسىدا............. 306
506) دۇئالار، سەييىدۇلئىستىغفار ۋە ئۇنىڭ پايدىلىرى توغرىسىدا..................... 307
509) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەغپىرەت تەلەپ قىلغانلىقى، تەۋبە قىلغانلىقى ۋە قىلغان تەھەججۇد دۇئاسى توغرىسىدا..................... 309
513) ھاجەتخانىغا كىرگەندە ۋە دىشۋارلىققا يولۇققاندا قىلىنىدىغان دۇئا توغرىسىدا.................... 311
515) بېخىللىقتىن ۋە باشقىلاردىن پانا تىلەش، گۇنالارنىڭ كەچۈرۈلۈشىنى تىلەش توغرىسىدا............. 311
517) ئاللاغا تەسبىھ ۋە زىكرى ئېيتىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا... 312

521) ئاللانىڭ گۈزەل ئىسىملىرى، تەن ساقلىق، بوش ۋاقىت ۋە
دۇنيادا مۇساپىردەك ئۆتۈش توغرىسىدا.......... 315
525) تۈگىمەس ئارزۇ توغرىسىدا، ئەمەلنى ئاللانىڭ رازىلىقى
ئۈچۈن قىلىش ۋە پۇل-مالنىڭ پىتنىسى توغرىسىدا.... 317
531) روھىي بايلىقنىڭ ھەقىقى بايلىق ئىكەنلىكى، كەمبەغەللىك-
نىڭ پەزىلىتى ۋە تىلنى ساقلاش توغرىسىدا 319
535) ئاللادىن قورقۇش، گۇنادىن يېنىش ۋە جەننەتنىڭ يېقىنلىقى
توغرىسىدا......................... 321
539) ئۆزىدىن تۆۋەنلەرگە قاراش توغرىسىدا ۋە ياخشىلىقنى ياكى
يامانلىقنى كۆڭلىگە كەلتۈرگەن كىشى توغرىسىدا 323
541) باشقىلار كورسۇن ۋە ئاڭلىسۇن دەپ رىيا بىلەن قىلىنغان
ئەمەل ۋە كەمتەرلىك توغرىسىدا 323
543) ئاللاتائالاغا مۇلاقات بولۇشنى ياقتۇرىدىغان ئادەم
توغرىسىدا، سەكرات توغرىسىدا، ئاللانىڭ قىيامەت كۈنى
زېمىننى گۇمران قىلىدىغانلىقى توغرىسىدا 324
546) قىيامەت كۈنى دەۋزەختىن ساقلىنىش، جەننەت، دەۋزەخ
ۋە ھەۋزى كەۋسەر توغرىسىدا............... 326
555) ئاللا گۇنادىن ساقلىغان ئادەمنىڭ گۇناسىز بولىدىغانلىقى،
ئىمان ۋە ئەڭ ئەۋزەل سوز توغرىسىدا 329
559) نەزىر قىلىش (شەرىئەتتە يوق ئىبادەتنى قىلىمەن دەپ ئۈستىگە
ئېلىۋېلىش. ــ ت)، ئىستائەت قىلىش، ھاراق ئىچكەننى
ئۇرۇش، ئوغرىنىڭ قولىنى كېسىش ۋە دىيەت (قىساس
ئۈچۈن ئېلىنىدىغان تولەم، ــ ت) توغرىسىدا.......... 331
564) ئادەم ئۆلتۈرگەننى ئۆلتۈرۈش، ناھەق قان تۆكۈش،

قىساس ئېلىش توغرىسىدا 334
567) قەسەم ئىچىش، كان بېسۋېلىپ ئولگەنگە تولەم كەلمەسلىك
ۋە زىممىي (مۇسۇلمانلار ھاسىلىغىدىكى مۇسۇلمان ئەمەس
ئادەم. — ت)نى ئولتۈرگەننىڭ گۇنايى توغرىسىدا 335
570) ئاللاغا شېرىك كەلتۈرۈش، زاكاتىنى مەنئى قىلىش ۋە
ھىلىگەرلىك توغرىسىدا 336
573) نىكا ۋە ھەدىيە توغرىسىدا 337
575) ياخشى بەندىلەرنىڭ كورگەن چۈشى، چۈشنىڭ ئاللا
تەرىپىدىن بولىدىغانلىقى ۋە بېشارەتلىك چۈشلەر
توغرىسىدا 338
578) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى چۈشىدە كورۇش توغرىسىدا . . . 339
581) يالغاندىن چۈش كوردۇم دېيىش توغرىسىدا 340
582) يامان چۈش كورگەندە قانداق قىلىش، بامدات نامىزىدىن
كېيىن چۈش ئورۇش توغرىسىدا 341
585) سۇلتانغا ئىتائەت قىلىش ۋە بىزگە قارشى قورال كوتەرگەنلەر
دىگەن ھەدىس توغرىسىدا 346
591) بىرەر قەۋمنى ئاللانىڭ جازالىشى، پۇقرالارنى ياخشى
باشقۇرۇش، گورىستانلىقنى ئارزۇ قىلىش توغرىسىدا 347
593) كىشى قازى بولۇشقا ۋە ئادالەت بىلەن ھوكۇم چىقىرىشقا
قاچان لايىق بولىدىغانلىقى توغرىسىدا 349
594) سۇلتاننى ماختاش توغرىسىدا 350
595) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننىتىگە ئەگىشىش ۋە
ئاياللارغا دىننى تەلىم بېرىش توغرىسىدا 350
597) بۇرۇنقىلارنىڭ يولىغا ئەگىشىش ۋە گۇمراھلىقتا دەۋەت

قىلغان ئادەمنىڭ گۇنايى توغرىسىدا............ 352

598) ئىختىلاپ قىلىشىنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى ۋە ئاللانىڭ رىزقى بەرگۇچى ئىكەنلىكى توغرىسىدا 353

599) ئۇخلاش ۋاقتىدا ئاللاتائالانىڭ ئىسىملىرىنى ۋاستە قىلىپ تىلەش توغرىسىدا ۋە "ئاللا سىلەرنى ئۇنىڭغا ئاسلىق قىلىشتىن ئاگاھلاندۇرىدۇ" دىگەن ئايەت توغرىسىدا 354

600) ئاللانىڭ ناھايىتى باي ئىكەنلىكى، ئاللانىڭ ھەممىدىن بەك قورۇيدىغانلىغى ۋە غەم-قايغۇ دۇئاسى توغرىسىدا 356

601) پەرىشتىلەرنىڭ ئاللانىڭ دەرگاھىغا چىقىپ تۇرىدىغانلىغى، قىيامەت كۈنى مومىنلەرنىڭ ئاللانىڭ جامالىنى كورىدىغانلىغى ۋە چىھرىلىرىنىڭ نۇرانە بولىدىغانلىغى توغرىسىدا... 357

604) بۇيۇك ئاللانىڭ كالامى توغرىسىدا 362

605) قۇرئان بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئادەم، قۇرئان ئوقۇشقا ئۇستا ئادەم ۋە قۇرئاننى ياخشى ئوقۇش توغرىسىدا 364

608) مۇئەززىنىنىڭ ئاۋازى، ئاللانىڭ سىلەرنى ياراتقانلىغى ۋە مىراج توغرىسىدا..................... 365

611) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ناماز ئوقۇش رەۋىشى ۋە يولىدىكى پۇتلىشىدىغان نەرسىلەرنى ئېلىۋېتىش توغرىسىدا 371

613) خۇپتەندىن بۇرۇن ئۇخلاشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى، ئەللا-ھۇممە رەببەنا دۇئاسىنىڭ پەزىلىتى ۋە سەجدىگە بارغاندا بىلىگىنى كەڭ ئېچىش توغرىسىدا 372

616) يەتتە ئەزانى يەرگە تەككۈزۈپ سەجدە قىلىش توغرىسىدا..................... 373

617) ئىمامنىڭ جامائەتتىكە ئالدىنى قىلىشى ۋە جۈمە كۈنىدە غۇسلى قىلماقنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا 373
619) ئىمامنىڭ زىيادە بولۇشى ۋە مەسچىتكە بېرىش توغرىسىدا... 374
622) بايىغا قىلىنىغان سەدىقە، سوزلىگەن بوۋاق ۋە ئامانەت تېغرىسىدا.................... 375
625) ئولۇمنى تاللىغان ۋە ئولتۇرۇلۇش ۋاقتىدا ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇشنى سۈننەت قىلىپ قالدۇرغان ئادەم توغرىسىدا 378
626) ۋىترى نامىزى ئوقۇش، يامغۇر تەلەپ قىلىش، جۈمە خۇتبىسىنى ئاڭلاش ۋە كېچىسى بىدار بولۇش توغرىسىدا... 382
630) جىنازىنى تېز كوتىرىپ مېڭىش، مېيىتنىڭ تىرىكلەرنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ تۇرىدىغانلىغى، ئوزىنى ئولتۇرۇۋالغۇچى ۋە كىشىلەرنىڭ مېيىتنىڭ ياخشى گېپىنى قىلىشى توغرىسىدا 384
634) ھەج سەپىرىدە ئوزۇق-تۈلۈك ئېلىۋېلىش، تەلبىيە ئېيتىش ۋە مەككە بىلەن مەدىنىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا...... 386
638) تەھىيە تۇلمەسجىد نامىزى (پەرز نامازدىن باشقا، مەسچىتكە كىرگەندە مەسچىتكە سالام بېرىش يۈزىسىدىن ئوقۇلىدىغان ئىككى رەكئەت ناماز.—ت)، ئويدە ئوقۇلىدىغان چاچىكا نامىزى، نەپلى ناماز ۋە رامىزان ئېيى توغرىسىدا 388
642) روزىدار ئادەمنىڭ بىر نەرسە يەپ سېلىشى ۋە گەدىنىدە قازا روزىسى قېلىپ ئولۇپ كەتكەن ئادەم توغرىسىدا ... 389
646) ئېپىتارنى بالدۇر قىلىش ۋە جۈمە كۈنىدە روزا تۇتۇش توغرىسىدا.................... 390

648) ساتقۇچىنىڭ ۋە بەرگۈچىنىڭ ئۆلچەپ بېرىشى، ئالتۇننى
ئالتۇنغا سېتىش، شاختىكى ھول خورمىنى قۇرۇق خورمىغا
سېتىش توغرىسىدا 390
653) ئېتىنىڭ پۇلى، ئىشەنچىلىك ئادەمنى ياللاپ ئىشلىتىش،
باللار ئارىسىدا ئادىل بولۇش ۋە مەھرىدىكى شەرتلەر
توغرىسىدا........................ 392
658) ۋەخپىنىڭ شەرتلىرى، ئۇنى باشقۇرغۇچىلارنىڭ تەسەررۇپ
قىلىشى ۋە روزا تۇتقۇچىنىڭ جەننەتكە رەييان دېگەن
دەرۋازىدىن كىرىدىغانلىقى توغرىسىدا........... 393
661) تەۋبە توغرىسىدا ۋە ئۇرۇشتا ئاياللارنى ئۆلتۈرۈشنى
مەنئى قىلىش توغرىسىدا.................. 395
663) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىملىرى توغرىسىدا 396
664) تويغا چاقىرىش، قان ئېلىپ داۋالاش ۋە گال ئاغرىقى
توغرىسىدا....................... 396
667) پۇتنى مىنگەشتۈرۈش ۋە ئائىلىدە قانداق بولۇش
توغرىسىدا....................... 398
669) كىشىلەرنى كوككە كوتىرىپ ماختاش ۋە قىيامەتنىڭ ئالامەت-
لىرى توغرىسىدا 398
671) ئۇخلايدىغان چاغدا، ئويقۇدىن ئويغانغان چاغدا ئوقۇلىدى-
غان دۇئالار ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا دۇرۇد ئوقۇشنىڭ
رەۋىشى توغرىسىدا 399
673) كېچىسى ئويغانغان چاغدا قىلىنىدىغان دۇئا توغرىسىدا... 400
674) مېيىت قەۋرىدە قويۇلغاندىن كېيىن ئۇنىڭ بىلەن بىللە
قالىدىغان نەرسىلەر ۋە قايتىپ كېتىدىغان نەرسىلەر

توغرىسىدا، نەزىر قىلىش ۋە ئەمەل تۇتۇشقا بولغان ھىرىس-
لىق توغرىسىدا 401
677) ئىككى يۇزلىمىلىكنىڭ يامانلىقى ۋە ئاللاتائالانىڭ ئاللاغا
زىكرى قىلغانلار بىلەن بىللە بولىدىغانلىقى توغرىسىدا.... 402
679) ئىماننىڭ ھالاۋىتى، تاھارەتنى تولۇق ئېلىش ۋە ھاجەتخانىغا
كىرگەندە ئوقۇلىدىغان دۇئا توغرىسىدا 403
682) باشقىلارنى ئوزىدىن ئەلا بىلىش ۋە تاھارەتنىڭ پەزىلىتى
توغرىسىدا 404
684) ناماز ئوقۇۋاتقاندا ئانىسى چاقىرغان بالا ۋە ئايالنىڭ
جىنازىغا ئەگىششى توغرىسىدا 405
686) بازارلاردا سۇرەن سېلىشنىڭ يامانلىقى ۋە رەسۇلۇللانىڭ
تەۋراتتىكى سۇپىتى توغرىسىدا 407
687) ئەركەك ھايۋانلار ئۇچۇن چاپتۇرۇش ھەققى ئېلىشنى مەنئى
قىلىش توغرىسىدا 407
688) غۇسلى قىلغان ئادەمنىڭ ئوزىنى دالدىغا ئېلىشى، يېتىمنى
باقىقان ئادەم ۋە جۇمەگە ھازىر بولغانلارنى پەرىشتىلەر
خاتىرىلەپ تۇرىدىغانلىقى توغرىسىدا 408
691) كېچىسى ئىبادەت قىلىش ۋە "بەرگەن سەدىقەڭلارنى
مىننەت قىلىپ بىكار قىلىۋەتمەڭلار" دىگەن ئايەت
توغرىسىدا 409
693) باي تۇرۇپ قەرزىنى ئارقىسىغا سورەش، ۋاقتىدا بەرمەسلىك
توغرىسىدا، توقلۇققا شۇكرى قىلغۇچى، ئاچلىققا سەۋرى
قىلغۇچى توغرىسىدا 411
695) ھەسەلنىڭ داۋا بولىدىغانلىقى، كوز تېگىشنىڭ راست

ئىكەنلىكى، كېسەلنىڭ كۆچمەيدىغانلىقى ۋە ماخاۋ
كېسىلىدىن قېچىش توغرىسىدا 412
غەيۋەت قىلماسلىق، ئادىل بولۇش، زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ
كەچۈرۈشى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆزلىرىدىن
تاللانغان دۇئالار ۋە داۋاملىق دۇئا قىلىپ تۇرۇشقا تەرغىپ
قىلىش توغرىسىدا 414

بسم الله الرحمن الرحيم

(ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىۋان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن)

جىمى ھەمدۇ-سانا پۈتكۈل ئالەمنى پەرۋىش قىلغۇچى ئاللاغا خاستۇر، ھەممە پەيغەمبەرلەرگە ئاللادىن رەھمەت ۋە ئامانلىق تىلەيمەن، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەدگە، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا ۋە ساھابىلىرىغىمۇ ئاللادىن رەھمەت ۋە ئامانلىق تىلەيمەن.

رەببىمىز، سەن بىزنى رەھمىتىڭگە ئېرىشتۈرگىن، ئىشلىرىمىزدا بىزنى توغرا يولغا سالغىن، بىزنى سائادەتمەن بەندىلىرىڭ قاتارىدا قىلغىن، بىزنى بۇ دۇنيادىن ئىمان ۋە ھىدايەت بىلەن كېتىشكە مۇۋەپپەق قىلغىن. رەببىمىز، سېنىڭ زور ۋە مول نېمەتلىرىڭدىن، ئۇلۇغ سوغا ئاتالىرىڭدىن مىننەتدارمىز، سېنىڭ بەرگەن تەۋپىقىڭگە، ئېھسانىڭغا، قىلغان مەرھەمەتلىرىڭگە، ئىلتىپاتلىرىڭغا تەشەككۈر ئېيتىمىز، بۇ شۇنداق تەشەككۈركى، شۇ ئارقىلىق سېنىڭ رازىلىقىڭغا، مەغفىرىتىڭگە ئېرىشىمىز، غەزىپىڭدىن ساقلىنىمىز. بىر ئاللادىن باشقا ھېچ خۇدا يوق، يولباشچىمىز مۇھەممەد ئاللانىڭ بەندىسى ۋە بەرھەق پەيغەمبىرى دەپ كەلىمە شەھادەت ئېيتىمىزكى، بۇنى ئېيتقۇچىلار دەۋزەختىن نىجات تاپىدۇ ۋە مەھشەرگاھدا ياخشى

بەندىلەر بىلەن بىللە بولىدۇ. مۇھەممەد شۇنداق پەيغەمبەركى، ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىك چوڭ دەرىخى پەلەككە يەتكەن، پەيغەمبەرلىك باغچىلىرى بۇك-باراقسانلاشقان، ئۇنىڭ نوپۇزىدىن كىشىلەرنىڭ ۋۇجۇدى لەرزىگە كەلگەن. مۇنبەرلەردە ئۇنىڭ نامى تىلغا ئېلىنىش بىلەن مۇنبەرلەر شەرەپكە ئېرىشكەن. ئۇنىڭ تەربىيىسى يېزىشقا قەغەزلەر تارلىق قىلىدۇ، سىيالار يېتىشمەيدۇ. ئۇ شۇنداق پەيغەم-بەركى، شەرەپ ئۈستىگە شەرەپ قازانغان، ھەل قىلغۇچ سوز قابىلىيىتى بىلەن كىشىلەرنى ھەيران قالدۇرغان، ئۇزى ئىخچام، مەنىسى چوڭقۇر سوزلەرنى، گۈزەل ھىكمەتلەرنى سوزلەش ئالاھىدى-لىگىگە ئىگە بولغان، ئەرەپ ۋە غەيرى ئەرەپ سوز ئۇستىلىرى نىشان قىلغان يۇقۇرى دەرىجىسىنى قولغا كەلتۇرگەن. يۈكسەكلىك دەرۋازىلىرىنى ئاچقان، بەخت ۋە ھىدايەتكە يېتىشنىڭ ۋاستىچىسى بولغان، شەخسى غەرەز بىلەن سوزلىمەيدىغان، ئىلىملەرنىڭ بايراق-دارى بولغان، ئادالەت قىلىچىنى كوتەرگەن، ئىسلام دىنىنى بەرپا قىلغان ۋە كۈچەيتكەن، ھەققانى ھاكىمىيەت تىكلىگەن شۇ پەيغەم-بەرگە، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا ۋە ھەقپەرۋەر ساھابىلىرىگە ئاللانىڭ تولۇق، پاك رەھمىتى بولغايكى، شۇ ئارقىلىق پەيغەمبىرىمىزنىڭ بىزدىكى ئۇلۇغ ھەققى ئادا بولغاي ۋە شۇ ئارقىلىق بىز ئۇنىڭغا يېقىنلاشقايمىز، ھەۋزى كەۋسەرگە ئېرىشكەيمىز. ئاللا ئىسلام دىنىنىڭ يولباشچىلىرى ۋە ئۇلىمالىرىدىن رازى بولغايكى، مۇسۇلمان ئالىملىرى ئىسلام ئىلىملىرىنى تارقىتىشقا كوڭۇل بولدى، شەرىئەتنى ئەڭ پۇختا ئاساسقا بەرپا قىلدى، شەرىئەتنىڭ ئىنچىكە نۇقتىلىرىنى ئىگەللەپ، ماھىيىتىنى بايان قىلىپ بەردى، چوڭقۇر ۋە مۇرەككەپ ئىلىملىرىنى قولغا كەلتۇرۇپ، تەرتىپلىك

ئاساستا رەتكە سالدى، ئۆزلىرىگە تاپشۇرۇلغان پەيغەمبەرنىڭ سۈننىتىنى بەرپا قىلىپ چىقىش ۋەزىپىسىنى ئادا قىلدى، پارلاق شەرىئەتنىڭ يۈكىنى ئۈستىگە ئالدى، ئىسلام شەرىتى شۇلار ئارقىلىق دۇنيانىڭ ھەممە يېرىگە تارالدى. ئىلاھىم، شۇ ئالىملارغا رەھمەت قىلغىن، ئۇلارغا بىزنى يېقىن قىلغىن، بىزنى ئۇلارنىڭ يولىغا يېتەكلىگىن. ئىشىمدا مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشىم ئاللانىڭ ياردىمىگىلا باغلىق، ئاللاغا تەۋەككۇل قىلدىم ۋە يۈزلەندىم، ئىشىمنى ئاللاغا تاپشۇرىمەن. ئاللا ھەقىقەتەن بەندىلىرىنى كورۇپ تۇرىدۇ.

بۇ دۇنيادا لەززەتلىنىش ۋە ئۇ دۇنيادا مەنپەئەتلىنىش مەقسىدىدە، مۇقەددەس، ئۇلۇغ ئاللانىڭ كالامىنىڭ مۆلىرىنى ئۆزۈش ئويى، ئۇ دۇنيادىمۇ، بۇ دۇنيادىمۇ مەن ئۈچۈن قورال ۋە بايلىق بولۇپ قالىدىغان بىر خاتىرە ئەسەر ئىشلەپ چىقىش ئويى كوڭلۈمگە كىرىپلا ئالدى، يۈرىكىم بۇ ئويدىن خۇش ھىد ئالدى. ئەستە تۇتۇش قۇۋۋىتىمنىڭ ئاجىزلىقى، ئەقلىمنىڭ سۇسلىشىپ كېتىشى، ئۇنتۇغاقلىقىم، سەۋەنلىكنى كوپ سادىر قىلىدىغانلىقىم ۋە ئۇرۇق-تۇغقان، يېقىنلىرىمنىڭ رەسۇلۇللانىڭ ئۇلۇغ ھەدىسلىرىنى ئاڭلاشقا ۋە چۈشەندۈرۈپ بېرىشكە بولغان ئېھتىياجى مېنى بۇ ئىشقا قىزىقتۇردى. مېنى ھورمەتلەپ كۈتۈۋالغان، ياخشى مېھمان قىلغان يار-بۇرادەرلىرىمنى زىيارەت قىلغان ۋاقتىمدا، بۇ ھال ئوچۇق كورۇلدى. ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچى ئاللادىن ساۋاپ ئۈمىت قىلىپ، ئۇلارغا ئەمرى-مەرۇپ قىلىشقا باشلىدىم، مۇمكىن قەدەر ئۇلارنىڭ دىنىي ئىشلىرىنى ئەسلىتىپ ئوتتۇم، بۇنىڭ بىلەن مېنىڭ يارامسىزلىقىم ۋە نادانلىقىم ئاشكارا بولۇپ قالدى. ئوزەمنىڭ ئۆزۈن ۋە ئاساسلىق چوڭ كىتاپلارنى مۇتالىە قىلىپ ئوقۇپ چىقىشقا زور دەرىجىدە مۇھتاج ئىكەن-

لىگىنى بايقىدىم. بۇ چاغدا، «سەھىھۇلبۇخارى» كىتاۋىنىڭ باغچىسىدا سەيلە قىلىشقا، ئۇنىڭ يېتىلگەن مېۋىلىرىدىن ئۈزۈشكە ۋە تاڭدەك روشەن نۇرى بىلەن نۇرلىنىشقا ئاساس ھازىرلاندى. شۇ باغچىنىڭ نۇرلۇق چېچەكلىرىدىن ئۇرۇق-تۇققانلىرىمغا تەرگەچ باردىم. ياخشىلارنىڭ سەردارى بولغان پەيغەمبەرنىڭ ھەدىسلىرىنى تاللاپ چىقىش يۈزىسىدىن، شۇ مەيداندا بىرقەدەر ئىلگىرىلىدىم. ئۇرۇق-تۇققانلىرىمنىڭ ھەدىسنىڭ مول يامغۇرىدىن پايدىلىنىشىنى ۋە ئۇنىڭ خۇش پۇراقلىرىدىن خۇش بۇي ئېلىشىنى كۆزدە تۇتتۇم. قەتئىي ئىرادە باغلاپ، ئىشقا كىرىشتىم، مەن بۇ مەقبۇل كىتاپقا بېرىلگەنسېرى ئۇرغا ئۇر قوشۇلدى، دىلىنىڭ ئىللەتلىرى ئۈچۈن شىپا ئۈستىگە شىپا قوشۇلدى، گۈزەل، كامالەتكە يەتكەن، پاساھەتلىك، پايدىلىق ھېكمەتلەر قوشۇلۇپ باردى. ئاللانىڭ ياردىمىگە يۆلىنىپ، «سەھىھۇلبۇخارى»دىكى پايدىلىق، گوھەر سۈپەت بەزى ھەدىسلەرنى قەغەزگە قەيت قىلىپ باردىم، ئاللاتائالاغا ئىستىخارە (بىرەر ئىشنى قىلماقچى بولغاندا، ئاللادىن شۇ ئىشنىڭ خەيرلىك بولۇشىنى تىلەش.—ت) قىلدىم. ئىمام بۇخارىنىڭ نۇرلىرىدىن، ھورمەتلىك قەستەلانى شەرھىنىڭ ئارتۇقچىلىقلىرىدىن ئېلىپ، بۇ توپلامنى تۈزۈپ چىقتىم. خۇداغا شۈكرى، خۇداغا مەدھىيە-سانالار بولسۇنكى، بۇ توپلام ھاجەتكە يارايدىغان، كۆزگە لەززەت بېغىشلايدىغان، كۆڭۈلگە ياقىدىغان بىر كىتاپ بولۇپ چىقتى. بۇ كىتاپ بەدىئىلىكى يۇقۇرى بولغان گوھەردەك سۆزلەرنى، شانلىق ۋەزلەرنى، گۈزەل نەسىھەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇپ، چىرايلىق ئۇسلۇبتا، پۇختا ئاساستا نەپىس تۈزۈلگەن. بۇ كىتاپ مۇتتەقىلەر ئۈچۈن ۋەزدۇر، ھەقىقەتنىڭ چىرىغىدۇر، ھەممىگە يول كۆرسەتكۈچىدۇر، تەشنالارنىڭ بۇلىقىدۇر،

قورقۇنچقا دۇچار بولغانلارنىڭ پانايىدۇر، ئاسىلارنى مات قىلىدىغان پاكىتتۇر، ئىزدەنگۈچىلەرنىڭ دىلىنى يورۇتىدىغان گۈزەل ھېكمەتتۇر، گۇمراھلار ھىدايەت تاپىدىغان، سوزى ئىخچام، مەنىسى چوڭقۇر، تولۇن ئايدەك ھەدىسلەردۇر، پەيغەمبەرنىڭ جانلارنىڭ دىماقلىرىنى خۇش بۇي قىلىدىغان خۇش نەپەسلىرىدۇر، چىرىگەن جەسەتلەرگە ھايات بەخش ئېتىدىغان ئۇلپەتچان ئىلھاملاردۇر، راۋانلىقىدىن جاملارغا قۇيۇپ ئىچىدىغان، نازاكەتلىكلىكىدىن جانلارغا ئارىلىشىپ كېتىدىغان پەيغەمبەر سوزلىرىدۇر، گوھەر ياغلىغ ساھىپ-جامالدۇركى، پەرىلەرنىڭ مەڭزىگە نۇر بىلەن يېزىشقا تېگىشلىكتۇر. كىتاپنىڭ قىسقىچە شەرھى كىشىنىڭ زوقىنى قوزغايدۇ، ئىخچام مەنىسى قۇلاققا ياقىدۇ. ئۇ سۇزۇك، تازا، ئېقىن سۇدىنمۇ شىرىن، سىھرى ھالال (دىنغا خىلاپ كەلمەيدىغان ئۇسۇل بىلەن مەيدانغا كەلتۈ-رۈلگەن، كىشىلەرنىڭ ئەقلىنى ھەيرەتتە قالدۇرىدىغان ئاجايىپ ئىشلار. — ت) دىنمۇ نازۇك. ئەگەر ئۇ تاشقا ئوقۇلىدىغان بولسا، تاش چوقۇم يېرىلىپ كېتەتتى، يۇلتۇزلارغا ئوقۇلىدىغان بولسا، يۇلتۇزلار چېچىلىپ كېتەتتى. ئۇنىڭ نادىر مەزمۇنلىرى غەمكىننى خوشاللاندۇرىدۇ، ھوسنىلەر غەزنىسىدىكى گوھەرنى خىجىللىقتا قالدۇرىدۇ، شاراپتىنمۇ سۈزۈك، ياشلىق چاغلاردىنمۇ گۈزەل مەزمۇنلارنى بايان قىلىدۇ. بۇ كىتاپنىڭ يۇقۇرقىدەك ئارتۇقچىلىقلارغا ئىگە بولۇشى ئاللانىڭ ئاتاسى-دۇر. ئاللا يېتەرلىككى، ئۇ ھەممىنى بىلىپ تۇرىدۇ. ئاللا خالىغان ئادەمگە ئىلىم ئاتا قىلىدۇ، ئىلىم ئاتا قىلىنغان ئادەم كوپ ياخشىلىققا ئىگە بولغان بولىدۇ.

ئى ياخشى بۇرادەر! 3-قېتىم نەشر قىلىنغان بۇ كىتاۋىمنى سىزگە زور ھورمەت بىلەن تونۇشتۇرماقچىمەن. بۇ كىتاپ ئىمام

بۇخارى، شەيخ قەستەلانى (ئاللا بۇلاردىن رازى بولسۇن)دىن ئىبارەت ئىككى ئالىمنىڭ يازغان ئىككى ئەسىرىدىن تاللاپ ئېلىنغان سەھىھ ھەدىسلەرنى ۋە شەرھلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ كىتاپ ئۇلارنىڭ قالدۇرغان بىر ياخشى خىزمىتى ۋە قىزىلگۈلى ھىساپلىنىدۇ. بۇ كىتاپنىڭ باغچىسىغا كوز يۇگۇرۇتۇپ چىقىپ، ئۇنىڭ كوللىرىدە ئەقلىڭنى سۇغارغىن، تەبىستىڭنى ئۇنىڭ باغچىسىدا ئوتلاتقىن، ئۇنىڭ قۇياشىدىن ئىلىم نۇرلىرىنى ئالغىن، ئۇنى تەلەپكارلاردىن ئايىما، قىزىقمىغانلارنىڭ ئالدىدا خار قىلما. بۇ كىتاپ قىزىلگۇللىرى پورەكلەپ ئېچىلغان باغچىدۇر، شايى-كىمخاپتىن تىكىلگەن ھەشەمەتلىك كىيىملەرگە ئورالغان مەگزى قىزىل نازىنىن رەنا قىزدۇر. بۇ كىتاپنى يالغۇزلۇغۇڭدا ھەمرا، زېرىككىنىڭدە ئىچ پۇشۇغى، غەمقايغۇدا قالغىنىڭدا شاتلىق بېغىشلىغۇچى، خالى جايدا بولغىنىڭدا سىرداش، سەپىرىڭدە يولداش، ئويۇڭدە بولغىنىڭدا ئۇلپەت قىلۋالغىن. چۇنكى ئۇ سەن ئۇچۇن كويۇنگۇچى خوشنا، خاپىلىغىڭنى ئالغۇچى سوھبەتداش، ئىتائەتچان مۇئەللىم، كەمتەر ئۇستاز ۋە ئىشەنچلىك رەھبەردۇر، توغرا يولغا يېتەكلىگۇچىدۇر، دائىمى بەختكە ئېرىشتۇرگۇچىدۇر. بۇ كىتاپنى «سەھىھۇلبۇخارى جەۋھەرلىرى» دەپ ئاتىدىم. بۇ كىتاپ «سەھىھۇلبۇخارى»دىن تاللاپ ئېلىنغان ھەدىسلەر توپلىمىدۇر. بۇخارىنىڭ ھەدىسلىرىنىڭ جىمىسى جىلۋىدار مەرۋايىتلارغا، جەۋھەرلەرگە ئوخشايدۇ، نۇر چېچىپ تۇرغان قۇياشقا ۋە بەخت يۇلتۇزلىرىغا ئوخشايدۇ. مېنىڭ بۇ كىتاۋىم ئەنە شۇ «سەھىھۇلبۇخارى»دىن تاللاپ ئېلىنغانلىغى ئۇچۇن، ئۇنىڭ شەرىپىدىن كىتاۋىمنىڭ ھەسسىدار ئىكەنلىگىگە ئىشىنىمەن. بۇ قىممەتلىك غەزنىدىن ۋە بىباھا گوھەرلەردىن ھەر بىر مۇسۇلمان ئويىنىڭ

خالى بولماسلىقىنى ئۈمىت قىلىمەن. ئاللانىڭ رەھمەت قىلىپ مول ساۋاپ بېرىشىنى، ئىشىنىڭ ئاخىرىدا بىزنى بەختكە ۋە ئۇزىنىڭ رازىلىقىغا ئېرىشتۈرۈشىنى تىلەيمەن. كىتاپنى تۈزۈشتە، ئالدى بىلەن ھەدىسلەرنىڭ ئۇزىنى بەردىم، ئاخىرىغا بىر سىزىق تارتىپ، سىزىقنىڭ ئاستىغا ھەدىسلەرنىڭ شەرھىنى بەردىم. كىتاپخانلارنىڭ ئېلىنغان ھەدىسلەرنىڭ ئەسلىگە مۇراجەت قىلىشتا ۋاقتىنى زايا قىلىپ قويماسلىقى ۋە مالال بولۇپ قالماسلىقى ئۈچۈن، بۇ كىتاپ «سەھىھۇلبۇخارى» تەرتىۋى بويىچە تۈزۈلدى. ھەدىسنىڭ قايسى باپتىن ئېلىنغانلىقىنى بىلىش ئۈچۈن ھەدىسلەرنى رەقەم بىلەن بەردىم. ئىمام بۇخارى قايسى ھەدىسنى قايسى باپتا بەرگەن بولسا، بۇ كىتاپتىمۇ شۇنداق بېرىلدى. مېنىڭ بۇ كىتاپنى ئىشلەشتىن مەقسىدىم كىتاۋىمدىن پايدىلىنىدىغان پاك ئىخلاسمەن ياخشى ئادەملەرنىڭ مېنىڭ ھەققىمدە قىلىدىغان، ئۆلگەندىن كېيىن قەۋرەمدە پايدىسى تېگىپ تۇرىدىغان دۇئاسىنى ئۈمىت قىلىشتىنلا ئىبارەت. بۇ ئىشمىنىڭ باشقىلارنىڭ ماختىشىغا ئېرىشىش ياكى پۇل تېپىش ياكى شوھرەت قازىنىش مەقسىدىدە بولۇشىدىن خۇدا ساقلىسۇن. بۇ خىزمىتىمنىڭ خالىس، خۇدالىق ئۈچۈن بولۇشىنى ۋە نازۇ-نېمەتلىك جەننەتكە كىرىشىمگە سەۋەپ بولۇشىنى پۈتۈن كۈچ-قۇدرىتىم بىلەن ئاللادىن تىلەيمەن ۋە ئىلتىجا قىلىمەن. ئاللا ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر ۋە رەھىمدىلدۇر، خالىغانلارغا مەرھەمەت قىلغۇچى، دانا، ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر. بىزنى ئىمانغا ھىدايەت قىلغان ئاللاغا مىننەتدارلىق بىلدۈرىمىز. بىزنى ئاللا توغرا يولغا يېتەكلىمىگەن بولسا، ھىدايەت تاپمىغان بولاتتۇق.

مۇرادىمغا مۇۋاپىق خەيرلىك ئىش
پۈتۈپ چىقتى، ئەمەسمەن قىلچە مەغرۇر.
ساۋاپ ئىزدەپ خۇدانىڭ رەھمىتىدىن،
دۇرۇد ئېيتاي رەسۇلۇللاغا بىر قۇر.

يولداش كىتاپخانىدىن خاتا بولۇپ قالغان ياكى قەلىمىم سەۋەن كەتكەن تەرەپلىرىنى كەچۈرۈشنى ئۈمىت قىلىمەن.

ئاقلىمايمەن ئۆزەمنى چۈنكى ئاجىز ئىنسانمەن،
ساقلىمسا خۇدايىم خاتالىقتا سەرسانمەن.

ئاللا ماڭا كۆپايە قىلىدۇ، ئۇ نىمە دىگەن ياخشى يۆلەنچۈك. ئاللانىڭ پەزلى كوپ، ئۇ ماڭا نۇسرەت بەرگۈچى، ھەممىگە قادىر، مىنىڭ دۇئايىمنى ئىجابەت قىلىشقا لايىقتۇر. پەيغەمبىرىمىز مۇھەمەد ئەلەيھىسسالامغا، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋاباتلىرىغا ۋە ساھابىلىرىگە ئاللانىڭ رەھمىتى ۋە سالاملىرى بولسۇن. بۇ كىتاپ تولۇن ئايدەك تاماملانغان ۋە خۇش پۇراق چاچقان چاغدا، بىسمىللانى تىلىمغا جارى قىلىپ دۇرۇد ئېيتىپ، تۆۋەندىكى قەسىدىنى يازدىم:

مۇسۇلمانلار، قولۇمدا پۇر باھا قىممەت كىتاۋىم بار،
بۇخارىنىڭ سەھىھىدىن* گوھەرلەردۇركى بەك داڭدار.
بىغىشلاپ شەنىگە تىزدىم شىېىردىن غۇنچە-مارجانلار،
گوھەر قويغان بىلەيزۇكتەك كىشىنىڭ زەۋقىنى قوزغار.
نەدۇر ئالتۇن گۆزەللىكتە بۇ توپلام ئالدىدا ھەيھات،
يېتەلمەس ھەم ئۇنىڭ ھوسنىگە زىبا نازىنىن-دىلدار.

* «سەھىھۇلبۇخارى» كوزدە تۇتۇلىدۇ. — ت.

بىيىتتى شۇ كىتاپ شەرھىنى قەستەلانى* بىر ـ بىرلەپ،
دېگىنزدەك كاتتا ـ چوڭقۇر مەنىسىلەرنى كەڭ قىلىپ ئىزھار.
خۇداغا شۈكرىكىم مەيدانغا كەلدى بۇ گۈزەل نۇسخا،
ھەدىسلەرنىڭ ئاساسى چىقتى ساغلام تاللىنىپ تەكرار.
يورۇق يۇلتۇز بولۇپ قالىدى ئۇنىڭ مەزمۇنى بىزلەرگە،
زەلالەت زۇلمىتى ئىچرە ئېزىپ قالغانغا يول باشلار.
ئالار مۇندىن مۇسۇلمان تەقۋىدارلار ھەرقاچان مەنپەت،
ھىدايەت يولىدا يانغان ماياك ئۇ نۇر چېچىپ چاقنار.
بۇخارى مەتنىگە** سادىق بولۇپ تاللاپ كوچۇردۇم مەن،
يېنىمدىن قوشمىدىم ھېچ نەرسە، تاللاشتا بولۇپ ھوشيار.
مېنىڭ بۇ خىزمىتىم تاللاپ ئېلىشتىنلا ئىبارەتتۇر،
تەشەككۇر يا مۇكاپاتقا ئەمەسمەن مۇستەھىق زىنھار.
خۇدا بولدى مەدەتكارىم بۇ ئىشتا ئېپتىخارىمدۇر،
تېپىلماس مەندە ھېچ خىسلەت، مېنىڭدىن بولما مىننەتدار.
جىمى ئارتۇقچىلىقلار قۇدرىتى چوڭ تەڭرىگە خاستۇر،
بۇخارى شەنىگە مەنسۇپ پەزىلەتلەر ھامان بىسيار.
ھەمىشە ھەي مۇسۇلمان تەرك ئەتمە ئەمرى ـ مەرۇپىنى،
كى غاپىل بەندىلەر بولسۇن بۇنىڭدىن ئويغىنىپ بىدار.
ھەدىس ـ سۈننەتكە خىزمەت قىل قىلىپ تەبلىغ ئۇنى تاكى
مۇسۇلمانلار ئارا ئەڭ كەڭ تارالغاي سۈننىتى مۇختار.***

---

* «سەھىھۇلبۇخارى»غا شەرھى يازغان ئىمام قەستەلانى كوزدە تۇتۇلىدۇ. ــ ت.

** مەتنى ــ تېكىست مەنىسىدە. ــ ت.

*** مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننىتى. ــ ت.

ھەدىسلەر روھىنى سىگدۇر كىشلەر قەلبىگە ھەتتا،
سائادەت ئەسىرى*، دىندارلىق زامانى ئەسلىگە قايتار.
ئەدەپ-ئەخلاق گۈلدۇر بۇ ئىچىلغان زەپمۇ پورەكلەپ،
ئاۋايلاپ-پەپىلەپ ئۆستۈر ئۇ تۇزۇپ كەتمىسۇن بىكار.
قاساۋەتلىك** دىلىگنى پاكلىغىن، بۇ باغدا يايراتقىن،
يېتىلگەن مۇئىلىك باغ بۇ، مۇئەتتەر يىلدىساك ھەر بار.
ئىلاھىم، ئىلتىجا ئەيلەپ تىلەيمەن مەغپىرەت سەندىن،
تىلەيمەن كەڭتاشا تۇرمۇش، جاھاندا قىلمىغايسەن خار.
ساڭا سۇندۇم كىتاۋىمنى يېزىپ ئىخلاس بىلەن يا رەب،
كەرەم ئەيلەپ قوبۇل قىلغىن مۇئەللىپتىن ئېتى ئەممار.
رەھىم ئەيلەپ ئۇنى تىرگۈز مەئەلئەبرار*** قىيامەتتە،
نېسىپ ئەيلە ئاڭا جەننەتنى تەجرى تەھتەھەلئەنھار.****

بۇ كىتاپ ھىجرىيىنىڭ 1341-يىلى (مىلادى 1922) 1-قېتىم نەشر قىلىنغان. 1345-يىل شەۋۋال ئېيىنىڭ 10-كۈنى 2-قېتىم نەشر قىلىنغان. 1348-يىل زۇلھەججە ئېيىنىڭ 8-كۈنى 3-قېتىم نەشر قىلىندى.

مىسىر پادىشالىق مەدرىسلىرىنىڭ
مۇدەررىسى مۇستەفا مۇھەممەد ئەمارە.

---

* مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ ۋە چارىيالارنىڭ دەۋرى. — ت.
** قاساۋەت — گۇنا بىلەن دىلى كىرلىشىپ قاتتىقلىشىپ كەتكەن دېگەن مەنىدە. — ت.
*** مەئەلئەبرار — ياخشىلار بىلەن دېگەن مەنىدە. — ت.
**** تەجرى تەھتەھەلئەنھار — ئاستىدىن ئۆستەڭلەر ئېقىپ تۇرغان دېگەن مەنىدە. — ت.

ئىمام بۇخارىنىڭ تەرجىمھالى

ئىمام بۇخارىنىڭ ئىسمى ئەبۇ ئابدۇللا مۇھەممەد بولۇپ، ئۇ ئىسمائىلنىڭ ئوغلى، ئىسمائىل ئىبراھىمنىڭ ئوغلى، ئىبراھىم مۇغىرە-نىڭ ئوغلى، مۇغىرە بەردىزبىنىڭ ئوغلى، بەردىزبى بەزىزبىنىڭ ئوغلى ئىدى. ئىمام بۇخارىنىڭ چوڭ بوۋىسى مۇغىرە يەمانى جۇئفى ئىسىملىك مەشھۇر بىر ئادەمنىڭ قولىدا مۇسۇلمان بولغانلىقى ئۈچۈن، ئىمام بۇخارى شۇنىڭغا مەنسۇپ قىلىنىپ جۇئفى دەپ ئاتالغان، بۇخارادا تۇغۇلۇپ ئۇسكەنلىكى ئۈچۈن بۇخارى دېيىلگەن. ئىمام بۇخارى ئەھلى ئىسلامنىڭ يېتەكچىسى، مۇسۇلمانلارنىڭ ئۈلگىسىدۇر، ئۇ مۇھەددىس (ھەدىس ئىلمى بىلەن شۇغۇللانغۇچى ئالىم. — ت) لەرنىڭ پېشۋاسى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئۇنىڭ سۆز-ھەركىتى ھەممە-دىن نوپۇزلۇقتۇر، ئۇ ھەممە ئېتىراپ قىلغان چوڭ پەزىلەتكە ۋە ناھايىتى مول، ھەقىقى، ساغلام بىلىمگە ئىگە ئىدى. ئىمام بۇخارىنىڭ ئىلىم ۋاراقلىرىدىن ھىدايەتنىڭ پارلاق نۇرلىرى چاقنىدى. ئىرشاد (توغرا يولغا يېتەكلەش. — ت) مۇنبىرىدىكى ئۇنىڭ جاراڭلىق ئاۋازى يىمىرىلمەس دەلىللەر بىلەن ياڭرىدى. پەيغەمبەرنىڭ سۈننى-تىنى گۈللەندۈرۈش يولىدا ئۇنىڭ جان كۆيدۈرۈپ ئىشلىگەن خىزمەتلىرى بۇرۇنقى ۋە كېيىنكى ئىسلام ئۆلىمالىرى تەرىپىدىن

بىردەك ماقۇللانىدى.

ئىمام بۇخارى (ئاللا ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن) (ھىجرىيىنىڭ 194-يىلى بۇخارادا تۇغۇلدى. ئاتىسىدىن كىچىك قېلىپ يېتىمچىلىكتە ئۆستى، ئۇ بالىلىق چاغلىرىدىلا قۇرئان كەرىمنى ياد ئالدى ۋە ئەرەپ تىلى بىلىملىرىنى پۇختا ئىگەللىدى. ئۇ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چېغىدىلا ھەدىس ئىلمىنى ئۆگىنىشكە ئىشتىياق باغلىدى. ھەدىس ئىلمىنى 205-يىلى بۇخارا ئۆلىمالىرىدا ئوقۇشقا باشلىدى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە بىبىكەندلىق ئەبۇ ئەھمەد مۇھەممەد ئىبنى يۈسۈپ ئەڭ ئاتاقلىق ئالىم ئىدى. ئىمام بۇخارى ئۇستازى ئەبۇ ئەھمەدنىڭ ھوزۇرىدا بولغان چاغدا، ئۇنىڭ ياد ئېلىپ ئوقۇغان ھەدىسلىرىنىڭ كۆپلۈكىدىن، كەم ئۇچرايدىغان زېرەكلىكىدىن ۋە سوز ماھارىتىدىن ئەبۇ ئەھمەد تەپ تارتاتتى. ئىمام بۇخارى ياپ-ياش تۇرۇپلا ئون مىڭلىغان ھەدىسلەرنى ياد ئېلىپ ئوقۇدى. ئىلىم ئەھلىلىرى ھەدىس ئۆگىنىش ئۈچۈن ئىمام بۇخارىنىڭ ئارقىسىدا چېپىپ يۈرۈشەتتى. يول ئۈستىدە كېتىۋاتقان يېرىدە ئۇنىڭدىن ھەدىس ئىلمى تەھسىل قىلغۇچىلاردىن نۇرغۇن ئادەم كېلىپ ئۇنىڭ چۆرىسىگە ئولىشىۋالاتتى.

210-يىلى ئىمام بۇخارى ئانىسى ۋە ئاكىسى بىلەن ھەج قىلىش نىيىتىدە مەككىگە سەپەر قىلدى، ھەج پائالىيەتلىرى تاماملانغاندىن كېيىن، ئۇ ھەدىس ئىلمى تەھسىل قىلىش ئۈچۈن مەككىدە قېلىپ قالدى. خۇراسان، جەبەلئىراق، ھىجاز، مىسىر، شام قاتارلىق كۆپلىگەن شەرق مەملىكەتلىرىگە باردى. ئۇ يەرلەرنىڭ ئۆلىمالىرى ۋە دىنىي ئەرباپلىرى ئۇنىڭدىن ھەدىس ئۆگەندى، ھەزرىتى ئىمام ئەھمەد ئىبنى ھەنبەل (ئىسلام دىنىدىكى مەشھۇر 4 مەزھەپنىڭ بىرى بولغان ھەنبىلى مەزھىبىنىڭ ئاساسچىسى. — ت) شۇلارنىڭ جۈملىسىدىن ئىدى.

ئىمام بۇخارى بولسا ھەزرىتى ئىمام شافىى مەزھىبىنىڭ فىقھى بىلىم-لىرىنى تولۇق ئىگەللىگەن ئىدى.

ئىمام بۇخارى ئىلمىي جەھەتتىن ئۇسۇپ يېتىلگەن ۋە ھەدىسلەرنى ئېنىقلاش جەھەتتە كوڭلىدە زەررىچە غۇبار قالمىغان چاغدا، سەھىھ ھەدىس (سەنەدى پەيغەمبەرگە ئۈزلۈكسىز تۇتاشقان ۋە ئىشەنچلىك كىشىلەر تەرىپىدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىس. — ت) لەرنى غەيرى سەھىھ ھەدىس-لەردىن ئايرىپ چىقىشقا كىرىشتى، ھەدىسلەرنىڭ تۈرلىرىنى، دەرىجىلىرىنى ۋە ئۇسۇل-قائىدىلىرىنى مىسلى كورۇلمىگەن دەرىجىدە پۇختا ئىگەللىدى. ھەتتا بۇ جەھەتتە زامانىنىڭ ئالدىنقى كىشىسى، دەۋرىنىڭ مىسلىسىز يەككە-يېگانىسىگە ئايلاندى ۋە يەر يۈزىدىكى ئۆلىمالارنىڭ سەردارى بولۇپ قالدى.

ئۇ «سەھىھۇلبۇخارى» كىتاۋىنى 600 مىڭ ھەدىس ئىچىدىن تاللاپ، 16 يىل ئىچىدە يېزىپ چىقتى. ھەر بىر ھەدىسنى يازغاندا، ئالدى بىلەن غۇسلى قىلىپ ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇپ، شۇ ھەدىس ئۈستىدە ئاللاتائالاغا ئىستىخارە قىلىپ ئاندىن يازاتتى. ئۇ، كىتاپنى ئاللا بىلەن مېنىڭ ئارامدا دەلىل-ئىسپات قىلدىم، دەيتتى. «سەھى-ھۇلبۇخارى» كىتاۋى تەكرارلانغانلىرى قوشۇلۇپ 9 مىڭ ھەدىسنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ ھەدىسلەرنىڭ بىر قىسمى مەنە جەھەتتىنلا تەكرار ھىساپلىنىدۇ. ھەدىس ساھەسىدە «سەھىھۇلبۇخارى» كىتاۋىدىنمۇ دۇرۇس كىتاپنىڭ يوق ئىكەنلىگى توغرىسىدا ھەدىس ئالىملىرىنىڭ پىكرى بىردەك. ئالىملار بۇ كىتاپقا شەرھى يېزىش، ئۇنى قىسقارتىش، تاللاپ ئېلىش ۋە باشقىچە تەرتىپتە تۈزۈش جەھەتلىرىدە سانسىز ئىشلارنى ئىشلىدى. ئاللانىڭ ئەزەمىتى ۋە بۈيۈكلۈگى ئالدىدا بوي ئېگىپ تۇرغان، ئۆزىنىڭ بىلىمسىزلىگى ۋە

ئاجىزلىغىغا ئىقرار كەمتەرىن پەقىر مۇستەفا ئىبنى مۇھەممەد ئەمارە مەزكۇر ئۇلىمالارنىڭ ئەڭ ئەدناسى بولۇپ، «سەھىھۇلبۇخارى»دىن ئىبارەت بۇ مەقبۇل كىتاپتىكى رەسۇلۇللانىڭ سوزلىرىدىن 700 ھەدىسنى تالالاپ ئالدىم. شۇنداقلا «سەھىھۇلمۇسلىمدىن تاللانمىلار» دىگەن كىتاۋىمىزمۇ رەسۇلۇللانىڭ سوزلىرىدىن 2 مىڭ ھەدىسنى تاللاپ كىرگۇزگەن ئىدىم. مەن خۇددى پاراخوتلىرى گوھەرلىرى بىلەن تولغان، دولقۇنلىرى تەپەككۇر كېمىلىرى بىلەن ئويناقشىپ تۇرغان شىرىن سۇلۇق دېڭىزغا ئوخشايدىغان «سەھىھۇلبۇخارى» كىتاۋىدىن قېنىپ ئىچتىم، ئۇنىڭ مۇئەتتەر بويىنى يىلدىدىم، مېۋىسى بىلەن ئوزۇقلاندىم. يېشىلمىگەن نۇرغۇن مەسىلىلەر ئىمام بۇخارىنىڭ شۇ كىتاۋىنىڭ بەرىكىتىدىن روشەنلىشىپ، ئۇلار ئۈستىدە قانائەت ھاسىل قىلدىم، ۋەز-نەسىھەتلەرنى بايان قىلىشتا ئەڭ چوڭ موجىزە، ئىخچام، مەزمۇنلۇق ھىكمەتلەرنى بايان قىلىشتا غايىۋى دەرىجە ھىساپلانغان بىر كىتاپنى مەيدانغا قويدۇم. بۇ كىتاپ دۇردانىلىرىنىڭ كوپلۇگى، پايدىسىنىڭ مولۇلۇغى بىلەن مىسلىسىز بولۇپ چىقتى. رىۋايەتچىلەر شۇنى مۇقىملاشتۇردىكى، بۇ كىتاپنىڭ مەنبەسى شىرىن بولغانلىقتىن، ئۇ ئىپاردىن ئىشلەنگەن قارا سىيا بىلەن كافۇر (بىر خىل خۇش پۇراقلىق نەرسە.-ت) دىن ياسالغان ئاق قەغەز ئۈستىگە يېزىلىشقا، نۇردىن ئىشلىگەن يىپ بىلەن ئاي يۈزلۈك پەرىلەرنىڭ بويۇنلىرىغا ئېسىلىشقا ھەقلىقتۇر. ئىمام بۇخارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئومۇر بويى شەھەرلەرنى ئايلىنىپ يۈردى. باغداتتىمۇ، نىسابورىدىمۇ ۋە باشقا شەھەرلەردىمۇ بولدى. ئاخىرىدا يۇرتىنى سېغىنىپ قايتىپ كەلدى. بۇ يەردە ئۇ قۇرئاننى مەخلۇق دەيدىغان پىتنىگە دۇچ-كەلدى. بۇ مەسىلىدە ئۇ ئوتتۇرا يول تۇتۇپ: قۇرئاننىڭ لەفزى

ۋە خېتى مەخـلۇقتۇر. ئالـلاتائالانىڭ زاتـىدا ئەزەلـدىنلا مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان كالامۇللانىڭ ئۆزى ئەزەلى بولۇپ، ئەلۋەتتە مەخلۇق ئەمەس دەپ قارىدى. شۇنىڭ بىلەن بۇخارانىڭ هاكىمى كىشىلەرنى ئىمام بۇخـارىغا قارشى تۇرۇشقا قوزغاپ، ئۇنى بۇخارادىن هەيدەپ چىقاردى. ئىمام بۇخارى هىجرىيىـنىڭ 256 ـ يىـلى سەمەرقەنـتـتىن ئۈچ فەرسەخ (بىر فەرسەخ 6.24 كىلومېتىرغا تەڭ. ــ ت) نېرىدىكى خەرتەڭ دېگەن يېزىدا يول ئۈستىدە قازا تاپتى. ئىمام بۇخارى ئون ئۈچ كۈنى كەم ئاتمىش ئىككى يىل ياشىدى.

ئاللا ئۇنىڭغا كوپ رەهمەت قىلغاي، ئۇنىڭ خادىمى (مۇئەلـلىپ ئوزىنى دىمەكچى. ــ ت) مۇستەفـانىـمۇ مەهشەرگاهدا ئۇنىڭ يېـنىدا قىلغاي ۋە ئۇنىڭـغا كەڭ جەننەتـتىن ئورۇن بەرگەي. ئىـلاهىم، سېنىڭ رازىلىقىڭ ئۈچۈن مۇسۇلمانلار ئارىسىدا بۇ كىتاپنى تارقىتىشقا ئىمام بۇخـارى رەزىيەللاهۇ ئەنهۇنىڭ بەركاتى يۈزىسـىدىن مەدەت قىلغايسەن. سېنىڭ ماڭا رەهمەت قىلىـشىڭ، كەچۈرۈشىڭ ۋە رازى بولۇشـىڭدىن باشـقا، هېچ ئادەمدىن بۇ ئىشىم ئۈچۈن مۇكاپاتـقا ۋە تەشەككۈرگە ئېـرىشىشنى خـالـمايـمەن. رەببىم، مېنى ئۆزەڭ ياراتقان نەرسىگە خاس قىلغىن، مېنى كېـپىل بولغان نەرسەڭـدىن باشقا ئىـش بىلەن شۇغۇلـلاندۇرمىـغىن. مېنى مەهـرۇم قىلمىـغىن، هالبۇكـى، سەنـدىن سوراپ تۇرۇۋېتىـمەن، ماڭـا ئازاپ قىلـمىغىن، هالبۇكى، سەنـدىن مەغـپىرەت تەلەپ قىلـىپ تۇرۇۋېتىمەن. رەببىم، سېنى پاك دەپ هېساپلايمەن، ساڭا بولغان مەدهىيـلەرنى تۈگىتىپ بولالمايمەن، ئۆزلۈكسىز مەدهـىيىلەر، ئىزچـىل تەشەككـۈرلار ساڭا مەنسۇپ. پەيغەمبىرىمىز مۇهەممەدگە، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋاباتلىرىغا ۋە ساهابىلىرىگە ئاللانىڭ رەهمىتى ۋە سالاملىرى بولغاي.

ئۇستاز قەستەلانىنىڭ تەرجىمىھالى

پەيغەمبەرلەر سەردارىنىڭ ھەدىسلىرىنى شەرھلىگۈچى، ئىسلام دىنىنىڭ زىننىتى، ئۇتكۇر زېھىنلىك، تەقۋىدار، ئاتاقلىق ئالىم قەس-تەلانىنىڭ ئىسمى ئەھمەد ئىبنى مۇھەممەد ئىبنى ئەبى بەكرى ئىبنى ئابدۇلمەلىك ئىبنى ئەھمەد ئىبنى مۇھەممەد ئىبنى ھۇسەين ئىبنى ئەلى بولۇپ، قاھىرىنىڭ قەستەلانى دىگەن جايىدىن. ئۇ شافىي مەزھىبىدە ئىدى. مەرھۇم قەستەلانى ھىجرىيىنىڭ 851 - يىلى زۇلقەئدە ئېيىنىڭ 22 - كۈنى مىسىردا دۇنياغا كەلگەن. ئۇ بىرمۇنچە كىتاپلارنى، جۈملىدىن شاتىبىيە كىتاۋىنى ياد ئېلىپ ئوقۇغان. بۇرھان ئەجلۇن، جەلال كەبىر، ئۇستاز خالىد ئەزھەرى، ھاپىز سەخاۋى، شەيخۇل-مۇسلام (بىر خىل دىنىي مەرتىۋە بولۇپ، ئىسلامنىڭ پىشىۋاسى مەنىسىدە. — ت) زەكەرىيا ئەنسارى قاتارلىق ئالىملاردا ئوقۇغان، قەستەلانى ئېھتىياجنى قاندۇرىدىغان بۇ مۇكەممەل شەرھنى يېزىپ چىققان. ھەدىسلەرنىڭ مەنىسىنى ھاۋادىنمۇ نازۇك، سۇدىنمۇ شىرىن جۈملىلەر بىلەن ئەستايىدىل بايان قىلغان. شۇنىڭ بىلەن ئۇ كەڭ ئىلىم دېڭىزىغا، پەزلى ۋە ئىپتىخارنىڭ قىبلىسىگە ئايلانغان، پەزىلەت ۋە خىسلەتلەر-نىڭ چوققىسىغا مىنگەن. ئۇنىڭ ئارتۇقچىلىقلىرى يورۇق يۇلتۇزلار-دەك ئاشكارا بولدى. ئۇ يازغان گۈزەل شەرھى مېنىڭ گال زېھنىمگە ياردەم بېرىپ، ئۇنى ئۇتكۇر قىلىچتەك ئىتتىك قىلىۋەتتى، شۇنداق قىلىپ، مەن ھەدىسلەرنى تاللاپ چىقىش بىلەن، ھەدىسلەردە ئۇچرايدىغان بىر قىسىم قىيىن سوزلەرنىڭ ۋە يوشۇرۇن مەنىلەرنىڭ چۈشەندۈرۈشلىرىنىمۇ ئۇنىڭغا قوشۇپ قەستەلانىنىڭ شەرھىدىن

تالـلاپ ئالـدىم. بەتـلەرنىڭ يۇقۇرىسـىدا ھەدىسـلەرنى بەردىم، ئوتتۇرىسىغا بىر سىزىق تارتىپ، ئۇنىڭ ئاستىغا ئىزاھاتلارنى بەردىم، ھەدىسلەرنى زىر-زەۋەرلىرى بىلەن، ئىزاھاتلارنى بولسا زىر-زەۋەر-سىز بەردىم. ئىلاھىم، پەقىر بەندەڭنىڭ بۇ خىزمىتىنى قوبۇل قىلىپ، مېنى ئۇلۇغ جامالىڭنى كورۇشكە مۇشەررەپ قىلغايسەن.

ئۇسـتاز قەسـتەلانى «سەھىـھۇلبۇخـارى»غا يازغان شەرھىـنىڭ «ئەلئىرشاد» ناملىق قىسقارتىلمىسىنى ئىشلەپ چىقـقان بولـسىمۇ. بۇ كىتاپ تاماملانماي قالغان. ئۇ يەنە «سەھىھۇلمۇسلىم» كىتاۋىنىڭ ھەج توغرىسىدىكى بابـىنىڭ يىـرىمىغىچە شەرھـى يازغان، شۇنىڭـدەك ئۇ «شاتىبىيە»، «قەسـىدە بۇردە»لەرگە شەرھـى يازغان. «مەسالـكۇل-ھـۇنەفا»، «مەۋاھىـبۇلـلەدۇنىيە»، قۇرئانـنىڭ 14 خـىل ئوقۇلۇشى ئۇستىدە يېزىلغان «لەتائىـفۇلئىشارات» دىـگەن كىتاپـلارنى ۋە باشقا ئەسەرلەرنى تەسـنىپ قىلـغان. ئۇ شەيـخ ئىبـراھىـم مەتـبۇلـىنىڭ سوھبىتىـدە بولغان ۋە ئەتىق جامەسـىدە ۋائىزلىـق ۋەزىپىسـىدىمۇ بولغان ئىدى. ئۇستاز قەستەلانى ئەينىيەدىكى خانىسىدا ھىجرىيىنىڭ 923-يىـلى مۇھەررەم ئېيىـنىڭ بېشىدا پەيشەمـبە كۈنى ئالەمـدىن ئوتـتى. ئۇنىڭ ۋاپات بولغان كۈنى سۇلـتان سەلىمـنىڭ مىـسىرغا كىرگەن كۈنگە توغرا كېلىـپ قالغانلىقـتىن، ئۇنى سەھـراغا ئېلىپ چىقىپ دەپنە قىلىش قىيىن بولدى. قەسـتەلانى قانـداقتۇر روھـىي كېسەللىكتەك بىر كېسـەلگە دۇچار بولۇپ قازا تاپـتى. جامىئۇلئەز-ھەرنىڭ يېنىدىكى مەدرىسىگە «سەھىھۇلبۇخـارى»غا شەرھى يازغۇچى ئىمام ئەينىنىڭ يېنىغا دەپنە قىلىندى. ئالـلاتائالا ئۇلارنى ۋە بىزنى رەھمىتىگە چومدۇرۇپ، جەننەت ئىچىدە دەرقەمتە قىلغاي ۋە ئىلىم-ئەمەل جەھەتـلەردىـن بىزگە مەدەت بەرگەي، ئى مەدەتـكار ئاللا،

دۇئايىمىزنى قوبۇل قىلغىن، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەدگە، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋاباتلىرىغا ۋە ساھابىلىرىگە ئاللانىڭ رەھمىتى ۋە سالاملىرى بولسۇن.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىۋان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەھلى ھەدىسنىڭ پەزىلەتلىرى توغرىسىدا

ئۇلۇغ ئاللادىن ياردەم، روشەنلىك، تەۋپىق ۋە رازىلىق تىلەيمەن، ئىشىمنىڭ خۇدانىڭ رازىلىقى ئۈچۈن بولۇشىنى تىلەيمەن، ئىلمىمىزنى زىيادە قىلىشىنى، تائەت-ئىبادىتىمىزگە مەدەت بېرىشىنى ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرىنى تارقىتىشقا يار-يۆلەك بولۇشىنى تىلەيمەن، مېنىڭ چوڭ مەقسىدىم ئەنە شۇ. ئاللانى پاك دەپ ھىساپلايمەنكى، ئۇ مېنىڭ ئىشەنچىم ۋە يۆلەنچۈكۈمدۇر. ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: "مېنىڭ سۆزلىرىمنى ئاڭلاپ ئېسىدە قالدۇرۇپ، ئۇنى باشقىلارغا يەتكۈزگەن ئادەمنى ئاللا شاتلاندۇرغاي، فىقھى سەۋىيىسى تۆۋەنلەر فىقھىنى ئۆزلىرىدىن سەۋىيىسى يۇقۇرى بولغانلارغا يەتكۈزۈشى مۇمكىن." بۇ ھەدىسنى شافىي ۋە بەيھەقى رىۋايەت قىلغان (مەزكۇر ھەدىسنىڭ مەنىسى شۇكى، ئۇ ئادەم ئىلمنى جانلاندۇرۇش ۋە پەيغەمبەرنىڭ سۈننىتىنى گۈللەندۈرۈشكە ھەركەتلەنگەنلىكى ئۈچۈن، ئاللا مەخسۇس ئۇنى شاتلىققا ئىگە قىلدى. پەيغەمبەر ئۆزىنىڭ كىشىلەر بىلەن مۇئامىلە قىلىشتىكى

هالىغا مۇناسىپ رەۋىشتە ئۇنىڭغا خەيرلىك دۇئا قىلىدى. كىمكى ئاڭلىغىنىنى ئىپسىدە تۇتۇپ، ئۆزگەرتمەي، شۇ پېتى باشقىلارغا يەتكۈزسە، گويا ئۇ ئادەم مەنىنى يېپ-يېڭى قىلغان بولىدۇ. بۇ ھەدىستە فىقھى دېگەن سوز تىلغا ئېلىنىپ، ئىلىم دېگەن سوز تىلغا ئېلىنماسلىقى يەتكۈزگۈچىنىڭ ئىلىمسىز ئەمەسلىكىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈندۇر، چۈنكى فىقھى دېگەن قىياس ئارقىلىق ھاسىل قىلىنىغان نازۇك ئىلىملەرنى بىلىشتىن ئىبارەت. مۇبادا يەتكۈزگۈچى ئىلىمسىز دېيىلگەن بولسا، يەتكۈزگۈچىنىڭ نادانلىقى كېلىپ چىقاتتى، يەنى فىقھى سەۋىيىسى تۆۋەنلەر ئۆزلىرىدىن فىقھى سەۋىيىسى يۇقۇرى بولغانلارغا چۈشەنمەي تۇرۇپ يەتكۈزۈشى مۇمكىن دېگەن مەنە چىقىپ قالاتتى).

ئىبنى ئاببا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: "ئى ئاللا، مېنىڭ خەلىپىلىرىمگە رەھىم قىلغىن" دېدى. بىز: ئى رەسۇلۇللا، سىنىڭ خەلىپىلىرىڭ كىملەر بولىدۇ؟ دەپ سورىدۇق، رەسۇلۇللا: "مېنىڭ خەلىپىلىرىم مېنىڭ ھەدىسلىرىمنى رىۋايەت قىلىدىغان ۋە كىشىلەرگە ئۆگىتىدىغان ئادەملەردۇر" دېدى. بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان. شۈبھىسىزكى، مۇسۇلمانلارغا سادىق بولۇش يۈزىسىدىن، ئۇلارغا سۈننەتلەرنى يەتكۈزۈش پەيغەمبەرلەرنىڭ ۋەزىپىلىرى جۈملىسىدىندۇركى، پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسىگە ئاللانىڭ رەھمىتى ۋە سالاملىرى بولغاي. كىمكى بۇ ۋەزىپىنى ئادا قىلىدىكەن، ئۇ رەسۇلۇللانىڭ خەلىپىسى بولغان بولىدۇ. پەيغەمبەرلەر (ئۇلارغا ئاللانىڭ سالاملىرى بولغاي)نىڭ ئۆز دۈشمەنلىرىنى تاشلىۋېتىشى ۋە ئۇلارغا نەسىھەت قىلماسلىقى لايىق بولمىغىنىدەك، ھەدىس تەھسىل قىلغۇچى ۋە

سۈننەتنى يەتكۈزگۈچىلەرنىڭ ئۆز دوستلىرىغا ئۆگىتىپ، دۈشمەنلىرىگە ئۆگەتمەسلىكى ياخشى ئەمەس. ھەدىسنى تارقىتىش سۈننەت ئالىملىرىنىڭ ئەڭ چوڭ مەقسىدى بولۇشى كېرەك. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆز ھەدىسلىرىنى يەتكۈزۈش توغرىسىدا: ”مەندىن بىرەر ئايەت بولسىمۇ يەتكۈزۈڭلار“ دېگەن، بۇنى مەرھۇم ئىمام بۇخارى رىۋايەت قىلغان. مەزھەرى ئۇ ھەدىسنى: مېنىڭ ھەدىسلىرىمنى ئاز بولغان تەقدىردىمۇ يەتكۈزۈڭلار، دېگەن بولىدۇ دەپ چۈشەندۈرىدۇ. مەرھۇم بەيزاۋى: ھەدىستە بىرەر ھەدىس بولسىمۇ دېيىلمەي، بىرەر ئايەت بولسىمۇ دېيىلىشىدىكى سەۋەپ شۇكى، بۇ سۆزدىن ھەدىسنى يەتكۈزۈشكە بۇيرۇغانلىقى تېخىمۇ ئىپادىلىنىدۇ. چۈنكى قۇرئان ئايەتلىرىنىڭ كەڭ تارالغانلىقى ۋە ئۇنى ياد ئالغۇچىلارنىڭ كوپ بولغانلىقىدىن، ئاللا ئۇنى يوقلىپ كېتىش ۋە ئۆزگەرتىلىپ كېتىشتىن ساقلاشقا كېپىللىك قىلغان، دەيدۇ. ئۇلۇغ، پاك ئاللانىڭ رازىلىقىنى تىلەش، دىنغا، مۇسۇلمانلارغا خىزمەت قىلىش ۋە ھەممە پەيغەمبەرلەرنىڭ ئەۋزەلى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى سۆيۈش يۈزىسىدىن، بۇ ھەدىسلەرنى تاللاپ چىقىپ ۋە نەشر قىلدۇرۇپ، جاھاننىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا تارقىتىشىمغا. ئارقىدىنلا «سەھىھۇل-مۇسلىم» كىتاۋىدىن 2 مىڭ ھەدىسنى تاللاپ توپلام قىلىپ چىقىشىمغا تۈرتكە بولغان نەرسە ئەنە شۇ ھەدىستۇر.

ئۆلىمالارنىڭ پېشۋاسى مەرھۇم ئىمام مالىكنىڭ ئېيتىشىچە: پەيغەمبەرلەر (ئۇلارغا ئاللانىڭ رەھمىتى ۋە سالاملىرى بولغاي)دىن قىيامەت كۈنى دىنغا دەۋەت قىلغانلىقى سورالغىنىدەك، ئۆلىمالاردىنمۇ دىنىي ئىلىملەرنى يەتكۈزگەنلىكى سورىلىدۇ. سۇفيان سەۋرى: ئاللانىڭ رازىلىقىنى كۆزلىگەنلەرنىڭ شۇغۇللىنىشى ئۈچۈن ھەدىس

ئىلىمدىن ئەۋزەل ئىلىمنىڭ بارلىقىنى ئۇقمايمەن، كىشىلەر ھەتتا
ئۆزلىرىنىڭ يېمەك-ئىچمەك ئىشلىرىدا ھەدىس ئىلمىگە مۇھتاج
بولىدۇ. ھەدىس ئىلمى بىلەن شۇغۇللىنىش پەرز كۇپايە (بىر قىسىم
مۇسۇلمانلار ئادا قىلسا، قالغانلارنىڭ گەدىنىدىن ساقىت بولىدىغان پەرز. — ت)
بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇ نەپلى ناماز ۋە نەپلى روزىدىن ئەۋزەل
ھېسابلىنىدۇ، دېگەن.

ئۇسامە ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ”ھەدىس ئىلمىنى ھەر
ئەۋلاتنىڭ ھەققانى كىشىلىرى ئۈستىگە ئالىدۇ. ئۇلار ساختىپەزلەرنىڭ
ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈشىنى، بۇزۇقلارنىڭ رەڭۋازلىقلىرىنى ۋە نادان-
لارنىڭ بۇرمىلاشلىرىنى رەت قىلىدۇ.“ بۇ ھەدىسنى ساھابىلەردىن
بىر تۈركۈم كىشى رىۋايەت قىلغان. مەرھۇم نەۋەۋى «تەھزىب»
ناملىق كىتاۋىنىڭ بېشىدا: بۇ بولسا ھەدىس ئىلمىنى قوغداش،
مۇھاپىزەت قىلىش ۋە راۋىلىرىنىڭ توغرىلىقى ھەققىدە پەيغەمبەر
ئەلەيھىسسالام بەرگەن بېشارەتتۇر، دەيدۇ. ئاللاتائالا ھەر بىر
ئەسىردە ھەدىس ئىلمى ئۈچۈن، ئۇنى ئۈستىگە ئالىدىغان، ئۇنىڭغا
ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈپ يوقىتىۋېتىشنى رەت قىلىدىغان ھەققانى ئەۋلات-
لارنى يەتكۈزۈپ بېرىدۇ. مانا بۇ ھەر بىر ئەسىردىكى ھەدىس ئىلمىنى
ئۈستىگە ئالغۇچىلارنىڭ ئادىللىقىنى ئوچۇق كۆرسىتىپ بېرىدۇ.
خۇداغا شۈكرى، ئەمەلدىمۇ شۇنداق بولدى. بۇ، پەيغەمبەرلىكنىڭ
ئالامەتلىرىدىندۇر، بىر قىسىم پاسىق ئادەملەرنىڭ ھەدىس ئىلمىدىن
ئاز-تولا بىر نەرسە بىلىشى ئۇنىڭغا نۇقسان يەتكۈزمەيدۇ. مەزكۇر
ھەدىس پەقەت ھەدىس ئىلمىنى ھەققانى ئادەملەرنىڭلا ئۈستىگە
ئالىدىغانلىقىدىن بېشارەت بېرىدۇ. بۇنىڭدىن ئۇلاردىن باشقىلار

ھەدىستىن ھىچ نەرسە ئۇقمايدۇ، دىگەن مەنە چىقمايدۇ. شۇنىسى باركى، پاسىقلارنىڭ ھەدىس ئىلمىدىن بىلگەنلىرى ئۇلار ئەمەل قىلمىغانلىقى ئۈچۈن ھەقىقى ئىلىم ھىساپلانمايدۇ. ئىمام شافىى بۇ ھەقتە: ھەقىقى ئىلىم تەقۋادارلىق بىلەنلا بولىدۇ، ئەقىل دىگەن ئەدەپ بىلەنلا بولىدۇ، دەيدۇ.

ئىبنى قەتتان: دۇنيادا بىدئەتچىلەرلا بولىدىكەن، ئۇ ئەھلى ھەدىس (ھەدىس ئىلمى بىلەن شۇغۇللانغۇچى. — ت)نى يامان كورىدۇ، دەيدۇ.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلغان مۇنۇ ھەدىسمۇ ئەھلى ھەدىسنىڭ شەرەپلىك ئىكەنلىگىنى كورسىتىپ بىرىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: "قىيامەت كۈنى ماڭا ئەڭ يېقىن بولىدىغان كىشىلەر ماڭا ئەڭ كوپ دۇرۇد ئېيتىدىغان ئادەملەردۇر" دىگەن. ئىبنى ھىببان ئۇزىنىڭ «سەھىھى ئىبنى ھىببان» دىگەن كىتاۋىدا مەزكۇر ھەدىس توغرىسىدا مۇنداق دەيدۇ: قىيامەت كۈنى رەسۇلۇللاغا ئەڭ يېقىن تۇرىدىغان ئادەملەرنىڭ ئەھلى ھەدىس ئىكەنلىگى بۇ ھەدىستە ئوچۇق بايان قىلىندى، چۈنكى مۇسۇلمانلار ئىچىدە ئەھلى ھەدىستىن كوپ دۇرۇد ئېيتىدىغانلار يوق.

يەنە ئەبۇلىيۇمنى ئىبنى ئەساكىر: بۇ بىشارەت بىلەن ئەھلى ھەدىس (ئاللا ئۇلارنىڭ سانىنى كوپ قىلسۇن) كە مۇبارەك بولسۇن، ئاللاتائالا مۇشۇ چوڭ شاراپەت بىلەن ئەھلى ھەدىسكە بەرگەن نىمەتلىرىنى تولۇقلاپ بەردى، خۇدا خالىسا ئۇلار قىيامەت كۈنى رەسۇلۇللاغا ئەڭ يېقىن ئادەملەر بولۇپ، رەسۇلۇللانىڭ شاپائىتىگە ئەڭ ئالدىدا ئېرىشىدىغانلاردۇر، چۈنكى ئۇلار پەيغەمبەرنىڭ نامىنى قەغەزلەردە مەڭگۇ قالدۇرىدۇ، كوپ قىسىم ۋاقىتلىرىدا پەيغەمبەرنىڭ ھەدىسلىرىنى ئۈگىنىپ، يەتكۈزۈپ ۋە مۇزاكىرە قىلىپ، رەسۇ-

لۇللاغا ئۇزلۇكسىز دۇرۇد ئېيتىپ تۇرىدۇ، خۇدا خالىسا پىرقە ناجىيە
(مەسلىكى، تۇتقان يولى توغرا بولۇپ، ئاللانىڭ دەرگاھىدا نىجات تاپقۇچى
گۇرۇھ.ــ ت) ئەنە شۇلار بولغۇسى، دەيدۇ. پاك ئاللا بىزنى شۇلار-
نىڭ قاتارىغا كىرگۈزۈپ، قىيامەت كۈنى شۇلارنىڭ توپىدا قىلغاي،
بىزنى توغرا يولغا مۇۋەپپەق قىلغاي، بىزگە ياخشىلىق ۋە بەخت
ئاتا قىلغاي. ئى ئاللا، مېنىڭ بۇ ئىشىمنى قوبۇل قىلىپ مەدەت بەرگەي-
سەن. ئىمام بۇخارىدىن ۋە ئۇستاز قەستەلانىدىن ئاللا رازى
بولغايكى، ئۇلار مېنىڭ بۇ ئەمگىكىمنىڭ مەنبەسى ۋە كىتاۋىمغا كوركەم-
لىك بېغىشلىغۇچىلاردۇر. "قۇدرەتلىك رەببىڭ مۇشرىكلەرنىڭ
قىلغان تۆھمەتلىرىدىن پاكتۇر. پەيغەمبەرلەرگە سالام بولسۇن،
بارلىق ھەمدۇ-سانا ھەممە ئالەمنى پەرۋىش قىلغۇچى ئاللاغا
مەنسۇپ." (سۇرە سافقات، 180-، 181-، 182-ئايەتلەر.ــ ت) "ئى ئىن-
سانلار، سىلەرگە رەببىڭلار تەرىپىدىن ھىكمەتلىك ۋەز-نەسىھەتلەر
بىلەن تولغان، دىلىڭلاردىكى شەك-شۈبھىلەرگە شىپا بولىدىغان،
مومىنلەر ئۈچۈن ھىدايەت ۋە رەھمەت بولغان قۇرئان چۈشتى،
ئى مۇھەممەد، ئېيتقىنكى، مومىنلەر ئاللادىن بولغان پەزلى مەرھە-
مەتتىن شات بولۇشسۇن، بۇ ئۇلارنىڭ يىققان ماللىرىدىن ياخشى-
دۇر." (سۇرە يۇنۇس، 57-58-ئايەتلەر.ــ ت)

تۈزگۈچى: مۇستەفا مۇھەممەد ئەمارە.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا كەلگەن ۋەھيىنىڭ باشلىنىشى توغرىسىدا

مۆمىنلەرنىڭ ئانىسى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ھارىس ئىبنى ھىشام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن: ئى رەسۇلۇللا، ساڭا ۋەھيى قايسى رەۋىشتە كېلىدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا جاۋابەن: ۋەھيى ماڭا گايىدا قوڭغۇراق ئاۋازىدەك جاراڭلىق كېلىدۇ، بۇ خىلى ماڭا ئەڭ قىيىن تۇيۇلىدۇ، پەرىشتە مەندىن ئايرىلىدۇ-دە، ئۇنىڭ ئېيتقانلىرىنى ئېسىمگە ئېلىۋالىمەن، گايىدا پەرىشتە ماڭا ئىنسان سۈرىتىدە كۆرۈنۈپ سۆزلەيدۇ، ئۇنىڭ ئېيتقانلىرىنى ئېسىمگە ئېلىۋالىمەن، دېدى. ئائىشە مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قاتتىق سوغاق كۈنلەردە ۋەھيى كېلىپ، پەرىشتە ئۇنىڭدىن ئايرىلغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ پېشانىسىدىن چىپىلداپ تەر ئېقىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم①.

ئائىشە يەنە مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا كېلىدىغان ۋەھيى دەسلىۋىدە راست چۈشلەردىن باشلانغان، ئۇنىڭ كۆرگەن چۈشلىرى تاڭ نۇرىدەك روشەن ئىدى. كېيىن ئۇ يالغۇزلۇقنى ياقتۇرۇپ قالدى، ئۇ ھىرا غارىدا ئۆيگە قايتماي قانچىلىغان كېچىلەر

① بۇ ئەھۋال بىرىنچىدىن، ۋەھيى نازىل بولۇۋاتقاندا قاتتىق چارچاش ھېس قىلىنغانلىقتىن بولاتتى، چۈنكى ۋەھيى ئىنساننىڭ تەبىئىتىگە تاسادىپىي تۇيۇلىدىغان ئىش؛ ئىككىنچىدىن، پەيغەمبەرلىك يۈكىنى كۆتىرەلەيدىغان قىلىپ چىنىقتۇرۇش يۈزىسىدىن، پەيغەمبەرنىڭ چىدامىلىقلىقىنى سىناش ئۈچۈن ئىدى.

يالغۇز ئىستىقامەت قىلاتتى، ئىستىقامەتكە چىققاندا ئۇزۇقلۇق ئېلە-
ۋالاتتى. ئىستىقامەتتىن بوشىغاندا خەدىچە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ يېنىغا
قايتىپ كېلىپ، ئىككىنچى قېتىم چىقىش ئۈچۈن تەييارلىناتتى. بۇ
ئىش ھىرا غارىدا ئۇنىڭغا پەيغەمبەرلىك ۋەھيى كەلگەنگە قەدەر
داۋام قىلدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھوزۇرىغا
پەرىشتە كېلىپ: ئوقۇ، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:
ئوقۇشنى ئۇقمايمەن، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام
مۇنداق دەيدۇ: پەرىشتە مېنى تۇتۇپ قاتتىق سىقىپ
قويۇۋېتىپ، ئوقۇ، دېدى. مەن، ئوقۇشنى ئۇقمايمەن، دېدىم. مېنى
ئىككىنچى قېتىم تۇتۇپ قاتتىق سىقىپ قويۇۋېتىپ، ئوقۇ، دېدى.
مەن، ئوقۇشنى ئۇقمايمەن، دېدىم. مېنى ئۈچىنچى قېتىم يەنە
تۇتۇپ سىقىپ قويۇۋەتكەندىن كېيىن: ”ئىنساننى ئۇيۇل قاندىن
ياراتقان رەببىڭنىڭ ئىسمى بىلەن ئوقۇ، ئوقۇغىن، رەببىڭنىڭ كەرەمى
كەڭدۇر“ دېدى. (سۇرە ئەلەق، 1-، 2-، 3- ئايەتلەر.-ت) پەي-
غەمبەر ئەلەيھىسسالام پەرىشتە بىلەن تۇنجى قېتىم ئۇچراشقاندا
پەيدا بولغان قورقۇنچ بىلەن خۇۋەيلىدنىڭ قىزى خەدىچە (مۆمىن-
لەرنىڭ ئانىسى)نىڭ يېنىغا قايتىپ كېلىپ، قورقۇنچىسىنى بېسىش
ئۈچۈن، مېنى يوگەپ قويۇڭلار، يوگەپ قويۇڭلار، دېدى. ئۇ
قورقۇنچىسى تۈگىگىچە يۆگەپ قويۇلدى، ئۇ خەدىچىگە ئەھۋالنى
مەلۇم قىلىپ، ئۆزەم توغرىسىدا قورقۇپ قالدىم، دېدى. خەدىچە:
ئۇنداق ئەمەس، ئەزبىرايى خۇدا، ئاللا سېنى ھەرگىز رەسۋا
قىلمايدۇ، چۈنكى سەن خىش-ئەقرىبالارغا شەپقەت قىلىسەن،
ئاجىز، بىچارىلەرگە ياردەم قىلىسەن، يوقسۇللارنىڭ ھالىدىن خەۋەر
ئالىسەن، مېھمانلارنى ياخشى كۈتۈۋالىسەن، بېشىغا كۈن چۈشكەن-

لەرگە ياردەم قىلسەن، دېدى. شۇنىڭ بىلەن خەدىچە ئۇنى تاغىسى-
نىڭ ئوغلى ۋەرەقە ئىبنى نەۋفەل ئىبنى ئەسەد ئىبنى ئابدۇل-
ئۇززانىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى. ۋەرەقە جاھىلىيەت دەۋرىدە
(ئىسلام دىنى مەيدانغا كېلىشتىن بۇرۇنقى دەۋر. — ت) خرىستىيان دىنىغا
كىرگەن ئىدى، ئىبرانى يېزىقىنى بىلەتتى، ئىبرانى يېزىق بىلەن
ئىنجىلدىن كوپ نەرسىلەرنى يازاتتى. ئۇ ياشانغان، كوزى ئەما
بولۇپ قالغان بوۋاي ئىدى. خەدىچە ۋەرەقەگە: ئى تاغامنىڭ ئوغلى،
قېرىندىشىڭنىڭ① ئوغلىنىڭ سوزىگە قۇلاق سال، دېدى. ۋەرەقە
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن: ئى قېرىندىشىمنىڭ ئوغلى، نېمە
بولدۇڭ؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا كورگەنلىرىنى ئۇنىڭغا ئېيتىپ
بەردى. ۋەرەقە ئۇنىڭغا: ئاللا مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرگەن شەرىئەت
مۇشۇ، ئىسىت، مەن سېنىڭ دىنغا دەۋەت قىلغان ۋاقىتلىرىڭدا ياش
يىگىت بولغان بولسامچۇ، ئىسىت، مەن خەلقىڭنىڭ سېنى يۇرتۇڭدىن
ھەيدەپ چىقارغان ۋاقتىدا ھايات بولسامچۇ، دېدى. رەسۇلۇللا
ئەجەپلىنىپ: خەلقىم مېنى يۇرتۇمدىن ھەيدەپ چىقىرارمۇ؟ دېدى.
ۋەرەقە: ھەئە، ھەيدەپ چىقىرىدۇ، پەيغەمبەر بولغان ئادەم دۇشمەن-
لىك بولىدۇ، سېنىڭ دىنغا دەۋەت قىلغان چاغلىرىڭدا ھايات بولغان
بولسام، ساڭا يېقىندىن ياردەم قىلاتتىم، دېدى. ئۇزاق ئوتمەي
ۋەرەقە ۋاپات بولۇپ كەتتى. ۋەھيى ئۇزۇلۇپ قالدى.

① ۋەرەقەنىڭ 3-بوۋىسى رەسۇلۇللانىڭ 4-بوۋىسىنىڭ قېرىندىشى
ئىدى.

3) تەقۋادارلىق، ئىمان، ھىدايەت، ئىسلامنىڭ ئەركانلىرى ۋە ئىمان مەسىلىلىرى توغرىسىدا

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بەندە كۆڭلىدىكى شۈبھىلىك نەرسىلەرنى تەرك ئەتمىگىچە، تەقۋادارلىقنىڭ ماھىيىتىگە ئېرىشەلمەيدۇ.

ھەنزەلە ئىبنى ئەبۇ سۇفيان ئىكرەمە ئىبنى خالىددىن رىۋايەت قىلىدۇ، ئىكرەمە ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىسلام دىنى بەش نەرسە ئۈستىگە قۇرۇلغان، ئۇ بولسا: بىر ئاللادىن باشقا ھېچ خۇدا يوق، مۇھەممەد ئاللانىڭ بەرھەق پەيغەمبىرى، دەپ كەلىمە شاھادەت ئېيتىشتىن، پەرز نامازلارنى ئادا قىلىشتىن، زاكات بېرىشتىن، ھەج قىلىشتىن، رامىزان روزىسىنى تۇتۇشتىن ئىبارەت. قۇرئاندا ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "سىلەرنىڭ كۈن چىققان ۋە كۈن پاتقان تەرەپكە يۈز كەلتۈرۈشۈڭلارنىڭ ئۆزىلا ياخشى ئەمەلگە ياتمايدۇ. بەلكى ئاللاغا، ئاخىرەت كۈنىگە، پەرىشتىلەرگە، مۇقەددەس كىتاپلارغا، پەيغەمبەرلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش، ئاللانى سۆيۈش يۈزىسىدىن خىش-ئەقرىبالارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، مۇساپىرلارغا، سائىللارغا ۋە قۇللارنىڭ ئازاتلىققا ئېرىشىشىگە ياردەم بېرىش، ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش، ۋەدىگە ۋاپا قىلىش، يوقسۇزلۇقتا، كېسەللىكتە ۋە ئۇرۇشتا سەۋرى قىلىش ياخشى ئەمەلگە كىرىدۇ. ئەنە شۇلار (يۇقۇرىدىكى ئەمەللەرنى ئىشلىگۈچىلەر) راستچىل ئادەملەردۇر (مۇسۇلمانچىلىق دەۋاسىدا)،

ئەنە شۇلار تەقۋادار ئادەملەر دۇر.»① (سۈرە بەقەرە، 177 ـ ئايەت. ـــ ت)

«قەدئەفلەھەلمۇئمىنۇن» (شۇنداق مۆمىنلەر نىجاتلىققا ئېرىشتى) دېگەن ئايەتتە ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنكى بىرنەچچە ئايەتتىمۇ مۇسۇلمانچىلىق ئەمەللىرى بايان قىلىنغان.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىمان ئاتمىش نەچچە شاخچىدىن تەركىب تاپقان، ھايامۇ② ئىماننىڭ بىر شاخچىسى.

---

① بۇ ئايەت ئىنسانلاردا بولىدىغان كامالەتلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۇچۇق-يېيىق رەۋىشتە ئۆز ئىچىگە ئالغان، ئۇلار كوپ ۋە خىلمۇ-خىل بولۇش بىلەن مۇنداق ئۇچ نۇقتىغا يىغىنچاقلانغان: 1) دۇرۇس ئەقىدە، بۇ مەزمۇن ئايەتتىكى «ئاللاغا......پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان كەلتۈرۈش ئەمەللىرى» دېگەن يەرگىچە سىگدۇرۇلگەن. 2) كوركەم مۇناسىۋەت، بۇ مەزمۇن ئايەتتىكى «خىش-ئەقرىبالارغا......قۇللارنىڭ ئازاتلىققا ئېرىشىشىگە ئىقتىسادىي جەھەتتىن ياردەم بېرىش ئەمەللىرى» دېگەن يەرگىچە سىگدۇرۇلگەن. 3) ئۆز ئۆزىنى تەربىيلەش، بۇ مەزمۇن ئايەتتىكى «ناماز ئوقۇش» دېگەن يەردىن ئايەتنىڭ ئاخىرىغىچە سىگدۇرۇلگەن.

② شەرىئەتتە كوزدە تۇتۇلىدىغان ھايا سەت ئىشلاردىن ساقلىنىشقا، ھەقدارنىڭ ھەققىنى تولۇق ئادا قىلىشقا تۈرتكە بولىدىغان بىر خىل ئەخلاقتۇر. ھايانىڭ ئالاھىدە تىلغا ئېلىنىشى ئۇنىڭ ئىماننىڭ باشقا شاخچىلىرىنىڭ ئورۇنلىنىشىغا سەۋەب بولىدىغانلىقىدىندۇر. چۈنكى ھايا كىشىدە دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە رەسۋا بولۇپ قالارمەنمۇ دېگەن قورقۇنچنى پەيدا قىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۇيدان ئىشلارنى قىلىپ، ناچار ئىشلاردىن ساقلىنىدۇ. ھايانىڭ مەنىسى ئۇستىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنۇ سوزى مۇلاھىزە قىلىنسا بولىدۇ: ئاللادىن ھەققىي رەۋىشتە ھايا قىلىڭلار. ساھابىلەر: ئى رەسۇلۇللا،

6) مۇسۇلمانى كامىل توغرىسىدا ۋە ئاللا ئۈچۈن بولغان مۇھەببەت بىلەن نەپرەتنىڭمۇ ئىماننىڭ جۈملىسىدىن ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سوزى ۋە ھەركىتى ئارقىلىق مۇسۇلمانلارغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزمىگەن ئادەم ھەقىقى مۇسۇلمان ھېساپلىنىدۇ، ئاللا مەنئى قىلغان نەرسىلەرنى تەرك ئەتكەن ئادەم مۇھاجىرلار (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ مەككىدىن مەدىنىگە كوچۇش-نىڭ ئالدى-كەينىدە مەككىدىن مەدىنىگە كوچۇپ بارغان مۇسۇلمانلار. — ت) قاتارىدا سانىلىدۇ.

7) كىشىلەرگە ئاش-نان بېرىشنىڭ مۇسۇلمانچىلىق جۈملىسىدىن ئىكەنلىكى، ئوزى نېمىنى ياخشى كورسە، قېرىندىشىغىمۇ شۇنى ياخشى كورۇشنىڭ ئىماننىڭ جۈملىسىدىن ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، بىر كىشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئىسلام دىنىنىڭ ياخشى خىسلەت-

---

بىز ئەلۋەتتە ئاللادىن ھايا قىلىمىز دېگەندە، رەسۇلۇللا: ئۇنداق ئەمەس، ئاللادىن ھەقىقى رەۋىشتە ھايا قىلىش دېگەن بەدەندىكى پۈتۈن ئەزالىرىنى گۇنادىن ساقلاشتىن، ئولۇمنى ۋە ئولگەندىن كېيىن چىرىشنى ياد ئېتىشتىن ئىبارەت، ئاخىرەتنى كوزلىگەن ئادەم دۇنيانىڭ زىبۇ-زىننەتلىرىنى تەرك ئېتىدۇ، ئاخىرەتنى دۇنيادىن ئەلا بىلىدۇ، ئەنە شۇ يۇقۇرىدىكىلەرنى ئورۇن-لىغان ئادەم ئاللادىن ھەقىقى ھايا قىلغان بولىدۇ، دېگەن.

لىرى نىمە؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: كىشىلەرگە ئاش-نان بېرىش، تونۇيدىغان ئادەملەرگىمۇ، تونۇمايدىغان ئادەملەرگىمۇ① سالام قىلىش، دەپ جاۋاپ بەردى.

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن ھەرقانداق بىر كىشى ئۆزى ياخشى كورگەن نەرسىنى قېرىندىشىغىمۇ② ياخشى كورگەندىلا ئاندىن مۇسۇلمانى كامىل ھىساپلىنىدۇ.

9) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى سۆيۈشنىڭ ئىمانىنىڭ جۈملىسىدىن ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن ھەرقانداق بىر كىشى مېنى ئۆزىنىڭ ئاتىسىدىنمۇ، بالىسىدىنمۇ ۋە بارلىق كىشىلەر-دىنمۇ ئارتۇقراق كورگەندىلا، ئاندىن ھەقىقى مومىن ھىساپلىنىدۇ.③

10) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ساھابىلىرىنىڭ بەيئەت قىلغانلىغى توغرىسىدا

بەدرى غازىتىغا قاتناشقان ۋە ئەقەبە بەيئىتىگە (مۇھەممەد ئەلەيھىس-سالام مەدىنىگە ھىجرەت قىلىش ھارپىسىدا مەدىنىلىكلەردىن ئون ئىككى ئادەم

---

① مۇسۇلمان ئادەملەر.
② دىنىي قېرىندىشى.
③ ئاللاتائالا قۇرئاندا: پەيغەمبەر مومىنلەرگە ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىدىنمۇ چارىدۇر، دىگەن.

مەككىكە كېلىپ مۇسۇلمان بولۇپ ئۇنىڭغا بەيئەت قىلغان ۋەقە. ـــ ت) ھازىر بولغان ئۇبادە ئىبنى سامىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر توپ ساھابىلىرىنىڭ ئارىسىدا تۇرۇپ: سىلەر ئاللاغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەس-لىك، ئوغرىلىق قىلماسلىق، زىنا قىلماسلىق، بالىلىرىڭلارنى ئۆلتۈرمەسلىك، بوھتان چاپلىماسلىق، پەيغەمبەر بۇيرۇغان خەيرلىك ئىشلاردىن باش تارتماسلىق جەھەتلىرىدە ماڭا بەيئەت قىلىڭلار، سىلەردىن كىمكى يۇقۇرقى ئىشلارغا ئەمەل قىلسا، ئاللا ئۇنىڭغا جەننەت ئاتا قىلىدۇ، كىمكى يۇقۇرىدىكى ئىشلارنىڭ بىرەرسىنى قىلىپ سېلىپ بۇ دۇنيادا جازاغا تارتىلغان بولسا (شەرىئەتنىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە جازاغا تارتىلغان بولسا، ـــ ت)، بۇ ئۇنىڭ گۇناھىغا كاپارەت بولىدۇ (ئاخىرەتتە جازاغا تارتىلمايدۇ). كىمكى يۇقۇرقى ئىشلارنىڭ بىرەرسىنى قىلىپ سالغان ۋە ئاللا ئۇنى ئاشكارىلىمىغان بولسا، بۇ ئىش ئاللانىڭ ئىلكىدە بولىدۇ، ئاللا خالىسا كەچۈرىدۇ، خالىسا جازالايدۇ، دېدى. بىز يۇقۇرقى گەپ بويىچە رەسۇلۇللاغا بەيئەت قىلدۇق.

11) سالام بېرىش ئىسلامنىڭ جۈملىسىدىن ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئەممار ئىبنى ياسىر① مۇنداق دېگەن: ئۈچ تۈرلۈك خىسلەت بار، كىمكى بۇ خىسلەتلەرنى ئۆزلەشتۈرسە، ئىماننى تولۇق ئۆزلەش-تۈرگەن بولىدۇ، بۇ خىسلەتلەر ئۆزىگە قارىتا ھەققانى بولۇش②،

① ئۇ ـــ ئەڭ ئىلگىرى مۇسۇلمان بولغان چوڭ ساھابىلەردىن بىرى.

② ئۆزىگە قارىتا ھەققانى بولۇش دېگەنلىك ئاللا تەرىپىدىن تەكلىپ قىلىنغان ئىشلارنى تولۇق ئورۇنلاش، ئاللا چەكلىگەن ئىشلارنى قەتئى قىلماس-لىق دېمەكتۇر.

ۇلمانغا سالام بېرىش، يوقسۇل تۇرۇقلۇق كەڭ قول①
ارەت.

12) گۇنا ئىشلارنىڭ جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ قالدۇقلىرى ئىكەنلىگى، خۇداغا شېرىك كەلتۈرۈشتىن باشقا گۇنالارنى سادىر قىلغان كىشىلەرنىڭ كاپىر ھېساپلانمايدىغانلىغى توغرىسىدا

ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن بىر ئادەم بىلەن تىللىشىپ قېلىپ، ئۇنى ھەي قارا خوتۇننىڭ بالىسى دەپ تىللىغان ئىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئى ئەبۇ زەر، ئۇنىڭ ئانىسىنى تىلغا ئېلىپ تىللىدىڭمۇ، سەندە جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ ئەخلاقى بار ئىكەن. سىلەرنىڭ خىزمەتكارلىرىڭلار سىلەرنىڭ قېرىنداشلىرىڭلار ھېساپلىنىدۇ، ئاللا ئۇلارنى سىلەرنىڭ ئىلكىڭلاردا قىلدى. كىمىكى قېرىندىشى (خىزمەتچىسى ياكى قۇلنى دىمەكچى. — ت) ئۆزىنىڭ قول ئاستىدا ئىشلەۋاتقان ئىكەن، ئۆزى نىمە يىسە ئۇنىڭغا شۇنى يىگۈزسۇن، ئۆزى نىمە كىيسە ئۇنىڭغا شۇنى كىيگۈزسۇن، ئۇلارنى كۈچى يەتمەيدىغان ئىشلارغا سالماڭلار②، شۇنداق ئىشلارغا سېلىپ قالساڭلار، ئۇلارغا ياردەمدە بولۇڭلار، دىدى.

---

① بۇنىڭدىن ئىنتايىن سېخىلىق چىقىدۇ، چۈنكى يوقسۇل تۇرۇقلۇق كەڭ قول بولغان يەردە، قولىدا بار بولغاندا تېخىمۇ كەڭ قول بولىدىغانلىغى تەبىي.

② بۇ ئۇلارنى كۈچى يەتمەيدىغان ئىشلارغا سېلىش ھارام دىگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ، بۇ ھەدىس قۇللارنى، خىزمەتكارلارنى، مېھمانلارنى، ئۇلاقلارنى

13) كىشىنىڭ قەلبىگە ئىسلامنىڭ چوڭقۇر سىڭىشى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنىداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان: بىرەر بەندە مۇسۇلمان بولۇپ ئىسلام دىنى ئۇنىڭ قەلبىگە چوڭقۇر سىڭسە، ئاللا ئۇنىڭ قىساس گۇنايىدىن باشقا ئىلگىرىكى گۇنالىرىنىڭ ھەممىسىنى يۇيۇۋىتىدۇ، بەندىسىنىڭ بىر ياخشى ئىشى ئۈچۈن ئاللا ئۇن ھەسسىدىن يەتتە يۈز ھەسسىگىچە ساۋاپ بىرىدۇ، بىر يامان ئىشىغا بىر جازا بىرىدۇ. ئاللا كەچۈرگەن بولسا① جازا بەرمەيدۇ.

ئۇز ئىچىگە ئالىدۇ، شۇنىڭدەك بۇ ھەدىستە قۇللار ۋە ئۇلارغا ئوخشاشلارنى تىللاش مەنئى قىلىنىدۇ، ئۇلارغا خەيرىخاھلىق قىلىش ۋە مۇلايىم مۇئامىلە قىلىش تەرغىپ قىلىنىدۇ، مۇسۇلمانلارنىڭ بىر بىرىدىن ئارتۇقلۇغى تەقۋىدارلىق بىلەن ئۆلچىنىدۇ. قۇرئاندا "ئەڭ تەقۋىدارلىرىڭلار ئاللانىڭ نەزىرىدە ئەڭ ھۆرمەتلىك ھىساپلىنىسىلەر" دىيىلگەن. تەقۋىدار بولمىسا، پەيغەمبەر ئەۋلادىغمۇ ئۇنىڭ نەسەبى پايدا يەتكۈزەلمەيدۇ، تۇۋەن نەسەپلىكلەرگە ئۇلارنىڭ تەقۋىدارلىغى پايدا يەتكۈزىدۇ.

① ئاللا خالىغان ئادەمنىڭ گۇنايىنى ئەپۇ قىلىدۇ دىمەكچى. بۇ ئەھلى سۈننەت (قۇرئان ۋە ھەدىسنىڭ ھۆكمى بويىچە ئىش قىلغۇچىلار. ـــ ت)نىڭ دەلىلى بولۇپ، ئۇلار: بەندىنىڭ گۇنايى ئاللانىڭ خاھىشىغا باغلىق، خالىسا كەچۈرىدۇ، خالىسا جازالايدۇ دەپ قارايدۇ. يەنە بۇ ھەدىس مۇئتەزىلە (ئىسلام دىنىدىكى بىر فىرقە. ـــ ت)لەرنىڭ، گۇنايى كەبىرەلەرنى قىلغۇچىلار چوقۇم دەۋزەختە كىرىدۇ، دەيدىغان قارىشىغا رەددىيە بولۇپ ھىساپلىنىدۇ.

14) جىبرىلنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئىمان، ئىسلام ۋە ئېھسان ھەققىدە سورىغان سوئالى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كۈنى كىشىلەرنىڭ ئالدىدا تۇراتتى، بىر ئادەم① كېلىپ ئۇنىڭدىن: ئىمان دېگەن نېمە؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئىمان دېگەن ئاللاغا②، ئاللانىڭ پەرىشـتىلىرىگە③، ئاللاغا مۇلاقەت بولۇشقا④، ئاللانىڭ پەيغەمبەرلىرىگە⑤ ۋە ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشكە⑥ ئىشەنچ قىلىش دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇ ئادەم: ئىسلام دېگەن نېمە؟ دەپ سورىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىسلام: دېگەن ئاللاغا ئىبادەت قىلىش⑦، ئاللاغا

① ئادەم سۈرىتىدە كۆرۈنگەن پەرىشتە.

②ئاللانىڭ بارلىقىغا ۋە ئۇنىڭ تېگىشلىك سۈپەتلىرىگە ئىشەنچ قىلىش.

③خالىغان شەكىلگە كىرەلەيدىغان نۇرانە مۇقەددەس جىسىملار بولۇپ، ئۇلارغا ئىشەنچ قىلىش دېگەنلىك ئۇلارنىڭ بارلىقىغا، ئاللا ئۇلارنى سۈپەتلىگەندەك، ئۇلارنىڭ ئاللانىڭ ھۆرمەتلىك بەندىلىرى ئىكەنلىكىگە ئىشەنچ قىلىش دېگەنلىك بولىدۇ.

④ ئاخىرەتتە ئاللاتائالانى كۆرۈشكە ئىشەنچ قىلىش.

⑤ ئۇلارنىڭ ئاللا تەرىپىدىن بەرگەن خەۋەرلىرىنىڭ راست ئىكەنلىكىگە ئىشەنچ قىلىش.

⑥ قەۋرىدىن قايتا تىرىلىپ تۇرۇشقا، پىلسىرات كۆۋرۈكى، تارازا، جەننەت ۋە دەۋزەخلەرنىڭ بارلىقىغا ئىشىنىش.

⑦ ئاللاغا ناھايىتى تۆۋەنچىلىك بىلەن ئىتائەت قىلىش ياكى كەلىمە شاھادەت ئېيتىش.

شېرىك كەلتۈرمەسلىك، پەرز نامازلارنى ئوقۇش، پەرز زاكاتىنى بېرىش، رامىزان روزىسىنى تۇتۇش① دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇ ئادەم: ئېھسان دېگەن نېمە؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئېھسان دېگەن ئاللاغا خۇددى ئاللانى كۆرۈپ تۇرۇۋاتقاندەك ئىبادەت قىلىش، گەرچە سەن ئاللانى كۆرمىسەڭمۇ ئاللا سېنى كۆرۈپ تۇرىدۇ، دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇ ئادەم: قىيامەت قاچان بولىدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: جاۋاپ بەرگۈچى ئادەم سورىغۇچىدىن ئارتۇق كەلمەيدۇ، قىيامەتنىڭ ئالدىن بولىدىغان ئالامەتلىرىدىن خەۋەر بېرەي، دېدەك ئۆزىنىڭ خوجايىنىنى تۇغقان چاغدا②،

---

① بۇ يەردە رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ سەۋەنلىكى يا ئۇنتۇپ قالغانلىقى سەۋەبىدىن، ھەج قىلىش تىلغا ئېلىنمىغان. باشقا رىۋايەتلەردە بۇ سۆز بار. بۇنىڭ تىلغا ئېلىنماسلىقىدىكى سەۋەپ ئۇ چاغدا تېخى ھەج پەرز قىلىنمىغان ئىدى دېگۈچىلەرمۇ بار. سۇلەيمان تىمىنىڭ رىۋايىتىدە بۇ ھەدىسنىڭ ئاخىرىغا ھەج قىلىش، ئۆمرە قىلىش (ھەج مەزگىللىرىدىن باشقا چاغدا بەيتۇللانى تاۋاپ قىلىش.—ت)، غۇسلى قىلىش، تاھارەتنى تولۇق ئېلىش سۆزلىرى قوشۇلغان.

② بۇ سۆز دېدەكنىڭ باللىرىدىن كىنايە بولۇپ، دېدەكنىڭ خوجايىنى دېدەكنىڭ باللىرىنىڭ دادىسى بولغانلىقتىن، خوجايىن ئۆلگەندىن كېيىن دېدەكنىڭ باللىرى دېدەكنىڭ خوجايىنى بولۇپ قالىدۇ دېگەن مەنىنى ياكى پادىشانىڭ كېنىزىكىدىن تۇغۇلغان بالا كېيىن پادىشا بولۇپ، ئۇنىڭ ئانىسى بولغان كېنىزەك پادىشانىڭ پۇقرالىرىدىن بولۇپ قالىدۇ دېگەن مەنىنى — پادىشا دېگەن پۇقرانىڭ خوجايىنى ھېساپلىنىدۇ —، ياكى خوجايىنلىرىدىن باللىرى بار دېدەكلەرنى سېتىش ئىشلىرى كۆپىيىپ، پادىشالار ئۇلارنى سېتىۋېلىش بىلەن ئۇقماستىن ئۆزلىرىنىڭ ئانىلىرىنى سېتىۋالغانلىقى سەۋەبىدىن ئەھۋالنىڭ بۇزۇلىدىغانلىقىنى ياكى باللار ئانىلىرىغا خوجايىنلار دېدەكلىرىنى تىللاپ ئۇرۇپ، ئىشلىتىپ، خارلاپ مۇئامىلە قىلغىنىدەك مۇئامىلە قىلىپ ئانىلارنى قاخشىتىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ يەردە بالا خوجايىنغا تەمسىل قىلىنغان.

پادىچىلار چوڭ ئىمارەتلەرنى① سېلىش بىلەن پەخىرلەنگەن چاغدا، قىيامەت يېقىنلاشقان بولىدۇ. قىيامەتنىڭ ۋاقتىنى بىلىش مەسىلىسى ئاللادىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدىغان بەش تۈرلۈك غايىپ نەرسىنىڭ ئىچىدە بار، دېدى. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: "قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى پەقەت ئاللا بىلىدۇ" دېگەن ئايەتنى ئاخىرغىچە ئوقۇدى، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ئادەم بۇرۇلۇپ چىقىپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىگە ئۇنى قايتۇرۇپ كېلىڭلار دېدى، ساھابىلەر قارىشىدى، ھېچ نەرسە كۆرۈنمىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇ جىبرىئىل بولىدۇ، كىشىلەرگە ئىسلام دىنىنىڭ ئاساسلىرىنى تەلىم بەرگىلى كەلگەن، دېدى. ئەبۇ ئابدۇللا: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ھەدىستىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئىماننىڭ جۈملىسىدىن سانىدى، دەيدۇ.

15) دىندا ئادالىق بولغان ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئاسىر مەن نۇئمان ئىبنى بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن ئاڭلىدىم دەيدۇ، ئىبنى بەشىر رەسۇلۇللادىن ئاڭلىدىم دەيدۇ، رەسۇلۇللا مۇنداق دېگەن: ھالال ئىشلارمۇ ئېنىق كۆرسىتىلگەن، ھارام ئىشلارمۇ ئېنىق كۆرسىتىلگەن، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا قالغان

---

① بۇ — قىر خەلقلىرىنىڭ چوڭ ئىمارەت سېلىش، ھاكىمىيەتنى ئىگەللەش، غەلىبە قىلىش ۋە كۈچ بىلەن شەھەرلەرنى ئىشغال قىلىش، دۇنياغا كېڭىيىش بىلەن پەخىرلەنگەن ۋاقتى، مانا بۇ قۇل، پادىچى قاتارلىق تۆۋەن تەبىقىدىكىلەرنىڭ دەرىجىسى يۇقىرى كۆتۈرۈلگەنلىكتىن ئىبارەت.

شۇبھىلىك① ئىشلار بار، بۇنى نۇرغۇن ئادەملەر بىلمەيدۇ، شۇبھىلىك ئىشلاردىن ھەزەر قىلغان ئادەم دىننى ۋە نامۇسنى ئادالىغ تۇتقان بولىدۇ. شۇبھىلىك ئىشلارنى قىلغان ئادەم چارگاھىنىڭ چۆرىسىدە پادا باققۇچى پادىچىغا ئوخشايدۇ، پادا چارگاھقا كىرىپ قېلىشى مۇمكىن، ھەر پادىشانىڭ بىر چارگاھى بولىدۇ، ئاللانىڭ زېمىندىكى چارگاھى ئاللانىڭ ھارام قىلىپ بېكىتكەن ئىشلىرىدىن ئىبارەت. قۇلاق سېلىڭلار، ئىنساننىڭ بەدىنىدە بىر پارچە گوش بولىدۇ، بۇ گوش تۈزەلسە، پۈتۈن بەدەن تۈزىلىدۇ. ئۇ بۇزۇلسا، پۈتۈن بەدەن بۇزۇلىدۇ، ئۇ بولسا يۈرەكتىن② ئىبارەت.

16) دىنىڭ ئاساسى سادىق بولۇش ئىكەنلىكى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: دىنىڭ ئاساسى ئاللاغا سادىق بولۇش③، ئاللانىڭ پەيغەمبىرىگە سادىق

---

① ھالالغىمۇ، ھارامغىمۇ ئوخشاپ كېتىدىغان، ھوكمى ئېنىق بەلگىلەنمىگەن ئىشلار.

② چۈنكى يۈرەك بەدەننىڭ قوماندانى ھىساپلىنىدۇ، قوماندان تۈزەلسە، خەلق تۈزىلىدۇ، قوماندان بۇزۇلسا، خەلقمۇ بۇزۇلىدۇ. يۈرەك بولسا بەدەندىكى ئەڭ شەرەپلىك ئەزا، چۈنكى ئۇ ئاللاتائالانى تونۇيدۇ، قالغان ئەزالار يۈرەكنىڭ خىزمەتكارلىرى ئورنىدا تۇرىدۇ. ئۆلىمالار بۇ ھەدىسنىڭ ئەھمىيىتىنىڭ چوڭلۇغىغا قارىتا ئورتاق پىكىردە.

③ ئاللاغا سادىق بولۇش دىگەن ئاللاغا ئىشىنىش، ئاللانى ئۇز لايىغىدا سۈپەتلەش، ئاللاغا دىلىدىمۇ ۋە ھەركىتىدىمۇ بوي سۇنۇش، ئاللاغا تائەت-ئىبادەت قىلىش بىلەن ئاللانىڭ مۇھەببىتىگە قىزىقىش، گۇنادىن ساقلىنىش

بولۇش①، مۇسۇلمانلارنىڭ يولباشچىلىرىغا سادىق بولۇش② ۋە مۇسۇلمانلار ئاممىسىغا سادىق بولۇشتىن③ ئىبارەتتۇر. ئاللاتائالا قۇرئاندا "ئەگەر ئۇلار ئاللاغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە سادىق بولسا......" دىگەن. (سۇرە تەۋبە، 91-ئايەتنىڭ بىر قىسمى. — ت)

جەرىر ئىبنى ئابدۇللا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش ۋە ھەر بىر مۇسۇلمانغا نەسىھەت قىلىش جەھەتلىرىدە بەيئەت قىلدىم.

بىلەن ئاللانىڭ غەزىۋىدىن ساقلىنىش، ئاللاغا ئاسىلىق قىلغۇچىلارنى ئۇلارغا ۋەز-نەسىھەت قىلىش بىلەن قايتۇرۇشقا تىرىشىشتىن ئىبارەت.

① پەيغەمبەرگە سادىق بولۇش دىگەن ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىكىگە تەستىق قىلىش، بارلىق تەلىماتىغا ئىشىنىش، رەسۇلۇللانىڭ ھاياتىدا بولسۇن، ۋاپاتىدىن كېيىن بولسۇن، ئۇنىڭغا ھۆرمەت بىلدۈرۈش ۋە ياردەمدە بولۇش، ئۇنىڭ سۈننىتىنى ئۆگىنىش ۋە ئۆگىتىش ئارقىلىق كۆللەندۈرۈش، رەسۇلۇللانىڭ ئەدەپ-ئەخلاقىنى ئۈزلەشتۈرۈش، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتىنى، ساھابىلىرىنى، يار-بۇرادەرلىرىنى دوست تۇتۇشتىن ئىبارەت.

② مۇسۇلمانلارنىڭ يولباشچىلىرىغا سادىق بولۇش دىگەن ئۇلارنىڭ توغرا ئىشلىرىغا يار-يۆلەك بولۇش، شۇ ئىشلاردا ئۇلارغا ئىتائەت قىلىش، ئۇلار توغرا ئىش قىلمىسا مۇلايىملىق بىلەن دوستلۇقنى ئۈزۈش ئارقىلىق ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرۇش، ئۇلاردىن يىراقلاشقان كىشىلەرنى ئۇلارغا يېقىنلاشتۇرۇشتىن ئىبارەت؛ دىنىي رەھبەرلىرىگە سادىق بولۇش بولسا ئۇلارنىڭ قالدۇرغان ئىلىملىرىنى كۆللەندۈرۈش، ئۇلارنىڭ پەزىلەتلىرىنى تارقىتىش، ئۇلارغا قارىتا ياخشى ئويلاردا بولۇشتىن ئىبارەت.

③ مۇسۇلمانلار ئاممىسىغا سادىق بولۇش دىگەن ئۇلارغا كويۇنۇش، ئۇلارغا پايدا يەتكۈزىدىغان ئىشلارنى قىلىش، ئۇلارغا پايدىلىق نەرسىلەرنى ئۆگىتىش، ئۇلارغا ئەزىيەت يەتكۈزىدىغان ئىشلارنى توساش قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

18) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سۆزلەۋاتقاندا بىر كىشىنىڭ ئۇنىڭدىن قىيامەت توغرىلىق سورىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر ئولتۇرۇشتا خەلققە سۆز قىلىۋاتاتتى، بىر ئەرابى كېلىپ: قىيامەت قاچان بولىدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا جاۋاپ بەرمەي سۆزلەۋەردى. بەزىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەرابىنىڭ سوئالىنى ئاڭلىدىيۇ، ئۇنى ياقتۇرمىدى، دېسە، بەزىلەر ئۇنى ئاڭلىمىدى، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سۆزلەپ بولغاندىن كېيىن: قىيامەت توغرىلىق سورىغۇچى قېنى؟ دېدى. ئەرابى: مانا مەن، ئى رەسۇلۇللا، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئىشەنچ يوقالغان چاغدا قىيامەتنى كۈتسەڭ بولىدۇ، دېدى. ئەرابى: ئىشەنچنىڭ يوقالغانلىقى قانداق بولىدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئىش① شۇ ئىشنىڭ ئەھلى بولمىغان ئادەملەرگە تاپشۇرۇلغان چاغدا قىيامەتنى كۈتسەڭ بولىدۇ، دېدى.

19) رەسۇلۇللانىڭ يۇقۇرى ئاۋاز بىلەن مەسىلە ئۆگەتكەنلىكى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىر قېتىم

① ھەلىپىلىك، قازىلىق، مۇپتىلىق قاتارلىق دىنغا تەئەللۇق ئىشلار.

مەككىدىن مەدىنىگە قىلغان سەپىرىمىزدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئارقىمىزدا قالغان ئىدى، ئەسىر نامىزىنىڭ ۋاقتى قىستاپ قالغان چاغدا، ئۇ ئارقىمىزدىن يېتىپ كەلدى، بىز تاھارەت ئېلىپ پۇتىمىزنى يۇزەگىنە يۇيۇۋاتاتتۇق، بۇ چاغدا ئۇ، تاپانلىرىنى چالا يۇغانلارغا دوزاخ ئازاۋىدىن ۋاي، دەپ ئىككى-ئۈچ قېتىم توۋلىدى. ئاللاتائالا قۇرئاندا: "رەببىم، ئىلمىمنى زىيادە قىل دىگىن" دىگەن.

شەرىك ئىبنى ئابدۇللا ئىبنى ئەبۇ نەمىر رىۋايەت قىلىدۇكى، ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دىگەن: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن مەسچىتتە ئولتۇراتتۇق، توگە مىنگەن بىر ئادەم مەسچىتكە كىرىپ كەلدى. ئۇ توگىسىنى چوكتۇرۇپ باغلاپ قويغاندىن كېيىن، بىزدىن قايسىڭلار مۇھەممەد بولىسىلەر؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئارىمىزدا ھاسىسىغا يولىنىپ تۇراتتى. بىز ئۇنىڭغا، بۇ يولىنىپ تۇرغان ئاق ئادەم شۇ، دىدۇق. ئۇ ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا، ئابدۇلمۇتتەلىپنىڭ ئوغلىمۇ، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا، سۆزۈڭنى ئاڭلاۋاتىمەن، دىدى. ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا، مەن سەندىن قوپاللىق بىلەن مەسىلە سورايمەن، ئاچچىغىڭ كەلمىسۇن، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا، خالىغان نەرسىلىرىڭنى سوراۋەرگىن، دىدى. ئۇ ئادەم، سېنىڭ ۋە سەندىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ ھەققى بىلەن سەندىن سورايمەنكى، ئاللا سېنى پۈتۈن ئىنسانلارغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتى؟ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام، ئەلۋەتتە شۇنداق، دىدى. ئۇ يەنە، سەندىن ئاللا ھەققى سورايمەنكى، ئاللا سەن ئارقىلىق بىزنى بىر كېچە-كۈندۈزدە بەش ۋاق ناماز ئوقۇشقا بۇيرۇدى؟

رەسۇلۇللا. ئەلۋەتتە شۇنداق، دىدى. ئۇ يەنە، سەندىن ئاللا ھەققى سورايمەنكى، ئاللا سەن ئارقىلىق بىزنى ھەر يىلى رامىزان ئېيىدا بىر ئاي روزا تۇتۇشقا بۇيرۇدى؟ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام، ئەلۋەتتە شۇنداق، دىدى. ئۇ يەنە، سەندىن ئاللا ھەققى سورايمەنكى، ئاللا سىنى بايلىرىمىزدىن زاكاتىنى ئېلىپ كەمبەغەللىرىمىزگە تەقسىم قىلىپ بىرىشكە بۇيرۇدى؟ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام، ئەلۋەتتە شۇنداق، دىدى. بۇ ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا، سىنىڭ تەلىماتلىرىڭغا ئىمان ئېتىقات قىلدىم، مەن بولسام خەلقىمنىڭ ساڭا ئەۋەتكەن ئەلچىسى، سەئد ئىبنى بەكرى ئايمىقىدىن زىمام ئىبنى سەئلەبە بولىمەن، دىدى.

21) ئاللادىن باشقا ئاللادىن قورقۇش ۋە ئىشلەش توغرىسىدا

ئىمام بۇخارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئاللاتائالا "بىلگىنىكى، ھەقىقەتەن بىر ئاللادىن باشقا ھىچ مەبۇد يوق" دىگەن كالامىنى "بىلگىنكى" دىگەن سوز بىلەن باشلىغان، ئۆلىمالار ھەقىقە-تەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ۋارىسلىرىدۇر، پەيغەمبەرلەر ئۇلارغا ئىلىمنى مىراس قىلىپ قالدۇرغان، ئىلىم ئىگەللىگەن ئادەم مول نېسۋىگە ئىگە بولغان بولىدۇ، ئىلىم تەلەپ قىلىش يولىدا ماڭغان ئادەمگە ئاللا جەننەتكە كىرىش يولىنى ئاسانلاشتۇرۇپ بىرىدۇ. ئاللاتائالا قۇرئاندا: "ئاللانىڭ ئالىم بەندىلىرى ئاللادىن ھەقىقەتەن قورقىدۇ" دىگەن. ئاللاتائالا يەنە قۇرئاندا: "بۇ تەمسىللەرنى پەقەت ئالىملارلا چۈشىنىدۇ" دىگەن. ئاللاتائالا يەنە قۇرئاندا كاپىرلارنىڭ سوزىنى

ھكايە قىلىپ: "ئۇلار پەيغەمبەرلەرنىڭ سوزلىرىنى ئاڭلاپ قوبۇل قىلغان بولساق ياكى چۈشەنگەن بولساق، دەۋزىخىلەرنىڭ قاتارىدا بولماس ئىدۇق دېيىشتى" دىگەن، ئاللاتائالا يەنە: "بىلگەن كىشىلەر بىلەن بىلمىگەن كىشىلەر باراۋەر بولامدۇ" دىگەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا كىمگە ياخشىلىقنى ئىرادە قىلسا، شۇنى دىنىي ئىلىملەرگە باي قىلىدۇ. ئىلىم بولسا ئۇگىنىش ئارقىلىق ھاسىل بولىدۇ.

ئەبۇ زەر مۇنداق دەيدۇ: ئەگەر سىلەر كاللامنى ئالماقچى بولۇپ ئوتكۇر قىلىچنى بوينۇمغا تەگلەپ تۇرغاندا مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئاڭلىغان بىرەر سوزنى يەتكۈزمەكچى بولغان بولسام، بوينۇمغا قىلىچ چۈشۈشتىن ئىلگىرى ئۇنى ئەلۋەتتە يەتكۈزۈۋېرەتتىم.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ سىلەر رەببانى، مۇلايىم، فەقىھ (شەرىئەت ئەھكاملىرىنى تولۇق بىلىدىغان ئادەم.ـت)، ئۆلىمالاردىن بولۇڭلار، دىگەن. ئىپتىشلارغا قارىغاندا، كىشىلەرنى ئاۋال ئاددى ئىلىملەر بىلەن تەربىيىلەپ، ئاندىن چوڭقۇر ئىلىملەر بىلەن تەربىيىلەيدىغان ئادەم رەببانى دەپ ئاتىلىدۇ.

23) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلەرگە قېچىپ قالمىسۇن دەپ ۋەز-نەسىھەتنى ئارىلاپ-ئارىلاپ قىلغانلىقى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق

دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە مالال كېلىپ قالسۇن دەپ ۋەز-نەسىھەتنى كۈن ئارىلاپ قىلاتتى.

24) ئىسلام دىنىنىڭ ئەھكاملىرىنى ئۆگىنىش ۋە ئۆگىتىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: سىلەر باشلىق بولۇشۇڭلاردىن① ئىلگىرى دىنىي ئەھكاملارنى بىلىۋېلىڭلار، دېگەن.

ئەبۇ مۇسادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مەن ئاللا تەرىپىدىن ئېلىپ كەلگەن ھىدايەت ۋە شەرىئەت ئىلمى زېمىنغا ياققان مول يامغۇرغا ئوخشايدۇ، بەزى يەرلەر مۇنبەت بولۇپ يامغۇرنى ئوزىگە سىڭدۈرۈپ، ئوسۇملۇكلەرنى ۋە نۇرغۇن ئوت-چۆپلەرنى ئۈندۈرۈپ بېرىدۇ. بەزى يەرلەر گىيا ئۈنمەس، سۇ سىڭمەس تېتىر بولۇپ، ئۈستىدە سۇ لەيلەپ تۇرىدۇ. ئاللا ئۇنىڭدىن كىشىلەرنى مەنپەئەتلەندۈرىدۇ. شۇ سۇدىن كىشىلەر ئىچىدۇ، ئۇنىڭ بىلەن ئۇلاقلىرىنى زىرائەتلىرىنى سۇغىرىدۇ. يەنە بىر قىسىم تۈزلەڭ، شور يەرلەر بولۇپ، ئۈستىدە سۇمۇ تۇرمايدۇ، گىيامۇ ئۈنمەيدۇ. ئەنە شۇ يۇقۇرىدىكىلەر ئاللانىڭ دىنىنى چۈشىنىپ، مەن ئاللا تەرىپىدىن كەلتۈرگەن تەلىماتتىن پايدىلىنىپ، ئۇنى ئۆگەنگەن

① كىشى باشلىق بولغاندىن كېيىن ئۆزىدىن تۆۋەن ئادەمدىن ئۆگىنىشتىن باش تارتىدۇ-دە، بىلىمسىز بولۇپ قالىدۇ، شۇنىڭدەك باشلىقنى ئۇنىڭ غۇرۇرى ۋە سۆلىتى ئۆگەنگۈچىلەر قاتارىدا ئولتۇرۇشقا قويمايدۇ.

ۋە ئۆگەتكەن كىشىنىڭ مىسالىدۇر، تەكەببۇرلۇق قىلىپ ئۇ تەلىماتقا باقمىغان ۋە مەن ئاللا تەرىپىدىن ئېلىپ كەلگەن ھىدايەتنى قوبۇل قىلمىغان ئادەمنىڭ مىسالىدۇر.

26) ئىلىمنىڭ كۆتىرىلىپ كېتىشى ۋە جاھالەتنىڭ تارقىلىشى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىلىمنىڭ كۆتىرىلىپ كېتىشى①، جاھالەتنىڭ يىلتىز تارتىشى، ھاراقلارنىڭ ئىچىلىشى، زىنانىڭ تارقىلىشى، ئاياللارنىڭ كۆپىيىشى، ئەرلەرنىڭ ئازىيىشى ھەتتا ئەللىك ئايالنىڭ بىر ئەر كىشىگە قاراشلىق بولۇشى قىيامەتنىڭ ئالدىن بولىدىغان ئالامەتلىرىدۇر.

27) رەسۇلۇللانىڭ ئۆز سۆزىنى ئۈچ قېتىم تەكرارلايدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىرەر سۆز قىلسا، چۈشىنىشلىك بولسۇن ئۈچۈن سۆزىنى ئۈچ قېتىم تەكرارلايتتى. كىشىلەرنىڭ قېشىغا كېلىپ سالام بەرسە، سالامنى ئۈچ قېتىم تەكرارلايتتى.

---

① ئىلىم ئىلىم ئەھلى بولغانلارنىڭ دىللىرىدىن كۆتىرىلىپ كېتىشى بىلەن ئەمەس، بەلكى ئۇلارنىڭ ئۇلۇپ تۈگىشى بىلەن تۈگەيدۇ، دېگەن مەنىدە.

28) سورالغان سوئالغا ئىشارەت قىلىپ جاۋاب بېرىش توغرىسىدا

ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قىزى ئەسما رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ئائىشەنىڭ يېنىغا كەلسەم، ئۇ ناماز ئوقۇۋاتقان ئىكەن. مەن كىشىلەرگە نىمە بولدى، دېدىم. ئائىشە ئاسمانغا ئىشارەت قىلدى. بۇ چاغدا كىشىلەر كۇسۇف نامىزى (كۈن تۇتۇلغاندا ئاللاغا ئىلتىجا قىلىپ ئوقۇلىدىغان ناماز. ــ ت) ئوقۇۋاتقان ئىكەن، ئائىشە سۇبھاناللا، دېدى. مەن كۈننىڭ تۇتۇلۇشى ئازابنىڭ ئالامىتىمۇ؟ دېدىم. ئائىشە بېشىنى لىڭشىتىپ سۆزۈمنى ماقۇللىدى. مەن نامازغا تۇردۇم، بېشىم قېيىپ، كۆزۈم قاراڭغۇلىشىپ كەتتى. مەن بېشىمغا سۇ قۇيۇشقا باشلىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلۇغ ئاللاغا مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپ ھەمدۇ-سانا ئېيتقاندىن كېيىن: ئەقلىگە سىغمايدىغانلىكى شەيئىلەرنىڭ ھەممىسىنى، ھەتتا جەننەت بىلەن دەۋزەخنىمۇ مۇشۇ ئورنۇمدا ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم، ماڭا ۋەھيى كەلدىكى، سىلەر قەۋرەڭلاردا دەججالنىڭ پىتنىسىگە ئوخشايدىغان ياكى ئوخشاپ كېتىدىغان (بۇ ھەدىسنى رىۋايەت قىلغۇچى ئەسما ئوخشايدىغان دىگەن سۆز بىلەن ئوخشاپ كېتىدىغان دىگەن سۆزنىڭ قايسىسى ئىكەنلىكى ئېسىمدە يوق دەيدۇ) پىتنە بىلەن سىنىلىسىلەر، بۇ ئادەمنى بىلەمسىلەر؟ دەپ سورىلىدۇ، مومىن ئادەم ياكى پەيغەمبەرنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى تەستىقلىغۇچى (ئەسما بۇ ئىككى سۆزنىڭ قايسىسى ئىكەنلىكى ئېسىمدە يوق دەيدۇ) ئادەم: ئۇ بولسا بىزگە موجىزە ۋە ھىدايەت بىلەن كەلگەن ئاللانىڭ ئەلچىسى مۇھەممەددۇر،

بىز ئۇنىڭ دەۋىتىگە ئاۋاز قوشتۇق ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشتۇق، ئۇ مۇھەممەددۇر دەپ، بۇ سوزنى ئۇچ قېتىم تەكرارلايدۇ، ئۇ ئادەمگە: سەن ياخشى بەندىلەردىن بولغىنىڭ هالدا ئۇخلىغىن، سېنىڭ پەيغەمبەرگە تەستىق قىلىدىغانلىغىڭىنى بىز بىلەتتۇق، دېيىلىدۇ. مۇناپىق ياكى پەيغەمبەرگە شەك كەلتۇرگۇچى (ئەسما بۇ ئىككى سوزنىڭ قايسىسى ئىكەنلىگى ئېسىمدە يوق دەيدۇ) ئادەم: ئۇقمايمەن، كىشىلەر نىمە دىگەن بولسا، ئاڭلاپ شۇنى دىدىم① دەيدۇ، دىدى.

29) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يالغاننى چاپلىغان ئادەمنىڭ گۇنايى توغرىسىدا

سەلەمە ئىبنى ئەكۋە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: كىمكى مەن دىمىگەن گەپنى مېنى دىدى دىسە، ئۇ ئادەم ئوزىگە دەۋزەختىن جاي هازىرلىسۇن.

ئەلى ئىبنى ئەبى تالىب رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ماڭا يالغاننى چاپلىماڭلار، ماڭا يالغاننى چاپلىغان ئادەم چوقۇم دەۋزەخقە كىرىدۇ②.

---

① بۇ هەدىس قەۋرى ئازاۋىنىڭ هەقلىغىنى ۋە مۇنكىر-نېكىرنىڭ سوراق قىلىدىغانلىغىنى، شۇنىڭدەك پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا شەك كەلتۇرگەن ئادەمنىڭ كاپىر بولىدىغانلىغىنى بىلدۇرىدۇ.

② بۇ ئۇنىڭ جازاسىدۇر، تەۋبە قىلىپ تۇزەلسە، ئاللا كەچۇرۇش مۇمكىن. ئى ئاللا، ساڭا تەۋبە قىلدۇق، بىزنى كەچۇرگىن.

31) ئىلىم ئۆگىنىش ۋە ئىلىم ئۆگىتىشتىكى تارتىنچاقلىق توغرىسىدا

تابىئىنلار (ساھابىلەرنىڭ سوھبىتىدە بولغان ئادەملەر تابىئىن دېيىلىدۇ. — ت) دىن بولغان مۇجاھىد ئىبنى جەبرى: تارتىنچاق ئادەم ۋە تەكەببۇر ئادەم① ئىلىم ئۆگىنەلمەيدۇ، دېگەن. ئائىشە: ئەنسارلار (رەسۇلۇللاغا يار-يۆلەك بولغان مەدىنىلىك مۇسۇلمانلار. — ت)نىڭ ئاياللىرى شۇنداق ياخشى ئاياللاردۇركى، دىنىي ئىشلارنى ئۆگىنىۋېلىشتا تارتىنىپ ئولتۇرمايدۇ، دېگەن.

32) بىتاھارەت ئوقۇلغان نامازنىڭ قوبۇل بولمايدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: تاھارەت سۇندۇرغان ئادەم قايتا تاھارەت ئالمىغىچە ئوقۇغان نامىزى قوبۇل بولمايدۇ، ھەزرەمەۋتلىك بىر ئادەم ئەبۇ ھۇرەيرەدىن: تاھارەتنىڭ سۇنۇشى دېگەن نېمە؟ دەپ سورىغان ئىدى. ئەبۇ ھۇرەيرە ئۇنىڭغا ئارقا تەرەپتىن

---

① بۇنداق ئادەم چوڭچىلىق قىلىپ ئىلىم ئۆگىنىش ياكى كوپرەك ئۆگىنىشتىن باش تارتىدۇ، مانا بۇ — ئىلىم ئۆگىنىشنىڭ ئەڭ چوڭ دۈشمىنى. شەرىئەت بۇيرۇغان ئىش تەرك ئېتىلگەنلىكى ئۈچۈن، بۇنداق يەردىكى تارتىنچاقلىق ياخشى ئەمەس.

كەلگەن يەلنى قويۇپ بېرىش دەپ جاۋاپ بەردى.[٢]

33) تاھارەت ئېلىشنىڭ پەزىلىتى، تاھارەتنىڭ تەسىرىدىن چىراي، قول-پۇتلارنىڭ نۇرانە بولۇشى توغرىسىدا

نۇئەيم مۇجمىر مۇنداق دەيدۇ: مەن ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن بىللە مەسچىتنىڭ ئۆگزىسىگە چىققان ئىدىم، ئەبۇ ھۇ-رەيرە بۇ يەردە تاھارەت ئېلىپ، مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: مېنىڭ ئۈممىتىم قىيامەت كۈنى تاھارەتنىڭ تەسىرىدىن چىرايلىرى، قول-پۇتلىرى نۇرانە بولغان ھالدا چاقىرىلىدۇ، سىلەردىن كىمكى ئۆزىدىكى نۇرانىلىقنى كېڭەيتەلىسە، كېڭەيتسۇن، دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم، دېدى.

34) تازا ئىشەنچ قىلمىغىچە كۆڭۈلگە شەك كېلىپ قېلىشى بىلەن تاھارەتنىڭ سۇنمايدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبباد ئىبنى تەمىم تاغىسى ئابدۇللا ئىبنى زەيدىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ناماز ئوقۇۋېتىپ يەل چىقىپ كەتكەندەك تۇيۇلىدىغان كىشىنىڭ ئەھۋالىنى بايان قىلغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاۋازىنى ئاڭلىغانغا ياكى بويىنى پۇرىغانغا قەدەر نامىزىنى داۋاملاشتۇرىۋەرسۇن، دېگەن.

35) تام ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش نەرسە بولمىغان شارائىتتا قىبلىگە قاراپ چوڭ ـ كىچىك تەرەت قىلماسلىق توغرىسىدا

ئەبۇ ئەييۇپ ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەر چوڭ تەرەت قىلغان چېغىڭلاردا، قىبلىگە ئالدىڭلارنىمۇ قىلماڭلار، ئارقاڭلارنىمۇ قىلماڭلار، شەرققە ياكى غەربكە قاراپ قىلىڭلار①.

36) تەرەت قىلغاندا ئەۋرىتىنى ئوڭ قول بىلەن تازىلىماسلىق توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەبۇ قەتادە ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەر سۇ ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش نەرسىلەرنى ئىچكەندە قاچىغا تىنىپ ئىچمەڭلار، ھاجەتخانىغا كىرگەندە ئەۋرىتىڭلارنى ئوڭ قولۇڭلار بىلەن تۇتماڭلار ۋە ئوڭ قولۇڭلار بىلەن تازىلىماڭلار.

37) تاھارەت ئالغاندا ئەزالارنى ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇش توغرىسىدا

ئەتا ئىبنى يەزىد رىۋايەت قىلىدۇكى، ئوسمان ئىبنى ئەففاننىڭ

---

① مەدىنە خەلقى ۋە قىبلىسى مەدىنە خەلقىنىڭكىگە ئوخشايدىغانلار ئۈچۈن شۇنداق. ئەمما قىبلىسى شەرق ياكى غەرپ تەرەپكە كېلىدىغانلار تەرەت سۇندۇرغاندا جەنۇپ تەرەپكە ياكى شىمال تەرەپكە قاراپ ئولتۇرۇشى كېرەك.

ئازاتگەردىسى ھۇمران ئوسمان ئىبنى ئەففاننىڭ مۇنداق تاھارەت ئالغانلىغىنى كورگەن: ئوسمان ئىبنى ئەففان بىر قاچا سۇ سوراپ، ئۇنى ئىككى ئالقىنىغا قۇيۇپ ئىككى قولىنى ئۇچ قېتىمدىن يۇدى، ئاندىن كېيىن ئوڭ قولىنى قاچىغا سېلىپ سۇ ئېلىپ، ئاغزىغا ۋە بۇرنىغا سۇ ئالدى. ئاندىن كېيىن يۇزىنى ئۇچ قېتىم يۇدى ۋە ئىككى بىلىگىنى جەينەكلىرى بىلەن قوشۇپ ئۇچ قېتىم يۇدى. ئاندىن بېشىغا مەسھى قىلدى. ئاندىن كېيىن ئىككى پۇتىنى، ئىككى ئوشۇغى بىلەن قوشۇپ ئۇچ قېتىمدىن يۇيۇپ بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسا- لام: كىمكى مەندەك مۇشۇنداق تاھارەت ئالغاندىن كېيىن ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇسا، نامىزىدا دۇنيا مەشغۇلاتلىرىنى ئويلىمىسا، ئۇنىڭ ئوتكەنكى گۇنالىرى مەغپىرەت قىلىنىدۇ دىگەن، دىدى.

38) تاھارەتتە بۇرۇنغا سۇ ئېلىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: تاھارەت ئالغان ئادەم بۇرنىغا سۇ ئالسۇن، چوڭ تەرەتتىن كېيىن چالما تۇتقان ئادەم تاق تۇتسۇن.

39) تاھارەتتە ۋە غەسلدە ئوڭدىن باشلاش توغرىسىدا

ئۇممى ئەتىيە رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قىزى زەينەپ غەسلى قىلىنىدىغان چاغدا، ئۇممى ئەتىيەگە ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرىغا مۇنداق دىگەن: زەينەپنى ئوڭدىن، تاھارەت

ئالدىغان ئەزالىرىدىن باشلاپ غەسلى قىلىڭلار.

40) ئىت چىپىسالىپ قويغان قاچا توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قاچاڭلارغا ئىت چىپىلىپ قويسا، ئۇنى يەتتە قېتىم يۇيۇڭلار①.

41) مەسچىتتە تۇرۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەندە مادامىكى مەسچىتتە نامازنى كۈتۈپ تۇرغان ئىكەن، تاھارىتى سۇنۇپ كەتمىسىلا، ئۇنىڭغا ناماز ئىچىدە تۇرغاندەك ساۋاپ بولىدۇ.

42) قاچىغا قولنى سېلىپ تاھارەت ئېلىش توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر قاچا سۇ تەلەپ قىلدى، ئۇنىڭ ئالدىغا ئىچىدە ئازراق سۇيى بار ئاغزى كەڭ بىر قاچا كەلتۈرۈلدى، ئۇ بارماقلىرىنى سۇنىڭ ئىچىگە سالدى. ئەنەس مۇنداق دەيدۇ: مەن شۇ چاغدا سۇغا قارىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بارماقلىرىنىڭ

① ئىت قاتتىق نىجىس بولغانلىقتىن، ئۇ چىپىلىپ قويغان قاچىنى يەتتە قېتىم يۇيۇش كېرەك.

ئارىسىدىن سۇ ئېتىلىپ چىقىۋاتقانلىقىنى كوردۇم. مولچىرىمچە، شۇ سۇ بىلەن تاھارەت ئالغانلارنىڭ سانى 70 ـــ 80 كىچە بار ئىدى.

43) ھاجەت قىلغاندىن كېيىن چالمىنى تاق تۇتۇش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەر تاھارەت ئالغان چېغىڭلاردا بۇرنۇڭلارغا سۇ ئېلىپ ئوبدان چايقاڭلار، ھاجەت قىلغاندىن كېيىن چالمىنى تاق تۇتۇڭلار، ئۇيقۇدىن ئويغانغان چېغىڭلاردا قولۇڭلارنى تاھارەت ئالىدىغان سۇغا سېلىشتىن بۇرۇن يۇيۇڭلار، چۈنكى ئۇخلىغان چېغىڭلاردا قولۇڭلارنىڭ قەيەردە بولغانلىقىنى بىلمەيسىلەر.

44) ئۇيقۇدىن كېيىن تاھارەت ئېلىپ ناماز ئوقۇش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەر ناماز ئوقۇۋېتىپ مۇگدەپ قالساڭلار، بىرىپ ئۇيقۇڭلار تۇگىگىچە ئۇخلاڭلار، چۈنكى مۇگدەپ تۇرۇپ ناماز ئوقۇساڭلار، ئىستىغفار ئېيتتىم دەپ ئوزەڭلارغا بەد دۇئا قىلىپ قويۇشۇڭلار مۇمكىن.

45) سۇيدۇك تېگىپ كېتىشتىن ساقلانماسلىقنىڭ چوڭ گۇنا ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئىبنى ئاببا‌س رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مەدىنىدىمۇ ياكى مەككىدىمۇ، بىر خورمىلىق باغنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، قەۋرىلىرىدە ئازاپ چېكىۋاتقان ئىككى ئادەمنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ قالدى. پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام: ئۇلار چوڭ ئىشتىن ئازاپ چېكىۋاتقىنى يوق، دەپ بولۇپ، دۇرۇس، گۇنايى چوڭ بولغان ئىشلار تۈپەيلىدىن ئازاپ چېكىۋاتىدۇ، ئۇلارنىڭ بىرى ئۆزىنىڭ سۈيدۈگىنىڭ تېگىپ كېتىشىدىن ساقلانمايتتى، يەنە بىرى بولسا كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا سۆخەنچىلىك قىلاتتى، دېدى. ئاندىن خورما دەرىخىنىڭ بىر شېخىنى ئەكەلدۈرۈپ، ئۇنى ئوشتۇپ ئىككى پارچە قىلىپ ئىككى قەۋرىنىڭ ئۈستىگە بىردىن سانچىپ قويدى. پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام بۇنىڭ سەۋەبىنى سورىغۇچىغا: بۇ شاخلار قۇرۇپ قالغانغا قەدەر ئۇلارنىڭ ئازاۋىنى يېنىكلىتىپ تۇرۇشى مۇمكىن، دېدى.

46) سىيىدىق مايغا ياكى سۇغا چۈشۈپ قالغان نىجىس نەرسە توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مەيمۇنەدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، مەيمۇنە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: بەزىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامدىن سىيىدىق مايغا چۈشۈپ قالغان چاشقان توغرىلىق سورىغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام: چاشقاننى ئېلىپ تاشلىۋېتىپ، چاشقان چۈشكەن يەرنىڭ چۆرىسىنى ئېلىۋېتىپ، سىيىدىق مېيىڭلارنى يەۋەرسەڭلار بولىدۇ، دەپ جاۋاپ بەردى.

47) تاھارەت بىلەن ياتقان ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

بەرا ئىبنى ئازىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا مۇنداق دىگەن: ياتىدىغان چىغىڭدا نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت ئالغىن، ئاندىن ئوڭ تەرىپىڭنى بىسىپ يېتىپ مۇنۇ دۇئانى ئوقۇغىن: "ئى ئاللا، ئوزەمنى ۋە ئىشلىرىمنى ساڭا تاپشۇردۇم، سىنىڭ ساۋابىڭنى ئىزدەپ، ئازاۋىڭدىن قورقۇپ، ساڭا ئىلتىجا قىلىپ يولەندىم، سەندىن بولەك پاناگايىم ۋە نىجاتكارىم يوق. ئى ئاللا، سىنىڭ نازىل قىلغان كىتاۋىڭغا ۋە ئەۋەتكەن پەيغەمبىرىڭگە ئىمان كەلتۇردۇم." ئەگەر سەن مۇشۇ كىچە قازا تاپىدىغان بولساڭ، ئىمان بىلەن كىتىسەن. يۇقۇرقى دۇئا شۇ كۇنكى ئاخىرقى سوزۇڭ بولۇپ قالسۇن.

48) يالىڭاچ يۇيۇنغان ئادەم توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئەييۇب ئەلەيھىسسالام يالىڭاچ يۇيۇنۇۋاتقاندا ئۇستىگە بىر ئالتۇن چىكەتكە چۇشتى، ئۇ ئۇنى ئىلىپ كىيىمىنىڭ ئىچىگە سالدى، ئاللا ئۇنىڭغا: ئى ئەييۇب، سىنى بۇ ئالتۇن چىكەتكىدىن بىھاجەت قىلمىدىممۇ؟ دەپ توۋلىدى. ئەييۇپ: رەببىم، سىنىڭ ئۇلۇغلۇغۇڭ بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، سىنىڭ ئىيتقىنىڭ راست، ئەمما مەن سىنىڭ پەزلىڭدىن بىھاجەت ئەمەسمەن، دىدى.

49) جۇنۇپ تۇرۇپ تاھارەت ئىلىپ ئۇخلاش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جۇنۇپ تۇرۇپ ئۇخلىماقچى بولسا، ئەۋرىتىنى يۇيۇپ ۋە نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت ئېلىپ ئاندىن ئۇخلايتتى.

50) ھەيزدار ئايالنىڭ ئېرىنىڭ بېشىنى يۇيۇپ ۋە تاراپ قويۇشى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن ھەيز كورۇپ تۇرغان چېغىمدا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ چېچىنى تاراپ قوياتتىم.

51) ھەيزدار ئايالغا يولىنىپ تۇرۇپ قۇرئان ئوقۇش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: مەن ھەيز كورۇپ تۇرغان چېغىمدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنىڭ مەيدەمگە يولىنىپ تۇرۇپ قۇرئان ئوقۇيتتى.

52) ھەيزدار ئايالنىڭ روزا تۇتماسلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قۇربان ھېيتمۇ ياكى روزى ھېيتمۇ، بىر قېتىم ھېيت نامىزىغا چىقتى، ھېيت نامىزىغا كەلگەن ئاياللارنىڭ يېنىدىن ئوتكەندە: ئى ئاياللار جامائەسى، سەدىقە قىلىڭلار؛ چۈنكى

مەن سىلەرنىڭ دەۋزەخ ئەھلىنىڭ كوپچىلىكىنى تەشكىل قىلىدىغانلىغىڭلارنى كوردۇم، دىدى. ئاياللار نىمە ئۇچۇن شۇنداق ئى رەسۇلۇللا؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەر تولا قاغايسىلەر، ئەرلىرىڭلاردىن كورگەن ياخشىلىقنى بىلمەيسىلەر، ئوزىنى توختىتىشۋالغان ئەر كىشىنىڭ بېشىنى سىلەردىنمۇ بەك ئايلاندۇرىدىغان، سىلەردىنمۇ ئەقلى قىسقا ۋە دىنى كەمتۇك ئادەملەرنى كورمىدىم، دىدى. ئۇلار بىزنىڭ ئەقلىمىزنىڭ قىسقىلىغى، دىنىمىزنىڭ كەمتۇكلۇكى قانداق ئى رەسۇلۇللا؟ دەپ سورىدى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاياللارنىڭ گۇۋالىغى ئەرلەرنىڭ گۇۋالىغىنىڭ يېرىمىغا تەڭ ئەمەسمۇ؟ دىدى. ئاياللار راست شۇنداق دېيىشتى. رەسۇلۇللا: ئەنە شۇ ئۇلارنىڭ ئەقلىنىڭ قىسقىلىغىنى كورسىتىدۇ، ئاياللار ھەيز كورگەن چاغلىرىدا ناماز ئوقۇمايدۇ، روزا تۇتمايدۇ ئەمەسمۇ؟ دىدى. ئاياللار راست شۇنداق دېيىشتى، رەسۇلۇللا: ئەنە شۇ ئۇلارنىڭ دىنىنىڭ كەمتۇكلۇكىنى كورسىتىدۇ، دىدى.

53) ھەيزدىن پاك بولغان ئايالنىڭ غۇسلى قىلغان چاغدا خۇش پۇراق ئىشلىتىشى توغرىسىدا

ئۇممۇ ئەتىيە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ئېرى ئولگەن ئايال توت ئاي ئون كۇن ھازا تۇتقاندىن تاشقىرى، ئولگەن ئادەمگە ئۇچ كۇندىن ئارتۇق ھازا تۇتۇشتىن مەنئى قىلىنغان ئىدۇق، سۇرمە تارتىشتىن، خۇش پۇراق نەرسىلەرنى ئىشلىتىشتىن، يەمەننىڭ رەختىدىن ئىشلەنگەن كىيىملەردىن باشقا رەڭدار كىيىملەرنى كىيىشتىن مەنئى قىلىنغان ئىدۇق. ھەيزدىن پاك بولۇپ غۇسلى

قىلغان چېغىمىزدا ئازراق خۇش پۇراق ئىستىمال قىلىشقا رۇخسەت قىلىنغان ئىدۇق، جىنازىلەرگە ئەگىشىپ مېڭىشتىن مەنئى قىلىنغان ئىدۇق.

54) قوساقتىكى بالىنىڭ يارىلىش جەريانى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا بالىغا قوساقتىكى چېغىدىلا بىر پەرىشتىنى مۇئەككەل قىلىدۇ، پەرىشتە: ئى رەببىم، بۇ ئابى مەنىدۇر، ئى رەببىم، بۇ ئۇيۇل قاندۇر، ئى رەببىم، بۇ بىر پارچە گوشتۇر، دەيدۇ، ئاللاتائالا ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى تولۇق ياراتماقچى بولغاندا، پەرىشتە: بۇ بالا ئوغۇلمۇ، قىزمۇ؟ ساقا ئاسىلىق قىلامدۇ، ئىتائەت قىلامدۇ؟ ئۇنىڭ رىزقى ۋە ئۇمرى قانچىلىك بولىدۇ؟ دەپ ئاللادىن سورايدۇ. شۇنىڭ بىلەن يۇقۇرىدىكىلەر بالا ئانىسىنىڭ قوسىغىدىكى چېغىدىلا پېشانىسىگە پۈتۈلىدۇ.

55) قىبلىگە يۈز كەلتۈرۈشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەن مۇشرىكلار تاكى بىر ئاللادىن باشقا ھىچ مەبۇد يوق دەپ ئېيتقانغا قەدەر① ئۇلار بىلەن جەڭ قىلىشقا ئەمر قىلىندىم. مۇشرىكلار شۇنداق دەپ ئېيتقان،

① مۇھەممەد ئاللانىڭ ئەلچىسى دىگەننى قوشۇپ ئېيتىدۇ.

نامازنى بىزدەك ئوقۇغان، بىزنىڭ قىبلىمىزگە يۈز كەلتۈرگەن، ماللارنى بىزدەك بوغۇزلاپ يىگەن چاغلاردا، ئۇلارنىڭ جانلىرىغا، ماللىرىغا ناھەق چېقىلىش بىزگە ھارام قىلىندى. ئۇلاردىن ھىساپ ئېلىش ئاللانىڭ ئىشى.

56) نامازغا تۇرغاندا سەپراس بولۇپ تۇرۇش توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىز ناماز ئوقۇشقا ھازىر بولۇپ تۇرغان ئىدۇق، رەسۇلۇللا بىزگە قاراپ، سەپتە رۇس ۋە بىر بىرىڭلارغا يېقىن تۇرۇڭلار، سىلەرنى مەن ئارقامدىن كورۇپ تۇرىمەن دىگەن.

57) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ زىمىننىڭ ھەممە يېرى ماڭا سەجدە قىلىشقا بولىدىغان جاي قىلىندى دىگەن سوزى توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا مەندىن بۇرۇن ھىچ بىر پەيغەمبەرگە بەرمىگەن بەش تۈرلۈك ئالاھىدىلىكنى ماڭا ئاتا قىلدى، بىر ئايلىق مۇساپە نېرىسىدىكى دۈشمەنلىرىمنىڭ كوڭلىگە ئاللا قورقۇنچ سېلىش بىلەن ماڭا نۇسرەت بەردى؛ زىمىننىڭ ھەممە يېرى ماڭا سەجدە قىلىش دۇرۇس بولىدىغان جاي ۋە تۇپرىغى پاك قىلىپ بېرىلدى؛ مېنىڭ ئۇممىتىمدىن ھەرقانداق ئادەم قەيەردە نامازنىڭ ۋاقتى كىرسە شۇ يەردە نامازنى ئوقۇۋەرسۇن؛ دۈشمەندىن

ئېلىنغان غەنىمەتلەر ماڭا ھالال قىلىپ بېرىلدى، مەندىن ئىلگىرىكى ھېچبىر پەيغەمبەرگە غەنىمەت ھالال قىلىنمىغان ئىدى؛ قىيامەت كۈنى ئۈممىتىمگە شاپائەت قىلىش ھوقۇقىغا ئىگە قىلىندىم، پەيغەمبەرلەر پەقەت ئۆز خەلقلىرىگىلا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەن ئىدى، مەن بولسام پۈتۈن ئىنسانلارغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلدىم.

58) مەسچىتتە تاھارەتنىڭ سۇنۇپ كېتىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەردىن بىر كىشى ناماز ئوقۇغان جايىدا تاھارىتى سۇنمىغان ھالدا تۇرغان ئىكەن، پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا مەغپىرەت تەلەپ قىلىپ: "ئى ئاللا، ئۇنى مەغپىرەت قىلغىن، ئى ئاللا، ئۇنىڭغا رەھمەت قىلغىن" دەيدۇ.

59) مەسچىتتە قەيەر توغرا كەلسە، شۇ يەردە ئولتۇرۇش توغرىسىدا

ئەبۇ ۋاقىد لەيسى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەسچىتتە تۇرغان چاغدا ئۈچ ئادەم كىرىپ، ئۇلارنىڭ ئىككىسى رەسۇلۇللا تەرەپكە يۈزلەندى، بىرسى كېتىپ قالدى. رەسۇلۇللا تەرەپكە يۈزلەنگەنلەرنىڭ بىرسى بىر بوش جاينى كۆرۈپ شۇ يەردە ئولتۇردى، يەنە بىرسى كىشىلەرنىڭ ئارقىسىدا ئولتۇردى. كېتىپ قالغان بىرسى ئۇدۇل چىقىپ

كەتتى. رەسۇلۇللا بىكار بولغاندىن كېيىن①، جامائەتكە: سىلەرگە يۇقۇرىدىكى ئۈچ ئادەمنىڭ هالىدىن خەۋەر بېرەي: بوش جايدا ئولتۇرغان ئادەم ئاللاغا ئىلتىجا قىلدى-دە، ئاللا ئۇنىڭغا جاي بەردى، ئارقىدا ئولتۇرغان ئادەم جامائەتنى قىستاشنى خوپ كورمىدى، ئاللا ئۇنىڭغا رەهمەت قىلدى، كېتىپ قالغان ئادەم پەيغەمبەرنىڭ سوهبىتىدىن قاچتى، ئاللا ئۇنىڭغا غەزەپ قىلدى، دىدى.

60) مومىنلەرنىڭ ئۆزئارا ياردەملىششى توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دىگەن: مومىنلەر ئۆزئارا هەقىقەتەن ئىمارەتنىڭ كېسەكلىرىگە ئوخشاش بىر بىرىنى چىڭىتىپ تۇرىدۇ.

61) نامازنى ۋاقتىدا ئادا قىلغانلىقنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاهۇ ئەنهۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامدىن ئاللانىڭ قايسى ئىشنى ئەڭ ياخشى كورىدىغانلىغىنى سورىدىم. ئۇ، نامازنى ۋاقتىدا ئادا قىلىشنى دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇنىڭدىن قالسىچۇ؟ دەپ سورىدىم، ئاتا-

---

① خۇتبە ئوقۇشتىن ياكى دىنىي ئىشلارنى تەلىم بېرىشتىن بىكار بولغاندىن كېيىن.

ئانغا ياخشىلىق قىلىشنى دېدى. ئۇنىڭدىن قالسىچۇ؟ دەپ سورىدىم ئاللانىڭ يولىدا غازات قىلىشنى دېدى.

62) بەش ۋاق نامازنىڭ گۇناغا كاپارەت بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ، سىلەردىن بىر كىشىنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا بىر ئوستەڭ بولۇپ، ئۇ ئۇنىڭدا كۈنىگە بەش قېتىم يۇيۇنسا، ئۇنىڭ بەدىنىدە كىر قالامدۇ دېگەنلىكىنى، ساھابىلەرنىڭ ئۇنىڭ بەدىنىدە كىر دېگەن نەرسە قالمايدۇ دېگەنلىكىنى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەش ۋاق ناماز ئەنە شۇنىڭغا ئوخشايدۇ، ئاللا ئۇلار ئارقىلىق گۇنالارنى① كەچۈرىدۇ دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان.

63) ئەسرى نامىزىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

جەرىر بەجەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىز بىر كېچە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە بولغان ئىدۇق، ئۇ ئاسماندىكى ئايغا قاراپ تۇرۇپ: سىلەر رەببىڭلارنى خۇددى مۇشۇ ئاينى كورگەندەك ھېچقانداق توسالغۇسىز ئوچۇق-ئاشكارا كورۇسىلەر، كۈن چىقىشتىن بۇرۇن ۋە كۈن پېتىشتىن ئىلگىرى

---

① كىچىك گۇنالارنى.

ئوقۇلىدىغان نامازنى (بامىدات نامىزى بىلەن ئەسىرى نامىزى كوزدە تۇتۇلىدۇ. ــ ت) ئىمكانىيىتىڭلارنىڭ يېتىشىچە ۋاقتىدا ئوقۇڭلار، دىدى، ئاندىن كېيىن مۇنۇ ئايەتىنى ئوقۇدى: "كۈن چىقىشتىن بۇرۇن ۋە كۈن پېتىشتىن ئىلگىرى رەببىڭگە ھەمدى بىلەن تەسبىھ ئېيتقىن" (سۈرە قاف، 39 ـ ئايەت. ــ ت)

64) نامازنىڭ ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن ئەزان ئېيتىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى قەتادە رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىر كېچىسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە سەپەر قىلغان ئىدۇق، ئارىمىزدىن بىرەيلەن: ئى رەسۇلۇللا، بىر يەرگە چۈشۈپ، بىزنى ئارام ئالدۇرساڭ بولاتتى، دىدى. رەسۇلۇللا، سىلەرنىڭ نامازغا ئويغىنالماسلىقىڭلاردىن قورقىمەن، دىدى. بىلال، مەن سىلەرنى ئويغىتىمەن، دىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۇخلاپ قالدى. بىلالمۇ ئۇلىغىغا يۆلىنىپ مۈگدەپ ئۇخلاپ قالدى. كۈن چىقىۋاتقان چاغدا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئويغىنىپ: ھوي بىلال، قىلغان سوزۇڭ قېنى؟ دىدى. بىلال، ھېچقاچان مۇنداق ئۇخلاپ كەتمىگەن ئىدىم، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللا سىلەرنىڭ روھىڭلارنىڭ بەدىنىڭلار بىلەن بولغان ئالاقىسىنى خالىغان چاغدا ئۈزۈپ قويىدى ۋە خالىغان چاغدا ئەسلىگە كەلتۈردى. ھەي بىلال، تۇرغىن، ئەزان ئېيتىپ كىشىلەرنى نامازغا چاقىرغىن، دىدى. رەسۇلۇللا تاھارەت ئالدى. كۈن چىقىپ ئاقارغاندا كىشىلەر بىلەن ناماز بامداتنى ئوقۇدى.

65) جامائەت بولۇپ ناماز ئوقۇشنىڭ زورۇرلۇگى توغرىسىدا

ھەسەن بەسرى، ئەگەر ئانام ماڭا كويۇنۇش يۈزىسىدىن خۇپتەن نامىزىنى جامائەت بىلەن ئوقۇشتىن مېنى توسىدىغان بولسا، ئانامغا ئىتائەت قىلمايتتىم، دىگەن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەن ئىلكىدە بولغان ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئوتۇنغا بۇيرۇسام ئوتۇن يىغىپ كېلىنسە، ئاندىن ناماز ئوقۇشقا بۇيرۇسام ئەزان ئېيتىلسا. ئاندىن بىر كىشىنى بۇيرۇسام كىشىلەرگە ئىمام بولسا. ئاندىن ناماز ئوقۇۋاتقانلارنى قالدۇرۇپ، نامازغا كەلمىگەنلەرنىڭكىگە بېرىپ، ئۇلارنىڭ ئۆيلىرىنى كويدۇرۇپ تاشلىسام دەيمەن.

66) جامائەت بىلەن ئوقۇلغان نامازنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان: جامائەت بىلەن ئوقۇلغان ناماز يەككە ئوقۇلغان نامازدىن يىگىرمە بەش ھەسسە ئارتۇق تۇرىدۇ.

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەسچىتنىڭ ئارىلىغى قانچە يىراق بولسا،

شۇ يەرگە بېرىپ ناماز ئوقۇغانلارنىڭ ئېرىشىدىغان ساۋابى شۇنچە چوڭ بولىدۇ. نامازنى كۈتۈپ ئولتۇرۇپ، ئىمام بىلەن بىللە ئوقۇغان ئادەمنىڭ ئېرىشكەن ساۋابى نامازنى ئوقۇپ بولۇپ ئۇخلىغان ئادەمنىڭ① ئېرىشكەن ساۋابىدىن چوڭراق بولىدۇ.

68) پېشىن نامىزىنى دەسلەپكى ۋاقتىدا ئوقۇشنىڭ ئەۋزەللىكى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر ئادەم يولدا كېتىۋاتاتتى، يول ئۈستىدە تۇرغان تىكەنلىك بىر تال شاخنى كورۇپ، ئۇنى يولدىن ئېلىۋەتتى، ئاللاتائالا ئۇنىڭ بۇ ئىشىدىن مەمنۇن بولۇپ، ئۇ ئادەمنى مەغپىرەت قىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاندىن مۇنداق دېدى: بەش تۈرلۈك ئادەم شەھىت ھېساپلىنىدۇ: ۋابا بىلەن ئۆلگەن ئادەم، قوساق ئاغرىقى بىلەن ئۆلگەن ئادەم، سۇدا ئېقىپ ئۆلگەن ئادەم، تام بېسىۋېلىپ ئۆلگەن ئادەم، ئاللانىڭ يولىدا شەھىت بولۇپ ئۆلگەن ئادەم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەنە مۇنداق دېدى: ئەگەر كىشىلەر ئەزان ئېيتىشنىڭ ۋە ئالدىنقى سەپتە تۇرۇپ ناماز ئوقۇشنىڭ ساۋابىنى بىلسە ئىدى، بۇنىڭغا پەقەت چاك تاشلاش ئارقىلىقلا ئېرىشكىلى بولىدىغانلىقىنى بىلسىمۇ، ئۇلار چوقۇم چاك تاشلاشقا ئالدىرىغان بولاتتى. ئەگەر كىشىلەر پېشىن نامىزىنى

---

① ئىختىيار قىلىنغان ۋاقتىدا يالغۇز ئوقۇغان ياكى نامازنى كۈتۈپ ئولتۇرماستىن ۋاقتىدا كىرىپلا ئىمام بىلەن بىللە ئوقۇغان ئادەم.

ئالدىنقى ۋاقتىدا ئوقۇغانىنىڭ ساۋابىنى بىلسە ئىدى، ئۇلار چوقۇم ئۇنىڭغا ئالدىرىشاتتى. ئەگەر ئۇلار خۇپتەن نامىزى بىلەن بامدات نامىزىنىڭ ساۋابىنى بىلسە ئىدى، ئۇلار مەسچىتكە ئومىلەپ بولسىمۇ چوقۇم كېلەتتى.

69) مەسچىتلەرنىڭ پەزىلىتى ۋە ئاللا سايىدىتىدىغان يەتتە تۈرلۈك ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قىيامەت كۈنى ئاللا يەتتە تۈرلۈك ئادەمنى ئۆزىنىڭ ئەرشى ئاستىدا سايىدىتىدۇ، ئۇلار بولسا ئادىل پادىشا، پەرۋەردىگارى ئاللانىڭ ئىبادىتىدە ئۆسكەن يىگىت، ئەس-يادى ھەمىشە مەسچىتتە بولىدىغان ئادەم، دەرقەمىتە بولغانلىقىمۇ، دەرقەمىتە بولمىغاندىمۇ ئاللا ئۈچۈن دوست بولۇشقان ئادەملەر، ئىسىل ۋە چىرايلىق بىر ئايال ئۆزىگە چاقىرسا، خۇدادىن قورقىمەن دەپ ئۇنى رەت قىلغان ئادەم، ھەتتا ئوڭ قولى بىلەن بەرگەننى سول قولى تۇيمايدىغان دەرىجىدە مەخپىي سەدىقە بەرگەن ئادەم، خالى جايدا ئاللانى ياد ئېتىپ كۆزىدىن ياش توككەن ئادەم.

70) ناماز ۋاقتىدا غىزا تەييار بولۇپ قالسا قانداق قىلىش توغرىسىدا

ھىشام ئىبنى ئۇرۇۋە ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىدۇكى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: نامازشام

ۋاقتىدا كەچلىك غىزا تەييار بولۇپ قالسا، ئاۋال غىزانى يەۋېلىڭلار.

71) ناماز ئوقۇۋاتقاندا كوڭلىگە شەك چۈشۈپ قالغان ئادەمنىڭ قانداق قىلىشى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ناماز ئوقۇۋاتقاندا كوڭلىگە شەك چۈشۈپ قالغان ئادەم تەسبىھ ئېيتسۇن.

72) ئاجىزلارنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مېنى ئاراڭلاردىكى ئاجىز كىشىلەر ئىچىدىن ئىزدەڭلار، چۈنكى سىلەرگە ھەقىقەتەن شۇ ئاجىز كىشىلەرنىڭ بەرىكاتىدىن رىزقى بېرىلىدۇ، دىگەن.

73) رۇكۇ ياكى سەجدىدە ئىمامدىن بۇرۇن بېشىنى كوتەرگەن ئادەمنىڭ گۇنايى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەردىن بىركىم بېشىنى ئىمامدىن بۇرۇن كوتەرسە، ئۇ ئاللانىڭ ئۇنىڭ بېشىنى ئېشەكنىڭ بېشىدەك مۇبەددەل قىلىپ قويۇشىدىن قورقمامدۇ دىگەن ياكى سۇرىتىنى ئېشەكنىڭ سۇرىتىدەك مۇبەددەل قىلىپ قويۇشىدىن قورقمامدۇ، دىگەن.

74) قۇلنىڭ ۋە ئازات قىلىنغان قۇلنىڭ ئىمام بولۇشى توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئەگەر سىلەرگە قارا قۇل باشلىق بولغان① ھالەتتىمۇ، سىلەر ئۇنىڭ سوزىنى ئاڭلاڭلار ۋە ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىڭلار.

75) ئىمام بولغان ئادەمنىڭ نامازنى يەڭگىل ئوقۇشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەردىن بىر كىشى كىشىلەرگە ئىمام بولغاندا، نامازنى يەڭگىل ئوقۇسۇن، چۈنكى جامائەت ئىچىدە ئاجىز، كېسەل، ياشانغان ۋە ئىش-كۈشى بار ئادەملەر بولىدۇ، ئۆزەڭلار نامازنى يالغۇز ئوقۇغاندا، خالىغىنىڭلارچە ئۇزۇن ئوقۇساڭلار بولىۋېرىدۇ.

76) ناماز ئوقۇغاندا سەپتە رۇس تۇرۇش توغرىسىدا

نۇئمان ئىبنى بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

---

① ئەگەر سىلەرگە قۇل ھاكىم بولسىمۇ ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىڭلار دېگەن مەنىدە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قۇللار سىلەرگە ئىمام بولۇپ توغرا ئوقۇسا، سىلەر ساۋاپ تاپىسىلەر، ئۇلار خاتا ئوقۇسا، گۇنايى ئۆزىگە بولىدۇ، سىلەر ساۋاپ تېپىۋېرىسىلەر دېگەن.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ناماز ئوقۇغاندا سەپتە رۇس تۇرۇشۇڭلار كېرەك، ئۇنداق قىلمىساڭلار، ئاللا سىلەرنىڭ ئاراڭلارغا تەپرىقە سېلىپ قويىدۇ.

77) نامازغا قۇلاق قاققاندىن كېيىن نىمە ئوقۇلىدىغانلىغى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازغا قۇلاق قاققاندىن كېيىن، قىرائەت ئوقۇشتىن ئىلگىرى ئازىلىقتا بىرئاز توختىۋېلىپ مۇنۇنى ئوقۇيتتى: "ئاللاھۇمـمە بائىد بەينى ۋە بەينە خاتايايە، كەمابائەدتە بەينەلـمەشرىقى ۋەلـمەغرىبى، ئاللاھۇممە نەققىنى مىنەلخاتايا كەما يۇنەققەسسەۋبۇل ئەبيەزۇ مىنەددەنەسى، ئاللاھۇممەغسىل خاتايايە بىلمائى ۋەسـسەلجى ۋەلبەرەدى." (ئى ئاللا، مەن بىلەن مېنىڭ خاتالىقلىرىمنىڭ ئارىلىغىنى شەرق بىلەن غەربنىڭ ئارىلىغىدەك يىراق قىلغىن، ئى ئاللا، مېنى خاتالىقلاردىن ئاق كىيىمنى كىردىن تازىلىغاندەك تازىلىغىن، ئى ئاللا، مېنىڭ خاتالىقلىرىمنى سۇ بىلەن، قار بىلەن ۋە تولا بىلەن تازىلىغىن.)

78) نامازدا تۇرۇپ ئاسمانغا قاراش توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشىلەر نامازدا تۇرۇپ نىمىشقا ئاسمانغا قارايدۇ؟ ئۇلار ھەرگىز ئۇنداق قىلمىسۇن، ئۇنداق

قىلىدىغان بولسا، ئۇلارنىڭ كۆزلىرى كور بولسۇن.

79) نامازدا تۇرۇپ ئوڭ-سولغا قاراش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ناماز ئوقۇۋاتقان كىشىنىڭ بۇرۇلۇپ ئوڭ-سولغا قاراش مەسىلىسىنى سورىدىم دەيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بۇ بولسا بەندىنىڭ نامىزىدىن شەيتاننىڭ ئوغرىلاپ كەتكەنلىكى① بولىدۇ، دېگەن.

80) نامازدا سۈرە فاتىھەدىن كېيىن ئىمامنىڭ ئامىن دېگەن سۆزنى ئۈنلۈك ئېيتىشى ۋە ئۇنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىمام ئامىن دېگەن چاغدا، سىلەرمۇ ئامىن دەڭلار. چۈنكى كىمنىڭ ئامىن دېيىشى پەرىشتىلەرنىڭ ئامىن دېيىشىگە توغرا كېلىپ قالسا، ئاللا ئۇنىڭ ئىلگىرىكى گۇناھلىرىنى مەغپىرەت قىلىدۇ. ئىبنى شىھاب ئېيتىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سۈرە فاتىھەدىن كېيىن ئامىن دەيتتى.

---

① بۇنىڭدا ناماز ئوقۇغۇچى ھوزۇر قەلب بىلەن ئوقۇشقا رىغبەتلەندۈرۈلىدۇ.

81) سەجدە قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

سەئىد ئىبنى مۇسەييەب بىلەن ئەتا ئىبنى يەزىد ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، كىشىلەر: ئى رەسۇلۇللا، قىيامەت كۈنى رەببىمىزنى كۆرەمدۇق؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: بۇلۇتسىز ئاسماندا ئون توت كۈنلۈك ئاينى كۆرۈشتىن گۇمانلىنامسىلەر؟ دىدى. كىشىلەر: گۇمانلانمايمىز. ئى رەسۇلۇللا، دەپ جاۋاپ بەردى. رەسۇلۇللا: بۇلۇتسىز ئاسماندا كۈننى كۆرۈشتىن گۇمانلىنامسىلەر؟ دەپ سورىدى. كىشىلەر: ياق، دەپ جاۋاپ بەردى. رەسۇلۇللا مۇنداق دىدى: رەببىڭلارنى شۇنىڭغا ئوخشاش ئېنىق كۆرىسىلەر، ئاللاتائالا: كىم نېمىگە ئىبادەت قىلغان بولسا، شۇنىڭغا ئەگەشسۇن، دەيدۇ، بۇ چاغدا بەزىلەر قۇياشقا ئەگىشىدۇ، بەزىلەر ئايغا ئەگىشىدۇ، بەزىلەر بۇتقا ئەگىشىدۇ. پەقەت مېنىڭ ئۇممىتىملا قېلىپ قالىدۇ، بۇ ئۇممەتنىڭ ئارىسىدا ئۇنىڭ مۇناپىقلىرىمۇ بىللە قالىدۇ، بۇ چاغدا ئاللا بۇ ئۇممەتكە ئۆزىنىڭ شەكلىدىن باشقا شەكىلدە كۆرۈنۈپ: مەن سىلەرنىڭ رەببىڭلار بولىمەن، دەيدۇ. ئۇلار: تاكى رەببىمىز بىزنىڭ ئالدىمىزغا يېتىپ كەلگەنگە قەدەر مۇشۇ جايىمىزدا تۇرىمىز، رەببىمىز كەلگەندە ئۇنى بىز تونۇيمىز، دەيدۇ. ئۇلارغا ئاللا ئۆز شەكلىدە كۆرۈنۈپ، مەن سىلەرنىڭ رەببىڭلار دەيدۇ. ئۇلار ئاللانى تونۇپ: سەن بىزنىڭ رەببىمىز، دەيدۇ، ئاللا ئۇلارنى چاقىرىدۇ. دەۋزەخنىڭ ئوتتۇرىسىغا كۆۋرۈك سېلىنىدۇ. پەيغەمبەرلەرنىڭ ئارىسىدىن مەن ئۈممىتىمنى ئېلىپ ئەڭ ئالدىدا سىرات كۆۋرۈكىدىن ئۆتىمەن. بۇ يەردە پەيغەمبەرلەردىن باشقا ھېچ ئادەم سۆز قىلمايدۇ.

پەيغەمبەرلەرنىڭ سۆزلىرىمۇ. ئى ئاللا، خالايىقنى ئامان قىلغىن، دېگەندىن ئىبارەت بولىدۇ. دەۋزەختە قامغاقتا ئوخشاش قارماقلار بار، سىلەر قامغاقنى كۆرگەنمىدىڭلار؟ ساھابىلەر: ھەئە، كۆرگەن دېيىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇلار قامغاققا ئوخشايدۇ، لېكىن ئۇ قارماقلارنىڭ چوڭلۇغىنى ئاللادىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدۇ. قارماقلار كىشىلەرنى قارماپ تۇتۇپ، ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىغا قاراپ، بەزىلىرىنى ھالاك قىلىپ تاشلايدۇ، بەزىلىرىنى قىيما-چىما قىلىپ تاشلايدۇ، ئاندىن ئۇلار قايتا تىرىلدۈرۈلىدۇ. ئاللائائالا ئەھلى دەۋزەخ ئىچىدىن خالىغانلارغا رەھمەت قىلماقچى بولسا، ئۆزىگە ئىبادەت قىلغانلارنى دەۋزەختىن ئېلىپ چىقىشقا پەرىشتىلەرنى بۇيرۇيدۇ. پەرىشتىلەر ئۇلارنىڭ پېشانىسىدىكى سەجدە ئىزلىرىدىن ئاللاغا ئىبادەت قىلغانلىقىنى تونۇپ، ئۇلارنى دەۋزەختىن ئېلىپ چىقىدۇ. ئاللا سەجدىنىڭ ئىزىنى① دەۋزەخنىڭ كۆيدۈرۈشىدىن ساقلايدۇ، ئۇلار دەۋزەختىن قۇتۇلىدۇ. ئىنساننىڭ سەجدە قىلغان ئەزالىرىدىن باشقا ھەممە ئەزاسى دەۋزەختە كۆيىدۇ، ئۇلار دەۋزەختىن چىققان چېغىدا، دەۋزەختە كۆيۈپ قارىداپ كەتكەن بولىدۇ، ئۇلار ئابى ھايات بىلەن يۇيۇلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ئەزالىرى، خۇددى كەلكۈننىڭ لاتقىلىرىدا ئوت-چۆپلەرنىڭ ئۇرۇقلىرى ئۈنۈپ چىققاندەك، تېز ئۈنۈپ چىقىدۇ. ئاندىن ئاللا بەندىلەرنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىشتىن پارىغ بولىدۇ. ئۇ چاغدا جەننەت بىلەن دەۋزەخنىڭ ئارىسىدا بىر ئادەم قېلىپ قالىدۇ، بۇ ئادەم جەننەتكە كىرىدىغان

① يەتتە ئەزا ياكى يالغۇزلا پېشانە كۆزدە تۇتۇلىدۇ. يەتتە ئەزا: پېشانە، ئىككى قول، ئىككى تىز، ئىككى پۇتنىڭ بارماق ئۇچىدىن ئىبارەت.

دەۋزەخ ئەھلىنىڭ ئاخىرقىسى بولىدۇ. ئۇ ئادەم دەۋزەخ تەرەپكە يۈزلىنىپ تۇرۇپ: ئى رەببىم، دەۋزەخنىڭ بويى مېنى زەھەرلىدى، يالقۇنى مېنى كويدۇردى، مېنىڭ يۈزۈمنى دەۋزەختىن يىراق قىلساڭ، دەيدۇ. ئاللا ئۇنىڭغا: بۇ تەلۋىتىڭ ئورۇندالسا، بەلكىم باشقىنى سورارسەن، دەيدۇ. ئۇ ئادەم: ئى ئاللا، سېنىڭ قۇدرىتىڭ بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، باشقىنى سورىمايمەن، دەپ ئاللاغا نۇرغۇن ۋەدە-قەسەملەرنى بېرىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئاللا ئۇنى دەۋزەختىن يىراق قىلىدۇ. ئۇنى جەننەتكە يۈزلەندۈرگەندە، ئۇ جەننەتنىڭ گۈزەللىكىنى كورۇپ، خېلى ۋاقىتقىچە جىم تۇرىدۇ، ئاندىن: ئى رەببىم، مېنى جەننەتنىڭ دەرۋازىسى ئالدىغا ئېلىپ بارساڭ، دەيدۇ. ئاللا ئۇنىڭغا: سورىغان نەرسەڭدىن باشقىنى سورىماسلىققا ۋەدە-قەسەملەر بەرگەن ئەمەسمىدىڭ؟ دەيدۇ. ئۇ: ئى رەببىم، مەن سېنىڭ ئەڭ شەقى بەندەڭ بولمىغايمەن، دەيدۇ. ئاللا ئۇنىڭغا: ئەگەر سورىغان نەرسەڭنى بەرسەم، بەلكىم يەنە باشقىنى سورارسەن، دەيدۇ. ئۇ: ياق، رەببىم، سېنىڭ قۇدرىتىڭ بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇنىڭدىن باشقا نەرسە سورىمايمەن، دەپ ئاللاغا نۇرغۇن ۋەدە-قەسەملەرنى بېرىدۇ. ئاللا ئۇنى جەننەتنىڭ دەرۋازىسى ئالدىغا ئېلىپ بارىدۇ. ئۇ جەننەتنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا تۇرۇپ، جەننەتنىڭ ئىچىدىكى گۈل-چېچەكلەرنى، گۈزەللىكنى ۋە شات-خوراملىقنى كورۇپ، خېلى ۋاقىتقىچە جىم تۇرىدۇ. ئاندىن كېيىن: ئى رەببىم، مېنى جەننەتكە كىرگۈزگىن، دەيدۇ. ئاللا: ساڭا ئۇۋال ھەي ئادەم بالىسى، نىمە دېگەن گېپىڭدە تۇرمايدىغان ئادەمسەن، ئورۇندالغان تەلۋىڭدىن باشقا نەرسىنى سورىمايمەن، دەپ ۋەدە-قەسەملەرنى بەرمەپمىدىڭ؟ دەيدۇ. ئۇ: ئى رەببىم، مېنى ئەڭ شەقى بەندەڭ

قىلىپ قويمىغىن، دەيدۇ. ئاللا ئۇنىڭ ھالىدىن كۈلىدۇ①. ئاندىن ئاللا ئۇنىڭ جەننەتكە كىرىشىگە رۇخسەت قىلىدۇ ۋە ئۇنىڭغا: ئارزۇ-ئارمانلىرىڭنى دىگىن، دەيدۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ ئارزۇ-ئارمانلىرىنى ئېيتىپ بولغان چاغدا، ئاللاتائالا ئۇنىڭغا پالانى-پالانى ئارزۇلىرىڭنى دىگىن دەپ، ئۇنىڭ ئارزۇ-ئارمانلىرىنى ئەسلىتىپ ئوتىدۇ. ئۇ ئارزۇ-ئارمانلىرىنى ئېيتىپ تۈگەتكەندە، ئاللاتائالا ئۇنىڭغا: ئېيتقان ئارزۇ-ئارمانلىرىڭغا يەتكۈزىمەن ۋە ئۇنىڭغا بىر ھەسسە ئاشۇرۇپ بېرىمەن، دەيدۇ.

82) سەجدىدە تۇرۇپ تەسبىھ ئېيتىش ۋە دۇئا ئوقۇش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام رۇكۇ قىلغان ۋە سەجدە قىلغان چېغىدا قۇرئاننىڭ كورسەتمىسى② بويىچە: ئى بىزنىڭ رەببىمىز، سېنى پاك دەپ ھىساپلايمىز، سېنى مەدھىيىلەيمىز، ئى ئاللا، مېنى مەغپىرەت قىلغىن، دەيتتى.

ئائىشە يەنە مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىس-

① بۇ يەردىكى كۈلۈش دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئاللانىڭ رازى بولۇشى ۋە ياخشىلىقنى ئىرادە قىلىشىدىن ئىبارەت.

② سۈرە نەسرنىڭ ئاخىرىدىكى مۇنۇ ئايەت كوزدە تۇتۇلىدۇ: "رەببىڭغا ھەمدى ئېيتىش بىلەن ئۇنى پاك دەپ ھىساپلىغىن ۋە رەببىڭدىن مەغپىرەت تەلەپ قىلغىن."

سالام نامازنىڭ ئاخىرىدا: ئى ئاللا، ساڭا سىغىنىپ، گور ئازابىدىن پاناھ تىلەيمەن، ساڭا سىغىنىپ، كەززاپ دەججالنىڭ پىتنىسىدىن پانا تىلەيمەن، ساڭا سىغىنىپ ھاياتلىقنىڭ ۋە ماماتلىقنىڭ پىتنىسىدىن پانا تىلەيمەن، ئى ئاللا، ساڭا سىغىنىپ، گۇنادىن ۋە قەرزدارلىقتىن پانا تىلەيمەن، دەپ دۇئا قىلاتتى①. بىر ئادەم رەسۇلۇللاغا: قەرزدىن ئەجەپمۇ تولا پانا تىلەيسەن دىگەن ئىدى. رەسۇلۇللا: كىشى قەرزدار بولۇپ قالسا، سوزىگە يالغاننى ئارىلاشتۇرۇپ قويىدۇ، ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلىپ قويىدۇ، دىدى.

ئەبۇ بەكرى سىددىق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن: ماڭا نامىزىمدا ئوقۇيدىغان بىر دۇئا تەلىم بەرسەڭ دەپ سورىغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا مۇنۇ دۇئانى ئوقۇشنى تەلىم بەرگەن: "ئى ئاللا، مەن ئوزەمگە كوپ زۇلۇم قىلدىم، گۇنالارنى سەنلا مەغپىرەت قىلىسەن، مەرھەمەت قىلىپ ماڭا كەڭ مەغپىرەت ۋە رەھىم قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچى ۋە كويۇنگۇچىدۇرسەن."

85) نامازدىن كېيىن زىكرى-تەسبىھ ئېيتىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، كەمبەغەللەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھوزۇرىغا كېلىپ: بايلار

---

① پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇنداق دۇئا قىلىشى ئۇممىتىگە تەلىم بېرىش ئۈچۈندۇر. بولمىسا بۇنداق ئىشلاردىن ئۇ پاك ئىدى.

پۇل، مال سەرپ قىلىپ، جەننەتنىڭ يۇقۇرى دەرىجىلىكلىرىگە ۋە مەڭگۈلۈك نازۇ-نېمەتلەرگە ئېرىشىدۇ، ئۇلار بىزگە ئوخشاش ناماز ئوقۇيدۇ، بىزگە ئوخشاش روزا تۇتىدۇ، ئىقتىسادىي جەھەتتە ئۇلارنىڭ بىزدىن ئارتۇقچىلىقى بار، ئۇلار پۇل خەجلەپ ھەج قىلىدۇ، ئۆمرە قىلىدۇ (ھەج ۋاقتىدىن باشقا ۋاقىتتا ھەج پائالىيىتى ئېلىپ بېرىش ئۆمرە دېيىلىدۇ. ــ ت)، جىھاد قىلىدۇ، سەدىقە قىلىدۇ، دېيىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەرگە شۇنداق بىر ئىشنى ئېيتىپ بېرەيكى، ئەگەر ئۇنى ئورۇندىساڭلار، پۇل خەجلەپ جەننەتنىڭ يۇقۇرى دەرىجىلىكلىرىگە ئېرىشكەن بايلارنىڭ دەرىجىلىرىگە يېتىسەلەر، سىلەردىن كېيىنكى ئادەملەرنىڭ ھېچقايسىسى سىلەرنىڭ دەرىجەڭلارغا ئېرىشەلمەيدۇ، سىلەردىن بۇرۇنقى ۋە كېيىنكى ئادەملەرنىڭ ئارىسىدا سىلەر ئەڭ ئەۋزەل ئادەملەر بولۇپ قالىسىلەر، بايلاردىن پەقەت مۇشۇ ئىشنى قىلغان كىشىلەرلا سىلەرنىڭ دەرىجەڭلارغا يېتەلەيدۇ. ئۇ بولسىمۇ ھەر بىر پەرز نامازنىڭ ئارقىسىدا ئاللاغا تەسبىھ، ھەمدى، تەكبىرلەرنىڭ ھەر بىرىنى ئوتتۇز ئۈچ قېتىم ئېيتىشتىن ئىبارەت، يەنى سۇبھانەللا (ئاللانى ھەممە نۇقسانلاردىن پاكتۇر)نى ئوتتۇز ئۈچ قېتىم، ئەلھەمدۇلىللا (جىمى مەدھىيە ئاللاغا مەنسۇپ) نى ئوتتۇز ئۈچ قېتىم، ئاللاھۇئەكبەر (ئاللا ھەممىدىن ئۇلۇغ)نى ئوتتۇز ئۈچ قېتىم دەيسەن، دېدى.

مۇغىرە ئىبنى شۇئبەنىڭ كاتىبى ۋەرراد رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مۇغىرە ئىبنى شۇئبە مۇئاۋىيىگە ئەۋەتكەن بىر خېتىدە ماڭا مۇنداق يازدۇرغان: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەر بىر پەرز نامازنىڭ ئارقىسىدا: يالغۇز بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق، ئاللانىڭ

شرىگى يوق، بارچە مەخلۇقات ئاللانىڭ ئىلكىدە، جىمى مەدھىيە ئاللاغا مەنسۇپ، ئاللانىڭ ھەممە نەرسىگە تولۇق قۇدرىتى يېتىدۇ، ئى ئاللا، سەن بەرگەن نەرسىگە ھېچكىم توسقۇنلۇق قىلالمايدۇ، سەن بەرمىگەن نەرسىنى ھېچكىم بېرەلمەيدۇ، سېنىڭ ئالدىڭدا بايلارنىڭ بايلىقى ئەسقاتمايدۇ①، دەيتتى.

87) جۈمەگە بېرىشتا خۇش پۇراق نەرسىلەرنى ئىستىمال قىلىش توغرىسىدا

سەلمان فارىسى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جۈمە كۈنىدە كىشى يۇيۇنۇپ، ئىمكانىيەتنىڭ يېتىشىچە تازىلىنىپ، ئۆزىنى مايلاپ يا ئۆيىدىكى خۇش پۇراقتىن② ئىستىمال قىلىپ، ئاندىن بېرىپ ئىككى ئادەمنىڭ ئارىسىنى قىستىماستىن، بەلگىلەنگەن نامازلارنى ئوقۇپ بولۇپ، ئىمام خۇتبە ئوقۇغىچە جىم تۇرسا، ئاللا ئۇنىڭ بۇ جۈمە بىلەن ئىككىنچى جۈمە ئارىلىقىدىكى گۇنالىرىنى ئەپۇ قىلىدۇ.

88) جۈمە كۈنى مىسۋاك ئىشلىتىش توغرىسىدا ۋە ھەر بىرىڭلار پادىچى ھېساپلىنىسىلەر دىگەن ھەدىس توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

---

① سېنىڭ ئالدىڭدا بايلارنىڭ بايلىقى ئەسقاتمايدۇ، بەلكى ئىبادەت ئەسقاتىدۇ.

② بۇنىڭدىن ئۆيدە خۇش پۇراق نەرسىلەرنى ساقلاشنىڭ سۈننەت ئىكەنلىكى چىقىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئۈممىتىمگە ياكى كىشىلەرگە ("ئۈممىتىم" ياكى "كىشىلەر" دېگەن ئىككى سۆزنىڭ قايسىسىنىڭ دېيىلگەنلىكى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە ئېنىق قالمىغان) ئېغىرچىلىق تۇغدۇرۇپ قويماي دېمىسەم، ئۇلارنى ھەر بىر نامازدا① مىسۋاك ئىشلىتىشكە بۇيرۇيتتىم.

ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ھەممىڭلار پادىچى ھېساپلىنىسىلەر، ئۆزەڭلارنىڭ پادىسى ئۈچۈن جاۋاپكارلىققا تارتىلىسىلەر، باشلىق② پادىچى ھېساپلىنىپ، ئۆزىنىڭ خەلقى ئۈچۈن جاۋاپكار بولىدۇ. ئەر كىشى ئۆزىنىڭ ئائىلىسىدە پادىچى ھېساپلىنىپ③، ئائىلىسىدىكىلەر ئۈچۈن جاۋاپكار بولىدۇ. ئايال كىشى ئېرىنىڭ ئۆيىدە پادىچى ھېساپلىنىپ④، ئائىلىسى ئۈچۈن

---

① مەيلى پەرز ناماز بولسۇن، نەفلى ناماز بولسۇن، ھەممىسى ئوخشاش، جۈمە نامىزى ئۈچۈن تاشقى ئەزالارنى تازىلاش، خۇش پۇراق نەرسىلەرنى چېچىش تەلەپ قىلىنغانلىقى ئۈچۈن، زىكرى، مۇناجات ئېيتىدىغان ئەزا — ئېغىزنى تازىلاپ، ئېغىزنىڭ پەرىشتىلەرنى ۋە ئادەملەرنى سەسكىندۈرىدىغان بەتبۇيلۇغىنى كەتكۈزۈش تېخىمۇ زۆرۈر.

② باشلىق بولغان ئادەم كىشىلەر ئارىسىدا شەرىئەتنىڭ قانۇن ـ ئەھكاملىرىنى ئىجرا قىلىشى كېرەك.

③ ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ يېمەك ـ ئىچمەك، كىيىم ـ كېچەك قاتارلىق خىراجەتلىرىدىن خەۋەر ئېلىپ تۇرۇشى ۋە ئۇلار بىلەن ياخشى مۇئامىلىدە بولۇشى كېرەك.

④ ئائىلىنى ياخشى باشقۇرۇشى، ئېرىنىڭ مال ـ مۈلكىگە خىيانەت قىلماسلىقى، بالىلىرىغا ئوبدان قارىشى، مېھمانلىرىنى ئوبدان كۈتۈشى ۋە ئەپپەتلىك بولۇشى كېرەك.

جاۋاپكار بولىدۇ. خىزمەتچى خوجايىنىنىڭ مال ـ مۈلكىدە پادىچى ھىساپلىنىپ①، مال ـ مۈلۈك ئۈچۈن جاۋاپكار بولىدۇ.

90) جۈمە كۈندە يۈيۈنۈش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بالاغەتكە يەتكەن ھەر بىر مۇسۇلماننىڭ يەتتە كۈندە② بىر قېتىم يۈيۈنۈپ تۇرۇشى ئاللانىڭ ئۇنىڭ ئۈستىدىكى ھەققىدۇر.

91) جۈمە كۈنىدىكى دۇئا ئىجابەت بولىدىغان ۋاقىت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۈرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جۈمە كۈنى ئۈستىدە توختىلىپ: جۈمە كۈندە دۇئا ئىجابەت بولىدىغان بىر ۋاقىت بار، بىرەر مۇسۇلمان بەندە ناماز ئوقۇۋاتقان چاغدا شۇ ۋاقىتنى تېپىپ ئاللادىن بىرەر نەرسە تىلىسىلا، ئاللا ئۇنىڭ تىلىگىنىنى بەرمەي قويمايدۇ، دىگەن ۋە قولى بىلەن ئۇ ۋاقىتنىڭ قىسقىلىغىنى كورسىتىپ ئوتكەن.

---

① خوجايىنىنىڭ مال ـ مۈلكىنى مۇھاپىزەت قىلىشى ۋە خىزمىتىنى ياخشى قىلىشى كىرەك.

② بۇ جۈمە كۈنىدىن ئىبارەت.

92) تەشرىق كۈنلىرى (قۇربان ھېيتىنىڭ 2 ـ، 3 ـ، 4 ـ كۈنلىرى ــ ت)دە قىلىنغان ئىبادەتنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئىبنى ئاببـاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: يىلنىڭ باشقا كۈنلىرىدە قىلىنغان ھەرقانداق ئىبادەتتىن مۇشۇ ئون كۈن① ئىچىدە قىلىنغان ئىبادەت ئەۋزەل بولىدۇ دېۋىدى، ساھابىلەر: جىھادمۇ بۇنىڭغا يەتمەمدۇ؟ دېدى. رەسۇلۇللا: جىھادمۇ بۇنىڭغا يەتمەيدۇ، پەقەت خەۋپ ـ خەتەرگە قارىماي، جېنى بىلەن، مېلى بىلەن جىھادغا ئاتلىنىپ چىقىپ، ھېچ نەرسە بىلەن قايتىپ كەلمىگەن ئادەمنىڭ ئەملىلا بۇنىڭدىن ئەۋزەل بولىدۇ، دېدى.

93) يەر تەۋرەش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىلىم كۆتىرىلىپ كەتكەن②، يەر تەۋرەش كۆپەيگەن، ۋاقىتتا بەرىكەت قالمىغان③، پىتنىلەر

---

① زۇلھەججە ئېيىنىڭ 1 ـ كۈنىدىن 10 ـ كۈنىگىچە بولغان ئون كۈن.

② ئۆلىمالارنىڭ ئۆلۈپ تۈگىشى، نادانلارنىڭ كۆپىيىشى بىلەن.

③ زاماننىڭ بەرىكەتسىزلىكىدىن ياكى بالايى ـ ئاپەت، ئېغىرچىلىق سەۋەبىدىن كىشىلەر كېچە ـ كۈندۈزنىڭ قانداق ئۆتكەنلىكىنى بىلمەي قالىدۇ.

ئاۋۇغان، قىرغىنچىلىق كوپ بولۇپ، مال ـ مۈلۈك كوپىيىپ① ئېشىپ ـ تېشىپ تۇرغان چاغ يېتىپ كەلمىگىچە قىيامەت قايىم بولمايدۇ.

94) ئاللادىن باشقا ھېچكىم ئالدىن بىلمەيدىغان بەش تۈرلۈك نەرسە توغرىسىدا

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەش تۈرلۈك غەيىپ نەرسە بولۇپ، ئۇنى ئاللادىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدۇ: ئەتە نېمە بولىدىغانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ، قوساقتىكى بالىنىڭ نېمە بولىدىغانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ، ئىنسان ئۆزىگە ئەتە نېمە بولىدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ، ئىنسان ئۆزىنىڭ قەيەردە ئۆلۈشىنى بىلمەيدۇ، ھېچ ئادەم يامغۇرنىڭ قاچان يېغىشىنى بىلمەيدۇ.

95) ئاياللارنىڭ مۇئامىلىسى ۋە ئۇلارنىڭ سەپەرگە چىقىشى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام دوزاخ ئەھلىنىڭ كوپچىلىكى ئاياللار ئىكەنلىكىنى كوردى. ساھابىلەر نېمە ئۈچۈن مۇنداق ئى رەسۇلۇللا؟ دەپ سورىغاندا، ئۇ جاۋاپ بېرىپ: ئۇلارنىڭ كۇپرىلىق قىلغانلىقىدىن شۇنداق، دېدى. ئۇلار ئاللاغا كۇپرىلىق قىلامدۇ؟ دەپ سوراشتى.

---

① ئەر كىشىلەرنىڭ ئازىيىپ ۋە قىزىقىشلارنىڭ سۇسلىشىپ كېتىشى، ئارزۇ ـ ئىستەكلەرنىڭ ئازىيىپ كېتىشى تۇپەيلىدىن.

رەسۇلۇللا: ئۇلار بولسا ئەرلەرنىگە كۆپرەلىق قىلىدۇ، قىلغان ياخشىلىقىنى بىلمەيدۇ، ئۇلارنىڭ بىرىگە ئۆمۈر بويى ياخشىلىق قىلساڭمۇ، كېيىن سەندىن ئازراق ئاغرىنىپ قالسا، سەندىن ھېچ ياخشىلىق كۆرمىدىم، دەيدۇ، دېدى.

ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرگەن ئايالنىڭ مەھرەمسىز بىر كېچە-كۈندۈزلۈك يولغا سەپەرگە چىقىشى دۇرۇس بولمايدۇ.

97) كېسەلنىڭ يېنىدا يىغلاش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: سەئد ئىبنى ئۇبادە كېسەل بولۇپ يېتىپ قالغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئابدۇرەھمان ئىبنى ئەۋف، سەئد ئىبنى ئەبى ۋەققاس ۋە ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇدلار بىلەن بىللە ئۇنى يوقلاپ باردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سەئدنىڭ يېنىغا كىرگەندە، ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ ئۇنىڭ بېشىدا پاي-پېتەك بولۇپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، قەبزى روھ بولدىمۇ؟ دەپ سورىدى "ئۇلار ياق، ئى رەسۇلۇللا، دەپ جاۋاپ بېرىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كۆز يېشى قىلدى، رەسۇلۇللانىڭ كۆز يېشى قىلغانلىقىنى كۆرۈپ، يېنىدىكىلەرمۇ كۆز يېشى قىلىشتى. رەسۇلۇللا: ئاڭلىمامسىلەركى، ئاللا بەندىسىگە ئۇنىڭ كۆز يېشى قىلغانلىقى ۋە قايغۇرغانلىقى تۈپەيلىدىن ئازاپ قىلمايدۇ، دېدى ۋە تىلىغا ئىشارەت قىلىپ تۇرۇپ، لېكىن

مۇشۇنىڭ تۇپەيلىدىن ئۇنىڭغا ئازاپ قىلىدۇ① ياكى رەھمى قىلىدۇ②، ئۆلگەن ئادەم ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ ئۇنىڭغا يىغلىغانلىقى سەۋەبلىك ئازاپ چېكىدۇ③، دېدى. ھەزرىتى ئۆمەر مېيىتكە يىغلىغانلارنى تاياق بىلەن ئۇراتتى، ئۇلارغا تاش ئاتاتتى ۋە ئاغزىغا توپا چاچاتتى④.

98) دۇنيادا رەڭگا-رەڭ كىيىم كىيگەن ئاياللارنىڭ ھالى ۋە شەيتاننىڭ تومۇزاق چېگىشى توغرىسىدا

ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كېچىسى ئۇيقۇدىن ئويغىنىپ: سۇبھا-نەللا (بۇ يەردە ئەجەبلەنگەنلىكنى بىلدۈرىدۇ.—ت)، كېچىدە پىتنىلەر-دىن قايسىلىرى نازىل بولدى، ئاللانىڭ غەزنىلىرىدىن نىمىلەر نازىل بولدى، ھوجرا ئىگىلىرىنى (پەيغەمبەرنىڭ ئاياللىرى كوزدە تۇتۇ-لىدۇ.—ت) كىم ئويغىتىدۇ، دۇنيادا رەڭگا-رەڭ كىيىملەرگە ئورالغان ئاياللار ئاخىرەتكە بارغاندا ياپ-يالىڭاچ بولۇپ قېلىشى مۇمكىن⑤ دېدى.

---

① يامان سوز قىلغانلىقتىن.
② ياخشى سوز قىلغانلىقتىن.
③ ئاللا-توۋا كوتىرىپ يىغلىسا ۋە مېيىت شۇ يىغىغا سەۋەبكار بولسا.
④ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ جەنئەرنىڭ ئاياللىرى ھەققىدىكى ئەمرىگە ئەمەل قىلىش يۈزىسىدىن شۇنداق قىلغان.
⑤ نېپىز-يۇققا كىيىملەرنى كىيىشتىن، ياكى ياسىنىپ يۈرۈشتىن چەكلەش مەنىسىدە.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشى ئۇخلىغان چېغىدا، شەيتان ئۇنىڭ گەجگىسىگە ئۈچ توقۇناق چىگىدۇ، ھەر توقۇناقنى چەككەندە ئۇخلاۋەرگىن، كېچە ئۇزۇن دەيدۇ، كىشى ئويغىنىپ ئاللاغا زىكرى ئېيتسا، بىر توقۇناق يېشىلىدۇ، تاھارەت ئالسا يەنە بىر توقۇناق يېشىلىدۇ. ناماز ئوقۇسا يەنە بىر توقۇناق يېشىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن، ئۇ تېتىك، روھلۇق بولۇپ قالىدۇ. ئۇنداق قىلمىسا، ئېزىلەڭگۈ، ھورۇن بولۇپ قالىدۇ.

100) كېچىنىڭ ئاخىرىدا دۇئا قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: پەرۋەردىگارىمىز ئاللاتا-ئالا ھەر كېچىسى كېچىنىڭ ئۈچتىن بىرى قالغان چاغدا بىرىنچى قەۋەت ئاسمانغا چۈشۈپ: كىمكى ماڭا ئىلتىجا قىلىپ دۇئا قىلىدىكەن، ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىمەن، كىمكى مەندىن سورايدىكەن، ئۇنىڭغا بېرىمەن. كىمكى ماڭا ئىستىغفار ئېيتىدىكەن، ئۇنى مەغپىرەت قىلىمەن، دەيدۇ.

101) قاتتىق ئىبادەت قىلىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىگى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مېنىڭ يېنىمدا ئەسەد ئايمىقىدىن بىر ئايال بار ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىرىپ كېلىپ، بۇ ئايال كىم بولىدۇ؟ دەپ سورىدى. بۇ

پالانى بولىدۇ، كېچىسى ئۇخلىمايدۇ، دەپ ئۇنىڭ ئوقۇغان نامازلىرىـ
نى تىلغا ئېلىپ ئوتتۇم. رەسۇلۇللا ماڭا: بولدى قىلغىن، سىلەر
ئوزەڭلار زورۇقماي قىلالايدىغان ئىبادەتلەرنى قىلىڭلار، سىلەر
زېرىكىپ قالمىغىچە، ئاللا زېرىكىپ قالمايدۇ①، دېدى.

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق
دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەندىن: ئاڭلىشىمچە، سەن كېچىسى
ئىبادەت قىلىپ، كۈندۈزى روزا تۇتىدىكەنسەنغۇ؟ دەپ سورىدى.
مەن: ھەئە، شۇنداق قىلىمەن، دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:
ئەگەر ئۇنداق قىلساڭ، كوزلىرىڭ ئولتۇرۇشۇپ، ئوزەڭ ھالسىزلىنىپ
كېتىسەن. سەندە نەپسىڭنىڭ ھەققى بار، ئائىلەڭدىكىلەرنىڭ ھەققى
بار، شۇنىڭ ئۇچۇن بەزى كۈنلەردە روزا تۇتقىن، بەزى كۈنلىرى
تۇتمىغىن، كېچىنىڭ بەزىسىدە ئىبادەت قىلغىن، بەزىسىدە ئۇخلىغىن،
دېدى.

103) بىرەر ئىشنى قىلماقچى بولغاندا، پەزىلەتلىك ئەمەل دەپ ئىستىخارە نامىزى ئوقۇش توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر

① چاماڭلارغا بېقىپ ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەر روھلۇق تۇرۇپ ئىبادەت
قىلساڭلار، ئاللا سىلەرنىڭ ئىبادىتىڭلاردىن زېرىكىپ يۈز ئورۇمەيدۇ، ئىبادىـ
تىڭلارنىڭ ساۋاپلىرىنىمۇ كېمەيتىۋەتمەيدۇ. ئىبادەتتە بوشىشىپ قالغاندا،
ئولتۇرۇۋېلىڭلار، ئىبادەتتىن زېرىكىش ھىس قىلىپ ۋە بوشىشىپ تۇرۇپ
قىلىۋەرسەڭلار، ئۇ چاغدا، ئاللامۇ سىلەرنىڭ ئىبادىتىڭلاردىن زېرىكىپ قالىدۇ.

ئەلەيهىسسالام ئىشلىرىمىزدا ئىستىخارە قىلىشنى بىزگە خۇددى قۇرئان سۈرىلىرىنى تەلىم بەرگەنـدەك تەلىم بېرەتـتى. رەسۇلۇللا مۇنـداق دەيتتى: سىلەردىن بىركىـم بىرەر ئىشنى قىلـماقچى بولـسا، ئىككى رەكـئەت ناماز ئوقۇپ، ئانـدىن بۇ دۇئانى ئوقۇسۇن: "ئى ئاللا، ماڭا بۇ ئىشتا قانداق قىلسام ياخشى بولىدىغانلىـقىنى ئىلـمىڭ بىلەن تىـلەيـمەن، شۇنى قىلىشـقا ماڭا قۇدرىـتىڭ بىلەن كۆچ-قۇۋۋەت بېرىشىڭنى تىلەيمەن. سېنىڭ ئۇلۇغ پەزلىڭدىن سورايـمەن، چۈنكى ھەممىگە سەن قادىر سەن، مەن قادىر ئەمەسـمەن، ھەمـمىنى سەن بىلسەن، مەن بىلمەيمەن، ھەممە غەيپ ساڭا ناھايـتى ئايـدىڭ. ئى ئاللا، ئەگەر سەن بۇ ئىشنىڭ مېنىڭ دىنىم، دۇنيالـقىم ئۈچۈن خەيرلىك بولىدىغانلىقىنى، ئىشمىنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ خەيرلىك بولىدى-غانـلىقـىنى بىلـسەڭ، ئۇ ئىشـنى ماڭا مۇيەسـسەر قىلىپ بەرگىن، ئاسانـلاشتۇرۇپ بەرگىن ۋە ماڭا خاسىيەتلىك قىلىپ بەرگىن؛ ئەگەر بۇ ئىشنىڭ مېنىڭ دىنىم، دۇنيالىقىم ئۈچۈن زىيانلىق بولىدىغانلىقىنى ۋە ئاقىۋىتىنىڭ زىيانلىق بولىدىغانلىقىنى بىلسەڭ، ئۇنى مەندىن ۋە مېنى ئۇنىڭدىن يىراق قىلغىن. ياخشىلىق قەيەردە بولمىسۇن، ئۇنى ماڭا مۇيەسسەر قىلغىن، شۇنىڭ بىلەن مېنى مەمـنۇن قىلـغىن." جابىر: دۇئا جەريانىدا ئۆزىنىڭ ھاجىتىنى ئېيتىپ ئۆتسۇن، دەيدۇ.

104) جىنازىغا ئەگىشىشكە قىلىنغان ئەمر توغرىسىدا

مۇئاۋىيە ئىبنى مۇقەررىـن بەرا رەزىيەللاھۇ ئەنـھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، بەرا مۇنداق دىگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزنى يەتتە تۈرلۈك ئىشقا بۇيرۇدى، يەتتە تۈرلۈك نەرسىدىن مەنئى قىلدى. بىزنى

جىنازىغا ئەگىشىشكە، كېسەللەرنى يوقلاشقا، چاقىرغان يەرگە بېرىشقا، زۇلۇمغا ئۇچرىغانلارغا ياردەم بېرىشكە، قەسەم ئىچكۈچىلەرنىڭ قەسىمىنى ئورۇنلىشىغا ياردەم بېرىشكە، سالام بەرگۈچىلەرنىڭ سالىمىنى ئەلەيك ئېلىشقا، چۈشكۈرگۈچى ئەلھەمدۇلىللا (خۇداغا شۇكرى. — ت) دېسە، ئۇنىڭغا يەرھەمۇكەللا (خۇدا ساڭا رەھمەت قىلسۇن. — ت) دېيىشكە بۇيرۇدى ھەمدە بىزنى كۈمۈش قاچىلارنى ئىشلىتىشتىن، ئالتۇن ئۈزۈك سېلىشتىن، تاۋار-دۇردۇنلارنى، زەر ئارىلاش يىپەك رەختلەرنى كىيىشتىن①، تېشىغا يىپەك رەخت قاپلانغان ئىگەر ئۈستىگە مىنىشتىن مەنئى قىلدى.

105) بالىسى ئۆلگەن ئادەمگە بولىدىغان ساۋاب توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ ئېيتىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىرەر مۇسۇلمان ئادەمنىڭ بالاغەتكە يەتمىگەن ئۈچ سەغىرە بالىسى ئۆلۈپ كەتسە، ئاللا ئۇلارغا رەھمەت قىلىش يۈزىسىدىن ئۇ ئادەمنىمۇ جەننەتكە كىرگۈزىدۇ.

106) مېيىتكە يىغلاشنىڭ يامانلىقى توغرىسىدا

مۇغىرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: ماڭا يالغاننى

① بۇ يەردە ئاياللار ئەمەس، ئەرلەر كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

چاپلاش باشقا بىر ئادەمگە يالغاننى چاپلىغانغا ئوخشىمايدۇ، كىمكى ماڭا قەستەن يالغاننى چاپلايدىكەن، ئۇ ئادەم دوزاختىن جاي ئالسۇن. مۇغىرە يەنە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: كىمكى مېيىتكە يىغلايدىكەن، ئۇنىڭ يىغلىغانلىقى تۈپەيلىدىن مېيىت ئازاپقا قالىدۇ.

107) ياقا يىرتىپ يىغلاشنىڭ رەسۇلۇللانىڭ سۈننىتىگە خىلاپ ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: يۈزلىرىنى تاملاپ، ياقىلىرىنى يىرتىپ يىغلىغانلار ۋە ئاللا-توۋا سېلىپ يىغلىغانلار بىزنىڭ سۈننىتىمىزگە مەنسۇپ ئەمەس كىشىلەردۇر، دېگەن.

108) مالنىڭ ئۈچتىن بىرىنى سەدىقە قىلىش توغرىسىدا

سەئد ئىبنى ئەبى ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋىدالىشىش ھەججىنى قىلغان يىلى ئېغىر كېسەل بولۇپ ياتقىنىمدا مېنى يوقلاپ كەلگەن ئىكەن. مەن رەسۇلۇللاغا: كېسىلىم ئېغىرلىشىپ قالدى، مەن مالدار ئادەممەن. ماڭا مىراسخور بولىدىغان بىرلا قىزىم بار، مېلىمنىڭ ئۈچتىن ئىككىسىنى سەدىقە قىلايمۇ؟ دېسەم، رەسۇلۇللا: ياق، دېدى. مەن يېرىمىنى قىلسامچۇ؟ دېسەم، رەسۇلۇللا: ياق، دەپ بولۇپ، ئۈچتىن بىرىنى قىلساڭ بولىدۇ، بۇمۇ كۆپلۈك قىلىدۇ،

ۋارىسلىرىڭنى كىشىلەردىن تىلەيدىغان گاداي ھالدا قالدۇرغىنىڭ-دىن كورە باي ھالدا قالدۇرغىنىڭ ياخشى، ئاللانىڭ رازىلىقىنى ئىزدەپ خەيرى-ئېھسان قىلساڭلىكى، ساۋاپ تاپىسەن، ھەتتا ئايالىڭ-نىڭ ئاغزىغا سالغان لوقما ئۈچۈنمۇ ساۋاپ تاپىسەن، دېدى.

109) ھازىدار ئايالنى مۇسىبەتنىڭ بەلگىسى سۈپىتىدە چېچىنى ئالدۇرۇشتىن مەنئى قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا قاتتىق ئاغرىپ قىلىپ ھۇشىدىن كېتىپ قالدى، ئۇنىڭ بېشى ئايىلىنىڭ قۇچىقىدا ئىدى. بۇ چاغدا ئەبۇ مۇسا ئايىلىنىڭ ۋاقىرىشىغا قارىتا بىرەر نەرسە دەپ جاۋاپ قايتۇرۇشقا قادىر بولالمى-دى، ھۇشىغا كەلگەندىن كېيىن: رەسۇلۇللا بىزار بولغان نەرسىدىن مەنمۇ بىزار، رەسۇلۇللا بولسا ئۇن سېلىپ يىغلىغان ئايالدىن، ھازا تۇتۇش يۈزىسىدىن چېچىنى ئالدۇرۇۋەتكەن ئايالدىن ۋە كىيىملىرىنى يىرتقان ئايالدىن بىزار بولغان ئىدى، دېدى.

110) جىنازىنى كورگەندە ئورنىدىن تۇرۇش توغرىسىدا

ئامىر ئىبنى رەبىە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەر جىنازىنى كورگەن چېغىڭلاردا، تاكى ئۇ ئوتۇپ كەتكەنگە قەدەر ئورە قوپۇپ تۇرۇڭلار.

111) ئەرلەرنىڭ جىنازىنى كوتىرىشى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مېيىتىنى جىنازىغا سېلىپ ئەر كىشىلەر مۇرىلىرىگە ئېلىپ كوتىرىپ ماڭغان چاغدا، مېيىت ئەگەر سائادەتمەن بەندە بولسا، مېنى تېزراق ئېلىپ بېرىڭلار، دەيدۇ؛ ئەگەر ئۇ شەقى بەندە بولسا، ھالىمغا ۋاي، مېنى نەگە ئېلىپ بارىسىلەر؟ دەپ توۋلايدۇ. ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئىنسانلاردىن باشقا جىمى مەۋجۇدات ئاڭلايدۇ، ئەگەر ئۇنى ئىنسانلار ئاڭلايدىغان بولسا، جېنىدىن جۇدا بولاتتى.

112) جىنازىغا ھازىر بولغانلارنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ھازا ئۇستىدە ھازىر بولۇپ ئاندىن جىنازە نامىزىغا داخىل بولسا، ئۇنىڭغا بىر قىرات ساۋاپ بولىدۇ، كىمكى جىنازە نامىزىغا داخىل بولۇپ، دەپنە قىلىشقىمۇ قاتناشسا، ئۇ ئادەمگە ئىككى قىرات ساۋاپ بولىدۇ. ئەبۇ ھۇرەيرە ئىككى قىرات دىگەن قانچىلىك كېلىدۇ دەپ رەسۇلۇللادىن سورىغاندا، ئۇ ئىككى چوڭ تاغدەك كېلىدۇ، دەپ جاۋاپ بەرگەن.

113) گودەكلەرنىڭ ئىسلامىيتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھەرقانداق بوۋاق تۇغۇلغان چېغىدا ئىسلام بىلەن تۇغۇلىدۇ، كېيىن ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسى ئۇنى يەھۇدى قىلىپ چىقىدۇ، يا خىرىستىيان قىلىپ چىقىدۇ، يا مەجۇسى

(ئوتقا چوقۇنىدىغان. ـــ ت) قىلىپ چىقىدۇ.

114) ئۆزىنى ئۇلتۇرۇۋالغان ئادەم توغرىسىدا

سابىت ئىبنى زەھھاك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى ئىسلام دىنىدىن باشقا دىننى يالغاندىن ئۇلۇغلاپ قەستەن شۇ دىن بىلەن قەسەم ئىچسە، ئۇ ئادەم ئۆزىنىڭ دېگىنىدەك بولىدۇ. (ئىماندىن ئاجرايدۇ. ـــ ت) كىمكى ئۆزىنى تىغ بىلەن ئۇلتۇرۇۋالسا، بۇ ئادەم دوزەختە شۇ تىغ بىلەن ئازاپلىنىدۇ.

115) ئۇلۇكلەرنى ھاقارەتلەشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئۆلگەن كىشىلەرنى① ھاقارەتلىمەڭلار، چۈنكى ئۇلار ئىلگىرى قىلغان ئەمەللىرىنىڭ نەتىجىسىنى كوردى.

116) زاكاتنىڭ پەرز ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئەبۇ ئەييۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن: ماڭا ئورۇنلىسام جەننەتكە كىرىدىغان بىرەر ئىشنى ئېيتىپ بەرسەڭ، دېدى. باشقىلار، نىمە

---

① مۇسۇلمانلارنى.

ئش، نىمە ئش دىيىشىپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇ چوڭ ھاجەت بىلەن كېتىپتۇ، دىدى ۋە ئۇ ئادەمگە: سەن بىر ئاللاغا ئىبادەت قىلىپ، ئۇنىڭغا ھىچ نەرسىنى شىرىك كەلتۈرمىگەيسەن، پەرز نامازلارنى ئادا قىلغايسەن، زاكات بەرگەيسەن، خىش-ئەقرىبالىرىڭغا سىلە-رەھىم قىلغايسەن، دىدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: رەسۇلۇللانىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى خەلىپە بولدى، بۇ چاغدا بىر قىسىم ئەرەپلەر زاكات بېرىشتىن باش تارتتى، ھەزرىتى ئۇمەر ئۇنىڭغا: كىشىلەرگە قارشى قانداقمۇ ئۇرۇش ئاچىسەن؟ ھالبۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كىشىلەر بىر ئاللادىن باشقا ھىچ مەبۇد يوق، دەپ ئېيتقانغا قەدەر ئۇلار بىلەن ئۇرۇش قىلىشقا بۇيرۇلدۇم، كىمكى بۇ سوزنى ئېيتقان ئىكەن، ئۇنىڭ مېلىغا ۋە جېنىغا ناھەق چېقىلمايمەن، قالغان ئىشلىرى ئۇستىدە ئۇنىڭ بىلەن ئاللا ئوزى ھىساپلىشىدۇ، دىگەن دىدى. ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى: ئەزبىرايى خۇدا، ناماز بىلەن زاكاتنى ئايرىپ قارىغان ئادەمگە قارشى چوقۇم ئۇرۇش ئاچىمەن، چۈنكى زاكات پۇل-مال ئۇستىدىكى ھەقتۇر. ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇلار رەسۇلۇللاغا تاپشۇرۇپ كېلىۋاتقان زاكاتتىن ئوغلاق چاغلىق نەرسىنى بولسىمۇ بېرىشتىن باش تارتىدىكەن، ئەلۋەتتە ئۇلارغا قارشى ئۇرۇش ئاچقان بولاتتىم، دىدى. ھەزرىتى ئۇمەر: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇلارغا قارشى ئۇرۇش ئېچىشنى ئاللا ئەبۇ بەكرىنىڭ كوڭلىگە سېلىپتۇ، ئۇنىڭ توغرا ئىكەنلىگىنى تونۇدۇم، دىدى.

118) زاكاتنى مەنئى قىلغۇچىنىڭ گۇناھى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كىمكى ئاللا ئاتا قىلغان پۇل-مېلىدىن زاكات بەرمىسە، ئۇنىڭ پۇل-مېلى قىيامەت كۈنى جاۋغايلىرىدا زەھەرى بار بىر چوڭ تاز يىلاننىڭ شەكلىگە كىرىپ، ئۇنى چىرمىۋالىدۇ. ئاندىن ئۇنىڭ ئىككى زىڭغىنى قاماپ تۇرۇپ: مەن سېنىڭ پۇل-مېلىڭ بولىمەن، سېنىڭ يىققان غەزنەڭ بولىمەن دەيدۇ دېگەن، ئاندىن: "بېخىللىق قىلغۇچىلارنى......" دەپ باشلىنىدىغان ئايەتنى ئوقۇغان.

119) پۇل-مالنى ئۆز يولىدا سەرپ قىلىش توغرىسىدا

ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: مۇشۇنداق ئىككى خىسلەتنى بار ئادەملەردەك بولۇشنى ئارزۇ قىلساڭلار بولىدۇ، ئۇلارنىڭ بىرى ئاللا ئاتا قىلغان پۇل-مېلىنىڭ ھەممىسىنى تامامەن ئورۇنلۇق سەرپ قىلغان، يەنە بىرى ئاللا بەرگەن قۇرئان ئىلىملىرى بويىچە ھوكۇم قىلغان ۋە ئۇلارنى باشقىلارغا ئۆگەتكەن.

120) ھالال كەسىپ بىلەن تاپقان مالدىن سەدىقە قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنىداق دىگەن: كىمكى ھالال كەسىپ بىلەن تاپقان مىلىدىن خورما چاغلىق نەرسە بولسىمۇ سەدىقە قىلسا (ئاللا پەقەت ھالال مالنىلا قوبۇل قىلىدۇ)، ئاللا ئۇنى ئوڭ قولى بىلەن قوبۇل قىلىدۇ، ئاندىن شۇ خورما چاغلىق نەرسىنى خۇددى سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئۆزىنىڭ تايچىغىنى ئوبدان بېقىپ ئوستۇرگەندەك ئوستۇرۇپ، سەدىقە قىلغۇچى ئۇچۇن ئۇنىڭ ساۋابىنى تاغدەك زورايتىپ بېرىدۇ.

121) سەدىقىنى ئۇنى ئالىدىغان ئادەم تېپىلماي قېلىشتىن ئىلگىرى بېرىۋېلىش توغرىسىدا

ھارىسە ئىبنى ۋەھب رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: سەدىقە قىلىڭلار، سىلەرگە شۇنداق بىر زامان كېلىدۇكى، كىشى بېرىدىغان سەدىقىسىنى كوتىرىپ يۇرۇپ، ئۇنى ئالىدىغان ئادەم تاپالمايدۇ، كىشىلەرگە تەكلىپ قىلسە، ئۇنى تۈنۈگۈن ئېلىپ كەلگەن بولساڭ قوبۇل قىلغان بولاتتىم، بۈگۈن بولسا ئۇنىڭغا ھاجىتىم يوق دەپ قوبۇل قىلمايدۇ.

122) قايسى خىلدىكى سەدىقىنىڭ ئەۋزەل بولىدىغانلىغى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا كېلىپ: ئى رەسۇلۇللا، قايسى خىلدىكى سەدىقىنىڭ ساۋابى ئەڭ چوڭ بولىدۇ؟ دەپ سورىدى.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سەن كەمبەغەللىشىپ قېلىشتىن قورقۇپ تۇرغان، باي بولۇشنى ئارزۇ قىلىپ تۇرغان، پۇل-مالغا ھېرىس بولۇپ تۇرغان، ساغلام تۇرغان ۋاقتىڭدا قىلغان سەدىقەڭنىڭ ساۋابى ئەڭ چوڭ بولىدۇ، سەدىقە بېرىشنى كېچىكتۈرمىگىن، كېچىكتۈرۈپ جان ھەلقۇمغا يەتكەندە، پالانىغا مۇنچىلىك بېرىڭلار، پوكۇنىغا مۇنچىلىك بېرىڭلار دىگىنىڭ بىلەن، بۇ چاغدا مال باشقىلارنىڭ قولىغا ئۆتۈپ كەتكەن بولىدۇ، دىگەن.

123) خادىمى ۋاكالىتەن سەدىقە بەرگەن كىشى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسا-لامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئېيتىدۇ: ئايال كىشى ئۆيىدىكى ئاش-نانىنى ئىسراپ قىلماستىن سەرپ قىلسا، ئۇنىڭغا سەرپ قىلغانلىقىنىڭ ساۋابى بولىدۇ، ئېرىگە ئاش-نانىنى تاپقانلىقىنىڭ ساۋابى بولىدۇ، خىزمەتچىگە ئۇنى ساقلاپ بەرگەنلىكىنىڭ ساۋابى بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ھەر بىرىنىڭ ساۋابى ئايرىم بولۇپ، بىر بىرىنىڭ ساۋابىنى كېمەيتمەيدۇ.

124) كىشى كەمبەغەل، ئائىلىسى مۇھتاج ۋە قەرزدار تۇرۇپ سەدىقە بېرىشكە بولمايدىغانلىقى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى كىشىلەرنىڭ پۇل-مېلىنى قەرز ئېلىپ سەدىقە قىلىپ، بۇزۇپ-چاچماقچى بولسا، ئاللا ئۇنى توزۇتۇۋېتىدۇ. ئىمام بۇخارى مۇنداق دەيدۇ: ئەمما ئۇزى

چىدامىلىق، سەۋرچان ئادەم بولۇپ، مۇھتاج تۇرۇقلۇقمۇ باشقى-
لارنى ئۆز نەپسىدىن ئەلا بىلىپ، ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى سىددىق
ماللىرىنى سەدىقە قىلىپ بېرىۋەتكىنىگە ئوخشاش سەدىقە بەرگەن
ئادەم ئۇنىڭ ئىچىگە كىرمەيدۇ.

ھەكىم ئىبنى ھىزام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەرگۈچى قول تىلىگۈچى قولدىن ياخشى، سەدىقىنى ئالدى بىلەن سەن تەمىنلەشكە تېگىشلىك ئادەملىرىڭگە① بەرگىن، بايلىقتا بېرىلگەن سەدىقە ئەۋزەل سەدىقىدۇر. كىمكى ئاللادىن كىشىلەردىن نەرسە تىلەشتىن ساقلاشنى تەلەپ قىلسا، ئاللا ئۇنىڭغا تىلىگىنىنى بېرىدۇ، كىمكى ئاللادىن بايلىقنى تىلىسە، ئاللا ئۇنى باي قىلىدۇ.

126) سېخى بىلەن بېخىل توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشىلەرگە ھەر كۈنى ئاسماندىن ئىككى پەرىشتە چۈشۈپ، ئۇلارنىڭ بىرى: ئى ئاللا، سېخى ئادەمگە ئۇنىڭ خەيرى-ئېھسان قىلىپ بەرگىنىنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇپ بەرگىن دەيدۇ، يەنە بىرى: بېخىلنىڭ مېلىنى تىرىپىرەن قىلىۋەتكىن، دەيدۇ.

① ئاناڭغا، ئاندىن ئاتاڭغا، ئاندىن ئاچا-سىڭلىڭغا، ئاندىن ئاكا-ئۇكاڭغا، ئاندىن دەرىجە بويىچە ساڭا يېقىن بولغانلارغا.

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: بېخىل بىلەن سېخى گويا كوكسىدىن ئوقرىغىچە تومۇر تون كىيگەن ئىككى ئادەمگە ئوخشايدۇ. سېخى ئادەم خەيرى-ئېھسان قىلغانسېرى تومۇر تون تېخىمۇ سوزۇلۇپ، بەدىنى ئۈستىدە كېڭىيىپ، ئۇنىڭ قولىنىڭ بارماقلىرىنىمۇ قوشۇپ يېپىپ تۇرىدۇ، بەدىنىدە ئىزمۇ قالدۇرمايدۇ. بېخىل ئادەم خەيرى-ئېھسان قىلماقچى بولسا، تومۇر تونىنىڭ ھەر بىر ھالقىسى ئۇنىڭ بەدىنىگە پېتىپ تۇرغاچقا ئۇنى كېڭەيتەي دېسىمۇ كېڭەيمەيدۇ.

128) ھەر بىر مۇسۇلماننىڭ سەدىقە قىلىشى لازىملىقى توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ھەر بىر مۇسۇلمان سەدىقە قىلىشى لازىم، دېدى. ساھابىلەر: ئى رەسۇلۇللا، سەدىقە قىلىدىغان نەرسە تاپالمىسىچۇ؟ دېدى. رەسۇلۇللا: كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىش ئارقىلىق ئۆزىگىمۇ پايدا يەتكۈزسۇن، سەدىقىمۇ قىلسۇن، دېدى. ساھابىلەر: ئۇنداق قىلالمىسىچۇ؟ دېدى. رەسۇلۇللا: ئاجىز، بىچارىلەرگە يار-يۆلەك بولسۇن، دېدى. ساھابىلەر: ئۇنىمۇ قىلالمىسىچۇ؟ دېدى. رەسۇلۇللا: ياخشى ئىشلارنى قىلسۇن، يامان ئىشلاردىن قول يىغسۇن، بۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ، دېدى.

129) تىلەمچىلىكتىن ئۆزىنى تارتىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئاغامچىسىنى ئېلىپ بېرىپ، ئوتۇن تېرىپ يۇدۇپ كېلىپ جان باقسا، مەيلى بەرسۇن، مەيلى بەرمىسۇن، بۇ كىشىدىن تىلەپ جان باقاندىن ياخشى.

ھەكىم ئىبنى ھىزام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن پۇل-مال سورىغان ئىدىم، ئۇ ماڭا بەردى، يەنە سورىغان ئىدىم، يەنە بەردى، ئاندىن يەنە سورىغان ئىدىم، ئۇ يەنە بەرگەندىن كېيىن: ئى ھەكىم، پۇل-مال دىگەن يېشىل نەرسىلەرگە ئوخشاش كۆرۈنۈشى چىرايلىق، تەمى شېرىن نەرسە، ئۇنى توقۋاسىغلىق بىلەن ئالغان ئادەمگە ئۇنىڭ بەرىكىتى بولىدۇ، ئاچكۆزلۈك بىلەن ئالغان ئادەمگە بەرىكىتى بولمايدۇ، بۇنداق ئادەم خۇددى يەپ تويمايدىغان ئادەمدەك بولىدۇ، بەرگەن قول تىلىگەن قولدىن ياخشى، دىدى. ھەكىم: ئى رەسۇلۇللا، مەن سېنى ھەق پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، سەندىن كېيىن تاكى دۇنيادىن ئۆتكىچە ھېچ ئادەمدىن بىر نەرسە ئالمايمەن، دىدىم، دەيدۇ. رەسۇلۇللادىن كېيىن ھەزرىتى ئەبۇ بەكرى ھەكىمگە مال بەرسە قوبۇل قىلمىدى، ئاندىن كېيىن ھەزرىتى ئۆمەر مال بەرسىمۇ ئالمىدى، ھەزرىتى ئۆمەر: ئى مۇسۇلمانلار جامائەسى، ھەكىمنى بەيتۇلمال (دۆلەت غەزنىسى. — ت)دىن تېگىشلىك ھەققىنى ئېلىشقا تەكلىپ قىلغان ئىدىم، لېكىن ئۇ بۇنى ئېلىشقا ئۇنىمىدى، دىدى. دىمەك، ھەكىم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن تاكى دۇنيادىن ئۆتكىچە① ھېچ ئادەمدىن بىر نەرسە

① مۇئاۋىيە خەلىپىلىكىنىڭ 10-يىلى ۋاپات بولغان نەۋەۋى مۇنداق

ئالمغان.

131) بىيش ئۇچۇن تىلەمچىلىك قىلمىغانلار توغرىسىدا ۋە ھەج قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشى تىلەمچىلىك قىلىۋەرسە، قىيامەت كۇنى يۈزىدە گوش دىدارى بولمىغان ھالدا ھازىر بولىدۇ.

مۇئاۋىيە ئىبنى ئەبۇ سۇفيان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇغىرە ئىبنى شۇئبەگە: رەسۇللادىن ئاڭلىغان نەرسەڭنى ماڭا يېزىپ ئەۋەتكىن، دەپ خەت يازغان. مۇغىرە مۇئاۋىيىگە مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىدىم دەپ يازغان: ئاللا سىلەرنىڭ پايدىسىز بەس-مۇنازىرە قىلىشىڭلارنى، پۇل-مالنى بۇزۇپ-چېچىشىڭلارنى ۋە تولا سەدىقە سورىشىڭلارنى يامان كورىدۇ.

دەيدۇ: مۇھتاج بولماي تۇرۇقلۇق نەرسە تىلەشنىڭ مەنئى قىلىنغانلىغىدا ئۇلىمالارنىڭ قارىشى ئوخشاش، بىزنىڭ مەزھەپتىكىلەرنىڭ ئارىسىدا ئىشلەشكە قادىر تۇرۇقلۇق نەرسە تىلەش توغرىسىدا ئىككى خىل قاراش بار، ئەڭ توغرا بولغان بىر خىل قاراشتا ھارام دىيىلسە، يەنە بىر خىل قاراشتا مۇنداق ئۇچ شەرتنى ئورۇنلىيالىغان ئادەمگە مەكرۇھلۇق بىلەن ھالال بولىدۇ دىيىلىدۇ، مەزكۇر ئۇچ شەرت: ئوزىنى خار قىلماسلىق، سوراپ تۇرۇۋالماسلىق، سورىغان ئادىمىنى رەنجىتىپ قويماسلىق. مۇشۇ ئۇچ شەرتنىڭ بىرەرسى ئورۇنلانماي قالسا، ئۇنىڭ ھارام ئىكەنلىكىدە ھەممىنىڭ قارىشى ئوخشاش.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئەتىگەندە ئاغامچىسىنى ئېلىپ چىقىپ ئوتۇن تېرىپ كېلىپ سېتىپ ئۆزىنى تەمىنلىگىنى ۋە سەدىقە قىلغىنى ئۇنىڭ كىشىلەردىن نەرسە تىلىگىنىدىن ياخشى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: كىمكى خۇدالىق ئۈچۈن ھەجگە بېرىپ، ھەج قىلىش جەريانىدا ھەجدە چەكلەنگەن ئىشلارنى ۋە گۇنا ئىشلارنى قىلماي ھەجنى تاماملاپ قايتسا، خۇددى ئانىسىدىن تۇغۇلغان كۈندىكىدەك، گۇنادىن پاك بولۇپ قايتقان بولىدۇ.

135) مىنادا سوزلەنگەن نۇتۇق توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قۇربان ھېيت كۈنى نۇتۇق سوزلەپ: ئى خالايىق، بۇ قايسى كۈندۇر؟ دېدى. ئۇلار: شۇ كۈننىڭ ھورمىتىنى ساقلىماسلىق ھارام قىلىنغان كۈندۇر، دېدى. رەسۇلۇللا: بۇ قايسى شەھەردۇر؟ دېدى. ئۇلار: ھورمىتىنى ساقلىماسلىق ھارام قىلىنغان شەھەردۇر، دېدى. رەسۇلۇللا: بۇ قايسى ئايدۇر؟ دېدى. ئۇلار: ھورمىتىنى ساقلىماسلىق ھارام قىلىنغان ئايدۇر، دېدى. رەسۇلۇللا: سىلەرنىڭ بىر بىرىڭلارنىڭ جېنىغا، مېلىغا ۋە نومۇس-ئابرويىغا چېقىلىشىڭلار خۇددى مۇشۇ كۈننىڭ، مۇشۇ شەھەرنىڭ ۋە مۇشۇ ئاينىڭ ھورمىتىنى ساقلىماسلىق ھارام قىلىنغانغا ئوخشاشلا ھارام قىلىنغان

ئىشتۇر، دەپ، بۇ سوزنى بىرقانچە قېتىم تەكرارلىغاندىن كېيىن بېشىنى كوتىرىپ تۇرۇپ، ئى ئاللا، تەبلىغ قىلدىممۇ؟ ئى ئاللا، تەبلىغ قىلدىممۇ؟ دىدى. ئىبنى ئاببىاس مۇنداق دەيدۇ: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، رەسۇلۇللانىڭ توۋەندىكى مۇنۇ سوزى چوقۇم ئۇزىنىڭ ئۇممىتىگە قىلغان ۋەسىيىتىدۇر: مېنىڭ سوزۇمنى بۇ يەردە ھازىر بولغانلار ھازىر بولمىغانلارغا يەتكۇزسۇن، مەندىن كېيىن كاپىرلارغا ئوخشاش بىر بىرىڭلارنى قىرىدىغان بولماڭلار، مېنىڭ سوزۇمنى تەبلىغ قىلغۇچىلار ئارىسىدا ئۇنى بىۋاستە ئاڭلىغۇچىلاردىن ئوبدانىراق چۇشىنىدىغانلارمۇ① بولۇشى مۇمكىن.

136) سەپەر قىلىشنىڭ بىر تۇرلۇك ئازاپ ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سەپەر دىگەن بىر تۇرلۇك ئازاپتۇر②، ئۇ يىيىش-ئىچىشىڭلارغا ۋە ئۇخلىشىڭلارغا كاشال بولىدۇ. سەپەرگە چىققان ئادەم مەقسىدى ھاسىل بولغاندىن كېيىن، ئائىلىسىگە قايتىشقا ئالدىرىسۇن.

137) مەدىنە مۇنەۋۋەرەنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام

---

① بۇنىڭدىن دىنىي ئىلىمنى تەبلىغ قىلىشنىڭ پەرز كۇپايە ئىكەنلىگى چىقىدۇ.

② سەپەر ئۈستىدىكى جاپا-مۇشەققەتلەر كوزدە تۇتۇلىدۇ.

مۇنداق دېگەن: مەدىنە دەرۋازىلىرىدا مۇھاپىزەتچى پەرىشتىلەر بار، مەدىنىگە ۋابا بىلەن دەججال كىرمەيدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مەدىنە خۇددى تۆمۈرچىنىڭ كۆيۈكىگە ئوخشايدۇ، كۆيەك ئارقىلىق ئوتتىكى ئۇچقۇن-كۆللەر چىقىرىۋېتىلىپ، ساپ چوغ قالىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مېنىڭ ئۆيۈم بىلەن مۇنبىرىمنىڭ ئارىلىقىدىكى جاي جەننەت باغچىلىرىدىن بىر باغچىدۇر، مېنىڭ مۇنبىرىم بولسا ھەۋزى كەۋسىرىمنىڭ ئۈستىدەدۇر.

140) روزا تۇتۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: روزا قالقاندۇر①. روزىدار ئادەم يامان سۆز قىلمىسۇن، نادانلارنىڭ قىلىقلىرىنى قىلمىسۇن، ئەگەر بىرەر ئادەم ئۇنىڭ بىلەن جېدەللەشسە ياكى ئۇنى تىللىسا، ئۇنىڭغا ئىككى قېتىم: مەن روزىدار، دەپ ئېيتسۇن. ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، روزىدار ئادەمنىڭ ئاغزىنىڭ بويى ئاللانىڭ نەزىرىدە ئىپارنىڭ بويىدىنمۇ خۇش پۇراقتۇر. ئاللاتائالا: روزىدار كىشى مېنى دەپ، يېمەك-ئىچمەكنى ۋە جىنسىي ئالاقىنى تەرك ئېتىدۇ، روزا مەن بىلەن بەندەمنىڭ ئارىسىدىكى سىردۇر، ئۇنىڭغا ئۆزەم مۇكاپات بېرىمەن، دەيدۇ. ياخشى ئەمەللەرنىڭ ساۋابى ئون ھەسسىگىچە

① كىشىنى گۇنادىن ۋە دوزەختىن ساقلايدىغان قالقان.

كوپەيتىپ بېرىلىدۇ.

ئۇمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللا ھۇئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامە-نىڭ پىتنە توغرىسىدىكى بىرەر ھەدىسنى كىمنىڭ ئېسىدە بار؟ دەپ سورىدى. ھۇزەيفە، مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم، دېدى: كىشىنىڭ ئائىلىسى①، مېلى② ۋە خوشنىسى③ سەۋەپلىك سادىر قىلغان گۇنالىرىغا ئۇنىڭ ئوقۇغان نامىزى، تۇتقان روزىسى ۋە بەرگەن سەدىقىسى كاپارەت بولىدۇ.

142) روزا تۇتقاندا يالغان سۆزلەش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيە-غەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى روزىدار تۇرۇپ يالغان سۆزلەشنى ۋە يالغان سۆز بىلەن ئىش قىلىشنى تەرك ئەتمەيدىكەن، ئۇنىڭ تاماق يېمەي، سۇ ئىچمەي تۇتقان روزىسىغا ئاللا مۇھتاج ئەمەس.

143) بويتاقلىقتىن قورققان ئادەمنىڭ روزا تۇتۇشى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق

---

① ئائىلىسنى دەپ نادۇرۇس ئىشلارنى قىلىپ سالغان بولسا.
② ئوز يولىدا ئىشلەتمىسە.
③ تامامەن خوشنىسىنىڭ بايلىغىدەك بايلىقنى ئارزۇ قىلسا.

دەيدۇ: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ىىللە ئىدۇق، ئۇ مۇنداق دىگەن: ئۆيلىنىشكە قادىر بولالىغان ئادەم ئۆيلەنسۇن. چۈنكى ئۆيلە-نىش ئۆزنىڭ كوزىنى ۋە جان يېرىنى هارامدىن ساقلايدۇ. ئۆيلىنىشكە قادىر بولالىمىغان ئادەم روزا تۇتۇشى لازىم، چۈنكى روزا ئۇنىڭ شەھۋىتىنى كېسىدۇ.

144) سوھۇرلۇق يىيىشنىڭ بەرىكەت ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سوھۇرلۇق يەڭلار، چۈنكى سوھۇرلۇقتا بەرىكەت بار.

145) روزىدار ئادەمنىڭ مىسۋاك ئىشلىتىشى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنها رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىس-سالام مۇنداق دىگەن: مىسۋاك دىگەن ئېغىزنى پاكىز قىلىدۇ، ئاللانى رازى قىلىدۇ.

146) رامىزان كېچىلىرىدە ۋە شىبى قەدرى كېچىسىدە ئىبادەت قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەي-غەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى رامىزاننى چىن دىلى-دىن ئىشىنىش ۋە ئاللانىڭ رازىلىغى ۋە ساۋابىنى تەلەپ قىلىش

يۇزىسىدىن تۇتسا، ئۇنىڭ بۇرۇنقى گۇنالىرى① مەغپىرەت قىلىنىدۇ. كىمكى شىبى قەدرى كېچىسىدە ئۇنىڭ پەزلىگە ئىشىنىش ۋە ئاللانىڭ رازىلىقىنى ۋە ساۋابىنى تەلەپ قىلىش يۇزىسىدىن ئىبادەت قىلسا، ئۇنىڭ بۇرۇنقى گۇنالىرى مەغپىرەت قىلىنىدۇ.

147) هالالىنىمۇ، هارامنىمۇ ئېنىق ئىكەنلىكى توغرىسىدا

نۇئمان ئىبنى بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: هالال ئىشلارمۇ ئېنىق كورسىتىلگەن، هارام ئىشلارمۇ ئېنىق كورسىتىلگەن، هالال بىلەن هارامنىڭ ئارىسىدا شۈبھىلىك ئىشلار بار، كىمكى گۇنا ئىكەنلىكى شۈبھىلىك بولغان ئىشلارنى تەرك ئەتسە، هارام ئىكەنلىكى ئېنىق ئىشلارنى تېخىمۇ تەرك ئېتىدۇ. كىمكى گۇنا ئىكەنلىكى گۇمانلىق بولغان ئىشلارنى قىلىشقا جۇرئەت قىلسا، هاراملىقى ئېنىق ئىشلارنىمۇ قىلىپ سېلىشى ئېھتىمالغا يېقىن. گۇنا ئىشلار ئاللانىڭ چارگاهىدۇر. چارگاھ ئەتراپىدا ئوتلىغان مالنىڭ چارگاھقا كىرىپ قېلىشى ئېھتىمالغا يېقىن.

148) بالا ئەرنىڭ بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بالا خوتۇننىڭ ئېرىگە تەۋە بولىدۇ، زىنا قىلغۇچى ئادەمنىڭ بولمايدۇ.

---

① گۇنايى سەغىرلەر كوزدە تۇتۇلىدۇ.

149) هالال كەسپ بىلەن هارام كەسپنى پەرق قىلمايدىغان كىشىلەر توغرىسىدا

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشىلەرگە شۇنداق بىر زامان كېلىدۇكى، ئىنسان ئۆزىنىڭ تاپقان نەرسىسىنى هالالدىن تاپتىمۇ، هارامدىن تاپتىمۇ، بۇنى پەرق قىلمايدۇ.

150) رىزقىنىڭ كەڭ بولۇشى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاهۇ ئەنهۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: رىزقىم كەڭ بولسۇن ياكى ئۆمرۈم ئۇزۇن بولسۇن دېگەن ئادەم خىش-ئەقرىبا ۋە يېقىنلىرىغا سىلە-رەهىم قىلسۇن①.

---

① سىلە-رەهىم دېگەن خىزمىتىنى قىلىش بىلەن، يوقلاش ۋە زىيارەت قىلىش بىلەن بولىدۇ. يەنە بىر هەدىستىكى: ئىنسانىنىڭ رىزقى، ئەجىلى ئانىسىنىڭ قورسىقىدىكى چاغدىلا پېشانىسىگە پۈتۈلىدۇ، دېگەن سۆز بىلەن بۇنى قانداق كېلىشتۈرۈش كېرەك دېگەن سوئالغا مۇنداق جاۋاپ بېرىلىدۇ: رىزقى كەڭ بولۇش دېگەنىنىڭ مەنىسى رىزقى بەرىكەتلىك بولۇش دېگەنلىكنى بىلدۈرىدۇ. چۈنكى بېرىلگەن نەرسە سەدىقە بولىدۇ، سەدىقە دېگەن پۇل-مالنى ئۇستۈرىدۇ ۋە كۆپەيتىدۇ، ئۆمرى ئۇزۇن بولۇش دېگەنىنىڭ مەنىسى بەدەنىنىڭ قۇۋۋەتلىك بولۇشىنى ياكى ئۆلگەندە ياخشى نام قالدۇرۇپ كەتسە گويا ئۆلمىگەندەك بولۇشنى كۆرسىتىدۇ. شۇنىڭدەك ئانىسىنىڭ قورسىقىدىكى

151) كىشىنىڭ كەسپى ياكى ئۆز ئەمگىكى توغرىسىدا

مىقدام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشىنىڭ ئۆز ئەمگىكىگە يولىنىپ يېگەن تامىقى ئەڭ ھالال تاماقتۇر، ئاللانىڭ پەيغەمبىرى داۋۇت ئەلەيھىسسالام ئۆز ئەمگىكىگە يولىنىپ ياشايتتى.

چاغدا، سىلە-رەھىم قىلىسا مۇنچىلىك بولىدۇ، دەپ يېزىلىشىمۇ مۇمكىن. «تەرغىب ۋە تەرھىب» دىگەن كىتاپتا ئەمر ئىبنى ئاسنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكى يېزىلغان: ئىنسان پەقەت ئۈچ كۈنلۈك ئۆمرى قالغاندا سىلە-رەھىم قىلىدۇ-دە، ئاللا ئۇنىڭ ئۆمرىنى ئوتتۇز يىل ئۇزارتىدۇ، ئوتتۇز يىللىق ئۆمرى قالغاندا سىلە-رەھىم قىلمايدۇ-دە، ئاللا ئۇنىڭ ئۆمرىنى قىسقارتىپ ئۈچ كۈنلۈك قىلىپ قويىدۇ. ئىسمائىل ئىبنى نەياش داۋۇد ئىبنى ئىسادىن رىۋايەت قىلغان ھەدىستە ئېيتىلىشىچە، تەۋراتتا مۇنداق دەپ يېزىلغان: "سىلە-رەھىم قىلىش، گۈزەل ئەخلاقلىق بولۇش ۋە يېقىنلىرىغا ياخشىلىق قىلىش ئۆيىنى ئاۋات قىلىدۇ، مالىنى كوپەيتىدۇ، ئۆمۈرنى ئۇزارتىدۇ، مەزكۇر سۈپەتتىكىلەر كۇپپارلار بولغان تەقدىردىمۇ." ئۆمۈردىكى بەرىكەت دىگەن تائەت-ئىبادەتكە تەۋپىق تېپىش بىلەن، ۋاقتىنى ئاخىرەتتە ئەسقاتىدىغان ئىشلارغا سەرپ قىلىش بىلەن، ئۆزىدىن كېيىن قالغاندا روھىغا دۇئا قىلىپ تۇرىدىغان ياخشى پەرزەنت بېرىلىش بىلەن بولىدۇ. مەزكۇر ئىشلارنىڭ كېلىچەكتە قانداق بولىدىغانلىقىنى ئاللا ئالدىن بىلىدۇ، ئاللانىڭ پىچىمىدىكى نەرسىلەرنىڭ كوپىيىشى مۇمكىن ئەمەس. كوپىيىش دىگەن مەخلۇقلارغا نىسبەتەن تەسەۋۇر قىلىنىسا بولىدۇ. ئاللانىڭ ئىلمى تۈگىمەستۇر، مەلۇماتى چەكسىزدۇر. ئاللاتائالا ھەر ۋاقىت تۇرلۇك ئىشلارنى پەيدا قىلىپ، ئەھۋاللارنى يېڭىلاپ، مەخلۇقاتلىرىنى يارىتىپ تۇرىدۇ.

152) قىينچىلىقتا قالغان قەرزدارغا موھلەت بېرىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشىلەرگە قەرز بېرىدىغان بىر سودىگەر بار ئىدى، ئۇ قىيىنچىلىقى بار قەرزدارنى كۆرسە، خىزمەتچىلىرىگە: ئۇنىڭغا كەڭچىلىك قىلىڭلار، ئاللا بىزگىمۇ كەڭچىلىك قىلىشى مۇمكىن دەيتتى. شۇنىڭ بىلەن ئاللا ئۇ سودىگەرگە كەڭچىلىك قىلغان ئىدى.

153) يالغان سۆز سودىنىڭ بەرىكىتىنى ئۆچۈرۈۋېتىدىغانلىقى توغرىسىدا

ھەكىم ئىبنى ھىزام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئالغۇچى بىلەن ساتقۇچى سودىلاشقان جايىدىن يۆتكىلىپ كەتمىسىلا، ئۇلارنىڭ سودىنى بۇزۇش ئىختىيارى بولىدۇ. ئەگەر ئۇلار سودىسىدا راست گەپ قىلىشسا، مالنىڭ، پۇلنىڭ ئەيىپلىرىنى يوشۇرۇشمىسا، ئۇلارنىڭ سودىسى بەرىكەتلىك بولىدۇ؛ ئەگەر ئۇلار مالنىڭ، پۇلنىڭ ئەيىپلىرىنى يوشۇرۇشسا، سودا ئۈستىدە يالغان گەپ قىلىشسا، قىلغان سودىسىنىڭ بەرىكىتى ئۆچۈپ كېتىدۇ.

154) جازانىخورلۇق توغرىسىدا

سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنى-

دۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كېچە چۈشۈمدە ئىككى ئادەمنى① كوردۇم، ئۇلار مىنى مۇقەددەس بىر زىمىنغا ئېلىپ چىقتى. ئۇلار بىلەن مېڭىپ بىر قان دەرياسىغا يېتىپ كەلدۇق، بۇ دەريانىڭ ئىچىدە بىر ئادەم ئورە تۇرۇپتۇ، دەريانىڭ قىرغىغىدا ئالدىدا تاش دوۋىلەكلىك بىر ئادەم تۇرۇپتۇ. دەريادىكى ئادەم ئالدىغا مېڭىپ دەريادىن چىقماقچى بولغاندا، قىرغاقتا تۇرغان ئادەم ئۇنىڭ ئاغزىغا بىر تاش ئېتىپ، ئۇنى ئوز جايىغا قايتۇرۇۋەتتى، ئۇ ئادەم ھەر قېتىم دەريادىن چىقماقچى بولۇپ كەلسە، ئاغزىغا تاش ئېتىپ ئۇنى قايتۇرۇۋېتىپ تۇردى. مىنى ئېلىپ كەلگەن ئادەملەرنىڭ بىرىدىن، بۇ كىم بولىدۇ؟ دەپ سورىسام، ئۇ، سەن دەريا ئىچىدە كورگەن ئادەم جازانىخورلۇق قىلغان ئادەم بولىدۇ، دىدى.

155) يالغان قەسەم توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: يالغان قەسەم مالنىڭ بازىرىنى چىقىرىدۇ، بەرىكىتىنى كەتكۈزىدۇ.

156) ياخشى ھەمرا ئىزدەش توغرىسىدا

بۇردە ئىبنى ئەبى مۇسا ئوزىنىڭ ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى،

---

① ئۇلار جىبرىل بىلەن مىكائىل ئىدى.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ياخشى ھەمرا خۇددى ئىپار ساتقۇچىغا ئوخشايدۇ. ناچار ھەمرا خۇددى تومۇرچىنىڭ كويۇكىگە ئوخشايدۇ، ئىپار ساتقۇچىنىڭ ياكى ئىپاردىن سېتىۋالىسەن ياكى ئىپارنىڭ خۇش بۇينى پۇرايسەن، تومۇرچىنىڭ كويۇگى بولسا بەدىنىڭنى يا كىيىمىڭنى كويدۇرىدۇ، ياكى ئۇنىڭ سېسىق پۇرىغى بۇرنۇڭغا كىرىدۇ.

157) نەسىھەت قىلىشقا تەرغىپ قىلىش توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىرىڭلار ئۆزىنىڭ دىنىي قېرىندىشىدىن نەسىھەت تەلەپ قىلسا، دىنىي قېرىندىشى ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلىپ قويسۇن.

158) خۇدالىق ئۈچۈن قىلىنغان خالىس ئەمەلنىڭ نەتىجىسى توغرىسىدا

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۈچ نەپەر ئادەم بىرلىكتە سىرتقا چىقىدۇ، ئۇلار يامغۇردا قېلىپ بىر غارنىڭ ئىچىگە كىرىۋالىدۇ، بۇ چاغدا بىر قورام تاش يۇقۇرىدىن دومىلاپ چۈشۈپ غارنىڭ ئاغزىنى توسىۋالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار، ئۆزئارا ھاياتىمىزدا ئىشلىگەن ئەڭ ئەۋزەل ئەمىلىمىزنى تىلغا ئېلىپ، ئاللاغا سىغىنايلى دىيىشىدۇ، ئۇلارنىڭ بىرى: ئى ئاللا، مېنىڭ ياشىنىپ قالغان قېرى ئاتا-ئانام بار ئىدى، مەن پادا باقاتتىم، ماللارنى سېغىپ كېلىپ ئالدى بىلەن

سۇتىنى ئاتا-ئانامغا ئىچكۈزۈپ، ئاندىن سەغىرە باللىرىمغا ۋە ئەھلى-ئايالىمغا ئىچكۈزەتتىم، بىر ئاخشىمى كېچىكىپ قالدىم، سۇتنى ئېلىپ كەلسەم، ئاتا-ئانام ئۇخلاپ قاپتۇ، ئۇلارنى ئويغىتىشنى خوپ كورمىدىم، باللار قوسىغى ئاچ ھالدا ئايىغىمدا يىغلاپ تۇرۇۋاتتى، سۇتنى ئالدى بىلەن ئاتا-ئانامغا ئىچكۈزۈش ئۇچۇن، سۇبھى يورۇپ ئۇلار ئويغانغىچە قاچىدىكى سۇتنى تۇتۇپ كۇتۇپ تۇردۇم، ئى ئاللا، ئەگەر مۇشۇ ئىشنى سىنىڭ رازىلىغىڭ ئۇچۇن قىلغانلىغىمنى بىلگەن بولساڭ، بىزگە ئاسماننى كورەلىگۈدەك يوچۇق ئېچىپ بەرسەڭ، دىۋىدى، قورام تاش ئازراق كوتىرىلدى. يەنە بىر ئادەم: ئى ئاللا، ساڭا مەلۇمكى، مەن تاغامنىڭ قىزىنى بەك ياخشى كورەتتىم، ئۇنىڭ بىلەن بىر يەردە بولۇشنى تەلەپ قىلدىم، ئۇ يۇز دىنار بەرسەم ئاندىن ئۇنايدىغانلىغىنى ئېيتتى، يۇز دىنار تېپىپ كېلىپ ئۇنىڭغا بەردىم، ئۇ ئىختىيارىنى ماڭا تاپشۇردى، ئۇنىڭغا يېقىنلاشماقچى بولغىنىمدا، ئۇ: ئاللادىن قورققىن، نىكاسىز يېقىنلاشمىغىن، دىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇنى تاشلاپ كەتتىم، ئى ئاللا، سىنىڭ رازىلىغىڭنى دەپ مىنىڭ شۇنداق قىلغانلىغىمنى بىلگەن بولساڭ، بىزگە چوڭراق يوچۇق ئېچىپ بەرسەڭ دىۋىدى، قورام تاشنىڭ ئۇچتىن ئىككىسى كوتىرىلدى. يەنە بىرسى: ئى ئاللا، ساڭا مەلۇمكى، بىر مەدىكارنى ئىش ھەققىگە بىر فەرەق (74.122 كىلوگىرامغا تەڭ.—ت) قوناق بېرىشكە سوزلىشىپ ئىشلەتتىم، ئۇ ئىشنى تۇگىتىپ ئىش ھەققىنى ئالماي كېتىپ قالدى، ئۇنىڭ ئىش ھەققىگە بەرمەكچى بولغان قوناقنى تېرىپ ئۇنىڭ ئۇچۇن دىخانچىلىق قىلىپ قويدۇم، ھوسۇل كوپىيىۋەردى، ئۇنىڭغا چارۋا ۋە ئۇنى باقىدىغان پادىچى قۇل ئېلىپ قويدۇم، بىرقانچە ۋاقىت ئوتكەندىن كېيىن

ئۇ كېلىپ: ئى ئاللانىڭ بەندىسى، ئىش ھەققىنى بەرگىن، دىدى. مەن ئۇنىڭغا: ئاشۇ چارۋىلار ۋە ئۇنى باقىدىغان پادىچى ــ ھەممىسى سېنىڭكى دىدىم. ئۇ: مېنى زاڭلىق قىلىۋاتامسەن؟ دىدى. مەن ئۇنىڭغا: زاڭلىق قىلىۋاتقىنىم يوق، ئۇنىڭ ھەممىسى سېنىڭ ئىش ھەققىڭ بولىدۇ دىدىم. ئى ئاللا، يۇقۇرقى ئىشنى سېنىڭ رازىلىقىڭ ئۇچۈن قىلغانلىقىمنى بىلسەڭ، بۇ تاشنى كوتىرىۋەتكىن دىدى. شۇنىڭ بىلەن غارنىڭ ئاغزىدىكى قورام تاش پۈتۈنلەي كوتىرىلىپ كەتتى، ئۇلار غاردىن سالامەت قۇتۇلۇپ چىقتى.

159) جانسىز نەرسىلەرنىڭ رەسىمىنى سىزىپ سېتىش توغرىسىدا

سەئىد ئىبنى ئەبى ھەسەن مۇنداق دەيدۇ: مەن ئىبنى ئابباسنىڭ يېنىدا تۇراتتىم، بىر ئادەم كېلىپ: ئى ئىبنى ئاببىاس، مېنىڭ رەسىم سىزىش ھۈنىرىم بار، رەسىم سىزىپ كۈن كەچۈرىمەن، دىدى. ئىبنى ئاببىاس ئۇنىڭغا: ساڭا مەن پەقەتلا رەسۇلۇللادىن ئاڭلىغىنىمنى ئېيتىپ بېرەي، رەسۇلۇللانىڭ: جاندارلارنىڭ رەسىمىنى سىزغان ئادەمنى ئاللا ئۇزەڭ سىزغان رەسىمگە جان كىرگۈز دەپ ئازاپلايدۇ، رەسىم سىزغۇچى ئۇنىڭغا ھەرگىز جان كىرگۈزەلمەيدۇ، دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم، دىدى. ئۇ ئادەم قورقۇپ تىترەپ چىرايى سارغىيىپ كەتتى. ئىبنى ئاببىاس ئۇنىڭغا: ساڭا ئۇۋال، يەنىلا ھۈنىرىڭنى قىلماقچى بولساڭ، دەل ــ دەرەخقە ئوخشاش جانسىز نەرسىلەرنى سىزساڭ بولىدۇ دىدى

160) ھور ئادەمنى ساتقانلارنىڭ گۇناھى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالا ئېيتتىكى، ئۈچ تۈرلۈك ئادەم قىيامەت كۈنى مېنىڭ دۈشمىنىم بولىدۇ، ئۇلارنىڭ بىرىنچى خىلى — مەن بىلەن قەسەم قىلىپ ۋەدە بېرىپ، ۋەدىسىگە ۋاپا قىلمىغان ئادەم، ئىككىنچى خىلى — ھور ئادەمنى سېتىپ پۇلىنى يېگەن ئادەم، ئۈچىنچى خىلى — بىر ئادەمنى ياللاپ ئىشلىتىپ ئىش ھەققىنى بەرمىگەن ئادەم.

161) قەرزنى باشقىلارغا ھاۋالە قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: باي ئادەمنىڭ قەرزنى ئارقىغا سوزۇپ ۋاقتىدا بەرمەسلىكى زۇلۇم سالغانلىق بولىدۇ، بىر كىمنىڭ بىر ئادەمدە ئېلىشى بولۇپ، ئۇ ئادەم ئۇنى بىر باي كىشىنىڭ بېرىپ قويۇشىغا ھاۋالە قىلسا، بۇ ھاۋالەنى قوبۇل قىلسا بولىدۇ.

162) تىرىكچىلىق قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ھەرقانداق مۇسۇلمان دەرەخ

تىكسە ياكى زىرائەت تېرىسا، ئۇنىڭدىن ئۇچار قۇشلار ياكى ئىنسان-
لار ياكى هايۋانلار يىسە، مۇسۇلمان ئۇچۇن ئۇ سەدىقە ئورنىدا
بولىدۇ.

163) دىخانچىلىق ئېھتىياجى ئۈچۈن ئىت بېقىش توغرىسىدا

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەي-
غەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئىت باقىدىكەن،
ئۇنىڭ ھەر كۈنلۈك قىلغان ئەمىلىنىڭ ساۋابىدىن بىر پارچە كېمىيىپ
تۇرىدۇ. ئەمما دىخانچىلىق ياكى چارۋىچىلىق ئېھتىياجى ئۈچۈن ئىت
بېقىش ئۇنىڭغا كىرمەيدۇ.

164) يالغان قەسەم ئىچىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنى-
دۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى بىر مۇسۇل-
ماننىڭ پۇل-مېلىنى يۇلۇۋېلىش ئۈچۈن يالغان قەسەم ئىچىدىكەن،
ئاللا ئۇنىڭغا دەرغەزەپ بولغان ھالدا مۇلاقات بولىدۇ.

165) مۇساپىرغا سۇ بەرمىگەن ئادەمنىڭ گۇناھى توغرىسىدا

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەي-
غەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۈچ تۈرلۈك ئادەمگە ئاللا
قىيامەت كۈنى غەزەپ قىلىدۇ، ئۇلارنى گۇنالىرىدىن پاكلىمايدۇ ۋە

ئۇلارغا قاتتىق ئازاپ قىلىدۇ. بىرىنچىسى — يول ئۈستىدە ئېشىپ قالغان سۇيى تۇرۇپمۇ ئۇنى مۇساپىرلارغا بەرمىگەن ئادەم؛ ئىككىنچىسى ئىسلام خەلىپىسىگە بۇ دۇنيالىقىنى كۆزلەپ بەيئەت قىلىپ، خەلىپە ئۇنىڭغا بىر نەرسە بەرسە مەمنۇن بولغان، بىر نەرسە بەرمىسە ئۇنى يامانلىغان ئادەم؛ ئۈچىنچىسى ناماز ئەسرىدىن كېيىن ماللىرىنى بازارغا سېلىپ، شىرىنگى يوق بىر ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، بۇ مالنى خېرىدار مۇنچە قىلغان ئىدى، دەپ باشقىلارنى ئىشەندۈرۈپ ساتقان ئادەم. ئاندىن رەسۇلۇللا: "ئاللا بىلەن ئىچكەن قەسىمنى ئاز پۇلغا ساتىدىغان ئادەملەر......" دىگەن ئايەتنى ئاخىرىغىچە ئوقۇدى.

166) ئات ۋە ئۇلاقلارنى سۇغىرىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئات بىر تۈرلۈك ئادەم ئۈچۈن ساۋاپ ئېلىپ كېلىدۇ، يەنە بىر تۈرلۈك ئادەم ئۈچۈن كەمبەغەللىككە دالدا بولىدۇ، يەنە بىر تۈرلۈك ئادەم ئۈچۈن گۇنا ئېلىپ كېلىدۇ. ئات ساۋاپ ئېلىپ كېلىدىغان ئادەم شۇنداق ئادەمكى، ئۇ ئادەم ئاتنى جىھاد ئۈچۈن راستلاپ، ئوتلاق ياكى باغچىغا (بۇ ئىككىسىنىڭ قايسىسى ئىكەنلىگى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان) ئۇزۇن قويۇۋەتكەن. ئاغامچىسى ئۇزۇن قويۇۋېتىلگەن ئاتنىڭ ئۇ يەردە ئوتلىغان ئوتى ئۈچۈن ئات ئىگىسىگە ساۋاپ يېزىلىدۇ. ئەگەر ئاتنىڭ ئاغامچىسى ئۈزۈلۈپ كېتىپ، ئويناقشىپ بىر-ئىككى چامدام سەكرىسە، ئۇنىڭ سەكرىگەن ئىزى ۋە تېزەكلىگەن تېزىكى ئۈچۈنمۇ ئىگىسىگە ساۋاپ يېزىلىدۇ، ئەگەر ئاتنىڭ ئىگىسى ئۇنى سۇغارماقچى

بولمسمۇ، ئات كېتىۋېتىپ يولدا ئۇچرىغان ئوستەڭدىن ئىچكەن سۇيى ئۇچۇنمۇ ئات ئىگىسىگە ساۋاپ يېزىلىدۇ. ئەگەر ئاتنى تۇرمۇشنى قامداش ئۈچۈن كۆپەيتىش مەقسىدىدە ۋە كىشىلەرنىڭ قولىلىرىغا قاراپ قالماسلىق مەقسىدىدە باققان بولسا، ئاندىن ئات تىجارىتىدىكى ئاللانىڭ ھەققى بولغان زاكاتىنى ئادا قىلسا، ئاتنى جىهاد ئۈچۈن ئىشلىتىشنى ئۇنتۇمىسا ۋە ئۇنىڭغا كوتىرەلمەيدىغان يۈك ئارتمىسا، بۇنداق ئادەم ئۈچۈن ئات كەمبەغەللىكتىن دالدا بولىدۇ. ئەگەر ئاتنى ماختانچاقلىق قىلىش ئۈچۈن، رىيا ئۈچۈن ۋە ئەھلى ئىسلام بىلەن دۈشمەنلىشىش ئۈچۈن باققان بولسا، مۇنداق ئادەم ئۈچۈن ئات گۇنا ئېلىپ كېلىدۇ.

167) كىشىلەردىن پۇل - مال ئالغان ئادەم توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى قايتۇرۇش نىيىتى بىلەن كىشىلەردىن قەرز ئالسا، ياكى باشقا ئۇسۇل بىلەن پۇل - مال ئالسا، ئۇنىڭ نىيىتى توغرا بولغانلىقى ئۈچۈن، ئاللا مەرھەمەت قىلىپ، ئۇنىڭ قايتۇرۇشنى ئوڭايلاشتۇرۇپ بېرىدۇ. كىمكى كىشىلەرنىڭ پۇل - مېلىنى قايتۇرماسلىق نىيىتى بىلەن ئالسا، ئېلىنغان پۇل - مالنى ئاللا توزۇتۇۋېتىدۇ①.

168) رەسۇلۇللانىڭ قەرزدىن پانا تىلىگەنلىكى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر

---

① تۇرمۇشنى تىرىپسىن قىلىدۇ، قىيامەت كۈنى جازالايدۇ دېگەن مەنىدە.

ئەلەيھىسسالام نامازنىڭ ئاخىرىدا: ئى ئاللا، ساڭا سىغىنىپ گۇنا ئىش-
لاردىن ۋە قەرزدار بولۇپ قېلىشتىن پانا تىلەيمەن، دەپ دۇئا
قىلاتتى.

169) پۇل-مالنى ئىسراپ قىلىشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا

مۇغىرە ئىبنى شۇئبە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالا سىلەرگە ئاناڭ-
لارنى قاخشىتىشنى، قىزلىرىڭلارنى تىرىك كۆمۈشنى، بېرىشكە تېگىش-
لىك بولغان نەرسىلەرنى بەرمەسلىكنى، كىشىلەرنىڭ نەرسىلىرىنى
ناھەق يول بىلەن ئېلىشىڭلارنى ھارام قىلدى، ئاللا سىلەرنىڭ قۇرۇق
پاراڭ سېلىشىڭلارنى، كۆپ سوئال سورىشىڭلارنى ۋە پۇل-مالنى
ئىسراپ قىلىشىڭلارنى يامان كۆردۇ.

170) زۇلۇم ۋە ناھەقچىلىقلاردىن قىساس ئېلىش توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مومىن بەندىلەر دەۋزەخ
ئۈستىدىكى پىلسىرات كوۋرۇكىدىن ئۆتۈپ بولغاندىن كېيىن، ئۇلار
دەۋزەخ بىلەن جەننەت ئارىسىدىكى چوڭ بىر جايدا توختىتىپ قويۇ-
لۇپ، ئۇلارنىڭ دۇنيادىكى چاغلىرىدا بىر بىرىدە قالغان قىساسلىرى
ۋە ھەقلىرى ئېلىپ بېرىلىدۇ، قىساس ۋە غەيرىلەرنىڭ ھەقلىرى
ئېلىپ بېرىلىپ، گۇنادىن پاك بولغاندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ جەننەتكە
كىرىشكە رۇخسەت قىلىنىدۇ. ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئەھلى

جەننەت بولغان ئادەم ئۆزىنىڭ جەننەتتىكى جايىنى دۇنيادىكى ماكا-
نىدىنمۇ ياخشىراق تونۇيدۇ.

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيە-
ھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئاللاتائالا
قىيامەت كۈنى مومىن بەندىسىنى ئۆزىگە يېقىن قىلىپ، رەھمىتىگە
سازاۋەر قىلىپ، ئۇنى دالدىغا ئېلىپ، پالانى گۇناھىڭنى بىلەمسەن،
پوكۈنى گۇناھىڭنى بىلەمسەن؟ دەپ سورايدۇ. بەندە، ھەئە، بىلىمەن،
ئى رەببىم، دەيدۇ. بەندە ئۆزىنىڭ گۇناھلىرىغا ئىقرار قىلىپ، ئەمدى
ھالاك بولدۇم دەپ تۇرغاندا، ئاللا ئۇنىڭغا گۇناھلىرىڭنى دۇنيادىكى
چېغىڭدا ئاشكارىلىمىغان ئىدىم، بۈگۈن بولسا سېنى مەغپىرەت قىلدىم
دەپ، ياخشىلىقلار يېزىلغان نامە-ئەمالىنى ئۇنىڭ قولىغا بېرىدۇ.
كاپىرلار بىلەن مۇناپىقلارغا كېلىدىغان بولساق، ئۇلارغا قارىتا،
پەرىشتىلەر، پەيغەمبەرلەر، ئىنسانلار ۋە جىنلاردىن ئىبارەت گۇۋا-
چىلار: بۇلار ئۆزلىرىنىڭ پەرۋەردىگارىغا ئىشەنمىگەن كاپىرلاردۇر،
كاپىرلار چوقۇم ئاللانىڭ غەزىۋىگە دۇچار بولىدۇ، دەيدۇ.

173) مۇسۇلمان مۇسۇلماننىڭ قېرىندىشى ئىكەنلىگى، ئۆزئارا ياردەمدە ۋە يار-يۆلەكتە بولۇشى لازىملىقى توغرىسىدا

ئىبنى ئۇمەردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام
مۇنداق دىگەن: مۇسۇلمانلار ئۆزئارا قېرىنداش①، بىر بىرىگە زۇلۇم

① ئۇنى زىيان-زەخمەتكە ئۇچراشتىن قوغدايدۇ، ياكى ئۇنىڭ بېشىغا
بىرەر مۇسىبەت كەلسە، تەسەللى بېرىدۇ ۋە ياردەمدە بولىدۇ، دىگەن مەنىدە.

قىلمايدۇ ۋە بىر بىرىنى تاشلىۋەتمەيدۇ، كىمكى مۇسۇلمان قېرىندىشى-نىڭ ھاجىتىدىن چىقسا، ئاللا ئۇنىڭ ھاجىتىدىن چىقىدۇ، كىمكى مۇسۇلمان قېرىندىشىنىڭ بېشىغا كەلگەن ئېغىرچىلىقنى كۆتىرىۋەتسە، ئاللا ئۇنىڭ بېشىغا كەلگەن قىيامەت كۈنىنىڭ ئېغىرچىلىقلىرىدىن بىر ئېغىرچىلىقنى كۆتىرىۋېتىدۇ، كىمكى بىر مۇسۇلماننىڭ ئەيىۋىنى ياپسا، قىيامەت كۈنى ئاللا ئۇنىڭ ئەيىۋىنى ياپىدۇ.

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: دىنىي قېرىندىشىڭ زۇلۇم قىلسىمۇ، زۇلۇمغا ئۇچرىسىمۇ، ئۇنىڭغا ياردەم بەرگىن. دېدى. بىرسى قوپۇپ: ئى رەسۇلۇللا، زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىغىغۇ ياردەم بېرەرمىز، زۇلۇم قىلغۇچىغا قانداق ياردەم بېرىمىز؟ دېۋىدى، رەسۇلۇللا ئۇنىڭ زۇلمىنى چەكلىشىڭ كېرەك، دېدى.

174) زۇلۇمنىڭ قاراڭغۇ-زۇلمەت بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: زالىمغا ئۆزىنىڭ قىلغان زۇلمى قىيامەت كۈنى قاراڭغۇ-زۇلمەت بولىدۇ.

175) ئۆستىدە بىراۋنىڭ ھەققى قالغان كىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئۆزىدە بىراۋنىڭ مەنىۋى ياكى ماددى ھەقـقى① قالـغان بولسا، ئۇنى قىيامەت كۈنىگە قالدۇرماي مۇشۇ دۇنيادا رازى قىلىـۋەتسۇن، زۇلۇم قىلغۇچى ئادەم ھەق ئىگىسىنى بۇ دۇنـيادا رازى قىلىۋەتمەي ئاخىرەتـكە قالدۇرسا، زۇلۇم قىلغۇچىنىڭ ياخشى ئەمەلـلىرىدىن ھەق ئىگىسىنىڭ قانچىلىك ھەققى بولسا شۇنچىلـىك ئېلىپ بېرىلىدۇ. زۇلۇم قىلغۇچىنىڭ ياخشى ئەمەلـلىرى بولـمىسا، ھەق ئىگىسىنىڭ گۇنالىرىدىن ئېلىنىپ زۇلۇم قىلغۇچىغا يۈكلىنىدۇ.

176) كىشىنىڭ زېمىنىنى تارتىۋالغان ئادەم توغرىسىدا

سەئىد ئىبنى زەيد رەزىيەلـلاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى كىشىنىڭ زېمىنىنى تارتىۋالسا، قىـيامەت كۈنى ئۇ شۇ زېمىنى يەتتە قەۋەت قەرىـگىچە كوتىرىشكە زورلىنىدۇ.

177) دەۋاسىدا قاتتىق ئادەم توغرىسىدا

ئائىشە رەزىـيەلـلاھۇ ئەنـھا رىـۋايەت قىلـدۇكى، پەيـغەمـبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: دەۋاسـىدا قاتتىق ئادەمنى ئاللا ئەڭ يامان كورىدۇ.

---

① پۇل ـ مال، يارىـدار قىلـىش ھەتـتا بىر كاچات ئۇرۇۋېشـمۇ بۇنىڭ دائىرىسىگە كىرىدۇ.

ئۇممۇ سەلەمەنىڭ قىزى زەينەپتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، زەينەپكە ئانىسى ئۇممۇ سەلەمە مۇنداق دەپ بەرگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام ئۇيىنىڭ ئىشىگى ئالدىدا دە ـ تالاش قىلىشىۋاتقان ئادەملەرنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ، ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقىپ: مەن بولسام بىر ئىنسانمەن، مېنىڭ ئالدىمغا دە ـ تالاش قىلغان ئادەملەر كېلىدۇ، بىرىڭلاردىن بىرىڭلار گەپكە ئۇستا بولۇشۇڭلار مۇمكىن، شۇنىڭ بىلەن مەن گەپكە ئۇستا ئادەمنىڭ گېپىنى راست دەپ قېلىپ، ئۇنىڭ پايدىسىغا ھوكۇم قىلىپ قېلىشىم مۇمكىن، مەن بىر كىشىنىڭ پايدىسىغا بىرەر مۇسۇلماننىڭ ھەققىنى بۇيرۇپ قويغان بولسام، بۇ ھەق بىر پارچە ئوت ھىساپلىنىدۇ، بۇ ئوتنى خالىغان ئادەم ئالسۇن، خالىغان ئادەم قويسۇن. دىدى.

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: مۇنداق توت خىسلەت بار، كىمدە مۇشۇ توت خىسلەت بولىدىكەن، ئۇلارنى تەرك ئەتمىگىچە ئۇ مۇناپىق ھىساپلىنىدۇ. كىمدە مۇشۇ توت خىسلەتتىن بىرى تېپىلىدىكەن، ئۇنى تەرك ئەتمىگىچە، ئۇنىڭدا مۇناپىقلىقتىن بىر خىسلەت بولغان بولىدۇ. بۇ توت خىسلەت: يالغان سوزلىمەك، ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلماق، قىلغان توختامنى بۇزماق، جىدەللەشكەندە ئاغرىنى بۇزماق.

180) زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ ئوز ھەققىنى ئېلىش توغرىسىدا

ئەبۇلخەيرنىڭ ئۇقبە ئىبنى ئامىردىن رىۋايەت قىلىشىچە، ئۇقبە مۇنداق دىگەن: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامغا: سەن بىزنى سىرتقا

ئەۋەتكەندە بىرەر قەۋمنىڭ ئارىسىغا بېرىپ چۈشسەڭ، ئۇلار سېنى كۈتمەيدۇ①، بۇ ھەقتە نېمە دەيسەن؟ دېدۇق. رەسۇلۇللا بىزگە: بىرەر قەۋمنىڭ ئارىسىغا بېرىپ چۈشسەڭلار، سىلەرنى مېھمانغا زورۇر بولغان نەرسىلەر بىلەن كۈتسە، ئۇلارنى قوبۇل قىلىڭلار، ئۇنداق قىلمىسا، مېھماننىڭ ھەققى بولغان تېگىشلىك نەرسىنى ئالساڭلار بولىدۇ، دېدى.

181) كىشىنىڭ ئۆز تېمىدىن خوشنىسىنىڭ پايدىلىنىشىنى توسماسلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشى ئۆزىنىڭ تېمىغا② خوشنىسىنىڭ ياغاچ قويۇۋېلىشىنى توسمىسۇن.

182) ئىشىك ئالدىدا ۋە كوچىلاردا ئولتۇرۇش توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كوچىلاردا ئولتۇرۇشتىن ساقلىنىڭلار دېگەندە، كىشىلەر: ئۇ يەرلەردە ئولتۇرماسلىق بولمايدۇ، چۈنكى كوچىلار بىزنىڭ ئولتۇرۇپ پاراڭ سېلىشىدىغان جايىمىز، دېيىشتى.

① يېمەك - ئىچمەك بەرمەيدۇ.

② شۇنداق قىلماي بولمايدىغان ۋە تامغا زىيان يەتمەيدىغان شارائىتتا شۇنداق قىلىش شافىئىنىڭ بۇرۇنقى قارىشىدا ۋاجىپ، كېيىنكى قارىشىدا مۇستەھەپ.

رەسۇلۇللا ئۇلارغا: كوچىلاردا يەنىلا ئولتۇرىۋېرىدىغان بولساڭلار، كوچىنىڭ ھەققىنى ئادا قىلىپ ئولتۇرۇڭلار، دېدى. ئۇلار: كوچىنىڭ ھەققى نىمە؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: كوچىنىڭ ھەققى ھارامدىن كۆزنى يىغىش، كىشىلەرگە ئەزىيەت يەتكۈزمەسلىك، سالام بەرگەنلەرنىڭ سالامىنى ئەلەيك ئېلىش، كىشىلەرگە ئەمرى-مەرۇپ، نەھىي-مۇنكەر قىلىش، دېدى.

183) يولدىكى زىيانلىق نەرسىلەرنى ئېلىپ تاشلىۋېتىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر ئادەم يولدا كېتىۋېتىپ، ئۇچرىغان تىكەنلىك بىر تال شاخنى يولدىن ئېلىپ تاشلىۋەتتى، ئاللا ئۇنىڭ بۇ ئەمىلىنى قوبۇل قىلىپ، ئۇنى مەغپىرەت قىلدى.

184) ئىگىسىنىڭ رۇخسىتىسىز ئېلىۋېلىنغان مال-مۈلۈك توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: زىنا قىلغۇچى كامىل مومىن بولغان ھالدا زىنا قىلمايدۇ، ھاراق ئىچكۈچى كامىل مومىن بولغان ھالدا ھاراق ئىچمەيدۇ، ئوغرىلىق قىلغۇچى كامىل مومىن بولغان ھالدا ئوغرىلىق قىلمايدۇ، كىشىلەرنىڭ ماللىرىنى بۇلىغۇچى

كامىل مومىن بولغان هالدا ئۇلارنى قارىتىپ قويۇپ تۇرۇپ ماللىرىنى بۇلىمايدۇ.

185) سەلىب (ناسارالارنىڭ قارىشىچە ئىسا ئەلەيھىسسالام ئېسىلغان ياغاچىنىڭ شەكلى.ــت) نىڭ چېقىلىشى ۋە چوشقىلارنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشى

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەرگە مەريەمنىڭ ئوغلى ئىسا چۈشۈپ ئادىل ھوكۇمران بولۇپ، سەلىبنى چېقىپ تاشلىغان، چوشقىلارنى ئۆلتۈر-گەن، جىزيە (ئىسلام دىنى ھوكۇمران جايلاردا غەيرى دىندىكىلەردىن ئېلىنىدىغان مەخسۇس باج.ــت)نى ئەمەلدىن قالدۇرغان، پۇل-مال ئېشىپ-تېشىپ تۇرغان ھەتتا ھېچكىم قوبۇل قىلىپ ئالمايدىغان بولغان چاغدا①، ئاندىن قىيامەت قايىم بولىدۇ.

186) پۇل-مېلىنى قوغداش يۈزىسىدىن ئۇرۇشقان ئادەم توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان: كىمكى ئۆزىنىڭ پۇل- مېلىنى قوغداش يولىدا ئۆلسە، ئۇ شەھىت ھېساپلىنىدۇ.

---

① ئۇلار قىيامەتنىڭ قايىم بولىدىغانلىقىنى بىلگەنلىكى ئۈچۈن ئالمايدۇ.

187) سەۋەنلىك، ئۇنتۇپ قالغانلىق توغرىسىدا ۋە ئەمەلنىڭ نىيەتكە باغلىق ئىكەنلىكى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھەر ئادەمگە ئۇنىڭ نىيەت قىلغان نەرسىسى بولىدۇ، سەۋەنلىك ۋە ئۇنتۇپ قېلىش بىلەن بىرەر ئىشنى قىلىپ سالغان ئادەمنى نىيەت قىلىپ قىلدى دىگىلى بولمايدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مېنىڭ ئۇممەتلىرىم كوڭلىگە كەلگەن يامان ئىشلارنى قىلمىسىلا ياكى سوزلىمىسىلا، مېنىڭ ئۈچۈن ئاللا ئۇلارنى كەچۈرىدۇ.

ئۇمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئەمەللەرنىڭ دۇرۇس بولۇشى نىيەتكە باغلىق، ھەر كىشىگە ئۇزىنىڭ نىيەت قىلغان نەرسىسى بولىدۇ. كىمكى ئاللانىڭ ۋە ئاللانىڭ پەيغەمبىرىنىڭ رازىلىغى ئۈچۈن ھىجرەت قىلغان بولسا، ئۇ ھىجرىتىدىن شۇنى تاپىدۇ؛ كىمكى بۇ دۇنيادا پۇل-مالغا ئېرىشىش ياكى بىرەر خوتۇن ئېلىش ئۈچۈن ھىجرەت قىلغان بولسا، ئۇنىڭ ھىجرىتى نىيەت قىلغان نەرسىسى ئۈچۈن بولغان بولىدۇ①.

① ھىجرەتنى ئاللا ئۈچۈن خالىس قىلغان ئادەم ئاللانىڭ ساۋابىغا ئېرىشىدۇ، ھىجرىتىدىن بۇ دۇنيالىق مەنپەئەتنى ياكى خوتۇن ئېلىشنى كوزلىگەن ئادەمنىڭ نېسىۋىسى شۇ بولۇپ، ئاخىرەتنىڭ ساۋابىغا ئېرىشەلمەيدۇ.

190) خىزمەتچىسى تاماق ئېلىپ كەلگەن كىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىرەركىمنىڭ خىزمەتچىسى تاماق ئېلىپ كەلسە، ئۇ ئۇنى ئولتۇرغۇزۇپ بىللە يېسۇن، خىزمەتچىسى بىلەن بىللە يېمىگەن تەقدىردىمۇ ئۇنىڭغا تاماقتىن ئاز-تولا ئېغىز تەگدۈرسۇن، چۈنكى ئۇ تاماق ئېتىشنىڭ جاپاسىنى تارتقان.

191) خىزمەتچىسىنى ئۇرۇش توغرا كەلگەندە يۈزىگە ئۇرماسلىق توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جەڭدە كاپىرلارنىڭ يۈزلىرىگە ئۇرماڭلار.

192) سوغىغا قىزىقتۇرۇش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى مۇسۇلمان ئاياللار، خوشناڭلار بەرگەن سوغىنى قوينىڭ تۇۋىقى چاغلىق نەرسە① بولسىمۇ ئاز كۆرمەي قوبۇل قىلىڭلار.

---

① گوشى ئاز بىر پارچە سوڭەك بولسىمۇ دېگەن بولىدۇ.

193) بەرگەن سوغىنى قايتۇرۇۋالماسلىق توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بەرگەن سوغىسىنى قايتۇرۇۋالغان ئادەم قەي قىلىپ بولۇپ قەي قىلغان نەرسىنى قايتا يىگەن ئىتقا ئوخشايدۇ، بىز مۇسۇلمانلار جامائەسى بۇنداق يامان ئىشتىن يىراق بولۇشىمىز لازىم.

194) ئايال كىشىنىڭ ئۆز ئېرىدىن غەيرىگە خەيرى-ساخاۋەت قىلىشى توغرىسىدا

ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قىزى ئەسمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا مۇنداق دىگەن: خەيرى-ساخاۋەت قىلغىن، سىقىپ تۇرۇۋالمىغىن، بۇنداق قىلساڭ ئاللا نەرسەڭنىڭ بەرىكىتىنى ئۇچۇرۇۋىتىدۇ ۋە ساڭا كوپ نەرسە بەرمەيدۇ. يىغىپ مۇمسىكلىك قىلمىغىن، بۇنداق قىلساڭ، ئاللا رىزقىڭنى تار قىلىپ قويىدۇ.

195) هەق گەپ قىلىش توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: هەق گەپ ئىگىسىنىڭ سوزلەشكە هەققى بار، سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا ئەڭ توغرا هوكۇم قىلىدىغان ئادەم ئەڭ ئوبدان ئادەمدۇر.

196) مومىن ئادەمنىڭ ناھەق ئىشقا گۇۋالىققا تارتىلسا گۇۋا بولماسلىقى توغرىسىدا

ئۇئمان ئىبنى بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مېنىڭ ئانام ئاتامدىن بىر قىسىم مېلىنى ماڭا بەخشەندە قىلىپ بېرىشنى سورىغان ئىدى. ئاتام دەسلەپتە ئۇنىمىغان بولسىمۇ، كېيىن ماڭا ئۇنى بەخشەندە قىلىپ بەردى. ئانام بۇ ئىشقا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى گۇۋا قىلمىغىچە رازى بولمايدىغانلىقىنى ئېيتتى، شۇنىڭ بىلەن ئاتام قولۇمدىن يېتىلەپ — بۇ چاغدا مېنىڭ بالا چېغىم ئىدى —، رەسۇلۇللانىڭ ھوزۇرىغا ئېلىپ باردى. ئاتام رەسۇلۇللاغا :بۇ بالىنىڭ ئانىسى بىنتى رەۋاھە بىر قىسىم مېلىمنى بۇ بالىغا بەخشەندە قىلىپ بېرىشىمنى سوراۋاتىدۇ، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇنىڭدىن باشقا بالاڭ بارمۇ؟ دەپ سورىدى. ئاتام: ھەئە، بار دەپ جاۋاپ بەردى. رەسۇلۇللا: ناتوغرا ئىشقا مېنى گۇۋالىققا تارتمىغىن، دېگەندەك بىر گەپنى قىلدى. ئەبۇ ھەرىزنىڭ شەئبىدىن قىلغان رىۋايىتىدە، رەسۇلۇللا ناتوغرا ئىشقا گۇۋا بولمايمەن دېگەن، دېيىلىدۇ.

ئىمران ئىبنى ھۇسەيىن رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئەڭ ياخشى كىشىلەر مېنىڭ دەۋرىمدە ياشىغان كىشىلەردۇر (ساھابىلەر كوزدە تۇتۇلىدۇ. — ت)، ئۇلاردىن قالسا ئۇنىڭدىن كېيىنكى دەۋردە ياشىغان كىشىلەردۇر (تابىئىنلار — ت) ئۇلاردىن قالسا ئۇنىڭدىن كېيىنكى دەۋردە ياشىغان كىشىلەردۇر (تەبئى تابىئىنلار — ت). ئىمران پەيغەمبەر

ئەلەيھىسسالام ئۆزىنىڭ دەۋرىدىن كېيىن ئىككى دەۋرنى تىلغا ئالدىمۇ ياكى ئۈچ دەۋرنىمۇ، بۇ يادىمدا يوق دەيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ: سىلەردىن كېيىن شۇنداق بىر خەلق كېلىدۇكى، ئۇلار خىيانەتكار، ئىشەنچسىز، ئۇزلىرى گۇۋالىق بېرىدىغان ئەمما گۇۋالىققا تارتىلمايدىغان، ئاللاغا قىلغان ۋەدىسىگە ۋاپا قىلمايدىغان ئادەملەردۇر. ئۇلار دۇنياغا بەكمۇ ھېرىس ۋە راھەتپەرەس كېلىدۇ، دىدى.

198) يالغان گۇۋالىق بېرىش توغرىسدا، كىشلەرنى ئەپلەشتۇرۇش مەقسىدىدە قىلىنغان يالغان گەپنىڭ يالغان ھىساپلانمايدىغانلىغى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام گۇنايى كەبىرە توغرىلىق سورالغان سوئالغا: ئاللاغا شېرىك كەلتۇرۇش، ئاتا-ئانىنى قاخشىتىش، ناھەق ئادەم ئولتۇرۇش ۋە يالغان گۇۋالىق بېرىش گۇنايى كەبىرە قاتارىغا كىرىدۇ، دەپ جاۋاپ بەردى. ئاللاتائالا قۇرئاندا: "يالغان گۇۋالىق بەر-مەيدىغان كىشلەر......" دەيدۇ.

ئۇقبەنىڭ قىزى ئۇممۇگۇلسۇمدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشلەرنى ئەپلەشتۇرۇش ئۈچۈن، يارىششقا پايدىلىق سوزلەرنى قىلغان ئادەم يالغانچى ھىساپلانمايدۇ.

200) جاۋاپكارنىڭ قەسەم كەلگەن يەردە قەسەم ئىچىشى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى بىرەر مۇسۇلمان ئادەمنىڭ پۇل ـ مېلىنى يۇلۇۋېلىش مەقسىدىدە يالغاندىن قەسەم ئىچسە، ئاللا ئۇنىڭغا دەرغەزەپ بولغان ھالدا مۇلاقات بولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا قىيامەت كۈنى ئۈچ تۈرلۈك ئادەم بىلەن سۆزلەشمەيدۇ، ئۇلارنى گۇنالىرىدىن پاك ـ لىمايدۇ، ئۇلارنى قاتتىق ئازاپلايدۇ. ئۇلار ــ يول ئۈستىدە ئېشىپ قالغان سۇيى تۇرۇپمۇ ئۇنى مۇساپىرغا بەرمىگەن ئادەم؛ ئىسلام خەلىپىسىگە بۇ دۇنيالىقىنى كوزلەپ بەيئەت قىلىپ، خەلىپە ئۇنىڭغا دىگىنىنى بەرسە مەمنۇن بولۇپ سادىق بولغان، دىگىنىنى بەرمىسە ئاغرىنىپ ۋاپاسىزلىق قىلغان ئادەم؛ ناماز ئەسرىدىن كېيىن مېلىنى بىر ئادەم بىلەن سودىلىشىپ، خېرىدار مۇنچە قىلغان ئىدى دەپ قەسەم ئىچىپ ساتقان ئادەم.

202) ۋەدىگە ۋاپا قىلىش، راستلىق ۋە ئىشەنچ توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇناپىقنىڭ بەلگىسى ئۈچ تۈرلۈك بولىدۇ. سۆزلىسە يالغان سۆزلەيدۇ، ئامانەتكە خىيانەت قىلىدۇ، ۋەدىسىگە ۋاپا قىلمايدۇ.

203) شەرىئەتتە يوق نەرسىلەرنىڭ قوبۇل قىلىنمايدىغانلىقى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى ئىسلام دىنىدا بولمىغان بىر ئىشنى پەيدا قىلسا، ئۇ نەرسە قوبۇل قىلىنمايدۇ.

204) كىشىلەرنى ئەپلەشتۈرۈپ قويۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىنسانىنىڭ بەدىنىدىكى ھەر بىر ئۇگە ئۇچۇن ئاللانىڭ نېمىتىگە شۈكرى قىلىش يۈزىسىدىن ھەر كۈنى سەدىقە بېرىش لازىم بولىدۇ، ئىنسانىنىڭ كىشىلەر ئارىسىدا ئادىل بولۇشى سەدىقە ھېساپلىنىدۇ①.

---

① ئاللاتائالا ئىنسانىنىڭ بەدىنىدىكى سوڭەكلەردە ئۇگىلەرنى يارىتىش بىلەن، سوڭەكلەرنى يىغىلالايدىغان، سوزۇلالايدىغان قىلدى. ئۇگىلەرنىڭ نازۇك ھەركەتلىرى ئەقىللەرنى ھەيران قالدۇرىدۇ، مانا بۇ ئىنسانلارغا بەرگەن ئاللانىڭ چوڭ نېمىتى، ئىنسان شۇنداق نېمەتنى ئىنئام قىلغان ئاللاغا شۈكرى قىلىش يۈزىسىدىن سەدىقە بېرىشكە توغرا كېلىدۇ. ئاللا ئىنسانلارنىڭ بۇ ۋەزىپىسىنى يەڭگىللىتىپ، كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا توغرا ئىش قىلىشقا ئوخشاش ئىشلارنى ئۇلار ئۇچۇن سەدىقە ئورنىدا قىلدى. ئىككى رەكئەت زۇھا نامىزى (كۈن تىكلەشكەندە ئوقۇلىدىغان نەپلى ناماز. — ت)مۇ سەدىقىنىڭ ئورنىنى باسىدۇ. قۇبا ئاھالىسى ئۇرۇشۇپ ئۇزئارا تاش ئېتىشقان چاغدا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يېنىدىكىلەرگە: يۈرۈڭلار، بېرىپ ئۇلارنى ئەپلەشتۈرۈپ قويايلى، دېگەن.

205) نكادا دۇرۇس بولمايدىغان شەرتلەر ۋە نادۇرۇس سودا توغرىسىدا

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دىگەن: سەھرادىن ئېلىپ كېلىنگەن مالنى شەھەرلىك ئادەم ساتسا بولمايدۇ①، خېرىدارنى قىزىقتۇرۇش ئۈچۈن يالغاندىن مالنىڭ باھاسىنى ئاشۇرماڭلار، كىشى ئۆزىنىڭ دىنىي قېرىندىشىنىڭ قىلغان سودىسىنى بۇزۇپ باھاسىنى ئاشۇرۇپ ئېلىۋالمىسۇن ۋە دىنىي قېرىندىشى پۈتۈشۈپ قويغان ئايالنى ئالىمەن دەپ سوز ئاچمىسۇن. ئايال كىشى ئۆزى تېگىش ئۈچۈن ئۆزىنىڭ ھەمشىرىسىنىڭ② ئۆيىنى بۇزۇپ، ئۇنىڭ ئېرىدىن ئۇنى قويۇۋېتىشنى تەلەپ قىلمىسۇن.

206) ئۆلىدىغان ۋاقتىدا قىلىدىغان سەدىقىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامغا بىر ئادەم كېلىپ: ئى رەسۇلۇللا، قايسى

---

① سەھرالىق ئادەم شەھەرگە مال ئېلىپ كىرىپ شۇ كۈنكى باھادا ساتماقچى بولغىنىدا، شەھەرلىك ئادەمنىڭ ئۇنىڭغا: مېلىڭنى مەندە قويۇپ قوي، ئاستا-ئاستا يۇقۇرى باھادا سېتىپ بېرىمەن دىگەنلىگى كوزدە تۇتۇلىدۇ.

② نەسەپ ياكى ئىمىلدەشلىك ياكى دىنىي جەھەتتىكى ھەمشىرە كوزدە تۇتۇلىدۇ. دىنسىز ئايالمۇ شۇ هوكۇم دائىرىسىگە كىرىدۇ.

خىلدىكى سەدىــقىنىڭ پەزىلىــتى ئارتۇق بولــدۇ؟ دەپ سورىــدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جاۋاپ بېرىــپ: تېــنىڭ ساق، پۇل ـ مالــغا ئامراق، باي بولۇشنى ئۈمىت قىلىپ تۇرغان، پەقىرلىقــتىن قورقۇپ تۇرغان ۋاقتىڭدا قىلغان سەدىقەڭــنىڭ پەزىــلىتى ھەممىــدىن ئارتۇق بولىدۇ، سەدىقە بېرىشنى كېچىكتۈرمىگىن. جان ھەلقۇمغا يەتكەندە پالانىغا مۇنچىلىك بېرىڭلار دېگىنىڭ بىلەن، بۇ چاغدا مال باشقىلار ـ نىڭ قولىغا ئۆتۈپ كەتكەن بولىدۇ.

207) خىش ـ ئەقرىبالىرىغا سەدىقە قىلغان كىشى توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەي ـ ھىسسالام ئەبۇ تەلھە زەيد ئىبنى سەھــلىگە①: بېغىڭــنى كەمــبەغەل تۇققانلىرىڭغا بەرگىن دېــگەن، ئىــدى. شۇنىڭ بىلەن ئەبۇ تەلھە②

---

① "ياخــشى كورگەن نەرسەڭــلارنى بەرمىگــچە ھەقــقى ياخــشىلىقنىڭ ساۋابىغا ئېرىشەلمەيسىلەر" دېگەن ئايەت نازىل بولغاندا، ئەبۇ تەلھە: رەببىمىز بىزدىن ماللىرىمىزدىن سەدىقە قىلىشنى سوراپتۇ. ئى رەسۇلۇللا، گۇۋا بولغىنى ـ كى، بېغىم بەيرەھانى خۇدا يولىدا بېرىۋەتتىم، دېگەن.

② ئەبۇ تەلھە مەدىنە بويىچە ئەنسارلار ئىچىدە پۇل ـ مېلى ۋە خورمىزار ـ لىغى ئەڭ كوپ ئادەم ئىدى. مال ـ مۈلــكى ئىچىدە ئۇ بېغى بەيــرەھانى ئەڭ ياخشى كورەتتى. ئەبۇ تەلھە بۇ بېغىنى ئاللانىڭ رازىلىقىنى ۋە ئاخــرەتلىك قورامساق بولۇپ قېلىشنى ئۈمىت قىلىپ ئاللا يولىدا سەدىقە قىلىپ بېرىۋەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ھەي ـ ھەي، بۇ بېغىڭ قۇت ئاتتى، بۇ بېغىڭ قۇت ئاتتى، مېنىڭچە ئۇنى خىش ـ ئەقرىبالىرىڭغا بەرسەڭ دەيمەن، دېدى. پەيغەمـ ـ بەر ئەلەيھىسسالام بەيرەھاغا كىرىپ تۇراتتى، ئۇنىڭدا سايىدايىــتى ۋە ئۇنىڭ سۇيىدىن ئىچەتتى.

بەيرەھا دەپ ئاتالغان بىغىنى ھەسسان ئىبنى سابىت بىلەن ئۇبەي ئىبنى كەئبىگە بىرىۋەتتى.

208) يىتىملەرنىڭ مېلىنى يېۋېلىشنىڭ يەتتە خىل ھالاكەتلىك گۇناھ قاتارىغا كىرگۈزۈلگەنلىكى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەتتە خىل ھالاكەتلىك گۇناھدىن ساقلىنىڭلار دېگەندە، ئى رەسۇلۇللا، ئۇلار قايسى گۇناھلار دەپ سورىغان كىشىلەرگە: ئاللاغا شېرىك كەلتۈرمەك، سېھىرگەرلىك قىلماق، ناھەق ئادەم ئۆلتۈرمەك، جازانىخورلۇق قىلماق، يىتىمنىڭ① مېلىنى يەۋالماق، غازاتتىن قاچماق②، ئىپپەتلىك، پاك مۇسۇلمان ئاياللارغا بوھتان چاپلىماق دېگەن.

209) جىھادنىڭ ئەۋزەللىكى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جىھادنىڭ ئەۋزەللىكى توغرا رەۋىشتە قىلىنغان ھەجدۇر.

210) كىمنىڭ ئەڭ ياخشى ئادەم ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

---

① بالاغەتكە يەتمەي تۇرۇپ ئاتىسى ئۆلۈپ كەتكەن بالا كوزدە تۇتۇلىدۇ.

② جىھاددىن ۋە ئاللانىڭ دىنىغا ياردەم بېرىشتىن قاچماق.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام، ئەڭ ياخشى ئادەم كىم دەپ سورىغان كىشىگە: جېنى بىلەن، مېلى بىلەن ئاللا يولىدا جىھاد قىلغان مۇسۇلمان ئادەم، دېگەن. ئاندىن قالسىچۇ؟ دەپ سورىغۇچىغا، بىر تاغنىڭ ئارىسىغا① كىرىۋېلىپ، تەقۋادارلىق قىلغان، كىشىلەرگە زىيان-زەخمەت يەتكۈزمىگەن ھالدا ياشايدىغان ئادەم② دېگەن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دەپ ئېيتقانلىقىنى ئاڭلىدىم دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: ئاللانىڭ يولىدا جىھاد قىلغۇچى (ئاللا ئۇزىنىڭ يولىدا خالىس جىھاد قىلغان كىشىنى ئوبدان بىلىدۇ) خۇددى كۈندۈزى روزا تۇتۇپ كېچىسى ئۇخلىماي ئىبادەت قىلغان ئادەمگە ئوخشايدۇ. ئاللاتائالا ئاللا ئۇچۇن جىھاد قىلغۇچىنى شەھىت بولغان ھامان جەننەتكە كىرگۈزۈشكە ياكى ئۇنى ساۋاپ بېرىپ سالامەت قايتۇرۇشقا يا غەنىمەت

---

① تاغنىڭ ئارىسى دېگەندە خىلۋەت، خالىي جاي كۆزدە تۇتۇلىدۇ، مەسچىت ۋە ئۆيلەرگە ئوخشاش، كىشىلەردىن خالىي جايلارنىڭ ھەممىسى شۇنىڭغا كىرىدۇ.

② خىلۋەتتە بولۇشنىڭ پەزىلىتى شۇكى، كىشى ئۇنىڭدا غەيۋەت-شىكايەت ۋە بىھۇدە سۆز قاتارلىقلاردىن خالىي بولىدۇ، كىشىلەرگە ئارىلاشقاندا يۇقۇرقىدەك ئەھۋاللار يۈز بەرگەن شارائىتتا، خىلۋەتتە بولغان ياخشى، ئۇنداق بولمىسا، كۆپچىلىك ئۇلىمالارنىڭ قارىشىچە، كىشىلەرگە ئارىلىشىپ ئۆتكەن ئەۋزەل. ئۇلارنىڭ بۇ جەھەتتىكى ئاساسى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان مۇنۇ ھەدىستۇر: كىشىلەرگە ئارىلىشىپ ئۇلاردىن يەتكەن ئەزىيەتلەرگە سەۋرى-تاقەت قىلىپ ئۆتكەن مۇسۇلماننىڭ ئېرىشىدىغان ساۋابى كىشىلەرگە ئارىلاشمايدىغان ۋە ئۇلاردىن يەتكەن ئەزىيەتلەرگە سەۋرى-تاقەت قىلالمايدىغان مۇسۇلماننىڭكىگە قارىغاندا چوڭ بولىدۇ.

ۋە ساۋاپ بىلەن سالامەت قايتۇرۇشقا كېپىل.

212) جىھاد قىلغۇچى غازىيلارنىڭ ۋە ئاللا يولىدا شەھىت بولغانلارنىڭ مەرتىۋىلىرى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كىمكى ئاللاغا ۋە ئاللانىڭ پەيغەمبىرىگە ئىمان كەلتۈرىدىكەن، پەرز نامازلارنى ئوقۇيدىكەن، رامىزان روزىسىنى تۇتىدىكەن، مەيلى ئۇ ئادەم جىھاد قىلسۇن، مەيلى تۇغۇلغان ئۆيىدە ئولتۇرسۇن، ئاللا ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزۈشنى ئۈستىگە ئالىدۇ، دېدى. ئى رەسۇلۇللا، بۇنىڭ بىلەن كىشىلەرگە بىشارەت بەرمەمدۇق دېگەن كىشىگە ئۇ: جەننەتتە يۈز خىل دەرىجە بار، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئاللا ئۇنىڭ يولىدا جىھاد قىلغانلار ئۈچۈن تەييارلىدى. بىر دەرىجە بىلەن يەنە بىر دەرىجە ئاسمان بىلەن زېمىندەك پەرق قىلىدۇ، ئاللادىن سورىغان چېغىڭلاردا فىردەۋسىنى سوراڭلار، چۈنكى فىردەۋس جەننەتنىڭ ئەڭ ياخشىسى ۋە ئەڭ ئالىيسىدۇر، دېگەن. ئەبۇ ھۇرەيرە: رەسۇلۇللا، فىردەۋسنىڭ ئۈستىگە ئاللانىڭ ئەرشى جايلاشقان، شۇ فىردەۋستىن جەننەتنىڭ ئۆستەڭلىرى ئېتىلىپ چىقىدۇ دېگەن گەپنىمۇ قىلغاندەك تۇرىدۇ، دەيدۇ.

سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كېچىسى كوردۇمكى، ئىككى پەرىشتە كېلىپ مېنى جەننەتكە ئېلىپ چىقىپ، ئەڭ چىرايلىق، ئەڭ ئازادە بىر قوراغا ئېلىپ كىردى، بۇنىڭدىن چىرايلىق

قورانى كورمىگەن ئىدىم، ئۇلار ماڭسا، بۇ بولسا شەھىتلەرنىڭ تۇرىدىغان قوراسى دىدى.

214) ئاللانىڭ يولدا جىھاد قىلىپ يارىلانغانلارنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئاللانىڭ يولدا جىھاد قىلىپ يارىلانغانلىكى ئادەم بولىدىكەن (ئاللا ئۇزىنىڭ يولىدا يارىلانغان ئادەملەرنى ئوبدان بىلىدۇ)، ئۇ قىيامەت كۈنى يارىسىنىڭ رەڭگى قاننىڭ رەڭگىدە بولسىمۇ، ئۇنىڭدىن ئىپارنىڭ بويى كېلىپ تۇرغان ھالدا ھازىر بولىدۇ.

215) جەننەتنىڭ چاقناپ تۇرغان قىلىچلار ئاستىدا ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەبى ئەۋفا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىلىڭلاركى، جەننەت قىلىچلارنىڭ سايىسى ئاستىدىدۇر.

216) يىتەكچىمىز سۇلەيمان ئەلەيھىسسالامنىڭ جىھاد ئۈچۈن بالا تەلەپ قىلغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنـداق دىـگەن: داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى سۇلەيـمان ئەلەيھىســسالام، بۇگۇن كېـچە يۈز ياكى توقـسان توققۇز (يۈز ياكى توقسان توققۇز دېيىلگەنلىگى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان) خوتۇنۇمنىڭ ھەممىسىنى ئايلىنىپ چىقىـمەن، ئۇلار ھامىلدار بولۇپ ھەر بىرى ئاللانىڭ يولىدا جىھاد قىلىدىغان بىردىن قەھرىمان ئوغۇل تۇغۇپ بېرىدۇ، دەيدۇ. ئۇنىڭغا ھەمرا پەرىشتىلەر، خۇدا خالىسا، دېگىن دەيدۇ. سۇلايمان ئەلەيھىســسالام خۇدا خالىسا دېـمەيـدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇلاردىن ئاران بىرلا خوتۇن ھامىلـدار بولۇپ، يېـرىم ـ ياتا بالـىدىن بىرنى تۇغـىدۇ. ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئەگەر ئۇ خۇدا خالىسا دېگەن بولسا ئىـدى، خوتۇنلىرى تۇغۇپ، باللىرىـنىڭ ھەممـىسى قەھرىمانـلاردىن بولۇپ، ئاللانىڭ يولىدا جىھاد قىلغان بولاتتى.

217) قورقۇنچاقلىقتىن ۋە باشقىلاردىن پانا تىلەش توغرىسىدا

ئەنەس ئىبـنى مالىـك رەزىـيەللاھۇ ئەنـھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەپ دۇئا قىلاتـتى: ئى ئاللا، ساڭا سىغىنىپ، ئاجىزلىقـتىن، ھورۇنلۇقـتىن، قورقۇنچاقلىقـتىن، بەكـمۇ قېرىپ كېتىشتىن پانا تىلەيمەن، يەنە ھاياتلىقنىڭ پىتـنىلىرىدىن ۋە ئۆلۈمنىڭ پىتنىلىرىـدىن پانا تىـلەيـمەن، يەنە گور ئازاۋىـدىن پانا تىلەيمەن.

218) شەھىتنىڭ بەش تۈرلۈك بولىدىغانلىغى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيـرە رەزىيەلـلاھۇ ئەنـھۇدىن رىۋايەت قىلىنـىدۇكـى،

پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دىگەن: شەهىت بەش تۈرلۈك بولىدۇ: ۋابا بىلەن ئۆلگەن ئادەم، قوساق ئاغرىغى بىلەن ئۆلگەن ئادەم، سۇدا غەرق بولۇپ ئۆلگەن ئادەم، تام بېسىۋېلىپ ئۆلگەن ئادەم، ئاللا يولىدا جىهاد قىلىپ ئۆلگەن ئادەم.

219) خۇدالىق ئۈچۈن روزا تۇتۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاهۇ ئەنهۇ پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: كىمكى خۇدالىق ئۈچۈن بىر كۈن روزا تۇتىدىكەن، ئاللا ئۇنىڭ ۋۇجۇدى بىلەن دەۋزەخنىڭ ئارىلىغىنى يەتمىش يىللىق مۇساپىدەك ئۇزاق قىلىدۇ.

220) ئاللانىڭ يولىدا پۇل-مال سەرپ قىلىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام: كىمكى ئاللانىڭ يولىدا بىر جۈپ نەرسە بېرىدىكەن①، ئۇنى جەننەتنىڭ هەر بىر ئىشىگىنىڭ ئىشىك باقارى، هەي پالانى، بېرى كەلگىن، دەپ چاقىرىدۇ، دىگەن. ئەبۇ بەكرى:

---

① ئاللانىڭ يولىدا قىلىنغان غازاتقا، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ هەدىسلىرىنى تارقىتىشقا، خەيرىيەت ئىشلىرىغا ۋە بىلىم يۇرتلىرى قۇرۇشقا سەرپ قىلىنغان پۇل-ماللارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئى رەسۇلۇللا، مۇنداق ئادەمگە قورقۇنچ يوق ئىكەن-غۇ؟ دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سېنىڭ چوقۇم شۇلارنىڭ جۈملىسىدىن بولۇشۇڭنى ئۈمىت قىلىمەن، دېگەن.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنبەردە تۇرۇپ: مەندىن كېيىن قالغان چېغىڭلاردا زېمىننىڭ نېمەتلىرىنىڭ سىلەرگە يۈزلىنىشىدىن قورقىمەن، دېدى. ئاندىن دۇنيانىڭ زىبۇ-زىننەتلىرىنى تىلغا ئېلىپ ئۆتتى، زېمىننىڭ نېمەتلىرىنى تىلغا ئېلىشقا باشلاپ، دۇنيانىڭ زىبۇ-زىننەتلىرىنى قايتا تىلغا ئالدى. بىر ئادەم قوپۇپ، ئى رەسۇلۇللا، نېمەت دېگەن يامانلىق ئېلىپ كېلەمدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام گەپ قىلماي جىم تۇردى. بىز ئۇنىڭغا ۋەھيى كېلىۋاتىدىغۇ دېيىشتۇق. بۇ چاغدا كىشىلەر خۇددى باشلىرىغا قۇش قونغاندەك جىم تۇرۇشتى①. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يۈزىدىكى تەرنى ئېرتىۋېتىپ، ھېلى سوئال سورىغان ئادەم قېنى، پۇل-مال ياخشىمۇ؟ دېگەن سۆزنى ئۈچ قېتىم تەكرارلىغاندىن كېيىن: ھەقىقى ئۆز جايىدا سەرپ قىلىنغان پۇل-مال ئەلۋەتتە ياخشىلىق ئېلىپ كېلىدۇ، بۇ ھەقتە مۇنداق ئىككى مىسال كەلتۈرەي، بەزى ھايۋانلار ئوت-چۆپنى جىق يېۋېتىپ، ئۇنى سىڭدۈرەلمەي قوسىقى ئېشىپ ئۆلىدۇ②، ياكى ئۆلۈشكە ئاز قالىدۇ، بەزى ھايۋانلار

① گويا ئۇلار باشلىرىغا قونغان قۇشنى تۇتۇۋېلىش ئۈچۈن مىدىرلىماي تۇرغاندەك تۇرۇشقان.

② ھايۋانلار تويۇپ كېتىپ ئىچى كەلمىسە، سىيەلمىسە، قوسىقى ئېشىپ كېسەل بولۇپ ئاخىرى ئۆلىدۇ.

ئوتلاپ قوسىغى تويغاندىن كېيىن، كۆنگە قاقلىنىدۇ، ماياقلايدۇ، سىيىدۇ، ئاندىن كېيىن بېرىپ يەنە ئوتلايدۇ، پۇل-مال دېگەنمۇ يېشىل نەرسىلەرگە ئوخشاش كۆرۈنۈشى چىرايلىق، تەمى شېرىن نەرسە، پۇل-مالنى ھالال يول بىلەن تېپىپ خۇدالىق ئۈچۈن خەيرىيەت ئىشلىرىغا، يېتىملەرگە، پەقىرلەرگە، مىسكىنلەرگە، مۇساپىرلارغا سەرپ قىلغان مۇسۇلمان ئۈچۈن مال نىمە دېگەن ياخشى يولداش، پۇل-مالنى ھارام يول بىلەن تاپقان ۋە تېگىشلىك ئورۇنلارغا سەرپ قىلمىغان كىشى يەپ تويمايدىغان① ئادەمگە ئوخشايدۇ، ئۇنىڭ پۇل-مېلى قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ زىيىنىغا گۇۋالىق بېرىدۇ، دېدى.

222) ئاللانىڭ ئۆز بەندىلىرىدىكى ھەققى توغرىسىدا

مۇئاز رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇفەير ئاتلىق ئېشىكىنىڭ ئارقىسىغا مىنگىشىپ كېتىۋاتاتتىم. ئۇ ماڭا: ئى مۇئاز، ئاللانىڭ ئۆز بەندىلىرىدىكى ھەققى نىمە ۋە بەندىلەرنىڭ ئاللادىكى ھەققى نىمە، بىلەمسەن؟ دېدى. مەن: بۇنى ئاللا ۋە ئاللانىڭ پەيغەمبىرى ئوبدان بىلىدۇ، دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللانىڭ ئۆز بەندىلىرىدىكى ھەققى ئاللاغا ئىبادەت قىلىش ۋە ئۇنىڭغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىك، بەندىلەرنىڭ ئاللادىكى ھەققى ئاللاغا شېرىك

① پۇل-مېلى كۆپەيگەنسېرى ئۇنىڭغا شۇنچە ھېرىس بولۇپ كېتىدۇ ۋە قولىدىكى نەرسىسىنى ئاز دەپ قارايدۇ.

كەلتۈرمىگەن ئادەمنى ئالـلانىڭ ئازاپلىماسلىغىــدۇر، دىــدى. مەن: ئى رەسۇلۇللا، كىشىلەرگە بۇنىڭ بىلەن بىشارەت بەرمەيمۇ؟ دىدىم. رەسۇلۇللا: بىــشارەت بەرمىــگىن، ئۇلار بۇنىڭغا يۆلىنىۋالمىــسۇن، دىدى.

223) ئۈچ نەرسىنى شۇم نەرسە دەپ قاراش توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنــھۇ پەيغەمــبەر ئەلەيھىسسالامــنىڭ مۇنــداق دىگەنلىگىــنى ئاڭلىــغان ئىــدىم دەيــدۇ: ئەگەر شۇمــلۇق مەۋجۇت بولىدىغان بولسا، ئۈچ نەرسىدە، ــ ئاتتا، ئايالدا، هويلىدا مەۋجۇت بولاتتى. (ئىسلامىيەتتىن ئىلگىرى ئەرەپلەر مەزكۇر ئۈچ نەرســنى شۇم نەرسە دەپ قارايتتى، بۇ شۇلارنىڭ هالــدىن هىكايە قىلىــپ ئېيتىلــغان سوز. ــ ت)

224) سەپەر ئۈستىدە هەمرىيىنىڭ يۈك ـ تاقلىرىنى ئارتىشىپ بەرگەن ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەلـلاهۇ ئەنهۇدىــن رىــۋايەت قىلىنىدۇكــى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دىــگەن: ئىنسان ئوز بەدىنىدىــكى هەر بىر ئۈگــىنىڭ شۈكرانىــسى ئۈچۈن هەر كۈنى سەدىــقە بىرىــپ تۈرۈشى لازىم، بىر كىشىنىڭ ئۇلاغقا مىنىشىگە ياردەملەشــسە ياكــى ئۇنىڭ يۈك ـ تاقلىرىنى ئارتىشىپ بەرسە، بۇ ئىش ياردەملەشكۈچــى ئۈچۈن سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ، ياخشى سوزمۇ، ناماز ئوقۇشقا ماڭغان هەر بىر قەدەممۇ سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ. كىشىگە يول كورسىتىــپ

قويۇشمۇ سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ.

225) دىن يولىدا جىھاد قىلىش ئۈچۈن تەييارلىنىپ دۈشمەننى كۈتۈپ تۇرۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

سەھل ئىبنى سەئد سائىدى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جىھاد ئۈچۈن تەييارلىنىپ بىر كۈن دۈشمەننى كۈتۈپ تۇرۇشنىڭ ئۇزى دۇنيادىن ۋە دۇنيادىكى نەرسىلەردىن ئارتۇقتۇر①. جىھادقا چىققان ئادەمنىڭ قامچىسىنىڭ جەننەتتىكى ئورنىمۇ دۇنيادىن ۋە دۇنيادىكى نەرسىلەردىن ئارتۇقتۇر. بەندىنىڭ كەچقۇرۇن ياكى ئەتىگەن تەرەپلەردە جىھادقا چىقىشى دۇنيادىن ۋە دۇنيادىكى نەرسىلەردىن ئارتۇقتۇر.

226) ئاجىزلارغا ھورمەت قىلىش توغرىسىدا

مۇسئەب ئىبنى سەئد رىۋايەت قىلىدۇكى، سەئد ئىبنى ئەبى ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇزىنى ئۇزىدىن تۆۋەن كىشىلەردىن ئۈستۈن دەپ قارىغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى ئاجىز كىشىلەرنىڭ بەركاتىدىن ئاللا سىلەرگە مەدەت قىلىپ تۇرىدۇ ۋە رىزقىڭلارنى بېرىپ تۇرىدۇ، دىگەن.

---

① چۈنكى دۇنيانىڭ نازۇ-نېمەتلىرى تۈگەيدۇ، ئاخىرەتنىڭ نازۇ-نېمەتلىرى تۈگىمەيدۇ.

227) كىشى قىلغان ئەمىلى بىلەن مەغرۇرلىنىپ كەتمەسلىكى توغرىسىدا

سەھل ئىبنى سەئد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر جەڭدە مۇشرىكلار بىلەن سوقۇشتى. بىر كۈنلۈك جەڭ ئاياقلاشقاندىن كېيىن، مۇسۇلمانلار ئۆز بارگاھلىرىغا قايتتى، مۇشرىكلارمۇ ئۆز بارگاھلىرىغا قايتتى. رەسۇلۇللانىڭ ساھابىلىرى ئىچىدە بىر ئادەم بولۇپ، ئۇ جەڭ مەيدانىدا كورگەنلىكى مۇشرىكنى قوغلاپ بېرىپ قىلىچى بىلەن چاپاتتى. ئۇنىڭ ھەققىدە بەزىلەر، بۈگۈن پالانى ئادەم سىزنىڭ ئارىمىزدا ئەڭ ئىشقا يارىدى، دېدى. رەسۇلۇللا: ئۇ ئادەم ھەقىقەتەن دەۋزىخىدۇر، دېدى. بۇ گەپ كىشىلەرنىڭ دىققىتىنى قوزغىدى. كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا بىرسى ئۇ قەيەرگە بارسا مەن شۇ يەرگە بارىمەن دەپ ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ماڭدى، شۇنىڭ بىلەن، ئۇ توختىسا توختىدى، ماڭسا ماڭدى. ئۇ ئادەم ئېغىر يارىلاندى ۋە ئاغرىققا چىدىماي تېزراق ئۆلۈۋالماقچى بولۇپ، قىلىچىنىڭ بىسىنى مەيدىسىگە قويۇپ بىر كۈچەپلا ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالدى. ھېلىقى ئەگىشىپ بارغان ئادەم رەسۇللانىڭ ھوزۇرىغا بېرىپ، گۇۋالىق بېرىمەنكى، سەن جەزمەن بەرھەق پەيغەمبەر ئىكەنسەن، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نىمە بولدى دېۋىدى، ئۇ: ھېلىقى ئادەمنى سەن بايا دەۋزىخى دېۋىدىڭ، مەن ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ ماڭغان ئىدىم، ئۇ ئېغىر يارىلىنىپ ئۆلۈشكە ئالدىراپ، قىلىچىنى مەيدىسىگە تىقىپ ئۆلۈۋالدى، دېدى. بۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېدى: بىر ئادەم قارىماققا ئەھلى

جەننەتنىڭ ئەملىنى قىلغاندەك كۆرۈنسىمۇ، ئەمما ئۇ ئەھلى دوزەخ-دۇر، يەنە بىر ئادەم قارىماققا ئەھلى دوزەختەك كۆرۈنسىمۇ، ئەمما ئۇ ئەھلى جەننەتتۇر①.

228) يەھۇدىلار بىلەن بولىدىغان ئۇرۇش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەر يەھۇدىلار② بىلەن ئۇرۇشقان ھەتتا ئارقىسىغا يەھۇدى يوشۇرۇنۇۋالغان تاش، ھەي مۇسۇلمان، ئارقامدا يوشۇرۇنۇۋالغان يەھۇدى بار، ئۇنى ئۆلتۈرگىن③ دەيدىغان ۋاقىت يىتىپ كەلمەستىن بۇرۇن قىيامەت قايىم بولمايدۇ.

229) تۈركلەر بىلەن بولىدىغان ئۇرۇش توغرىسىدا

ئەمر ئىبنى تەغلىبدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىس-

---

① نەۋەۋى مۇنداق دەيدۇ: بۇ ھەدىستە كىشى ئۆزىنىڭ قىلغان ئەمىلى بىلەن مەغرۇرلىنىپ، ئۇنىڭغا يۆلىنىۋالسا بولمايدىغانلىقى، چۈنكى تەقدىرگە ئاساسەن ئەھۋالىنىڭ ئۆزگىرىپ تۇرىدىغانلىقى، شۇنىڭدەك گۇناكار بەندە ئاللانىڭ رەھمىتىدىن نائۇمىت بولسا بولمايدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

② ئىسا ئەلەيھىسسالام ئاسماندىن چۈشكەندە دەججال بىلەن بىللە بولىدىغان يەھۇدىلار.

③ بۇنىڭدىن ئىسلام دىنىنىڭ ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ئىسا ئەلەيھىسسالام ئاسماندىن چۈشكىچە باقى ئىكەنلىكى كۆرۈلىدۇ. ئۇ دەججال بىلەن جەڭ قىلىپ ئۇنىڭ بىلەن بىر سەپتىكى يەھۇدىلارنى قىرىپ تاشلايدۇ.

سالام مۇنداق دىگەن: پۇتىغا چورۇق ۋە يۇڭدىن ئىشلەنگەن ئاياقلارنى كىيدىغان بىر خەلق بىلەن ئۇرۇش قىلىشىڭلار قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرىدىن بولىدۇ. يۈزلىرى خۇددى چەم بىلەن ئەستەرلەنگەن قالقاندەك كەڭ ۋە گوشلۇك① كەلگەن بىر خەلق بىلەن ئۇرۇش قىلىشىڭلار قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرىدىن بولىدۇ.

230) مۇسۇلمان باشلىقنىڭ گېپىنى ئاڭلاش ۋە ئۇنىڭ ئەمرىگە ئىتائەت قىلىشنىڭ ۋاجىپلىقى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىلغان ئۇرۇشى توغرىسىدا

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: گۇنا ئىشلارغا بۇيرۇمايدىغانلا بولسا، مۇسۇلمان باشلىقنىڭ② سۆزىنى ئاڭلاش ۋە ئۇنىڭ ئەمرىگە ئىتائەت قىلىش لازىم. ئەگەر ئۇلار گۇنا ئىشلارغا بۇيرۇيدىغان بولسا، ئۇلارنىڭ سۆزىنى ئاڭلاشقا ۋە ئەمرىگە ئىتائەت قىلىشقا بولمايدۇ.

ئۆمەر ئىبنى ئابدۇللانىڭ ئازاتكەردىسى ۋە كاتىۋى سالىم ئەبى نەزردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئابدۇللا ئىبنى ئەبى ئەفا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۆمەر ئىبنى ئابدۇللاغا مۇنداق دەپ يازغان:

---

① بەيزاۋى مۇنداق دەيدۇ: ئۇلارنىڭ يۈزىنىڭ كەڭ ۋە يۇمۇلاقلىقى قالقانغا، گوشلۇك ۋە تومپۇغى چەم تۇتۇلۇپ قېلىنلاشقان قالقانغا ئوخشىتىلغان. بۇ تۈركلەرنىڭ سۈپىتىدۇر.

② مۇسۇلمان ئەمىرلەر، خەلىپىلەر، ئۆلىمالار، قازىلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام غازاتتا ئەتىگەندە چىقمىغان چاغلاردا، كېچىكتۈرۈپ كۈن قايرىلغاندىن كېيىن چىقاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نۇتۇق سوزلەپ: ئى خالايىق، دۈشمەن بىلەن ئۇچرىششىنى ئارزۇ قىلىپ كەتمەڭلار①، ئاللادىن سالامەتلىك تەلەپ قىلىڭلار، دۈشمەن بىلەن ئۇچراشقان چېغىڭلاردا چىداملىق بولۇڭلار، بىلىڭلاركى، جەننەت قىلىچلارنىڭ سايىسى ئاستىدىدۇر، دىگەن. ئاندىن يەنە: ئى قۇرئاننى نازىل قىلغۇچى، بۇلۇتلارنى ماڭدۇرغۇچى، دۈشمەنلەر توپىنى مەغلۇپ قىلغۇچى ئاللا، دۈشمەنلەرنى مەغلۇپ قىلغىن ۋە بىزنى ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن غالىپ قىلغىن، دىگەن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۇممىتىمگە قىيىنچىلىق تۇغدۇرۇپ قويماي دىمىسەم②، مەن ئەۋەتكەن ھەرقانداق قوشۇندىن قېلىپ قالمىغان بولاتتىم، لېكىن چوڭ توگىلىرىم ۋە كىشىلەرنى مىنگۈزىدىغان ئۇلاقلىرىم يوق. غازاتقا مەن چىقىپ، ئۇلارنىڭ چىقالماسلىغى ماڭا ئېغىر تۇيۇلىدۇ. ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئاللا يولىدا غازات قىلىپ شەھىت بولسام، قايتا تىرىلىپ غازات قىلىپ يەنە شەھىت بولسام، يەنە قايتا تىرىلسەم دەيمەن③.

① چۈنكى ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولۇشىنى ئىنسان بىلمەيدۇ.

② غازاتقا چىقالمىسا ئۇلارنىڭ كوڭلى يېرىم بولىدۇ، چىقاي دىسە سەپەر لازىمەتلىكلىرىگە قادىر بولالمايدۇ.

③ بۇنىڭدىن رەسۇلۇللانىڭ ئىسلام دىنىنى ئۈستۈنلۈككە ئىگە قىلىش ۋە ئۇممىتىگە ئۇلگە بولۇش مەقسىدىدە، شۈكرى قىلغۇچىلارنىڭ ئەڭ ئەلا دەرىجىسىگە نائىل بولۇشقا ھىرىسلىغى چىقىدۇ. ئى ئاللا، بىزنى ئۇنىڭ سۈننىتى بويىچە ئىش قىلىشقا مۇۋەپپەق قىلغىن.

233) ۋاقىراپ تەكبىر ئېيتىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: بىز سەپەر ئۈستىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە ئىدۇق، كېتىپ بېرىپ بىرەر ئويمانغا چۈشكەن ۋاقتىمىزدا، ۋاقىراپ تەھلىل (لائىلاھە ئىللەللاھۇ دېيىش.ــت) ۋە تەكبىر ئېيتاتتۇق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئى خالايىق! ئاۋازىڭلارنى پەسلىتىڭلار، سىلەر گاسنى ۋە غايىپنى چاقىرىۋاتقىنىڭلار يوق، ئاللا سىلەر بىلەن بىللە، ئاللا ھەقىقەتەن ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، يېقىندۇر، ئاللانىڭ نامى مۇقەددەستۇر، ئەزەمەتى يۈكسەكتۇر① دەيتتى.

234) يولۇچىغا ۋە كېسەلگە ئۆيىدىكى چاغدىكى ۋە ساق چاغدىكى ئەمەللىرىنىڭ ساۋابى بولۇپ تۇرىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بەندىنىڭ كېسەل بولۇپ قالغان② ياكى سەپەر

---

① بۇنىڭدىن توۋلاپ زىكرى-دۇئا ئوقۇشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى چىقىدۇ.

② بىرەر مۇسۇلمان كېسەل بولۇشتىن بۇرۇن بىرەر ئىبادەتنى قىلىۋاتقان بولۇپ، كېسەللىك سەۋەبى بىلەن ئۇنى قىلالمىغان بولسا، كېسەل تۇسالغۇ بولمىسا ئۇنى داۋاملىق قىلىش نىيىتى بولسا.

ئۇستىدە بولغان① چېغىدىمۇ ئۇنىڭ ئۆيىدىكى چېغىدىكى، تېنى ساق چېغىدىكى ئەمەللىرىنىڭ ساۋابىدەك ساۋاپ بولۇپ تۇرىدۇ②.

235) يالغۇز يول مېڭىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى توغرىسىدا

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئەگەر كىشىلەر يالغۇز يول مېڭىشتىكى خەۋپ-خەتەرنى مەن بىلگەندەك بىلسە ئىدى، ھېچ ئادەم كېچىدە يالغۇز يول ماڭمايتتى.

236) خىرىستىيان ۋە يەھۇدىلاردىن مۇسۇلمان بولغانلارنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

سالىھ ئىبنى ھەي ئەبى ھەسەن شەئىدىن رىۋايەت قىلىدۇ، ئۇ ئەبۇ بۇردەدىن رىۋايەت قىلىدۇ، ئۇ ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇ،

---

①قىلىۋاتقان ئىبادىتىگە سەپەر توسقۇنلۇق قىلىپ ئۇنى قىلالمىغان بولسا.

②ئىبنى بەتتال: بۇ ھوكۇم نەپلى ئىبادەتلەرگە خاس بولۇپ، پەرز ئىبادەتلەر سەپەر ياكى كېسەل سەۋەبىدىن ساقىت بولمايدۇ دەيدۇ. ئىبنى مۇنىر: ساق بولىدىغان بولسا چوقۇم ئورۇنلايدىغان، كېسەللىك سەۋەبىدىن ھەممىسىنى ياكى بەزىسىنى ئورۇنلاشقا قۇدرىتى يەتمىگەن ئىبادەتلەرگىمۇ ئەمەلدە ئورۇنلىغاندەك ساۋاپ بولىدۇ، ھەتتا كېسەللىك سەۋەبى بىلەن پەرز نامازنى ئولتۇرۇپ ئوقۇغان بولسا، ئۇنىڭغا ئۆرە تۇرۇپ ئوقۇغاننىڭ ساۋابى بولىدۇ، دەيدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۈچ تۈرلۈك ئادەمنىڭ ئەجرى ئىككى ھەسسە بېرىلىدۇ. بىر ئادەمنىڭ بىر دىدىگى بولۇپ، ئۇنى ياخشى ئوقۇتۇپ ۋە ياخشى تەربىيىلەپ، ئاندىن كېيىن ئۇنى ئازات قىلىپ نىكايىغا ئالسا، بۇ كىشىگە ئىككى ھەسسە ئەجرى بېرىلىدۇ؛ خىرىستىيان ياكى يەھۇدىلار ئۆز پەيغەمبىرى ئىسا ياكى مۇساغا ئىمان كەلتۈرگەن بولۇپ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ماڭىمۇ ئىمان كەلتۈرسە، ئۇنىڭغا ئىككى ھەسسە ئەجرى بېرىلىدۇ. بىر قۇل ئاللانىڭ ھەققىنىمۇ ① ئادا قىلسا، خوجىسىغىمۇ سادىق بولسا ②، ئۇنىڭغىمۇ ئىككى ھەسسە ئەجرى بېرىلىدۇ.

237) ئەزىيەت يەتكۈزگۈچى جانىدارلارنى ئۆلتۈرۈشنىڭ ھۆكمى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان: پەيغەمبەرلەردىن بىرىنى بىر چۈمۈلە چېقىۋالغان، شۇنىڭ بىلەن، ئۇ چۈمۈلىلەرنىڭ ئۇۋىسىنى كويدۇرۇۋېتىشكە بۇيرۇغان، ئاللا ئۇنىڭغا ۋەھيى ئارقىلىق: سېنى چاقىقان بىر چۈمۈلە تۇرسا، ئاللاتائالاغا تەسبىھ ئېيتىپ تۇرغان پۈتۈن بىر ئەۋلاد چۈمۈلىنى كويدۇرۇپ تاشلىدىڭ، دىگەن③.

---

① ناماز، روزىغا ئوخشاش.
② خىزمىتىگە سادىق بولسا.
③ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام چۈمۈلىنى ۋە ھەسەل ھەرىسىنى ئۆلتۈرۈشنى مەنئى قىلغان.

238) سوقۇش ئۇستىدە دە ـ تالاش ۋە ئىختىلاپ قىلىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى توغرىسىدا

سەئىد ئىبنى بۇردە ئاتىسىدىن، ئاتىسى سەئىدنىڭ چوڭ ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇئاز بىلەن ئەبۇ مۇسا ئەشئەرىنى يەمەنگە ئەۋەتكەن چېغىدا، ئۇلارغا مۇنداق دېگەن: ئىشنى ئاسانلاشتۇرۇڭلار، قىيىنلاشتۇرماڭلار، كىشىلەرگە بىشارەت بېرىڭلار، ئۈركۈتۈۋەتمەڭلار، ئىناق بولۇڭلار، ئىختىلاپ قىلىشماڭلار.

239) ئەسىرلەرنى دۈشمەن قولىدىن ئاجرىتىۋېلىش توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەردىن ئەسىرگە چۈشۈپ قالغانلارنى دۈشمىنىڭلارنىڭ قولىدىن ئاجرىتىپ ئېلىڭلار، قوسىقى ئاچنى تويغۇزۇڭلار، كېسەلنى يوقلاڭلار.

240) غەنىمەتكە قارا ساناشنىڭ ھاراملىقى ۋە ئاللاتائالانىڭ "كىمكى غەنىمەتكە قارا سانايدىكەن، قىيامەت كۈنى قارا سانىغان نەرسىسى بىلەن بىللە ھازىر بولىدۇ" دېگەن سۆزى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كۈنى ئارىمىزدا تۇرۇپ غەنىمەتكە قارا ساناشــنى تىلغا ئېلىپ، بۇنىڭــغا ئەھمىيەت بېرىپ، ئۇنى چوڭ ئىش ساناپ مۇنداق دىدى: قىيامەت كۈنى بىرىڭلارنى شۇنداق ئۇچراتمىـ غايمەنــكى، ئۇ گەدىنىــگە مەرەپ تۇرغان قوي ئارتىلغان، كىشنەپ تۇرغان ئات ئارتىلغان ھالدا: ئى رەسۇلۇلــلا، ماڭا ياردەم بەرگىن، دەيدۇ. مەن ئۇنىڭغا: ئالــلانىڭ ئالدىدا سەن ئۈچۈن ھېچ نەرسىگە دال بولالمايمــەن①، ساڭا ئالــلانىڭ ئەمرىنى يەتــكۈزگەن ئىدىم (ئــۇ دۇنيادا. ــت) دەيــمەن. ئۇ گەدىــنىــگە بوقىراپ تۇرغان توگە ئارتىلغان ھالدا: ئى رەسۇلۇلــلا، ماڭا ياردەم بەرگىن دەيدۇ. مەن ئۇنىڭغا سەن ئۈچۈن ئاللانىڭ ئالدىدا ھېچ نەرسىگە دال بولالمايمەن، ساڭا ئالــلانىڭ ئەمرىنى يەتــكۈزگەن ئىدىم دەيــمەن. ئۇ گەدىنىگە ئالتۇن ـ كۈمۈش ئارتىلغان ھالدا: ئى رەسۇلۇللا، ماڭا ياردەم بەرگىن دەيدۇ. مەن ئۇنىڭغا: سېنىڭ ئۈچۈن ئاللانىڭ ئالدىدا ھېچ نەرسىگە دال بولالمايمەن، ساڭا ئاللانىڭ ئەمرىنى يەتكۈزگەن ئىدىم دەيمەن، ياكى ئۇ گەدىــنىگە لەپىلدەپ تۇرغان كىيىملەر ئارتىلغان ھالدا: ئى رەسۇلۇللا، ماڭا ياردەم بەرگىن دەيدۇ. مەن: سېنىڭ ئۈچۈن ئاللانىڭ ئالدىدا ھېچ نەرســگە دال بولالــمايمەن، ساڭا ئالــلانىڭ ئەمرىنى يەتكۈزگەن ئىدىم، دەيمەن.

① بۇ سوز غەنىمەتــكە قارا ساناشنى قاتتىق توساش ئۈچۈندۇر، بولمىسا رەسۇلۇللا گۇناكار بەندىلەرنى شاپائەت قىلغۇچىدۇر.

241) غەنىمەتنىڭ بەشتىن بىرى پەيغەمبەرنىڭ ۋە مىسكىنلەرنىڭ ئېھتىياجى ئۈچۈن ئىكەنلىكى ۋە پەيغەمبەرنىڭ ئەھلى سۇففە (مەدىنىدىكى پەيغەمبەر مەسچىدىدە يېتىپ قوپىدىغان بىر تۈركۈم ئۆي-ماكانسىز نامرات ساھابىلەر.—ت)، **يېتىم ئوغۇل، تۇل خوتۇنلارنىڭ مەنپەئەتىنى ئۆز مەنپەئەتىدىن ئەلا بىلىپ، غەنىمەتتىكى ئۆز ھەسسىسىنى ئۇلارنىڭ ئېھتىياجى ئۈچۈن سەرپ قىلغانلىقى توغرىسىدا**

ھەزرىتى ئەلى رىۋايەت قىلىدۇكى، ھەزرىتى پاتىمە ياغۇنچاقتا يارما تارتىپ قىينالغانلىقىدىن داتلايتتى. ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا غەنىمەتتىن بىر قۇل تەككەنلىكىنى ئاڭلاپ، ئۆزى ئۈچۈن خىزمەتچى سوراپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا باردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ئۇچرىشالماي، كېلىشتىكى مەقسىدىنى ئائىشىگە ئېيتىپ قويۇپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كەلگەندە ئائىشە پاتىمىنىڭ ئەھۋالىنى سۆزلەپ بەردى. ئەلى مۇنداق دەيدۇ: بىز ئۆيىمىزدە ئورۇن سېلىپ يېتىپ بولغان ئىدۇق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىرىپ كەلدى. بىز ياتقان يېرىمىزدىن تۇرۇشقا تەمشىلىۋىدۇق، ئۇ، مىدىرلىماڭلار، دەپ ئارىمىزغا كىرىپ ئولتۇردى، ھەتتا ئۇنىڭ كۆكرىكىمگە تەككەن پۇتىنىڭ سوغاقلىقىنى سەزدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە مۇنداق دىدى: سىلەرگە سورىغان نەرسەڭلاردىن ياخشىراق نەرسىنى كورسىتىپ بېرەيمۇ؟ سىلەر ئۇخلايدىغان ۋاقتىڭلاردا ئوتتۇز توت قېتىم ئاللاھۇئەكبەر، ئوتتۇز ئۈچ قېتىم ئەلھەمدۇلىللا، ئوتتۇز ئۈچ قېتىم سۇبھانەللا دەپ ئېيتىڭلار، ئەنە شۇلارنى ئېيتىش

سورىغان نەرسەڭلاردىن ئەلادۇر①.

مۇئاۋىيە ئىبنى ئەبى سۇفىيان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا كىمگە ياخشىلىقنى ئىرادە قىلسا، ئۇنى دىنني ئىلىملەرگە ئۇستا قىلىدۇ. ئاللا ئاتا قىلىپ بەرگۈچىدۇر، مەن بولسام پەقەتلا تەقسىم قىلىپ بەرگۈچىدۇرمەن. (ئاتا قىلىپ بىرىش ئاللاغا خاس سۈپەت، مەن بۇ سۈپەتكە لايىق ئەمەس، مەن يالغۇزلا ئاللا ئاتا قىلغان غەنىمەتلەرنى، ئىلىملەرنى ۋە كىشلەرنىڭ مىراسلىرىنى تەقسىم قىلىپ بىرىمەن دىگەن مەنىدە. ـ ت) بۇ ئۇممەت تاكى قىيامەت قايىم بولغانغا قەدەر ئۆز رەقىپلىرى ئۈستىدىن ئۈستۈنلۈك قازىنىپ تۇرىدۇ.

243) كوڭلى ئىسلامغا مايىل قىلىنغانلارغا ۋە باشقىلارغا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ غەنىمەتتىن ئالغان ئۆز ھەسسىنى بەرگەنلىگى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە كىتىپ باراتتىم، ئۇنىڭ ئۈچىسىدا چورىسى قوپال نەجران رىداسى② بار ئىدى. بىر ئەرابى

① يەنە بىر رىۋايەتتە ئىيتىلىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئەھلى سۇففىنىڭ قوساقلىرى ئاچلىقتىن تارتىشىپ كەتكەن تۇرسا، ئۇلارغا بىرىشكە بىر نەرسە تاپالماي ۋاتسام، سىلەرگە خىزمەتچى بەرمەيمەن، قۇللارنى سىتىپ پۇلىنى ئەھلى سۇففىگە بىرىمەن دىگەن.
② يەمەننىڭ نەجران دىگەن يىرىدە ئىشلىنىدىغان رىدا.

كېلىپ ئۇنىڭ رىداسىدىن سىلكىپ تارتقان ئىدى، قارىسام، ئۇنىڭ قاتتىق تارتقانلىقىدىن رىدانىڭ چورىسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ گەدىنىنى سۈرۈۋېتىپتۇ، ئاندىن ئەرابى ئۇنىڭغا: سېنىڭ قولۇڭدىكى ئاللانىڭ مېلىدىن ماڭا بەرگىن، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا قاراپ كۈلدى، ئاندىن ئۇنىڭغا بىر نەرسە بېرىشنى بۇيرۇدى①.

مۇھەممەد ئىبنى جۇبەير ئىبنى مۇتئىم رىۋايەت قىلىپ، ئاتام ماڭا مۇنداق دەپ بەرگەن دەيدۇ: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ھۇنەين غازىتىدىن قايتىپ كېلىۋاتاتتۇق، ئەرابىلەر رەسۇلۇللا-دىن غەنىمەت مال تەلەپ قىلىپ ئېسىلىۋېلىپ، ئۇنى بىر توپ كاۋچۇك دەرىخىگە قىستاپ باردى. دەرەخ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ رىدا-سىنى ئىلىۋالدى. ئۇ توختاپ تۇرۇپ مۇنداق دىدى: مېنىڭ رىدا-يىمنى بېرىڭلار، ئەگەر قولۇمدا تەھامەنىڭ دەرەخلىرىدەك كوپ مال بولسىمۇ، ھەممىسىنى ئەلۋەتتە سىلەرگە بولۇپ بېرەتتىم، ئاندىن مېنىڭ مۇمسىك، يالغانچى، قورقۇنچاق ئەمەسلىگىمنى بىلەتتىڭلار.

245) دۇنيا قوغلىشىش، يەھۇدى، ناسارا، مەجۇسلەردىن جىزيە ئېلىش توغرىسىدا

ئەمرى ئىبنى ئەۋف ئەنسارى رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەبۇ ئۇبەيدە ئىبنى جەرراھنى بەھرەيننىڭ جىز-

---

① بۇنىڭدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ناھايىتى مۇلايىملىقى، ئۆزىگە ۋە مېلىغا يەتكەن ئەزىيەتلەرگە قارىتا سەۋرچان ئىكەنلىگى چىقىدۇ.

يىسنى ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەھرەين ئاھالىسى بىلەن سۈلھى قىلغان ۋە ئۇلارغا ئەلا ئىبنى ھەزرەمىنى باشلىق قىلىپ تەيىنلىگەن ئىدى، ئەنسارلار ئەبۇ ئۇبەيدەنىڭ بەھرەيندىن مال ئېلىپ كەلگەنلىگىنى ئاڭلىدى. ئۇلار بامدات نامىزىغا كېلىپ نامازنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە ئوقۇدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازدىن قايتقاندا، ئۇلار ئۇنىڭ ئالدىنى توساشتى، رەسۇلۇللا ئۇلارنى كورۇپ كۇلۇمسىرەپ: ئەبۇ ئۇبەيدەنىڭ بىر نەرسە ئېلىپ كەلگەنلىگىنى ئاڭلىغان بولۇشۇڭلار كېرەك، دىدى. ئۇلار: شۇنداق، ئى رەسۇلۇللا، دىيىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەرنى خوشال قىلىدىغان نەرسە بىلەن شاتلىنىڭلار ۋە ئۇنى كۇتۇڭلار، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، سىلەرنىڭ يوقسۇل بولۇپ قېلىشىڭلاردىن قورقمايمەن، لېكىن، بۇرۇنقىلارنىڭ باي بولۇپ كەتكىنىدەك، سىلەرنىڭمۇ باي بولۇپ كېتىشىڭلاردىن، شۇنىڭ بىلەن بۇرۇنقىلارنىڭ بايلىققا ھەددىدىن ئارتۇق بېرىلىپ كېتىپ ھالاك بولغىنىدەك، سىلەرنىڭمۇ بايلىققا ھەددىدىن ئارتۇق بېرىلىپ كېتىپ ھالاك بولۇشۇڭلاردىن قورقىمەن①، دىدى.

① دۇنياغا بېرىلىپ كېتىشنىڭ كىشىنى دىنىي جەھەتتىن ھالاك قىلىدىغانلىغى كورسىتىلدۇ.

246) دۈشمەننىڭ خىيانەت قىلىشىدىن ساقلىنىش ۋە ئاللاتائالانىڭ ”ئەگەر ئۇلار سېنى ئالدىماقچى بولۇشسا، ئاللا ساڭا كۇپايە قىلغۇچىدۇر“ دېگەن سوزى توغرىسىدا

ئەۋف ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلدۇ: تەبۇك غازىتىدا مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كەلدىم. ئۇ ئەيلەنگەن تېرىدىن قىلىنغان بىر چېدىردا تۇراتتى. ئۇ: قىيامەتنىڭ ئالدىن بولىدىغان ئالامەتلىرىدىن ئالتىنى ساناپ كورگىن، ئۇلار بولسا مېنىڭ دۇنيادىن كېتىشىم، ئاندىن بەيتۇلمۇقەددەسنىڭ پەتھى قىلىنىشى، ئاندىن قوينىڭ ۋابا كېسىلىگە ئوخشاش، ئىچىڭلاردا كوپ يۈز بېرىدىغان ئۆلۈم①، ئاندىن پۇل-مالنىڭ كوپىيىپ كېتىشى②، ھەتتا بىرەر ئادەمگە يۈز تىللا بېرىلسە، بۇنى ئاز كورۈپ خاپا بولىدىغانلىقى، ئاندىن ھېچبىر ئەرەب ئائىلىسى خالى قالمايدىغان ئومۇمى پىتنىنىڭ يۈز بېرىشى③، ئاندىن كېيىن

---

① ھەزرىتى ئۆمەر خەلىپە بولغان دەۋردە يۈز بەرگەن ۋابادا ئۈچ كۈن ئىچىدە يەتمىش مىڭ ئادەم ئۆلگەن. رەسۇلۇللانىڭ ئالدىن بەرگەن بۇ خەۋىرى ئەنە شۇ، دېگەنلەرمۇ بار.

② ھەزرىتى ئوسمان خەلىپە بولغان دەۋردە نۇرغۇن جايلار پەتھى قىلىنغاندىن كېيىن مەيدانغا كەلگەن پاراۋانلىق.

③ ھەزرىتى ئوسماننىڭ ئۆلتۈرۈلۈشى پىتنىنىڭ باشلىنىشى ئىدى.

رۇمۇلۇقلار بىلەن سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا كېلىشىم تۈزۈلۈشى①، ئارقىدىنلا رۇملۇقلارنىڭ كېلىشىمنى بۇزۇپ، سىلەرنىڭ ئۈستۈڭلارغا ھەر بايراق ئاستىدا ئون ئىككى مىڭ ئەسكىرى بار سەكسەن بايراقلىق قوشۇن بىلەن كېلىشلىرىدىن ئىبارەت، دېدى.

247) مەيلى ياخشى ئادەمگە بولسۇن، مەيلى يامان ئادەمگە بولسۇن، قىلغان ۋەدىسىگە ۋاپا قىلماسلىقنىڭ گۇنا ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ۋەدىسىگە ۋاپا قىلمىغان ھەر بىر ئادەم ئۈچۈن قىيامەت كۈنى ۋاپاسىز دېگەن بايراق تىكىلىندۇ.

248) دەسلەپكى مەخلۇقاتلارنىڭ يارىلىشى توغرىسىدا

ئىمران ئىبنى ھۇسەيىن رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن تۆگەمنى ئىشىككە باغلاپ قويۇپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كىرگەن ئىدىم. ئۇنىڭ يېنىغا بەنى تەمىم قەبىلىسىدىن بىر تۈركۈم كىشىلەر كىرىپ كەلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا: ئى بەنى تەمىم خەلقى، بىشارەتنى قوبۇل قىلىڭلار②،

---

① ئۇرۇش توختىتىش كېلىشىمى.

② مەندىن جەننەتكە كىرىشڭلارغا سەۋەبچى بولىدىغان دىنىي مەسىلىلەرنى ئۆگىنىۋېلىڭلار دېگەن مەنىدە.

دىدى. ئۇلار رەسۇلۇللاغا: بىشارەت بەردىڭ، ئەمدى بىزگە مال بەرسەڭ، دەپ ئىككى قېتىم ئېيتتى. ئاندىن يەمەنلىك بىر تۈركۈم ئادەم كىرىپ كەلدى. رەسۇلۇللا ئۇلارغا: ئى يەمەن خەلقى، سىلەر بىشارەتنى قوبۇل قىلىڭلار، چۈنكى ئۇنى بەنى تەممىلىكلەر قوبۇل قىلمىدى، دىدى. ئۇلار: ئى رەسۇلۇللا، بىز ئۇنى قوبۇل قىلدۇق، بىز سەندىن دەسلەپ يارىتىلغان مەخلۇقاتلار توغرىلىق سوراش ئۈچۈن كەلدۇق، دېيىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللا بولسا ئەزەلدە بارلىغۇز. يەككە-يىگانە ئىدى، ئاللادىن باشقا ھېچ نەرسە مەۋجۇت ئەمەس ئىدى. ئاندىن ئاللا ئەرشنى سۇنىڭ ئۈستىگە خەلق ئەتتى، ئاندىن لەۋھۇلمەھپۇزغا كائىناتتىكى ھەممە نەرسىنىڭ تەقدىرىنى يازدى ۋە ئاسمان زىمىننى ياراتتى، دىدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا بولسا مەخلۇقاتنى خەلق ئېتىپ بولغاندىن كېيىن، قەلەمنى "مېنىڭ رەھمىتىم ھەقىقەتەن غەزىۋىمدىن غالىپ كەلدى" دەپ لەۋھۇلمەھپۇزغا يېزىشقا بۇيرۇدى. يېزىلغان نەرسىلەر ئاللانىڭ ئۆزىگە مەلۇمدۇر، لەۋھۇلمەھپۇز ئەرشنىڭ ئۈستىدىدۇر.

پەرىشتىلەر توغرىسىدا ۋە ئاللا دوست تۇتقان كىشىنى كىشىلەرنىڭمۇ دوست تۇتىدىغانلىغى، قوساقتىكى بالىنىڭ تورىلىش جەريانى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللا بىرەر بەندىسىنى دوست تۇتسا، جىبرىلنى توۋلاپ، ئاللا پالانى كىشىنى دوست تۇتىدۇ، سەنمۇ ئۇنى دوست تۇتقىن دەيدۇ، شۇنىڭ بىلەن جىبرىل ئۇنى دوست تۇتىدۇ. جىبرىل ئاسماندىكىلەرنى توۋلاپ، ئاللا پالانى ئادەمنى دوست تۇتىدۇ، سىلەرمۇ ئۇنى دوست تۇتۇڭلار، دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇنى ئاسماندىكىلەرمۇ دوست تۇتىدۇ، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ زېمىندىكىلەر دوست تۇتىدىغان① ئادەم بولۇپ قالىدۇ.

زەيد ئىبنى ۋەھب رىۋايەت قىلىدۇكى، ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇنىڭغا مۇنداق دەيدۇ: ئۇز سوزىدە راستچىل بولغان ۋە راستچىللىغى ئاللا تەرىپىدىن ئىسپاتلانغان پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىنسان ئانىسىنىڭ قوسىغىدا نۇتپە (ئابى مەنى. — ت) بولۇپ يارىلىدىغان تەييارلىق ھالىتىدە قىرىق كۈن تۇرىدۇ، ئاندىن كاللەك قان پارچىسى بولۇپ قىرىق كۈن تۇرىدۇ. ئاندىن گوش پارچىسى بولۇپ قىرىق كۈن تۇرىدۇ، ئاندىن كېيىن ئاللا بىر پەرىشتىنى ئەۋەتىپ مۇنداق توت نەرسىنى يېزىشقا بۇيرۇيدۇ: پەرىشتە ئۇنىڭ ئەمىلىنى، رىزقىنى②، ئەجىلىنى③ ۋە سائادەتمەن ياكى شەقى بولىدىغانلىغىنى يازىدۇ. ئاندىن كېيىن ئاللا ئۇنىڭغا جان

---

① ئۇنى تونۇيدىغان مۇسۇلمانلار دوست تۇتىدۇ.
② يېمەكلىك ھارامدىنمۇ، ھالالدىنمۇ، ئازمۇ-كوپمۇ دېگەنلەرنى ياكى ئاللا ئۇنىڭغا ئاتا قىلىدىغان ئىلىم ۋە باشقىلارنى.
③ ئەجىلىنىڭ ئۇزۇن-قىسقىلىغىنى.

كىرگۈزىدۇ①. بىر ئادەم ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلىقىدىن ئۇنىڭ بىلەن جەننەتنىڭ ئارىسىدا بىر گەزچە ئارىلىق قالغاندا، قوساقتىكى چاغدا پىشانىسىگە پۈتۈلگىنى غالىپ كېلىدۇ-دە، ئۇ ئەھلى دوزاخنىڭ ئەمەلىنى قىلىپ، دوزىخى بولۇپ كېتىدۇ. بىر ئادەم يامان ئەمەللەرنى قىلغانلىقىدىن ئۇنىڭ بىلەن دوزاخنىڭ ئارىسىدا بىر گەزچە ئارىلىق قالغاندا، قوساقتىكى چاغدا پىشانىسىگە پۈتۈلگىنى غالىپ كېلىدۇ-دە، ئۇ جەننەت ئەھلىنىڭ ئەمەلىنى قىلىپ، جەننەتى بولۇپ كېتىدۇ②.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جۈمە كۈنى بولغاندا مەسچىتنىڭ ھەر بىر ئىشىگىدە پەرىشتىلەر تۇرۇپ، جۈمەگە بالدۇر كەلگەنلەرنى بىرىنچى، ئىككىنچى دەپ خاتىرىلەپ تۇرىدۇ. ئىمام خۇتبىگە چىققاندا خاتىرە نامىلىرىنى قاتلاپ قويۇپ كېلىپ، خۇتبىگە سامى بولۇشىدۇ.

---

① ئاللاتائالانىڭ ئىنسانىنى باسقۇچلارغا بولۇپ خەلق ئېتىشى قوساق كوتەرگەن ئانىنى تەدرىجى كوندۇرۇپ، قىيىن ھىس قىلدۇرماسلىق ۋە باسقۇچلارنى تاماملاپ تۇغۇلغان بالىنىڭ چىرايلىق، سۇرەتلىك، ئەقىللىق ئىنسان بولۇپ يارىلىشىدا ئۇزىنىڭ قۇدرىتىنى كورسىتىش ئۇچۇندۇر، شۇنداقلا قىيامەت كۈنى ئىنسانىنى قايتا تىرىلدۇرۇشكە تامامەن قادىر ئىكەنلىكىنى كىشىلەرگە ئەسلىتىش ئۇچۇندۇر.

② بۇنىڭدىن ئىشىنىڭ ئاقىۋىتىگە قاراپ يەكۈن چىقىرىلىدىغانلىقىنى كورگىلى بولىدۇ. ئى رەببىمىز، سەندىن ئاقىۋىتىمىزنىڭ ياخشى بولۇشىنى تىلەيمىز.

ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام ماڭا سېنىڭ ئۇممىتىڭدىن ئاللاغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەي دۇنيادىن ئۆتكەن كىشى بولسىلا، جەننەتكە كىرىدۇ، ياكى دوزاخقا كىرمەيدۇ① دېدى، دېگەن. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن: ئەگەر ئۇ زىنا قىلغان بولسىمۇ، ئوغرىلىق قىلغان بولسىمۇ جەننەتكە كىرەمدۇ؟ دەپ سورىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: شۇنداق قىلغان بولسىمۇ جەننەتكە كىرىدۇ②، دېگەن.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بىر تەكىيە قاپلاپ بەرگەن ئىدىم. ئۇ كىچىك ياستۇقتەك بولۇپ، سۈرەتلىرى بار ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىككى ئىشىكنىڭ ئارىسىدا تۇرۇپ رەڭگى ئۆڭۈپ كەتتى. مەن: ئى رەسۇلۇللا، رەڭگىڭىز ئۆڭگىدەك نېمە ئىش قىلىپ قويدۇق؟ دەپ سورىۋىدىم، ئۇ: بۇ نېمە تەكىيە؟ دەپ سورىدى. ساڭا بېشىڭغا قويۇپ ياتسۇن دەپ قاپلىغان تەكىيە، دېدىم، رەسۇلۇللا: سۈرەت بار ئۆيگە پەرىشتىلەرنىڭ كىرمەيدىغانلىقىنى③، سۈرەت سىزغان

① مەڭگۈ قېلىشقا كىرمەيدۇ.

② لېكىن شۇنىسى باركى، زىنانى كەچۈرۈش ئاللانىڭ ھەققى ھېساپلانسا، ئوغرىلىقنى كەچۈرۈش بەندىنىڭ ھەققى ھېساپلىنىدۇ.

③ سۈرەت ئاللانىڭ خەلق ئەتكەن مەخلۇقاتىغا ئوخشايدىغانلىقى ئۈچۈن ئېغىر گۇنا سانىلىدۇ. كىشىنىڭ نامە-ئەمالىنى يېزىپ تۇرىدىغان پەرىشتىلەر بۇنىڭغا كىرمەيدۇ؛ چۈنكى ئۇلار ئاقىل-بالىغ ئادەمدىن ھېچ ۋاقىت ئايرىلمايدۇ.

ئادەمگە قىيامەت كۈنى ياراتقان نەرسەڭگە جان كىرگۈز① دەپ ئازاپ قىلىنىدىغانلىقىنى بىلمەمسەن؟ دىدى.

250) ئېرى توشەككە چاقىرسا ئۇنىمىغان ئايال توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئەر كىشى ئايىلىنى توشەككە چاقىرسا، ئايىلى ئۇنىماي، ئەر بۇنىڭدىن خاپا بولۇپ يېتىپ قالسا، پەرىشتىلەر ئۇ ئايالغا تاڭ ئاتقىچە لەنەت ئوقۇيدۇ.

251) جەننەتنىڭ، ئەھلى جەننەتنىڭ ۋە ئۇلارغا تەييارلانغان نەرسىلەرنىڭ تەرىپى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن بىر ئادەم ئۆلسە، ئۇنىڭ ياتىدىغان جايى ئەتىگەن-ئاخشامدا توغرىلىنىپ تۇرىدۇ،② ئەگەر ئۇ ئەھلى جەننەت بولسا، جەننەتتىكى جايى توغرىلىنىپ تۇرىدۇ. ئەھلى دەۋزەخ بولسا، ئۇنىڭغا دەۋزەختىكى جايى توغرىلىنىپ تۇرىدۇ.

---

① ھايۋانلارنىڭ سۈرىتى كوزدە تۇتۇلىدۇ، جانسىز نەرسىلەرنىڭ رەسىمىنى سىزىشنىڭ ھىچ كارايىتى يوق.

② بۇنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن بەدەنىنىڭ بىر قىسمى تىرىلدۈرۈلىدۇ، ياكى توغرىلىنىش پەقەت ئۇنىڭ روھىغىلا بولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالا ئېيتىدۇكى: مەن ياخشى بەندىلىرىم ئۈچۈن جەننەتتە كۆز كۆرمىگەن، قۇلاق ئاڭلىمىغان ۋە ھېچ ئىنساننىڭ كۆڭلىگە كېلىپ باقمىغان نازۇ-نېمەتلەرنى تەييارلىدىم. ئەبۇ ھۇرەيرە: ئەگەر خالىساڭلار مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇڭلار، دېگەن: "ئۇلارغا ئاللانىڭ دەرگاھىدا ساقلانغان ۋە ئۇلارنى خوشال قىلىدىغان كاتتا ساۋاپنىڭ ماھىيىتىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ......"
(سۈرە سەجدە، 17 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى. — ت)

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جەننەتكە كىرىدىغان تۇنجى جامائەنىڭ سۈرىتى ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئاينىڭ سۈرىتىدە بولىدۇ، جەننەتكە كىرگەندىن كېيىن ئۇلاردا تۈكۈرۈش، بۇرنىنى تاشلاش ۋە تەرەت قىلىش بولمايدۇ. ئۇلارنىڭ ئىشلىتىدىغان قاچىسى ئالتۇندىن، تاغاقلىرى ئالتۇن بىلەن كۈمۈشتىن بولىدۇ. خۇش بۇي ئېلىش چوغدانلىرىنىڭ يېقىلغۇسى سەئدى ھىندى بولىدۇ، ئۇلارنىڭ بەدەنلىرىدىن چىقىدىغان تەر ئىپاردەك خۇش بۇي بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ھەر بىرىنىڭ گۈزەللىكىدىن پاچاقلىرىنىڭ يىلىكى سىرتىدىن كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان ئىككىدىن ئايالى بولىدۇ. ئەھلى جەننەت ئارىسىدا ئىختىلاپ، ئاغرىق، ئاداۋەت دېگەن نەرسە بولمايدۇ، ئۇلارنىڭ دىللىرى بىر ئادەمنىڭ دىلىدەك بولىدۇ، ئۇلار ئەتىگەن-ئاخشامدا ئاللاغا تەسبىھ ئېيتىپ تۇرۇشىدۇ.

سەھل ئىبنى سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مېنىڭ ئۇممىتىمدىن سۈرىتى ئون توت كۈنلۈك تولۇن ئاينىڭ سۈرىتىدەك 70 مىڭ ياكى 700 مىڭ ئادەم (70 مىڭ ياكى 700 مىڭ دىيىلگەنلىگى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان) جەننەتكە جەزمەن بىر يولىلا كىرىپ كېتىدۇ.

252) دەۋزەخنىڭ ۋە دەۋزەختىكى ئەھلى دەۋزەخنىڭ سۈپىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: دەۋزەخ ئۆز پەرۋەردىگارىغا، ئى رەببىم، ئۆز ئۆزەمنى يەپ كەتتىم، دەپ شىكايەت قىلغان ئىدى. ئاللا ئۇنىڭغا يازدا بىر نەپەس، قىشتا بىر نەپەس جەمى ئىككى نەپەس ئېلىۋېلىشقا ئىزنى بەردى، سىلەر ئۇچرىتىۋاتقان يازنىڭ ئەڭ ئىسسىغى ۋە قىشنىڭ ئەڭ سوغىغى ئەنە شۇنىڭدىندۇر.

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەرنىڭ دۇنيادا يېقىۋاتقان ئوتۇڭلار قىزىقلىقتا جەھەننەمنىڭ ئوتىنىڭ يەتمىشتىن بىرىگە تەڭ كېلىدۇ دىدى. ئى رەسۇلۇللا، كاپىرلارنى ۋە ئاسىلارنى كويدۇرۇشتە بۇ دۇنيانىڭ ئوتىچىلىك بولسىمۇ يېتەتتىغۇ دىگەن كىشىلەرگە ئۇ: جەھەننەمنىڭ ئوتى قىزىق-لىقتا بۇ دۇنيانىڭ ئوتىدىن ئاتمىش توققۇز ھەسسە ئارتۇق، ھەر بىر ھەسسىسىنىڭ قىزىقلىغى بۇ دۇنيانىڭ ئوتىچىلىك كېلىدۇ، دىگەن.

ئۇسامە ئىبنى زەيد ئىبنى ھارىس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋا-

يەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: قىيامەت كۈنى بىر ئادەم ئېلىپ كېلىنىپ دەۋزەخقە تاشلىنىدۇ، دەۋزەختە ئۇنىڭ ئۈچەيلىرى ئىچىدىن ئېتىلىپ چىقىدۇ، ئۇ ياغۇنچاققا قاتقان ئېشەكتەك چۆگىلەيدۇ. ئەھلى دەۋزەخ ئۇنى چۆرىدەپ: ھەي پالانى، دۇنيادىكى چاغدا سەن ئەمرى-مەرۇپ، نەھيى-مۇنكەر قىلاتتىڭغۇ دەيدۇ. ئۇ: سىلەرنى مەن ياخشى ئىشقا بۇيرۇيتتىم، ئەمما ئۆزەم قىلمايتتىم، سىلەرنى يامان ئىشتىن توساتتىم، ئەمما ئۇنىڭدىن ئۆزەم يانمايتتىم، دەيدۇ.

253) شەيتان ۋە ئۇنىڭ لەشكەرلىرى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن بىر كىشى ئايالى بىلەن بىر يەردە بولغاندا بىسمىللا دىگەندىن كېيىن: ئى ئاللا، بىزدىن ۋە بىزگە بېرىلگەن پەرزەنتتىن شەيتاننى يىراق قىلغىن دىسە، بۇ چاغدا بولغان بالىغا شەيتان زىيان-زەخمەت يەتكۈزەلمەيدۇ.

جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: قاراڭغۇ چۈشكەندە ياكى كەچ كىرگەندە (بۇ ئىككى سۆزدىن قايسىسىنىڭ دىيىلگەنلىكى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان) كېچىك بالىلىرىڭلارنى يىغىۋېلىڭلار، چۈنكى بۇ چاغدا شەيتانلار تارىلىدۇ، كېچىدىن مەلۇم ۋاقىت ئۆتكەندە، ئۇلارنى قويۇپ بېرىڭلار، بىسمىللا دەپ دەرۋازاڭلارنى تاقاڭلار، بىسمىللا دەپ چىرىغىڭلارنى ئۆچۈرۈڭلار، بىسمىللا دەپ

تۇلۇمۇڭلارنىڭ ئاغزىنى چىگەڭلار، بىر نەرسىنى ئۈستىگە قويۇپ قويۇش بىلەن بولسىمۇ بىسمىللا دەپ قاچاڭلارنىڭ ئاغزىنى يېپىڭلار.

ئابدۇللا ئىبنى ئەبى قەتادە ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ياخشى چۈش ئاللا تەرىپىدىن بولىدۇ①، يامان چۈش شەيتاندىن بولىدۇ. سىلەردىن بىر كىم يامان چۈش كۆرۈپ قېلىپ قورقۇپ كەتسە، سول تەرىپىگە قاراپ تۈكۈرۈۋەتسۇن، ئاللاغا سىغىنىپ شەيتاننىڭ شەررىدىن پانا تىلىسۇن، شەيتان ئۇنىڭغا زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى كۈنىگە يۈز قېتىم: لائىلاھە ئىللەللاھۇ ۋەھدەھۇ لاشەرىكە لەھۇ لەھۇلمۇلكۇ ۋە لەھۇلھەمدۇ ۋە ھۇۋە ئەلا كۇللى شەيئىن قەدىر (يالغۇز بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق، ئاللانىڭ شېرىكى يوق، پۈتۈن سەلتەنەت ۋە پۈتۈن ھەمدۇ-سانا ئاللاغا مەنسۇپ، ئاللا ھەممە نەرسىگە قادىردۇر) دېسە، ئۇنىڭغا ئۇن قۇل ئازات قىلغاننىڭ ساۋابى بولىدۇ، ئۇنىڭغا يۈز ياخشىلىق يېزىلىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىدىن يۈز خاتالىق ئۆچۈرۈلىدۇ، بۇ دۇئا شۇ كۈنى كەچكىچە ئۇنىڭ ئۈچۈن شەيتاندىن ساقلىنىدىغان قورغان بولىدۇ، مەزكۇر دۇئانى كۈنىگە يۈز قېتىمدىن ئوشۇق ئوقۇغان ئادەمدىن باشقا ئادەمنىڭ قىلغان ئەملى ئۇنىڭغا يەتمەيدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام

---

① چۈشنىڭ مەزمۇنى ياكى تەبىرى ئېتىۋارى بىلەن.

مۇنداق دىگەن: سىلەر خورازنىڭ چىللىغىنىنى ئاڭلىغان چېغىڭلاردا ئاللانىڭ پەزلىنى تىلەڭلار، چۈنكى خوراز بۇ چاغدا پەرىشتىنى كورگەن بولىدۇ. ئېشەكنىڭ هاڭرىغان ئاۋازىنى ئاڭلىغان چېغىڭلاردا ئاللاغا سىغىنىپ شەيتاننىڭ شەررىدىن پانا تىلەڭلار، چۈنكى ئېشەك بۇ چاغدا شەيتاننى كورگەن بولىدۇ.

254) زىيانداش هايۋانلارنى ئۆلتۈرۈش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاهۇ ئەنهادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دىگەن: بەش خىل زىيانداش هايۋان مۇقەددەس جايدىمۇ① ئۆلتۈرۈلۈشى كېرەك، ئۇلار: چاشقان، چايان، سا، قاغا ۋە غالجىر ئىتلاردىن ئىبارەت.

255) مۈشۈكنى ئۆلتۈرۈشنىڭ يامانلىغى توغرىسىدا

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاهۇ ئەنهۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر ئايال بىر مۈشۈكنى تاماقمۇ بەرمەي ۋە زىمىندىكى هاشارەتلەرنىمۇ يىگىلى قويماي باغلاپ قويۇپ ئۆلتۈرۈۋەتكەنلىگى ئۈچۈن دەۋزىخى بولۇپ كەتكەن.

256) قاچىغا چىۋىن چۈشۈپ قالسا قانداق قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

① هەرەمدە بولسىمۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر كىمنىڭ قاچىسىغا چىۋىن چۈشۈپ قالسا، ئۇنى چوكۇرۇۋېتىپ ئاندىن ئېلىپ تاشلىۋەتسۇن، چۈنكى ئۇنىڭ بىر قانىتىدا كېسەل، بىر قانىتىدا شىپا بولىدۇ.

257) ئۇسسىغانغا سۇ بېرىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر پاھىشە ئايال بىر قۇدۇقنىڭ بېشىدا تەشنالىقتىن ئۆلەي دەپ قالغان، تىلىنى ساڭگىلىتىپ تۇرغان بىر ئىتنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، ئۆتۈكىنى سېلىپ روملى بىلەن باغلاپ قۇدۇقتىن سۇ تارتىپ ئىتنى سۇغارغانلىغى ئۈچۈن، ئاللا ئۇنى مەغپىرەت قىلغان①.

258) ئادەم ئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ ئەۋلاتلىرىنىڭ يارىتىلىشتىكى شەكلى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالا ئادەم ئەلەيھىسسالامنى ياراتقان چاغدا، بويىنى ئاتمىش گەز ئۇزۇنلۇقتا ياراتتى، ئاندىن ئۇنىڭغا: ئاشۇ پەرىشتىلەرگە سالام بەرگىن ۋە ئۇلارنىڭ ساڭا بەرگەن قايتۇرما

---

① بۇنىڭدىن ئاللا ئۆز پەزلى كەرەمىگە ئېلىپ، كىشىنىڭ قىلغان ئازغىنا ئەملى ئۈچۈن ئۇنىڭ چوڭ گۇنالىرىنى كەچۈرىدىغانلىغىنى كورگىلى بولىدۇ.

سالامىغا قۇلاق سالغىن، بۇ سەن ۋە سېنىڭ ئەۋلاتلىرىڭ قوللىنىدىغان
سالام بولۇپ قالىدۇ، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئادەم ئەلەيھىسسالام
پەرىشتىلەرگە، ئەسسەلامۇ ئەلەيكۇم (سىلەرگە سالامەتلىك تىلەيمەن. — ت)
دەپ سالام بەردى. پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا جاۋابەن ئەسسەلامۇ ئەلەيكە
ۋەرەھمەتۇللاھى (ساڭا سالامەتلىك ۋە ئاللانىڭ رەھمەتلىرىنى تىلەي-
مىز. — ت) دېدى. پەرىشتىلەر ئادەم ئەلەيھىسسالامغا بەرگەن
جاۋاپ سالامدا رەھمەتۇللاھى① دېگەن سۆزنى قوشۇپ قويدى،
جەننەتكە كىرگەن كىشىلەرنىڭ ھەممىسى جەننەتكە كىرىدىغان
چاغدا ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ شەكلىدە بولۇپ كىرىدۇ. ئادەم
ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋاقتىدىن تارتىپ ھازىرغا قەدەر ئادەملەر ھۆسنى-
چىراي ۋە قەددى-قامەت جەھەتتىن ئارقىغا چېكىنىپ كېلىۋاتىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام
مۇنداق دېگەن: جەننەتكە كىرىدىغان دەسلەپكى جامائەنىڭ چىرايى
ئون تۆت كۈنلۈك ئايدەك گۈزەل بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن
كىرىدىغانلارنىڭ چىرايى ئاسماندىكى ئەڭ يورۇق يۇلتۇزدەك گۈزەل
بولىدۇ، ئۇلاردا چوڭ-كىچىك تەرەت قىلىش، تۈكۈرۈش ۋە بۇرنىنى
تاشلاش ئىشلىرى بولمايدۇ. ئۇلارنىڭ تاغاقلىرى ئالتۇندىن بولىدۇ،
تەرلىرى ئىپاردەك خۇش بۇي بولىدۇ. ئۇلارنىڭ خۇش بۇي ئېلىش
چوغدانىنىڭ يېقىلغۇسى خۇش پۇراق سەئدى ھىندى بولىدۇ،
ئۇلارنىڭ خوتۇنلىرى گۈزەل ھورلەردىن بولىدۇ، ئۇلارنىڭ يارىلىشى

① بۇ، مۇسۇلمانلارنىڭ ئارىسىدا دوستلۇق ۋە ئىناقلىقنىڭ ئىشىكىنى
ئېچىش يۈزىسىدىن سالامنىڭ دەسلەپكى يولغا قويۇلۇشىدۇر.

بىر ئادەمگە — ئادەم ئەلەيھىسسالامغا ئوخشاش قامەتتە ئاتمىش گەز ئۇزۇنلۇقتا بولىدۇ.

259) كىشىلەرنىڭ روھلىرى ئالەمى ئەرۋاھتا توپلانغان لەشكەرلەر ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: كىشىلەرنىڭ روھلىرى① ئالەمى ئەرۋاھتا توپلانغان لەشكەرلەردۇر. ئالەمى ئەرۋاھتا ئۆزئارا تونۇشقان روھلار بۇ دۇنيادا بىر بىرى بىلەن كېلىشەلەيدۇ؛ تونۇشمىغانلىرى بولسا كېلىشەلمەيدۇ.

260) ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام سەكسەن ياشقا كىرگەن چېغىدا كەكە بىلەن خەتنىسىنى قىلدۇرغان.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللا ئىسمائىلنىڭ ئانىسىغا②

---

① ئىنساننىڭ بەدىنىدىكى جان.

② ئىسمى ھاجەر.

رەھمەت قىلسۇنكى، ئەگەر ئۇ ئالدىراپ كەتمىگەن بولسا①، زەمزەم قۇدۇغى ئەلۋەتتە ئېقىپ تۇرغان بۇلاق بولۇپ كېتەتتى.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەسەن بىلەن ھۈسەينگە پانا تىلەش يۈزىدىن ئاللاغا سىغىنىپ مۇنداق دەيتتى: ئاللاغا سىغىنىپ، ھەر بىر شەيتاننىڭ، زەھەرلىك ھاشارەتلەرنىڭ ۋە يامان كوزلەرنىڭ شەررىدىن ئاللانىڭ شىپالىق سوزلىرى بىلەن پانا تىلەيمەن. سىلەرنىڭ بوۋاڭلار ئىبراھىم بولسا ئىسمائىل بىلەن ئىسھاققا پانا تىلەش يۈزىدىن يۇقۇرقى سوزلەر بىلەن ئاللاغا سىغىناتتى.

260) گوشنىڭ چىرىپ قېلىشىنىڭ سەۋەبى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بەنى ئىسرائىل گوشنى ساقلاپ يىمىگەن بولسا، گوش چىرىمەيتتى②. ھەۋۋا ئادەم ئەلەيھىسسالامنى

---

① ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام ئۇسسىغان چاغدا، جىبرىل ئەلەيھىسسالام كېلىپ تاپىنى بىلەن يەرنى كولىغان ئىدى، سۇ چىقتى، ھاجەر سۇنىڭ ئەتراپىنى توراپ تۇرۇپ چاڭگاللاپ تۇلۇمغا قۇيۇشقا باشلىدى.

② رىۋايەتلەردە ئېيتىلىشىچە، بەنى ئىسرائىل (يەھۇدىلار ــ ت) قەۋمى سەھرايى كەبىردە ئېزىقىپ يۈرگەن چاغلىرىدا ئاللا ئۇلارغا ئۇلايىنى يەيدىغان رىزق قىلىپ بەرگەن. ئۇلار ئۇلاينىڭ گوشلىرىنى ساقلاپ يىمەسلىككە بۇيرۇلغان بولسىمۇ، ساقلاپ يىگەنلىكتىن گوشلىرى سېسىپ قالغان، گوشنىڭ چىرىشى شۇنىڭدىن كېلىپ چىققان.

رىدۇ، جىزيىنى ئېلىپ تاشلايدۇ①، پۇل-مال شۇ دەرىجىدە كۆپە-يىدۇكى، ئۇنى سەدىقە قىلىپ بەرسە، ھېچكىم ئالمايدۇ. بۇ چاغدا ئاللا ئۈچۈن قىلىنغان بىر سەجدە دۇنيادىكى ھەممە نەرسىدىن ئەۋزەل بولىدۇ.

264) بەنى ئىسرائىل توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بەنى ئىسرائىلنى ئۇلارنىڭ پەيغەمبەرلىرى ئىدارە قىلاتتى، بىر پەيغەمبەر ئۆلسە، ئورنىنى يەنە بىر پەيغەمبەر باساتتى، مەندىن كېيىن پەيغەمبەر كەلمەيدۇ، مېنىڭ ئورنۇمنى باسىدىغان خەلىپىلەر بولىدۇ، ئۇلار كۆپ بولىدۇ، دېۋىدى، ساھا-بىلەر: ئۇلارنىڭ ئارىسىدا خەلىپىلىك ئۈستىدە دە-تالاش بولسا، بىزنى قانداق قىلىشقا بۇيرۇيسەن؟ دېدى. رەسۇلۇللا: دەسلىۋىدە بەيئەت قىلغان خەلىپەگىلارغا ئەگىشىڭلار، ئاندىن ئۇنىڭدىن كېيىنكى خەلىپىگە ئەگىشىڭلار، ئۇلارنىڭ ھەققىنى ئادا قىلىڭلار②، ئەگەر ئۇلار سىلەرنىڭ ھەقىقىڭلارنى ئادا قىلمىسا، قىيامەت كۈنى ئاللا ئۇلارنى قىلمىشلىرى ئۈستىدە جاۋاپكارلىققا تارتىدۇ③، دېدى.

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

---

① غەيرى دىندىكىلەرنىڭ ئىسلام دىنىغا ئېتىقات قىلىشى بىلەن، ئۇلاردىن ئېلىنىدىغان باج ئەمەلدىن قالدۇرۇلىدۇ.

② ئۇلارغا ئىتائەت قىلىڭلار، شۇنداق قىلساڭلار ئىسلام دىنىنى يۈكسەل-دۈرگەن ۋە پىتنە-پاساتلاردىن ساقلانغان بولىسىلەر.

③ ئۇلارنىڭ ئۈستىدىكى ھەققىڭلار ئۈچۈن سىلەر ساۋاپ تاپىسىلەر.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۆتكەنكى ئۈممەتــلەرنىڭ ۋاقتىغا سىلىشتۇرغاندا، سىلەرنىڭ ۋاقتىڭــلار نامازدىــگەر بىلەن كۈن پېتىش ئارىلىغىدىكى ۋاقىتچىلىك كېلىــدۇ. ســىلەرنىڭ ۋە يەھۇدى، ناسارالارنىڭ مىسالى تۆۋەندىكى مىسالغا ئوخشايدۇ. بىر ئادەم مەددىكار ئىشلەتمەكچى بولۇپ، كىــم ماڭا بىر قىرات (بىر دىنارنىڭ $\frac{1}{210}$ گە تەڭ پۇل ــ ت) پۇلغا چۈشكىچە ئىشلەپ بېرىدۇ؟ دەيدۇ. يەھۇدىــلار بىر قىراتقا چۈشكىچە ئىشلەپ بېرىــدۇ. ئانــدىن كېــيىن ئۇ ئادەم: كىم ماڭا بىر قــرات پۇلغان چۈشــتىن نامازدىــگەرگــچە ئىشــلەپ بېرىدۇ؟ دەيدۇ، ناسارالار بىر قىراتــقا چۈشــتىن نامازدىــگەرگــچە ئىشلەپ بېرىدۇ. ئاندىن كېيىن ئۇ ئادەم: كىم ماڭا ئىككى قىرات پۇلغا نامازدىگەردىن كۈن پاتقىچە ئىشلەپ بېرىدۇ؟ دەيدۇ. ئىككى قىرات ھەق ھــساۋىغا نامازدىــگەردىن كۈن پاتقىچە ئىشلەپ بېرىدىغانــلار سىلەر بولۇسىلەر. قۇلاق سېلىڭلاركى، سىلەرنىڭ ئەجرىڭلار بىر ھەسسە كۆپ بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن يەھۇدىــلار ۋە ناسارالار جىق ئىشــلەپ ئاز ھەق ئالمدۇق دەپ خاپا بولۇشىدۇ، ئالــلا ئۇلارغا: ســلەرنىڭ ھەققىڭلاردىن بىر نەرسە كېمىتىۋەتتىممۇ؟ دەيدۇ. ئۇلار: ياق، دەپ جاۋاپ بېرىدۇ. ئاللا: مانا بۇــمېنىڭ پەزلىم، ئۇنى خالىــغان ئادەمىگە بېرىمەن، دەيدۇ.

جۇندۇب ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىــندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ســلەردىــن بۇرۇن ئۆتكەن ئۈممەتــلەر ئىچىدە بىر ئادەم بولــغان، ئۇنىڭ بىر يارىــسى بولۇپ، ئاغرىقىغا چىدالماي پىچاق بىلەن قولىنى كېسىپ تاشلىــغان، قان توختىماي چىقىۋېرىپ، شۇنىڭ بىلەن ئۆلگەن، ئاللاتائالا: بەندەم

ئالدىراپ ئۆلۈۋالدى، ئۇنىڭغا جەننەتنى هارام قىلدىم①، دېگەن.

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەنى ئىسرائىلدا بىر ئاق كېسەل، بىر تاز ۋە بىر ئەمادىن ئىبارەت ئۈچ ئادەمنى ئاللا سىناپ كۆرمەكچى بولۇپ، ئۇلارغا بىر پەرىشتىنى ئەۋەتتى. پەرىشتە ئاق كېسەلنىڭ ئالدىغا كېلىپ، سەن قايسى نەرسىنى ئەڭ ياقتۇرىسەن؟ دەپ سورىدى. ئۇ: كىشىلەر مەندىن يىرگىنىدۇ، تېرەم تۈزۈلۈپ چىرايلىق رەڭدە بولۇشنى ئەڭ ياقتۇرىمەن، دېدى. پەرىشتە ئۇنى سىلاپ قويۇۋىدى، ئۇنىڭ رەڭگى تۈزۈلۈپ، تېرىسى چىرايلىق بولۇپ كەتتى. پەرىشتە ئۇنىڭغا قايسى مالنى ئەڭ ياقتۇرىسەن، دېدى. ئۇ تۆگىنى ياكى كالىنى (ئاق كېسەل بىلەن تازنىڭ بىرى تۆگىنى، بىرى كالىنى ياقتۇرىمەن دېگەن، كىمنىڭ نېمىنى دېگەنلىكى ئېسىمدە يوق. — رىۋايەت قىلغۇچىدىن) ياقتۇرىمەن دېدى. ئاللا ئۇنىڭغا بىر بوغاز تۆگە ئاتا قىلدى، پەرىشتە ئۇنىڭغا، مېلىڭ بەرىكەتلىك بولسۇن، دېدى. پەرىشتە تازنىڭ يېنىغا كېلىپ، سەن قايسى نەرسىنى ئەڭ ياقتۇرىسەن، دېدى. تاز كىشىلەر مەندىن يىرگىنىدۇ، بېشىم تۈزۈلۈپ چىرايلىق چېچىم بولۇشنى ئەڭ ياقتۇرىمەن، دېدى. پەرىشتە ئۇنى سىلاپ قويۇۋىدى، بېشى تۈزۈلۈپ، چىرايلىق چاچ چىقتى. پەرىشتە ئۇنىڭغا قايسى مالنى ئەڭ ياقتۇرىسەن، دېدى. ئۇ،

① جەننەتنىڭ هارام قىلىنىشى ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغانلىقتىن ئەمەس، بەلكى ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىشنى هالال ساناپ كاپىر بولۇپ كەتكەنلىكتىن. كىشىنىڭ ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىشىنىڭ ياكى باشقىلارنى ئۆلتۈرۈشىنىڭ قانچىلىك چوڭ گۇنا ئىكەنلىكىگە بۇ زور ئاساستۇر.

كالنى ئەڭ ياقتۇرىمەن، دىدى. ئاللا ئۇنىڭغا بىر بوغاز كالا ئاتا قىلدى. پەرىشتە ئۇنىڭغا، مىلىڭ بەرىكەتلىك بولسۇن، دىدى. پەرىشتە ئەمانىڭ يېنىغا كېلىپ، سەن قايسى نەرسىنى ئەڭ ياقتۇرىسەن، دەپ سورىدى، ئەما، ئاللا كوزۇمنى ئېچىۋەتسە، كىشلەرنىڭ چىرايلىرىنى كورسەم ئىكەنمەن، دىدى. پەرىشتىنىڭ سىلاپ قويۇشى بىلەن، ئاللا ئۇنىڭ كوزىنى ئېچىۋەتتى، پەرىشتە ئۇنىڭدىن قايىسى مالنى ئەڭ ياقتۇرىسەن دەپ سورىدى، ئۇ، قوينى ئەڭ ياقتۇرىمەن، دىدى. ئاللا ئۇنىڭغا بىر قوزىلىق ساغلىق ئاتا قىلدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ماللىرى كوپىيىپ، ئاق كېسەل بىر ئويمان توگىگە، تاز بىر ئويمان كالىغا، ئەما بىر ئويمان قويغا ئىگە بولۇپ قالدى. ئاندىن كېيىن پەرىشتە ئوزىنىڭ بۇرۇنقى سۇرىتى ۋە تۇرقىدا كېلىپ، ئاق كېسەلگە، مەن مىسكىن ئادەممەن، سەپىرىدىمدە رىزقىنىڭ يولىنى تېپىشتىن ئامالسىز قالدىم، بۇگۇن تىلىگىمنىڭ ھەل بولۇشى ئاللادىن قالسا ساڭىلا باغلىق بولۇپ قالدى، سېنىڭ رەڭگىڭنى، تېرەڭنى چىرايلىق قىلغان، ساڭا مال بەرگەن ئاللانىڭ ھەققى ئۇچۇن سەندىن سەپىرىمدە ھاجىتىمدىن چىقىدىغان بىر توگە سورايمەن، دىدى. ئۇ، مالنىڭ تېگىشلىك چىقىملىرى كوپ، دەپ جاۋاپ بەردى. پەرىشتە ئۇنىڭغا، مەن سېنى تونۇيدىغاندەك تۇرىمەنغۇ، سەن كىشلەر يىرگىنىدىغان ئاق كېسەل ئەمەسمىدىڭ؟ ئاللا ساڭا مال بەردىغۇ؟ دىدى. ئۇ، بۇ مال ماڭا چوڭ ئوتكەن ئاتا-بوۋىلىرىمدىن مىراس قالغان، دىدى. پەرىشتە، يالغان ئېيتقان بولساڭ، ئاللا سېنى ئىلگىرىكىدەك قىلىپ قويسۇن، دىدى. پەرىشتە تازنىڭ يېنىغا ئوزىنىڭ بۇرۇنقى سۇرىتى ۋە تۇرقىدا كېلىپ، ئاق كېسەلگە قايسى گەپلەرنى دىگەن بولسا، ئۇنىڭغىمۇ شۇ گەپلەرنى دىدى. تازمۇ ئۇنىڭغا ئاق كېسەلنىڭ جاۋابىدەك

جاۋاپ بەردى. پەرىشتە تازغا، يالغان ئېيتقان بولساڭ، ئاللا سېنى ئىلگىرىكىدەك قىلىپ قويسۇن، دېدى. پەرىشتە ئەمانىڭ يېنىغا ئۇزىنىڭ بۇرۇنقى سۇرىتىدە كېلىپ، مەن مىسكىن مۇساپىر ئادەممەن، سەپىرىمدە رىزقىنىڭ يوللىرى كېسىلدى، بۇگۇن تىلىگىنىڭ ھەل بولۇشى ئاللادىن قالسا ساڭىلا باغلىق بولۇپ قالدى، سېنىڭ كوزۇڭنى ئەسلىگە كەلتۇرگەن ئاللا ھەققى ئۇچۇن سەندىن سەپىرىمدە ھاجىتىمدىن چىقىدىغان بىر قوي سورايمەن، دېدى. ئەما، مەن ئەما ئىدىم، ئاللا كوزۇمنى ئەسلىگە كەلتۇردى، گاداي ئىدىم، ئاللا مېنى باي قىلدى، خالىغىنىڭنى ئالغىن، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، سەن خۇدا ھەققى ئۇچۇن ئالىدىغان نەرسىنى بەرمەي، سېنى قىيىن ئەھۋالدا قويمايمەن، دېدى. پەرىشتە ئۇنىڭغا، مېلىڭنى ئۇزەڭ ئالغىن، ئاللا سىلەرنى سىناپ كوردى، ئاللا سەندىن رازى بولدى، سېنىڭ ئىككى ھەمرايىڭغا غەزەپ قىلدى، دېدى.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: بەنى مەخزۇم (ئايماق ئىسمى. — ت)لۇق ئايالنىڭ ئوغرىلىق قىلغانلىقى پۇتۇن قۇرەيشنى قايغۇغا سالدى. بۇ ھەقتە رەسۇلۇللاغا كىم ئېغىز ئاچالايدۇ دېگەن كىشىگە، رەسۇلۇللانىڭ ياخشى كورگەن ئادىمى ئۇسامە ئىبنى زەيد ئېغىز ئاچالايدۇ، دېيىشتى. ئۇسامە بۇ ھەقتە رەسۇلۇللاغا سوز ئاچتى. رەسۇلۇللا: ئاللا بېكىتكەن بەلگىلىمە ئۇستىدە ئارا تۇرماقچىمۇ سەن؟ دېدى-دە، ئورنىدىن تۇرۇپ نۇتۇق سوزلەپ بولۇپ مۇنداق دېدى: بەنى ئىسرائىل خەلقىنىڭ ھالاك بولۇشىدىكى سەۋەپ شۇكى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئىسىلزادە ئوغرىلىق قىلسا، ئۇنىڭغا تەگمەيتتى، ھەرتۇۋسىز ئادەم ئوغرىلىق قىلسا، ئۇنىڭ ئۇستىدىن

هەد (ئاللا بەلگىلىگەن جازا. ــ ت) ئىجرا قىلىناتتى، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئەگەر مەن مۇھەممەدنىڭ قىزى پاتىمە ئوغرىلىق قىلغان بولسىمۇ، ئەلۋەتتە ئۇنىڭ قولىنى كەسكەن بولاتتىم.

ئەبۇ مەسئۇددىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: "ئەگەر ئۇيالمايدىغان بولساڭ، نېمىنى خالىساڭ شۇنى قىلغىن" دېگەن سۆز ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەرنىڭ كىشىلەرگە ئېيتىپ قالدۇرغان سۆزلىرىدىندۇر.

ئىبنى ئۆمەردىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر ئادەم① تەكەببۇرلۇقتىن كورەڭلەپ كېتىۋاتقاندا، ئۇنى يەر يۇتتى. ئۇ قىيامەتكىچە يەر قاتلاملىرىدا چوكۇپ بارىدۇ.

288) ئۆزىنىڭ نەسەبىنى يالغان ئېيتقان ۋە يالغان چۈش بايان قىلغان ئادەم توغرىسىدا

ۋاسىلە ئىبنى ئەسقە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشىنىڭ ئۆز ئاتىسىدىن غەيرىنى دادام دەپ دەۋا قىلىشى ياكى چۈشىدە كۆرمىگەن نەرسىلەرنى كوردۇم دېيىشى ياكى ئاللاھنىڭ رەسۇلىغا يالغاننى چاپلىشى ئەڭ چوڭ يالغانچىلىقتۇر.

---

① قارۇن.

289) پەيغەمبەرلەرنىڭ تۈگەنچىسى — رەسۇلۇللانىڭ يوچۇقنى تولدۇرۇش ئۈچۈن كەلگەنلىكى توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەن ۋە باشقا پەيغەمبەرلەر خۇددى بىر ئادەم چىرايلىق ياساپ پۈتتۈرۈپ، بىر كىسەكلىك ئورۇننىلا بوش قالدۇرغان، ئىچىگە كىرىپ كورگەن كىشىلەر ئەجەپلىنىپ، كىسەكنىڭ ئورنى تولدۇرۇلۇپ كەتكەن بولسا، تولۇق پۈتكەن بولىدىكەن دىيىشكەن بىر بىناغا ئوخشايمىز.

290) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرى توغرىسىدا

ئىبنى ئاببباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دىگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەك قولى كەڭ ئىدى. رامىزان ئېيىدا جىبرىل بىلەن ئۇچراشقان چاغلىرىدا تېخىمۇ سېخىيلىشىپ كېتەتتى. جىبرىل رامىزاندا ھەر كېچىسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ئۇچرىشىپ، ئۇنىڭغا قۇرئان تەلىم بېرەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ خەيرلىك ئىشلاردىكى مەنپەئەتى يامغۇرلۇق بۇلۇتنى ئېلىپ كەلگەن شامالدىنمۇ زور ۋە ئومۇمى ئىدى.

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ناچار سوز ۋە ناچار ئىشلاردىن يىراق ئىدى. ئۇ

مۇنداق دەيتتى: ئىچىڭلاردىكى ياخشى كىشىلەر ئەڭ گۈزەل ئەخلاققا ئىگە بولغانلاردۇر.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىككى ئىشنىڭ① بىرىنى تاللاشقا توغرا كەلگەندە، گۇنا بولمايدىغانلا بولسا، ئۇنىڭ ئاسانراغىنى ئىختىيار قىلاتتى. ئەگەر گۇنا بولىدىغان بولسا، ئۇنىڭدىن ئەڭ يىراق بولاتتى. ئۇ ئۆزى ئۈچۈن ئۆچ ئالمايتتى، پەقەت ئاللانىڭ ھورمىتى دەپسەندە قىلىنغاندىلا ئاللا ئۈچۈن ئۆچ ئالاتتى.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دىگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يۈزى ئېچىلمىغان قىزدىنمۇ ھايالىق ئىدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دىگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھىچقاچان بىرەر تاماقنى كەمسىتكەن ئەمەس، كوڭلى تارتسا ئۇنى يەيتتى. كوڭلى تارتمىسا قويۇپ قوياتتى.

ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: يەھۇدىلار سىلەر بىلەن ئۇرۇشىدۇ، سىلەر ئۇلارنى مەغلۇپ قىلىسىلەر، ھەتتا تاشمۇ، ئى مۇسۇلمان، مېنىڭ ئارقامغا يەھۇدى يوشۇرۇنۇۋالدى، ئۇنى ئۆلتۈر②، دەيدۇ.

---

① دۇنيا ئىشلىرىدىن.

② بۇنىڭدىن جانسىز نەرسىلەرنىڭ سوزلىشىدەك قىيامەت ئالامەتلىرىنىڭ يۈز بېرىدىغانلىقىنى كورگىلى بولىدۇ.

ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: چۈشۈمدە خالايىقنىڭ بىر يەردە يىغىلىپ تۇرغانلىقىنى كۆردۈم، بۇ چاغدا ئەبۇ بەكرى تۇرۇپ قۇدۇقتىن بىر ياكى ئىككى سوغا (قانچە سوغا دېيىلگەنلىكى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان) سۇ تارتتى، سۇنى بوشراق تارتتى، ئاللا ئۇنى ئەپۇ قىلغاي①. ئاندىن كېيىن ئۆمەر سوغىنى قولىغا ئالغان ئىدى، ئۇ چوڭ سوغىغا ئايلاندى. سۇنى ئۆمەردەك تارتىدىغان قابىل ئادەمنى كۆرمىدىم، ئۇ شۇنداق قالتىس تارتتىكى، كىشىلەر قۇدۇق بويىغا ئەتەن (سۇ بويىغا ماللارنى ئارام ئالدۇرۇش ئۈچۈن قىلىنغان جايلار. — ت)لەرنى سالدى②.

ئىمران ئىبنى ھۇسەين رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مېنىڭ ئۈممىتىمنىڭ ياخشىلىرى مېنىڭ دەۋرىمدە ياشىغان كىشىلەردۇر (ساھابىلەر كۆزدە تۇتۇلىدۇ. — ت)، ئۇلاردىن قالسا، ئۇنىڭدىن كېيىنكى دەۋردە ياشىغان كىشىلەردۇر (تابىئىنلار. — ت). ئۇلاردىن قالسا ئۇنىڭدىن كېيىنكى دەۋردە ياشىغان كىشىلەردۇر (تەبئى تابىئىنلار — ت). سىلەردىن

---

① ئەبۇ بەكرىنىڭ ھەركىتى ئاستا بولدى، بۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ قەدرى-قىممىتى چۈشۈپ كەتمەيدۇ، ئۇ مۇرتەد بولۇپ كەتكەنلەرگە قارشى ئۇرۇش قىلىش بىلەن مەشغۇل بولۇپ كەتكەنلىكتىن، ئۇنىڭ پەتھى قىلغان جايلىرى ئاز بولدى.

② ھەتتاكى كىشىلەر سۇنى ئىچىپ قاندى، تۆگىلىرىنىمۇ قاندۇرۇۋەك سۇغاردى، تۆگىلىرىنى چۆكتۈرۈپ قايتا-قايتا سۇغىرىش ۋە ئارام ئالدۇرۇش ئۈچۈن ئۇلارغا ئەتەنلەرنى سالدى.

كىيىن شۇنداق بىر خەلق كېلىدۇكى، ئۇلار خىيانەتكار، ئىشەنچسىز، ئۇزلىرى گۇۋالىق بېرىدىغان ئەمما گۇۋالىققا تارتىلمايدىغان، ئاللاغا قىلغان ۋەدىسىگە ۋاپا قىلمايدىغان ئادەملەردۇر، ئۇلار دۇنياغا بەكمۇ ھېرىس ۋە راھەتپەرەس كېلىدۇ.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مېنىڭ ساھابىلىرىمنى تىللىماڭلار، ئەگەر سىلەر ئوھۇد تېغىدەك ئالتۇن سەدىقە قىلغىنىڭلار بىلەنمۇ، ئۇلار سەدىقە قىلغان بىر مۇد (تەخمىنەن 18 لىترغا تەڭ. — ت) ئاشلىقنىڭ، يېرىم مۇد ئاشلىقنىڭمۇ ساۋابىغا يەتمەيدۇ.

299) ئەنسارلارنى سۆيۈش توغرىسىدا

ئەدى ئىبنى سابىتنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، بەرا ئىبنى ئازىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئەنسارلارنى پەقەت مۇسۇلمان ئادەملا ياخشى كۆرىدۇ، پەقەت مۇناپىقلا يامان كۆرىدۇ، ئەنسارلارنى سۆيگەن ئادەمنى ئاللا سۆيىدۇ، ئۇلارنى يامان كۆرگەن ئادەمنى ئاللا يامان كۆرىدۇ.

300) ئاللا بىلەن قەسەم قىلىش توغرىسىدا

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەي-غەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قۇلاق سېلىڭلاركى، قەسەم

ئىچكەن ئادەم ئاللا بىلەنلا قەسەم ئىچسۇن، قۇرەيش خەلقى بولسا
ئاتا ـ بوۋىلىرى بىلەن قەسەم ئىچەتتى، سىلەر ئاتا ـ بوۋاڭلار بىلەن
قەسەم ئىچمەڭلار.

301) كىشىنىڭ نىيىتى توغرىسىدا

ئەلقەمە ئىبنى ۋەققاسنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ئۆمەر ئىبنى
خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق
دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئەمەللەرنىڭ دۇرۇس بولۇشى
نىيەتكە باغلىق. كىمكى پۇل ـ مالغا ئېرىشىش ياكى بىرەر خوتۇن
ئېلىش ئۈچۈن ھىجرەت قىلغان بولسا، ئۇ ھىجرىتىدىن شۇنى تاپىدۇ،
كىمكى ئاللانىڭ ۋە ئاللانىڭ پەيغەمبىرىنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن ھىجرەت
قىلغان بولسا، ئۇ ھىجرىتىدىن شۇنى تاپىدۇ.

302) ئاللانىڭ ئۆزىگىلا مەلۇم ئۈچ مەسىلە توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ:
ئابدۇللا ئىبنى سالام پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەدىنىگە
كەلگەنلىگىنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭدىن بىرقانچە مەسىلە سوراش ئۈچۈن
كېلىپ: مەن سەندىن پەيغەمبەردىن باشقا ئادەم بىلمەيدىغان ئۈچ
مەسىلە سورايمەن: قىيامەتنىڭ دەسلەپكى ئالامىتى نېمە؟ جەننەتكە
داخىل بولغانلارنىڭ تۇنجى يەيدىغان تامىقى نېمە؟ تۇغۇلغان بالا نېمە
ئۈچۈن ئاتىسىغا ياكى ئانىسىغا ئوخشايدۇ؟ دىدى. پەيغەمبەر
ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: سەن سورىغان مەسىلىلەرنى جىبرىل ماڭا بايا

ئېيتىپ بەرگەن ئىدى، دىدى. ئابدۇللا ئىبنى سالام، جىبرىل يەھۇدىلارنىڭ پەرىشتىلەر ئىچىدىكى دۈشمىنى، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قىيامەتنىڭ دەسلەپكى ئالامىتى شۇكى، بىر ئوت پەيدا بولۇپ، ئۇ خالايىقنى شەرق تەرەپتىن سۈرۈپ ئاپىرىپ غەرپ تەرەپكە توپلايدۇ، جەننەتكە داخىل بولغانلارنىڭ تۇنجى يەيدىغان تامىقى لەھەڭنىڭ جىگىرىگە چاپلىشىپ تۇرغان پارچە گۆش بولىدۇ، ئەرنىڭ مەنىسى ئايالنىڭكىنى بېسىپ كەتسە، بالا ئاتىسىغا ئوخشايدۇ، ئايالنىڭ مەنىسى ئەرنىڭكىنى بېسىپ كەتسە، بالا ئانىسىغا ئوخشايدۇ، دىدى. ئابدۇللا ئىبنى سالام: بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق ئىكەنلىگىگە، سىنىڭ ھەقىقەتەن ئاللانىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىگىڭگە گۇۋالىق بېرىمەن، ئى رەسۇلۇللا، يەھۇدىلار يالغانچى خەلق، ئۇلار مىنىڭ مۇسۇلمان بولغانلىقىمدىن خەۋەر تېپىشتىن بۇرۇن، مەن توغرىلىق سوراپ باق، دىدى. يەھۇدىلار كەلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلاردىن: ئابدۇللا ئىبنى سالام ئاراڭلاردا قانداق ئادەم؟ دەپ سورىدى. ئۇلار: ئۇ ئىچىمىزدىكى ئەڭ ياخشى، ئەڭ ئوبدان ئادىمىمىز، ئەڭ ياخشى ۋە ئەڭ ئوبدان ئادىمىمىزنىڭ ئوغلى، دەپ جاۋاپ بەردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇ مۇسۇلمان بولسا نىمە دەيسىلەر؟ دىدى: يەھۇدىلار: ئۇنىڭ مۇسۇلمان بولۇشىدىن خۇدا پانا بەرسۇن، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يۇقۇرىدىكى سۆزنى تەكرارلىغان ئىدى، يەھۇدىلارمۇ يۇقۇرقى سۆزنى تەكرارلىدى. ئابدۇللا ئىبنى سالام ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقىپ: ئەشھەدۇ ئەنلائىلاھە ئىللەللاھۇ ۋە ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللا (گۇۋالىق بېرىمەنكى، بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق، مۇھەممەد ھەقىقەتەن ئاللانىڭ پەيغەمبىرىدۇر) دىدى.

يەھۇدىلار، بۇ بىزنىڭ ئىچىمىزدىكى يامان ئادەم ۋە يامان ئادەمنىڭ بالىسى دىدى ھەم ئۇنى يامانلاشتى. ئابدۇللا ئىبنى سالام: ئى رەسۇلۇللا، ئۇلارنىڭ مۇشۇنداق دىيىشىدىن قورققان ئىدىم، دىدى.

303) نەپەقە توغرىسىدا

ئەبۇ مەسئۇد بەدرىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشىنىڭ ئوز ئائىلىسىگە قىلغان نەپەقىسى① سەدىقە ھىساپلىنىدۇ.

304) بەقەرە سۈرىسىنىڭ ئاخىرىدىكى ئىككى ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ مەسئۇد بەدرىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى كېچىسى سۈرە بەقەرەنىڭ ئاخىرىدىكى ئىككى ئايەتنى ئوقۇيدىكەن، كېچىچە ئۇنىڭغا كۇپايە قىلىدۇ②.

305) چوكانغا ئويلىنىش توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەندىن: ئى جابىر،

---

① ئاللانىڭ رازىلىقىنى كوزلەپ خوتۇنى ۋە باللىرىغا قىلغان خىراجىتى.

② ئوقۇغان ئادەمنى ئىنسانلار ۋە جىنلارنىڭ شەررىدىن ساقلاشقا كۇپايە، ياكى تەھەججۇد نامىزىدىن كۇپايە قىلىدۇ دىگەن مەنىدە. بۇ يەردە دىيىلگىنى "ئامەنەر رەسۇلۇ"دىن باشلاپ سۈرىنىڭ ئاخىرىغىچە بولغان ئىككى ئايەت.

ئۆيلەندىڭمۇ؟ دەپ سورىدى. مەن: ھەئە دېۋىدىم، ئۇ: قىز ئالدىڭمۇ، چوكانمۇ؟ دەپ سورىدى. مەن: چوكان ئالدىم، دېدىم. رەسۇلۇللا: سەن بىلەن مۇھەببەتلىشىدىغان قىز ئالساڭچۇ، دېدى. مەن: ئى رەسۇلۇللا، ئاتام ئۇھۇد غازىتىدا شەھىت بولدى، توققۇز قىزى قالدى، ئۇلار مېنىڭ توققۇز ھەمشىرەم بولىدۇ، ئۇلارغا يەنە ئۇلارغا ئوخشاش بىر ئەخمەق قىزنى① قوشۇشنى ياقتۇرمىدىم، ئۇلارنىڭ باشلىرىنى تاراپ قويىدىغان، خىزمىتىنى قىلىدىغان بىر ئايالنى ئالدىم، دېدىم. رەسۇلۇللا: توغرا قىلىپسەن، دېدى.

306) پەيغەمبەر ئەيھىسسالامنىڭ بەرىكىتى توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا ئەنسارى رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كېلىپ: ساڭا مەلۇمكى، مېنىڭ ئاتام ئۇھۇد غازىتىدا شەھىت بولۇپ كەتتى، نۇرغۇن قەرزى قالدى، مەن قەرز ئىگىلىرىنىڭ سېنى كۆرۈشىنى ياقتۇرىمەن، دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: خورمىنىڭ ھەر بىر خىلىنى ئايرىم خامان قىلىپ يىغقىن دېدى. مەن رەسۇلۇللا دېگەندەك قىلىپ، ئاندىن ئۇنى چاقىردىم، قەرز ئىگىلىرى رەسۇلۇللاغا قارىغان چاغدا، ئۇلار گويا شۇ تاپتا مەندىن قەرزنى جىددى سۈيلەۋاتقاندەك بولدى، رەسۇلۇللا ئۇلارنىڭ ھەركىتىنى كۆرۈپ، خامانلارنىڭ چوڭ بىرسىنى ئۈچ قېتىم ئايلىنىپ چىققاندىن كېيىن، ئۇنىڭ ئۈستىدە ئولتۇردى، ئاندىن كېيىن ماڭا: قەرز ئىگىلىرىنى چاقىرغىن، دېدى ۋە تاكى ئاللا ئاتامنىڭ زىممىسى-

① ئىشنىڭ ئېپىنى بىلمەيدىغان تەجرىبىسىز نادان، ئەخمەق دېمەكچى.

دىكى قەرزلەرنى تۆلەتكەنگە قەدەر رەسۇلۇللا قەرز ئىگىلىرىگە خورمىنى ئۆلچەپ بېرىۋەردى. ئاللا ئاتامنىڭ قەرزىنى تۆلەتسە، ئۇيىدىكى ھەمشىرىلىرىمگە بىر تال خورما ئېلىپ بارمىسامۇ مەن بۇنىڭدىن رازى ئىدىم. ئاللانىڭ قۇدرىتى بىلەن خامان ھېچ خورماي شۇ پېتىچە تۇردى، ھەتتا رەسۇلۇللا ئولتۇرغان خاماندىن گويا بىر دانە خورمىمۇ خورىمىغاندەك تۇرغانلىقى كوز ئالدىمدا تۇرىدۇ.

307) زاتۇررىقا غازىتى ۋە رەسۇلۇللانىڭ ئوزىگە زىيانكەشلىك قىلمىشقا ئۇرۇنغۇچىنى ئەپۇ قىلغانلىقى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا ماڭا شەرق شامىلى بىلەن نۇسرەت بەردى. ئاد قەۋمى غەرپ شامىلى بىلەن ھالاك قىلىندى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى: يالغۇز بىر ئاللادىن بولەك ھېچ مەبۇد يوق، ئاللا ئوزىنىڭ قوشۇنىنى كۈچلەندۇردى، پەيغەمبىرىگە نۇسرەت بەردى، يالغۇز ئوزىلا دۈشمەنلەر توپىنى مەغلۇپ قىلدى، ئاللادىن باشقا ھەممە نەرسە پانىدۇر.

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن نەجد تەرەپتىكى غازاتقا قاتنىشىپ،

يەنە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىللە قايتىپ كېلىۋېتىپ دەرەخ-لىق بىر ئورمانغا كەلگەندە، كۈن قاتتىق ئىسسىپ كېتىدۇ، رەسۇلۇللا باشلىق ھەممەيلەن شۇ يەرگە چۈشىدۇ. كىشىلەر دەرەخلەرنىڭ ئاستىدا سايىداشقا تارقاپ كېتىدۇ. رەسۇلۇللامۇ بىر ئەرەپ كاۋچۇك دەرىخى ئاستىغا چۈشۈپ، قىلىچىنى دەرەخقە ئېسىپ قويىدۇ. جابىر مۇنداق دەيدۇ: بىز ئۇخلاپ كېتىپتۇق، بىر چاغدا رەسۇلۇللا بىزنى تۇيۇقسىز تووۋلاپ قالدى. رەسۇلۇللانىڭ يېنىغا كەلسەك، ئۇنىڭ قېشىدا بىر ئەرابى ئولتۇرۇپتۇ، رەسۇلۇللا بىزگە ئۇنى كورسىتىپ: مەن ئۇخلاۋاتسام، بۇ مېنىڭ قىلىچىمنى سۇغۇرۇپ ئاپتۇ، ئويغانسام، ئۇنىڭ قولىدا يالىڭاچ قىلىچ تۇرىدۇ. ئۇ ماڭا: مەندىن سېنى كىم قۇتقۇزالايدۇ؟ دىدى، مەن: ئاللا قۇتقۇزىدۇ، دىدىم. مانا بۇ مېنىڭ قېشىمدا ئولتۇرىدۇ، دىدى. كېيىن رەسۇلۇللا ئۇنى جازالىمىدى①.

310) خەيبەر غازىتى ۋە "لاھەۋلە ۋە لاقۇۋۋەتە ئىللا بىللا" دىگەن سوزنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خەيبەرگە كېتىۋېتىپ بىر ئويمانلىققا

---

① كۇپپارلار بىلەن دوستلىشىش ئۈچۈن جازالىمىغان، ئىبنى ئىسھاقنىڭ رىۋايىتىدە، ئاللا قۇتقۇزىدۇ، دىگەن سوزدىن كېيىن مۇنۇ سوزلەر قوشۇلغان: جىبرىل ئەرابىنىڭ كوكرىگىدىن ئىتتەرگەن ئىدى، ئۇنىڭ قولىدىن قىلىچ چۈشۈپ كەتتى. رەسۇلۇللا قىلىچنى ئېلىپ: سېنى مەندىن كىم قۇتقۇزىدۇ دىگەن ئىدى، ئەرابى: ھېچكىم قۇتقۇزالمايدۇ، دىدى. قۇرئاندا ئاللا پەيغەم-بەرگە قارىتا "ئاللا سېنى كىشىلەرنىڭ زىيانكەشلىكىدىن ساقلايدۇ" دىگەن.

چۈشكەندە، كىشىلەر ئۈنلۈك تەكبىر ئېيتىپ: ئاللاھۇئەكبەر، ئاللاھۇئەكبەر، لائىلاھە ئىللەللاھۇ (ئاللا ئۇلۇغدۇر، بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق) دېدى؛ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: توۋلاپ تەكبىر ئېيتماڭلار، سىلەر گاسنى، غايىپنى چاقىرىۋاتمايسىلەر، بەلكى ھەمىشە سىلەردىن ئايرىلمايدىغان، ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرىدىغان ئاللاغا تەكبىر ئېيتىۋاتىسىلەر، دېدى. مەن رەسۇلۇللانىڭ ئۇلىغىنىڭ ئارقىسىغا مىنگەشكىلىك ئىدىم، ئۇ، مېنىڭ "لاھەۋلە ۋە لاقۇۋۋەتە ئىللا بىللا" دېگەنلىكىمنى ئاڭلاپ قاپتۇ. ئۇ مېنى، ئى ئابدۇللا ئىبنى قەيس دەپ چاقىردى. مەن: لەببەي، رەسۇلۇللا، دېدىم. ئۇ: ساڭا جەننەتنىڭ غەزىنىسى بولغان بىر سوزنى ئېيتىپ بېرەيمۇ؟ دېدى. مەن: ماقۇل، ئاتا-ئانام پىدايىڭ بولسۇن، ئى رەسۇلۇللا، دېدىم. رەسۇلۇللا: ئۇ بولسا "لاھەۋلە ۋە لاقۇۋۋەتە ئىللا بىللا" (ئاللانىڭ ياردىمى بولمىسا قولىمىزدىن ھېچ ئىش كەلمەيدۇ. — ت) دۇر، دېدى.

311) مەككىنى پەتھى قىلىش غازىتى ۋە مەككىدە قىلىش چەكلەنگەن ئىشلار توغرىسىدا

ئەبۇ شۇرەيھ ئەدەۋى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ ئەمر ئىبنى سەئىد مەككىگە قوشۇن ئەۋەتىۋاتقان① ۋاقىتىدا ئۇنىڭغا مۇنداق دېگەن: ئى ئەمىر، مېنىڭ رەسۇلۇللا مەككىنى پەتھى قىلىپ ئەتىسى ئېيتقان ۋە قۇلىقىم بىلەن ئاڭلاپ ئېسىمدە چىڭ قالغان،

① ئابدۇللا ئىبنى زۇبەير يەزىد ئىبنى مۇئاۋىيىگە بەيئەت قىلىشتىن باش تارتقانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇشقا ئەۋەتىلگەن قوشۇن، ئەمرى ئىبنى سەئىد بۇ چاغدا مەدىنىنىڭ ئەمىرى ئىدى.

كوزۇم بىلەن كۆرگەن بىر گەپنى ساڭا ئېيتىپ قويۇشۇمغا رۇخسەت قىلغىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاللاغا ھەمدۇ-سانا ئېيتقاندىن كېيىن مۇنداق دېگەن: مەككە كىشىلەر تەرىپىدىن ئەمەس، ئاللا تەرىپىدىن چەكلەنگەن جاي قىلىپ بېكىتىلگەن، ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرگەن ئادەمنىڭ ھەرەمدە قان تۆكۈشى، ھەرەمنىڭ دەرەخلىرىنى كېسىشى دۇرۇس ئەمەس، ئەگەر بىرەر كىشى مەككىدە مېنىڭ ئۇرۇش قىلغانلىقىمنى سەۋەپ قىلىپ، دۇرۇسلۇقىغا رۇخسەت سورىسا، ئۇنىڭغا: ئاللا پەيغەمبىرىگە رۇخسەت قىلدى، سىلەرگە رۇخسەت قىلغىنى يوق، دەڭلار. ماڭىمۇ كۈندۈزدىن مەلۇم ۋاقىتلا① رۇخسەت قىلىنغان. ئۇنىڭدا ئىلگىرى چەكلەنگەن ئىشلار بۈگۈنمۇ چەكلىنىدۇ. ھازىر بولغانلار ھازىر بولمىغانلارغا يەتكۈزسۇن، ھەرەمنىڭ ھايۋانلىرىنى ئوۋلاشقا بولمايدۇ، ئۇسۇملۇكلىرىنى يۇلۇشقا بولمايدۇ، ھەرەمدە تېپىۋېلىنغان نەرسە ئىگىسىدىن غەيرى ئادەمگە ھالال بولمايدۇ، دېدى. ئابباس ئىبنى ئابدۇلمۇتتەلىپ: ئىزخىردىن باشقىسى شۇنداقتۇ ئى رەسۇلۇللا، چۈنكى ئىزخىر تۆمۈرچىلەرنىڭ يېقىلغۇسى ئۈچۈن ۋە ئۆيلەرنى يېپىش ئۈچۈن زۆرۈر، دېدى. رەسۇلۇللا بىر دەم تۇرۇۋالغاندىن كېيىن ئىزخىردىن باشقىسى شۇنداق، ئىزخىرنى يۇلۇش ھارام ئەمەس، دېدى. ئەبۇ شۇرەيھدىن: ساڭا ئەمر ئىبنى سەئىد نىمە دېدى، دەپ سورىغان ئادەمگە ئۇ: ئەمر ئىبنى سەئىد ماڭا: ئى ئەبۇ شۇرەيھ، بۇنى مەن سەندىن ياخشىراق بىلىمەن، ھەرەم ئاسىلىق قىلغۇچىغا، قان قەرز بىلەن قېچىپ كەلگۈچىگە، بۇزغۇنچىلىق قىلىپ قېچىپ كەلگۈچىگە باش پانا بولمايدۇ، دېدى، دەپ جاۋاپ

① كۈن چىققاندىن تارتىپ نامازدىگەر ۋاقتىغىچە.

بەردى.

312) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇئازنى يەمەنگە ئەۋەتىشى ۋە ئۇنىڭغا قىلغان تەۋسىيىسى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇئاز ئىبنى جەبەلنى يەمەنگە ئەۋەتىش ۋاقتىدا مۇنداق دېگەن: سەن ئەھلى كىتاپ (يەھۇدىلار، خىرىستىيانلار. — ت)نىڭ يېنىغا كېتىۋاتىسەن، بارغاندىن كېيىن ئۇلارنى بىر ئاللادىن باشقا مەبۇد يوق، مۇھەممەد ئاللانىڭ ئەلچىسى دەپ كەلىمە شاھادەت ئېيتىشقا دەۋەت قىلغىن، بۇنى قوبۇل قىلسا، ئاللانىڭ ئۇلارغا بىر كېچە-كۈندۈزدە بەش ۋاق نامازنى پەرز قىلغانلىغىنى ئېيتقىن، بۇنى قوبۇل قىلسا، بايلىرىنىڭ ماللىرىدىن زاكات ئېلىنىپ، كەمبەغەللىرىگە بېرىلىدىغانلىغىنى ئېيتقىن، بۇنى قوبۇل قىلسا، زاكاتنى ئۇلارنىڭ ياخشى ماللىرىدىن ئالمىغىن، زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىلارنىڭ بەد دۇئاسىدىن ساقلانغىنكى، مۇنداق دۇئا بىلەن ئاللانىڭ ئارىسىدا پەردە-ھىجاپ يوق (بۇنداق دۇئا چاپسان قوبۇل بولىدۇ دېگەن مەنىدە. — ت)

313) ئەمەلگە ئۈزرىسى بار تۇرۇقلۇق نىيەت قىلىش توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تەبۇك غازىتىدىن قايتىپ كېلىۋېتىپ

مەدىنىگە يېقىنلاشقاندا: مەدىنىدە شۇنداق بىر خەلق باركى، سىلەرنىڭ قىلىغان غازىتىڭلارنىڭ ۋە غازات ئۈچۈن باسقان مۇشەققەتلىك يوللىرىڭلارنىڭ ھەممىسىدە ئۇلار سىلەر بىلەن بىللە بولدى① دېدى. ئى رەسۇلۇللا، ئۇلار مەدىنىدە قېلىۋىدىغۇ دېگەن كىشىلەرگە ئۇ: ئۇلارنىڭ ئۆزرىسى بولغاچقا چىقالمىغان، دېدى.

314) ئاياللارنىڭ مەنسەپ تۇتۇشى توغرىسىدا

ئەبۇ بەكرە مۇنداق دەيدۇ: جەمەل ۋەقەسى يۈز بەرگەن كۈنلەردە مەن ئائىشە ۋە ئۇنىڭ تەرەپدارلىرىنىڭ سېپىگە قوشۇلۇپ ئۇرۇش قىلىشقا تاس قالغان چېغىمدا، ئاللانىڭ ئەلچىسى پاتى بىلەن رەسۇلۇللادىن ئاڭلىغان بىر سوزنىڭ پايدىسىدىن ئۇلارنىڭ سېپىگە قاتناشمىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىرانلىقلارنىڭ ئۆزلىرىگە كىسرانىڭ قىزىنى پادىشا قىلىۋالغانلىقى توغرىسىدىكى خەۋەرنى ئاڭلىغاندا مۇنداق دېگەن: ئايال كىشىنى ئۆزلىرىگە ھوكۇمران قىلغان خەلق مۇۋەپ-پەقىيەت قازىنالمايدۇ②.

---

①سىلەر بىلەن غازاتتا بىللە بولدى، چۈنكى يالغۇز بەدەن بىلەنلا ئەمەس، روھ بىلەن بولغان ھەمرالىق، بىرلىك ھەقىقى بىرلىك ھېساپلىنىدۇ، ئىنساننىڭ نىيىتى ئەمىلىدىن ئارتۇق تۇرىدۇ دېگەن مەنىدە.

② كوپچىلىك ئۆلىمالارنىڭ مەزھىبىدە ئاياللار ئەمەلدار بولۇشقا، قازى بولۇشقا بولمايدۇ. تەبەرى ئىمام مالىكتىن رىۋايەت قىلىپ، ئاياللارنىڭ مەنسەپ تۇتۇشىنى دۇرۇس دەپ قارايدۇ. ئىمام ئەبۇ ھەنىفە ئاياللارنىڭ گۇۋالىقى دۇرۇس بولىدىغان ئىشلاردا ئاياللارنىڭ مەنسەپ تۇتۇشى دۇرۇس دەپ قارايدۇ، جەمەل ۋەقەسى مۇنداق بولغان: ھەزرىتى ئوسمان شەھىت بولۇپ، ھەزرىتى ئەلى خەلىپىلىككە سايلانغاندا، تەلھە بىلەن زۇبەير مەككىگە

315) پەيغەمبەرلەرنىڭ قەۋرىلىرى ۋە يەھۇدىلار توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋاپات بولۇش كېسىلىدە: ئاللا يەھۇدىلارغا لەنەت قىلسۇنكى، ئۇلار پەيغەمبەرلىرىنىڭ قەۋرىلىرىنى مەسچىت قىلىۋالدى، دېگەن. ئائىشە مۇنداق دەيدۇ: ئەگەر يۇقۇرقى خەۋپ بولمايدىغان بولسا، رەسۇلۇللانىڭ قەۋرىسى توساق ئىچىگە ئېلىنماي ئوچۇقچىلىقتا قالغان بولاتتى، رەسۇلۇللا ئۆزىنىڭ قەۋرىسىنىڭ مەسچىت قىلىنىشىدىن قورققان.

316) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىيامەت كۈنى شاپائەت قىلىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مۆمىنلەر قىيامەت كۈنى يىغىلىپ، ئاللانىڭ ئالدىدا بىزگە شاپائەت قىلىدىغان بىر كىشىدىن شاپائەت تەلەپ قىلساق دېيىشىپ ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كېلىپ: سەن بولساڭ ئىنسانلارنىڭ ئاتىسى، ئاللا سېنى ئۆز قولى بىلەن

بارغان، بۇ يەردە ئۇلار ھەج قىلىش ئۈچۈن كەلگەن ھەزرىتى ئائىشە بىلەن ئۇچراشقان. ئۇلار ئوسماننىڭ قىساسىنى تەلەپ قىلىشقا كىشىلەرنى قوزغاش ئۈچۈن بەسرىگە بېرىش قارارىغا كەلگەن. بۇ خەۋەر ئەلىگە يېتىپ، ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىققان، ئائىشە تۆگە ئۈستىدە كاجۋەدا ئولتۇرۇپ، كىشىلەرنى ئەپلىشىشكە چاقىرغان.

ياراتقان، پەرىشتىلەرنى ساڭا سەجدە قىلىشقا بۇيرۇغان، ساڭا پۈتۈن شەيئىلەرنىڭ نامىلىرىنى بىلدۈرگەن، رەببىڭنىڭ ئالدىدا بىزنى شاپائەت قىلىپ، بىزنى بۇ كۈلپەتتىن قۇتۇلدۇرساڭ، دەيدۇ. ئادەم ئەلەيھىسسالام: مەن سىلەرنى شاپائەت قىلالايدىغان دەرىجىدە ئەمەسمەن، دەپ ئۆزىنىڭ گۇنايىنى① ئەسلەپ خىجىل بولۇپ، نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا بېرىڭلار، ئۇ ئاللا زېمىن ئەھلىگە ئەۋەتكەن دەسلەپكى② پەيغەمبەردۇر، دەيدۇ. ئۇلار نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كېلىدۇ. نۇھ ئەلەيھىسسالام: مەن سىلەرنى شاپائەت قىلالايدىغان دەرىجىدە ئەمەسمەن③ دەيدۇ ۋە ئۆزى بىلمەيدىغان نەرسە ئۈستىدە ئاللاغا تەلەپ قويغانلىقىنى④ ئەسلەپ خىجىل بولۇپ، ئاللانىڭ دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا بېرىڭلار، دەيدۇ. ئۇلار ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كېلىدۇ، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام: مەن بۇ دەرىجىدە ئەمەسمەن، ئاللا بىۋاسىتە سۆزلەشكەن ۋە تەۋرات نازىل قىلىنغان مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا بېرىڭلار، دەيدۇ. ئۇلار مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كېلىدۇ. ئۇ: مەن بۇ

---

① جەننەتتە ئاللا مەنئى قىلغان دەرەختىن يېگەنلىك گۇنايى.

② ئۆز خەلقىنى ئاگاھلاندۇرۇش ۋە ھالاك قىلدۇرۇش يۈزىسىدىن دەسلەپكى پەيغەمبەر ھېساپلايدىغان. چۈنكى ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكى ئۆزىنىڭ بالىلىرىنى تەربىيىلەش ۋە ئۇلارنى يېتەكلەش ئۈچۈن ئىدى.

③ كەمتەرلىكىدىن مېنىڭ مەرتىۋەم تۆۋەن ياكى بۇ دەرىجە ماڭا ئەمەس، باشقىلارغا مەنسۇپ دېگەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

④ "رەببىم، ئوغلۇم مېنىڭ ئائىلەمنىڭ كىشىسى ئىدى، ئائىلەمدىكىلەرنى ئامان قالدۇرۇشتىن ئىبارەت ۋەدەڭ ھەقتۇر" دېگەن سۆز بىلەن ئوغلىنى غەرق بولۇپ كېتىشتىن قۇتۇلدۇرۇشنى سورىغان ئىدى.

دەرىجىدە ئەمەسمەن، دەيدۇ ۋە ئۆزىنىڭ ئۇقۇشماستىن ئادەم ئۆلتۈرۈپ① قويغانلىقىنى ئەسلەپ پەرۋەردىگارىدىن خىجىل بولۇپ: ئاللانىڭ بەندىسى، ئاللانىڭ پەيغەمبىرى، ئاللانىڭ كەلىمىسى ۋە ئاللا تەرىپىدىن سادىر بولغان روھ ئىسانىڭ ئالدىغا بېرىڭلار، دەيدۇ. ئىسا: مەن بۇ دەرىجىدە ئەمەسمەن، ئىلگىرىكى② ۋە كېيىنكى③ گۇنالىرىنى ئاللا كەچۈرگەن بەندە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا بېرىڭلار، دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار مېنىڭ ئالدىمغا كېلىدۇ. مەن بېرىپ رەببىمدىن ئىجازەت سورايمەن. ماڭا ئىجازەت بېرىلىدۇ، رەببىمنى كۆرگەن چاغدا، ئۇنىڭغا سەجدە قىلىمەن، سەجدىدە ئاللا خالىغان چاغقىچە تۇرىمەن، ئاندىن ئاللا: بېشىڭنى كۆتەرگىن، سورىغىنىڭنى بېرىمەن، گېپىڭگە قۇلاق سالىمەن، شاپائىتىڭنى قوبۇل قىلىمەن، دەيدۇ. بېشىمنى سەجدىدىن كۆتىرىمەن، ئاللا ماڭا بىلدۈرىدىغان ھەمدى بويىچە ئاللاغا ھەمدى ئېيتىمەن، ئاندىن شاپائەت قىلىشقا باشلايمەن. شاپائەت قىلىنىدىغان كىشىلەرنى ئاللا كۆرسىتىپ بېرىدۇ④. ئۇلارنى جەننەتكە ئېلىپ

---

① بۇ ئىش سەۋەن سادىر بولغانلىقى ئۈچۈن، مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ پاك ئىكەنلىكىگە داغ تەككۈزمەيدۇ. مۇسا ئەلەيھىسسالام بۇ سەۋەنلىكنى شەيتاننىڭ ئىشى، ئۆزىگە زۇلۇم قىلغانلىق دەپ ئېيتقان ئىدى. پەيغەمبەرلەرنىڭ ئۆزلىرىدىن سادىر بولغان كىچىك سەۋەنلىكلەرنىمۇ چوڭ سانايدىغان ئادىتى بويىچە، ئۇنىڭ ئۈچۈن ئىستىغفار ئېيتقان ئىدى.

② سەۋەن سادىر بولغان خاتالىقلار ۋە چۈشەندۈرۈلگەندىن كېيىن خاتا ھېساپلانمايدىغان خاتالىقلار.

③ ئۇنىڭدىن گۇنا سادىر بولغان تەقدىردىمۇ، گۇنادىن مەسئۇملۇقى بىلەن ياكى مەغپىرەت قىلىنىشى بىلەن جاۋاپكارلىققا تارتىلمايدۇ.

④ مەسىلەن، نامازلىرىنى تولۇق ئادا قىلمىغانلار توغرىسىدىكى شاپائىتىڭنى قوبۇل قىلدىم، دەيدۇ.

كىرىمەن، ئاندىن ئاللانىڭ دەرگاھىغا قايتىپ بارىمەن. رەببىمنى كۆرگەن چاغدا، يۈقۈرقىدەك قىلىمەن، ئاندىن شاپائەت قىلىشقا باشلايمەن. شاپائەت قىلىنىدىغان كىشىلەرنى ئاللا كۆرسىتىپ بېرىدۇ①، ئۇلارنى جەننەتكە ئېلىپ كىرىمەن. ئاندىن كېيىن مۇشۇ يوسۇندا 3-، 4-قېتىم ئاللانىڭ دەرگاھىغا قايتىپ بېرىپ شاپائەت قىلىپ بولۇپ: دەۋزەختە پەقەت ئاللاتائالا قۇرئاندا مەڭگۇ قالىدۇ دېگەن كۇپپاردىن باشقا ئادەم قالمىدى دەيمەن.

317) قانداق گۇنانىڭ ئەڭ چوڭ ئىكەنلىگى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئاللانىڭ نەزىرىدە قايسى گۇنا ئەڭ چوڭ ھىساپلىنىدۇ؟ دەپ سورىدىم. ئۇ: سېنى ياراتقان ئاللاغا شېرىك كەلتۇرۇشۇڭ، دېدى. مەن: بۇ ئەلۋەتتە چوڭ گۇنا، ئۇنىڭدىن قالسىچۇ؟ دېدىم. رەسۇلۇللا: بېقىشتىن قورقۇپ بالاڭنى ئۆلتۇرۇشۇڭ، دېدى. ئاندىن قالسىچۇ؟ دېدىم. رەسۇلۇللا: خوشناڭنىڭ ئايىلى بىلەن زىنا قىلىشىڭ② دېدى.

318) ئاللانىڭ بالىسى بار دېگەنلەرنىڭ سوزى توغرىسىدا

ئىبنى ئاباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

① مەسىلەن، زىنا قىلغانلار ياكى ھاراق ئىچكەنلەر توغرىسىدىكى شاپائىتىنى قوبۇل قىلدىم، دەيدۇ.

② بۇنىڭدا زىنانىڭ گۇنايى بولغانلىغىدىن تاشقىرى، ئاللا تەۋسىيە قىلغان خوشنىلارنىڭ ھەققىنى ئادا قىلماسلىقمۇ بار.

پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالا ئېيتىدۇكى، ئادەم بالىسى مېنى يالغانغا چىقىرىدۇ، ۋاھالەنكى، ئۇنىڭ مۇنداق قىلىشقا ھېچ ھەققى يوق ئىدى. ئۇ مېنى سوكىدۇ، ۋاھالەنكى، ئۇنىڭ مۇنداق قىلىشقا ھەققى يوق ئىدى. ئۇنىڭ مېنى يالغانغا چىقارغىنى شۇكى، ئۇلگەندىن كېيىن ئۇنى قايتا تىرىلدۇرۇپ بۇرۇنقىدەك ئەسلىگە كەلتۈرۈشۈمگە ئۇ مېنى قادىر ئەمەس دەپ گۇمان قىلىدۇ؛ ئۇنىڭ مېنى بالىسى بار دېگىنى تىللىغىنىدۇر، مەن ئۆزەم خوتۇن ياكى بالا تۇتۇشتىن پاك مەن①.

319) پۇتۇنلەي خەيردىن ئىبارەت بولغان دۇئا توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دەيتتى. "رەببەنا ئاتىنا فىددۇنيا ھەسەنەتەن ۋە فىلئاخىرەتى ھەسەنەتەن ۋەقىنا ئازابەننار" (ئى رەببىمىز ئاللا، بىزگە دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، بىزنى دەۋزەخنىڭ ئازاۋىدىن ساقلىغىن.)②

---

① ئاللاتائالانىڭ زاتى ئەزەلدىنلا ئۆزلۈگىدىن مەۋجۇت بولۇپ، شەيئىلەرنىڭ بارلىققا كېلىشىدىن بۇرۇنلا بار ئىدى. تۇغۇلغان بالىنىڭ ھەممىسى يېڭى پەيدا بولغانلىقى ئۈچۈن، ئاللانىڭ زاتىغا قارىتا تۇغۇلۇش دېگەن ئىنكار قىلىنىدۇ، ئاللاتائالاغا مەخلۇقاتتىن ھېچكىم ئوخشىمىغانلىقى ۋە جىنسداش بولمىغانلىقى ئۈچۈن، ئاللاتائالاغا قارىتا بالا تېپىش دېگەن ئىنكار قىلىنىدۇ. ئاللاتائالانىڭ: "ئاللانىڭ خوتۇنى بولمىسا قانداقمۇ ئۇنىڭ بالىسى بولسۇن" دېگەن سۆزىمۇ شۇنى كورسىتىدۇ.

② ئىبنى كەسىر مۇنداق دەيدۇ: بۇ دۇئا تەن ساقلىق، كەڭ رىزق، پايدىلىق ئىلىم ۋە ياخشى ئەمەل قاتارلىق دۇنيانىڭ ھەممە ياخشىلىقلىرىنى

320) كىشىدىن نەرسە تاما قىلمايدىغان مىسكىن توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر-ئىككى خورما ۋە بىر-ئىككى لوقما بېرىلىش بىلەن تەلۋۈي ئورۇنلىنىدىغان ئادەم مىسكىن ئەمەس، ھەقىقى مىسكىن دېگەن تىلەمچىلىك قىلىشتىن ئۆزىنى تارتىدۇ، خالىساڭلار، ئاللاتائالانىڭ مۇنۇ سۆزىنى ئوقۇڭلار، "ئۇلار كىشىلەردىن بىزەڭلىك قىلىپ تىلىمەيدۇ."

321) جاۋاپكارغا قەسەم كېلىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئىبنى ئەبى مۇلەيكە مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: ئىككى ئايال ئۆيدە موزدۇزلۇق قىلاتتى، ئۇلارنىڭ بىرسىنىڭ ئالقىنىغا بىگىز سانچىلىپ كەتتى، ئۇ ئۆزىنىڭ ھەمرىيى بولغان ئايالنى سانچىۋەتتى دەپ ئىبنى ئابباسنىڭ ئالدىغا دەۋا قىلىپ باردى. ئىبنى ئابباس: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام، دەۋا گەرلەرنىڭ گېپىگە قاراپ① ئۇلارغا نەرسە

ئۆز ئىچىگە ئالغان، بارچە يامانلىقلاردىن ساقلىنىشمۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان. ئاخىرەتنىڭ ياخشىلىقلىرىغا كېلىدىغان بولساق، ئۇلارنىڭ ئەلاسى جەننەتكە كىرىشنى، ئەرەساتتىكى چوڭ قورقۇنچتىن ئەمىن بولۇشنى، قىيامەتتىكى ھېساپنىڭ ئوڭاي بولۇشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. دەۋزەختىن نىجات تېپىشقا كەلسەك، ھارام ئىشلاردىن، گۇناھلاردىن ساقلىنىش ۋە شۈبھىلىك ئىشلارنى تەرك ئېتىشنىڭ سەۋەپلىرىنىڭ ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىلىشىدىن ئىبارەت.

① ئاغزىدىكى قۇرۇق دەۋاسىغا قاراپ.

ئېلىپ بېرىلىدىغان بولسا، جاۋاپكارلارنىڭ جانلىرىنى، ماللىرىنى مۇھا-پىزەت قىلىش ئىمكانىيىتى ئەلۋەتتە بولمىغان بولاتتى①، دىگەن. سىلەر جاۋاپكار ئايالغا ۋەز-نەسىھەت قىلىپ، ئۇنى يالغان قەسەم ئىچىشنىڭ يامانلىقىدىن قورقۇتۇڭلار، ئۇنىڭغا "ئاللا بىلەن قىلغان ۋەدىسىنى ۋە قەسىمىنى ئەرزىمەس پۇلغا ساتىدىغانلار......" (سۈرە ئال ئىمران، 77-ئايەت. ــ ت) دىگەن ئايەتنى ئوقۇپ بېرىڭلار، دىدى. ئۇنىڭغا ۋەز-نەسىھەت قىلغانىدىن كېيىن ئۇ ئىقرار قىلدى. ئىبنى ئاببىاس ئېيتىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قەسەم جاۋاپكارغا كېلىدۇ②، دىگەن.

322) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھىرەقلىگە③ مەكتۇپ يوللىشى

ئىبنى ئاببىاس رىۋايەت قىلىدۇكى، ئەبۇ سۇفيان ئىبنى سەخر ئۇنىڭغا ئۆز ئاغزى بىلەن مۇنداق دەپ بەرگەن: مەن بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئارىسىدا كېلىشىم تۈزۈلگەن④ مەزگىلدە مەن شام (ھازىرقى سۈرىيە. ــ ت)غا بارغان ئىدىم. مەن شامدىكى چاغدا

① جاۋاپكارغا ئۆزىنىڭ جېنىنى، مېلىنى قوغداش ئىمكانىيىتى بولمايتتى.

② دەۋاگەرنىڭ دەۋاسىنى رەت قىلىدىغان پاكىتى بولمىسا، جاۋاپكار قەسەم قىلىدۇ. بەيھەقى بۇ ھەدىسكە "دەۋاگەر پاكىت كورسىتىدۇ، جاۋاپكارغا قەسەم كېلىدۇ" دىگەن سوزنى قوشۇپ رىۋايەت قىلىدۇ.

③ رۇم پادىشاسى قەيسەر.

④ ئون يىل ئۇرۇش قىلماسلىق ئۈچۈن تۈزۈلگەن ھۇدەيبىيە سۈلھى كوزدە تۇتۇلىدۇ.

دىھىيە كەلبى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھىرەقلىگە يازغان مەكتۇبىنى ئېلىپ كېلىپ، بۇسرانىڭ ۋالىسى ئارقىلىق ھىرەقلىگە تاپشۇردى. ھىرەقلى: ئۇزىنى پەيغەمبەر ھىساپلىغان بۇ ئادەمنىڭ خەلقىدىن بۇ يەردە بىرەرسى تېپىلامدۇ؟ دەپ سورىدى. يېنىدىكىلەر: ھەئە، تېپىلىدۇ، دېيىشتى. مەن ۋە قۇرەيشلىك بىرقانچە ئادەم ھىرەقلى تەرىپىدىن چاقىرتىلىپ، ئۇنىڭ يېنىغا كىردۇق. ئۇ بىزنى ئالدىدا ئولتۇرغۇزۇپ: ئۇزىنى پەيغەمبەر ھىساپلىغان بۇ ئادەمگە قايسىڭلار-نىڭ نەسىبى يېقىن؟ دەپ سورىدى. مەن ئۇنىڭغا مېنىڭ نەسىبىم يېقىن ئىكەنلىكىنى ئېيتتىم. شۇنىڭ بىلەن ئۇ مېنى ئۇزىنىڭ ئالدىدا ئولتۇرغۇزدى. ھەمرالىرىمنى ئارقامدا ئولتۇرغۇزدى، ئاندىن ئۇزىنىڭ تەرجىمانىنى چاقىرىپ كېلىپ، ئۇ ئارقىلىق بىزگە: مەن بۇنىڭدىن (ئەبۇ سۇفياندىن دېمەكچى. — ت) ئۇزىنى پەيغەمبەر ھىساپلىغان ئادەم توغرىلىق سورايمەن، ئەگەر ئۇ يالغان ئېيتسا، ئۇنىڭغا رەددىيە بېرىڭلار، دىدى.

ئەبۇ سۇفيان مۇنداق دەيدۇ: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇلار مېنى يالغانچى دەيدۇ دېمىسەم، ئەلۋەتتە يالغان ئېيتاتتىم؛ ئاندىن ئۇنىڭ تەرجىمانى ئارقىلىق ئارىمىزدا مۇنداق سوئال-جاۋاپلار بولدى:

— ئىچىڭلاردا ئۇنىڭ (پەيغەمبەرنىڭ. — ت) نەسىبى قانداق؟

— نەسىبى ئىسىل.

— ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئىچىدە پادىشا بولغان كىشى بارمۇ؟

— ياق.

— پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلىشتىن ئىلگىرى ئۇنى يالغانچىلىق بىلەن قارىلىغىنىڭلار بارمۇ؟

— ياق.

ئۇنىڭغا ئەگەشكەنلەر يۇقۇرى تەبىقىدىكىلەرمۇ، تۆۋەن تەبىقىدىكىلەرمۇ؟

— تۆۋەن تەبىقىدىكىلەر.

— ئۇنىڭغا ئەگەشكەنلەرنىڭ سانى كۆپىيىۋاتامدۇ، ئازىيىۋاتامدۇ؟

— كۆپىيىۋاتىدۇ.

— ئۇنىڭ دىنىغا كىرگەنلەرنىڭ ئىچىدە دىنىنى ياقتۇرماي يېنىۋالغانلار بارمۇ؟

— يوق.

— ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇش قىلدىڭلارمۇ؟

— قىلدۇق.

— قايسىڭلار غالىپ كەلدىڭلار؟

— بەزىدە ئۇ غالىپ كەلدى، بەزىدە بىز غالىپ كەلدۇق.

— مۇھەممەدنىڭ قىلغان ۋەدىسىگە خىيانەت قىلغىنى بارمۇ؟

— يوق، ھازىر ئۇنىڭ بىلەن ئارىمىزدا كېلىشىم بار، بۇزامدۇ، يوقمۇ ئۇقمايمىز.

(ئەبۇ سۇفيان "ئەزبىرايى خۇدا، بۇ سوھبەتكە مۇشۇ بىر جۇملە سۆزدىن باشقىنى يېنىمدىن كىرگۈزۈشكە بولمىدى" دەيدۇ.)

— مۇھەممەددىن بۇرۇن ئىچىڭلاردا پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلغان كىشى بولغانمۇ؟

— ياق.

ئاندىن كېيىن ھىرەقلى تەرجىمانى ئارقىلىق ئەبۇ سۇفيانغا مۇنداق دېگەن: مۇھەممەدنى ئېسىل نەسەبلىك دېدىڭ. پەيغەمبەر دېگەن شۇنداق ئېسىل نەسەبلىك كېلىدۇ، ئاتا-بوۋىلىرىدىن پادىشالىق قىلغان كىشى يوق دېدىڭ، بولغان بولسا، ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ

پادىشالىغىنى تەلەپ قىلىدۇ، دەيتتىم، ئۇنىڭغا ئەگەشكەنلەرنى تۇۋەن تەبىقىدىكىلەر دىدىڭ، پەيغەمبەرلەرگە تۇۋەن تەبىقىدىكىلەر ئەگەشىدۇ. ئۇ پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلىشتىن ئىلگىرى يالغانچىلىق بىلەن قارىلانمىغان دىدىڭ، ئۇ كىشىلەرگە يالغانچىلىق قىلمىغان ئىكەن، ئاللاغا يالغانچىلىق قىلمايدۇ. ئەگەشكۈچىلىرى ئىچىدە ئىماندىن يېنىۋالغانلار يوق دىدىڭ، ئىمان دىگەن كىشىلەرنىڭ قەلبىگە سىڭىپ كەتكەندە شۇنداق بولىدۇ. ئەگەشكۈچىلىرىنى كوپىيىۋاتىدۇ دىدىڭ، ئەھلى ئىمان شۇنداق كوپىيىپ بارىدۇ. ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشقانلىغىڭلارنى، گاھى ئۇنىڭ، گاھى سىلەرنىڭ غەلىبە قىلغانلىغىڭلارنى ئېيتتىڭ، پەيغەمبەر شۇنداق سىنىلىدۇ، ئاخىر ئۇلار ئۇتۇپ چىقىدۇ. ئۇنىڭ خىيانەت قىلمىغانلىغىنى ئېيتتىڭ، پەيغەمبەرلەر شۇنداق بولىدۇ، خىيانەت قىلمايدۇ. ئۇنىڭدىن ئىلگىرى ئارىمىزدا ھېچكىم پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلمىغان دىدىڭ، پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلغان كىشى بولسا، ئۇنى دوراپ قىلغان دەيتتىم.

ئاندىن ئۇ ئەبۇ سۇفياندىن: مۇھەممەد سىلەرنى نىمىلەرنى قىلىشقا بۇيرۇيدۇ؟ دەپ سورىغان. ئەبۇ سۇفيان مۇنداق جاۋاپ بەردىم دەيدۇ: بىزنى ناماز ئوقۇشقا، زاكات بېرىشكە، خىش-ئەقرىبالارغا سىلە-رەھىم قىلىشقا، ئىپپەتلىك بولۇشقا بۇيرۇيدۇ. بۇ چاغدا ھىرەقلى ئەبۇ سۇفيانغا مۇنداق دەيدۇ: ئۇنىڭ ھەققىدە ئېيتقانلىرىڭ راست بولىدىغان بولسا، مۇھەممەد راست پەيغەمبەر ئىكەن. ئۇنىڭ بۇ زاماندا مەيدانغا كېلىدىغانلىغىنى بىلەتتىم، ئۇنى سىلەرنىڭ ئىچىڭلاردىن چىقىدۇ دەپ ئويلىمىغان ئىدىم. ئەگەر ئۇنىڭ يېنىغا بارىدىغانلىغىمنى بىلسەم، ئەلۋەتتە ئۇنىڭ بىلەن ئۇچرىشىشنى ياقتۇراتتىم. ئەگەر ئۇنىڭ يېنىدا بولىدىغان بولسام، ئەلۋەتتە ئۇنىڭ ئىككى

پۇتنى يۇيۇپ قوياتتىم. ئۇنىڭ ھۆكۈمرانلىقى چوقۇم رۇم زېمىنىغىمۇ يېتىپ كېلىدۇ.

ئاندىن كېيىن ھىرەقلى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇنىڭغا يازغان مەكتۇبىنى ئوقۇدى، مەكتۇپنىڭ مەزمۇنى مۇنداق ئىدى:

"ئىككىلا دۇنيادا كۆپ رەھمەت قىلغۇچى ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن، ئاللانىڭ رەسۇلى مۇھەممەددىن رۇمنىڭ چوڭى ھىرەقلىگە:

توغرا يولغا ئەگەشكەنلەرگە سالام بولسۇن، مەن سېنى ئىسلام دىنىغا دەۋەت قىلىمەن، مۇسۇلمان بولساڭ ئامان بولىسەن؛ مۇسۇلمان بولساڭ، ئاللا ساڭا ئىككى ھەسسە ساۋاپ بېرىدۇ (بىرسى ئىسا ئەلەيھىسسالامغا، ئىككىنچىسى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتقانلىقى ئۈچۈن. — ت). ئەگەر ئىسلامنى قوبۇل قىلمىساڭ، پۈتۈن خەلقىڭنىڭ گۇنايى ساڭا يۈكلىنىدۇ. 'ئى ئەھلى كىتاب، سىلەر بىلەن بىزنىڭ ئارىمىزدا ئورتاق بولغان مۇنداق بىر سۆزگە كېلىڭلار، ئاللادىن باشقا ھېچكىمگە ئىبادەت قىلمايلى، ئاللاغا ھېچكىمنى شېرىك قىلمايلى، ئاللادىن غەيرى بىر-بىرىمىزنى خۇدا قىلىۋالمايلى، ئەگەر ئەھلى كىتاب بۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈسە، بىزنىڭ ھەقىقەتەن مۇسۇلمان ئىكەنلىكىمىزگە گۇۋا بولۇڭلار دەڭلار.'" (سۈرە ئال ئىمران، 64-ئايەت. — ت)

ھىرەقلى مەكتۇپنى ئوقۇپ بولۇشى بىلەن، ئۇنىڭ يېنىدىكى ئادەملىرى چۇقان سېلىشىپ كەتتى، ئۇ بىزنى چىقىپ كېتىشكە بۇيرۇدى. ئەبۇ سۇفيان ئېيتىدۇ: مەن چىقىپ كېتىۋېتىپ ھەمرالىرىمغا، مۇھەممەدنىڭ ئىشى رۇم پادىشاسى قورقىدىغان دەرىجىگە يېتىپتۇ دېدىم. شۇنىڭدىن بۇيان تاكى ئاللا مېنى ئىسلام دىنىغا كىرىشكە مۇيەسسەر قىلغانغا قەدەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىشىنىڭ غەلىبە

قىلىدىغانلىقىغا ئىشىنىپ كەلدىم.

زۇھرى مۇنداق دەيدۇ: ھىرەقلى رۇمنىڭ چوڭلىرىنى چاقىرىپ ئۆزىنىڭ قوراسىغا يىغىپ، ئى رۇملۇقلار، سىلەر مەڭگۇ ھىدايەت تېپىشنى ۋە پادىشالىقىڭلارنىڭ داۋاملىشىشىنى خالامسىلەر؟ دېۋىدى، ئۇلار ياۋايى ئېشەكلەردەك دەرۋازا تەرەپكە قاراپ قېچىشتى. قارىسا، دەرۋازىلار تاقاقلىق تۇرغان، ھىرەقلى ئۇلارنى چاقىرىپ كېلىپ: سىلەرنىڭ دىنىڭلاردا چىڭ تۇرىدىغانلىقىڭلارنى سىناپ كۆردۈم دېدى. ئۇلار ھىرەقلىغا ئېگىلىپ تازىم قىلىشتى ۋە ئۇنىڭدىن مەمنۇن بولۇشتى.

323) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كىسراغا مەكتۇپ يوللىشى

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئابدۇللا ئىبنى ھۇزافە سەھمىدىن كىسراغا① مەكتۇپ

① ئىسمى ئەبرەۋىز ئىدى. مەكتۇپنىڭ تېكىستى مۇنداق:
"ئىككىلا دۇنيادا كۆپ رەھمەت قىلغۇچى ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. ئاللانىڭ ئەلچىسى مۇھەممەددىن ئىراننىڭ چوڭى كىسراغا:
توغرا يولغا ئەگەشكەنلەرگە، ئاللاغا ۋە ئاللانىڭ ئەلچىسىگە ئىمان ئېيتقان، ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق، ئاللانىڭ شېرىكى يوق، مۇھەممەد ئاللانىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسى دەپ شاھادەت ئېيتقان كىشىلەرگە سالام بولسۇن، مەن سېنى مۇسۇلمان بولۇشقا دەۋەت قىلىمەن. مەن ئاللا تەرىپىدىن پۈتۈن ئىنسانلارغا ئەۋەتىلگەن ئەلچىمەن، تىرىك ئىنسانلارنى ئاگاھلاندۇرۇپ، كاپىرلارنى ئاللانىڭ ئازاۋىغا قېلىشلىرى بىلەن قورقۇتىمەن. مۇسۇلمان بولساڭ، ئامان بولىسەن، ئەگەر باش تارتساڭ، پۈتۈن مەجۇسىلارنىڭ گۇناھى ساڭا بولىدۇ."

يوللاپ، ئۇنى بەھرەيىننىڭ ۋالىسىغا تاپشۇرۇشقا بۇيرۇغان، بەھرەيىنـ
نىڭ ۋالىسى ئۇنى كىسراغا تاپشۇرغان، كىسرا ئۇنى ئوقۇپ يىرتىپ
تاشلىغان. ئەسلىشىمچە، ئىبنى مۇسەييەب ئېيتىدۇكى، پەيغەمبەر
ئەلەيھىسسالام كىسراغا بەد دۇئا قىلىپ، ئاللا ئۇنىڭ پادىشالىقىنى
تىرىپىسىن قىلىۋەتسۇن①، دىگەن.

324) ئاللاتائالانىڭ: "ئاللا ھىچ ئادەمگە زەررىچە زۇلۇم قىلمايدۇ" دىگەن سوزى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىدىكى كىشىلەر: ئى رەسۇلۇللا،
قىيامەت كۈنى رەببىمىزنى كورەمدۇق؟ دەپ سورىغان ئىدى. پەيغەمـ
بەر ئەلەيھىسسالام: ھەئە، كورۇسىلەر، چۈش ۋاقتىدىكى بۇلۇتسىز
ئاسماندىكى قۇياش نۇرىنى ئېنىق كورۇش ئۇستىدە دە-تالاش
قىلامسىلەر؟ دىدى. ئۇلار: ياق، دەپ جاۋاپ بەردى. پەيغەمبەر
ئەلەيھىسسالام: بۇلۇتسىز ئاسماندىكى ئون توت كۈنلۈك ئاينىڭ نۇرىنى
ئېنىق كورۇش ئۇستىدە دە-تالاش قىلامسىلەر؟ دىدى. ئۇلار: ياق،
دەپ جاۋاپ بەردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىدى:
ئۇلارنى ئېنىق كورۇشتە دە-تالاش قىلمىغىنىڭلاردەك، غالىپ، بۇيۈك
ئاللانى ئېنىق كورۇشتىمۇ دە-تالاش قىلمايسىلەر، قىيامەت كۈنى

① ئاللاتائالا كىسراغا ئوغلى شىرۇەيھنى ئاپىرىدە قىلدى، ئۇ كىسرانىڭ
قارنىنى يىرىپ ئولتۈردى، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلارنىڭ ھىچ ئىشى راۋاج
تاپمىدى. ئاخىر ئۇلارنىڭ پادىشالىغى ھەزرىتى ئومەر خەلىپە بولغان دەۋردە
پۈتۈنلەي مۇنقەرز بولدى.

بولغاندا بىر جاكاچى چىقىپ: ھەر ئۇممەت ئۆزىنىڭ چوقۇنىدىغان
بۇتلىرىغا، ئەنساپ (چوقۇنىدىغان تاشلار.ــ ت)لىرىغا ئەگىشىدۇ، دەپ
جاكالايدۇ. ئاللادىن غەيرىگە ئىبادەت قىلىدىغانلارنىڭ ھەممىسى
دەۋزەخقە تاشلىنىپ، پەقەت ئاللانىڭ ئېتىقاتمەن بەندىلىرى، پاسىق
بەندىلىرى ۋە ئەھلى كىتاپنىڭ قالدۇقلىرىلا قېپقالىدۇ. يەھۇ-
دىلار چاقىرىلىپ ئۇلاردىن: كىمگە ئىبادەت قىلاتتىڭلار؟ دەپ سورى-
لىدۇ. ئۇلار: ئاللانىڭ ئوغلى ئۇزەيرگە ئىبادەت قىلاتتۇق دېيىشىدۇ.
ئۇلارغا: يالغان ئېيتتىڭلار، ئاللا بالا-چاقا قىلغان ئەمەس، نىمە
تەلىۋىڭلار بار؟ دېيىلىدۇ. ئۇلار: رەببىمىز، تەشنا بولۇپ كەتتۇق،
سۇ بەرسەڭ، دەيدۇ. ئەنە بېرىڭلار دەپ، ئۇلارغا دەۋزاخ كورسىتى-
لىدۇ، ئۇلار دەۋزەخقە ئېلىپ بېرىلىدۇ، دەۋزەخ گويا بىر بىرىنى
يەپ كېتىۋاتقان تومۇزدەك كورۇنىدۇ، ئۇلار دەۋزەخقە تاشلىنىدۇ.
ئاندىن كېيىن ناسارالار چاقىرىلىدۇ. ئۇلارغا: سىلەر نىمىگە ئىبادەت
قىلاتتىڭلار؟ دېيىلىدۇ. ئۇلار: بىز ئاللانىڭ ئوغلى ئىساغا ئىبادەت
قىلاتتۇق دەيدۇ. ئۇلارغا: يالغان ئېيتتىڭلار، ئاللا بالا-چاقا قىلغان
ئەمەس، نىمە تەلىۋىڭلار بار؟ دېيىلىدۇ، ناسارالارنىڭ ئەھۋالىمۇ
يۇقۇرقى يەھۇدىلارنىڭ ئەھۋالىدەك بولىدۇ. تاكى ياخشىلاردىن،
پاسىقلاردىن بولۇپ، ئاللاغا ئىبادەت قىلىدىغان كىشىلەرلا قالغاندا،
پۈتۈن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئۇلار تونۇيدىغان سۈرەتكە ئەڭ
يېقىن بىر خىل شەكىلدە ئۇلارنىڭ ئالدىغا كېلىدۇ. ئاللا ئۇلارغا:
نىمىنى كۈتۈپ تۇرىسىلەر؟ ھەر ئۇممەت ئۆزىنىڭ ئىبادەت قىلغان
نەرسىگە ئەگىشىدۇ، دەيدۇ. ئۇلار: دۇنيادا ھەق يولدىن ئازغان
كىشىلەرگە ئەڭ مۇھتاج تۇرۇقلۇق ئۇلاردىن ئايرىلمىغان ئاشۇ ئالاقىمىزنى ئۈزدۇق[①]،

---

① تۇرمۇشىمىزدا ۋە دۇنياۋى مەنپەئەتلىرىمىزدە ئۇلارغا مۇھتاج تۇرۇق-

ئۇلار بىلەن بىللە بولمىدۇق، بىز ئىبادەت قىلغان رەببىمىزگە مۇنتەزىر بولۇپ تۇرۇۋاتىمىز، دەيدۇ. ئاللا ئۇلارغا: مەن سىلەرنىڭ رەببىڭلار بولىمەن، دەيدۇ. ئۇلار ئىككى ياكى ئۈچ قېتىم، ئاللاغا ھېچنەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەيمىز دەيدۇ.

325) تولا سۆزلەشنىڭ گۇنا ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاڭلىغان نەرسىنىڭ ھەممىسىنى سۆزلەپ يۈرۈشىنىڭ ئۆزى كىشى ئۈچۈن يېتەرلىك گۇنادۇر.

326) مەھشەرگاھ توغرىسىدا

ئىبنى ئاببا س رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نۇتۇق سۆزلەپ: ئى خالايىق، سىلەر قىيامەت كۈنى ئاللانىڭ دەرگاھىغا يالىڭاياق، يالىڭاچ، خەتنە قىلىنمىغان ھالدا جەم بولۇسىلەر، دىدى ۋە ئاندىن مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "خەلق ئەتكەن نەرسىلىرىمىزنى يوقلۇقتىن بارلىققا كەلتۈرگىنىمىزگە ئوخشاش، ئۇلارنى قايتا ئەسلىگە كەلتۈرىمىز، بۇ شۇنداق ۋەدىكى،

لىۇق ئۇلاردىن ئالاقىمىزنى ئۈزدۇق. ئۇلارنىڭ دەھرىلىكى ۋە دىنسىزلىقىنى تەرك ئەتتۇق، ياخشىلار بىلەن ھەمسوھبەت بولدۇق، ئاللانىڭ يېقىن بەندىلىرىنى، دىندار ئۆلىمالارنى زىيارەت قىلدۇق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننىتىگە ئەگەشتۇق.

ئۇنى ئورۇنلاش بىزگە زورۇر، بىز چوقۇم ئۇنى ئورۇنلايمىز". (سۇرە ئەنبىيا، 104 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى. — ت) ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېدى: قىيامەت كۈنى خالايىق ئىچىدە تۇنجى قېتىم ئۇچىسىغا كىيىم كىيدۈرۈلىدىغان ئادەم ئىبراھىم بولىدۇ①. مېنىڭ ئۇممىتىمدىن بىر قىسىم كىشىلەر كەلتۈرۈلۈپ، دوۋزەخ تەرەپكە ئېلىپ بېرىلىدۇ. بۇ چاغدا مەن: ئى رەببىم، بۇلار مېنىڭ ساھابىلىرىمدىنغۇ؟ دەيمەن. رەببىم: ئۇلارنىڭ سەندىن كېيىن قالغاندا قانداق قىلغانلىقلىرىنى ئۇقمايسەن، دەيدۇ. مەن: ئاللانىڭ ياخشى بەندىسى② دېگەندەك دەيمەن: "مەن ئۇلار بىلەن بىللە تۇرغان چېغىمدا، ئۇلارنى كۆزىتىپ تۇرغان ئىدىم. مېنى ئۇ دۇنياغا ئېلىپ كەتكىنىڭدىن كېيىن، ئۇلارنى سەن كۆزىتىپ تۇرغان ئىدىڭ......" (سۇرە مائىدە، 117 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى. — ت) ئاللا: بۇلار سەندىن كېيىن ھامان دىنىي ئىشلىرىدا ئايىنىپ كەلدى، دەيدۇ.

327) غەيبنىڭ غەزنىسى ئاللانىڭ ئىلكىدە ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: غەيبنىڭ غەزنىسى بەشتۇر: "قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى ئاللا بىلىدۇ، يامغۇرنىڭ

---

① بۇ ئاللانىڭ دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدۇر، چۈنكى ئۇ ئوتقا تاشلىنىدىغان چاغدا، ئاللا يولىدا يالىڭاچلانغانلارنىڭ تۇنجىسى ئىدى.

② ئىسا ئەلەيھىسسالام كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

قاچان يېغىشىنى ئاللا بىلىدۇ، قوساقتىكى بالىنىڭ نىمە بولىدىغانلىغىنى ئاللا بىلىدۇ، ئىنسان ئۆزىگە ئەتە نىمە بولىدىغانلىغىنى بىلمەيدۇ، ئىنسان ئۆزىنىڭ قەيەردە ئۆلۈشىنى بىلمەيدۇ، ئاللا ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئوبدان بىلىپ تۇرىدۇ."
(سۈرە لۇقمان، 34 ـ ئايەت. ـــ ت)

328) قىيامەتنىڭ قايىم بولۇشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كۈن مەغرىپتىن چىققاندىن كېيىن ئاندىن قىيامەت قايىم بولىدۇ. كۈننىڭ مەغرىپتىن چىققانلىغىنى كورۇپ، يەر يۈزىدىكى كىشىلەر ئىمان ئېيتىدۇ، بۇنىڭدىن بۇرۇن ئىمان ئېيتمىغان ئادەمگە بۇ چاغدا ئېيتقان ئىماننىڭ پايدىسى بولمايدۇ①.

---

① يەنى كۈن مەغرىپتىن چىقىشتىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتمىغان كاپىرنىڭ بۇ چاغدا ئېيتقان ئىماننىڭ پايدىسى بولمايدۇ، شۇنىڭدەك كۈن مەغرىپتىن چىقىشتىن ئىلگىرى ياخشى ئەمەل قىلمىغان مومىننىڭ بۇ چاغدا قىلغان ياخشى ئەملىنىڭ پايدىسى بولمايدۇ، چۈنكى بۇ چاغدا ئىمان ئېيتقان ئادەمنىڭ ئىمانى ۋە قىلغان ياخشى ئەملى جان تۈمشۇققا كەلگەندە ئېيتقان ئىمانى ۋە قىلغان ياخشى ئەملىگە ئوخشايدۇ، بۇنىڭ ھىچقانداق پايدىسى بولمايدۇ. خۇددى ئاللاتائالانىڭ "بىزنىڭ ئازاۋىمىزنى كورگەن چاغدا ئۇلارنىڭ ئېيتقان ئىمانى پايدا بەرمىدى" دىگەن سوزىگە ئوخشاش بولىدۇ. ھاكىم ئەبى ئابدۇللانىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، قىيامەتنىڭ دەسلەپكى ئالامەتلىرى دەججالنىڭ مەيدانغا چىقىشى، ئاندىن ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ چۈشۈشى، ئاندىن يەجۇج ۋە مەجۇجـ نىڭ چىقىشى، ئاندىن دابىبە (بىر تۈرلۈك ھايۋان. ـــ ت)نىڭ چىقىشى، ئاندىن كۈننىڭ مەغرىپتىن چىقىشىدۇر.

329) "گۇنالىرىنى تونۇغان ئىككىنچى تۇرلۇك ئادەملەرمۇ بار" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە مۇنداق دىگەن دەيدۇ: كىچە ماڭا ئىككى پەرىشتە كېلىپ مېنى ئۇيقۇدىن ئويغىتىپ، ئالتۇن كېسەكتىن ۋە كۇمۇش كېسەكتىن سېلىنغان بىر شەھەرگە ئېلىپ باردى. بىزنى بۇ يەردە شۇنداق بىر تۇرلۇك ئادەملەر قارشى ئالدىكى، ئۇلارنىڭ بەدەنلىرىنىڭ يېرىمى ئەڭ چىرايلىق، يېرىمى ئەڭ سەت يارالغان. ئىككى پەرىشتە ئۇلارغا: سىلەر ئاشۇ دەرياغا بېرىپ چۇشۇڭلار، دىدى. ئۇلار دەرياغا بېرىپ چۇشتى. ئۇلار بەدەنلىرىدىكى سەتلىك تۇگەپ، ئەڭ چىرايلىق شەكىلگە كىرگەن هالدا بىزنىڭ يېنىمىزغا قايتىپ كەلدى. ئىككى پەرىشتە ماڭا: مانا بۇ ئەدنى جەننىتى بولىدۇ، ئاۋۇ بولسا سېنىڭ ئۇ يەردىكى جايىڭدۇر، بەدەنلىرىنىڭ يېرىمى چىرايلىق، يېرىمى سەت كىشىلەرگە كېلىدىغان بولساق، ئۇلار ياخشى ئىشلارغا يامان ئىشلارنى ئارىلاشتۇرۇپ قىلغان ئادەملەردۇر، ئاللا ئۇلارنى كەچۇردى① دىدى.

---

① ئىمام مۇسلىم جابىردىن مۇنۇ ھەدىسنى رىۋايەت قىلىدۇ: سىلەر ئۇزەڭ-لارغا، باللىرىڭلارغا ۋە ماللىرىڭلارغا قارىتا بەد دۇئا قىلماڭلار، چۇنكى ئاللانىڭ دۇئالارنى قوبۇل قىلىش سائىتىگە توغرا كېلىپ قالسا، قىلغان دۇئايىڭلار ئىجا-بەت بولۇپ قالىدۇ. ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "ئەگەر ئاللا كىشىلەرنىڭ ياخشىلىقنى ئالدىراپ تەلەپ قىلغىنىغا ئوخشاش ئۇلارنىڭ يامان تەلەپلىرىنىمۇ ئالدىراپ ئورۇنلايدىغان بولسا، ئەلۋەتتە ئۇلارنى ھالاك قىلغان بولاتتى......" (سۇرە يۇنۇس، 11- ئايەتنىڭ بىر قىسمى. — ت)

330) ئاشۇرا روزىسى توغرىسىدا

ئىبنى ئاbباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەدىنىگە قەدەم تەشرىپ قىلدى، بۇ چاغدا يەھۇدىيلار ئاشۇرا (مۇھەررەم ئېيىنىڭ ئونىنچى كۈنى. — ت) روزىسىنى تۇتاتتى. ئۇلار بۇ كۈننى مۇسا پىرئەۋن ئۈستىدىن غەلىبە قىلغان كۈن دەيتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىگە: يەھۇدىيلارغا قارىغاندا مۇساغا يېقىن بولۇشقا سىلەر ئەڭ ھەقلىق، ئاشۇرا روزىسىنى تۇتۇڭلار① دېدى.

331) "رەببىڭ ئەنە شۇنداق ئازاپ قىلىدۇ" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللا كاپىرغا ھەقىقەتەن بىر چاقىچە مۇھلەت بېرىدۇكى، شۇ چاغدا ئۇنى تۇتىدۇ-دە، قويۇپ بەرمەيدۇ،

---

① مۇشۇ كۈندە ئاللا مۇسانى ۋە ئۇنىڭ خەلقىنى قۇتۇلدۇرغان، پىرئەۋننى ۋە ئۇنىڭ خەلقىنى دەريادا غەرق قىلغان. مۇسا ئاللاغا شۈكرى قىلىش يۈزىسىدىن شۇ كۈندە روزا تۇتقان. ئاللاتائالا "بەنى ئىسرائىلنى دەريادىن ئۆتكۈزۈۋەتتۇق" دەيدۇ، بۇ دەريا قىزىل دېڭىزدىن ئىبارەت. بەنى ئىسرائىل ئالتە يۈز يىگىرمە مىڭ كىشى بولۇپ، "زۇلۇم قىلىش ۋە دۈشمەنلىك قىلىش يۈزىسىدىن ئۇلارنى پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ لەشكەرلىرى قوغلاپ چىقتى"، بۇ كۈن چىقىۋاتقان چاغ ئىدى، قوغلاپ چىققانلارنىڭ سانى بىر مىليون ئالتە يۈز مىڭ كىشى بولۇپ، بۇلاردا يۈز مىڭ ئات بار ئىدى.

دېدى. رەسۇلۇللا ئاندىن بۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "سېنىڭ رەببىڭ كاپىرلاردىن ئىنتىقام ئالغان چاغدا، ئۇلارنى ئەنە شۇنداق ئازاپ قىلىدۇ، ئاللانىڭ ئازاۋى ھەقىقەتەن تولىمۇ قاتتىقتۇر." (سۈرە ھۇد، 102 ـ ئايەت. ــ ت)

332) "ئەتىگەنلىك ۋە كەچقۇرۇنلۇق نامازلارنى ئوقۇغىن" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: بىر ئادەم بىر ئايالنى سۆيۈپ قويۇپ، رەسۇلۇللاغا كېلىپ ئەھۋالىنى مەلۇم قىلدى. بۇ توغرىلىق رەسۇلۇللاغا بۇ ئايەت نازىل بولدى. "ئەتىگەندىكى①، كەچقۇرۇندىكى② ۋە كېچىنىڭ ئالدىنقى ۋاقىتلىرىدىكى③ نامازلارنى ئادا قىلغىن، قىلىنغان ياخشى ئىشلار يامان ئىشلارغا كاپارەت بولىدۇ. مۇتتەقىلەر ئۈچۈن بۇ ۋەزدۇر." (سۈرە ھۇد، 114 ـ ئايەت. ــ ت) مەزكۇر ئادەم بۇ ئايەتنىڭ مەزمۇنى ماڭىلا خاسمۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام: ئۇممىتىم ئىچىدىكى بۇ ئايەتكە ئەمەل قىلغان كىشىلەرنىڭ ھەممىسىگە ئومۇمىدۇر④،

---

① بامدات نامىزى.

② نامازپېشىن بىلەن نامازدىگەر.

③ نامازشام بىلەن نامازخۇپتەن.

④ بۇ ئايەتتىن بىر كىشى يات ئايالنى سۆيۈپ تاشلىسا ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ئىشلارنى قىلىپ قالسا، قىلمىشىغا تەۋبە قىلىپ پۇشايمان قىلسىلا، ئۇنىڭغا تەزىر كەلمەيدىغانلىقى چىقىدۇ. ئىبنى مۇنزىر: بۇنىڭدىن يات ئايال بىلەن بىر ئورۇندا ياتقانلىقى سېزىلگەن ئادەمگىمۇ تەزىر كەلمەيدىغانلىقى چىقىدۇ دەيدۇ.

330) ئاشۇرا روزىسى توغرىسىدا

ئىبنى ئاbbاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەدىنىگە قەدەم تەشرىپ قىلدى، بۇ چاغدا يەھۇدىلار ئاشۇرا (مۇھەررەم ئېيىنىڭ ئونىنچى كۈنى. ــ ت) روزىسىنى تۇتاتتى. ئۇلار بۇ كۈننى مۇسا پىرئەۋن ئۈستىدىن غەلىبە قىلغان كۈن دەيتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىگە: يەھۇدىلارغا قارىغاندا مۇساغا يېقىن بولۇشقا سىلەر ئەڭ ھەقلىق، ئاشۇرا روزىسىنى تۇتۇڭلار① دېدى.

331) "رەببىڭ ئەنە شۇنداق ئازاپ قىلىدۇ" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللا كاپىرغا ھەقىقەتەن بىر چاغقىچە مۇھلەت بېرىدۇكى، شۇ چاغدا ئۇنى تۇتىدۇ ـ دە، قويۇپ بەرمەيدۇ،

① مۇشۇ كۈندە ئاللا مۇسانى ۋە ئۇنىڭ خەلقىنى قۇتۇلدۇرغان، پىرئەۋننى ۋە ئۇنىڭ خەلقىنى دەريادا غەرق قىلغان. مۇسا ئاللاغا شۈكرى قىلىش يۈزىسىدىن شۇ كۈندە روزا تۇتقان. ئاللاتائالا "بەنى ئىسرائىلنى دەريادىن ئۆتكۈزۈۋەتتۇق" دەيدۇ، بۇ دەريا قىزىل دېڭىزدىن ئىبارەت. بەنى ئىسرائىل ئالتە يۈز يىگىرمە مىڭ كىشى بولۇپ، "زۇلۇم قىلىش ۋە دۈشمەنلىك قىلىش يۈزىسىدىن ئۇلارنى پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ لەشكەرلىرى قوغلاپ چىقتى"، بۇ كۈن چىقىۋاتقان چاغ ئىدى، قوغلاپ چىققانلارنىڭ سانى بىر مىليون ئالتە يۈز مىڭ كىشى بولۇپ، بۇلاردا يۈز مىڭ ئات بار ئىدى.

دېدى. رەسۇلۇللا ئاندىن بۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "سېنىڭ رەببىڭ كاپىرلاردىن ئىنتىقام ئالغان چاغدا، ئۇلارنى ئەنە شۇنداق ئازاپ قىلىدۇ، ئاللانىڭ ئازاۋى ھەقىقەتەن تولىمۇ قاتتىقتۇر." (سۈرە ھۇد، 102 ـ ئايەت. ـــ ت)

332) "ئەتىگەنلىك ۋە كەچقۇرۇنلۇق نامازلارنى ئوقۇغىن" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: بىر ئادەم بىر ئايالنى سۆيۈپ قويۇپ، رەسۇلۇللاغا كېلىپ ئەھۋالىنى مەلۇم قىلدى. بۇ توغرىلىق رەسۇلۇللاغا بۇ ئايەت نازىل بولدى. "ئەتىگەندىكى①، كەچقۇرۇندىكى② ۋە كېچىنىڭ ئالدىنقى ۋاقىتلىرىدىكى③ نامازلارنى ئادا قىلغىن، قىلىنغان ياخشى ئىشلار يامان ئىشلارغا كاپارەت بولىدۇ. مۇتتەقىلەر ئۈچۈن بۇ ۋەزدۇر." (سۈرە ھۇد، 114 ـ ئايەت. ـــ ت) مەزكۇر ئادەم بۇ ئايەتنىڭ مەزمۇنى ماڭىلا خاسمۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۈممىتىم ئىچىدىكى بۇ ئايەتكە ئەمەل قىلغان كىشىلەرنىڭ ھەممىسىگە ئومۇمىدۇر④،

---

① بامدات نامىزى.

② نامازپېشىن بىلەن نامازدىگەر.

③ نامازشام بىلەن نامازخۇپتەن.

④ بۇ ئايەتتىن بىر كىشى يات ئايالنى سۆيۈپ تاشلىسا ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ئىشلارنى قىلىپ قالسا، قىلمىشىغا تەۋبە قىلىپ پۇشايمان قىلسىلا، ئۇنىڭغا تەزىر كەلمەيدىغانلىقى چىقىدۇ. ئىبنى مۇنزىر: بۇنىڭدىن يات ئايال بىلەن بىر ئورۇندا ياتقانلىقى سېزىلگەن ئادەمگىمۇ تەزىر كەلمەيدىغانلىقى چىقىدۇ دەيدۇ.

دىدى.

333) ئەرەپلەرنىڭ پەخىرلىنىدىغان نەسىبى توغرىسىدا ۋە دىنىي ئىشلارنى تازا بىلىدىغان ئادەمنىڭ ئەڭ ھۆرمەتلىك ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، قايسى كىشى ئەڭ ھۆرمەتلىك بولىدۇ؟ دەپ سورىغان كىشىلەرگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئەڭ تەقۋىدار ئادەم ئاللانىڭ نەزىرىدە ئەڭ ھۆرمەتلىكتۇر، دەپ جاۋاپ بەرگەن، ئۇلار: سەندىن بۇ توغرىلىق سورىغىنىمىز يوق دىگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئەڭ ئەزىز ئادەم يەئقۇپ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى يۇسۇپ ئەلەيھىسسالامدۇر، يەئقۇپ ئىسھاق ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىدى. ئۇ بولسا ئاللانىڭ دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىدى دىگەن. ئۇلار: سەندىن بۇ توغرىلىق سورىغىنىمىز يوق دىگەندە، رەسۇلۇللا: ئەرەپلەرنىڭ پەخىرلىنىدىغان نەسىبى توغرىلىق سورامسىلەر؟ دىگەن. ئۇلار: ھەئە، شۇنداق، دىگەندە، رەسۇلۇللا: جاھىلىيەت زاماندا ئىچىڭلاردىكى ئىسىل ھىساپلانغان كىشىلەر ئىسلام زامانىدىمۇ دىنىي ئىشلارغا ئالىم بولسىلا①، ئۇ ئاراڭلاردىكى ياخشى ئادەملەر ھىساپلىنىدۇ، دىگەن.

---

① توۋەن نەسەپلىك دىنىي ئالىم نادان ئىسىلدىن ئارتۇق ھىساپلىنىدۇ.

334) "ئاللا مومىنلەرنى چىن ئىمانىدا بەرقارار قىلىدۇ" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

بەرا ئىبنى ئازىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مۇسۇلمان ئادەم قەۋرىدە سوئال سورالغان چاغدا①، بىر ئاللادىن بولەك ھېچ مەبۇد يوق، ھەقىقەتەن مۇھەممەد ئاللانىڭ پەيغەمبىرى دەپ گۇۋالىق بېرىدۇ. غالىپ، ئۇلۇغ ئاللانىڭ "ئاللا مومىنلەرنى دۇنيادا ۋە ئاخىرەتتە چىن ئىماندا بەرقارار قىلىدۇ......" (سۇرە ئىبراھىم، 27 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.ـــ ت) دېگەن سوزى ئەنە شۇنى كورستىدۇ.

335) ئەزان ئېيتقاندىن كېيىن ئوقۇلىدىغان، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ شاپائىتىگە ئېرىشتۈرىدىغان دۇئا توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى ئەزاننى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن، ئى كامىل ئەزاننىڭ ۋە ھازىرقى نامازنىڭ پەرۋەردىگارى ئاللا، مۇھەممەدگە جەننەتتىكى يۇقىرى ئورۇننى ۋە ئالى مەرتىۋىنى بەرگىن، مۇھەممەدنى ئۇنىڭغا ۋەدە قىلغان بۈيۈك شاپائەت قىلىش ماقامىغا ئەۋەتكىن، دېسە، ئۇ قىيامەت كۈنى مېنىڭ شاپائىتىمگە ئېرىشىدۇ.

---

① جېنى بەدىنىگە قايتۇرۇلۇپ، رەببىڭ كىم؟ دىنىڭ نىمە؟ پەيغەمبىرىڭ كىم؟ دەپ سورىلىدۇ.

336) ”قىيامەت كۈنى ئۆلۈكلەرنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ ساۋابىنى يوقىتىپ، ئېتىبارغا ئالمايمىز“ دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قىيامەت كۈنى مەرتىۋىلىك، قارنى يوغان ئادەملەر كەلتۈرۈلىدۇ. ئاللانىڭ دەرگاھىدا ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ پاشىنىڭ قانىتىچىلىكمۇ قەدرى بولمايدۇ. ئاللانىڭ: ”قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنىڭ ساۋابىنى يوقىتىپ، ئېتىبارغا ئالمايمىز......“ (سۈرە كەھف، 104 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت) دېگەن سۆزىنى ئوقۇڭلار.

337) ”ئۇلارنى ھەسرەت چېكىدىغان كۈندىن قورقۇتقىن“ دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قىيامەت كۈنى ئۆلۈم ئالا قوشقارنىڭ شەكلىدە كەلتۈرۈلىدۇ، جاكارچى: ئى ئەھلى جەننەت، دەپ توۋلايدۇ. ئۇلار بوينىنى سوزۇپ قارايدۇ. جاكارچى: بۇنى تونۇمسىلەر؟ دەيدۇ. ئۇلار: ھەئە، تونۇيمىز①، بۇ ــ ئۆلۈم، دەيدۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆلۈمنى كۆرىدۇ. ئاندىن كېيىن جاكارچى: ئى

① ئاللا ئۇلارنىڭ دىللىرىغا سېلىشى بىلەن تونۇيدۇ.

ئەھلى دەۋزەخ، دەپ توۋلايدۇ. ئۇلار بويۇنلىرىنى سوزۇپ قارايدۇ. جاكاچى: بۇنى تونۇمسىلەر؟ دەيدۇ. ئۇلار: ھەئە، تونۇيىمىز، بۇ ــ ئۆلۈم، دەيدۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇنى كۆرىدۇ. ئۆلۈم بوغۇزلىنىدۇ. ئاندىن كېيىن، جاكاچى: ئى ئەھلى جەننەت، ئەمدى ئۆلۈم يوق، مەڭگۈ ئۆلمەيسىلەر؛ ئى ئەھلى دەۋزەخ، ئەمدى ئۆلۈم يوق، مەڭگۈ ئۆلمەيسىلەر، دەيدۇ. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاللاتائالانىڭ مۇنۇ سۆزىنى ئوقۇدى: "ئۇلاردىن ھساپ ئېلىنىپ بولغاندا، ھەسرەت چېكىدىغان كۈن (قىيامەت كۈنى. ــ ت) دىن قورقۇتقىن، ۋاھالەنكى، ئۇلار غەپلەتتە تۇرماقتا، ئىمان ئېيتماي تۇرماقتا."
(سۈرە مەريەم، 39 ـ ئايەت. ــ ت)

338) ئائىشىگە قىلىنغان تۆھمەت توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سەپەرگە چىقماقچى بولغاندا، ئاياللىرىنىڭ ئارىسىدا چەك تاشلايتتى. چەك كىمگە چىقسا، سەپەرگە شۇنى بىللە ئېلىپ چىقاتتى. بەنى مۇستەلەق غازىتىغا چىقىش ۋاقتىدا بىزنىڭ ئارىمىزدا چەك تاشلىدى. چەك ماڭا چىقتى، شۇنىڭ بىلەن مەن بىللە چىقتىم. بۇ چاغدا مەستۇرە بولۇش (پەيغەمبەرنىڭ ئاياللىرىغا. ــ ت) يولغا قويۇلغان بولۇپ، مېنىڭ يۈرۈش-تۇرۇشۇم كاجۋىدا ئىدى. بىز يولغا چىقتۇق. رەسۇلۇللا غازاتتىن پارىغ بولۇپ قايتتى، بىز مەدىنىگە يېقىن كەلگەندە بىر قونالغۇغا چۈشتۇق. رەسۇلۇللا كېچىسى قوشۇننى ئاتلىنىشقا بۇيرۇدى. مەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ قوشۇندىن چەترەك بىر جايغا ھاجەتكە بېرىپ قايتىپ كېلىپ قارىسام، بويۇنۇمدىكى مۇنچاق چۈشۈپ

قاپتۇ. مەن هاجەت قىلغان يەرگە بېرىپ مونچاقنى ئىزدەش بىلەن بولۇپ قاپتىمەن، مېنىڭ كاجۋامنى توگىگە ئارتىپ تاڭدىغان كىشلەر مېنى كاجۋا ئىچىدە بار دەپ ئويلاپ، كاجۋىنى ئېلىپ بېرىپ توگەنىڭ ئۈستىگە ئارتىپلا يۈرۈپ كېتىپتۇ، چۈنكى بۇ چاغدا ئاياللار ئاز يېگەنلىكتىن ئورۇق، يېنىك بولاتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە مەن تېخى يېشى كىچىك قىز ئىدىم. شۇنىڭ ئۈچۈن، مېنىڭ يوقلۇغۇم ئۇلارنىڭ خىيالىغىمۇ كەلمەپتۇ، مەن مونچىغىمنى ئىزدەپ تېپىپ قايتىپ كەلسەم، قوشۇن مېڭىپ كېتىپ، بۇ يەردە هېچ ئادەم قالماپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، چۈشكەن جايىمغا قايتىپ بېرىپ، ئۇلار مېنى ئىزدەپ كېلىدىغۇ دەپ، ئويلاپ ئولتۇرۇپ كوزۇم ئۇيقۇغا كېتىپ قاپتۇ①. قوشۇننىڭ ئارقىسىدا قېلىپ قالغان سەفۋان ئىبنى مۇئەتتەل سۇلەمى② بۇ يەرگە كېلىپ قالدى، ئۇ مېنىڭ قارامنى كورۇپ كېلىپ، مەن مەستۇرە بولۇشتىن ئىلگىرى مېنى كورگەنلىگى ئۈچۈن تونۇپ، "قالۇ ئىننا لىللاهى ۋە ئىننا ئىلەيهى راجىئۇن" (بىز ئاللانىڭ ئىلكىدىمىز، يەنە ئاللانىڭ دەرگاهىغا قايتىپ بارىمىز) دېدى. ئۇنىڭ يۇقۇرقى ئايەتنى ئوقۇشى بىلەن مەن ئويغاندىم. ئۇ توگىسىنى چوكتۇردى مەن توگىگە مىندىم، ئۇ توگىنى يېتىلەپ ماڭدى. بىز قوشۇننىڭ ئارقىسىدىن

---

① بېشىغا كەلگەن قاتتىق غەمدىن ئۇخلاپ قالغان، ياكى كېچىدە دالىدا يالغۇزلۇق ۋەھىمىسىدىن قۇتقۇزۇش ئۈچۈن ئاللا ئۇنىڭغا ئۇيقۇ ئىلتىپات قىلغان.

② سەفۋان كىشلەرنىڭ چۈشۈپ قالغان نەرسىلىرىنى تېپىپ بېرىش ئۈچۈن، غازاتقا چىققاندا قوشۇننىڭ ئارقىسىدىن مېڭىشنى رەسۇلۇللادىن سورىغان ئىدى. شۇڭا ئۇ قوشۇن يولغا چىققاندا ناماز ئوقۇپ قالاتتى، ئاندىن ئاتلىنىپ كىشلەرنىڭ چۈشۈپ قالغان نەرسىلىرى بولسا ئارقىسىدىن تاپقاچ باراتتى.

يېتىپ كەلگەندە، غازىلار چۇشۇپ، چۇشلۇك دەم ئېلىۋاتقان ئىكەن، بىزنى كورۇپ، بوهتان چاپلىغۇچىلار بوهتان چاپلىدى، بۇلارنىڭ باشچىسى ئابدۇللا ئىبنى ئۇبەي ئىبنى سەلۇل ئىدى. مەدىنىگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، كېسەل بولۇپ بىر ئاي يېتىپ قالدىم. بۇ توغ- رىدىكى سوز-چوچەكلەر كوپىيىۋەردى. ئاغرىپ ياتقىنىمدا، رەسۇلۇل- لانىڭ ئىلگىرى كېسەل بولۇپ قالغان چاغلىرىمدا مەرھەمەت كورسەت- كەندەك مەرھەمەت كورسەتمىگەنلىگى مېنى ئويغا سېلىپ قويدى. ئۇ هوجرامغا سالام بېرىپ كىرىپ، ئەھۋالىڭىز قانداق دەپلا قوياتتى. سىرتتا بولۇۋاتقان سوز-چوچەكلەردىن هېچ نەرسە ئۇقمايتتىم. كېسىلىم تۇزۇلۇشكە باشلىغاندا ئۇمموۇ مىستە① بىلەن شەھەرنىڭ سىرتىغا هاجەتكە چىقتىم، بىز شەھەرنىڭ سىرتىغا هاجەت ئۇچۇن كېچىدىلا چىقاتتۇق، بۇ چاغدا ئويىنىڭ ئەتراپىغا هاجەتخانا سېلىش ئادىتى يوق ئىدى. بۇرۇنقى ئەرەپلەرنىڭ ئادىتى بويىچە، هاجەتخانا ئويگە يېقىن بولسا پۇرايدۇ، دەپ دالىغا قىلىناتتى. ئۇمموۇ مىستە مەن بىلەن كېتىۋېتىپ ئىتىگىگە پۇتلىشىپ يىقىلىپ چۇشۇپ، مىستە بېشىنى يىسۇن، دېدى. مەن ئۇنىڭغا ئەجەپ يامان گەپ قىلدىڭغۇ، بەدرى غازىتىغا قاتناشقان ئادەمنى قاغامسەن؟ دېدىم. ئۇ ماڭا، ئۇلارنىڭ قىلىپ يۇرگەن سوزلىرىنى ئاڭلىمىدىڭمۇ؟ دەپ، بوهتان چاپلىغۇچىلارنىڭ قىلىپ يۇرگەن سوزلىرىنى ئېيتىپ بەردى، بۇنىڭ بىلەن ئاغرىقىمغا ئاغرىق قوشۇلدى، هوجرامغا قايتىپ كەلگىنىمدىن كېيىن، رەسۇلۇللا كىرىپ سالام بېرىپ، ئەھۋالىمنى سورىدى. مەن

① ئۇمموۇ مىستە سەخرىنىڭ قىزى بولۇپ، ئەبۇ بەكرى سىددىقنىڭ هامىسى ئىدى.

رەسۇلۇللادىن ئاتا-ئانامنىڭ ئۆيىگە بېرىشقا ئىجازەت سورىدىم، مەقسىدىم ئۇلاردىن ئەھۋالنى ئۇقۇش ئىدى. رەسۇلۇللا ماڭا ئىجازەت بەردى. مەن ئاتا-ئانامنىڭ ئۆيىگە كېلىپ، ئانامدىن كىشىلەرنىڭ گەپ-سۆزلىرى توغرىلىق سورىدىم. ئۇ ماڭا، قىزىم، ئۆزەڭنى ئۇپراتما، ئېرى ئامراق، چىرايلىق ئاياللىڭ كۈندەشلىرى بولىدىكەن، ئۇنىڭ توغرىسىدا ھەر قىسىم گەپلەرنى قىلىشىدۇ، دېدى. مەن سۇبھانەللا ("ئاللا پاكتۇر" — بۇ يەردە بۇ سۆز ئەجەپلىنىش مەنىسىدە. — ت) خەقلەر شۇنداق گەپلەرنى قىلىپ يۈرۈپتۇ دەپ، شۇ كېچىسى تاڭ ئاتقىچە ئۇخلىماي يىغلاپ چىقتىم. بۇ ھەقتىكى ۋەھيى كېچىككەنلىكتىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەلى ئىبنى ئەبى تالىب بىلەن ئۇسامە ئىبنى زەيدنى چاقىرىپ، مەن بىلەن ئۈزۈلىشىپ كېتىش توغرىلىق ئۇلارنىڭ پىكرىنى ئېلىپ كۆرگەن. ئۇسامە رەسۇلۇللانىڭ ئائىلىنى پاك دەپ بىلىدىغانلىقىغا ۋە ئۆزىنىڭ ياخشى كۆڭلىگە ئاساسەن، ئى رەسۇلۇللا، سېنىڭ ئەھلىيەڭ ساڭا لايىق ئەپپە (ئىپپەتلىك — ت) دۇر، ئەزىبرايى خۇدا، ئائىشىنى ياخشى دەپلا قارايمىز، دېگەن. ئەلى ئىبنى ئەبى تالىب: خوتۇن توغرىلىق ئاللا سېنى قىسقىنى يوق، ئائىشىدىن باشقا خوتۇنلارمۇ جىققۇ، ئائىشىنىڭ خىزمەتچىسى بەرىرەدىن سوراپ باقساڭ، راستىنى ئېيتىدۇ، دېگەن①. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەرىرەنى چاقىرىپ، ئى بەرىرە،

① ئەلى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بىارام بولۇۋاتقان، قايغۇرۇۋاتقان ۋە كۈنلەش ئەلىمىنى تارتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئائىشىنىڭ بىگۇنا ئىكەنلىكى ئېنىقلانغىچە ئۇنىڭ بىلەن ئۈزۈلىشىپ تۇرۇپ، كېيىن يارىشىۋېلىشنى، مۇشۇنداق قىلسا، رەسۇلۇللاغا ئارام بولىدىغانلىقىنى كۆزلەپ شۇنداق مەسلىھەت بەرگەن، ئائىشىگە ئاداۋەت قىلىش يۈزىسىدىن ئەمەس. شۇنىڭ ئۈچۈن قەتئىي ئۈزۈلىشىپ كېتىشنى ئېيتماي، بەرىرەدىن سوراپ بېقىشنى ئېيتقان.

ئائشده برەر گۇمانلق ئشنى سەزدڭمۇ؟ دەپ سورىغان. بەرىرە: سىنى راست پەيغەمبەر قلىپ ئەۋەتكەن ئاللا بىلەن قەسەم قلىمەنكى، ئائشدىن برەر ئەيىپلىك ئشنى كورگىنىم يوق، ئۇ خېمىر يۇغۇرۇۋېتىپ ئۇخلاپ قالىدىغان، ئۆي هايۋانلىرى كېلىپ خېمىرىنى يېۋالىدىغان كىچىك قىز، دىگەن. شۇ كۇنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئابدۇللا ئىبنى ئۇبەي ئىبنى سەلۇلدىن رەنجىگەنلىكىنى يوللۇق ھىساپلاپ، مۇسۇلمانلارنى يىغىپ مۇنبەرگە چىقىپ: ھەي جامائەت، مىنىڭ ئەھلىيەم ئۈستىدە مىنى رەنجىتكەن ئادەم بار، ئۇنىڭغا قارشى ماڭا كىم ياردەم بېرىدۇ؟ ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، خاھى ئەھلىيەم بولسۇن، خاھى سەفۋان ئىبنى مۇئەتتەل بولسۇن، ئۇلاردا پاكلىقتىن باشقا نەرسىنى سەزگىنىم يوق، سەفۋان مىنىڭ ئۆيۈمگە مەن بىلەنلا كىرەتتى، دىگەن. سەئد ئىبنى مۇئاز ئەنسارى① ئورنىدىن تۇرۇپ: ئى رەسۇلۇللا، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇ ئادەم ئۈستىدە ساڭا مەن ياردەم بېرىمەن، ئەگەر ئۇ ئادەم ئەۋس قەبىلىسىدىن بولسا، ئۇنىڭ كاللىسىنى ئالىمىز، ئەگەر ئۇ خەزرەج قەبىلىلىك قېرىنداشلىرىمىزدىن بولسا، ئۇنى نىمە قىل دىسەڭ شۇنداق قىلىمىز دىگەن. خەزرەج قەبىلىسىنىڭ باشلىغى سەئد ئىبنى ئۇبادە② ياخشى ئادەم ئىدى، ئۇ قوپۇپ سەئد ئىبنى مۇئازنىڭ سوزىگە ئاچچىغى كېلىپ: يالغان ئېيتتىڭ، ئەزبىرايى خۇدا، ئۇنى

① ئەۋس قەبىلىسىنىڭ باشلىغى.

② ئەقەبە بەيئىتكە قاتناشقان باشلىقلارنىڭ بىرى ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: ئى ئاللا، سەئد ئىبنى ئۇبادە ئائىلىسىنى مەدھىيەڭگە ۋە رەھمىتىڭگە ئىگە قىلغايسەن، دەپ دۇئا قىلغان ئىدى.

ئۆلتۈرگىنى قويمايمىز ۋە ئۆلتۈرەلمەيسەن①، دېگەن. ئۇسەيد ئىبنى ھۇزەيرە② تۇرۇپ، سەئىد ئىبنى ئۇبادەگە: ئەزبىرايى خۇدا، يالغان ئېيتتىڭ، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇنى ئۆلتۈرىمىز③، سەن چوقۇم مۇناپىق④، مۇناپىقلارنىڭ تەرىپىنى ئېلىۋاتىسەن⑤، دېگەن. شۇنىڭ بىلەن ئەۋس قەبىلىسى بىلەن خەزرەج قەبىلىسىنىڭ ئارىسىدا ماجىرا تۇغۇلۇشقا تاس قالغان، بۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنبەردىن چۈشۈپ ئۇلارنى پەسەيتىپ، ئىشنى بېسىقتۇرغان. مەن كەچكىچە يىغلاپ، كۆزۈمدىن ياش قۇرۇمىدى، كۆزۈم ئۇيقۇغىمۇ بارمىدى. ئەتىگەندە ئاتا-ئانام يېنىمغا كىرىپ كەلدى، ئىككى كېچە، بىر كۈندۈز يىغلاۋېرىپ يۈرىكىم يېرىلىپ كەتكەندەك بولدى. يىغلاۋاتقان چېغىمدا ئاتا-ئانام يېنىمدا ئولتۇراتتى، ئەنسارلاردىن بىر ئايال كىرىشكە ئىجازەت سورىۋىدى، ئىجازەت بەردىم. ئۇمۇ كىرىپ ماڭا ئىچ ئاغرىتىپ، مەن بىلەن يىغلاپ ئولتۇردى. بىز شۇ ھالەتتە تۇرغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىرىپ ئولتۇردى. مەن توغرىلىق سۆز-چۆچەك تارالغاندىن بۇيان ئۇ مېنىڭ يېنىمغا كىرىپ ئولتۇر-

① سەئىد ئىبنى ئۇبادە ئائىشە ئۈستىدىكى تۆھمەتكە قوشۇلغانلىقىدىن بۇ گەپنى قىلغىنى يوق، ئائىشەمۇ سەئىد ئىبنى ئۇبادە مۇناپىقلارنى قوغدىدى دەپ ئۇنى ئەيىپلىمەكچى ئەمەس، بۇ يەردىكى ئاساسىي گەپ ئىككى قەبىلە ئارىسىدا ئىسلامدىن بۇرۇن زىددىيەت بولۇپ، ئىسلامدىن كېيىن تۈگىگەن بولسىمۇ، يەنىلا ئۇنىڭ قالدۇقلىرى قالغانلىقىدىندۇر.

② سەئىد ئىبنى مۇئازنىڭ تاغىسىنىڭ ئوغلى.

③ ئەگەر رەسۇلۇللا بۇيرۇق قىلىدىغان بولسا.

④ ئۇنى مۇناپىق دېيىشى ئەيىپلەشتە ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكەنلىكتىندۇر.

⑤ مۇناپىقلارنىڭ قىلغىنى قىلىۋاتىسەن دېگەن مەنىدە، ئۇلارنىڭ قېنى قىزىپ كەتكەنلىكتىن سۆز تالىشىپ قالغانلىقتىن.

مىغان ئىدى. ئۇنىڭغا مەن توغرىلىق ھېچ ۋەھيى نازىل بولماي بىر ئاي ئۆتۈپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كەلىمە شاھادەتنى ئېيتقاندىن كېيىن: ئى ئائىشە، سېنىڭ ئۈستۈڭدە تۈرلۈك سۆزلەرنى ئاڭلىدىم، ئەگەر سەن پاك بولساڭ، ئاللا سېنى ئاقلايدۇ، گۇناھلىق بولساڭ، ئاللاغا ئىستىغفار ئېيتىپ تەۋبە قىلغىن، بەندە گۇنايىغا ئىقرار قىلىپ تەۋبە قىلسا، ئاللا ئۇنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىدۇ، دىدى. رەسۇلۇللانىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلاپ، ياشلىرىم قۇرۇپ كەتكەنلىكتىن، كۆزۈمدىن بىر تامچا ياشمۇ چىقماي قالدى. ئاتا-ئانامغا: رەسۇلۇللانىڭ سۆزىگە مەن ئۈچۈن جاۋاپ بېرىڭلار، دىدىم. ئاتا-ئانام: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمىزكى، رەسۇلۇللاغا نىمە دىيىشىمىزنى بىلمەيمىز، دىدى. مەن بۇ چاغدا كىچىك قىز بولغاچ، قۇرئاندىن كۆپ نەرسە ئۇقمايتتىم. مەن: سىلەر كىشىلەرنىڭ سۆزلىرىگە شۇ قەدەر ئىشەنگەنسىلەركى، ئەگەر مەن ئۆزەمنى پاك دىسەم (ئاللا ئەلۋەتتە پاكلىغىمنى بىلىدۇ)، سۆزۈمگە ئىشەنمەيسىلەر، ئەگەر تۆھمەتنى ئۈستۈمگە ئالسام (ئاللا پاكلىغىمنى بىلىدۇ)، سىلەر ئۇنىڭغا چوقۇم ئىشىنىسىلەر. ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، بۇ ھەقتە سىلەرگە ئېيتىش ئۈچۈن يەئقۇپ ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنۇ سۆزىدىن باشقا سۆز تاپالمايمەن: "مەن پەقەت چىرايلىقچە سەۋرى قىلىمەن، سىلەرنىڭ سۆزۈڭلارنى كۆتىرىشكە ئاللا مەدەتكاردۇر......" (سۈرە يۈسۈف، 18-ئايەتنىڭ بىر قىسمى.-ت) دەپ بولۇپ، ئاللانىڭ مېنى ئاقلىشىنى ئۈمىت قىلىپ ئورنۇمدا ياتتىم. لېكىن ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مېنىڭ ئىشىم ئۈستىدە ئاللانىڭ ئايەت نازىل قىلىشىنى ئويلىمىغان ئىدىم. ئۆزەمنى مېنىڭ ئىشىم قۇرئاندا تىلغا ئېلىنىشقا ئەرزىيدىغان ئادەم دەپ قارىمايتتىم، ئاللانىڭ مېنىڭ پاك ئىكەنلىگىمنى

رەسۇلۇللانىڭ چۈشىگە ئايىن قىلىشىنىلا ئۈمىت قىلاتتىم. ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تېخى ئورنىدىن قوزغالمىغان، ئۆيدىكىلەردىن ھېچ كىشى سىرتقا چىقىپ كەتمىگەن ئىدى. ئۇنىڭغا ۋەھيى نازىل بولۇشقا باشلاپ، تەرلىگىلى تۇردى. ھەتتا رەسۇلۇللاغا ۋەھيى نازىل بولۇۋاتقاندا، قىش كۈنلىرىدىمۇ ئۇنىڭدىن مەرۋايىتتەك تەر تامچىلىرى ئاقاتتى. رەسۇلۇللاغا ۋەھيى نازىل بولۇپ بولغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ كۈلۈپ تۇرۇپ ماڭا قىلغان تۇنجى سوزى، ئى ئائىشە، ئاللاغا ھەمدى ئېيتقىنكى، ئاللا سېنى ئاقلىدى، دېگەندىن ئىبارەت بولدى. ئانام ماڭا: رەسۇلۇللاغا ئورنۇڭدىن تۇرۇپ رەھمەت ئوقۇ، دېدى. مەن: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئورنۇمدىن تۇرمايمەن، ئاللادىن باشقىغا رەھمەتمۇ ئېيتمايمەن، دېدىم. ئاللاتائالانىڭ مېنى ئاقلاش يۈزىسىدىن نازىل قىلغىنى "سىلەردىن بىر گۇرۇھ ئادەم بوھتان سوزلىرىنى تارقاتتى" دېگەن سوز بىلەن باشلانغان ئايەتلەر ئىدى. توققان بولغانلىغى ئۈچۈن، ئەبۇ بەكرى سىددىق مىستە ئىبنى ئۇساسەنىڭ تۇرمۇشىدىن خەۋەر ئېلىپ تۇراتتى. ئاللاتائالا مېنى ئاقلاپ ئايەت نازىل قىلغاندىن كېيىن، ئەبۇ بەكرى سىددىق: مىستە ئائىشىگە توھمەت چاپلىغانلىغى ئۈچۈن، ئاللاغا قەسەم قىلىمەنكى، ئۇنىڭغا ھەرگىز بىر نەرسە بەرمەيمەن، دېدى. ئاللاتائالا بۇ توغرىدا "سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا ئەھلى پەزلى ۋە دولەتمەن بولغانلار خىش-ئەقرىبالىرىنىڭ، مىسكىنلەرنىڭ ۋە دىن ئۈچۈن ھىجرەت قىلغانلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالماسلىققا قەسەم قىلمىسۇن، ئۇلارنىڭ گۇناھىنى كەچۈرسۇن، كەڭ قوساقلىق قىلسۇن. ئاللانىڭ سىلەرنى مەغپىرەت قىلىشىنى سۆيمەمەسىلەر، ئاللا كوپ مەغپىرەت قىلغۇچى ۋە ناھايىتى رەھمەت قىل-

غۇچىدۇر "دىگەن ئايەتنى نازىل قىلدى. (سۇرە نۇر، 22 ـ ئايەت. ـــ ت)
ئەبۇ بەكرى سىددىق: توغرا، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەن ئاللانىڭ مەغپىرەت قىلىشىنى ئەلۋەتتە ياقتۇرىمەن دەپ، مىستەھگە بېرىپ كېلىۋاتقان نەپەقىسىنى ئەسلىگە كەلتۈردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جەھشىنىڭ قىزى زەينەپتىن مەن توغرىلىق: ئى زەينەپ، ئائىشە ھەققىدە بىلگەن ۋە كۆرگەنلىرىڭ بارمۇ؟ دەپ سورىغاندا، زەينەپ: ئى رەسۇلۇللا، مەن ئاڭلىمىغاننى ئاڭلىدىم ۋە كۆرمىگەننى كۆردۈم دېيەلمەيمەن. ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئائىشىنى ياخشى دەپلا ئويلايمەن، دىدى، ۋاھالەنكى، زەينەپ مەن بىلەن ئۆزەڭگە سوقۇشتۇراتتى①، ئاللا ئۇنى تۆھمەتكە ئىشتىراك قىلىشتىن ساقلىدى.

337) مۇسا ئەلەيھىسسالام بىلەن ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنازىرىسى ۋە "جەننەتتىن چىقىپ كېتىشىڭلارغا سەۋەپ بولمىغاي......" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇسا ئەلەيھىسسالام ئادەم ئەلەيھىسسالام بىلەن مۇنازىرىلىشىپ: سەن گۇنا② ئۆتكۈزۈپ، ئىنسانلارنى جەننەتتىن چىقاردىڭ ۋە ئۇلارنى بەختسىزلىككە③ دۇچار

① پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىدا مەن بىلەن چىراي ۋە ئورۇن تالىشاتتى.

② چەكلەنگەن دەرەخنىڭ مېۋىسىدىن يېگەنلىكى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

③ دۇنيانىڭ جاپا ـ مۇشەققەتلىرىنى دىمەكچى.

قىلدىڭ، دىدى. ئادەم: ئى مۇسا، سەن ئاللا پەيغەمبەرلىككە ۋە بىۋاستە سۆزلىشىشكە تاللىغان ئادەم تۇرۇپ، ئاللا مېنى يارىتىشتىن ئىلگىرى پىشانەمگە ياكى مېنى يارىتىشتىن ئىلگىرى لەۋھۇلمەھپۇزغا (بۇ ئىككى سۆزنىڭ قايسىسىنىڭ دېيىلگەنلىكى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان) يېزىۋەتكەن ئىش ئۈچۈن ماڭا مالامەت قىلامسەن؟ دىدى، شۇنىڭ بىلەن ئادەم ئەلەيھىسسالام مۇسا ئەلەيھىسسالامنى يەڭدى.

338) قىيامەت كۈنى "كىشىلەرنى مەس كۆرىسەن......" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۇلۇغ ئاللا قىيامەت كۈنى: ئى ئادەم، دەيدۇ. ئادەم: رەببىمىز، خوش، مانا مەن، دەيدۇ. ئادەمگە، ئاللا سېنى ئەۋلاتلىرىڭنى دەۋزەخقە ئەۋەتىشكە بۇيرۇيدۇ دەپ ندا كېلىدۇ. ئادەم: ئى رەببىم، دەۋزەخقە ئەۋەتىلىدىغانلارنىڭ سانى قانچىلىك بولىدۇ؟ دەيدۇ. ئاللا: مىڭدىن توققۇز يۈز توقسان توققۇزى ئەۋەتىلىدۇ، دەيدۇ. بۇ چاغدا هامىلدار ئاياللارنىڭ بويىدىن ئاجراپ كېتىدۇ، بالىلارنىڭ چاچلىرى ئاقىرىپ كېتىدۇ①،

① قىيامەتنىڭ قورقۇنچىسىدىن شۇنداق بولىدۇ، بۇ تەمسىل سۆزدۇر. چۈنكى غەم-قايغۇ كىشىنى زەئىپلەشتۈرىدۇ ۋە تېز قېرىتىۋېتىدۇ، ياكى هەقىقەتتە شۇنداق بولىدۇ، يەنى هەر ئادەم قايسى هالەتتە ئۆلگەن بولسا شۇ هالەتتە تىرىلىپ، مەھشەرگاھقا هامىلدار بولسا، هامىلدار پېتى، ئەمچەكتە بالىسى بار بولسا، ئەمچەكتە بالىسى بار پېتى، بالا بولسا بالا پېتى يىغىلىدۇ. قىيامەت زىلزىلىسى يۈز بېرىپ ئاللانىڭ ئادەم ئەلەيھىسسالامغا بەرگەن بۇيرۇغى ئاڭلانغاندا، كىشىلەردە قورقۇنچتىن شۇنداق ئەھۋال يۈز بېرىدۇ.

"كىشىلەرنى مەس كورسەن، ھەقىقەتتە ئۇلار مەس ئەمەس، ۋەلېكىن ئاللانىڭ ئازابى قاتتىقتۇر." يۇقۇرقىلارنى ئاڭلاپ، رەسۇلۇللانىڭ يېنىدا تۇرغانلارنىڭ چىرايلىرى ئۇڭۇپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا: دەۋزەخقە ئەۋەتىلىدىغانلارنىڭ مىڭدىن توققۇز يۈز توقسان توققۇزى يەجۇج-مەجۇجلاردىن بولىدۇ①، مىڭدىن بىرى ئەھلى جەننەتى بولۇپ، سىلەردىن بولىدۇ②. ئاندىن سىلەر كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا ئاق ئوكۇزنىڭ دۈمبىسىدىكى بىر تال قارا تۈكتەك ياكى قارا ئوكۇزنىڭ دۈمبىسىدىكى بىر تال ئاق تۈكتەك (بۇ ئىككى سوزنىڭ قايسىسى دېيىلگەنلىگى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان) ئازچىلىقنى تەشكىل قىلىسىلەر، مەن ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ جەننەت ئەھلىنىڭ توتتىن بىرىنى تەشكىل قىلىشىڭلارنى ئۈمىت قىلىمەن، دېدى. بىز تەكبىر ئېيتتۇق③، ئاندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئەھلى جەننەتنىڭ ئۈچتىن بىرىنى تەشكىل قىلىسىلەر، دېدى. بىز تەكبىر ئېيتتۇق، ئاندىن ئۇ: ئەھلى جەننەتنىڭ ئىككىدىن بىرىنى تەشكىل قىلىسىلەر، دېدى، بىز تەكبىر ئېيتتۇق.

339) "قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقى ئاللاغىلا مەلۇم......" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

① ئۇلارغا ئوخشاش، ئاللاغا شېرىك كەلتۇرگۇچىلەردىنمۇ بولىدۇ.
② سىلەرگە ئوخشاش مۇسۇلمانلاردىن بولىدۇ.
③ ئاللانىڭ چوڭ نېمىتى بولغان بۇ بىشارەتكە خوشاللىق بىلدۈرۈش يۈزىسىدىن.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كۈنى كىشىلەرنىڭ ئالدىدا تۇراتتى،
بىر ئادەم كېلىپ ئۇنىڭدىن: ئى رەسۇلۇللا، ئىمان دېگەن نىمە؟ دەپ
سورىدى. رەسۇلۇللا: ئىمان دېگەن ئاللاغا، ئاللانىڭ پەرىشتىلىرىگە،
ئاللانىڭ پەيغەمبەرلىرىگە، ئاللاغا مۇلاقات بولۇشقا① ۋە ئۆلگەندىن
كېيىن قايتا تىرىلىشكە ئىشەنچ قىلىش، دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇ
ئادەم: ئى رەسۇلۇللا، ئىسلام دېگەن نىمە؟ دەپ سورىدى.
رەسۇلۇللا: ئىسلام دېگەن ئاللاغا ئىبادەت قىلىش، ئاللاغا ھېچ
نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىك، پەرز نامازلارنى ئۆتەش، پەرز
زاكاتنى بېرىش، رامىزان روزىسىنى تۇتۇش، دەپ جاۋاپ بەردى.
ئۇ ئادەم: ئى رەسۇلۇللا، ئېھسان دېگەن نىمە؟ دەپ سورىدى.
رەسۇلۇللا: ئېھسان دېگەن ئاللاغا خۇددى ئاللانى كۆرۈپ تۇرۇۋات-
قاندەك ئىبادەت قىلىش، گەرچە سەن ئاللانى كۆرمىسەڭمۇ، ئاللا
سېنى كۆرۈپ تۇرىدۇ، دېدى. ئۇ ئادەم: ئى رەسۇلۇللا، قىيامەت
قاچان بولىدۇ؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: جاۋاپ بەرگۈچى سورى-
غۇچىدىن ئارتۇق بىلمەيدۇ، لېكىن ساڭا قىيامەتنىڭ ئالدىن بولى-
دىغان ئالامەتلىرىنى ئېيتىپ بېرەي، ئايالنىڭ تۇققان بالىسى ئۇنىڭ
خوجايىنى بولۇپ قېلىشى قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرىدىن بولىدۇ، تۆۋەن
تەبىقىدىكى كىشىلەرنىڭ باشلىق بولۇپ قېلىشى قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرى-
دىن بولىدۇ، بەش تۈرلۈك نەرسىنى ئاللادىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدۇ،
قىيامەتنىڭ قاچان بولۇشى ئاللاغىلا مەلۇم، يامغۇرنىڭ قاچان يېغىشى
ئاللاغىلا مەلۇم، قورساقتىكى بالىنىڭ نىمە بولىدىغانلىقى ئاللاغىلا مەلۇم،
دېدى. ئاندىن كېيىن ئۇ ئادەم كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام

---

① ئاخىرەتتە ئاللاتائالانى كۆرۈشكە.

ساھابىلىرىگە: ئۇنى قايىتۇرۇپ كېلىڭلار، دېدى. ئۇلار قايتۇرۇپ كەلمەكچى بولۇۋىدى، ئۇ غايىپ بولۇپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىگە: بۇ جىبرىل بولىدۇ، ئۇ كىشىلەرگە ئۇلارنىڭ دىنىنى تەلىم بېرىش ئۈچۈن كەلگەن، دېدى.

340) "ئاللانىڭ دەرگاھىدا ئۇلارغا ساقلانغان نەرسىلەرنى ھېچكىم بىلمەيدۇ......" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۈرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللاتائالا، ياخشى بەندىلىرىم ئۈچۈن جەننەتتە كۆز كۆرمىگەن، قۇلاق ئاڭلىمىغان ۋە ھېچ ئىنساننىڭ كۆڭلىگە كېلىپ باقمىغان نازۇ-نېمەتلەرنى غەزنە قىلىپ تەييارلىدىم، ئۇنى قانداقمۇ چۈشىنەلەيتتىڭلار دەيدۇ، دېدى. ئاندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىغا مۇكاپات يۈزىسىدىن ئاللانىڭ ھوزۇرىدا ساقلانغان ۋە ئۇلارنى خوشال قىلىدىغان كاتتا ساۋاپنىڭ ماھىيىتىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ......" (سۈرە سەجدە، 17 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى. — ت)

341) مۆمىنلەر ئۈچۈن پەيغەمبەرنىڭ ھەممىدىن چارە ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۈرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مەن ھەر بىر مۆمىن ئۈچۈن دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ھەممىدىن چارەدۇرمەن، خالىساڭلار مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇڭلار: "پەيغەمبەر مۆمىنلەر ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىدىنمۇ چارەدۇر......" (سۈرە

ئەھزاب، 6 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ــ ت) قايسى بىر مومىن ۋاپات بولۇپ پۇل ـ مال قالدۇرغان بولسا، ئۇنىڭغا ئۇنىڭ ۋارىسلىرى ئىگىدارچە. لىق قىلسۇن. ئەگەر ئۇ قەرز ياكى بېشىنى سىلايدىغان ئادىمى يوق بالىلارنى قالدۇرۇپ كەتكەن بولسا، ئۇلارغا مەن ئىگىدارچە. لىق قىلىمەن.

342) "كۈن ئۆزىنىڭ قارارگاھىغا قاراپ سەير قىلىدۇ" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ، مەن كۈن ئولتۇرغا چاغدا پەيغەم. بەر ئەلەيھىسسالام بىلەن مەسچىتتە تۇراتتىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئى ئەبۇ زەر، كۈننىڭ قەيەرگە كىرىپ كېتىدىغانلىقىنى بىلەمسەن؟ دەپ سورىدى. مەن: بۇنى ئاللا ۋە ئۇنىڭ ئەلچىسى ئوبدان بىلىدۇ، دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كۈن ماگا ـ ماگا ئەرشىنىڭ تەھتىگە بېرىپ ئاللاغا سەجدە قىلىدۇ①. ئاللاتائالانىڭ "كۈن ئۆزى.

---

① بالىغ ئادەم ئاللاغا سەجدە قىلىپ ئىتائەتمەنلىكنى بىلدۈرگەندەك، كۈنمۇ ئاللاغا بوي سۇنىدۇ دېگەن مەنىدە ياكى كۈن پاتقاندا، ئۇنى سەجدە قىلغۇچىغا ئوخشاتقان. ئىبنى كەسىر مۇنداق دەيدۇ: ئەرش كائىناتنىڭ يۇقۇرىسىدا بولۇپ، كىشىلەرنىڭ ئۈستى تەرىپىگە يېقىن كېلىدۇ. چۈش ۋاقتىدا كۈن پەلەكنىڭ قۇببىسىدە بولغان چاغدا، ئەرشكە ئەڭ يېقىن جايدا تۇرغان بولىدۇ. كۈن مۇشۇ جايغا ئۇدۇل توتىنچى پەلەكتە دەۋر قىلغان چاغدا، يەنى يېرىم كېچە ۋاقتىدا ئەرشتىن ئەڭ يىراق تۇرغان بولىدۇ، بۇ چاغدا ئۇ ئاللاغا سەجدە قىلىدۇ، ئۇ ئادىتى بويىچە شەرق تەرەپتىن چىقىشقا ئاللادىن ئىجازەت سوراي. دۇ. ئاللا ئىجازەت بېرىدۇ.

نىڭ قارارگاھىغا قاراپ سەير قىلىدۇ، بۇ ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچى قالىپ ئاللانىڭ پىچىمىدۇر." (سۈرە ياسىن، 37-ئايەت.—ت) دېگەن سۆزى شۇنى كۆرسىتىدۇ، دېدى. مەن مەزكۇر ئايەت توغرىلىق سورىغان ئىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كۈننىڭ قارارگاھى ئەرشنىڭ تەھتىدەدۇر، دېدى.

343) "ماڭا مەندىن كېيىن ھېچ ئادەمگە مۇيەسسەر بولمايدىغان پادىشالىقنى بەرگىن......" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: جىنلاردىن بولغان بىر دىۋە تۈنۈگۈن نامىزىمنى بۇزۇۋېتىش ئۈچۈن ماڭا ئېتىلىغان ئىدى، ئاللا مېنى دىۋىنى تۇتۇۋېلىشقا قادىر قىلدى، مەن ئۇنى مەسچىتنىڭ تۈرۈكلىرىدىن بىرىگە باغلاپ قويۇپ ئەتىگەندە سىلەرنىڭ ھەممىڭلارغا كۆرسەتمەكچى ئىدىم. قېرىندىشىم سۇلەيماننىڭ① "رەببىم، ماڭا مەندىن كېيىن ھېچ ئادەمگە مۇيەسسەر بولمايدىغان پادىشالىقنى بەرگىن" دېگەن سۆزىنى ئەسلىدىم، دېگەن ۋە دىۋىنى قوغلاندى قىلىپ ھەيدىۋەتكەن.

① دىنىي قېرىندىشى سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام.

344) "ئاللانى ئۆز لايىقىدا ئۇلۇغلاشمىدى......" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئاللاتائالا قىيامەت كۈنى زېمىننى سول چاڭگىلىدا، ئاسماننى ئوڭ چاڭگىلىدا چاڭگاللاپ تۇرۇپ: مەن پادىشادۇرمەن، زېمىننىڭ پادىشالىرى قەيەردە؟ دەيدۇ.

345) "بىزنى پەقەت زامانلا ھالاك قىلىدۇ" (دەھرىلەرنىڭ سۆزى ھېكايە قىلىپ ئېيتىلغان. ــ ت) دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: ئادەم بالىسى زاماننى تىللاپ①، ماڭا ئەزىيەت يەتكۈزىدۇ②. مەن زاماننى ياراتقۇچى-

---

① كىشىگە خاپىلىق يەتسە، شۇم زامان، ئولگۇر زامان، دەيدۇ.

② ئەزىيەت تارتىدۇ دېيىش دۇرۇس بولىدىغان، ئادەملەرنىڭ ئەزىيەت تارتىدىغان سۆزلىرىنى ماڭا قارىتىپ ئېيتىدۇ دېگەن مەنىدە. ئەزىيەت تارتىشتىن ئاللا پاكتۇر، چۈنكى بۇ ئىش ئاللا ئۈچۈن مۇمكىن ئەمەس. بۇ يەردە دېمەكچى بولغىنى مۇشۇنداق ئىشلارنى سادىر قىلغان ئادەم ئاللانىڭ غەزىپىگە دۇچار بولىدۇ دېگەندىن ئىبارەت.

مەن①. زامانغا نىسبەت بېرىلىدىغان ئىشلارنىڭ ھەممىسى مېنىڭ ئىلكىمدە، كېچە بىلەن كۈندۈزنى ئالماشتۇرۇپ تۇرىمەن.

346) "سىلە-رەھىمىڭلارنى ئۈزۈپ قويۇشۇڭلار كۈتۈلەمدۇ؟" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالا مەخلۇقاتنى ياردتىپ بولغاندىن كېيىن سىلە-رەھىم قوپۇپ ئاللانىڭ بېلىگە② ئېسىلدى، ئاللا ئۇنىڭغا: قولۇڭنى تارت، دېدى. سىلە-رەھىم: مەن سەن بىلەن، رەھىمسىزلىكتىن پانا تىلەيمەن، دېدى. ئاللا ئۇنىڭغا: مەمنۇن بولمامسەنكى، سىلە-رەھىم قىلغان ئادەمگە مەن سىلە-

---

① يەنى مەن زامانىنى ياراتقۇچىمەن، زاماندا پەيدا بولغان ئىشلارنى باشقۇرغۇچىمەن، پىلانلىغۇچىمەن، ئۆلچىگۈچىمەن دېگەن مەنىدە. ئاللاتائالا بىزنى زامانىلا ھالاك قىلىدۇ يەنى بىز زامانىنىڭ ئۆتۈشى، ئۆمۈرنىڭ ئۇزدرىشى ۋە كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ ئالمىشىپ تۇرۇشى ئارقىلىقلا ئۆلۈپ تۈگەيمىز دەيدىغان كىشىلەرنىڭ سۆزىنى ھېكايە قىلىدۇ.

② بەيزاۋى مۇنداق دەيدۇ: ئادەتتە پانا تىلىگۈچى پانا تىلەنگۈچىنىڭ ئېتىگىگە، چاپىنىغا ۋە ئىشتىنىغا ئېسىلىدۇ، گايىدا بەلگە ئېسىلىشى پانا تىلەشتىكى مۇبالىغىدۇر، گويا شۇنىڭغا ئىشارەت قىلىنىدۇكى، پانا تىلەنگۈچى پانا تىلىگۈچىنى ئەزىيەت يەتكۈزىدىغان نەرسىلەردىن خۇددى ئۆزىنىڭ ئىشتان ئىچىدىكى ئەزالىرىنى قوغدىغاندەك قوغدىغاي، بۇ-كىنايە ۋە مەسەل تەردقىسىدە ئېيتىلغان گەپ، مەقسەت سىلە-رەھىمنىڭ، سىلە-رەھىم قىلغۇچىنىڭ پەزىلىتىنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى ۋە سىلە-رەھىم قىلمىغانلارنىڭ گۇنايىنىڭ چوڭلۇقىنى كۆرسىتىشتۇر.

رەھىم قىلمەن، سىلە-رەھىم قىلمىغان ئادەمگە مەن سىلە-رەھىم قىلمايمەن، دىدى. ئۇ: ئى رەببىم، دىگىنىڭگە مەمنۇن بولدۇم، دىدى. ئەبۇ ھۇرەيرە ئېيتىدۇكى، خالىساڭلار مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇڭلار: "سىلەرنىڭ ئىسلام دىنىدىن يۈز ئۆرۈپ زېمىندا ئاللاغا ئاسىلىق قىلىپ بۇزغۇنچىلىق قىلىشىڭلار ۋە سىلە-رەھىمڭلارنى ئۈزۈپ قويۇشۇڭلار كۈتۈلەمدۇ؟" (سۈرە مۇھەممەد، 22-ئايەت. — ت)

347) "بىز سېنى ھەقىقەتەن گۇۋاچى قىلىپ ئەۋەتتۇق......" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەتا ئىبنى يەسار ئابدۇللا ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاسدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: قۇرئاندىكى "ئى پەيغەمبەر، بىز سېنى ھەقىقەتەن گۇۋاچى، بىشارەتچى ۋە ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتۇق" (سۈرە فەتھى، 8-ئايەت — ت) دىگەن ئايەت تەۋراتتا مۇنداق مەزمۇندا كەلگەن: ئى پەيغەمبەر، بىز سېنى ھەقىقەتەن گۇۋاچى، بىشارەتچى، ئاگاھلاندۇرغۇچى ۋە ئەرەپلەرگە قورغان قىلىپ ئەۋەتتۇق، سەن مېنىڭ بەندەم ۋە رەسۇلۇم، مەن سېنى مۇتەۋەككىل (ئاللاغا تەۋەككۇل قىلغۇچى. — ت) دەپ ئاتىدىم، سەن بەتئەخلاق، قوپال ئەمەسسەن. بازارلاردا سۈرەن سالغۇچى ئەمەسسەن، سەن ئۆزەڭگە يامانلىق قىلغانلارغا يامانلىق قىلماي، كەڭ قوساقلىق قىلىسەن، كەچۈرىسەن، ئازغان خەلق بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق دەپ ئىمان ئېيتىش بىلەن، ئۇلارنىڭ ھەقىقەتنى كورمەس كوزلىرى، ئاڭلىماس قۇلاقلىرى، چۈشەنمەس دىللىرى ئېچىلغاندىن كېيىن، ئاندىن ئاللا سېنى قەبزى روھ قىلىدۇ.

348) "دەۋزەخ يەنە بارمۇ دەيدۇ" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: دەۋزىخىلەر دەۋزەخقە تاشلىنىدۇ، دەۋزەخ يەنە بارمۇ؟ دەپ تۇرىدۇ. ئاللاتائالا دەۋزەخقە قەدىمىنى قويغاندا، ئۇ بولدى، كۇپايە، دەيدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جەننەت بىلەن دەۋزەخ مۇنازىرىلىشىپ قالدى. دەۋزەخ: مەن مۇتەكەببىرلار ۋە مۇستەبىتلارغا خاس قىلىنىدىم، دىدى. جەننەت: نىمىشقا ماڭا پەقەت ئاجىز-بىچارە، قاتاردا يوق كىشىلارلا كىرىدۇ؟ دىدى. قۇدرەتلىك ئۇلۇغ ئاللا جەننەتكە: سەن بولساڭ مىنىڭ رەھمىتىم، سىنىڭ بىلەن خالىغان بەندىلىرىمگە رەھمەت قىلىمەن، دىدى؛ دەۋزەخقە: سەن بولساڭ مىنىڭ ئازاۋىم، سىنىڭ بىلەن خالىغان بەندىلىرىمنى ئازاپلايمەن، دىدى. جەننەت بىلەن دەۋزەخنىڭ ئىككىلىسى تولدۇرۇلىدۇ، دەۋزەخ تولمايدۇ، ئاللاتائالا قەدىمىنى قويغاندا① ئاندىن ئۇ كۇپايە، كۇپايە بولدى، دەيدۇ. بۇ چاغدا دەۋزەخ تولىدۇ، قورۇلۇپ يىغىلىدۇ، ئۇلۇغ ئاللا بەندىلىرىدىن ھىچ ئادەمگە② زۇلۇم قىلمايدۇ،

① ئاللاتائالا دەۋزەخنى بىر نەرسىنى دەسسەپ تۇرۇپ بوي سۇندۇرغان ئادەمدەك بوي سۇندۇرىدۇ دىگەن مەنىدە.

② يامان ئىشلارنى قىلمىغان ئادەمگە.

جەننەت ئۇچۇن بولسا ئۇلۇغ ئاللا بەندىلەرنى① پەيدا قىلىپ تۇرىدۇ.

350) لات ۋە ئۇززا بۇتلىرى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسا- لام مۇنداق دىگەن: كىمكى لات ۋە ئۇززا بىلەن قەسەم قىلسا②، ئارقىدىن لائىلاھە ئىللەللاھۇ دىسۇن، كىمكى ئوزىنىڭ يېنىدىكى ئادەمگە: كەل، قىمار ئوينايمىز، دىسە، بۇنىڭ ئۇچۇن ئۇ سەدىقە قىلسۇن③.

351) ئاينىڭ يېرىلغانلىغى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىدا ئاي يېرىلىپ ئىككى

---

① جەننەتنى ياخشىلىق قىلمىغان ئادەملەر بىلەنمۇ توشقۇزىدۇ، چۈنكى ساۋاپ دىگەن ئەمەلگە باغلىق ئەمەس.

② ئىبنى ئەرەپ مۇنداق دەيدۇ: كىمكى ئۇلار بىلەن راستىن قەسەم ئىچسە، ئۇ كاپىر بولىدۇ؛ كىمكى ئۇلار بىلەن نادانلىقتىن ياكى سەۋەنلىكتىن قەسەم قىلغان بولسا، كەلىمە تەۋھىد ئۇنىڭغا كاپارەت بولۇپ، ئۇنىڭ قەلبىنى ئاشۇ سەۋەنلىكتىن ئاللانى ئەسلەشكە ۋە تىلىنى ھەق تەرەپكە قايتۇرىدۇ، ئۇنىڭدىن سادىر بولغان خاتا سوزنى يوققا چىقىرىدۇ.

③ ھەمراسىنى ھارام بولغان قىمار ئويناش گۇنايىغا چاقىرغانلىغى ئۇچۇن، بۇ گۇنانىڭ كاپارىتى ھىساۋىدا بىر نەرسە سەدىقە قىلىپ بەرسۇن. قىمار ۋە لات، ئۇززا بىلەن قەسەم ئىچىشنىڭ تەڭ تىلغا ئېلىنىشى ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسى جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ قىلىقلىرىدىن بولغانلىغى ئۇچۇندۇر.

پارچە بولۇپ، بىر پارچىسى تاغنىڭ ئۈستىدە، يەنە بىر پارچىسى تاغنىڭ تۆۋىنىدە تۇردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئەنە كۆرۈڭلار، دېدى.

352) جەننەتنىڭ چېدىرلىرىدىكى مەستۇرە ھورلەر توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى قەيس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جەننەتتە ئوتتۇرىسى كاۋاك بىر گوھەر چېدىر بار، ئۇنىڭ كەڭلىگى ئاتمىش مىل① كېلىدۇ، ئۇنىڭ ھەر بۇلۇڭىدا مۆمىنلەرگە جۈپ بولىدىغان ھورلەر تۇرىدۇ، ئۇلار باشقىلارنى كۆرمەيدۇ. ئۇلارغا مۆمىنلەر يېقىنچىلىق قىلىدۇ، يەنە ئىككى جەننەت بار، ئۇنىڭدىن قاچا-قومۇش ۋە باشقا نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى كۈمۈشتىن بولىدۇ، شۇنىڭدەك يەنە ئىككى جەننەت بار بولۇپ، ئۇنىڭدىن قاچا-قومۇش ۋە باشقا نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئالتۇندىن بولىدۇ. ئەدىن جەننىتىگە كىرگەن كىشىلەرنىڭ ئاللانىڭ جامالىنى كۆرۈشكە پەقەت ئاللانىڭ زاتىدىكى ئۇلۇغلۇق رىداسىلا پەردە② بولۇپ تۇرىدۇ.

---

① بىر مىل — پەرسەخنىڭ ⅓ ى ياكى تۆت مىڭ قەدەم.
② بۇ پەردە ئاللانىڭ جامالىنى كۆرۈشكە توسالغۇ بولمايدۇ.

353) بەدەنگە يىڭنە سانچىپ مەڭ قويدۇرغۇچى ۋە چىرايلىق قىلىش ئۈچۈن چىشىغا ئىكەك سالدۇرغۇچى ئاياللار توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دىگەن: بەدىنىگە يىڭنە سانچىپ مەڭ قويدۇرغۇچى① ئاياللارغا، مەڭ قويغۇچى② ئاياللارغا، يۈزىگە يىپ سالغان ئاياللارغا③، چىشىغا ئىكەك سالغان ئاياللارغا يەنى چىرايلىق بولۇش ئۈچۈن ئاللا ياراتقان ئەزالارنى ئۆزگەرتكۈچى ئاشۇنداق ئاياللارغا ئاللا لەنەت قىلسۇن، يالغان چاچ سالغان④ ئاياللارغا رەسۇلۇللا لەنەت قىلغان ئىدى. ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: ”پەيغەمبەر بۇيرۇغان ئىشلارنى قىلىڭلار، مەنئى قىلغان ئىشلاردىن ساقلىنىڭلار......“ (سۈرە ھەشر، 7-ئايەتنىڭ بىر قىسمى. — ت)

---

① بەدەنگە يىڭنە سانچىپ قان چىقىرىپ ئۇ يەرگە سۈرمە قويۇپ يېشىل رەڭلىك قىلىش.

② باشقىلارنىڭ بەدىنىگە يۇقۇرقىدەك يىڭنە سانچىپ قويۇشمۇ ھارام، يىڭنە سانچىلغان ئورۇن نىجىس بولۇپ قالىدۇ، ئۇنى مۇمكىن بولسا داۋالاپ يوقىتىۋېتىش كېرەك، ئاپىراتسىيە قىلمىسا يوقالمايدىغان، ئاپىراتسىيە قىلغاندا ئۇ يەرنىڭ نابۇت بولۇش، ياكى ئۇ يەر تاشقى ئەزا بولۇپ مېيىپ بولۇپ قىلىش خەۋپى بولسا، ئاپىراتسىيە قىلماسلىق كېرەك.

③ نىمە بىلەن بولمىسۇن، يۈزنىڭ تۈكىنى يۇلۇش ھارام، ئەمما ئاياللارغا ساقال ياكى بۇرۇت بولۇپ ئۈنگەن تۈكلەرنى يۇلۇش ھارام ئەمەس، بەلكى مۇستەھەپ.

④ ئادەم بالىسى ھورمەتلىك بولغانلىغى ئۈچۈن، ئىنساننىڭ ئەزالىرىنى

354) قوپال، ئەسكى ئادەم توغرىسىدا

مەئبەد ئىبنى خالىدنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، هارىسە ئىبنى ۋەهب خۇزائى پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: سىلەرگە ئەهلى جەننەتتىن خەۋەر بېرەيمۇ؟ كەمتەر، نامسىز ئادەمنىڭ هەرقاندىغى ئەهلى جەننەت بولىدۇ. بۇنداق ئادەم دۇئا قىلسا، ئاللا ئۇنىڭ دۇئاسىنى چوقۇم ئىجابەت قىلىدۇ. سىلەرگە دەۋزەخ ئەهلىدىن خەۋەر بېرەيمۇ؟ ئۆزى قوپال، ئاسى ۋە مۇتەكەببىر ئادەمنىڭ هەرقاندىغى ئەهلى دەۋزەخ بولىدۇ.

355) قۇرئان ئوقۇغۇچى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاهۇ ئەنهادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دېگەن: قۇرئاننى ماهىرلىق بىلەن ئوقۇيدىغان ئادەم هورمەتلىك پەرىشتىلەر بىلەن بىللە بولىدۇ، قۇرئاننى كوكۇل قويىسمۇ تەسلىكتە ئوقۇيدىغان ئادەمگە ئىككى هەسسە ئەجىر بېرىلىدۇ①.

ئىشلىتىش هارام قىلىنغان، شۇڭا بىراۋنىڭ چېچىنى ئۇلاپ سېلىش پۈتۈن ئولىمالارنىڭ قارىشىچە هارامدۇر. ئەگەر سېلىنغان چاچ ئۆلۈپ قالغان هايۋان-نىڭ ياكى گوشىنى يېگىلى بولمايدىغان هايۋاننىڭ قىلىدىن قىلىنغان بولسا، ئۇلارنىڭ ئىككىلىسى نىجىس بولغانلىقتىن، بۇمۇ هارام. ئەگەر ئۇ پاك قىلدىن قىلىنغان بولسا ۋە ئەر رۇخسەت قىلغان بولسا، دۇرۇس بولىدۇ، ئۇنداق بولمىسا، دۇرۇس بولمايدۇ.

① ئىككى هەسسە ئەجرىنىڭ بىر هەسسىسى قۇرئان ئوقۇغانلىغى ئۈچۈن،

356) "......ئۇنىڭغا بىز جەننەتكە كىرگۈزىدىغان ئەمەللەرنى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىمىز" دېگەن ئايەت توغرىسىدا

ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىز بەقى غەرقەد قەۋرىستانلىغىدا بىر جىنازە ئۈستىدە بولغان ئىدۇق، رەسۇلۇللا كېلىپ ئولتۇردى، بىزمۇ ئۇنىڭ چۆرىسىدە ئولتۇردۇق، رەسۇلۇللانىڭ قولىدا بىر تاياق تۇراتتى، ئۇنى ئورىدى-دە، ئۇنىڭ بىلەن يەرنى نوقۇپ تۇرۇپ: مەيلى سىلەر بولماڭلار، مەيلى تۇغۇلغان بوۋاقلار بولمىسۇن، ھەرقانداق ئادەمنىڭ جەننەتتىكى ۋە دەۋزەختىكى بارار ئورنى بۇرۇن پۈتۈلگەن بولىدۇ، ياكى ئۇنىڭ شەقى يا سائادەتمەن ئىكەنلىكى پۈتۈلگەن بولىدۇ، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: ئى رەسۇلۇللا، ئارىمىزدىن سائادەتمەن پۈتۈلگەنلىرىمىز ئاخىرى سائادەتمەن، شەقى پۈتۈلگەنلىرىمىز ئاخىرى شەقى بولغاندىن كېيىن، ياخشى ئەمەللەرنى قىلماي، پۈتۈلگەن تەقدىرىمىزنى كۈتۈپ تۇرساق بولمامدۇ، دېگەن كىشىگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سائادەتمەن بەندىلەرگە سائادەتمەن بەندىلەرنىڭ ئەملى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىلىدۇ، شەقى بەندىلەرگە شەقىلەرنىڭ ئەملى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىلىدۇ، دېدى، ئاندىن بۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "خەيرى-ئېھسان قىلغان، ئاللانىڭ ئەمرىگە تولۇق بوي سۇنغان ۋە كەلىمە

يەنە بىر ھەسسىسى قىينىلىپ ئوقۇغانلىغى ئۈچۈن بېرىلىدۇ. ماھىرلىق بىلەن ئوقۇغان ئادەمنىڭ ئېرىشىدىغان ساۋابى كوپ بولىدۇ، شۇڭا ئۇ ئاللانىڭ ئىتائەتمەن پەرىشتىلىرى بىلەن بىللە بولىدۇ.

تەۋھىدگە تەستىق قىلغان ئادەمگە ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزىدىغان ئىشلارنى مۇيەسسەر قىلىمىز."① (سۈرە لەيل، 5-، 6-، 7-ئايەتلەر. — ت)

357) ئايەتۇلكۇرسىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنى پىتىر سەدىقىسىنى ساقلاشقا مەسئۇل قىلىپ قويغان ئىدى. بىر كىشى كېلىپ خورمىدىن ئىككى قولىدا چاڭگاللاپ ئالغىلى تۇردى. مەن ئۇنى تۇتۇۋېلىپ: سېنى رەسۇلۇللانىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارىمەن، دېدىم. ئۇ ئۆز ئەھۋالىنى ئېيتتى②، ئاندىن

①ئىبنى جەرىر بۇ ئايەتنىڭ ئەبۇ بەكرى سىددىق ھەققىدە نازىل بولغانلىقىنى، بۇنى ئابدۇللا ئىبنى زۇبەيرنىڭ رىۋايەت قىلغانلىقىنى ئېيتىدۇ، ئابدۇللا ئىبنى زۇبەير مۇنداق دىگەن: ئەبۇ بەكرى مۇسۇلمان بولغاندىن كېيىن، ئىمان ئېيتقان قېرى قۇللارنى ۋە دىدەكلەرنى ئازات قىلاتتى، ئەبۇ بەكرىنىڭ ئاتىسى ئۇنىڭغا: ئوغلۇم سەن ئاجىز كىشىلەرنى ئازات قىلىۋاتىسەن، كۈچى بار ئەرلەرنى ئازات قىلىدىغان بولساڭ، ئۇلار ساڭا يار-يۆلەك بولاتتى ۋە سېنى قوغدايتتى، دىدى. ئەبۇ بەكرى: ئى ئاتا، مەن پەقەت ئاللانىڭ دەرگاھىدىكى ساۋاپنى ئىزدەيمەن، دىدى. بىر قىسىم مۇفەسسىرلەر (قۇرئاننى شەرھىلىگۈچىلەر. — ت): "ئەڭ مۇتتەقى ئادەم دەۋزەختىن يىراق قىلىنىدۇ......" دىگەن ئايەت ئەبۇ بەكرى سىددىق ھەققىدە نازىل بولغان، دەيدۇ. ئاللاتائالا پەزلى ۋە مەرھەمەت قىلىپ، بىزنى قىيامەتتە ياخشى بەندىلىرىنىڭ قاتارىدا قىلغاي، ئاللا ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچى تولىمۇ رەھىمدىل زاتتۇر.

② ئۇ، مەن مۇھتاج ئادەممەن، بېشىمغا قاتتىق كۈن چۈشتى، دىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇنى قويۇپ بەردىم. ئۇ: مېنى قويۇۋەتكىن، ساڭا ئۇقۇساڭ پايدىسى بولىدىغان بىرقانچە سوز ئۆگىتىپ قوياي، دىدى. مەن نىمە ئۇ؟ دىدىم.

ماڭا: ياتىدىغان چېغىڭدا ئايەتۇلكۇرسى (سۇرە بەقەرەدىكى 255 ـ ئايەتنىڭ نامى. ـــ ت)نى ئوقۇغىن، كېچىچە ئاللا سېنى قوغداشقا بىر پەرىشتىنى ھەمرا قىلىدۇ، تاڭ ئاتقىچە ساڭا شەيتان يېقىن يولىمايدۇ، دېدى. بۇ ئەھۋالنى رەسۇلۇللاغا ئېيتسام، ئۇ ماڭا: ئۇ ساڭا بۇ سۆزنى راست ئېيتىپتۇ، ئۇ ھەمىشە يالغان ئېيتىدىغان شەيتاندۇر، دېدى.

358) سۇرە ئىخلاس، سۇرە ناس ۋە سۇرە پەلەقنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلەرگە: بىر كېچىدە قۇرئاننىڭ ئۈچتىن بىرىنى ئوقۇپ چىقالامسىلەر؟ دېدى. ساھابىلەرگە مۇنداق قىلىش قىيىن تۇيۇلۇپ، ئۇلار: ئى رەسۇلۇللا، مۇنداق قىلىشقا قايسىمىز چىدىيالايمىز؟ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قۇل ھۇۋەللاھۇ ئەھەد (ئېيتقىنكى، ئاللا بىردۇر) سۈرىسى قۇرئاننىڭ ئۈچتىن بىرىگە تەڭ كېلىدۇ①، دېدى.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەر كېچە ياتىدىغان چاغدا ئىككى قولىنى يۇمۇپ تۇرۇپ، "قۇل ھۇۋەللاھۇ ئەھەد"، "قۇل ئەئۇزۇ بىرەببىلفەلەقى"

---

①چۈنكى مەنە ئېتىۋارى بىلەن قۇرئان ئەھكاملارنى، قىسسىلەرنى ۋە تەۋھىدنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، سۇرە ئىخلاس بولسا تەۋھىدنى ئۆز ئىچىگە ئالغان.

(پۈتۈن مەخلۇقاتنىڭ پەرۋەردىگارى بىلەن پانا تىلەيمەن) ۋە قۇل ئەئۇزۇ بىرەببىنناسى" (پۈتۈن ئىنسانلارنىڭ پەرۋەردىگارى بىلەن پانا تىلەيمەن) سۈرىلىرىنى ئوقۇپ ھۈرۈپ، ئاندىن ئىككى قولى بىلەن بەدىنىنى قولى يەتكەن يەرگىچە سىپايتتى، ئالدى بىلەن بېشىنى، يۈزىنى ۋە بەدىنىنىڭ ئالدى تەرەپلىرىنى سىپايتتى، ئۈچ قېتىم شۇنداق قىلاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كېسەل بولۇپ قالغاندا، مەزكۇر سۈرىلەرنى ئۆزىگە ئوقۇپ ھۈرەتتى. رەسۇلۇللانىڭ كېسىلى ئېغىرلاشقان چاغدا، مەزكۇر سۈرىلەرنىڭ بەرىكىتىنى ئۈمىت قىلىپ مەن ئوقۇپ ئۇنىڭ بەدىنىنى سىپاپ قوياتتىم.

359) قۇرئاننىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: قۇرئان ئوقۇپ تۇرىدىغان ئادەم لىمۇنغا ئوخشايدۇ. لىمۇن دىگەن ھەم تەملىك، ھەم خۇش بۇي بولىدۇ، قۇرئان ئوقۇپ تۇرمايدىغان ئادەم خورمىغا ئوخشايدۇ، خورمىنىڭ ئۆزى تەملىك بولىدۇ، ئەمما خۇش بۇي ئەمەس. قۇرئان ئوقۇپ تۇرىدىغان مۇناپىق رەيھانغا ئوخشايدۇ، رەيھاننىڭ ھىدى خۇش بۇي، ئەمما تەمى ئاچچىق، قۇرئان ئوقۇپ تۇرمايدىغان مۇناپىق ھەنزەلگە ئوخشايدۇ، ھەنزەل دىگەن ئاچچىق بولىدۇ، بويىمۇ خۇش بۇي① ئەمەس.

① بەندىنىڭ باتىنىمۇ، زاھىرىمۇ قۇرئاننىڭ تەسىرى بولىدۇ، بۇ جەھەتتە بەندىلەر پەرقلىق بولىدۇ، قۇرئاننىڭ تەسىرىدىن بەزىلەرنىڭ نېسىۋىسى زور

360) قۇرئان ئۆگەنگەن ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئوسمان ئىبنى ئەففان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇ-كى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئىچىڭلاردا قۇرئاننى ئۆگەنگەن ۋە ئۆگەتكەن ئادەم ئەڭ ئوبدان ئادەمدۇر.

361) قۇرئان تىلاۋەت قىلىپ تۇرۇش توغرىسىدا

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: قۇرئاندىن تىلاۋەت قىلىپ تۇرىدىغان ئادەمنى باغلاقلىق توگىنىڭ ئىگىسىگە تەمسىل قىلسا بولىدۇ، ئەگەر ئۇ ئادەم توگىدىن چەۋەر ئىلىپ تۇرىدىغان بولسا، ئۇنى داۋاملىق تۇتۇپ تۇرالايدۇ، ئەگەر ئۇنى قويىۋىتىدىغان بولسا، قېچىپ كېتىدۇ.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىراۋنىڭ پالانى-پالانى ئايەتنى ئۇنتۇپ قالدىم دىيىشى نىمە دىگەن يامان، تىلاۋەت قىلىپ تۇرمىغانلىقتىن، بەلكى ئاللا ئۇنى ئۇنۇتتۇرۇش بىلەن جازا-

بولىدۇ، بۇنداق ئادەم قۇرئان ئوقۇپ تۇرغان مومىندۇر. ھەقىقى مۇناپىقنىڭ ئۇنىڭدىن نىسىۋىسى بولمايدۇ. ئەلۋەتتە زاھىرى تەسىرلىنىپ، باتىنى تەسىرلەنمىگەن ئادەم رىياكاردۇر. قۇرئان ئوقۇپ تۇرمايدىغان مومىننىڭ باتىنى تەسىرلىنىپ، زاھىرى تەسىرلەنمىگەن بولىدۇ.

لىدى. قۇرئاننى تىلاۋەت قىلىپ تۇرۇشلار، قۇرئان كىشىلەرنىڭ كۆڭۈللىرىدىن كۆتىرىلىپ كېتىشتە توگىدىنمۇ يامان قاچقاقتۇر.

363) قۇرئان ئوقۇش بىلەن پەخىرلەنگەن ئەمما ئۇنىڭغا ئەمەل قىلمىغان ئادەم توغرىسىدا

سۇۋەيد ئىبنى غەفەلەنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ھەزرىتى ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئاخىر زاماندا يېشى كىچىك، ئەقلى قىسقا بىر خەلق مەيدانغا كېلىدۇكى، ئۇلار ئېغىزلىرىدا چىرايلىق سۆزلەرنى قىلىدۇ، ئۇلار ئىسلام دىنىدىن ئوق ئۇزىنىڭ تەككەن يېرىدىن چىقىپ كەتكەندەك تېز چىقىپ كېتىدۇ①. ئۇلارنىڭ ئىمانى كېكىر-تەكلىرىنىڭ ئۇ تەرىپىگە ئۆتمەيدۇ②. ئۇلارنى قەيەردە ئۇچراتساڭلار، ئۆلتۈرۈڭلار، ئۇلارنى ئۆلتۈرگۈچىلەر قىيامەت كۈنى ساۋاپ تاپىدۇ.

364) ئۆيلىنىشكە رىغبەتلەندۈرۈش توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئۈچ ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللىرىنىڭ ئۆيلىرىگە كېلىپ، پەيغەمبەر

---

① ئۇلارنىڭ ئىسلام دىنىغا كىرىشى ۋە ئۇلارغا ئىسلام دىنىنىڭ يۇقماي چىقىپ كېتىشى ئاتقان يەرگە تېگىپ يۇقماستىن چىقىپ كەتكەن ئوققا ئوخشايدۇ.

② ئىمان ئۇلارنىڭ دىللىرىغا سىڭمىگەن دېگەن مەنىدە.

ئەلەيھسسالامنىڭ قىلىدىغان تائەت-ئىبادىتىدىن سورىدى. ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنىڭ ئىبادىتىدىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن، ئۇنى ئاز ساناپ: ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنىڭ ئۆتكەنكى ۋە كېيىنكى گۇناھلىرىنى كەچۈرگەن تۇرسا، بىز قانداقمۇ ئۇنىڭغا يېتىشەلەيتتۇق، دېيىشتى. ئۇلارنىڭ بىرى: مەن ھەمىشە كېچىچە ئۇخلىماي ناماز ئوقۇپ چىقىمەن، دېدى. يەنە بىرسى: مەن ھەمىشە روزا تۇتىمەن، ھەرگىزمۇ ئېغىزىم ئوچۇق يۈرمەيمەن، دېدى. يەنە بىرسى: مەن ئاياللاردىن يىراق بولىمەن، ھەرگىزمۇ ئۆيلەنمەيمەن، دېدى. رەسۇلۇللا كېلىپ ئۇلارغا: سىلەر مۇنداق-مۇنداق دەپسىلەر، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەن سىلەرگە قارىغاندا ئاللادىن بەك قورقىمەن ۋە ئەڭ تەقۋادارمەن. مەن بەزىدە روزا تۇتىمەن، بەزىدە تۇتمايمەن، كېچىسى ھەم ناماز ئوقۇيمەن، ھەم ئۇخلايمەن، خوتۇنمۇ ئالىمەن، كىمكى مېنىڭ سۈننىتىمنى تەرك ئېتىدىكەن، ئۇ مېنىڭ سۈننىتىمگە مەنسۇپ ئەمەس، دېدى.

364) ئۆيلىنىشكە قادىر بولالمىغان ئادەم توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىز يوقسىز ياشلار پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنىڭ ھوزۇرىدا تۇراتتۇق، رەسۇلۇللا مۇنداق دېگەن: ئى ياشلار جامائەسى، سىلەرنىڭ ئىچىڭلاردىكى ئۆيلىنىشكە قادىر بولالايدىغانلار ئۆيلەنسۇن، چۈنكى ئۆيلىنىش كۆزنى ۋە ئەۋرەتنى ئىپپەتلىك ساقلايدۇ، ئۆيلىنىشكە قادىر بولالمىغانلار روزا تۇتۇشى لازىم، چۈنكى روزا ئۇلارنىڭ شەھۋىتىنى كېسىدۇ.

365) ئويلىنىشتە ئاياللاردىكى تۆت خىسلەت كۆزدە تۇتۇلىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: خوتۇن ئېلىشتا ئايال كىشىنىڭ پۇل-مېلى، شان-شەرىپى، ھۆسنى-جامالى ۋە دىيانىتى كۆزدە تۇتۇلىدۇ. دىيانەتلىك① خوتۇننى ئالغىن، ئاللا سېنى ئۆز پەزلىدىن باي قىلىدۇ.

366) خوتۇنىنىڭ شۇملۇق تەرىپى توغرىسىدا

ئۇسامە ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئەرلەر ئۈچۈن ئاياللاردىن زىيانلىق پىتنە بولمايدۇ②.

---

① بەيزاۋى مۇنداق دەيدۇ: ئادەمگەرچىلىكى بار، دىيانەتلىك كىشىلەر ھەممە ئىشتا دىيانەتنى بىرىنچى ئورۇنغا قويۇشى كېرەك، نىكاھدەك مۇھىم ۋە چوڭ ئىشتا تېخىمۇ شۇنداق قىلىشى كېرەك.

② ئەرلەر بالىسىنى خوتۇنى ئۈچۈن ياخشى كۆرىدۇ، كۆپىنچە ئۆزىنىڭ ئەمرىدىكى خوتۇنىنىڭ بالىسىنى ياخشى كۆرىدۇ، ئۇنى ئاجرىشىپ كەتكەن ياكى ئۆلۈپ كەتكەن خوتۇنىدىن بولغان بالىسىدىن ئارتۇق كۆرىدۇ. خوتۇن ئېرىنى خىش-ئەقرىبالىرىغا سىلە-رەھىم قىلماسلىققا ۋە پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرى-پەرمانلىرىنى تۇتماسلىققا باشلىشى مۇمكىن، شۇنىڭ بىلەن ئەر خوتۇننى ياخشى كۆرگەنلىكتىن، ئۇنىڭ بۇيرۇغىدىن چىقالمايدۇ. ئاللاتائالا

367) قېرىنداشقا ئالدىغان لايىقنى ئېلىش ئۈچۈن ئېغىز ئاچماسلىق توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: گۇمانخورلۇقتىن ساقلىنىڭلار، گۇمانخورلۇق سۆزلەرنىڭ ئەڭ يالغىنى ھېساپلىنىدۇ. كىشىلەرنىڭ ئەيىۋىنى ئاختۇرماڭلار، تىڭ-تىڭلاپ يۈرمەڭلار، ئۆزئارا دۈشمەنلەشمەڭلار، ئۆزئارا قېرىنداشلارچە بولۇڭلار، سىلەرنىڭ قېرىنداشىڭلار (دىنىي جەھەتتىكى قېرىنداش كۆزدە تۇتۇلىدۇ.—ت) ئالماقچى بولغان لايىقنى ئۇ ئېلىپ بولغان ياكى ئۇنى ئالمايدىغان بولغانغا قەدەر ئۇ لايىقنى ئېلىش ئۈچۈن ئېغىز ئاچماڭلار.

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كىشىنىڭ پۈتۈشكەن سودىسىنى بۇزۇپ مالنى ئۆزى ئېلىۋېلىشنى، قېرىندىشى ئالماقچى بولۇپ سۆزلىشىپ قويغان ئايالنى قېرىندىشى ئېلىشتىن ۋازكەچكىچە ياكى ئۇنىڭ ئېلىشىغا رۇخسەت قىلمىغىچە ئۇنى ئېلىشقا سۆز ئېچىشنى مەنئى قىلغان.

369) نىكاھدىكى شەرتلەر توغرىسىدا

ئۇقبە ئىبنى ئامىردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىس-

مۇنداق دەيدۇ: "شەيتان كىشىلەرگە ئاياللار تەرىپىدىن كېلىدىغان كۆڭۈل خاھىشلىرىنى چىرايلىق قىلىپ كۆرسىتىدۇ......" (سۈرە ئىمران، 14-ئايەتنىڭ بىر قىسمى.—ت)، "سىلەرنىڭ ئايىلىڭلاردىن، بالاڭلاردىن سىلەرگە دۈشمەن بولىدىغانلىرىمۇ بولىدۇ......" (سۈرە تەغابۇن، 14-ئايەتنىڭ بىر قىسمى.—ت)

سالام مۇنداق دىگەن: نىكادا مەھىردىن ئىبارەت شەرتنى نىكالانغان خوتۇنىنىڭ ھەقىقى بولۇش يۈزىسىدىن تولۇق ئادا قىلىش ئەڭ تېگىشلىكتۇر.

370) نىكادا دۇرۇس بولمايدىغان شەرتلەر توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئايال كىشى ھەمشىرىسىنى① نېسىۋىسىدىن قۇرۇق قالدۇرۇپ ئۇنى ئۆزىنىڭ قىلىۋېلىش مەقسىدىدە، ھەمشىرىسىنىڭ قويۇپ بېرىلىشىنى سورىشى دۇرۇس ئەمەس. چۈنكى ئۇ ئۆزىنىڭ پېشانىسىگە ئەزەلدە نىمە پۈتۈلگەن بولسا شۇنى كورىدۇ.

371) تويغا چاقىرسا بېرىشنىڭ لازىملىقى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەرنىڭ بىرىڭلار تويغا چاقىرىلسا، چاقىرغان يەرگە بارسۇن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئەگەر بىراۋ مېنى قوينىڭ

①نەسەپ ياكى ئىسلەدەشلىك ياكى دىنىي ياكى ئىنسانىيەت جەھەتتىن بولغان ھەمشىرە كوزدە تۇتۇلىدۇ، دىنىسىزمۇ بۇنىڭ ئىچىگە كىرىدۇ، ياكى بۇ ھەمشىرە "كۇندىشى" دىگەن مەنىدە.

قولنى يىيىشكە تەكلىپ قىلسا، ئەلۋەتتە باراتتىم، ئەگەر بىراۋ ماڭا قوينىڭ سانىنى ھەدىيە قىلسا، ئەلۋەتتە قوبۇل قىلاتتىم.

373) ئاياللارغا يۇمشاق مۇئامىلە قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسا- لام مۇنداق دېگەن: ئايال كىشى ئەگرى قوۋۇرغىغا ئوخشايدۇ، ئۇنى تۈزلەيمەن دېسەڭ، سۇندۇرۇۋالىسەن، ئەگرى تۇرۇقلۇق① پايدىلى- نىۋېرىمەن دېسەڭ، ئۇنىڭدىن پايدىلىنىۋېرىسەن.

374) ئاياللار ھەققىدىكى ۋەسىيەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنگەن ئادەم خوشنى- سىغا ئەزىيەت يەتكۈزمىسۇن. ئاياللارغا ئىتتىۋار بېرىشكىلارنى تەۋسىيە قىلىمەن، تەۋسىيەمنى قوبۇل قىلىڭلار، ئۇلار ئەگرى قوۋۇرغىدىن يارىتىلغان، قوۋۇرغىنىڭ يۇقىرى تەرىپى ئەگرى كېلىدۇ. ئەگەر ئۇنى تۈزلىمەكچى بولساڭ، سۇندۇرۇۋالىسەن، ئەگەر ئۇنى ئۆز پېتىچە قويساڭ، ئەگرى پېتى تۇرىۋېرىدۇ②. ئاياللارغا ئىتتىۋار بېرىشكىلارنى

① بۇ ھەدىستە ئاياللارغا ياخشىلىق قىلىشقا، يۇمشاقلىق قىلىشقا، ئۇلار- نىڭ ئەخلاق ۋە ئەقىل جەھەتلىرىدىكى يېتەرسىزلىكلىرىگە چىداشقا ئىشارەت قىلىنىدۇ.

② بۇنىڭ بىلەن ئاياللارغا يۇمشاق بولۇشقا، مادارا قىلىشقا ۋە ئۇلارنىڭ ئەگرىلىكىگە سەۋرى قىلىشقا رىغبەتلەندۇرۇلىدۇ.

تەۋسىيە قىلـىمەن، ۋەسىيـەتىمنى قوبۇل قىلـىپ، شۇ بويىـچە ئىش قىلىڭلار.

375) ئايال كىشىنىڭ نەپلى روزا تۇتۇشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئېرى يېنىدا تۇرغان ئايال ئېرىنىڭ ئىجازىـتىسىز[1] نەپلى روزا تۇتماسلىغى كېرەك.

376) ئايال كىشىنىڭ ئۆز ئېرىنىڭ ئۆيىگە باشـقىلارنىڭ كىرىشىگە ئىجازەت بېرىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنـداق دېگەن: ئايال كىشـىنىڭ ئېرى يېنـىدىكى چاغدا ئېرىـنىڭ رۇخسىتىسىز روزا تۇتۇشى دۇرۇس ئەمەس. ئېرىنىڭ ئۆيىگە ئېرىنىڭ رۇخسىتىسىز باشقىلارنىڭ كىرىشىگە ئىجازەت قىلىشى دۇرۇس ئەمەس. ئېرىنىڭ رۇخسىتىسىز ئۇنىڭ مېلىدىن خەيرى-ئېھسان قىلىپ بەرگەن بولسا، ئۇنىڭ ساۋابىنىڭ يېرىمى ئېرىنىڭ بولىدۇ.

377) ئەھلى جەننەت ۋە ئەھلى دەۋزەخ توغرىسىدا

ئۇسامە ئىبنى زەيددىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيـغەمبەر ئەلەي-

---

[1] چۈنكى ئەرنىڭ ئىجازىتىسىز نەپلى روزا تۇتماسلىق ئەرنىڭ ئايـىلى ئۈستىدىكى ھەققىدۇر، بۇنىڭدىن ئايالغا بۇنداق روزا تۇتۇشـنىڭ ھارامـلىغى چىقىدۇ، ئەرنىڭ ئىجازىتىسىز تۇتقان روزا دۇرۇس بولىدۇ، ئەمما ئۇ گۇناكار بولىدۇ.

ھسسالام مۇنداق دىگەن: جەننەتنىڭ دەرۋازىسىدا تۇرۇپ قارىسام، جەننەتكە كىرگەنلەرنىڭ كوپچىلىگى كەمبەغەللەر ئىكەن، بايلار بولسا ھساپ بىرىش ئۈچۈن جەننەتىنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا سولىنىپ تۇرۇپتۇ. دەۋزەخقە كىرىشكە تىگىشلىك بولغانلار، دەۋزەخقە ئىلىپ بىرىشقا بۇيرۇلدى، دەۋزەخنىڭ دەرۋازىسىدا تۇرۇپ قارىسام، دەۋزەخ ئەھلىنىڭ كوپچىلىگى ئاياللار ئىكەن.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كۈن بىلەن ئاي بولسا ئاللاننىڭ ئالامەتلىرىدىن ئىككى ئالامەتتۇر، ئۇلار بىرەر ئادەمنىڭ ئولۇمى ۋە ھاياتى ئۈچۈن تۇتۇلمايدۇ، ئۇلارنىڭ تۇتۇلغىنىنى كورگەن چىغىڭ-لاردا ئاللانى ياد ئىتىڭلار، دىدى. ساھابىلەر: ئى رەسۇلۇللا، مۇشۇ ئورنۇڭدا تۇرۇپ بىر نەرسىنى ئالغاندەك قىلغانلىغىڭنى، ئاندىن ئارقاڭغا داجىغىنىڭنى كوردۇق، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مەن جەننەتنى كوردۇم، جەننەتتىكى بىر ساپاق مىۋىنى تۇتتۇم، ئەگەر ئۇنى ئالغان بولسام، چوقۇم قىيامەتكىچە① يەيتتىڭلار، دەۋ-زەخنى كوردۇم، بۇگۈنكىدەك بۇنداق كورۇنۇشى سەت جاينى كورمى-گەن ئىدىم، دەۋزەخ ئەھلىنىڭ كوپچىلىگىنىڭ ئاياللار ئىكەنلىگىنى كوردۇم، دىدى. ساھابىلەر: نىمىشقا مۇنداق، ئى رەسۇلۇللا؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇلار كۇپرىلىق قىلىدۇ، دىدى. ئاللاغا كۇپرىلىق قىلامدۇ؟ دەپ سورىغۇچىغا: ئىرىگە كۇپرىلىق قىلىدۇ، ياخشىلىقنى بىلمەيدۇ، ئۇلارنىڭ بىرىگە ئومۇرۋايەت ياخشىلىق

① چۈنكى جەننەتنىڭ مىۋىسى ئۈزۈلسە، ئورنىغا يەنە پەيدا بولۇپ تۇرىدۇ.

قىلساڭ، ئاندىن سەندىن رەنجىسە، سەندىن ھەرگىز ياخشىلىق كۆرمىدىم دەيدۇ، دىدى.

379) ئاياللارنى ئۇرۇشنىڭ يامان ئىكەنلىكى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى زەمئەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەر ئايىلىڭلارنى قۇلنى دۇمبالىغاندەك دۇمبالىماڭلار، دۇمبالاپ بولۇپ شۇ كۈنى كەچتە ئۇنىڭ بىلەن بىر توشەكتە بولۇشۇڭلار مۇمكىن.

380) ئاياللار ئۈستىدە قورۇش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى مۇھەممەدنىڭ ئۈممىتى، ئۆزىنىڭ ئەر-ئايال بەندىسىنىڭ پاھىشە قىلىشىنى ئاللادىن ئارتۇق كۆنلەيدىغان ئادەم يوق. ئى مۇھەممەدنىڭ ئۈممىتى، سىلەر مەن بىلگەننى بىلىدىغان بولساڭلار، چوقۇم ئاز كۈلەتتىڭلار، چوقۇم كوپ يىغلايتتىڭلار.

381) ئاياللارنىڭ مەسچىتكە بېرىشقا ئىجازەت سورىشى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن

رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر كىشىنىڭ ئايىلى مەسچىتكە بېرىشقا ئىجازەت سورىسا، ئۇنى توسىمىسۇن.

382) ئايال كىشى ئېرىگە باشقا ئايالنىڭ سۈپىتىنى دەپ بېرىشى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئايال بىلەن ئايال بىر توشەكتە ياتمىسۇن، بىر توشەكتە ياتسا، ئۇ ئايال ئېرىگە ئىككىنچى ئايالنىڭ سۈپىتىنى گويا ئېرى ئۇنىڭغا قاراپ تۇرۇۋاتقاندەك دەپ بېرىپ قالىدۇ①.

① ئېرىگە ئايالنىڭ چىرايلىق تەرەپلىرىنى سۆزلەپ بەرسە، ئېرى ئۇنى قويۇۋېتىپ تەرىپلەنگۈچىگە بۇزۇلۇش خەۋپى بار، ئەگەر ئۇنىڭ ئەيىپلىرىنى سۆزلەپ بەرسە، غەيۋەت بولىدۇ. ئەبۇ سەئىد رىۋايەت قىلغان ھەدىستە، ئەر كىشى ئەر كىشىنىڭ ئەۋرىتىگە، ئايال كىشى ئايال كىشىنىڭ ئەۋرىتىگە قاراشقا بولمايدۇ، ئەر بىلەن ئەر بىر توشەكتە يېتىشقا بولمايدۇ، ئايال بىلەن ئايال بىر توشەكتە يېتىشقا بولمايدۇ، دېيىلگەن. بۇ ھەدىستىن ئەر كىشى ئەر كىشىنىڭ ئەۋرىتىگە، ئايالنىڭ ئەۋرىتىگە، ئايال ئايالنىڭ ئەۋرىتىگە ۋە ئەر كىشىنىڭ ئەۋرىتىگە قاراشنىڭ ھارام‌لىغى مەلۇم بولىدۇ. دۇرۇس، ئەر-خوتۇننىڭ ئۆزئارا بىر بىرىنىڭ ئەۋرىتىگە قارىشى، ئەۋرەتنىڭ سىرتى ۋە ئىچىگە قارىغان تەقدىردىمۇ جايىزدۇر. چۈنكى ئۇ پايدىلىنىش ئورنىدۇر. لېكىن ئەۋرەتكە قاراش ياخشى ئەمەس، چۈنكى ئەۋرەتكە قاراش كورلۇقنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ، دېگەن ھەدىس بار. ئۇنىڭ ئىچىگە قاراش تېخىمۇ ياخشى ئەمەستۇر.

383) سەپەردىكى ئادەم ئائىلىسىگە كېچىسى قايتىپ كەلمەسلىكى توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مەدىنىگە كېچىسى يېتىپ كەلسەڭ، ئايىلىڭ سۈننەت قىلىۋالمىغىچە، بېشىنى تاراپ ئالمىغىچە ئۇنىڭ يېنىغا كىرمىگىن. جابىر يەنە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سەن بالا تېپىشىڭ كېرەك، دېدى، دېگەن.

جابىر ئىبنى ئابدۇللادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيـ ھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىرىڭلار ئائىلىسىدىن ئايرىلغىلى ئۇزاق بولغان بولسا، قايتىپ كەلگەندە ئائىلىسىگە كېچىسى كىرمىسۇن.

385) يېتىمنى باققۇچى كىشى توغرىسىدا

سەھل سائىدىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسا- لام: مەن يېتىمنى باققۇچى ئادەم بىلەن جەننەتتە مۇشۇنداق يېقىن تۇرىمەن، دەپ كورسەتكۈچ بارمىقى بىلەن ئوتتۇرا بارمىقىنىڭ ئارىسىنى ئېچىپ كورسەتكەن①.

---

① پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئوزىنىڭ دەرىجىسى بىلەن يېتىمنى باققۇچى ۋە ئاسرىغۇچىنىڭ ئارىلىغىدىكى پەرقنى كورسەتكۈچ بارماق بىلەن ئوتتۇرا بارماق ئارىسىدىكى پەرقچىلىك قىلىپ كورسەتكەن.

386) ئېرى ئۆلۈپ كەتكەن ئايال توغرىسىدا

ئەنەس سەلەمەنىڭ قىزى زەينەپ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: جەھشىنىڭ قىزى زەينەپنىڭ قېرىندىشى ئۆلۈپ كەتكەن چاغدا، ئۇنىڭ يېنىغا كىرگەن ئىدىم. زەينەپ خۇش پۇراقنى ئەكەلدۈرۈپ ئىشلەتتى، ئاندىن مۇنداق دېدى: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مېنىڭ خۇش پۇراققا ھاجىتىم يوق ئىدى، لېكىن رەسۇلۇللانىڭ مۇنبەردە تۇرۇپ، ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان ئايالنىڭ ئۆلۈككە ئۈچ كېچە-كۈندۈزدىن ئارتۇق ھازا تۇتۇشى دۇرۇس ئەمەس، ئەمما ئېرى ئۆلگەن بولسا، ئۇنىڭغا تۆت ئاي ئون كۈن ھازا تۇتسا بولىدۇ، دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم.

387) خەيرى-ئېھسان قىلىش ۋە نەپەقە بېرىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: "ئى ئادەم بالىسى، خەيرى-ئېھسان قىلغىن، نەپەقە بەرگىن، شۇنداق قىلساڭ، ساڭا بېرىمەن."

ئەبى مەسئۇد ئەنسارىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مۇسۇلمان ئادەم ئائىلىنى كوزدە تۇتقان

هالدا ئائىلىسىگە① خىراجەت قىلسا، ئۇنىڭغا سەدىقە بەرگەنىنىڭ ساۋابى بولىدۇ.

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دېگەن: تۇل خوتۇنلارغا ۋە مىسكىنلەرگە خەيرى-ئېهسان قىلغۇچىغا ئاللانىڭ يولىدا جىهاد قىلغۇچىنىڭ ياكى كېچىسى ئىبادەت قىلىپ، كۈندۈزى روزا تۇتقۇچىنىڭ ساۋابى بولىدۇ.

ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاهۇ ئەنهۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام بەنى نەزىر قەبىلىسىدىن غەنىمەت قىلىنغان باغنىڭ خورمىسىنى ساتاتتى ۋە ئۇنىڭدىن ئائىلىسىنىڭ بىر يىللىق ئوزۇقىنى ئېلىپ قالاتتى②.

① ئايىلىغا ياكى بالىسىغا ياكى تۇغقانلىرىغا.

② پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ئائىلىسىدىكىلەرنى مەمنۇن قىلىش ۋە ئۇممىتىنىڭ ئائىلىسىگە ئوزۇق-تۈلۈك ساقلىشىنى قانۇنلاشتۇرۇش مەقسىتىدە شۇنداق قىلغان، بۇ پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام هەققىدىكى "ئەتىسى ئۈچۈن بىر نەرسە يىغمايتتى" دېگەن سۆز بىلەن قارىمۇ-قارشى كەلمەيدۇ، چۈنكى بۇ سۆز مۇسۇلمانلارغا پاراۋانلىق يۈزلىنىشتىن ئىلگىرىكى ئەهۋالغا قارىتا ئېيتىلغان، ياكى ئۇ سۆز پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ئۆزىنىڭ خۇسۇسى نەپسى ئۈچۈن نەرسە يىغمايتتى، دېگەن مەنىدە ئېيتىلغان. يۇقۇرقى سۆزدىن بېسىمدارلىق قىلىش ئۈچۈن ئەمەس، ئائىلىسىنى تەمىنلەش ئۈچۈن پۇل-مال يىغىش ۋە ئوزۇق-تۈلۈك ساقلاشنىڭ جايىزلىقى مەلۇم بولىدۇ. بۇنىڭ تەۋەككۇل قىلىشقا تاقىشىدىغان يېرى يوق، چۈنكى تەۋەككۇل قىلىش دېگەن دىلنىڭ ئاللاغا بولغان ئىشەنچىدىن ئىبارەت. ئاللا خالىغان ئىش بولىدۇ، خالىمىغان ئىش بولمايدۇ،

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىھاجەت بولۇپ تۇرغان چاغدا بىرىلگەن سەدىقە ياخشى سەدىقىدۇر. سەدىقىنى سەن نەپەقە بىرىش ۋاجىپ بولغان كىشىلەرگە بىرىشتىن باشلا①.

392) ياخشى ئەمەللەرگە ياتىدىغان ئىشلار توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاچ قالغانلارغا تاماق بىرىڭلار، كىسەللەرنى يوقلاڭلار، ئەسىرلەرنى قويۇپ بىرىڭلار.

393) تاماق يىيىش ئالدىدا بىسمىللا دىيىش توغرىسىدا

ئۇمەر ئىبنى ئەبى سەلەمە مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تەربىيىسىدە تۇرۇۋاتقان بالا ئىدىم. تاماق يەۋاتقان چاغدا قولۇم لىگەندە چىپىپ يۈرەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئى بالا، تاماق يىگەندە بىسمىللا (ئاللانىڭ نامى بىلەن باشلايمەن) دەپ، ئوڭ قولۇڭ بىلەن ئۇزەڭنىڭ ئالدىدىن يىگىن، دىگەن. شۇنىڭدىن بۇيان تاماق يىيىش ئۇسۇلۇم ھامان رەسۇلۇللا دىگەندەك بولۇپ كەلدى.

دەيدىغان ئەقىدە تىكلەنسىلا، كىسەلنى داۋالاش مەقسىدىدە داغلاشقا ئوخشاش سەۋەپ قىلىش ئىشلىرىنى ئەيىپلەشكە بولمايدۇ. تەۋەككۇل قىلدىم، دەپ سەۋەپ قىلماسلىققا ۋە قاراملىق قىلىشقا بولمايدۇ.

① بۇنىڭ ئىچىگە ئائىلىگە بىرىلگەن نەپەقە، بىرىلگەن سەدىقە ۋە زاكاتلار كىرىدۇ.

394) تاماق يېيىشنى ۋە باشقا ئىشلارنى ئوڭدىن باشلاش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنها مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسا-لام تاھارەت ئالغاندا، كەشنى كىيگەندە، چېچىنى تارىغاندا، مۇمكىن قەدەر ئوڭ تەرەپتىن باشلايتتى.

395) تاماقتىكى بەرىكەت توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەي-غەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئىككى ئادەمنىڭ يەيدىغان تامىقى ئۈچ ئادەمگە يېتىدۇ، ئۈچ ئادەمنىڭ يەيدىغان تامىقى تۆت ئادەمگە يېتىدۇ①.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم كوپ يەيتتى، ئۇ مۇسۇلمان بولغاندىن كېيىن ئاز يەيدىغان بولدى. بۇ ئەھۋال پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يەتكۈزۈلگەندە، ئۇ: مومىن ئادەم بىر ئۈچەيگە يىسە (ئاز يەيدۇ دىگەن مەنىدە.—ت)، كاپىر يەتتە ئۈچەيگە يەيدۇ② (كوپ يەيدۇ دىگەن مەنىدە.—ت) دىگەن.

---

① بىر داستىخانغا جەم بولۇپ يىگەنلىكنىڭ بەرىكىتىدىن ئۇلار تويىدۇ.

② تاماق بىلەن تولغان ئاشقازاندا ھىكمەت بولمايدۇ، تاماقنى ئاز يىگەن ئادەم سۇنى ئاز ئىچىدۇ، ئۇيىقۇنى ئاز ئۇخلايدۇ، ئاز ئۇخلىغان ئادەمنىڭ ئومرى بەرىكەتلىك بولىدۇ.

397) تاماقتا ئولتۇرۇش توغرىسىدا

ئىبنى ئۆمەرنىڭ ئازاتكەردىسى نافى رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ئىبنى ئۆمەر تامىقىغا بىرەر مىسكىننى چاقىرىپ، ئۇنىڭ بىلەن بىللە يەيتتى، ئۆزى يالغۇز تاماق يېمەيتتى. مەن ئىبنى ئۆمەرنىڭ تامىقىغا بىر كىشىنى تەكلىپ قىلىپ كەلگەن ئىدىم، ئۇ ئادەم تاماقنى كۆپ يېدى، ئىبنى ئۆمەر ماڭا: ئى نافى، بۇ ئادەمنى مېنىڭ تامىقىمغا تەكلىپ قىلمىغىن①، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ "مۆمىن ئادەم بىر ئۈچەيگە يەيدۇ، كاپىر يەتتە ئۈچەيگە يەيدۇ" دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دېدى.

ئەبۇ جۇھەيفە سەۋائى رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: مەن تاماق يېگەندە يۆلىنىپ تۇرۇپ يېمەيمەن②.

---

① چۈنكى ئۇنىڭدا كۆپ يېيىش ۋە ئاچكۆزلۈكتىن ئىبارەت كاپىرنىڭ سۈپىتى بار ئىدى. ئاللاتائالانىڭ مۇنۇ سۆزىمۇ كۆپ يېيىش كاپىرنىڭ سۈپىتى ئىكەنلىكىنى تەكىتلەيدۇ: "كاپىرلار دۇنيادىن ھايۋانلاردەك بەھرىمەن بولىدۇ ۋە يەپ ئىچىدۇ، ۋاھالەنكى، ئۇلارنىڭ بارىدىغان جايى دەۋزەخ بولىدۇ......" (سۈرە مۇھەممەد، 8 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت) مۆمىن ئادەم تاماقتا ئانچە ھېرىس ۋە ئاچكۆز كەلمەيدۇ، ئاللا ئۇنىڭغا بەرىكەت بېرىدۇ ـ دە، ئاز يەپلا تويىدۇ.

② ئېيتىلىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بىرسى بىر قوي ھەدىيە قىلغان، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنى تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ يېگەن، بىر ئەرابى ئۇنىڭغا: بۇ قانداق ئولتۇرۇش؟ دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللا مېنى رەھىم-

399) پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنىڭ تاماقنى كەمستىمگەنلىگى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام ھېچقاچان تاماقنى كەمستىمگەن ئىدى. كوڭلى تارتسا، يەيتتى، كوڭلى تارتمىسا، قويۇپ قوياتتى①.

400) كۇمۇش يالىتىلغان قاچىدا تاماق يېيىشنىڭ ھوكمى توغرىسىدا

ھۇزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: يىپەك

دىل قىلدى، زالىم، مۇستەبىت قىلغىنى يوق، دىدى. بۇنىڭدىن يولىنىپ ئولتۇرۇپ يېيىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىگى مەلۇم بولىدۇ. چۇنكى ئۇنىداق ئولتۇرۇش مۇتەكەببىرلەرنىڭ قىلىغى بولۇپ، ئىران پادىشالىرىنىڭ ئادىتىدىن قالغان. بۇنداق بولغاندىن كېيىن تاماق يىگۇچى تىزلىنىپ، يۇكۇنۇپ ئولتۇرسۇن، ياكى ئوڭ پۇتىنى تىكلەپ سول پۇتىنىڭ ئۇستىدە ئولتۇرسۇن.

① پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنىڭ ئالدىغا بىرسى كىلەنى پۇشۇرۇپ قويغاندا، ئۇ قولىنى تارتىپ تۇرۇپ: مېنىڭ يۇرتۇمىدا كىلە بولىمغاچ ئۇنى يېيىشتىن سەسكىنىمەن دىگەن. ئىبنى بەتتالنىڭ ئېيتقىنىدەك، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنىڭ يۇقۇرقى ئىشى ھوسنى ئەدەپكە ياتىدۇ. چۇنكى بىر ئادەمنىڭ كوڭلى تارتمىغان نەرسىنى ئىككىنچى بىر ئادەمنىڭ كوڭلى تارتىشى مۇمكىن. شەرىئەت رۇخسەت قىلغان نەرسىدە چاتاق يوق، شۇڭلاشقا پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنىڭ يېنىدىكى كىشىلەر مەزكۇر كىلەدىن يىگەن.

رەختلەرنى ۋە تاۋار-دۇردۇنلارنى كيىمەڭلار، ئالتۇن-كۈمۈش قاچىلاردا ئىچمەڭلار، ئالتۇن ۋە كۈمۈش لىگەنلەردە يىمەڭلار. چۈنكى بۇلار بۇ دۇنيادا كاپىرلارغا، ئاخىرەتتە بىزگە خاستۇر.

401) خورمىنىڭ بەرىكىتى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھوزۇرىدا ئولتۇراتتۇق، ئۇنىڭ ئالدىغا خورمىنىڭ يىلىمى كەلتۈرۈلدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: دەرەخلەرنىڭ ئىچىدە مۇسۇلمانغا ئوخشاش بەرىكەتلىك دەرەخمۇ بار، ئۇ بولسىمۇ خورمىدىن ئىبارەت، دىدى.

402) ئەجۋە خورمىسى توغرىسىدا

سەئد ئىبنى ئەبى ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئەتىگەن-دە ئەجۋە خورمىسى (مەدىنە خورمىلىرىنىڭ بىر تۈرى.—ت) دىن يەتتە تال يىسە، ئۇنىڭغا شۇ كۈنى زەھەر ياكى سېھرى تەسىر قىلمايدۇ①.

403) سامساق ۋە پىياز يىيىش توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

① بۇنداق بولۇشى خورمىنىڭ خۇسۇسىيىتىدىن ئەمەس، بەلكى رەسۇلۇللانىڭ قىلغان دۇئاسىنىڭ بەرىكاتىدىن، ياكى مەدىنە مۇنەۋۋەرەدىكى ئالاھىدە بىر تۈرلۈك خورمىنىڭ خاسىيىتىدىندۇر.

ئۇنىڭ ئېيتىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى سامساق ياكى پىياز① يەيدىكەن②، ئۇ بىزنىڭ يىنىمىزغا ياكى مەسچىدىمىزگە يولىمىسۇن. (بۇ ئىككىسىنىڭ قايسى دىيىلگەنلىگى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان)

404) بارماقلارنى يالاش توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىرىڭلار تاماق يەپ بولغاندىن كېيىن، قولىنى يالىۋەتمىگىچە ياكى باشقىلارغا يالاتمىغىچە③ ئېرتمىسۇن.

405) تاماقتىن كېيىن ئوقۇلىدىغان دۇئا توغرىسىدا

ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ:

---

① كۈدىگە ئوخشاش بەتبۇي نەرسىلەرمۇ بۇنىڭغا كىرىدۇ.

② بۇ ھەدىس خام بولسۇن، پىششىق بولسۇن، ھەممىگە ئومۇمى بولسمۇ، ئەمما ئەبى داۋۇدنىڭ قارىشىچە، ئەلىدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىستە خام پىياز بىلەن خام سامساقنى يىيىش مەنئى قىلىنغان. چۈنكى پۇشۇرۇلغاندىن كېيىن ئۇلارنىڭ بەتبۇيى بولۇپمۇ پىيازنىڭ بەتبۇيى يوقىلىدۇ. (قەستەلانىنىڭ تولۇق شەرھىدىن ئېلىندى. — ت)

③ قولنى ئايلى، بالىسى، خىزمەتچىسى ۋە ئۇنىڭ بەرىكىتىگە ئېتىقات قىلىدىغان شاگىرتىغا يالىتىشتىن ئىبارەت، چۈنكى شاگىرت بولغان ئادەم ئۇستازىنىڭ قايسى تامىغىدا بەرىكەت بارلىقىنى بىلمەيدۇ. «سەھىھۇلمۇسلىم»دا ئەنە شۇنىڭغا ئوخشاش رىۋايەت قىلىنغان.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تاماقتىن پارىغ بولغانىدا مۇنداق دەيتتى: رەببىمىز ئاللاغا كوپ، پاك، مۇبارەك، رەت قىلىنمايدىغان، تاشلاپ قويۇلمايدىغان ۋە كېرەكسىز بولۇپ قالمايدىغان ھەمدىلەر بولسۇن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر قېتىم مۇنداق دەپ دۇئا قىلغان ئىدى: بىزنى تاماق بىلەن تويغۇزغان، ئۇسسۇلۇغىمىزنى قاندۇرغان ئاللاغا رەت قىلىنمايدىغان ۋە ئىنكار قىلىنمايدىغان ھەمدىلەر بولسۇن.

406) ئەقىقە توغرىسىدا

سەلمان ئىبنى ئامىر زەببى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئوغۇل بالا ئۈچۈن ئەقىقە① بېرىلىدۇ، ئوغۇل بالىغا قان② قىلىڭلار، ئاندىن ئۇنىڭ چېچىنى چۈشۈرۈڭلار.

407) مالنى قان ئېقىتالايدىغانلىكى نەرسىلەر بىلەن بوغۇزلاشنىڭ دۇرۇس ئىكەنلىگى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: چىش ۋە تىرناقتىن باشقا، قان ئېقىتالايدىغان نەرسە بىلەن بىسمىللا دەپ بوغۇزلىغان

---

① يېڭى تۇغۇلغان بالىنىڭ چېچىنى تۇنجى قېتىم چۈشۈرگەندە بوغۇزلىنىدىغان قوي، مۇھىيى سۇننە مۇنداق دەيدۇ: بوۋاقنىڭ تۇغۇلغان چېغىدا چۈشۈرۈلگەن چېچى ئەقىقە دېيىلىدۇ، مۇشۇ چاچنى چۈشۈرىدىغان چاغدا ئۆلتۈرۈلگەن قوي كىنايە تەرىقىدە ئەقىقە دېيىلىدۇ.

② ئوغۇل بالا ئۈچۈن ئىككى قوي، قىز بالا ئۈچۈن بىر قوي بوغۇزلىنىدۇ.

مالنىڭ گوشنى ھالال بىلىپ يېسەڭ، بولۋېرىدۇ.

408) ئاياللىنىڭ ۋە دىدەكىنىڭ بوغۇزلىغان مېلى توغرىسىدا

ئىبنى ئۇمەرنىڭ ئازاتكەردىسى نافى بەنى سەلىمە ئايمىقلىق بىر ئادەمدىن رىۋايەت قىلىدۇ، ئابدۇللا نافىدىن رىۋايەت قىلىدۇ: كەئب ئىبنى مالىكنىڭ بىر دىدىكى سەلئى تېغىنىڭ شەرقىدىكى بىر كىچىك تاغدا خوجايىنىنىڭ قويىنى بېقىۋاتاتتى. ئۇ بىر قويىنىڭ جان تالىشىۋاتقانلىقىنى كورۇپ، بىر تاشنى سۇندۇرۇپ ئۇنىڭ بىلەن قوينى بوغۇزلىدى، بۇ ئەھۋال پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يەتكەندە، ئۇ ئۇنىڭ گوشنى يېيىشكە بولىدىغانلىقىنى ئېيتقان.

409) قىرلىقلارنىڭ ۋە ئۇلارغا ئوخشاشلارنىڭ بوغۇزلىغان ماللىرى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىدۇكى، بىر تۇركۇم ئادەملەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: قىرلىقلار بىزگە قىردىن گوش ئېلىپ كېلىدۇ، مالنى بوغۇزلىغان چاغدا بىسمىللا دىگەنمۇ، يوقمۇ، ئۇنى ئۇقمايمىز دىيىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا: گوشنى يەيدىغان چاغدا بىسمىللا دىۋېتىپ يەۋەرسەڭلار① بولىدۇ، دىدى.

① رەسۇلۇللانىڭ بۇ سوزى ھەكىمانە ئۇسلۇپتا ئېيتىلغان، گويا ئۇلارغا مۇنداق دىيىلىپتۇ: قانداق بوغۇزلانغانلىقىغا كوڭۇل بولۇپ سوراپ كەتمەڭلار، سىلەرگە ئەڭ مۇھىمى يىگەندە بىسمىللانى تىلغا ئېلىشىڭلاردۇر.

ئائىشە مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن بۇ گەپنى سورىغانلار يېڭىدىن مۇسۇلمان بولغانلار ئىدى.

410) هايۋانلارنى تىرىك تۇرغۇزۇپ ئەزالىرىنى كېسىشنىڭ ۋە تىرىك هايۋاننى باغلاپ قويۇپ قارىغا ئېتىپ ئۆلتۈرۈشنىڭ يامان ئىكەنلىگى توغرىسىدا .

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ يەهيا ئىبنى سەئىدنىڭكىگە كىرسە، ئۇنىڭ بەنى يەهيا ئايىمىغىلىق بىر خىزمەتچىسى قارىغا ئېتىپ ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن بىر مىكىياننى باغلاۋاتقان ئىكەن. ئىبنى ئۆمەر مىكىياننىڭ يېنىغا بېرىپ ئۇنى يېشىۋەتكەن. ئاندىن خىزمەتچىنى ئېلىپ يەهيانىڭ يېنىغا بېرىپ: خىزمەتچىڭىزنى بۇ قۇشنى باغلاپ قويۇپ قارىغا ئېتىپ ئۆلتۈرۈشتىن توساڭ، چۈنكى مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ هايۋاننى ياكى ئۇنىڭ غەيرىنى سولاپ قويۇپ ئۆلتۈرۈشنى مەنئى قىلغانلىقىنى ئاڭلىغان ئىدىم، دىگەن.

411) قۇربانلىق قىلىنغان مالنىڭ گوشنى يېيىش توغرىسىدا

سەلەمە ئىبنى ئەكۋەدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەردىن كىمكى قۇربانلىق قىلغان بولسا، ئۇنىڭ گوشنى ئۈچ كۈندىن ئارتۇق ساقلىمىسۇن، دىگەن. ياندۇرقى يىلى

كىشىلەر: ئى رەسۇلۇللا، قۇربانلىقنىڭ گوشىنى ئۈچكەن يىلىدىكىدەك بىر تەرەپ قىلامدۇق؟ دەپ سورىغاندا، ئۇ: يەڭلار، باشقىلارغىمۇ بېرىڭلار ۋە ساقلاپ يەڭلار، بۇلتۇر كىشىلەرنىڭ قىيىنچىلىقى بار ئىدى، شۇڭا ئۇ يىلى قۇربانلىق گوشتىن كەمبەغەللەرگە ياردەم قىلىشىڭلارنى ئىرادە قىلغان ئىدىم، دېدى.

412) هاراق ئىچىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: دۇنيادا هاراق ئىچىپ ئۇنىڭدىن تەۋبە قىلمىغان ئادەم ئاخىرەتنىڭ شارابلىرىدىن مەھرۇم قىلىنىدۇ.

413) هاراقنى هالال سانايدىغان كىشىلەر توغرىسىدا

ئەبى ئامىر ياكى ئەبى مالىك ئەشئەرىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان: مېنىڭ ئۇممىتىمدىن زىنانى، يىپەك رەختلەرنى كىيىشنى، هاراق ئىچىشنى، چالغۇ ئەسۋاپلىرىنى هالال سانايدىغان خەلقلەر چوقۇم مەيدانغا كېلىدۇ.

414) سۈت ئىچىش ۋە نىل، فۇرات دەريالىرى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: مەن سدرەتۇلمۇنتەھا (7 ـ ئاسماندىكى دەرەخنىڭ ئىسمى. ـــ ت)غا چىقتىم، قارىسام، ئۇ يەردە تۆت دەريا تۇرۇپتۇ، ئۇلارنىڭ ئىككىسى ئۈستىدە، ئىككىسى ئاستىدا، ئۈستىدىكى ئىككىسى نىل دەرياسى بىلەن فۇرات دەرياسى، ئاستىدىكى ئىككىسى بولسا جەننەتتىكى ئىككى دەريادۇر. مېنىڭ ئالدىمغا ئۈچ جام كەلتۈرۈلدى، ئۇلارنىڭ بىرىدە سۈت، بىرىدە ھەسەل، يەنە بىرىدە شاراپ بار ئىدى، سۈت بار جامنى ئېلىپ ئىچتىم. ماڭا: سەن ۋە سېنىڭ ئۈممىتىڭ تەبىي نەرسىنى تاللىدىڭلار، دىيىلدى.

415) ئۆرە تۇرۇپ ئىچىش توغرىسىدا

ئابدۇلمەلىك ئىبنى مەيسەرە نەززالدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ھەزرىتى ئەلى مەسچىتنىڭ سەيناسىغا كېلىپ ئۆرە تۇرۇپ سۇ ئىچتى، ئاندىن مۇنداق دىدى: كىشىلەر ئادەمنىڭ ئۆرە تۇرۇپ سۇ ئىچىشىنى يامان كورىدۇ، مەن پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنىڭ ماڭا ئوخشاش ئۆرە تۇرۇپ سۇ ئىچكەنلىگىنى كورگەن ئىدىم.

416) قاچىغا تىنىپ ئىچىش توغرىسىدا

ئەبۇ قەتادە ھەرىس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن بىركىم ئىچكەن چاغدا① قاچىغا تىنىپ ئىچمىسۇن، سىلەردىن بىركىم سىيگەن چاغدا

① سۇنى ۋە باشقا نەرسىلەرنى ئىچكەن چاغدا.

ئەۋرىتىنى ئۈچ قولى بىلەن ئېرتمىسۇن ۋە يۇغان چاغدا ئۈچ قولى بىلەن يۇمىسۇن.

417) كۈمۈش قاچىلارنى ئىشلىتىش توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالى ئۇممۇ سەلەمە رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كۈمۈش قاچىدا① ئىچكەن ئادەمنىڭ قوسىقىدا دەۋزەخ ئوتى توگىنىڭ بۇقۇلدىغان ئاۋازىدەك ئاۋاز چىقىرىپ تۇرىدۇ.

418) ئىچىلگەن بەرىكەتلىك سۇ توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە ئىدىم، نامازدىگەرنىڭ ۋاقتى كىرىپ قالدى، ھالبۇكى بىزنىڭ يېنىمىزدا ئېشىپ قالغان ئازغىنا سۇدىن باشقا سۇ يوق ئىدى. ئۇ سۇ بىر قاچىغا قۇيۇلۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كەلتۈرۈلدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قولنى سۇغا سېلىپ، بارماقلىرىنى ئېچۋەتتى، ئاندىن: تاھارەت ئالىدىغانلار كېلىڭلار، ئاللا بەرىكەت بەردى، دىدى. ھەقىقەتەن ئۇنىڭ بارماقلىرىنىڭ ئارىسىدىن سۇنىڭ ئېتىلىپ چىقىۋاتقانلىقىنى كوردۇم. كىشىلەر ئۇنىڭ بىلەن تاھارەت ئالدى ۋە ئىچتى. مەنمۇ ئۇ سۇنى بەرىكەتلىك دەپ بىلىپ، كوپ ئىچتىم②. سالىم ئىبنى ئەبى جەئد: جابىردىن سىلەر

---

① ياكى ئىمام مۇسلىمنىڭ رىۋايەت قىلىشىدەك، ئالتۇن قاچىدا.

② مۇبارەك سۇ بىلىپ، ئۇنى كوپ ئىچتىم، مۇبارەك سۇ دىگەن كوپرەك ئىچىلىپ كەتسىمۇ كەچۈرۈلىدۇ.

بۇ چاغدا قانچىلىك ئادەم ئۆلدىڭلار؟ دەپ سورىغىنىمدا، ئۇ: بىر مىڭ توت يۈز ئادەم ئۆلدۇق دەپ جاۋاپ بەرگەن، دەيدۇ.

419) ئاغرىق-سىلاقنىڭ گۇناغا كاپارەت بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مۇسۇلمانغا كەلگەن ھەرقانداق كۆڭۈلسىزلىكنى ئاللا ئۇنىڭ گۇنايىغا كاپارەت قىلىدۇ، ھەتتا ئۇنىڭ بەدىنىگە بىر تىكەن كىرىپ كەتسىمۇ گۇنايىغا كاپارەت بولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مۇسۇلمانغا يەتكەن قىيىنچىلىق، كېسەللىك، غەم-غۇسسە، ئەزىيەت ۋە خاپىلىقلارنىڭ ھەممىسى ئۈچۈن ھەتتا بەدىنىگە كىرگەن تىكەن ئۈچۈنمۇ ئاللا ئۇنىڭ خاتالىقلىرىنى كەچۈرىدۇ①.

---

① ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: "كىمكى يامان ئىش قىلىدىكەن، ئۇنىڭ ئۈچۈن جازالىنىدۇ." ئەبۇ بەكرى: بۇ ئايەتتىن قارىغاندا، قانداقمۇ قۇتۇلغىنى بولىدۇ، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئى ئەبۇ بەكرى، ئاللا سېنى مەغپىرەت قىلىدۇ، سەن كېسەل بولمامسەن؟ جاپا تارتمامسەن؟ غەمناك بولمامسەن؟ دېدى. ئەبۇ بەكرى: بولىمەن، دېدى. رەسۇلۇللا: ئەنە شۇلار قىلمىشلارغا بېرىلگەن جازادۇر، دېدى. بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان.

كەئب ئىبنى مالىكتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مۇسۇلمان ئادەم زىرائەت مايسىسىغا ئوخشايدۇ. ئۇنى شامال ئىغاڭلىتىپ تۇرىدۇ[1]. مۇناپىق بولسا شەمشاد دەرىخىگە ئوخشاش غادىيىپ تۇرىدۇ، بىرىپ-بىرىپ ئۇ بىر يولىلا ئورۇلىدۇ[2].

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللا كىمگە ياخشىلىقنى ئىرادە قىلسا، ئۇنى خاپىلىققا دۇچار قىلىدۇ[3].

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاغرىپ ياتقاندا كىرسەم، ئۇ قاتتىق قىزىپ ھەرەج تارتىۋاتقان ئىكەن. مەن ئۇنىڭغا: ھەقىقەتەن قاتتىق قىزىۋاتىسەن، بۇنىڭ ئۈچۈن ساڭا ئىككى ھەسسە ساۋاپ بېرىلەمدۇ؟ دەپ سورىدىم. رەسۇلۇللا: ھەئە، مۇسۇلمان ئادەمگە ئەزىيەت يەتسىلا، ئاللا ئۇنىڭ خاتالىقلىرىنى دەرەخنىڭ ياپراقلىرى توكۈلگەندەك توكۈۋېتىدۇ[4].

---

① چۈنكى مۇسۇلمان ئادەم ئاللانىڭ پەرمانىغا بويسۇنىدۇ، ئەگەر ئۇ ياخشىلىق كورسە، خۇشاللىنىدۇ، خاپىلىق كورسە، سەۋرى قىلىپ، بۇنىڭ ئۈچۈن ئاللادىن ساۋاپ ئۈمىت قىلىدۇ.

② ئۇ قومۇرۇپ تاشلىنىش بىلەن ياكى قاپ بېلىدىن سۇنۇش بىلەن ئورۇلىدۇ. چۈنكى ئاللا مۇناپىقنى ئىختىيار قىلىپ يوقلىمايدۇ، بەلكى ئۇنىڭغا قىيامەتتىكى ھالى قىيىن بولسۇن ئۈچۈن دۇنيادا قولايلىق تۇغدۇرۇپ بېرىدۇ، ئاللا ئۇنى ھالاك قىلماقچى بولسا، قاتتىق ئۇجۇقتۇرىدۇ-دە، ئۇنىڭ ئولۇمى تېخىمۇ قىيىنلىشىش بىلەن ۋە دەرت بىلەن بولىدۇ.

③ ئۇنى گۇنالىرىدىن پاكلاپ، دەرىجىسىنى كوتىرىش ئۈچۈن، ئاللا ئۇنى دەرت-ئەلەمگە دۇچار قىلىدۇ.

④ گۇنالىرى كەچۈرۈلىدۇ دېگەن مەنىدە.

424) كوزىدىن ئايرىلغان ئادەمنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: بەندەمنى ئىككى كوزىدىن ئايرىسام، ئۇ ئۇنىڭغا سەۋرى قىلسا، ئىككى كوزىنىڭ بەدىلىگە ئۇنىڭغا جەننەت ئاتا قىلىمەن.

425) كىچىك باللارنىڭ كېسىلىنى يوقلاش توغرىسىدا

ئۇسامە ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىزى زەينەپ قىزىنىڭ سەكراتتا ئىكەنلىكىنى بىلدۇرۇپ رەسۇلۇللانى چاقىرىپ كېلىشكە ئادەم ئەۋەتتى. بۇ چاغدا مەن، سەئد ۋە ئۇبەيلەر رەسۇلۇللانىڭ ھوزۇرىدا ئىدۇق. رەسۇلۇللا زەينەپكە: ئېلىش ۋە بېرىش ئاللانىڭ ئىلكىدىكى ئىش، ئاللانىڭ دەرگاھىدا ھەرقانداق نەرسىنىڭ ۋاقتى-سائىتى بولىدۇ، زەينەپ ئاللانىڭ دەرگاھىدىكى ساۋاپنى قىلسۇن ۋە سەۋرى قىلسۇن، دەپ جاۋاپ ئەۋەتتى. زەينەپ رەسۇلۇللانىڭ كېلىشىگە قەسەم قىلىپ، يەنە ئادەم ئەۋەتتى، بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە باردۇق. بالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسامنىڭ قۇچىغىغا قويۇلدى، ئۇ بىئارام بولۇپ ئىڭراۋاتاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىككى كوزىدىن ياش توكۇلدى. سەئد: ئى رەسۇلۇللا، نېمە بۇ؟ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بۇ ئاللا

خالىغان بەندەلىرىنىڭ دىلىغا سالىدىغان رەھمەتتۇر، ئاللا رەھمە-
دىل بەندىلىرىگىلا رەھمەت قىلىدۇ، دېدى.

426) كېسەل ئادەمنىڭ ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلىشى ۋە ئۇنىڭ قىلىدىغان دۇئاسى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەردىن بىركىم كېسەل① بولۇپ قالغانلىقى ئۈچۈن ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلمىسۇن، ئەگەر چوقۇم شۇنداق قىلىدىغان بولسا، مۇنداق دېسۇن: ئى ئاللا، ماڭا ھاياتلىق ياخشى بولىدىغان بولسا، مېنى ھايات قالدۇرغىن، ماڭا ماماتلىق ياخشى بولىدىغان بولسا، مېنى قەبزى روھ قىلغىن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ھېچ ئادەمنى ھەرگىزمۇ ئۇنىڭ قىلغان ئەمىلى جەننەتكە ئېلىپ كىرمەيدۇ. ئى رەسۇلۇللا، سېنىڭ جەننەتكە كىرىشىڭمۇ قىلغان ئەمىلىڭدىن ئەمەسمۇ؟ دېگۈچىلەرگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئەمىلىمدىن ئەمەس، پەقەت ئاللانىڭ پەزلى-مەرھەمىتىگە ئېرىشىش بىلەنلا جەننەتكە كىرىمەن، توغرا يولنى كوزلەڭلار، ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەت-مەڭلار②، سىلەردىن بىركىم ھەرگىزمۇ ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلمىسۇن،

---

① باشقا زىيان-زەخمەتنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

② ئىبادەتنى كوپ قىلىپ، ئۆزەڭلارنى چارچىتىپ قويىساڭلار ئىبادەتتىن زېرىكىپ قالىسىلەر، شۇنىڭ بىلەن ئۇنى تاشلاپ، تېگىشلىك ئىبادەتنىمۇ قىلالماي قالىسىلەر.

ئەگەر ئۇ ياخشى بەندە بولىدىغان بولسا، ياخشىلىقى كۆپىيىشى مۇمكىن، ئەگەر ئۇ يامان بەندە بولىدىغان بولسا، تەۋبە قىلىپ قىلىشى مۇمكىن①، دېدى.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىرەر كېسەلنى يوقلاپ بارسا، ياكى ئۇنىڭ ئالدىغا بىرەر كېسەل كەلتۈرۈلسە، مۇنداق دەيتتى: ئى پۈتۈن ئىنسانلارنىڭ پەرۋەردىگارى، كېسەللىكنى كۆتۈرىۋەتكىن، شىپالىق بەرگىن، سەن شىپالىق بەرگۈچىسەن، پەقەت سېنىڭ بەرگەن شىپايىڭلا ئۈنۈملۈك، شۇنداق شىپالىق بەرگىنكى، كېسەللىك قالمىغاي.

429) كېسەلگە ئاللانىڭ شىپا بېرىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللا بىرەر كېسەلنى بەرگەن ئىكەن، ئۇنىڭغا داۋانىمۇ بىللە قوشۇپ بېرىدۇ.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كېسەل ئۈچ تۈرلۈك نەرسە بىلەن داۋالىنىدۇ: قان ئېلىش بىلەن، ياكى ھەسەل ئىچىش بىلەن،

---

① تەۋبە قىلىش بىلەن، زىممىسىدىكى ھەقنى ئادا قىلىش بىلەن، كەتكۈزۈپ قويغاننى تولدۇرۇش بىلەن تەۋبە تېپىشى مۇمكىن.

ياكى ئوت بىلەن داغلاش بىلەن. ئۇممىتىمنى داغلاپ داۋالاشتىن مەنئى قىلىمەن.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ كېسەل ئادەمگە ۋە ھازىدارغا تەلبىن (كېپەك، سۈت ۋە ھەسەلدىن قىلىنىدىغان شورپا. ـــ ت) قىلىپ بېرىشكە بۇيرۇيتتى ۋە مۇنداق دەيتتى: تەلبىننى كېسەل ئادەم ئىچىشنى ياقتۇرمايدۇ، ئەمما كېسەلگە پايدا قىلىدۇ، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، تەلبىن سىلەرنىڭ ئىچىڭلارنى خۇددى سىلەر يۈزۈڭلارنى سۇ بىلەن يۇغاندەك يۇيىدۇ. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: تەلبىن كېسەلنىڭ يۈرىكىگە ئارام بېرىدۇ، بەزى غەملىرىدىن خالاس قىلىدۇ، دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم.

432) بەزگەك، ۋابا، كوز تېگىش ۋە دەم سېلىش توغرىسىدا

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەزگەك جەھەننەمنىڭ ھارارىتىدۇر، ئۇنى سۇ بىلەن ئۇچۇرۇڭلار①.

ئۇسامە ئىبنى زەيددىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىرەر جايدا ۋابا يۈز بەرگەنلىكىنى ئاڭلى-

① سۇنى ئىچىش ۋە سۇ بىلەن بەدەننى يۇيۇش كوزدە تۇتۇلىدۇ.

ساڭلار، ئۇ جايغا كىرمەڭلار، سىلەر بار جايدا ۋابا يۈز بەرگەن بولسا، ئۇ يەردىن چىقىپ كەتمەڭلار.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: كوز تېگىش راستتۇر دىگەن ۋە بەدەنگە يىڭنە سانچىپ مەڭ چىقىرىشنى مەنئى قىلغان.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كېسەلگە، ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەنكى، تۇنجى ئادەمنى تۇپراقتىن، ئەۋلاتلىرىنى ئابى مەنىدىن ياراتقان ئاللا، سەن ئۈچۈن كېسىلىمىزنى شىپا تاپقۇزۇش ئەمرىڭ بىلەن ئوڭايدۇر، دەپ دەم سالاتتى.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرىدىن بىر بولەك كىشى سەپەرگە چىقىپ، بىر ئەرەپ قەبىلىسىگە بېرىپ چۈشتى. بۇ قەبىلىدىن ئۇلار مېھمان قىلىشنى تەلەپ قىلسىمۇ، قەبىلە ئەھلى ئۇلارنى مېھمان قىلمىدى. بۇ قەبىلىنىڭ باشلىغىنى چايان چېقىۋالدى، ئۇنىڭغا ھەرقانداق چارە قىلىشىپ باقسىمۇ مەنپەئەت قىلمىدى. قەبىلە ئەھلىدىن بىرى: سىلەرگە چۈشكەن بۇ جامائەگە بېرىپ سوراپ باقساڭلار چارە تېپىلىپ قېلىشى مۇمكىن، دىدى. قەبىلە ئەھلى ئۇلارنىڭ قېشىغا كېلىپ: ئى جامائەت، باشلىغىمىزنى چايان چېقىۋالغان ئىدى، ھەممە چارىلەرنى قىلىپ كورسەكمۇ مەنپەئەتى بولمىدى، سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا بۇنىڭغا چارە قىلالايدىغان كىشى بارمۇ؟ دەپ

سوردى. ئۇلاردىن بىرى: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەن چوقۇم دەم سالىمەن، لېكىن سىلەردىن مېھمان بولۇشنى تەلەپ قىلساق، بىزنى مېھمان قىلمىدىڭلار، شۇڭلاشقا سىلەر ھەق تۆلىمىگىچە دەم سالمايمەن، دېدى. شۇنداق قىلىپ، دەم سېلىپ قويۇش ھەققىگە ئوتتۇز قوي تۆلەشكە سوزلەشتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ قەبىلە باشلىقىغا سۈرە فاتىھەنى ئوقۇپ ھۈرۈپ قويدى، قەبىلە باشلىقى گويا باغلاقلىق يەردىن يېشۋېتىلگەندەك ساپ-ساق بولۇپ مېڭىپ كەتتى، ۋەدىلەشكەن ئوتتۇز قوينى ئۇنىڭغا بەردى. ساھابىلەر-نىڭ بەزىسى قوينى تەقسىم قىلىڭلار، دېۋىدى، دەم سالغان ئادەم: ئۇنداق قىلماڭلار، رەسۇلۇللانىڭ ھوزۇرىغا بېرىپ ئەھۋالنى مەلۇم قىلىپ، ئۇنىڭ بۇيرۇغىغا قاراپ بىر ئىش قىلايلى، دېدى. ئۇلار رەسۇلۇللاغا بېرىپ ئەھۋالنى مەلۇم قىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سۈرە فاتىھەنىڭ كېسەلگە شىپا بولىدىغانلىقىنى نەدىن بىلدىڭ؟ توغرا قىلىپسىلەر، قويلارنى تەقسىم قىلىڭلار، ماڭىمۇ سىلەرگە ئوخشاش بىر ئۈلۈش تەقسىم قىلىپ قويۇڭلار①، دېدى.

437) كاھىنلىق، كېسەلنىڭ يۇقۇشى ۋە زەھەر ئىچىش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇكى، كىشىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن كاھىنلار توغرىلىق سورىغان

① پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى خوشال قىلىش، ئۇنىڭ ھالاللىقىنى ئۇلارغا تېخىمۇ تونۇتۇش ئۈچۈن شۇنداق قىلغان.

ئىدى. پەيغەمبەز ئەلەيھىسسالام كاھىنلارنىڭ سۆزلىرىگە ئىشەنگىلى بولمايدۇ، دېدى. كىشىلەر: ئى رەسۇلۇللا، بەزىدە ئۇلارنىڭ بىزگە دېگىنى توغرا كېلىپ قالىدىغۇ دېگەنىدە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇلار توغرا چىقىپ قالغان شۇ راست سۆزنى پەرىشتىلەردىن ئاڭلىۋال-غان جىندىن ئالىدۇ، جىن ئۇ سۆزنى دوستى كاھىنغا ئېيتىپ بېرىدۇ، كاھىن ئۇ سۆزگە يۈز يالغاننى ئارىلاشتۇرۇپ تارقىتىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كېسەل توگىلەرنى ساق توگىلەرگە قوشماڭلار①.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى ئۆزىنى تاغدىن تاشلاپ ئۆلۈۋالسا، ئۇ دەۋزەختە تاشلىنىپ تۇرغان ھالدا مەڭگۈ قالىدۇ. كىمكى زەھەر ئىچىپ ئۆلۈۋالسا، ئۇ ئىچىپ ئۆلگەن زەھىرىنى قولىدا تۇتۇپ، دەۋزەختە ئۇنى سۈمۈرگەن ھالدا مەڭگۈ قالىدۇ. كىمكى ئۆزىنى تىغ بىلەن ئۆلتۈرۈۋالسا، تىغنى قولىدا تۇتۇپ، دەۋزەختە ئۇنى قورسىقىغا سانچىغان ھالدا مەڭگۈ قالىدۇ.

440) كىيىم-كېچەك ۋە تەكەببۇرلۇق توغرىسىدا

ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: "ئېيتقىنكى، ئاللانىڭ ئۆز بەندىلىرىگە

① چۈنكى كېسەل يۇقۇشى مۇمكىن، بۇ سۆز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: ماخاۋ كېسىلىدىن يولۋاستىن قاچقاندەك قاچقىن، دېگەن سۆزىگە ئوخشايدۇ. ھەممە ئىش ئاللانىڭ تەقدىرى بىلەن بولىدۇ.

يىتىشتۈرۈپ بەرگەن زىننىتى① (ئىنسان ياسىندىغان هالال كىيىم-كېچەك ۋە خۇش پۇراق نەرسىلەر. — ت)نى كىم هارام قىلدى...“ (سۈرە ئەراف، 32 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. — ت) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئىسراپ قىلماي، چوڭچىلىق قىلماي يەڭلار، ئىچىڭلار ۋە سەدىقە قىلىڭلار. ئىبنى ئابباس مۇنداق دەيدۇ: ئىسراپچىلىق، چوڭچىلىق قىلمايدىغانلا بولساڭ، خالىغىنىڭنى يىسەڭ ۋە خالىغىنىڭنى كىيسەڭ، بولىۋېرىدۇ.

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: چاپانىنىڭ ئۇزۇنلۇغى ئىككى ئوشۇقتىن ئېشىپ كەتسە، ئوشۇقنىڭ توۋىنى دەۋزەختە ئازاپلىنىدۇ.

ئەبۇ هۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر ئادەم② تون كىيىپ، چېچىنى تاراپ، ئۆزىگە تەمەننا قىلىپ يۈرەتتى، ئاللا ئۇنى يەرگە يۇتقۇزۇۋەتتى، ئۇ قىيامەت كۈنىگىچە زىمىننىڭ تەھتىگە چوكۇپ بارىدۇ.

ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاهۇ ئەنها رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كېچىسى، بىر ئاللادىن باشقا هېچ

---

①يەردىن چىقىدىغان پاختا ۋە پىلە قۇرۇتىدىن چىقىدىغان يىپەك قاتارلىقلار. ئالتۇن بىلەن يىپەك رەختلەرنى ئەرلەرنىڭ ئىستىمال قىلىشىغا بولمايدۇ. هەدىس بولمىغان بولسا، ئۇلارمۇ مۇشۇ ئايەتنىڭ دائىرىسىگە كىرەتتى.

② بۇ يەردە قارۇن كوزدە تۇتۇلىدۇ.

مەبۇد يوق، دىگەن هالدا ئۇيقۇدىن ئويغىنىپ، كېچىدە پىتنىلەردىن قايىسلىرى نازىل بولدى، ئاللانىڭ غەزىنلىرىدىن نىملەر نازىل بولدى، هوجرا ئىگىلىرىنى (پەيغەمبەرنىڭ ئاياللىرى كوزدە تۇتۇلىدۇ.ــت) كىم ئويغىتىدۇ، دۇنيادا رەڭگا-رەڭ كىيىملەرگە① ئورالغان نۇرغۇن ئاياللار قىيامەت كۈنى ياپ-يالىڭاچ بولۇپ قالىدۇ②. ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ ئاياللىرىنىڭ دۇنيا بىلەن ئاخىرەتنىڭ بىرىنى تاللىشىغا ئىختىيار بېرىپ مۇنداق دىگەن: ”ئى پەيغەمبەر، ئاياللىرىڭغا ئېيتقىنكى، ئەگەر سىلەر باياشات ياشاش ئۈچۈن خاراجەت تىلەيدىغان بولساڭلار ۋە دۇنيانىڭ زىبۇ-زىننىتىنى تىلەيدىغان بولساڭلار، كېلىڭلار، سىلەرگە نەپىقە بېرىپ، هىچ زىيان-زەخمەتسىزلا سىلەرنىڭ خېتىڭلارنى بېرىۋېتىمەن، ئەگەر سىلەر مېنىڭ ئەمرىمدە قېلىپ، ئاللانىڭ ۋە ئاللانىڭ پەيغەمبىرىنىڭ رازىلىقىنى تىلەيدىغان ۋە ئاخىرەتنىڭ نازۇ-نېمەتلىرىنى تىلەيدىغان بولساڭلار، سىلەردىن ئاللانىڭ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ئەمرى بويىچە ئىش قىلغانلارغا ئاللا چوڭ ساۋاپ هازىرلىدى③.“

(سۇرە ئەهزاب، 28-، 29-ئايەتلەر. ــت)

---

① بەدەن كورۇنۇپ تۇرىدىغان، يۇقىقا كىيىملەر ياكى پۈزۈر كىيىملەر كوزدە تۇتۇلىدۇ.

② قىپ-يالىڭاچلىقنىڭ نومۇسىغا قالىدۇ، ياكى ساۋاپلاردىن يالىڭاچلىنىپ قالىدۇ دىگەن مەنىدە.

③ ئۇلۇغ ئاللا راست ئېيتتى، يەنى سىلەرگە (پەيغەمبەر ئاياللىرىغا) سىلەرنىڭ دۇنيانىڭ نازۇ-نېمەت ۋە زىبۇ-زىننەتلىرىنى تەرك ئېتىشىڭلار بەدىلىگە جەننەتنى تەييارلىدى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ ئاياللىرى دۇنيادىن ئاخىرەتنى ئارتۇق بىلدى، ئۇلار دۇنياغا قىزىقماس ئىدى، هەتتا ئائىشەگە بەيتۇلمال (دولەت غەزىنىسى. ــت)دىن سەكسەن مىڭ دىرهەم (كۈمۈش پۇل)

444) بورىدا ئولتۇرۇش توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كېچىسى بىر بورىنى دالىدا قىلىپ ناماز ئوقۇيتتى، كۈندۈزى ئۇنى تېگىگە سېلىپ ئولتۇراتتى. كىشىلەر ئۇنىڭ يېنىغا بېرىشىپ، ئۇنىڭغا ئوخشاش ناماز ئوقۇيدىغان بولدى. بۇنداقلارنىڭ سانى كۆپەيدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىشىلەرگە قاراپ: ئى جامائەت، سىلەر كۈچۈڭلار يېتىدىغان ئىبادەتلەرنى قىلىڭلار، سىلەر ئىبادەتتىن مالال بولۇپ قالمىغىچە، ئاللا سىلەرنىڭ ئىبادىتىڭلارنى قوبۇل قىلىشتىن مالال بولۇپ قالمايدۇ، ئاللا ئۈچۈن ئىبادەتنىڭ ئەڭ ياخشىسى ئاز بولسىمۇ ئۈزۈلۈپ قالماي داۋاملىشىپ تۇرغان ئىبادەتتۇر، دېگەن.

445) ئاياللاردەك بولۇۋالغان ئەرلەر توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاياللاردەك بولۇۋالغان ئەرلەرگە ۋە ئەرلەردەك بولۇۋالغان ئاياللارغا لەنەت قىلغان.

كىرگۈزۈپ بېرىلگەندە، ئۇ دىدىگىنى بۇيرۇپ، بىر ئولتۇرۇشتىلا ئۇنى تەقسىم قىلىپ بېرىشۋەتكەن، بېرىپ بولۇپ، روزىدار ئائىشە قارىسا، ئوزى ئىپتار قىلغۇدەك بىر نەرسە قالمىغان. (ئاللا بىزگە تەۋپىق بەرسۇن ۋە ھىدايەت قىلسۇن، بىزنى دۇنيانىڭ ۋە ئۇنىڭ زىبۇ-زىننىتىنىڭ يامانلىقلىرىدىن ساقلىسۇن، بىزنى زاھىد، تەقۋىدارلاردىن قىلسۇن، ئاللا ھەممىگە قادىردۇر.)

446) بۇرۇتـنى قىرقىش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بەش تۈرلۈك ئىش سۈننەت ھېسابلىنىدۇ، بۇ ئىشلار خەتنە قىلىش، سۈننەت قىلىش (ئەۋرەتنىڭ تۈكلىرىنى تازىلاش. ــ ت)، بۇرۇتنى قىرقىش، تىرناق ئېلىش ۋە قولتۇق ئاستىدىكى تۈكلەرنى يۇلۇشتىن ئىبارەت.

ئابدۇللا ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مەجۇسىلارنىڭ قىلغىنىنىڭ ئەكسىنى قىلىپ، ساقاللارنى قويۇپ بېرىڭلار، بۇرۇتۇڭلارنى قىرقىڭلار، دېگەن. ئىبنى ئۇمەر ھەج قىلغان ياكى ئۆمرە قىلغان (ھەج ۋاقتىنىڭ سىرتىدا ھەج پائالىيەتلىرىنى ئېلىپ بېرىش. ــ ت) چاغدا، ساقىلىنى تۇتاملاپ بېقىپ، تۇتامدىن ئېشىپ كەتكىنىنى ئېلىۋېتەتتى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: يەھۇدىلار ۋە ناسارالار، دەرۋەقە، ساقاللىرىنىڭ ئاقلىرىنى بويىمايدۇ، سىلەر ئۇلارنىڭ ئەكسىنى قىلىڭلار①.

449) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈپەتلىرى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت

①ساقاللىرىڭلارنىڭ ئاقلىرىنى سېرىق ياكى قىزىل بوياڭلار دېگەن مەنىدە.

قىلدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بويى ھەددىدىن ئارتۇق ئېگىز ئەمەس، پاكارمۇ ئەمەس ئىدى، رەڭگى تاپ ـ تات ئاقمۇ ئەمەس، بۇغداي ئۆڭلۈكمۇ ئەمەس ئىدى، چېچى بۇدرە① ۋە قىسقىمۇ ئەمەس، ئۆزىنى تاشلاپ تۇرىدىغان يۇمشاقمۇ ئەمەس ئىدى. ئاللا ئۇنى قىرىق يېشىدا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتى، مەككىدە ئون يىل تۇردى، مەدىنىدە ئون يىل تۇردى. ئاللانىڭ ئىرادىسى بىلەن ئاتمىش ياشتىن ئاشقاندا② ئالەمدىن ئۆتتى. ۋاپات بولغان چاغدا ئۇنىڭ بېشىدا ۋە ساقىلىدا يىگىرمە تالمۇ ئاق يوق ئىدى.

450) چاچنى تاراش توغرىسىدا

سەھل ئىبنى سەئددىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قوراسىغا يوچۇقتىن قارىدى. بۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تاغاق بىلەن چېچىنى تاراۋاتاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: ئەگەر سېنىڭ ماڭا قارايدىغانلىقىڭنى بىلسەم، ئەلۋەتتە بۇ تاغاقنى كوزەڭگە سانچىۋېتەتتىم، قوراغا كىشىلەرنىڭ كوزى چۈشۈپ قالىدىغانلىقى ئۈچۈن③، ئىجازەت بىلەن كىرىش يولغا قويۇلغان، دىگەن.

---

① چاچنىڭ نېگىرلارنىڭ چاچلىرىدەك غۇژمەك بولۇۋېلىشى.
② پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاتمىش ئۈچ يىل ئۇمۇر كورگەن.
③ قورادىكىلەرنىڭ ئەۋرەتلىرىگە غەيرى ئادەمنىڭ كوزى چۈشۈپ قالماسلىقى ئۈچۈن.

451) رەسىم سىزغۇچىلارنىڭ ئازابقا قالدىغانلىقلىرى ۋە سىزىلغان رەسىملەرنى بۇزۇۋېتىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئاللانىڭ دەرگاھىدا قىيامەت كۈنى ئەڭ قاتتىق ئازابقا قالىدىغانلار جانلىق نەرسىلەرنىڭ رەسىملىرىنى سىزغۇچىلار①.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆيدە جانلىق نەرسىلەرنىڭ رەسىمى بار بىرەر نەرسىنى كۆرسىلا، ئۇنىڭ رەسىمىنى بۇزۇپ تاشلايتتى②.

---

① بۇلار جانلىق نەرسىلەرنىڭ سۈرەت ۋە ھەيكەللىرىنى ياساشنىڭ ھاراملىقىنى بىلىپ تۇرۇپ، مەقسەتلىك ھالدا بۇلارنى چوقۇنۇش ئۈچۈن سىزىدۇ ياكى ئويۇپ ياسايدۇ، ئۇلار ئاللاغا كۇپرىلىق قىلغانلىقىدىن، پىرئەۋن كىرگەن دەۋزەخقە كىرىدۇ، چوقۇنۇشنى مەقسەت قىلماي ياسىغانلار بولسا، كاپىر بولماي، پەقەت ئاللاغا ئاسىيلىق قىلغان بولىدۇ. نەۋەۋى مۇنداق دەيدۇ: ئۆلىمالار جاندارلارنىڭ رەسىملىرىنى سىزىشنى قاتتىق ھارام دېگەن، بۇ گۇنايى كەبىرىگە كىرىدۇ. مەيلى ئۇلارنى ئىشلىتىدىغان نەرسىلەرنىڭ ياكى ئىشلەتمەيدىغان نەرسىلەرنىڭ ئۈستىگە سىزسۇن، مەيلى كىيىم-كېچەك، بىسات، تەنگە، تىللا، يارماق، قاچا-قۇچا ۋە تامغا ياكى باشقا نەرسىلەرنىڭ ئۈستىگە سىزسۇن، ئوخشاشلا ھارامدۇر، جاندارلاردىن باشقىنىڭ رەسىمىنى سىزىش ھارام ئەمەس.

② رەسىم بار نەرسىنى سۇندۇرۇپ تاشلايتتى، ياكى ئۇنىڭدىكى رەسىمنى بۇزۇۋېتەتتى. جانلىق نەرسىلەرنىڭ رەسىملىرى بار ئۆيگە كىرىش مەسىلىسىدە ئىككى خىل قاراش مەۋجۇت، كۆپچىلىك ئۆلىمالار بۇنداق ئۆيگە كىرىشنى مەكرۇھ سانايدۇ. ئەبۇ مۇھەممەد بۇنى ھارام سانايدۇ. ئەگەر رەسىم مۇنچىنىڭ

نەزرى ئىبنى ئەنەسنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ئىبنى مالىك مۇنداق دەيدۇ: ئىبنى ئابباسنىڭ يېنىدا ئولتۇراتتىم، كىشىلەر ئۇنىڭدىن مەسىلە سورايتتى. بىرەر ئادەم ئىبنى ئابباستىن مەسىلە سورىغاندىلا، ئۇ ئاندىن رەسۇلۇللانىڭ بۇ مەسىلە توغرىسىدىكى ھەدىسىنى بايان قىلىپ بېرەتتى. رەسىم سىزىش توغرىلىق سورىغان ئادەمگە ئۇ مۇنداق دېدى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم، كىمكى دۇنيادا جانلىق نەرسىنىڭ رەسىمىنى سىزىدىكەن، قىيامەت كۈنى ئۇ ئادەم ئۇنىڭغا جان كىرگۈزۈشكە زورلىنىدۇ، ۋاھالەنكى، ئۇ ئۇنىڭغا جان كىرگۈزەلمەيدۇ①.

تېشىدا ۋە ئۇنىڭ كارىدورلىرىدا بولسا، ئۇنىڭغا كىرىش ھارام بولمىغىنىدەك، قورانىڭ ئىچىدە بولماي، ئۇنىڭ يولىدا بولسىمۇ ئۇنىڭغا كىرىش ھارام ئەمەس. چۈنكى يولدىكى رەسىم ھورمەتلەنمەيدۇ، ئۆينىڭ تۆرىدىكى رەسىم ھورمەتلىنىدۇ. يۇقۇرقى سۆزلەردىن ئۆينىڭ تۆرىسىغا، تېمىغا تىزىپ قويۇلغان تەكىيە-ياستۇققا، ئېسىپ قويۇلغان پەردىگە، كىيىۋاتقان كىيىم-كېچەككە سىزىلغان جانلىق نەرسىلەرنىڭ رەسىملىرىنىڭ مەكرۇھلۇغى چىقىدۇ، يەرگە ۋە يەرگە سېلىنىدىغان بىساتقا، باشقا قويۇلىدىغان، يۆلىنىدىغان تەكىيە-ياستۇققا سىزىلغان رەسىملەرنىڭ، باشلىرى كېسىۋېتىلگەن رەسىملەرنىڭ، دەرەخلەرنىڭ رەسىملىرىنىڭ دۇرۇسلۇغى چىقىدۇ. تاملارغا، ئوگزىلەرگە ۋە يەرگە ھايۋانلارنىڭ رەسىملىرىنى سىزىش ۋە ئۇلارنى كىيىم-كېچەكلەرگە چۈشۈرۈش ھارام قىلىندى. كىمكى يۇقۇرىدىكى رەسىملەرنى سىزىدىكەن، ئۇ رەھمەت پەرىشتىلىرىنىڭ ئۇنىڭ ئۆيىگە كىرىشىدىن، ئۇنىڭغا دۇئا قىلىشىدىن ۋە ئىستىغفار ئېيتىشىدىن قۇرۇق قالىدۇ.

① بۇنداق ئادەم دەۋزەختە مەڭگۈ ئازاپتا قالىدۇ، رەسىم سىزىشنى ھالال ئېتىقات قىلىپ سىزغان ئادەم شۇنداق بولىدۇ. جانلىق نەرسىلەرنىڭ رەسىملىرىنى سىزىشنى ھارام ئېتىقات قىلىپ تۇرۇپ ۋە ئۇنىڭغا چوقۇنۇشنى مەقسەت قىلماي تۇرۇپ سىزسا، گۇناكار ھېساپلىنىپ، تېگىشلىك جازاسىنى تارتقاندىن كېيىن

454) ياخشىلىق قىلىشقا ئەڭ ھەقلىق ئادەم توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كېلىپ: ئى رەسۇلۇللا، مېنىڭ ياخشىلىق قىلىشقا ئەڭ ھەقلىق ئادىمىم كىم؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: ئاناڭ، دەپ جاۋاپ بەردى. ئۇ ئادەم: ئاندىن قالسىچۇ؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: ئاناڭ، دېدى. ئۇ ئادەم: ئاندىن قالسىچۇ؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: ئاناڭ، دېدى. ئۇ ئادەم: ئاندىن قالسىچۇ؟ دەپ سورىدى. رەسۇلۇللا: ئاندىن قالسا ئاتاڭ، دېدى.

455) جىھادقا ئاتا-ئانىنىڭ رۇخستى بىلەن چىقىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا بىر ئادەم كېلىپ، جىھادقا چىقاي، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭدىن: ئاتا-ئاناڭ بارمۇ؟ دەپ سورىدى. ئۇ، ئاتا- ئانام بار دېۋىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇنداق بولسا، ئاتا-ئاناڭنىڭ خىزمىتىنى ياخشى قىلغىن①، دېدى.

دەۋزەختىن قۇتۇلىدۇ. بۇ ھەدىستىن مەقسەت ئاللاغا كۇپۇرلۇق قىلىش بىلەن رەسىم سىزغان ئادەمنى ئۇنىڭ قىلمىشىدىن قاتتىق چەكلەشتۇر. ھازىرقى زاماندا قوللىنىۋاتقان فوتو ئاپارات بىلەن رەسىم تارتىش ئىلىم مەرىپەتكە، ئامانلىققا ۋە تارىخقا خىزمەت قىلغانلىقى ئۈچۈن، ئۇ دۇرۇس دېيىلىپتۇ.

① قايتىپ كېتىپ ئاتا-ئاناڭغا قولۇڭدىن كېلىشىچە ياخشىلىق قىلغىن، ئاتا-ئاناڭغا قىلغان ياخشىلىقلىرىڭ كاپىرلارغا قارشى جىھاد قىلغانىنىڭ ئورنىدا بولىدۇ.

456) كىشىنىڭ ئۆز ئاتا-ئانىسىنى تىللىماسلىقى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئەمردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەي-
ھىسسالام: كىشىنىڭ ئۆز ئاتا-ئانىسىنى قاغىشى ئەڭ زور گۇنا ھىساپ-
لىنىدۇ، دىگەن. ئى رەسۇلۇللا، كىشى ئۆزىنىڭ ئاتا-ئانىسىنى
قانداقمۇ قاغايدۇ؟ دىگەن كىشىگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بىر ئادەم
بىراۋنىڭ ئاتىسىنى تىللايدۇ-دە، ئۇ ئادەممۇ ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسىنى
تىللايدۇ①، دىگەن.

457) ئايالنىڭ ئۆز ئانىسىغا سىلە-رەھىم قىلىشى توغرىسىدا

ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قىزى ئەسما مۇنداق دەپ رىۋا-
يەت قىلىدۇ: قۇرەيش خەلقى بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئارىسىدا
ھۇدەيبىيە سۇلھى تۈزۈلگەن مەزگىلدە ئانام مۇشرىك تۇرۇپ ئاتىسى
بىلەن مەدىنىگە يېتىپ كەلدى. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇ
ھەقتىكى پىكرىنى سوراپ مېنىڭ ئانام مەندىن ياخشىلىق ئۈمىت قىلىپ
مەدىنىگە كېپتۇ، ئۇنىڭغا سىلە-رەھىم قىلسام بولامدۇ؟، دىسەم،
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بولىدۇ، ئاناڭغا سىلە-رەھىم قىلغىن②،

---

① ئاتا-ئانىسىنىڭ باشقىلار تەرىپىدىن تىللىنىشىغا سەۋەپ بولۇش ئەڭ چوڭ گۇنا ھىساپلىنىدىغان تۇرسا، ئۇلارنى ئاشكارا قاغاش ۋە تىللاش تېخىمۇ چوڭ گۇنا سانىلىدۇ.

② بۇنىڭدىن مۇشرىك بولغان ئانىغا سىلە-رەھىم قىلىشنىڭ توغرىلىقى چىقىدۇ.

دىگەن.

458) سىلە-رەھىمنى ئۈزۈپ قويغۇچىنىڭ گۇنايى، بالىغا كويۇنۇش ۋە ئۇزئارا كوڭۇل بولۇش توغرىسىدا

جۇبەير ئىبنى مۇتئىم رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان: سىلە-رەھىمنى ئۈزۈپ قويغان ئادەم جەننەتكە كىرمەيدۇ①.

ئەئمەشتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، (بۇ ھەدىسنىڭ رىۋايىتىنى ھەسەن ۋە فىتىرلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئۇلايدۇ)، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: باشقىلارنىڭ سوغا قىلىپ بەرگەن نەرسىسىگە يارىشا سوغا قايتۇرغان ئادەم سىلە-رەھىم قىلغان بولمايدۇ، قارشى تەرەپتىن سىلە-رەھىم ئۈزۈپ قويۇلسىمۇ، قارشى تەرەپكە سىلە-رەھىم قىلغان ئادەم سىلە-رەھىم قىلغۇچى ھىساپلىنىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايىلى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: يېنىمدا ئىككى قىزى بار بىر ئايال مەندىن نەرسە تىلەپ كەلدى، مېنىڭ يېنىمدا ئاران بىردانە خورما بار ئىدى، بۇ خورمىنى ئۇنىڭغا بەرسەم، خورمىنى ئۇ ئىككى پارچە قىلىپ قىز-

---

① سىلە-رەھىمنى ئۈزۈپ قويۇشنىڭ ھاراملىغىنى بىلىپ تۇرۇپ، ئۇنى سەۋەپسىز ۋە شۇبھىسىز ھارام سانىغۇچى ئادەم جەننەتكە كىرمەيدۇ، ياكى جەننەتكە بۇرۇن كىرگۈچىلەر بىلەن كىرەلمەيدۇ.

لىرىغا بىردىن بەردى، ئاندىن قوپۇپ چىقىپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىرىپ كەلدى. مەن ئۇنىڭغا ئەھۋالنى سوزلەپ بەرگەن ئىدىم، ئۇ: كىمكى① بۇ قىزلارنىڭ ئىشىغا ئىگە بولۇپ ئۇلارغا ئاتىدارچىلىق قىلسا، ئۇلار ئۇنىڭغا دەۋزەختىن دالدا بولىدۇ②، دىدى.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئەرابى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كېلىپ، سىلەر كىچىك باللارنى سۆيىدىكەنسىلەر، بىز سۆيمەيمىز، دىگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: سېنىڭ قەلبىڭدىن ئاللا رەھىمدىللىقنى كوتىرىۋەتكەن تۇرسا، مەن ئۇنى سېنىڭ دىلىڭغا سالالامتىم، دىگەن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەلىنىڭ ئوغلى ھەسەننى سۆيگەن ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىدا ئەقرە ئىبنى ھابىس تەمىمى ئولتۇراتتى. ئەقرە: مېنىڭ ئون بالام بار، ئۇلارنىڭ ھېچبىرىنى سۆيگەن ئەمەسمەن، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا قاراپ قويغاندىن كېيىن: ئىچى ئاغرىمىغان ئادەمگە ئاللانىڭ ئىچى ئاغرىمايدۇ، دىدى.

① ئۇلارنى باققان، تۇرمۇشلۇق قىلغان ۋە ياخشى تەربىيىلەپ ئوستۇرگەن ئادەم.

② ئوغۇللارنىڭ ئەكسىچە، قىزلار كوپىنچە ئوزلىرىنىڭ ھوددىسىدىن چىقىشتىن ئاجىز بولغانلىقى ئۈچۈن، بۇ ھەدىستە قىزلارنىڭ ھەققى تەكىتلىنىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئاللا رەھمىدىللىقنى يۈز ھەسسە قىلىپ، توقسان توققۇزىنى ئۆزىگە ئېلىپ قېلىپ، بىرىنى زېمىنغا چۈشۈرگەن، پۈتۈن مەخلۇقات ئۆزئارا مېھرى-شەپقەت قىلىشى ھەتتا ئاتنىڭ ئۆز بالىسىنى دەسسىۋەتمەسلىك ئۈچۈن تۇيۇقىنى كۆتىرىپ تۇرۇشىمۇ ئەنە شۇ بىر ھەسسىدىندۇر.

ئامىر شەئبى نۇئمان ئىبنى بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مۆمىنلەر بىر بىرىگە رەھىمدىل بولۇشتا، بىر بىرى بىلەن دوستلىشىشتا، بىر بىرىگە ياردەمدە بولۇشتا ئىنساننىڭ بىر پۈتۈن بەدىنىگە ئوخشايدۇ. ئىنساننىڭ بىرەر ئەزاسى ئاغرىسا، پۈتۈن بەدەن بىارام بولىدۇ ۋە قىزىيدۇ.

465) ھەقەمسايىغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈشنىڭ گۇناھى ۋە ھەقەمسايىغا ياخشىلىق قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ شۇرەيھ خۇزائى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، كامىل مۆمىن بولغان بولمايدۇ، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، كامىل مۆمىن بولغان بولمايدۇ، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، كامىل مۆمىن بولغان بولمايدۇ، دېگەن. بەزىلەر ئۇنىڭدىن: ئى رەسۇلۇللا، كىم كامىل مۆمىن بولغان بولمايدۇ؟ دەپ سورىغاندا، ئۇ: ھەقەمسايىسىغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈشتىن ئۇزىنى ساقلىمىغان ئادەم، دېگەن.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جىبرىل ماڭا ھەقەمسايىغا ياخشىلىق قىلىشنى① ئېيتىۋەرگەچكە، ئاللانىڭ ئەمرى بويىچە جىبرىل ھەقەمسايىنى ھەقەمسايىگە مىراسخور قىلىدىغۇ دەپ ئويلاپ قالدىم.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىكەن، ھەقەمسايىسىگە ئەزىيەت يەتكۈزمىسۇن؛ كىمكى ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىكەن، مېھمىنىنى ھۆرمەتلىسۇن؛ كىمكى ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىكەن، ياخشى سۆز قىلسۇن ياكى سۈكۈت قىلىپ تۇرسۇن.

468) ياخشى ئىش ۋە ياخشى سۆزنىڭ ھەممىسى سەدىقە ھېساپلىنىدىغانلىقى توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ياخشى ئىشلار، ياخشى سۆزلەر سەدىقە ھېساپلىنىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

① ھەقەمسايە، مەيلى مۇسۇلمان بولسۇن، مەيلى كاپىر بولسۇن، تەقۋادار بولسۇن، مەيلى پاسىق بولسۇن، دوست بولسۇن، مەيلى دۈشمەن بولسۇن، زىيان يەتكۈزگۈچى بولسۇن، مەيلى پايدا يەتكۈزگۈچى بولسۇن، ھەممىسى مۇشۇنىڭغا كىرىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ياخشى سوز سەدىقە ھىساپلىنىدۇ.

470) ھەممە ئىشتا مۇلايىم بولۇشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، يەھۇدىلار-دىن بىر توپ ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كىرىپ: ئەسسامۇئەلەيكۇم (سىلەرگە ئۇلۇم تىلەيمەن) دىدى (سام دىگەن ئۇلۇم مەنىسىدە، سالام دىگەن ئامانلىق مەنىسىدە كېلىدۇ، ئەمما تەلەپپۇز جەھەتتىن سام بىلەن سالام دىگەن سوز بىر بىرىگە يېقىن. — ت)، مەن ئۇنى چۈشە-نىپ، سىلەرگىمۇ ئۇلۇم ۋە لەنەت بولسۇن، دىدىم. رەسۇلۇللا: ئى ئائىشە، ئوزەڭنى بېسىۋالغىن، ئاللا ھەممە ئىشتا مۇلايىملىقنى ياقتۇرىدۇ، دىدى. مەن: ئى رەسۇلۇللا، ئۇلارنىڭ نىمە دىگەنلىگىنى ئاڭلىمىدىڭمۇ؟ دىدىم. رەسۇلۇللا: سىلەرگىمۇ شۇنى تىلەيمەن دىدىمغۇ، دىدى.

471) خەيرلىك ئىشلار ئۈستىدە شاپائەت قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بىرەر كىشى بىر نەرسە سوراپ كەلسە، ياكى بىرەر ھاجەتمەن كەلسە، ئۇ: ئۇنىڭغا شاپائەت قىلىڭلار، شۇنداق قىلساڭلار ساۋاپ تاپىسىلەر، ئاللا پەيغەمبىرىنىڭ تىلى ئارقىلىق نىمىنى خالىسا، شۇنى ھوكۇم قىلىدۇ، دەيتتى.

472) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەتئەخلاق ئەمەسلىكى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاغزى يامان بەتئەخلاق قاغىغۇچى ئەمەس ئىدى، بىرىمىزگە كايىغان چېغىدا: ئۇ نىمە بولدى؟ پىشانىسى توپا بولسۇن①، دەيتتى.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىدۇكى، بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كىرىشكە رۇخسەت سورىغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنى كورگەن چېغىدا، بۇ نىمە دىگەن يامان قەبىلە باشلىقى، نىمە دىگەن يامان قەبىلە ئادىمى②، دىدى. ئۇ ئولتۇرغان چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خوشاللىق بىلەن ئۇنىڭغا ئوچۇق چىراي ئاچتى. ئۇ كەتكەندىن كېيىن، ئائىشە: ئى رەسۇلۇللا، ئۇ ئادەمنى كورگەن چېغىڭدا مۇنداق-مۇنداق دىدىڭ، ئاندىن ئۇنىڭغا خوشاللىق بىلەن ئوچۇق چىراي ئاچتىڭ، دىگەندە، رەسۇلۇللا: ئى ئائىشە، مىنى قاچان بەتئەخلاق بىلگەن ئىدىڭ؟ قىيامەت كۇنى ئاللانىڭ دەرگاھىدا ئەڭ يامان ھالغا قالىدىغان ئادەم

---

① بۇ ئەرەپلەرنىڭ ئادىتىدە بىرەر كىشىگە كايىغان چاغدا ئىيتىلىدىغان سوز بولۇپ، ھەقىقەتتە قاغاش مەنىسىدە ئەمەس، پەيغەمبەرنىڭ مۇنداق دىگىنى ناماز ئوقۇپ سەجدە قىلغاندا پىشانىسى توپا بولسۇن دىگىنى. (قەستەلانى)

② چۇنكى ئۇ مۇناپىق ئىدى.

ئۇزىنىڭ يامانلىقى تۇپەيلىدىن كىشىلەر قاچىدىغان ئادەمدۇر، دېگەن.

474) گۈزەل خۇلق ۋە سېخىلىق توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىشىلەر ئارىسىدا ئەڭ گۈزەل، ئەڭ سېخى ۋە ئەڭ قەھرىمان ئىدى. بىر كېچىسى مەدىنە خەلقى قورقۇپ كېتىپ ئاۋاز چىققان تەرەپكە قاراپ ئاتلانغان ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاۋاز چىققان تەرەپكە كىشىلەردىن بۇرۇن ئاتلانغان بولۇپ، بۇ چاغدا ئۇ، كىشىلەرگە قورقماڭلار، قورقماڭلار، دەپ كېلىۋاتاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەبى تەلھەنىڭ ئىگەرسىز يالىڭاچ ئېتىغا مىنىپ، قىلىچنى بويىنىغا ئېسىۋالغان ئىدى. ئۇ: ئات دەريانىڭ سۈيىدەك تېز ماڭىدىكەن دېگەن ئىدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: زامان قىسقىرايدۇ①، تائەت-ئىبادەت كېمىيىدۇ، كىشىلەرنىڭ دىللىرىغا بېخىللىق سېلىنىدۇ، پىتنە-پاسات كۆپىيىدۇ، دېگەن. پىتنە-پاسات دېگەن نېمە؟ دېگۈچىلەرگە رەسۇلۇللا: ئۇ — قىرغىنچىلىق، قىرغىنچىلىق دەپ جاۋاپ بەرگەن.

---

① كىشىلەرنىڭ ئۆمرى قىسقىرايدۇ، ياكى دۆلەتلەر تېز مۇنقەرز بولىدۇ، دېگەن مەنىدە.

476) ئاللا ئۈچۈن دوست بولۇش توغرىسىدا، تىللاش ۋە قاغاش توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ھەرقانداق بىر ئادەم كىشىنى دوست تۇتۇشتا ئاللا ئۈچۈن دوست تۇتمىغىچە، ئاللا كۇپىردىن قۇتقۇزغاندىن كېيىن كۇپرىغا قايتىشتىن ئوتقا تاشلىنىشنى ياخشى كۆرمىگىچە ۋە ئاللا بىلەن ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنى ھەممىدىن ئارتۇق سۆيمىگىچە، ئىماننىڭ ھالاۋىتىنى تېتىغان بولمايدۇ.

ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: كىمكى يەنە بىر ئادەمنى پاسىق ۋە كاپىر دەپ تىللايدىكەن، تىللانغان ئادەمدە مەزكۇر سۈپەتلەر بولمىسا، بۇ تىللىغان ئادەمنىڭ ئۆزىگە يېنىپ قالىدۇ①.

① ئەگەر تىللانغان ئادەمدە شۇ سۈپەت بولىدىغان بولسا، تىللىغۇچىنىڭ گېپى راست بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭغا ھېچ نەرسە يانمايدۇ. ئەگەر يۇقۇرقىدەك سۆزلەر بىلەن كىشىنى كەمسىتىشنى ۋە ئۇنىڭغا ئازار بېرىشنى كۆزلىگەن بولسا، بۇنداق قىلىش ھارامدۇر. چۈنكى ئەيىپلىگۈچىنىڭ ئەيىۋىنى يېپىشقا ۋە ئۇنىڭغا چىرايلىقچە چۈشەندۈرۈشكە بۇيرۇلغان، ئۇنىڭغا قوپاللىق قىلىش ھارام قىلىنغان. چۈنكى ئۇنىڭغا قىلىنغان قوپاللىق ئۇنىڭ يولدىن چىقىشىغا، شۇ ئىشتا چىڭ تۇرۇۋېلىشىغا سەۋەپ بولىدۇ. ئەگەر بۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلىشنى ياكى ئۇنىڭ ئەھۋالىنى بايان قىلىش بىلەن باشقىلارغا نەسىھەت قىلىشنى كۆزلىگەن بولسا، بۇنداق قىلىش جايىزدۇر.

ئەبى قەلابە رىزۋان دەرىخىنىڭ يېنىدا ئوتكۈزۈلگەن بەيئەتكە هازىر بولغانلار ئارىسىدىكى سابىت ئىبنى زەههاكتىن رىۋايەت قىلىدۇ، سابىت ئېيتىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئىسلام دىنىدىن غەيرى دىندىكىلەردەك بولۇپ كېتىش بىلەن قەسەم قىلسا①، ئۇ قەسەم قىلغىنىدەك بولىدۇ. كىشى ئۆز ئىگىدارچىلىغىدا بولمىغان نەرسە بىلەن نەزىر قىلسا②، هىساپ بولمايدۇ. كىمكى دۇنيادا ئۆزىنى بىر نەرسە بىلەن ئۆلتۈرۈۋالغان بولسا، قىيامەت كۈنى ئۇنىڭغا شۇنىڭ بىلەن ئازاپ قىلىنىدۇ. كىمكى بىر مۇسۇلمانغا لەنەت قىلىدىكەن، ئۇنى ئۆلتۈرگەندەك بولىدۇ③. كىمكى بىر مۇسۇلماننى كاپىر دەپ قارىلايدىكەن، ئۇنى ئۆلتۈرگەندەك بولىدۇ.

479) سۇخەنچىلىك ۋە ئىككى يۈزلىمىلىك توغرىسىدا

هوزەيفە رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دىگەن: سۇخەنچى ئادەم جەننەتكە كىرمەيدۇ.

① مەسىلەن، يالغاندىن، مۇنداق قىلسام يەهۇدى بولۇپ كېتەي ياكى خىرىستىيان بولۇپ كېتەي دىگەنگە ئوخشاش سوزلەرنى قىلسا.

② مەسىلەن، ئەگەر ئاللا كېسىلىمگە شىپالىق بەرسە، پالانىنىڭ قۇلىنى ئازات قىلىمەن ياكى پالانىنىڭ قوراسىنى سەدىقە قىلىپ بېرىۋېتىمەن دىگەندەك سوزلەرنى قىلسا.

③ هاراملىق جەهەتتىن ياكى جازالىنىش جەهەتتىن ئادەم ئۆلتۈرگەندەك بولىدۇ. چۈنكى لەنەت قىلىش دىگەن ئاللانىڭ رەهمىتىدىن يىراقلاشتۇرۇشتۇر، ئۆلتۈرۈش دىگەن هاياتتىن يىراقلاشتۇرۇشتۇر.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئۇلارغا بىر يۈزى بىلەن، بۇلارغا بىر يۈزى بىلەن كېلىدىغان ئىككى يۈزلىمە ئادەم قىيامەت كۈنى ئاللانىڭ دەرگاھىدا ئادەملەرنىڭ يامىنى بولۇپ قالىدۇ①.

481) مۇسۇلمان ئادەمنىڭ ئۆز ئەيىبىنى يوشۇرۇشى ۋە مۇسۇلمان قېرىندىشىغا ئۈچ كۈندىن ئارتۇق ئاداۋەت تۇتۇشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئۇممىتىمنىڭ ھەر بىرىنىڭ گۇناھى كەچۈرۈلىدۇ، گۇنانى ئاپ-ئاشكارا قىلغۇچىلارنىڭكى بولسا كەچۈرۈلمەيدۇ②. بىر ئادەم كېچىسى بىرەر گۇنا ئىشنى قىلغان ۋە ئاللا ئۇنى يوشۇرغان بولسا، ئۇ ئادەمنىڭ ئەتىسىگىنى تۇرۇپ، ھوي پالانى، ئاخشام مۇنداق-مۇنداق ئىشلارنى قىلدىم دەپ، ئاللا يوشۇرغان بۇ ئىشنى ئاشكارىلاپ قويۇشى بىپەرۋالىقتۇر.

---

① كورۇنۇشتە يالغاندىن مەن سىلەرگە تەرەپدار دەپ تۇرۇپ، ئۇلارنىڭ ئارىسىغا بۇزغۇنچىلىق سالىدۇ. دۇرۇس، كىشىلەرنىڭ يېنىغا كەلگەندە، ئەپلەشتۈرىدىغان ۋە ئۇزرە بايان قىلىدىغان سوزلەرنى كوتىرىپ كەلسە، مۇمكىن قەدەر چىرايلىق سوزلەرنى توشۇپ، يامان سوزلەرنى يوشۇرسا، بۇ ياخشىدۇر.

② ئاللاتائالانىڭ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ھەققىگە، مۇسۇلمانلارنىڭ مەنپەئەتىگە سەل قاراپ، ئاشكارا بۇزۇقچىلىق قىلغانلىغى ئۇچۇن كەچۈرۈلمەيدۇ.

ئەبۇ ئەييۇب ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر ئادەمنىڭ دىنىي قېرىندىشىغا ئۈچ كۈندىن ئارتۇق ئاداۋەت تۇتۇپ، بىر بىرىگە تەتۈر قاراپ يۈرۈشى دۇرۇس ئەمەس. قايسىسى ئالدى بىلەن سالام بەرسە، ئەنە شۇ ئۇلارنىڭ ياخشىسى ھىساپلىنىدۇ.

483) يالغانچىلىق، ئاللا ھەققىدە غەزەپلىنىش ۋە غەزەپتىن ساقلىنىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: راست سوز كىشىنى ياخشىلىققا يىتەكلەيدۇ، ياخشىلىق كىشىنى جەننەتكە ئېلىپ بارىدۇ، كىشى ھەقىقەتەن راست سوزلەۋەرسە، بارا-بارا راستچىللار قاتارىغا ئوتىدۇ. يالغانچىلىق كىشىنى گۇناغا يىتەكلەيدۇ. گۇنا كىشىنى دەۋزەخقە ئېلىپ بارىدۇ، كىشى ھەقىقەتەن يالغان سوزلەۋەرسە، ئاللانىڭ دەرگاھىدا كەززاپ دەپ يېزىلىدۇ. ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "ئى مومىنلەر، ئاللادىن قورقۇڭلار ۋە راستچىللار① بىلەن بىللە بولۇڭلار." (سۈرە تەۋبە، 119 ـ ئايەت. ـــ ت)

سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: چۈشۈمدە ئىككى

---

① ئاللانىڭ دىنىغا قارىتا نىيىتى، سوزى ۋە ھەركىتى راستچىل بولغان ئادەملەر.

ئادەمنى كۆردۈم، ئۇلار كېلىپ ماڭا مۇنداق دېدى: سەن كۆرگەن جاۋغايلىرى تىلىنىۋاتقان ئادەم كەززاپ بولۇپ، بىرەر يالغاننى توقۇيدۇ-دە، ئۇ ئارقىلىق بۇ يالغان پۈتۈن ئەتراپقا تارايدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن تا قىيامەتكىچە ئۇنىڭ جاۋغايلىرى تىلىنىپ تۇرىدۇ①.

ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ناماز ئوقۇۋېتىپ مەسچىتنىڭ قىبلە تېمىدىكى خەپرۇكنى كۆرۈپ، قولى بىلەن ئۇنى قىرىۋېتىپ ئاچچىقلاندى، ئاندىن كېيىن مۇنداق دېدى: ھەرقانداق بىر كىشى نامازدا تۇرغان چېغىدا، ئاللا ئۇنىڭ روبورۇسىدا بولىدۇ، نامازدا تۇرۇپ ئالدىغا تۈكۈرمەسلىك كېرەك.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: چېلىشقاندا يەڭگەن ئادەم نوچى ئەمەس، ئاچچىقى كەلگەندە ئۆزىنى بېسىۋالغان ئادەم ھەقىقى نوچىدۇر②.

---

① مەزكۇر يالغانچىلىقتىن نۇرغۇن يامان ئەھۋاللار كېلىپ چىقىدىغانلىقى ئۈچۈن شۇنداق بولىدۇ. ئېغىزغا ئازاپ قىلىنىشىنىڭ سەۋەبى يالغانچىلىقتىن ئىبارەت گۇناھنىڭ ئورنى ئېغىز بولغانلىقى ئۈچۈندۇر.

② ئاچچىقى كەلگەندە ئۆزىنى بېسىۋالغان ئادەم چېلىشقاندا كىشىلەرنى يېڭىدىغان چېلىشچىغا ئوخشىتىلغان. چۈنكى ئىنسان ئۆزىگە ئىگە بولالىسا، ئۆزىنىڭ ئەڭ كۈچلۈك دۈشمىنىنى ۋە ئەڭ يامان رەقىبىنى يەڭگەن بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، ۋۇجۇدۇڭدىكى نەپسىڭ سېنىڭ ئەڭ چوڭ دۈشمىنىڭدۇر دېگەن گەپ بار، بۇ ھەدىس ئەڭ پاساھەتلىك سۆز ھېساپلىنىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: ماڭا نەسىھەت قىلغىن دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاچچىقلانمىغىن دېدى. ئۇ ئادەم "نەسىھەت قىلغىن" دېگەن سۆزنى بىرقانچە قېتىم تەكرارلىغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاچچىقلانمىغىن①، دېدى.

488) ھايا قىلىش، كىشىلەر ئارىسىدا خۇش خۇي بولۇش ۋە ئۇلارغا مادارا قىلىش توغرىسىدا

ئىمران ئىبنى ھۇسەين رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ھايا بەندە ئۈچۈن ھەممە ياخشىلىقلارنى ئېلىپ كېلىدۇ.

ئەبى مەسئۇددىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئەگەر ھايا قىلمىساڭ، خالىغىنىڭنى قىلغىن دېگەن سۆز كېيىنكى كىشىلەرگە ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەردىن قالغان سۆزدۇر.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: دىنىڭغا نۇقسان يەتكۈزمەسلىك شەرتى ئاستىدا كىشىلەرگە ئارىلاشقىن.

---

① چۈنكى غەزەپناك ئادەم قاتتىق خاپا بولغان ۋە غەزىپى قوزغالغان ھالدا بولىدۇ. مۇلايىملىق بىلەن ئۆزىنى بېسىۋېلىشى ۋە قەتئىيلىك بىلەن غەزىپىنى يېڭىشى چېلىشچىنىڭ چېلىشتا كىشىلەرنى يېڭىشىگە ئوخشايدۇ.

ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: بىز بىر قىسىم كىشىلەرگە كۈلۈمسىرەپ قويىمىزۇ، ئىچىمىزدە ئۇلارغا چوقۇم لەنەت ئوقۇيمىز.

491) مومىن ئادەمنىڭ يىلان چېقىۋالغان تۆشۈككە قايتا قول سالمايدىغانلىقى ۋە رەسۇلۇللانىڭ شېئىرغا ئائىت سۆزلىرى توغرىسىدا

ئەبۇ ھورەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مومىن ئادەم يىلان چېقىۋالغان تۆشۈككە قايتا قولىنى سالمايدۇ①.

ئۇبەي ئىبنى كەئبدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەزى شېئىرلاردا ھېكمەتلىك سۆزلەر② بولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: لەبىدنىڭ مۇنۇ سۆزى شائىرلارنىڭ سۆزلىرى ئارىسىدا ئەڭ راست سۆزدۇر. "بىكاردۇر بىر خۇدادىن باشقا بارلىق نەرسە دۇنيادا."

---

① مومىن ئادەم قەتئىي ئېھتىياتچان بولۇپ غەپلەتتە قالماسلىقى، دىن ۋە دۇنيا ئىشلىرىدا قايتا ئالدانماسلىقى كېرەك.

② ۋەز - نەسىھەت، تەمسىل - ماقاللارغا ئوخشاش راست، ھەقىقەتكە ئۇيغۇن، جاھالەتتىن، ئەقىلسىزلىقتىن توسىدىغان سۆزلەر.

ئەبۇ ھۇرەيرە پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام: سلەرنىڭ قبرنىدىشڭلار ئابدۇللا ئىبنى رەۋاھە بىھۇدە سوز قىلمايدۇ، دىگەن دەيدۇ. ئابدۇللا ئىبنى رەۋاھە پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنى مۇنداق مەدھىيلىگەن:

ئىچمىزدە رەسۇلۇللا داۋامەت،
سەھەرلەردە قىلار قۇرئان تىلاۋەت.
ھەق راست دەيمىز سوزلىرىنى تەستىقلاپ،
تاپقاچقا بىز ئۇنىڭ بىلەن ھىدايەت.
مۇشرىكلاردەك غەپلەت ئىچرە ياتمايدۇ،
كېچىلەردە قىلىپ تائەت-ئىبادەت.

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: بىرىڭلارنىڭ ئىچى شېئىر بىلەن تولغاندىن كورە يىرىڭ بىلەن تولغىنى ئەلۋەتتە تۈزۈكتۇر①.

497) ئاللاتائالانى سۆيۈشنىڭ ئالامىتى توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: كىشى قىيامەت

---

① بۇ سوز ئاللانىڭ زىكرىگە، ئىلىم-بىلىم ۋە قۇرئانغا توسقۇنلۇق قىلىدىغان ناتوغرا شېئىرلارغا قارىتا ئېيتىلغان، ئاللانى ۋە رەسۇلۇللانى مەدھىيلەيدىغان، ئاللانىڭ زىكرىنى، دۇنياغا ھېرىس بولماسلىقنى ئوز ئىچىگە ئالغان ۋە نورمال بولغان بارلىق ۋەز-نەسىھەتلەرنى ئوز ئىچىگە ئالغان توغرا مەزمۇنلۇق شېئىرلار بۇنىڭغا كىرمەيدۇ.

كۇنى سۇيگەن ئادىمى بىلەن بىللە بولىدۇ①.

498) چۈشكۈرۈش، ئەسنەش ۋە ئاز سانلىقنىڭ كوپ سانلىقا سالام بېرىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا چۈشكۈرۈكنى ياقتۇرىدۇ②، ئەسنەكنى يامان كورىدۇ③، بىر كىشى چۈشكۈرۈپ ئەلھۇمدۇلىللا (خۇداغا شۇكرى) دىسە، بۇنى ئاڭلىغان مۇسۇلمان ئادەم يەرھەمۇكەللا (ئاللا ساڭا رەھمەت قىلسۇن) دىيىشكە تېگىشلىك. ئەسنەك شەيتان تەرىپىدىن بولىدۇ، ئەسنەك كەلگەندە مۇمكىن قەدەر ئۇنى

---

① ئارتۇق ئەملى بولمىسمۇ، ياخشى نىيىتى بولغانلىغى سەۋەبىدىنلا، سۇيگەن ئادىمى بىلەن جەننەتتە بىللە بولىدۇ، چۈنكى ئۇلارنى سۇيۇش ئۇلارغا ئىتائەت قىلىش بىلەن ئوخشاش. مۇھەببەت دىگەن دىلنىڭ ئىشى، كىشى ئوزىنىڭ باغلىغان مۇھەببىتى ئۇچۇن ساۋاپ تاپىدۇ، چۈنكى نىيەت دىگەن ئاساستۇر، ئەمەل دىگەن ئۇنىڭغا تەۋە. ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "ئېيتقىنكى، ئەگەر سىلەر ئاللانى سۇيىدىغان بولساڭلار، ماڭا ئەگىشىڭلار، شۇنداق قىلساڭلار، ئاللا سىلەرنى سۇيىدۇ."

② زۇكامدىن بولمىغان چۈشكۈرۈك كوزدە تۇتۇلىدۇ، چۈنكى بۇنداق چۈشكۈرۈك بەدەننىڭ يەڭگىپ قالغانلىغىدىن، سۇددەلەرنىڭ ئېچىلىپ كەتكەنلىكىدىن بولىدۇ. بۇ كىشىنى تائەت-ئىبادەت ۋە خەيرلىك ئىشلارنى قىلىشتا روھلۇق قىلىدۇ.

③ چۈنكى ئەسنەك قوساقنىڭ تويۇپ كەتكەنلىكىدىن ۋە كوپ يىگەنلىكىدىن كېلىدۇ. ئۇ كىشىنى تائەت-ئىبادەت ۋە ياخشى ئىشلارنى قىلىشتا ھورۇنلاشتۇرۇپ قويىدۇ.

قايتۇرغىن①، ئەسنىگەن كىشى ”ها“ دېسە شەيتان ئۇنىڭدىن كۈلىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىچىكلەر چوڭلارغا، ئوتتۇپ كېتىۋاتقانلار ئولتۇرغانلارغا، ئاز سانلىق كوپ سانلىقتا سالام قىلىشى كېرەك. يەنە بىر رىۋايەتتە ئۇلاقلىق ئادەم پىيادىگە سالام قىلىشى كېرەك، دېيىلگەن.

500) ئەزالارنىڭ زىناسى ۋە گۇنا قىلغۇچىلارغا سالام قىلماسلىق توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەبۇ ھۇرەيرە رىۋايەت قىلغان مۇنۇ سوزلىرىدىكىدىنمۇ كىچىك گۇنالارغا ئوخشايدىغان نەرسىنى كورمىدىم: ئاللا ھەقىقەتەن ئىنسانغا زىنادىن بولغان نېسىۋىسىنى پۈتۈۋەتكەن، بۇنى كورمەي چارە يوق، كوزنىڭ زىناسى قارىماقتۇر، تىلنىڭ زىناسى سوزلىمەكتۇر. ئىنساننىڭ نەپسى ئارزۇ قىلىدۇ ۋە خالايدۇ، ئەۋرەت بولسا ئۇلارنى ئورۇنلايدۇ، ياكى ئورۇنلىمايدۇ.

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر مۇنداق دەيدۇ: ھاراقكەشلەرگە سالام قىلماڭلار②.

---

① قولۇڭنىنى ئاغزىڭغا قويۇۋېلىش بىلەن ياكى ئىككى لېۋىڭنى يۇمۇۋېلىش بىلەن قايتۇرغىن دېگەن مەنىدە.

② گۇنا قىلغانلارغا سالام بېرىلمەيدۇ ۋە ئۇلارنىڭ سالامىمۇ ئەلەيك

502) باشلىقتا ئورنىدىن تۇرۇش ۋە كىشىنى ئولتۇرغان ئورنىدىن قوپقۇزۇۋېتمەسلىك توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بەنى قۇرەيزە قەبىلىسىنىڭ ئاھالىسى سەئىد ئىبنى مۇئازنىڭ ھۆكمىگە رازى بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈشتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سەئدنى چاقىرىشقا ئادەم ئەۋەتتى، سەئىد كەلدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كىشىلەرگە: باشلىقىڭلارغا ياكى ياخشى ئادىمىڭلارغا (بۇ ئىككى سۆزنىڭ قايسىسىنىڭ دېيىلگەنلىكى رىۋايەت قىلغۇچىنىڭ ئېسىدە قالمىغان.) ئورنۇڭلاردىن تۇرۇڭلار①، دېدى.

ئېلىنمايدۇ، كۆپچىلىك ئۆلىمالارنىڭ مەزھىپى ئەنە شۇ. ئەگەر سالام قىلمىغاندا دىن ياكى دۇنيالىق جەھەتتىن يامان ئەھۋاللار كېلىپ چىقىدىغان بولسا، بۇ چاغدا سالام قىلسا بولىدۇ، ھەنەفى مەزھىبىدىكى بەزى ئالىملار كۆپ چاخچاق قىلىش ۋە ناشايان سۆزلەرنى قىلىشتەك ئەدەپ ـ ئەخلاق، ئادەمگەرچىلىككە يات قىلىقلارنى قىلىدىغانلارنىمۇ گۇنا قىلغۇچىلارنىڭ قاتارىدا سانىدى. يۇقۇرقى كىشىلەرنىڭ تەۋبە قىلغانلىقى ئېنىق بىلىنمىگىچە، ئۇلارنىڭ سالامى ئەلەيك ئېلىنمايدۇ.

① ئۇنىڭغا ھورمەت بىلدۈرۈش يۈزىسىدىن تۇرۇڭلار دېگەن بولىدۇ. بۇنىڭدىن ئەھلى پەزلى، ئەھلى ئىلىم، ئەھلى سالا ئادەملەرنى ھورمەتلەپ ئورنىدىن تۇرۇشنىڭ لازىملىقى چىقىدۇ. ئۆزىنى چوڭ ساناپ، باشقىلارنى ئۆزىگە ھورمەت قىلدۇرۇش ئۈچۈن ئورۇنلىرىدىن تۇرغۇزماقچى بولغانلارغا تۇرماسلىق كېرەك. ياكى بۇ ھەدىسنىڭ مەنىسى ئورنۇڭلاردىن تۇرۇپ، بېرىپ سەئدنىڭ ئېشەكدىن چۈشۈشىگە ياردەملىشىڭلار، ئۇنىڭغا ھەرەج قىلماي، سىلىقلىق بىلەن چۈشۈرۈڭلار، قان تومۇرلىرى يېرىلىپ كەتمىسۇن دېگەن بولىدۇ.

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر ئادەم يەنە بىر ئادەمنى ئولتۇرغان ئورنىدىن قوپۇرۇۋېتىپ، ئۆزى ئولتۇرۇۋالمىسۇن①.

505) ئۈچ ئادەم بار يەردە ئىككى ئادەمنىڭ ئۈچىنچى ئادەمدىن يوشۇرۇن پىچىرلاشماسلىقى ۋە ئۇخلايدىغان چاغدا ئوتنى يېنىقلىق قويماسلىق توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئۈچ ئادەم بار يەردە ئىككىسى ئۈچىنچىسىدىن يوشۇرۇن پىچىرلاشمىسۇن.

ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئۇخلايدىغان چېغىڭلاردا ئۆيۈڭلاردا ئوتنى يېنىقلىق قويماڭلار.

---

① بۇ ئىش مەسچىتلەر، ئەمەلدارلارنىڭ سورۇنلىرى، ئىلىم سورۇنلىرى، توي سورۇنلىرى ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ئاممىۋى ئورۇنلارغا خاس. ئەمما غەيرىنىڭ مۈلكىدە رۇخسەتسىز ئولتۇرۇۋالغانلارنى قوپۇرۇۋەتسە ۋە چىقىرىۋەتسە بولىدۇ، شۇنىڭدەك ساراڭلارنى، خام ساماق يېگەنلەرنى تېگىشلىك ئورۇنلىرىدىن چىقىرىۋەتسە بولىدۇ. بۇ ھەدىستىكى چەكلەشنىڭ ھېكمىتى دۈشمەنلىككە سەۋەپ بولىدىغان، مۇسۇلماننىڭ ھەققىگە قارىتىلغان چېقىلىشنى مەنئى قىلىشتۇر. كىمكى ئاممىۋى ئورۇننى بالدۇر كېلىپ ئىگەللەيدىكەن، ئورۇن شۇنىڭغا تېگىشلىك بولىدۇ، كىمكى بىر كىشىنىڭ تېگىشلىك نەرسىسىنى ئۇنىڭ ئىجازىتىسىز ۋە ھەقسىز تارتىۋالىدىكەن، بۇ بۇلىۋالغانلىق بولىدۇ، بۇلىۋېلىش ھارامدۇر، «بەھجەتۇننۇفۇس» دېگەن كىتاپتا ئەنە شۇنداق دېيىلگەن.

506) دۇئالار، سەييىدۇلئىستىغفار ۋە ئۇنىڭ پايدىلىرى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ھەر بىر پەيغەمبەرنىڭ ئىجابەت بولىدىغان بىر خىل دۇئاسى بولىدۇ، مېنىڭ ئىجابەت بولىدىغان دۇئايىمنى ئاخىرەتتە ئۇممىتىمنى شاپائەت قىلىشقا ساقلىماقچىمەن①.

① ئاللاتائالا: "ماڭا دۇئا - تەلەپتە بولۇڭلار، دۇئايىڭلارنى ئىجابەت قىلىمەن" دېگەن. ئۇلۇغ، پاك ئاللا ئىنسانلارنى ئۆزىگە دۇئا، ئىلتىجادا بولۇشقا بۇيرۇدى، پەزلى - كەرىمىگە ئېلىپ، ئۇلارنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىشقا كېپىللىك قىلدى، چۈنكى دۇئا بىر تۈرلۈك ئەڭ شەرەپلىك ئىبادەتتۇر، ئەنەس ئىبنى مالىكنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن رىۋايەت قىلغان بىر ھەدىسىدە، ئاللانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: "سەن بىلەن ئىككىمىزنىڭ ئارىسىدا شۇ باركى، سەن دۇئا قىلىسەن، مەن ئىجابەت قىلىمەن." ئى مەرھەمەتلىك ئاللا، ساڭا دۇئا قىلىمەنكى، ماڭا رەھمى قىلغايسەن، كۆڭلىدىمنى كەچۈرگەيسەن، مېنى تائىتىڭگە مۇۋەپپەق قىلغايسەن، جەننىتىڭگە داخىل قىلغايسەن، مېنى سائادەتمەن بەندىلىرىڭ قاتارىدا تىرىلدۈرگەيسەن، ئەۋلادىمنى بەرىكەتلىك قىلغايسەن، نەسلىمنى كوپەيتكەيسەن، مەندىن زىيان - زەخمەتلەرنى يىراق قىلغايسەن، ساڭا سىغىنىپ، گور ئازاۋىدىن، دەۋزەخ ئازاۋىدىن ۋە ھايات - مامات پىتنىسىدىن پانا تىلەيمەن، ئاللا ھەققەتەن ھەممە نەرسىگە قادىردۇر.

ھاجىتىڭ بولسا تىلە ئۇل كەڭ كەرەملىك تەڭرىدىن،
قىلمىغىن ھەرگىز كىشىدىن تەلمۈرۈپ ھاجەت تەلەپ.
بەندىدىن نەرسە تەلەپ قىلساڭ، بولۇر سەندىن خاپا،
گەر تەلەپ قىلساڭ خۇدادىن، خوش بولۇر، قىلماس غەزەپ.

شەدداد ئىبنى ئەۋس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سەييىدۇلئىستىغفار (ئىستىغفارلارنىڭ خوجىسى. — ت) شۇكى، "ئى ئاللا، سەن مېنىڭ رەببىم سەن، سەندىن بولەك ئىلاھ يوق، سەن مېنى ياراتتىڭ. مەن سېنىڭ بەندەڭمەن، ساڭا ئىمان ئېيتىش ۋە ئىتائەت قىلىشتىن ئىبارەت بەرگەن ۋەدەمدە كۈچۈمنىڭ يېتىشىچە بەرقارارمەن، ساڭا سىغىنىپ، يامان قىلمىشلىرىمدىن پانا تىلەيمەن، سېنىڭ ماڭا بەرگەن نېمەتلىرىڭنى ئېتىراپ قىلىمەن، گۇناھلىرىمنى ئىقرار قىلىمەن. مېنى مەغپىرەت قىلغىن، گۇناھلارنى پەقەت سەنلا مەغپىرەت قىلىسەن." (ئەرەبچىسى: ئەللاھۇممە ئەنتە رەببى لائىلاھە ئىللا ئەنتە خەلەقتەنى ۋە ئەنە ئەبدۇكە ۋە ئەنە ئەلا ئەھدىكە ۋەۋەئدىكە مەستەتەئتۇ ئەئۇزۇبىكە مىن شەررى ماسەنەئتۇ ئەبۇئۇ لەكە بىنىئمەتىكە ئەلەييە ۋە ئەبۇئۇ بىزەنبى ئىغفىرلى فەئىننەھۇ لايەغفىرۇززۇنۇبە ئىللا ئەنتە.) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى يۇقۇرقى دۇئانى ئىخلاس بىلەن كۈندۈزى ئوقۇپ، ئاندىن كەچ كىرگىچە ئۆلسە، ئۇ ئەھلى جەننەتتىن بولىدۇ، كىمكى ئۇنى ئىخلاس بىلەن كېچىسى ئوقۇپ①، ئاندىن تاڭ ئاتقىچە ئۆلسە، ئۇ ئەھلى جەننەتتىن بولىدۇ.

---

① نىيەتنىڭ دۇرۇس بولۇشى، ئاللاغا يۈزلىنىش، ئەدەپلىك ھالەتتە بولۇش ئىستىغفارنىڭ شەرتلىرىدىن بولىدۇ، بۇ ھەدىستە يالغۇز بىر ئاللانىلا ئىلاھ دەپ ئىقرار قىلىش، ئاللانىڭ ھەممىنى ياراتقۇچى ئىكەنلىكىنى، باشقىلارنىڭ ئاللاغا قۇلچىلىق قىلىدىغانلىقىنى ئېتىراپ قىلىش، ئاللاغا بەرگەن ۋەدىسىنى ئىقرار قىلىش، ئاللانىڭ بەندىسىگە قىلغان ۋەدىلىرىنى ئۈمىت قىلىش، بەندىنىڭ ئۆزىگە قىلغان جىنايەتلىرىدىن پانا تىلەش، نېمەتنى ئاللادىن دەپ بىلىش، گۇناھنى ئۆزىدىن دەپ بىلىش، ئاللانىڭ مەغپىرىتىگە قىزىقىش، مەغپىرەتنىڭ پەقەت ئاللانىڭ قولىدىن كېلىدىغانلىقىنى ئېتىراپ قىلىشلا جەملەنگەن، شۇڭا بۇ سەييىدۇلئىستىغفار دەپ ئاتالغان.

ئالـلاتائالا مۇنـداق دـگەن: "رەببىڭـلاردىن مەغپـرەت تەلەپ قىلىڭـلار، ئۇ تەۋبە قىلغۇچـىنىڭ گۇنالىرـىنى تولىمۇ مەغپـرەت قىلغۇچىدۇر، سىلەرگە ئاللا مول يامـغۇرلارنى ياغـدۇرۇپ بېرـدۇ، سىلەرنىڭ ماللىرىڭلارنى، باللىرىڭلارنى كوپەيتىپ بېرىدۇ، سىلەرگە باغـلارنى ۋە دەريالارنى ئاتا قىلـدۇ." (سۇرە نۇھ، 10 ـ، 11 ـ، 12 ـ ئايەتلەر. ـــ ت)

509) پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ مەغپىرەت تەلەپ قىلغانلىقى، تەۋبە قىلغانلىقى ۋە قىلغان تەھەججۇد دۇئاسى توغرىسىدا

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەلـلاهۇ ئەنهۇ رـىۋايەت قىلـىپ، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئالـلا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەن چوقۇم كۈنىگە يەتمىش قېتىمدىن ئارتۇق ئاللادىن مەغپىرەت تەلەپ قىلىمەن ۋە ئاللاغا تەۋبە قىلىمەن.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەلـلاهۇ ئەنهۇدىن رـىۋايەت قىلىنـدۇكـى، پەيغەمبەر ئەلەيـهىسسالام مۇنـداق دـگەن: مومـىن ئادەم ئۆزىنى گۇنالىرى ئالدىدا گويا تاغنىڭ ئاستىدا تاغ يىقىلىپ چۈشەرـمىكىن دەپ قورقۇپ ئولـتۇرغان ئادەمـدەك هـىس قىلىدۇ، پاسـىق ئادەم ئۆزىنىڭ گۇنالىرىغا بۇرنىغا قونۇۋالغان چىۋىننى قورۇۋەتكەندەك ئاددى قارايدۇ. ئەبۇ شهاب قولى بىلەن بۇرنىنىڭ ئۈستـىنى قورۇپ كورسەتكەن.

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا بەندىسىنىڭ قىلغان تەۋبىسىدىن بىركىم جاڭگالدا يۈتتۈرۈۋەتكەن توگىسىنى تېپىۋېلىپ خوش بولغانـ ـدىنمۇ ئارتۇق خوشال بولىدۇ.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كېچىسى تەھەججۇد نامىزى (كېچىسى ئوقۇلىدىـ ـغان مەلۇم نەپلى نامازـت) ئوقۇغان چاغدا مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، جىمى ھەمدۇـسانا ساڭا خاس، سەن ئاسمان-زىمىننى، ئاسمانـ زىمىندىكى ھەممە مەخلۇقاتنى يورۇتقۇچىسەن. ئى ئاللا، جىمى ھەمدۇـسانا ساڭا خاس، ئاسمان-زىمىننى ۋە ئۇلاردىكى پۈتۈن مەخلۇقاتنى باشقۇرغۇچىسەن، ھەممە مەدھىيە ساڭا مەنسۇپ، سەن ھەقتۇرسەن، سېنىڭ ۋەدەڭ ھەقتۇر، سېنىڭ سوزۈڭ ھەقتۇر، قىياـ مەتتە ساڭا مۇلاقات بولۇش ھەقتۇر، جەننەت ھەقتۇر، دەۋزەخ ھەقتۇر، قىيامەت ھەقتۇر، پەيغەمبەرلەر ھەقتۇر، مۇھەممەد ھەقتۇر. ئى ئاللا، سېنىڭ ئەمرىڭگە بوي سۇندۇم، ئىشلىرىمنى ساڭا تاپشۇردۇم، ساڭا ۋە كىتاپلىرىڭغا تەستىق قىلدىم، قەلبىم بىلەن ساڭا يۈزلەندىم، سەن بەرگەن قورال بىلەن دۈشمەننى يەڭدىم، ئىنكار قىلغانلارنى ساڭا قويدۇم، مېنىڭ بۇرۇنقى ۋە كېيىنكى گۇنالىرىمنى، يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا گۇنالىرىمنى مەغپىرەت قىلغىن، قىيامەتنىڭ دەسلەپكى ۋاقتىدا، دۇنيانىڭ ئاخىرقى ۋاقتىدا مېنى تىرىلدۇرگۇچىسەن، سەن يالغۇز بىر ئىلاھدۇرسەن، سەندىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر.

513) ھاجەتخانىغا كىرگەندە ۋە دىشۋارلىقتا يولۇققاندا قىلىنىدىغان دۇئا توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھاجەتخانىغا كىرگەندە مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، ساڭا سىغىنىپ ئەركەك ۋە چىشى شەيتانلارنىڭ يامانلىقىدىن پانا تىلەيمەن.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام دىشۋارلىقتا يولۇققاندا مۇنداق دەيتتى: ئۇلۇغ مەرھەمەتلىك بىر ئاللادىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق، ئاسمان-زېمىننىڭ پەرۋەردىگارى ۋە ئۇلۇغ ئەرشنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان بىر ئاللادىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق.

515) بېخىللىقتىن ۋە باشقىلاردىن پانا تىلەش، گۇنالارنىڭ كەچۈرۈلۈشىنى تىلەش توغرىسىدا

سەئد ئىبنى ۋەققاس ئاتىسىدىن مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنۇ سوزلەرنى بىزگە خۇددى يېزىق ئۆگەتكەندەك ئۆگىتەتتى. ئى ئاللا، ساڭا سىغىنىپ بېخىللىقتىن پانا تىلەيمەن، قورقۇنچاقلىقتىن پانا تىلەيمەن، بەك قېرىپ كېتىشتىن پانا تىلەيمەن، دۇنيانىڭ پىتنىسىدىن ۋە گور ئازابىدىن پانا تىلەيمەن.

ئەبۇ مۇسا ئابدۇللا ئىبنى قەيس رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ دۇئانى ئوقۇپ دۇئا قىلاتتى: رەببىم، سەن مېنىڭ گۇنايىمنى، نادانلىقىمنى ۋە ھەددىدىن ئېشىپ كەتكەنلىكىمنى مەغپىرەت قىلغىن، ئى ئاللا، مېنىڭ قەستەن، بىلمەستىن ۋە چاخچاق يوسۇندا قىلىپ تاشلىغان گۇنالىرىمنى مەغپىرەت قىلغىن، ئۇلارنىڭ ھەممىسى مەندە تېپىلىدۇ. ئى ئاللا، ئىلگىرى ۋە كېيىن قىلغان گۇنالىرىمنى، يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا قىلغان گۇنالىرىمنى مەغپىرەت قىلغىن، خالىغان بەندەڭنى رەھمىتىڭگە بالدۇر ئېرىشتۈرسەن، خالىغان بەندەڭنى رەھمىتىڭگە كېيىن ئېرىشتۈرسەن، سەن ھەممىگە قادىردۇرسەن.

517) ئاللاغا تەسبىھ ۋە زىكرى ئېيتىشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى كۈنىگە سۇبھانەللاھى ۋە بىھەمدىھى (ئاللانى تەرىپلەيمەن ۋە مەدھىيىلەيمەن)نى يۈز قېتىم ئېيتسا، ئۇنىڭ گۇنالىرى دېڭىزنىڭ كۆپۈكىدەك كۆپ بولسىمۇ يوققا چىقىرىلىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئېيتىشتا تىلغا يەڭگىل كېلىدىغان، مىزان (قىيامەت كۈنى كىشىلەرنىڭ نامە ـ ئەمالىنى تارتىدىغان تارازا. ـــ ت)دا ئېغىر كېلىدىغان، ئاللاغا ياقىدىغان ئىككى سوز بار، ئۇ بولسىمۇ

سۇبھانەللاھىلئەزىم (ئۇلۇغ ئاللانى تەرىپلەيمەن)، سۇبھانەللاھى ۋە بىھەمدىھى دىگەن سوزلەردىن ئىبارەت.

ئەبۇ مۇسا ئابدۇللا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: پەرۋەردىگارىغا زىكرى ئېيتىپ تۇرىدىغان ئادەم تىرىك ئادەمگە ئوخشايدۇ، زىكرى ئېيتىپ تۇرمايدىغان ئادەم ئولۇك ئادەمگە ئوخشايدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللانىڭ ئاللاغا زىكرى ئېيتقانلارنى ئىزدەپ يوللارنى ئايلىنىپ يۈرۈيدىغان پەرىشتىلىرى بار، ئۇلار ئاللاغا زىكرى ئېيتىۋاتقان خەلقنى ئۇچراتقان چاغلىرىدا، ئوزئارا، كېلىڭلار، ئىزدىگىنىڭلار تېپىلدى، دەپ توۋلىشىدۇ، ئۇلارنى پەرىشتىلەر قاناتلىرى بىلەن بىرىنچى ئاسمانغىچە ئورىۋالىدۇ، ئاللاتائالا پەرىشتىلەردىنمۇ ئوبدانىراق بىلىپ تۇرۇپ، مېنىڭ بەندىلىرىم نىمە دەۋاتىدۇ؟ دەپ پەرىشتىلەردىن سورايدۇ. پەرىشتىلەر: ئۇلار ساڭا تەسبىھ ئېيتىۋاتىدۇ، تەكبىر ئېيتىۋاتىدۇ، ھەمدى ئېيتىۋاتىدۇ، سېنى ئۇلۇغلاۋاتىدۇ دەپ جاۋاپ بېرىدۇ. ئۇلۇغ ئاللا: بەندىلىرىم مېنى كورگەنمۇ؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر: ياق، ئاللا بىلەن قەسەمكى، ئۇلار سېنى كورمىگەن، دەيدۇ. ئاللاتائالا: ئۇلار مېنى كورگەن بولسا قانداق قىلاتتى؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر: ئەگەر ئۇلار سېنى كورگەن بولسا، ساڭا تېخىمۇ قاتتىق ئىبادەت قىلاتتى، سېنى تېخىمۇ قاتتىق ئۇلۇغلايتتى، ساڭا تېخىمۇ كوپ تەسبىھ ئېيتاتتى، دەيدۇ. ئاللا: بەندىلىرىم مەندىن نىمە سورايدۇ؟ دەيدۇ.

پەرىشتىلەر: سەندىن جەننەتنى سورايدۇ، دەيدۇ. ئاللاتائالا: ئۇلار جەننەتنى كۆرگەنمۇ؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر، ياق، ئاللا بىلەن قەسەمكى، ئى رەببىمىز، ئۇلار جەننەتنى كۆرمىگەن، دەيدۇ. ئاللاتائالا: ئەگەر ئۇلار جەننەتنى كۆرگەن بولسا قانداق قىلاتتى؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر: ئەگەر ئۇلار جەننەتنى كۆرگەن بولسا، ئۇنىڭغا تېخىمۇ ئامراق بولاتتى، تېخىمۇ قاتتىق تەلەپ قىلاتتى ۋە تېخىمۇ زور قىزىقاتتى، دەيدۇ. ئاللاتائالا: بەندىلىرىم نېمىدىن پانا تىلەيدۇ؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر: ئۇلار دەۋزەختىن پانا تىلەيدۇ، دەيدۇ. ئاللاتائالا: ئۇلار دەۋزەخنى كۆرگەنمۇ؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر: ياق، ئاللا بىلەن قەسەمكى، ئۇلار دەۋزەخنى كۆرمىگەن، دەيدۇ. ئاللاتائالا: ئەگەر ئۇنى كۆرگەن بولسا قانداق قىلاتتى؟ دەيدۇ. پەرىشتىلەر: ئۇنى كۆرگەن بولسا، ئۇلار دەۋزەختىن تېخىمۇ بەك قاچاتتى ۋە تېخىمۇ قاتتىق قورقاتتى①، دەيدۇ. ئاللاتائالا پەرىشتىلەرگە: سىلەرنى گۇۋا قىلىمەنكى، بەندىلىرىمنى مەن ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلدىم، دەيدۇ. بۇ چاغدا بىر پەرىشتە: ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى پالانى زىكرى ئېيتقۇچىلارنىڭ قاتارىدا يوق ئىدى، ئۇ بىر ئىش ئۈچۈن كېلىپ ئۇلارغا قوشۇلۇپ قالغان، دەيدۇ. ئاللاتائالا: ئۇلار سوھبەتداشتۇر، ئۇلارنىڭ سوھبەتدىشى مەھرۇم قىلىنمايدۇ، دەيدۇ.

---

① بۇ سۆز ئادەم بالىلىرىنىڭ ئاللاغا ئېيتقان تەسبىھى ۋە ئاللانى ئۇلۇغلىشى پەرىشتىلەرنىڭ ئاللانى ئۇلۇغلىشىغا قارىغاندا ئارتۇق ۋە ئەۋزەل دېگەنلىك بولۇپ، پەرىشتىلەرگە قارىتا تەنقىت ۋە ئاگاھلاندۇرۇشتۇر. چۈنكى ئىنسانلار بۇ دۇنيادا تۈرلۈك توسالغۇ ۋە جاپا-مۇشەققەتلەرگە قارىماي، ئاللانى ئۇلۇغلاپ تۇرىدۇ. پەرىشتىلەر بولسا ئالەمى غەيىپتە ئاللانى ئۇلۇغلاپ تۇرۇشتا ھېچقانداق توسالغۇغا ئۇچرىمايدۇ.

521) ئاللانىڭ گۈزەل ئىسىملىرى، تەن ساقلىق، بوش ۋاقىت ۋە دۇنيادا مۇساپىردەك ئۆتۈش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللانىڭ توقسان توققۇز يەنى بىرى كەم يۈز ئىسمى بار، ئۇلارنى يادا قىلغان ئادەم جەننەتكە كىرمەي قالمايدۇ. ئاللا تاقتۇر، تاقنى ياخشى كورىدۇ①.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالانىڭ بەندىلەرگە ئاتا قىلغان تەن ساقلىق ۋە بوش ۋاقىتتىن ئىبارەت ئىككى تۈرلۈك نېمىتى بار، نۇرغۇن كىشىلەر ئۇلارنىڭ قەدرىگە يەتمەي، زىيان تارتىدۇ②.

---

① تاق قىلىنغان ئەمەللەرگە ئاللا ساۋاپ بېرىدۇ ۋە ئۇ ئەمەلنى قوبۇل قىلىدۇ، چۈنكى بۇ ئەمەلدە ئىنساننىڭ دىلى، تىلى، ئىمانى ۋە ئىخلاسى جەھەتلەردىن ئاللانىڭ بىرلىكىدىن ئىبارەت سۈپىتى تېپىلىدۇ.

② «كەۋاكىب» دېگەن كىتاپتا بۇ ھەدىسنىڭ مەنىسى مۇنداق شەرھەلەنگەن: ساقلىق بىلەن بوش ۋاقىتتىن ئورۇنلۇق پايدىلىنىلمىسا، كىشى زىيان تارتىدۇ، يەنى ئۇلارنى ئەرزان سېتىۋەتكەن بولۇپ، ئاقىۋىتى ياخشى بولمايدۇ. بىرەر بەندىدە ساقلىق بىلەن بوش ۋاقىت بولىدىكەن، ئۇلاردىن تولۇق پايدىلىنىپ نەتىجىلەرنى ياراتماسلىق ۋە پەزىلەتلەرنى قولغا كەلتۈرمەسلىكنىڭ ئوزى زىيان. چۈنكى دۇنيا دېگەن پايدا ـ مەنپەئەتنىڭ بازىرى ۋە ئاخىرەتنىڭ تېرىلغۇ يېرىدۇر. كىمكى بوش ۋاقتى بىلەن تەن ساقلىقنى ئاللانىڭ تائەت ـ

ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "بىلىڭلاركى، دۇنيا تىرىكلىگى ئويۇن-كۈلكە، ئىچ پۇشىغى، زىبۇ-زىننەت، ئۆزئارا پەخىرلىنىش، پۇل-مال توپلاش ۋە نەسلىنى كوپەيتىشتىن ئىبارەت. دۇنيا بىر يامغۇرغا ئوخشايدۇكى، ئۇنىڭ ئوستۇرگەن زىرائەتتى دىخانلارنى ھەيران قالدۇرىدۇ، ئاندىن ئۇ قۇرۇپ سارغىيىدۇ، ئاندىن پارچە-پۇرات شاخ-شۇمبىغا ئايلىنىدۇ. ئاخىرەتتە قاتتىق ئازاپ، ئاللانىڭ مەغپىرىتى ۋە رازىلىغى بار، دۇنيا تىرىكچىلىگى پەقەت غاپىللارنى ئالدايدىغان مالدۇر." (سۈرە ھەدىد، 20-ئايەت. — ت)

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مىنىڭ مۈرەمنى تۇتۇپ تۇرۇپ، دۇنيادا سەن گويا مۇساپىردەك ياكى يولۇچىدەك ئوتكىن، دىدى. ئىبنى ئومەر مۇنداق دەيتتى: ئاخشىمىڭدا ئەتىگىنىڭنى كۈتمىگىن، ئەتىگىنىڭدە ئاخشىمىڭنى كۈتمىگىن①، تەن ساق چاغلىرىڭدىن كىسەل چاغلىرىڭ ئۈچۈن پايدىلانغىن، تىرىكلىگىڭدىن ئولۈمىڭ ئۈچۈن پايدىلانغىن②.

ئىبادىتىگە ئىشلىتىدىكەن، ئۇ بەختىياردۇر، مەدھىيىگە سازاۋەردۇر؛ كىمكى ئۇلارنى گۇنا ئىشلارغا ئىشلىتىدىكەن، ئۇ زىيانكاردۇر.

① سەپىرىڭدە بىر سائەتمۇ توختاپ قالماي، داۋاملىق ماڭغىن، يولۇڭنى دادىل داۋاملاشتۇرمساڭ، مەقسىدىڭگە يىتەلمەي، چوللەردە ھالاك بولىسەن. (قەستەلانى)

② ھاكىم ئىبنى ئابباستىن مۇنۇ ھەدىسنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر ئادەمگە ۋەز-نەسىھەت قىلىپ تۇرۇپ مۇنداق دىگەن:

525) تۇگىمەس ئارزۇ توغرىسىدا، ئەمەلنى ئاللانىڭ رازىلىقى ئۈچۈن قىلىش ۋە پۇل-مالنىڭ پىتنىسى توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئادەم بالىسىنىڭ يېشى چوڭايغانسېرى ئۇنىڭدا پۇل-مالغا بولغان ھېرىسلىق بىلەن ئۇزۇن ئۇمۇر كورۇش① ئىستىگىدىن ئىبارەت ئىككى تۈرلۈك نەرسە كۆچىيىپ بارىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا ئېيتىدۇكى، مېنىڭ مومىن بەندەمنىڭ دۇنيادىكى يېقىن ئادىمىنى② قەبزى روھ قىلسام، ئۇ مېنىڭ ساۋاپ بېرىشىمنى كوزدە تۇتۇپ بۇنىڭغا سەۋرى قىلسا، ئۇنى جەننەت بىلەنلا مۇكاپاتلايمەن.

بەش نەرسىنى بەش نەرسىدىن بۇرۇن غەنىمەت بىلگىن: ياشلىغىڭنى قېرىشىڭدىن بۇرۇن، تەن ساقلىغىڭنى ئاغرىپ قېلىشىڭدىن بۇرۇن، بايلىغىڭنى كەمبەغەللىشىپ قېلىشىڭدىن بۇرۇن، بوشلۇغۇڭنى ئىش بىلەن بەنت بولۇشۇڭدىن بۇرۇن ۋە ھاياتىڭنى ئولۇشۇڭدىن بۇرۇن غەنىمەت بىلگىن.

① قۇرتۇبى: بۇنىڭدىن پۇل-مالغا ۋە ئۇزۇن ئۇمۇر كورۇشكە ھېرىسلىقنىڭ ياخشى ئەمەسلىگى چىقىدۇ، دەيدۇ.

② بالىسى، قېرىندىشى ۋە ھەر بىر ياخشى كورىدىغان ئادىمىگە ئوخشاش.

ئبتبان ئىبنى سالىم ئەنسارى مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنىڭ يېنىمغا كېلىپ، ئاللانىڭ ساۋابىنى ئىزدەپ، لائىلاھە ئىللەللاھۇ دەيدىغان بەندىلا بولىدىكەن، قىيامەت كۈنى ئاللا ئۇنىڭغا دەۋزەخنى هارام قىلىدۇ، دىدى.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاهۇ ئەنهۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: ئەگەر ئادەم بالىسىنىڭ ئىككى ئويمان مېلى بولسا، ئۇ چوقۇم ئۈچىنچى ئويمانىنى تەلەپ قىلىدۇ. ئادەم بالىسىنىڭ قارنىنى توپىلا تولدۇرىدۇ، ئاللا گۇنادىن تەۋبە قىلغان ئادەمنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىدۇ.

ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن "ئاياللار، بالىلار، نۇرغۇن ئالتۇن-كۈمۈشلەر، يىلقىلار، چارۋا ماللار ۋە زىرائەت، دەل-دەرەخلەردىن ئىبارەت كۆڭۈل تارتىدىغان نەرسىلەر كىشىلەرگە چىرايلىق كۆرسىتىلدى. ئۇلار دۇنيا تىرىكلىگىدە كىشىلەر پايدىلىنىدىغان نەرسىلەر-دۇر......" (سۇرە ئال ئىمران، 14-ئايەتنىڭ بىر قىسمى. — ت)

ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاهۇ ئەنهۇ مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، سەن بىزگە چىرايلىق كۆرسەتكەن نەرسە بىلەن خوشال بولۇشتىن باشقىغا قادىر ئەمەسمىز، ئى ئاللا، مېنى ئۇنى ئۆز جايىدا ئىشلىتىشكە مۇيەسسەر قىلىشىڭنى سورايمەن. ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "دۇنيا تىرىكلىگىنى ۋە زىبۇ-زىننىتىنى ئىستىگەنلەرنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ ئەجرى بۇ دۇنيادا كېمەيتىلمەي تولۇق بېرىلىپ، ئاخىرەتتە ئۇلارغا دەۋزەختىن باشقا نەرسە بېرىلمەيدۇ، ئۇلارنىڭ

دۇنيادا قىلغان ئەمەللىرى يوققا چىقىرىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئەمەللىرى ماھىيەتتە باتىل ئىدى."(سۈرە ھۇد، 15-، 16-ئايەتلەر. ـــ ت)

ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىر سائەت ماڭغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بۇ دۇنيادا پۇل-مېلى كوپ بولغان ئادەملەر قىيامەت كۈنى ساۋاپ جەھەتتىن نامرات ئادەملەردۇر، ئاللا ئاتا قىلغان مېلىنى ئوڭ، سول، ئالدى، ئارقىسىدىكىلەرگە بەرگەن ۋە ئۇنى پايدىلىق ئىشلارغا سەرپ قىلغان ئادەم بۇنىڭ سىرتىدا، دېگەن.

531) روھىي بايلىقنىڭ ھەقىقىي بايلىق ئىكەنلىكى، كەمبەغەللىكنىڭ پەزىلىتى ۋە تىلىنى ساقلاش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مالىنىڭ كوپلۇگى بايلىق ئەمەس، ھەقىقىي بايلىق روھىي بايلىقتۇر.

سەھل ئىبنى سەئد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىدىن ئوتۇپ كېتىۋاتاتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يېنىدا ئولتۇرغان ئادەمدىن: بۇ ئوتۇپ كېتىۋاتقان ئادەمگە قانداق قارايسەن؟ دەپ سورىدى. ئۇ: بۇ بىر ئىسىلزادە ئادەم، ئاللاغا قەسەم قىلىمەنكى، ئەگەر ئۇ ئويلەنمەكچى بولسا، ئەلۋەتتە خوتۇن ئالالايدۇ، ئەگەر شاپائەت

قىلسا، ئەلۋەتتە شاپائىتى قوبۇل بولىدۇ، دېدى. سەھل مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يۇقۇرقى گەپنى ئاڭلاپ جىم بولدى، ئاڭغىچە ئۇنىڭ ئالدىدىن يەنە بىر ئادەم ئۆتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھېلىقى يېنىدا ئولتۇرغان ئادەمدىن: بۇ ئادەمگە قانداق قارايسەن؟ دەپ سورىدى. ئۇ: ئى رەسۇلۇللا، بۇ ــ مۇسۇلمانلاردىن بىر پەقىر ئادەم، ئەگەر ئۆيلەنمەكچى بولسا، ئەلۋەتتە خوتۇن ئالالمايدۇ، ئەگەر شاپائەت قىلسا، ئەلۋەتتە شاپائىتى قوبۇل بولمايدۇ، ئەگەر سۆزلىسە، ئەلۋەتتە باشقىلار ئۇنىڭ گېپىگە قۇلاق سالمايدۇ، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بۇ پەقىر ئادەم ھېلىقىدەك سان-ساناقسىز ئېسىلزادە ئادەمدىن ياخشى، دېدى.

سەھل ئىبنى سەئددىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى ماڭا تىلىنى ۋە ئەۋرىتىنى ساقلاشقا كېپىللىك قىلسا، مەن ئۇنىڭ جەننەتكە كىرىشىگە كېپىللىك قىلىمەن. ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "كىشى سۆز قىلسىلا، ئۇنىڭ ئالدىدا كۆزەتچى پەرىشتە ھازىر بولۇپ، ئۇنىڭ سۆزىنى خاتىرىلەپ تۇرىدۇ." (سۈرە قاف، 18 ـ ئايەت. ــ ت)

ئەبۇ ھورەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەندە ئويلىمايلا ئاللانى مەمنۇن قىلىدىغان بىرەر سۆزنى① قىلىپ قويىدۇ، بۇ سۆز سەۋەبىدىن ئۇنى ئاللا بىرقانچە دەرىجە يۇقۇرى كۆتىرىدۇ، يەنە بىر بەندە پەرۋاسىز-

① زۇلۇمغا ئۇچرىغان بىرەر مۇسۇلماننىڭ بېشىدىكى زۇلۇمنى كۆتىرىۋېتىش ياكى ئۇچرىغان قىيىنچىلىققا ياردەم بېرىشكە ئوخشاش.

لىق بىلەن ئاللانى نارازى قىلىدىغان بىرەر سوزنى قىلىپ قويىدۇ، بۇ سوز سەۋەبىدىن ئاللا ئۇنى دەۋزەخقە تاشلايدۇ.

535) ئاللادىن قورقۇش، گۇنادىن يېنىش ۋە جەننەتنىڭ يېقىنلىقى توغرىسىدا

ھۇزەيفە ئىبنى يەمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئۇممەتلەرنىڭ ئارىسىدا بىر ئادەم بولۇپ، ئۇزىنىڭ قىلغان ئەمەللىرىگە ئۇمىتسىزلىك بىلەن قارايتتى، ئۇ باللىرىغا: مەن ئولگەن چاغدا جەسەدىمنى كويدۇرۇپ كۇلىنى يازنىڭ شامالىلىق كۇنىدە دېڭىزغا سورۇۋېتىڭلار، دەپ ۋەسىيەت قىلدى. ئۇ ئولگەندە باللىرى ئۇنىڭ ۋەسىيتى بويىچە قىلدى، ئاللا ئۇنىڭ سورۇۋېتىلگەن كۇلىنى جەملەپ، ئۇنىڭدىن: سېنى بۇنداق قىلىشقا نىمە مەجبۇر قىلدى؟ دەپ سورىدى. ئۇ: پەقەت سەندىن قورقۇپ شۇنداق قىلدىم، دىدى. شۇنىڭ بىلەن ئاللا ئۇنى مەغپىرەت قىلدى.

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەن ئاللا تەرىپىدىن كىشىلەرگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلىشتە شۇنداق بىر كىشىگە ئوخشايمەنكى، ئۇ كىشىلەرگە كېلىپ: مەن دۇشمەن قوشۇنىنى ئوز كوزۇم بىلەن كوردۇم، مەن يالىڭاچ ھالدا① سىلەرنى ئاگاھلاندۇرغۇچە

① يالىڭاچ بولۇش خەلقنى دۇشمەنىنىڭ بېسىپ كېلىشىدىن خەۋەرلەندۇرۇش ئۇچۇن كىيىمنى سېلىپ ئېگىز كوتىرىپ، بېشىنىڭ ئۇستىدىن ئايلاندۇرۇشتىن ئىبارەت.

مەنكى، قىچىڭلار، قىچىڭلار، دىگەن. بىر قىسىم كىشىلەر ئۇنىڭغا بويى سۇنۇپ، كېچىسى ھولۇقماستىن ئاستا قىچىپ چىقىپ قۇتۇلغان. يەنە بىر قىسىم كىشىلەر ئۇنىڭغا چۈمپۈتمەي تۇرىۋەرگەن. شۇنىڭ بىلەن سەھەردە دۈشمەن قوشۇنى بېسىپ كىرىپ ئۇلارنى قىرىپ تاشلىغان.

ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سوزى ۋە ھەركىتى ئارقىلىق مۇسۇلمانلارغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزمىگەن ئادەم كامىل مۇسۇلمان ھىساپلىنىدۇ، ئاللا مەنئى قىلغان ئىشلارنى تەرك ئەتكەن ئادەم ھەقىقى مۇھاجىر ھىساپلىنىدۇ.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاغا ئىتائەتمەن بەندىگە جەننەت ئۇنىڭ ئايىغىنىڭ يىپىدىنمۇ يېقىن، ئاللاغا ئاسى بەندىگىمۇ دەۋزەخ ئۇنىڭ كەشىنىڭ يىپىدىنمۇ يېقىن①.

---

① ئازغىنا ياخشىلىقنىمۇ سەل چاغلىماي قىلىش كېرەك. چۈنكى بۇ ئاللانىڭ رەھمىتىگە سەۋەپ بولۇشى مۇمكىن. ئازغىنا يامانلىقنىمۇ سەل چاغلىماي ئۇنىڭدىن ساقلىنىش كېرەك، چۈنكى بۇ ئاللانىڭ غەزىۋىگە سەۋەپ بولۇشى مۇمكىن. ئاللانىڭ پەزلى-كەرىمىدىن ئامانلىقنى سورايمەن، رەھمەت قىلىپ بىزنى جەننەتكە كىرگۈزۈشنى تىلەيمەن، بىزنى ئەپۇ قىلىپ، دەۋزەختىن يىراق قىلىشنى تىلەيمەن.

539) ئۆزىدىن تۆۋەنلەرگە قاراش توغرىسىدا ۋە ياخشىلىقنى ياكى يامانلىقنى كۆڭلىگە كەلتۈرگەن كىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن بىر كىم پۇل-مال ۋە چىراي-شەكىل جەھەتتە ئۆزىدىن ئۈستۈن ئادەمگە نەزەر سالغاندا، ئۆزىدىن تۆۋەن ئادەمگە قارىسۇن.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاللاتائالانىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئېيتقان: ئۇلۇغ ئاللا ياخشىلىق بىلەن يامانلىقنى ئىلمى ئەزەلىسىدە تەقدىر قىلىپ يازدى، ئاندىن ئۇلارنى تەپسىلى بايان قىلدى. كىمكى بىرەر ياخشىلىقنى كۆڭلىگە كەلتۈرۈپ ئۇنى قىلالمىسا، ئاللا ئۇنىڭغا تولۇق بىر ياخشىلىقنىڭ ساۋابىنى يازىدۇ، ئەگەر ئۇ ياخشىلىقنى كۆڭلىگە كەلتۈرسە ۋە قىلسا، ئاللا ئۇنىڭغا ئون ياخشىلىقنىڭ ساۋابىدىن يەتتە يۈز ياخشىلىقنىڭ ساۋابىغىچە ياكى ئۇنىڭدىن زىيادە ساۋاپ يازىدۇ. كىمكى بىر يامانلىقنى كۆڭلىگە كەلتۈرۈپ ئۇنى قىلمىسا، ئاللا ئۇنىڭغا تولۇق بىر ياخشىلىقنىڭ ساۋابىنى يازىدۇ، ئەگەر ئۇنى ئۇ كۆڭلىگە كەلتۈرسە ۋە قىلسا، ئاللا ئۇنىڭغا بىر يامانلىقنىڭ گۇنايىنى يازىدۇ.

541) باشقىلار كۆرسۇن ۋە ئاڭلىسۇن دەپ رىيا بىلەن قىلىنغان ئەمەل ۋە كەمتەرلىك توغرىسىدا

سەلەمە جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

جۇندۇب پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: كىمكى ئەمىلىنى باشقىلار ئاڭلىسۇن دەپ قىلىدىكەن، ئاللا ئۇنىڭ بۇزۇق نىيىتىنى قىيامەت كۈنى خالايىق ئالدىدا ئاشكارىلاپ، ئۇنى رەسۋا قىلىدۇ. كىمكى ئەمىلىنى باشقىلار كورسۇن دەپ قىلىدىكەن، ئاللا ئۇنىمۇ شۇنداق قىلىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيىرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: كىمكى مىنىڭ ياخشى بەندەمنى دۈشمەن تۇتىدىكەن، ئۇنىڭغا مەن ئۇرۇش ئاچقانلىغىمنى ئۇقتۇرىمەن. مەن بەندەمنىڭ ئۇنىڭ ئۈستىگە پەرز قىلىپ بېكىتكەن ئىبادەتلىرىمنى ئادا قىلىش ئارقىلىق ماڭا يېقىنلىشىشىنى ئەڭ ياقتۇرىمەن. بەندەم نەپلى ئىبادەتلەر ئارقىلىق ماڭا يېقىنلىشىۋەرسە، ئۇنى ياخشى كورۇپ قالىمەن، مەن ئۇنى ياخشى كورۇپ قالغان چاغدا، ئۇنىڭ ئاڭلايدىغان قۇلىغى، كورىدىغان كوزى، تۇتىدىغان قولى ۋە ماڭىدىغان پۇتى بولۇپ قالىمەن. ئەگەر ئۇ سورىسا، سورىغىنىنى چوقۇم بېرىمەن، ئەگەر ئۇ مېنىڭدىن پانا تىلىسە، ئۇنىڭغا چوقۇم پانا بولىمەن.

543) ئاللاتائالاغا مۇلاقات بولۇشنى ياقتۇرىدىغان ئادەم توغرىسىدا، سەكرات توغرىسىدا، ئاللانىڭ قىيامەت كۈنى زىمىننى گۇمران قىلىدىغانلىغى توغرىسىدا

ئۇبادە ئىبنى سامىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئاللاغا مۇلاقات

بولۇشنى ياقتۇرىدىكەن، ئاللا ئۇنىڭغا مۇلاقات بولۇشنى ياقتۇرىدۇ. كىمكى ئاللاغا مۇلاقات بولۇشنى يامان كۆرىدىكەن، ئاللا ئۇنىڭغا مۇلاقات بولۇشنى يامان كۆرىدۇ. ئائىشە: بىز ئۆلۈمنى ھېچ ياقتۇرمايمىز، دېۋىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېدى: مېنىڭ دېگىنىم ئۇ ئەمەس، مۆمىن ئادەمگە ئۆلۈم كەلگەندە، ئۇنىڭغا ئۇلۇغ ئاللا تەرىپىدىن بولغان رازىلىق ۋە ئىززەت-ھۆرمەت بىلەن بىشارەت بېرىلىدۇ. بۇ چاغدا ئۇنىڭغا ئۆلۈمدىن سۆيۈملۈك نەرسە بولمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ ئاللاغا مۇلاقات بولۇشنى ياقتۇرىدۇ، ئاللامۇ ئۇنىڭغا مۇلاقات بولۇشنى ياقتۇرىدۇ. كاپىرغا ئۆلۈم كەلگەندە، ئۇنىڭغا ئاللانىڭ ئازاۋى ۋە ئوقۇبىتى بىلەن بىشارەت بېرىلىدۇ، بۇ چاغدا ئۇنىڭغا ئۆلۈمدىن يامان نەرسە بولمايدۇ، ئۇ ئاللاغا مۇلاقات بولۇشنى ياقتۇرمايدۇ، ئاللامۇ ئۇنىڭغا مۇلاقات بولۇشنى ياقتۇرمايدۇ.

ئەبۇ قەتادە ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىدىن بىر جىنازە ئۆتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇ ئارام تاپتى، باشقىلارمۇ ئۇنىڭدىن ئارام تاپتى، دېدى. ساھابىلەر: ئى رەسۇلۇللا، ئارام تاپقۇچى كىم؟ ئارام تاپقان باشقىلار كىم؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مۆمىن بەندە دۇنيانىڭ جاپا-مۇشەققەت، ئازار-كۈلپەتلىرىدىن ئارام تېپىپ، ئاللانىڭ رەھمىتىگە ئېرىشىدۇ. كاپىر بەندىدىن بەندىلەر، يۇرتلار، دەل-دەرەخلەر ۋە ھايۋانلار ئارام تاپىدۇ، دېدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالا قىيامەت كۈنى

قۇدرىتى بىلەن زېمىن ۋە ئاسماننى گۇمران قىلىدۇ، ئاندىن ئۇلۇغ ئاللا: مەن پادىشادۇرمەن، زېمىننىڭ پادىشالىرى قەيەردە؟ دەيدۇ.

546) قىيامەت كۈنى دەۋزەختىن ساقلىنىش، جەننەت، دەۋزەخ ۋە ھەۋزى كەۋسەر توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: قىيامەت كۈنى كىشىلەر تەرلەيدۇ، ئۇلاردىن ئاققان تەر زېمىننىڭ ئاستىغا يەتمىش گەز چوڭقۇرلۇقتا سىڭىدۇ، ئۇلارنىڭ ئېغىزلىرىدىن ئېشىپ قۇلاقلىرىغىچە چىقىدۇ①.

ئەدى ئىبنى ھاتەم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: دەۋزەختىن ساقلىنىڭلار، دىدى. ئاندىن يۈزىنى دەۋزەختىن قاچۇرغاندەك قىلىپ بىزگە قاراپ: دەۋزەختىن ساقلىنىڭلار، دىدى. ئاندىن ئۈچ قېتىم يۈزىنى دەۋزەختىن قاچۇرغاندەك قىلىپ بىزگە قارىدى، ھەتتا بىز ئۇنى دەۋزەخقە قاراۋاتىدىغۇ، دەپ ئويلىدۇق. ئاندىن ئۇ: يېرىم خورما سەدىقە قىلىپ بولسىمۇ، دەۋزەختىن ساقلىنىڭلار، ئەگەر سەدىقە قىلىدىغان نەرسە تاپالمىساڭلار، بىرەر ياخشى سۆز بىلەن بولسىمۇ دەۋزەختىن ساقلىنىڭلار، دىدى.

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

---

① تەرنىڭ بۇنداق ئېقىشى قىيامەتنىڭ دەھشەتلىكلىكى، قۇياشنىڭ يېقىنلىغى ۋە ئىسسىقچىلىق تۈپەيلىدىندۇر.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئەھلى جەننەت بولغانلار جەننەتكە، ئەھلى دەۋزەخ بولغانلار دەۋزەخقە كىرىپ بولغاندىن كېيىن، ئۆلۈم ئېلىپ كېلىنىپ جەننەت بىلەن دەۋزەخنىڭ ئارىسىدا توختىتىلىدۇ، ئاندىن ئۇ بوغۇزلىنىدۇ، ئاندىن كېيىن بىر جاكاچى: ئى جەننەت ئەھلى، ئۆلۈم دىگەن تۈگىدى، ئى دەۋزەخ ئەھلى، ئۆلۈم دىگەن تۈگىدى، دەپ توۋلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن جەننەت ئەھلى تېخىمۇ خوشال بولىدۇ، دەۋزەخ ئەھلى تېخىمۇ قايغۇرىدۇ.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئۇلۇغ ئاللاتائالا جەننەت ئەھلىگە: ئى ئەھلى جەننەت، دەيدۇ. ئۇلار: رەببىمىز، بىز ھازىر، دەيدۇ. ئاللاتائالا: سىلەر مەمنۇن بولدۇڭلارمۇ؟ دەيدۇ. ئۇلار: مەخلۇقاتىڭدىن ھىچ كىشىگە بەرمىگەن نەرسىنى بىزگە ئاتا قىلغان تۇرساڭ، نىمىشقىمۇ مەمنۇن بولمايتتۇق، دەيدۇ. ئاللاتائالا: مەن سىلەرگە ئۇنىڭدىنمۇ ئارتۇقراق نەرسىنى بېرىمەن، دەيدۇ. ئۇلار: ئى رەببىمىز، ئۇنىڭدىن ئارتۇقراق قايسى نەرسە ئۇ؟ دەيدۇ. ئۇلۇغ ئاللا: سىلەرگە مېنىڭ رازىلىغىمنى چۈشۈرىمەن، شۇنىڭ بىلەن سىلەرگە مەڭگۈ غەزەپ قىلمايمەن، دەيدۇ①.

ئىمران ئىبنى ھۇسەيىن رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت

---

① چۈنكى ئاللانىڭ رازىلىغى ھەر بىر نىجاتلىق ۋە بەختنىڭ سەۋەبىدۇر. خوجىسى ئۇزىدىن رازى ئىكەنلىگىنى بىلگەن ھەر بىر ئادەم بۇنىڭدىن ئۇزىگە ئىززەت ۋە ھورمەت بولىدىغانلىغى ئۇچۇن، بۇنىڭدىن ھەرقانداق نېمەتكە خوشال بولغاندىنمۇ ئارتۇق خوشال بولىدۇ.

قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: دەۋزەختىن دېيىلىدىغان بىر تۈركۈم كىشىلەر مېنىڭ شاپائىتىم بىلەن دەۋزەختىن چىقىپ جەننەتكە كىرىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن، ئى رەسۇلۇللا، قىيامەت كۈنى سىنىڭ شاپائىتىڭ بىلەن ئەڭ بەختلىك بولىدىغان ئادەم كىم؟ دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قىيامەت كۈنى مېنىڭ شاپائىتىم بىلەن ئەڭ بەختلىك بولىدىغان ئادەم مۇشرىكلىقتىن ساپ بولغان ۋە ئىختىيارىي بوي سۇنغان ھالدا ”لائىلاھە ئىللەللاھۇ“ دېگەن ئادەمدۇر، دېدى.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مەن دەۋزەختىن ئەڭ كېيىن چىقىدىغان ئادەمنى ۋە جەننەتكە ئەڭ كېيىن كىرىدىغان ئادەمنى ئەلۋەتتە بىلىمەن، ئۇ شۇنداق بىر ئادەمكى، دەۋزەختىن ئۆمىلەپ چىقىدۇ. ئاللاتائالا ئۇنىڭغا: بارغىن، جەننەتكە كىرگىن، دەيدۇ. ئۇ جەننەتكە كېلىدۇ، ئۇنىڭغا جەننەت توشۇپ كەتكەندەك تۇيۇلىدۇ. ئۇ قايتىپ بېرىپ: ئى رەببىم، جەننەت توشۇپ كېتىپتۇ، دەيدۇ. ئاللاتائالا ئۇنىڭغا: بارغىن، جەننەتكە كىرگىن، دەيدۇ. ئۇ جەننەتكە كېلىدۇ، ئۇنىڭغا جەننەت توشۇپ كەتكەندەك تۇيۇلىدۇ. ئۇ قايتىپ بېرىپ: ئى رەببىم، جەننەت توشۇپ كېتىپتۇ، دەيدۇ. ئاللاتائالا ئۇنىڭغا: بارغىن جەننەتكە كىرگىن، ساڭا ئاتا قىلىنغان جەننەت دۇنيادەك كەڭ ۋە دۇنيادەك ئون ھەسسە كەڭ، دەيدۇ. ئۇ ئادەم ئاللاتائالاغا: سەن پادىشا تۇرۇپ مېنى مەسخىرە قىلىۋاتامسەن

ياكى كۈلۈۋاتامسەن، دەيدۇ. ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كۈلگەنلىكىنى①، ھەتتا ئۇنىڭ ئۇدۇل چىشلىرىنىڭ كۆرۈنۈپ تۇرغانلىقىنى كۆردۈم، دەيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئېيتىشىچە، جەننەت ئەھلىنىڭ ئەڭ تۆۋەن دەرىجىلىكى ئەنە شۇ كىشىدۇر.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مەن ھەۋزى كەۋسەرگە ئالدىڭلاردا بېرىپ، ئۇنى سىلەرگە تەييارلاپ تۇرىمەن.

ئابدۇللا ئىبنى ئەمردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەي-ھىسسالام مۇنداق دېگەن: مېنىڭ كۆلۈم (ھەۋزى كەۋسەر. — ت)نىڭ توغرىسى بىر ئايلىق مۇساپىدۇر، ئۇنىڭ سۈيى سۈتتىنمۇ ئاق، ئۇنىڭ ھىدى ئىپاردىنمۇ خۇش بۇيىدۇر. ئۇنىڭ جاملىرى ئاسماندىكى يۇلتۇز-لارغا ئوخشايدۇ، ئۇنىڭدىن ئىچكەن ئادەم مەڭگۈ چاڭقىمايدۇ.

555) ئاللا گۇنادىن ساقلىغان ئادەمنىڭ گۇناسىز بولىدىغانلىغى، ئىمان ۋە ئەڭ ئەۋزەل سوز توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ھەرقانداق خەلىپە

① پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاللانىڭ ئۆزىنىڭ گۇناكار بەندىسىگە قىلغان كەڭ رەھمىتى، مەرھەمىتى ۋە كەڭ رازىلىقىنى كۆرۈپ، خوشال بولۇپ ۋە ئەجەبلىنىپ كۈلگەن.

(مۇسۇلمانلارنىڭ مۇسۇلمان ھوكۇمرانى. ــ ت)نىڭ ئىككى تۈرلۈك ۋەزىرى بولىدۇ. بىر تۈرلۈكى ئۇنى خەيرلىك ئىشلارغا تەكلىپ قىلىدۇ ۋە قىزىقتۇرىدۇ، يەنە بىر تۈرلۈكى ئۇنى يامان ئىشلارغا تەكلىپ قىلىدۇ ۋە قىزىقتۇرىدۇ، ئاللا گۇنادىن ساقلىغان ئادەم گۇناسىز بولىدۇ.

ئابدۇرەھمان ئىبنى سەمۇرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئابدۇرەھمان ئىبنى سەمۇرە، مەنسەپنى تىلەپ قولغا كەلتۈرمىگىن①، ئۇنى تىلەپ قولغا كەلتۈرىدىغان بولساڭ، شۇنىڭ بىلەن بولۇپ كېتىسەن-دە، ئاللا ساڭا ياردەم بەرمەيدۇ. ئۇ سەن تەلەپ قىلماستىن قولۇڭغا كېلىدىغان بولسا، ئاللا ساڭا يار-يۆلەك بولىدۇ. بىرەر ئىشنى قىلىش ئۈچۈن قەسەم ئىچكەندىن كېيىن، ئۇنىڭ غەيرىنى قىلىش پايدىلىق بولىدىغانلىقىنى بايقىساڭ، ئىچكەن قەسىمىڭگە كاپارەت بېرىپ، پايدىلىق ئىشنى قىلساڭ بولىدۇ.....ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: "قەسىمىڭلارنى ئاراڭلاردا ئالدامچىلىق ۋاستىسى قىلماڭلار، قەدىمىڭلار ئىسلامدا بەرقارار بولغاندىن كېيىن، تېيىپ كېتىدۇ، كىشىلەرنى ئاللانىڭ يولىدىن توسقانلىقىڭلار تۈپەيلىدىن، ئازاپقا دۇچار بولىسىلەر، زور ئازاپقا قالىسىلەر." (سۈرە نەھل، 43-ئايەت. ــ ت) ئاللاتائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: "ياخشىلىق قىلماسلىقتا، تەقۋادارلىق قىلماسلىقتا ۋە كىشىلەرنىڭ

① مەنسەپ تۇتۇش مۇشەققەتلىك ئىش بولۇپ، ئۇنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالايدىغان ئادەملەر ناھايىتى ئاز بولىدۇ، شۇڭا ئۇنى ئازىلاپ كېتىپ تىلىمىگىن، ئەگەر ئۇنى تىلەيدىغان بولساڭ، ئۇنىڭغا بېرىلىپ كېتىسەن، ئاللا ساڭا ياردەم بەرمەيدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ ھۆددىسىدىن تولۇق چىقالماي قالىسەن، بۇنداق ئەھۋالدىكى ئادەم مەنسەپ تۇتۇشقا لايىق ئەمەس.

ئارىسنى ئەپلەشتۇرمەسلىككە قەسەم ئىچىش شەكلى بىلەن ئاللانى بۇ ئىشلارغا توسالغۇ قىلماڭلار......" (سۈرە بەقەرە، 224 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى. — ت)

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: گەپنىڭ ئەڭ ئەۋزىلى تۆت سوزدۇر: سۇبھانەللا (ئاللانى ئۇلۇغلايمەن)، ئەلھەمدۇلىللا (جىمى مەدھىيە ئاللاغا مەنسۇپ)، لائىلاھە ئىللەللاھۇ (بىر ئاللادىن باشقا ھىچ مەبۇد يوق)، ئاللاھۇئەكبەر (ئاللا ھەممىدىن ئۇلۇغدۇر).

559) **نەزر قىلىش** (شەرىئەتتە يوق ئىبادەتنى قىلىمەن دەپ ئۈستىگە ئىلىۋىلىش — ت)، **ئىتائەت قىلىش، ھاراق ئىچكەننى ئۇرۇش، ئوغرىنىڭ قولىنى كىسىش ۋە دىيەت** (قىساس ئۈچۈن ئىلىنىدىغان تولەم — ت) **توغرىسىدا**

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى ئاللاغا ئىتائەت قىلىشقا ۋەدە قىلغان بولسا، ئاللاغا ئىتائەت قىلسۇن، كىمكى ئاللاغا ئاسىلىق قىلىشقا ۋەدە قىلغان بولسا، ئاللاغا ئاسىلىق قىلمىسۇن①.

---

① بۇ شۇنى كورستىدۇكى، ئاللاغا بوي سۇنۇش جەھەتتە ۋەدە قىلغان ئادەم ۋەدىسىگە ئەمەل قىلىشى لازىم، ئەگەر بىر كىشى ھىيت كۈنى روزا تۇتۇشقا ۋەدە قىلغان بولسا، بۇ ئادەمگە كاپارەت كەلمەيدۇ. ئەگەر بىر ئادەم بالىسىنى قۇربانلىق قىلىشقا ۋەدە قىلسا، ئۇنىڭ ۋەدىسى ئىناۋەتسىزدۇر.

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام هاراق ئىچكەنلەرنى خورمىنىڭ شېخى بىلەن، كەش بىلەن ئۇرۇشقا بۇيرۇغان، ئەبۇ بەكرى سىددىق هاراق ئىچكەنلەرنى قىرىق دەرە① ئۇرغۇزغان.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنهادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بىر دىنار (قەدىمقى ئەرەپ تىللاسى. ــ ت) نىڭ تۆتتىن بىر قىسمىغا تەڭ نەرسە ئوغرىلىغان ئوغرىنىڭ قولى كېسىلىدۇ.

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مۇسۇلمان ئادەم ناھەق ئادەم ئۆلتۈرمىسىلا، ئۇنىڭ گۇنالىرىنىڭ تەۋبە ئارقىلىق ئەپۇ قىلىنىشىغا يول بار. ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "كىمكى بىرەر مۆمىننى قەستەن ئۆلتۈرىدىكەن، ئۇنىڭ جازاسى دەۋزەخ بولىدۇ......" (سۈرە نىسا، 93 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ــ ت) ئاللاتائالا يەنە مۇنداق دېگەن: "شۇنداق كىشىلەر باركى، ئۇلار ئاللاغا ئىككىنچى بىر مەبۇدنى شېرىك قىلمايدۇ، ئاللا هارام قىلغان ناھەق ئادەم ئۆلتۈرۈش ئىشىنى قىلمايدۇ، زىنا قىلمايدۇ. كىمكى بۇ ئىشلارنى قىلىدىكەن، گۇنايىنىڭ جازاسىنى

---

① ھەزرىتى ئەبۇ بەكرىنىڭ دەۋرىدە ۋە ھەزرىتى ئۆمەرنىڭ دەسلەپكى دەۋرىدە هاراق ئىچكەنلەرگە قىرىق دەرە ئۇرۇلغان. هاراق ئىچىش ئەۋج ئېلىپ، پىتنە ـ پاسات كۆپىيىپ، خەلىپىنىڭ ئەمرى ـ پەرمانلىرى ھساپقا ئېلىنمىغاندىن كېيىن، ھەزرىتى ئۆمەر هاراق ئىچكەنلەرنى سەكسەن دەرە ئۇرۇشقا بۇيرۇغان.

تارتىدۇ، ئۇنىڭغا قىيامەت كۈنى ھەسسىلەپ ئازاپ قىلىنىدۇ. ئازاپتا ئۇ خارلانغان ھالدا ئۇزاققىچە قالىدۇ، پەقەت تەۋبە قىلغان، ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارلا بۇ ھالغا قالمايدۇ، ئاللا ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى ياخشىلىققا ئالماشتۇرىدۇ، ئاللا تولىمۇ مەغپىرەت قىلغۇچى ۋە رەھمەت قىلغۇچىدۇر."(سۈرە فۇرقان، 68 ـ، 69 ـ، 70 ـ ئايەتلەر. — ت)

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى بىرگە قارشى قورال كوتىرىدىكەن، ئۇ بىزگە تەۋە ئەمەس.

ئەھنەف ئىبنى قەيس ئېيتىدۇكى، مەن بۇ ئادەمگە① ياردەم بېرىش ئۇچۇن بارغان ئىدىم، ماڭا ئەبۇ بەكرە (توت چارىيانىڭ بىرى بولغان ئەبۇ بەكرى ئەمەس. — ت) ئۇچراپ قېلىپ، قەيەرگە بارىسەن؟ دىدى. مەن: بۇ ئادەمگە ياردەم قىلىشقا بارىمەن، دىسەم، ئۇ مۇنداق دىدى: قايتقىن، چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: ئىككى مۇسۇلمان بىر بىرىگە تىغ تەڭلىسە، ئۆلتۈرگۈچىمۇ، ئۆلگۈچىمۇ دەۋزەختە بولىدۇ، دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان. مەن: ئى رەسۇلۇللا، ئۆلتۈرگۈچىغۇ دەۋزەختە بولسۇن، ئۆلگۈچىنىڭمۇ دەۋزەختە بولۇشى قانداق گەپ، دىسەم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۇ ئۇزىنىڭ ھەمراسىنى ئۆلتۈرۈشكە ھىرىس بولغانلىغى ئۇچۇندۇر، دىگەن.

---

① مومىنلەرنىڭ خەلىپىسى ھەزرىتى ئەلى ئىبنى ئەبى تالىب كوزدە تۇتۇلىدۇ.

564) ئادەم ئۆلتۈرگەننى ئۆلتۈرۈش، ناھەق قان تۆكۈش، قساس ئېلىش توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇ. كى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنـداق دىـگەن: بىر ئاللادىن باشقا ھېچ مەبۇد يوق ئىكەنلىكىگە ۋە مېـنىڭ بەرھەق پەيغەمبەر ئىكەنلىكىمگە ئىتىقات قىلغان مۇسۇلمان ئادەمدىن تۆۋەندىكى ئۈچ ئىشـنىڭ بىرى سادىر بولمىغىچە ئۇنىڭ قېنىنى تۆكۈش دۇرۇس بولمايدۇ: بۇ ئۈچ ئىش ناھەق ئادەم ئۆلتۈرۈشتىن، ئەرلىك ياكى خوتۇنلۇق تۇرۇپ پاھىشە قىلىشتىن، مۇسۇلمانلار جامائەسىنى تەرك ئېتىپ مۇرتەد بولۇپ كېتىشتىن ئىبارەت.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇنداق ئۈچ تۈرلۈك ئادەمنى ئاللا ئەڭ يامان كورىدۇ، بۇلار ھەرەمدە تۇرۇپ توغرا يولدىن ئازغان ئادەم، ئىسلام دىنىدا تۇرۇپ جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ قىلىقلىرىنى قىلغان ئادەم، ناھەق رەۋىشتە ئادەم ئۆلتۈرگەن ئادەم.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىـنـدۇكى، ئۇ پەيغەمـبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنـداق دىگەنـلىگىنى ئاڭـلىغان: بىز بولساق دۇنيادا ئەڭ كېيىن كەلگەن ۋە ئاخىرەتتە ئەڭ ئالدىدا تۇرىدىغان ئۇممەتتۇرمىز. ئەبۇ ھۇرەيرە يەنە مۇشۇ ھەدىـستە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن دەيدۇ: بىر ئادەم سىنىڭ رۇخستىڭسىز

ئويۇڭگە قارايدىغان بولسا، تاش ئېتىپ ئۇنىڭ كوزىنى قويۇۋەتسەڭ ساڭا ھېچ گۇنا بولمايدۇ.

567) قەسەم ئىچىش، كان بېسىۋېلىپ ئۇلگەنگە تولەم كەلمەسلىك ۋە زىممى (مۇسۇلمانلار ھامىلىقىدىكى مۇسۇلمان ئەمەس ئادەم ـــ ت)نى ئولتۇرگەننىڭ گۇنايى توغرىسىدا

ئەشئەس ئىبنى قەيستىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سېنىڭ دەۋايىڭنى بىر تەرەپ قىلىش ئۇچۇن ئىككى گۇۋاچىڭ بولۇشى ياكى جاۋاپكارنىڭ قەسىمى كېرەك.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھايۋاننىڭ يەتكۈزگەن زىيىنىغا تولەم كەلمەيدۇ، قۇدۇقتىن يەتكەن زىيانغا تولەم كەلمەيدۇ①،

---

① بىر ئادەم ئۆزىنىڭ يېرىگە ياكى پادىشالىق يەرگە قۇدۇق كولىغان بولسا ۋە ئۇنىڭغا ئادەم ياكى باشقا نەرسە چۈشۈپ كېتىپ ھالاك بولغان بولسا، قۇدۇق ئىگىسى جاۋاپكار بولمايدۇ، شۇنىڭدەك بىر ئادەمنى يالـلاپ كولاتقان بولسا، ئۇنىڭ ئۇستىگە قۇدۇق ئورۇلۇپ چۈشۈپ ھالاك بولسا، كولاتقان ئادەم جاۋاپكار بولمايدۇ. دۇرۇس، مۇسۇلمانلارنىڭ ماڭىدىغان يولىغا ياكى غەيرىنىڭ يېرىگە ئۇنىڭ رۇخسىتىسىز قۇدۇق كولىغان بولسا، ئۇنىڭغا ئادەم چۈشۈپ ئولۇپ كەتسە، كولىغۇچى جاۋاپكار بولىدۇ ۋە مېلىدىن كاپارەت بېرىدۇ. ئادەمدىن باشقا نەرسە چۈشۈپ كېتىپ ھالاك بولسا، كولىغۇ-چىغا تولەم كېلىدۇ. ئورەكلەرمۇ قۇدۇقنىڭ ھوكمىدە بولىدۇ.

كانـدىن كەلـگەن زىيانـغا تولەم كەلـمەيدۇ ①، ئالتۇن، كۈمۈشتەك كان مەھسۇلاتىنىڭ بەشتىن بىرى زاكاتقا بېرىلىدۇ.

ئابـدۇلـلا ئىبنى ئەمـردىن رىـۋايەت قىلـىنـدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنـداق دىگەن: كىمكى مۇئاھەدە تۈزۈشـكەن② بىر ئادەمنى ئۆلتۈرىدىكەن، ئۇ جەننەتنىڭ بۇيىنى پۇرىمايدۇ، جەننەتنىڭ بۇيى قىرىق يىللىق مۇساپىدىن كېلىپ تۇرىدۇ.

570) ئاللاغا شىرىك كەلتۈرۈش، زاكاتنى مەنئى قىلىش ۋە ھىلىگەرلىك توغرىسىدا

ئابدۇلـلا ئىبنى ئەمر رىۋايەت قىلـدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسـسالامغا بىر ئەرابى كېلىپ: ئى رەسۇلۇللا، گۇنايى كەبىرىلەر قايىسى؟ دەپ سورىـدى. رەسۇلۇلـلا: ئالـلاغا شىـرىك كەلـتۈرۈش، دىدى. ئەرابى: ئاندىن قالـىـچۇ؟ دەپ سورىـدى. رەسۇلۇللا: ئاتا ـ ئانىنى قاخشىـتىش، دىدى. ئەرابى: ئانـدىن قالـىـچۇ؟ دەپ سورىـدى. رەسۇلۇلـلا: يالغانـدىن قەسەم ئىچىش، دىدى. مەن: يالغان قەسەم دىگەن نىمە؟ دەپ سورىدىم. رەسۇلۇللا: يالـغانـدىن قەسەم ئىچىپ مۇسۇلمان ئادەمنىڭ مېلىنى ئېلىۋېلىش، دىدى.

---

① كولىغان ئادەمنىڭ ئۈستىگە ئۆرۈلۈپ كېتىپ، ئۇ ئادەم ھالاك بولسا تولەم كەلمەيدۇ.

② جىزيە بېرىشكە توختام قىلـشقان ياكى سۇلـتان بىلەن كېلـىشىم تۈزۈشكەن ياكى بىرەر مۇسۇلماننىڭ باش پانايى بولۇشقا ئېرىشكەن بولسا.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: تۆگىلەرنىڭ خوجايىنى زاكىتىنى بەرمىسە، ئاللا قىيامەت كۈنى ئۇنىڭغا تۆگىلەرنى ئاپىرىدە قىلىدۇ، تۆگىلەر تاپانلىرى بىلەن ئۇنىڭ يۈزىگە قاتتىق ئۇرىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشى ئۇشۇقچە ئوتلاقنى توساش مەقسىدى بىلەن ئۇشۇق سۈيىنى توسمىسۇن①.

573) نىكا ۋە ھەدىيە توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قىزنىڭ رازىلىغىنى ئالماستىن ئۇنى نىكا قىلىپ ئېلىشقا بولمايدۇ، چوكاننىڭ رازىلىق سوزىنى ئالماستىن ئۇنى نىكا قىلىپ ئېلىشقا بولمايدۇ، دىگەن. ئى رەسۇلۇللا: قىزنىڭ رازىلىغى قانداق بولىدۇ؟ دەپ سورىغۇچىغا ئۇ: قىزنىڭ سۈكۈت قىلىپ تۇرغىنى ئۇنىڭ رازىلىق بىلدۇرگەنلىگى بولىدۇ، دىگەن. بەزى ئادەملەر②: قىزدىن رازىلىق سورالمىسا ۋە ئۇ نىكالانغىلى ئۇنىمىسا، بىر ئادەم ھىلە ئىشلىتىپ ئىككى ئادەمنى تېپىپ، قىزنى

---

① بۇنىڭ مەنىسى شۇكى، بىر ئادەم سەھرادا سۇ چىقارسا، سۇنىڭ ئەتراپىدا ئوتلاق بولۇپ، ئۇنىڭدا ئوتلايدىغان چارۋىلارنىڭ ئۇنىڭدىن باشقا ئىچىدىغان سۈيى بولمىسا، سۇنىڭ ئىگىسى ئۇشۇقچە سۈيىدىن چارۋىلارنىڭ ئىچىشىنى توسمىسۇن، چۈنكى سۇنى ئىچىشتىن توسقاندا كىشىلەر زىيان تارتىپ قالىدۇ.

② بۇ ئىمام ئەزەم ئەبۇ ھەنىفەدۇر، ئۇنىڭغا ئاللانىڭ رەھمىتى بولسۇن.

ئۇنىڭ رازىلىغى بىلەن نىكالاپ ئالغانلىقتا يالغاندىن گۇۋالىق بەرگۈزسە، ئۇلارنىڭ گۇۋالىقىغا ئاساسەن، قازى قىزنىڭ نىكاسىنى مۇقىملاشتۇرسا، ئەر بولغۇچى يالغان گۇۋالىقنى بىلىپ تۇرۇپ قىزغا يېقىنچىلىق قىلسا، ھېچ كارايىتى يوق①، بۇ دۇرۇس نىكا ھېساپلىنىدۇ②، دەپ قارايدۇ.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەرگەن سوغىسىنى قايتۇرۇۋالغان ئادەم قەي قىلىۋەتكەن نەرسىسىنى قايتا يېگەن ئىتقا ئوخشايدۇ، بىز بۇنداق يامان خىسلەت بىلەن سۈپەتلەنمەسلىكىمىز لازىم.

575) ياخشى بەندىلەرنىڭ كۆرگەن چۈشى، چۈشنىڭ ئاللا تەرىپىدىن بولىدىغانلىقى ۋە بىشارەتلىك چۈشلەر توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ياخشى ئادەمنىڭ كۆرگەن ياخشى چۈشى پەيغەمبەرلىكنىڭ③ قىرىق ئالتە پارچىسىدىن بىر پارچىدۇر.

---

① بۇنىڭ بىلەن گۇناكار بولمايدۇ.

② چۈنكى ئەبۇ ھەنىفەنىڭ مەزھىبىدە قازىنىڭ ھوكمى سىرتقى ۋە ئىچكى جەھەتتىن ئىجرا قىلىنىدۇ.

③ كىنايە تەرىقىسىدە ئېيتىلغان سۆز، چۈنكى ئالدىن خەۋەر بېرىش پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋاپات بولۇشى بىلەن تۈگىگەن.

ئەبۇ قەتادە ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنىداق دىگەن: ياخشى چۈش ئالىلادىن بولىدۇ، قورقۇنچلۇق چۈش شەيتاندىن بولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: پەيغەمبەرلىكتىن پەقەت بىشارەتلەرلا قالدى. ساھابىلەر: ئى رەسۇلۇللا، بىشارەتلەر نىمىلەر؟ دىۋىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ياخشى چۈش، دىدى.

578) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى چۈشىدە كورۈش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: مىنى چۈشىدە كورگەن ئادەم ئويغاقتىمۇ كورىدۇ①، شەيتان مىنىڭ شەكلىمگە كىرەلمەيدۇ.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان: مىنى چۈشىدە كورگەن ئادەم راست كورگەن بولىدۇ، چۈنكى شەيتان مىنىڭ سۈرىتىمگە كىرەلمەيدۇ.

① قىيامەت كۈنى كورىدۇ دىگەن مەنىدە. بۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى چۈشىدە كورگۈچىگە ئۇنىڭ دۇنيادىن ئىمان بىلەن كىتىدىغانلىقىدىن بىشارەتتۇر. چۈنكى دۇنيادىن ئىمان بىلەن كەتكەندىلا ئالدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى قىيامەتتە ئالاھىدە كورگىلى بولىدۇ. ئاللا پەزلى ـ كەرىمى بىلەن بىزگە، دوستلىرىمىزغا ۋە مۇسۇلمانلارغا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى كورۈشنى مۇيەسسەر قىلسۇن، مەرھەمەت قىلىپ بىزنى جەننەتكە داخىل قىلسۇن، دەۋزەخ ئازاۋىدىن ساقلىسۇن.

ئىبنى سىرىن ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئەبۇ ھۇرەيرە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: قىيامەت يېقىنلاشقان چاغدا، مۇمىنىنىڭ كۆرگەن چۈشى يالغان بولمايدۇ، مۇمىنىنىڭ كۆرگەن چۈشى پەيغەمبەرلىكنىڭ قىرىق ئالتە پارچىسىدىن بىر پارچىدۇر، دېگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دېگەن. مۇھەممەد ئىبنى سىرىن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۈممىتىنىڭ كۆرگەن چۈشلىرىنى راست دەپ قارايمەن، دەيدۇ. ئەبۇ ھۇرەيرە يەنە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىگىنى رىۋايەت قىلىدۇ: چۈش ئۈچ تۈرلۈك بولىدۇ، بىرى كىشى ئويغاق ۋاقتىدا شۇغۇللانغان ئىشلىرىنىڭ ئىنىكاسى بىلەن كۆرگەن چۈش①، ئىككىنچىسى شەيتاندىن بولغان قورقۇنچلۇق چۈش، ئۈچىنچىسى ئاللا تەرىپىدىن بولغان بىشارەتلىك چۈش②. كىمكى يامان چۈش كۆرىدىكەن، ئۇنى ھېچ ئادەمگە ئېيتمىسۇن، تۇرۇپ ناماز ئوقۇسۇن. ئىبنى سىرىن ئېيتىدۇكى، ئەبۇ ھۇرەيرە بويۇنغا تاقاق سېلىنىپ چۈشكەننى ياخشى ھېساپلىمايتتى؛ چۈشكە تەبىر بەرگۈچىلەر پۇتىغا ئىشكەل سېلىنىپ كۆرگەن چۈشنى ياخشى ھېساپلايتتى، ئۇنىڭغا دىندا مۇستەھكەم تۇرغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ، دەپ تەبىر بېرەتتى.

581) يالغاندىن چۈش كۆردۇم دېيىش توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيـ

① ئويغاق چېغىدىكى بىرەر مەشغۇلات ياكى ئىشقى ـ مۇھەببەتكە دائىر نەرسىلەر بولۇپ، بۇنداق چۈشنىڭ ئېتىۋارى، تەبىرى بولمايدۇ.
② بۇنى چۈش پەرىشتىسى ئېلىپ كېلىدۇ.

غەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى كورمىگەن چۇشىنى يالغاندىن كوردۇم دىسە، ئۇ قىيامەت كۈنى ئىككى تال ئارپىنى بىر بىرىگە جۇپلەپ چىگىشكە مەجبۇر قىلىنىدۇ، ئۇ ئۇنى ھەرگىزمۇ چىگەلمەيدۇ. كىمكى ئۇزىنىڭ ئاڭلىشىنى ياقتۇرمايدىغان ياكى ئۇزىدىن قاچىدىغان خەلقنىڭ سوزىگە قۇلاق سالىدىكەن، قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ قۇلىغىغا قوغۇشۇن قۇيۇلىدۇ. كىمكى جانلىق نەرسىلەرنىڭ رەسىمىنى سىزىدىكەن، قىيامەت كۈنى ئازاپقا قالىدۇ، ئۇنىڭغا جان كىرگۈزۇشكە زورلىنىدۇ، ئۇ ئۇنىڭغا جان كىرگۈزەلمەيدۇ.

ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئىككى كوزى كورمىگەن نەرسىنى كوردۇم دىيىش ئەڭ چوڭ يالغانچىلىق ھىساپلىنىدۇ.

582) يامان چۇش كورگەندە قانداق قىلىش، بامدات نامىزىدىن كىيىن چۇش ئورۇش توغرىسىدا

ئەبدى رەببىھ ئىبنى سەئىد ئەبۇ سەلەمەدىن رىۋايەت قىلىدۇ، ئەبۇ سەلەمە ئىيتىدۇكى، مەن تاكى ئەبۇ قەتادەدىن مۇشۇ گەپنى ئاڭلىغىچە،يامان چۇش كورسەم كىسەل بولۇپ كىتەتتىم. ئۇ مۇنداق دىگەن: مەنمۇ تاكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ توۋەنكى سوزىنى ئاڭلىغانغا قەدەر، يامان چۇش كورسەم كىسەل بولۇپ كىتەتتىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ياخشى چۇش ئاللا تەرىپىدىن بولىدۇ، سىلەردىن بىر كىم ياخشى چۇش كورۇپ قالغان چىغىدا، ئۇنى پەقەت ياخشى كورگەن ئادىمىگىلا سوزلەپ بەرسۇن، يامان

چۇش كورگەن چېغىدا، ئۇنىڭ يامانلىغىدىن ۋە شەيتاننىڭ يامانلىغىدىن ئاللاغا سىغىنسۇن، ئۈچ قېتىم سول تەرىپىگە تۈكۈرۈۋەتسۇن، ئۇنى ھېچكىمگە سۆزلەپ بەرمىسۇن، ئۇ چۇش ئۇنىڭغا زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ.

سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىگە سىلەردىن چۇش كورگەن ئادەم بارمۇ؟ دەپ كوپ ئېيتاتتى، شۇنىڭ بىلەن ئاللا خالىغان ئادەملەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا چۇشلىرىنى بايان قىلاتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەتىگەندە بىزگە مۇنداق دەپ بەرگەن: كېچىسى ئىككى پەرىشتە كېلىپ مېنى تۇرغۇزۇپ، ماڭا: يۈر، دېدى، مەن ئۇلار بىلەن يۈردۈم، بىز ئوڭدىسىغا ياتقان بىر ئادەمنىڭ يېنىغا كەلدۇق، ئۇنىڭ ئۈستىدە بىر ئادەم تاشنى تۇتۇپ تۇراتتى ۋە تاش بىلەن ئۇنىڭ ئۈستىگە تاشلىنىپ، كاللىسىنى يەنچىۋېتتى، تاش دومىلاپ، ئۇنىڭ ئالدىغا كېلەتتى، ئۇرغۇچى ئادەم تاشنى ئېلىپ، ئۇرۇلغۇچىنىڭ كاللىسى ساقىيىپ ئەسلىگە كەلگىچە كۈتۈپ تۇراتتى. ئۇنىڭ كاللىسى ئەسلىگە كەلگەندىن كېيىن، يەنە ئاۋالقىدەكلا ئۇنىڭ ئۈستىگە تاشلىنىپ كاللىسىنى يەنچىۋېتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېدى: مەن پەرىشتىلەرگە سۇبھانەللا (ئەجەپلىنىش مەنىسىدەت)، بۇ ئىككى ئادەم نىمە ئادەم؟ دېسەم، پەرىشتىلەر ماڭا: يۈر، يۈر، دېدى. بىز يۈرۈپ ئوڭدىسىغا ياتقان بىر ئادەمنىڭ يېنىغا كەلدۇق. بىر ئادەم ئۇنىڭ ئۈستىدە تۇرۇپ، يۈزىنىڭ بىر تەرىپىگە كېلىپ كانارە بىلەن ئۇنىڭ جاۋغىيىدىن، بۇرنىدىن ۋە كوزىدىن بويىنىغىچە تىلاتتى (ئەبۇ رەجانىڭ رىۋايىتىدە "تىلاتتى" دېگەن

سۆزىنىڭ ئورنىغا "ياراتتى" دېگەن سۆز ئىشلىتىلگەنلىكى مەلۇم)، ئاندىن يۈزىنىڭ ئىككىنچى تەرىپىنىمۇ شۇنداق قىلاتتى. بۇ تەرىپىنى قىلىپ بولغىچە ئاۋالقى تىلىنغان تەرىپى ساقىيىپ ئەسلىگە كېلەتتى، ئەسلىگە كەلگەن تەرىپىنى يەنە ئاۋالقىدەك تىلاتتى. مەن: سۇبھا-نەللا، بۇ ئىككى ئادەم نىمە ئادەم؟ دەپ سورىدىم، پەرىشتىلەر ماڭا: يۈر، يۈر، دېدى. بىز يۈرۈپ تونۇرغا ئوخشايدىغان بىر گوداڭغا كەلدۇق. سەمۇرە ئىبنى جۇندۇبنىڭ ئېسىدە قېلىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: گوداڭدىن قىيا-چىيا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. گوداڭغا قارىساق، قىپ-يالىڭاچ ئەر-ئاياللار بار ئىكەن، ئۇلارنىڭ ئاستى تەرىپىدىن ئوتنىڭ يالقۇنى كېلىپ تۇرۇپتۇ، بۇ يالقۇن ئۇلارغا يېتىپ كەلگەندە، ئۇلار ۋاقىرىشىپ كېتەتتى. مەن پەرىشتىلەردىن: بۇلار كىملەر؟ دەپ سورىدىم. پەرىشتىلەر ماڭا: يۈر، يۈر، دېدى. بىز يۈرۈپ بىر ئۆستەڭگە يېتىپ كەلدۇق. سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب ئېيتىدۇكى، ئېسىمدە قېلىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئۆستەڭ قاندەك قىزىل ئىدى، ئۆس-تەڭدە بىر ئادەم ئۈزۈپ يۈرەتتى، ئۆستەڭنىڭ قىرغىقىدا بىر ئادەم بولۇپ، ئۇ يېنىغا نۇرغۇن تاش يىغىۋالغان ئىدى. ھېلىقى ئۆستەڭدە ئۈزۈپ يۈرگەن ئادەم تاش يىغىۋالغان ئادەمنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئاغزىنى ئاچاتتى، ئۇ ئۇنىڭ ئاغزىغا بىر تاش سېلىپ قوياتتى. ئۇ بېرىپ ئۆستەڭدە يەنە ئۈزەتتى، ئاندىن ئۇنىڭ ئالدىغا يەنە قايتىپ كېلەتتى. ھەر قايتىپ كەلگەندە ئاغزىنى ئاچاتتى، ئۇ ئۇنىڭ ئاغزىغا تاش سېلىپ قوياتتى. مەن پەرىشتىلەردىن: بۇلار كىم؟ دەپ سورى-دىم، ئۇلار ماڭا: يۈر، يۈر، دېدى. بىز يۈرۈپ ناھايىتى قەبىھ سۈرەتلىك بىر ئادەمنىڭ يېنىغا كەلدۇق. ئۇنىڭ يېنىدا بىر ئوت

بولۇپ، ئۇ ئۇتنى قوچۇيتتى ۋە ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۇرەتتى. پەرىشتىلەردىن: بۇ نىمە ئادەم؟ دەپ سورىدىم. پەرىشتىلەر ماڭا: يۇر، يۇر، دېدى. بىز يۇرۇپ، ئۇسۇملۇكلىرى ئېگىز ئۇسكەن، باھارنىڭ خىلمۇ-خىل گۇل-چېچەكلىرى بىلەن تولغان بىر باغچىغا كەلدۇق. باغچىنىڭ ئوتتۇرىسىدا بويىنىڭ ئېگىزلىگىدىن بېشىنى كورگىلى بولمايدىغان ئېگىز بىر ئادەم تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ ئەتراپىدا نۇرغۇن باللار تۇرۇپتۇكى، بۇنداق كوپ باللارنى زادى كورمىگەن ئىدىم. پەرىشتىلەردىن: بۇ كىم؟ ئۇلار كىملەر؟ دەپ سورىدىم. پەرىشتىلەر ماڭا: يۇر، يۇر، دېدى. بىز يۇرۇپ، شۇنداق چوڭ باققا يېتىپ كەلدۇقكى، بۇنداق چوڭ ۋە چىرايلىق باغنى زادى كورمىگەن ئىدىم. پەرىشتىلەر مېنى باققا چىق دېدى، بىز باققا چىقىپ ئالتۇن كېسەك بىلەن كۇمۇش كېسەكتىن سېلىنغان بىر شەھەرگە يېتىپ باردۇق، شەھەرنىڭ دەرۋازىسىغا بېرىپ ئېچىپ بېرىشنى تەلەپ قىلدۇق، بىزگە شەھەرنىڭ دەرۋازىسى ئېچىپ بېرىلدى، شەھەرگە كىردۇق. بۇ يەردە بىزنى بەدەنلىرىنىڭ يېرىمى ئەڭ چىرايلىق، يېرىمى ئەڭ قەبىھ بولغان كىشىلەر كۇتۇۋالدى. پەرىشتىلەر ئۇلارغا: بېرىڭلار، ئاشۇ ئۇستەڭگە چۇشۇڭلار، دېدى. قارىساق، توغرىسىغا ئېقىۋاتقان بىر ئۇستەڭ تۇرۇپتۇ. ئاقلىقتا ئۇنىڭ سۇيى گويا سۇتتەك ئىدى، ئۇلار ئۇستەڭگە بېرىپ چۇشتى، ئاندىن بىزنىڭ يېنىمىزغا قايتىپ كەلدى. ئۇلارنىڭ بەدىنىدىكى قەبىھلىك يوقىلىپ، ئۇلار ئەڭ چىرايلىق شەكىلگە كىرگەن ئىدى. پەرىشتىلەر ماڭا: بۇ سېنىڭ مەنزىلگاھىڭ ئەدنى جەننىتى بولىدۇ، دېدى. كوزۇمنى يۇقۇرىغا تىكىپ قارىسام، ئاق بۇلۇتتەك بىر ساراي تۇرۇپتۇ. پەرىشتىلەر ماڭا: مانا بۇ سېنىڭ ئورنۇڭ، دېدى. مەن پەرىشتىلەرگە: سىلەرگە

ئاللا بەخت ئاتا قىلسۇنكى، مېنى قويۇۋېتىڭلار، ئۇنىڭغا كىرىمەن، دېدىم. پەرىشتىلەر: ھازىر كىرىشكە بولمايدۇ، ئۇنىڭغا كېلىچەكتە كىرىسەن، دېدى. مەن پەرىشتىلەرگە: كېچىدىن بۇيان ئاجايىپ ئەھۋاللارنى كوردۇم، ئۇلارنى دەپ بەرسەڭلار، دېدىم. پەرىشتىلەر ماڭا: ئۇلاردىن سېنى خەۋەردار قىلىپ قويايلى، سەن ئالدىدا كورگەن كاللىسى تاش بىلەن يەنچىلىۋاتقان ئادەم قۇرئاننى ئۇگىنىپ تاشلىۋەتكەن ۋە پەرز نامازنىڭ ۋاقتىدا ئۇخلايدىغان ئادەم؛ سەن كورگەن، جاۋغاي، بۇرۇن ۋە كوزلىرىدىن تارتىپ بويىنغىچە تىلىنىۋاتقان ئادەم ئەتىگەندە ئويىدىن چىقىپ سىرتتا يالغان-ياۋداقلارنى تارقىتىدىغان ئادەم؛ تونۇرغا ئوخشايدىغان گوداڭدا تۇرغان ئەر-ئاياللار بولسا پاھىشىۋازلار، سەن كورگەن ئوستەڭدە ئۇزۇۋاتقان، ئاغزىغا تاش سېلىنغان ئادەم بولسا جازانىخوردۇر؛ ئوتنىڭ يېنىدا تۇرۇپ ئۇنى قوچۇۋاتقان ۋە ئەتراپىدا ئايلىنىپ تۇرغان ئادەم دوۋزەخقە مەسئۇل پەرىشتە مالىكتۇر؛ باغدا تۇرغان ئېگىز بويلۇق ئادەم ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدۇر، ئۇنىڭ چورىسىدىكى باللار ئىسلام تەبىئىتى بىلەن تۇغۇلغانلاردۇر، دېدى. سەمۇرە مۇنداق دەيدۇ: مۇسۇلمانلاردىن بىرى: ئى رەسۇلۇللا، مۇشرىكلارنىڭ باللىرىمۇ شۇلارنىڭ قاتارىغا كىرەمدۇ؟ دەپ سورىغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مۇشرىكلارنىڭ باللىرىمۇ شۇلارنىڭ قاتارىغا كىرىدۇ، بەدەنلىرىنىڭ يېرىمى چىرايلىق، يېرىمى قەبىھ كەلگەن كىشىلەر ياخشى ئىشلارغا يامان ئىشلارنى ئارىلاشتۇرۇپ قىلغانلاردۇر، ئاللا ئۇلارنى كەچۇرسۇن، دېدى.

585) سۇلتانغا ئىتائەت قىلىش ۋە بىزگە قارشى قورال كۆتەرگەنلەر دېگەن ھەدىس توغرىسىدا

ئىبنى ئاببباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى باشلىغىنىڭ بىرەر ئىشنى① ياقتۇرمىسا، سەۋرى قىلسۇن②. كىمكى سۇلتانغا ئىتائەت قىلىشتىن بىر غېرىچ چەتنەيدىكەن، ئۇ جاھىلىيەت دەۋرىدىكىلەرگە ئوخشاش ئۆلىدۇ. ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "ئاراڭلاردىكى زۇلۇم قىلغانلارنىڭلا بېشىغا كېلىش بىلەن چەكلىنىپ قالمايدىغان بالانىڭ كېلىشىدىن ساقلىنىڭلار......" (سۈرە ئەنفال، 25 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.ـــ ت)

جۇنادە ئىبنى ئۇمەييە مۇنداق دەيدۇ: بىز ئۇبادە ئىبنى سامىتنىڭ يېنىغا كىردۇق، ئۇ كېسەل ئىدى، بىز ئۇنىڭغا: ئاللا ساڭا شىپالىق بەرسۇن، بىزگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئاڭلىغان بىرەر ھەدىسنى سۆزلەپ بەرسەڭ، شۇنىڭ بىلەن ئاللا ساڭا ساۋاب بەرگەي، دېدۇق. ئۇ مۇنداق دېدى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزنى چاقىردى، بىز ئۇنىڭغا بەيئەت قىلدۇق، شۇنداق شەرت ئاستىدا بەيئەت قىلدۇقكى، ئىشقا قىزغىنلىق بولغان ھالدىمۇ، قىزغىنلىق بولمىغان ھالدىمۇ، قىيىن ھالدىمۇ، قولايلىق ھالدىمۇ، ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىدىغان، ئەمىرلەر شەخسى مەنپەئەتلىرىنى ئەلا بىلگەندىمۇ ئۇلارغا ئىتائەت

---

① دىنىي ئىشلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

② يەنى يەتكەن كۆڭۈلسىزلىككە چىداپ، سۇلتاننىڭ ئىتائىتىدىن چىقمىسۇن.

قىلدىغان، ئىش بېشىدىكىلەر ئاللا تەرىپىدىن ئېنىق دەلىلى ① بولغان ئاشكارا كۇپۇرلۇقنى سادىر قىلمىغىچە، ئۇلارغا ئىتائەت قىلىدىغان بولدۇق.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەردىن بىر كىم قېرىندىشىغا قورال تەڭلىمىسۇن، چۈنكى ئۇ ئۇقمايدىكى، شەيتان ئۇنىڭ قولىدىكى قورالنى تارتىۋېلىپ، ئۇنى دەۋزەخقە تاشلايدىغان ۋەقەگە دۇچار قىلىپ قويۇشى مۇمكىن②.

591) بىرەر قەۋمنى ئاللانىڭ جازالىشى، يۇقرالارنى ياخشى باشقۇرۇش، گورىستانلىقنى ئارزۇ قىلىش توغرىسىدا

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا بىرەر قەۋمگە ئازاپ-ئۇقۇبەت كەلتۈرسە، ئازاپ-ئۇقۇبەت ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە كېلىدۇ③،

---

① قۇرئاندىن ياكى سەھىھ ھەدىستىن باشقىچە مەنە بېرىشكە بولمايدىغان ئېنىق دەلىل تاپمىغىچە، ئىسلام باشلىقلىرىنىڭ ھەركىتىنى توغرا چۈشەندۈرۈشكە يوللا بولىدىغان بولسا، ئۇنىڭ ئۈستىدىن ئىسيان كوتىرىش جايىز بولمايدۇ.

② بۇنىڭدىن ئۇزى ھارام بولمىسىمۇ، ھارام نەرسىگە ئېلىپ بارىدىغان ئىشتىن ساقلىنىشنىڭ لازىملىقى چىقىدۇ، مەيلى ئۇ راست ياكى ئويۇن-چاخچاق يوسۇندا قىلىنىسۇن. شۇنىڭدەك بۇ ھەدىستىن، كىشىنى تىللاش، جىدەل-ماجرا قىلىش ۋە ئەزىيەت يەتكۈزۈش ئىشلىرىنىڭ مەنئى قىلىنغانلىقى چىقىدۇ.

③ ئازاپ ئومۇمى بولۇپ، ھەتتا ئۇ قەۋمنىڭ ئىچىدىكى ياخشى بەندىلەر-

ئاندىن قىيامەت كۈنى ئۇلار ياخشى-يامانلىقىغا قاراپ ئايرىلىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشى بىر ئادەمنىڭ قەۋرىسىنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، كاشكى ئۇنىڭ ئورنىدا مەن بولغان بولسامچۇ، دەپ ئارزۇ قىلمىغىچە قىيامەت قايىم بولمايدۇ.

مەئقىل ئىبنى يەسار رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەببەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: مۇسۇلمانلارنى ئىدارە قىلىدىغان ھەرقانداق ھاكىم ئۇلارغا ئالا كۆڭۈللۈك قىلغان ھالدا ئۆلىدىكەن، ئاللا ئۇنىڭغا جەننەتنى ھارام قىلىدۇ.

ئەبۇ بەكرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ سىجىستاندا قازى بولۇپ تۇرغان ئوغلىغا مۇنداق دەپ يازغان: سەن دەرغەزەپ بولۇپ تۇرغان چېغىڭدا ئىككى ئادەمنىڭ ئارىسىدا ھوكۇم چىقارمىغىن، چۈنكى مەن پەمغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: ھاكىم بولغان ئادەم دەرغەزەپ بولۇپ تۇرغان چاغدا① ئىككى ئادەمنىڭ ئارىسىدا ھەرگىز ھوكۇم چىقارمىسۇن، دېگەننى ئاڭلىغان ئىدىم.

گىمۇ كېلىدۇ، چۈنكى ئاللانىڭ ئازابى ياخشى بەندىلەرنى پاكلايدىغان، پاسىق بەندىلەردىن ئۆچ ئالىدىغان نەرسىدۇر. ياخشى ئەمەل قىلغانلارنىڭ ئاقىۋىتى ياخشى بولىدۇ، يامان ئىش قىلغانلارنىڭ ئاقىۋىتى يامان بولىدۇ.

① چۈنكى غەزەپ ھاكىمنى ناھەق ھوكۇم چىقىرىشقا ئېلىپ كېلىدۇ.

593) كىشى قازى بولۇشقا ۋە ئادالەت بىلەن ھۆكۈم چىقىرىشقا قاچان لايىق بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

ھەسەن بەسرى: ئاللا ھاكىملارغا نەپسىنىڭ كەينىگە كىرمەسلىكنى، كىشىلەردىن قورقماسلىقنى①، ئاللانىڭ ئايەتلىرىنى پۇچەك پۇلغا تېگىشمەسلىكنى يۈكلىدى، دېدى. ئاندىن كېيىن ئۇ مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "ئى داۋۇد، سېنى بىز زېمىندا ھۆكۈمران قىلدۇق، كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا ھەق ھۆكۈم چىقارغىن، نەپسىنىڭ ئارزۇسىغا ئەگەشمىگىنكى، ئۇ سېنى ئاللانىڭ يولىدىن ئازدۇرىدۇ. ئاللانىڭ يولىدىن ئازغانلار ھېساپ كۈننى ئۇنتۇغانلىقلىرى سەۋەبىدىن قاتتىق ئازاپقا دۇچار بولىدۇ." (سۈرە ساد، 26 ـ ئايەت. ــ ت) ئۇ يەنە مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "بىز ھىدايەتلىك ۋە نۇرلۇق تەۋراتنى نازىل قىلدۇق، ئاللانىڭ ئەمرىگە بوي سۇنغان پەيغەمبەرلەر يەھۇدىلارغا تەۋرات بىلەن ھۆكۈم قىلاتتى، يەھۇدىلارنىڭ ئۆلىمالىرى ۋە زاھىدلىرىمۇ زايا قىلماي ساقلاپ قالغان تەۋراتنىڭ ئەھكاملىرى بىلەن ھۆكۈم قىلاتتى، ئۇلار تەۋراتقا (ئۇنىڭ زايا بولۇپ كەتمەسلىكىگە ۋە ئۆزگەرتىلىپ كەتمەسلىكىگە) نازارەتچى ئىدى، (ئى يەھۇدىلار) كىشىلەردىن قورقماڭلار، مەندىن قورقۇڭلار، مېنىڭ ئايەتلىرىمنى ئەرزىمەس پۇلغا تېگىشمەڭلار، ئاللانىڭ نازىل قىلغان ئايەتلىرى بىلەن ھۆكۈم قىلمايدىغانلار كاپىرلاردۇر." (سۈرە مائىدە، 44 ـ ئايەت. ــ ت)

---

① زالىم پادىشادىن ياكى بىرەر ئادەمنىڭ زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزۈشىدىن قورقماسلىققا ئوخشاش.

594) سۇلتاننى ماختاش توغرىسىدا

مۇزاھەم ئىبنى زۇفەر بىزگە ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىز مۇنداق دېگەن دەيدۇ: قازى بولغان ئادەمدە تۆۋەندىكى بەش خىسلەتتىن بىرى كەم بولسا، ئۇنىڭدا بىر نۇقسان بولغان بولىدۇ. قازى بولغان ئادەم چېچەن، مۇلايىم، ھارامدىن ساقلىنىدىغان، قاتتىق سوڭەك، شەرىئەت ئەھكاملىرىنى ئوبدان بىلىدىغان ۋە ئىلىم ئۈستىدە بىلىمگەنلىرىنى كوپ سورايدىغان بولۇشى كېرەك. بىر قىسىم كىشىلەر جۈملىدىن ئۇرۋە ئىبنى زۇبەير ئىبنى ئۆمەرگە: بىز سۇلتاننىڭ ئالدىغا كىرگىنىمىزدە، ئۇنىڭ ھەققىدە سىرتتا قىلىدىغان سوزىمىزنىڭ ئەكسىنى قىلىمىز، دېگەن. ئىبنى ئۆمەر: بۇنداق قىلىشنى رەسۇلۇللانىڭ ۋاقتىدا مۇناپىقلىق قاتارىدا سانايتتۇق، دېگەن.

595) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۇننىتىگە ئەگىشىش ۋە ئاياللارغا دىننى تەلىم بېرىش توغرىسىدا

جابىر ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇخلاۋاتاتتى، ئۇنىڭ يېنىغا پەرىشتىلەر كەلدى، پەرىشتىلەرنىڭ بەزىسى ئۇنى ئۇيقۇدا دېسە، بەزىسى كوزى ئۇيقۇدا بولغان بىلەن قەلبى ئويغاق دېدى. ئۇلار ئوزئارا بۇ ھەمرايىڭلار (پەيغەمبەرنىڭ)نىڭ بىر تەمسىلى بولىدۇ، ئۇنىڭغا بىر تەمسىل كەلتۇرۇڭلار دېيىشتى، پەرىشتىلەرنىڭ بەزىسى

ئۇ ئۇيقۇدا دېيىشسە، بەزىسى كۆزى ئۇيقۇدا بولغان بىلەن قەلبى ئويغاق دېيىشتى. ئۇلار: ئۇنىڭ تەمسىلى شۇنداق بىر كىشىنىڭ تەمسىلىگە ئوخشايدۇكى، ئۇ بىر قورا سېلىپ، قورادا زىياپەت قىلغان، كىشىلەرگە زىياپەتكە چاقىرىدىغان بىر چاقىرغۇچى ئەۋەتكەن، چاقىرغۇچىنىڭ تەكلىۋىنى قوبۇل قىلغان ئادەم قوراغا كىرىپ زىياپەتتىن يېگەن، تەكلىپنى قوبۇل قىلمىغان ئادەم قوراغا كىرمىگەن، زىياپەتتىنمۇ يېمىگەن، دېيىشتى. پەرىشتىلەر: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بۇ تەمسىلنى يېشىپ بېرىڭلار، ئۇنى ئۇ چۈشەنسۇن، دېيىشكەن. پەرىشتىلەرنىڭ بەزىسى ئۇنى ئۇيقۇدا دېيىشكەن، بەزىسى كۆزى ئۇيقۇدا بولغان بىلەن قەلبى ئويغاق دېيىشكەن. پەرىشتىلەر: قورا بولسا جەننەتتىن، چاقىرغۇچى بولسا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامدىن ئىبارەت. كىمكى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىتائەت قىلىدىكەن، ئاللاغا ئىتائەت قىلغان بولىدۇ. كىمكى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئاسىيلىق قىلىدىكەن، ئاللاغا ئاسىيلىق قىلغان بولىدۇ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام كىشىلەرنى ئايرىغۇچىدۇر①، دېيىشتى.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا بىر ئايال كېلىپ: ئى رەسۇلۇللا، سېنىڭ سۆزلىرىڭنى ئەرلەر ئاڭلاۋاتىدۇ، بىزگىمۇ ئىختىيارىڭ بويىچە بىر كۈننى بەلگىلەپ بەرسەڭ، شۇ كۈندە كەلسەك، بىزگە ئاللا ساڭا بىلدۈرگەن دىنىي ئەھكاملارنى ئۆگەتسەڭ، دېدى. پەيغەمبەر

① مۇسۇلمانىنى، كاپىرنى، ياخشىنى، يامانىنى ئايرىغۇچىدۇر، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننىتىگە ئەگەشكەن ئادەم نىجات تاپىدۇ، ئۇنىڭدىن چەتنىگەن ئادەم ئازاپقا قالىدۇ.

ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى پالانى كۆنسدە، پالانى جايىغا يىغىلىڭلار دىدى. ئۇلار يىغىلدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا دىنىي ئەھكاملارنى تەلىم بەردى. ئاندىن ئۇلارغا: سىلەردىن بىرەر ئايالنىڭ ئۈزىدىن ئىلگىرى ئۈچ بالىسى ئۆلگەن ئىكەن، ئۇلار ئۇنىڭغا دەۋزەختىن پەردە بولىدۇ، دىدى. توپلانغان ئاياللاردىن بىرى: ئى رەسۇلۇللا، ئالدىن ئۆلگەن بالىسى ئىككى بولسچۇ؟ دەپ سورىدى. ئەبۇ سەئىد، بۇ سوزنى ئايال ئىككى قېتىم تەكرارلىدى، دەيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئىككى بولسمۇ، ئىككى بولسمۇ، ئىككى بولسمۇ شۇنداق، دىدى.

597) بۇرۇنقىلارنىڭ يولىغا ئەگىشىش ۋە گۇمراھلىققا دەۋەت قىلغان ئادەمنىڭ گۇناھى توغرىسىدا

يەنە ئەبۇ سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەر چوقۇم ئۈزەڭلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەرنىڭ يولىغا قەدەممۇ-قەدەم ييقىندىن ئەگىشىسىلەر، ھەتتا ئۇلار كىلەنىڭ ئۇۋۇسىغا كىرگەن بولسمۇ①، ئۇلارغا ئەگىشىسىلەر، دىدى. بىز: ئى رەسۇلۇللا، بىز ئەگىشىدىغانلار يەھۇدىلار بىلەن ناسارلارمۇ؟ دىۋىدۇق، رەسۇلۇللا: ئۇلاردىن باشقا كىم بولاتتى؟ دىدى.

---

① كۆپرىدا ئەمەس، گۇنادا ئۇلارغا قاتتىق مۇۋاپىقلىششتىن ئىبارەت. دىمەك، ئۇلارنىڭ ئىزىدىن مىڭىش ۋە يولىغا ئەگىششتە مۇشۇنداق تار يەرگە كىرسىمۇ ئارقىسىدىن كىرىسىلەر، دىگەن مەنىدە.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: زۇلۇم بىلەن ئۆلتۈرۈلگەن ھەر بىر ئادەمدە تۇنجى ئادەم بالىسىنىڭ ھەسسىسى بار①، دىگەن. سۇفيانىنىڭ رىۋايىتىدە بۇ ھەدىسكە: ئۇنىڭ قىنىدا ھەسسىسى بار، چۈنكى ئۇ تۇنجى قېتىم ئادەم ئۆلتۈرۈشنى يولغا قويغان②، دىگەن سوز قوشۇلغان بولۇشى مۇمكىن. ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "قىيامەت كۈنى ئۇلارغا پۈتۈن گۇناھلىرى يۈكلىنىدۇ، ئۇزلىرى ئۇقماستىن ئازدۇرغانلارنىڭ گۇناھلىرىمۇ يۈكلىنىدۇ......" (سۈرە نەھل، 25 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت)

598) ئىختىلاپ قىلىشنىڭ ياخشى ئەمەسلىگى ۋە ئاللانىڭ رىزقى بەرگۈچى ئىكەنلىگى توغرىسىدا

جۇندۇب ئىبنى ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مادامىكى دىلىڭلار

---

① قابىلىنىڭ ئۆزىنىڭ قېرىندىشى ھابىلنى ئۆلتۈرگەنلىگى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

② بۇ ھەدىستە دىندا بىدئەتلەرنى ۋە يېڭى نەرسىلەرنى پەيدا قىلىشتىن ساقلىنىشقا رىغبەتلەندۈرۈلىدۇ، چۈنكى بىدئەتنى پەيدا قىلغان ئادەم دەسلىۋىدە ئۇ كىچىك ئىش بولغانلىقتىن ئۇنىڭغا سەل قارايدۇ. بىدئەتنى ئەسلىدە پەيدا قىلغۇچى شۇ بولغانلىقتىن، كېيىن بىدئەتكە ئەگەشكەنلەرنىڭ گۇناھىي شۇنىڭغا بولىدىغان يامان ئاقىۋەتلەرنىڭ كېلىپ چىقىشىنى ئۇ تۇيمايدۇ. چۈنكى ھەدىستە، كىمكى زالالەتكە ئۈندەيدىكەن، زالالەتكە ئەگەشكەنلەرنىڭ ئۇزلىرىنىڭ گۇنايىدىن ھىچ نەرسە كېمەيتىلمەستىن، ئۈندىگۈچىگە ئۇلارنىڭ گۇنايىغا ئوخشاش گۇنا يۈكلىنىدۇ، دېيىلگەن.

قۇرئانغا مەركەزلەشكەن ئىكەن، ئۇنى ئوقۇغۇلار، ئۇنىڭ مەنىسىنى چۈشىنىشتە ئىختىلاپ قىلىشىپ قالساڭلار، تۇرۇپ كېتىڭلار.

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىشىلەردىن يەتكەن ئەزىيەتكە ھىچكىم ئاللادەك سەۋرچان ئەمەس. ئۇلار ئاللانىڭ بالىسى بار، دەپ توھمەت چاپلىغان بولسىمۇ، ئاللا ئۇلارغا ئامان ـ ئېسەنلىك بېرىۋاتىدۇ، رىزقى بېرىۋاتىدۇ. ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "ئاللا ھەقىقەتەن ناھايىتى رىزقى بەرگۈچىدۇر، پەۋقۇلئاددە كۈچلۈكتۇر" (سۈرە زارىيات، 58 ـ ئايەت. ــ ت)

599) ئۇخلاش ۋاقتىدا ئاللاتائالانىڭ ئىسىملىرىنى ۋاستە قىلىپ تىلەش توغرىسىدا ۋە "ئاللا سىلەرنى ئۇنىڭغا ئاسىيلىق قىلىشتىن ئاگاھلاندۇرىدۇ" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى: سېنىڭ ئىززىتىڭ بىلەن پانا تىلەيمەنكى، سەندىن بولەك ھىچ ئىلاھ يوق، سەن ئۆلمەيسەن، جىنلار، ئىنسانلار ئۆلىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىركىم يېتىش ئۈچۈن توشەككە كەلگەن چاغدا، توشەكنى كىيىمىنىڭ بىر تەرىپى بىلەن

ئۈچ قېتىم قېقىۋەتسۇن ۋە مۇنداق دېسۇن: رەببىم، يېنىمنى ئىسمىڭنى زىكرى قىلىپ تۇرۇپ قويدۇم، ئىسمىڭنى زىكرى قىلىپ تۇرۇپ كۆتىرىمەن، مېنى قەبزى روھ قىلساڭ، مېنى مەغپىرەت قىلغىن، ئەگەر مېنىڭ ھاياتىمنى داۋاملاشتۇرىدىغان بولساڭ، مېنى ياخشى بەندىلىرىڭنى مۇھاپىزەت قىلغان نەرسەڭ بىلەن مۇھاپىزەت قىلغىن.

ھۇزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاخشىمى ياتقاندا، ئى ئاللا، ياشايدىكەنمەن، ئىسمىڭنى زىكرى قىلىپ ياشايمەن، ئۆلىدىكەنمەن، سېنىڭ ئىسمىڭنى زىكرى قىلىپ ئۆلىمەن، دەيتتى. ئەتىگەندە تۇرغاندا: جىمى مەدھىيە بىزنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلدۈرگەن ئاللاغا مەنسۇپ، قىيامەت كۈنى يەنە ئاللا تىرىلدۈرىدۇ، دەيتتى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ دېگەن: مېنىڭ بەندەم مېنى ئۆزىگە قارىتا قانداق ئويلىسا، مەن ئۇنىڭغا شۇنداق بولىمەن①، ماڭا ئۇ زىكرى ئېيتسا، مەن ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولىمەن،

---

① ئەگەر ئۇ: مېنى ئاللا كەچۈرىدۇ ۋە ئەپۇ قىلىدۇ، دەپ ئويلىسا، ئۇنى كەچۈرىمەن ۋە ئەپۇ قىلىمەن، ئەگەر مېنى جازالايدۇ، دەپ ئويلىسا، مەن ئۇنى جازالايمەن. ھەر كىشى ئىبادەت ۋەزىپىلىرىنى ئاللا قوبۇل قىلىدۇ ۋە مېنى مەغپىرەت قىلىدۇ، دەپ ئىشەنگەن ھالدا تىرىشىپ ئورۇنلىشى كېرەك، چۈنكى ئاللا ئۇنىڭغا شۇنداق قىلىشقا ۋەدە قىلغان، ئاللا ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ، ئاللا توغرىلىق يۇقۇرقىنىڭ ئەكسىچە ئېتىقادتا بولۇپ، ئاللانىڭ رەھمىتىدىن نائۈمىت بولۇش گۇنايى كەبىرىدۇر. كىمكى مۇشۇ ئېتىقادتا ئۆلىدىكەن، ئۇنىڭ قانداق بولۇشى ئويىغا باغلىق، گۇنالارغا چۆمگەن ھالدا ئاللانىڭ مەغپىرەت قىلىشنى ئويلاش نوقۇل نادانلىق ۋە غاپىللىقتۇر.

ئەگەر ئۇ ماڭا مەخپى زىكرى ئېيتسا، مەن ئۇنىڭغا مەخپى ساۋاپ بېرىمەن، ئەگەر ئۇ ماڭا جامائە بار يەردە زىكرى ئېيتسا، مەن ئۇنىڭغا ئۇ جامائەدىنمۇ ياخشى جامائە بار يەردە ساۋاپ بېرىمەن، ئەگەر ئۇ ماڭا بىر غېرىچ يېقىنلاشسا، مەن ئۇنىڭغا بىر گەز يېقىنلىشىمەن، ئەگەر ئۇ ماڭا بىر گەز يېقىنلاشسا، مەن ئۇنىڭغا بىر غۇلاچ يېقىنلىشىمەن، ئەگەر ئۇ ماڭا مېڭىپ كەلسە، مەن ئۇنىڭغا يۈگۈرۈپ بارىمەن①.

600) ئاللانىڭ ناھايىتى باي ئىكەنلىكى، ئاللانىڭ ھەممىدىن بەك قورۇيدىغانلىقى ۋە غەم-قايغۇ دۇئاسى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاللا ناھايىتى بايدۇر، ئۇنىڭ بايلىقى بەرگەنگە خوراپ قالمايدۇ، ئاللانىڭ ئاتاسى كېچە-كۈندۈز توكۇلۇپ تۇرىدۇ، ئاسمان-زىمىننى ياراتقاندىن بۇيان، ئاللانىڭ بەرگەنلىرىنى كوردۇڭلارمۇ؟ ئاللانىڭ ئىلكىدىكى نەرسىلەر خوراپ قالغىنى يوق. ئاسمان-زىمىننى يارىتىشتىن ئىلگىرى ئاللانىڭ ئەرشى سۇنىڭ ئۇستىدە ئىدى. ئاللانىڭ يەنە بىر قولىدا ئادالەت تارازىسى بولۇپ، خالىغان ئادەمنى تۆۋەن چۈشۈرىدۇ، خالىغان ئادەمنى

① يەنى ماڭا ئاز ئىبادەت بىلەن يېقىنلاشسا، مەن ئۇنىڭغا كوپ ساۋاپ بېرىمەن، تائەت-ئىبادەتنى قانچە كوپ قىلسا، ئۇنىڭغا شۇنچە كوپ ساۋاپ بېرىمەن دىگەن مەنىدە. يېقىنلىشىش ۋە يۈگۈرۈش دىگەن سوز ئوخشىتىش ئۇسۇلى بىلەن ئېيتىلغان كىنايە گەپتۇر.

يۇقۇرى كوتىرىدۇ.

مۇغىرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، سەئىد ئىبنى ئۇبادە: ئەگەر بىرەر ئەرنى ئايالىم بىلەن بىللە كورسىدىغان بولسام، ئۇ ئەرنى چوقۇم قىلىچنىڭ بىسى بىلەن ئۇراتتىم، دىگەن. بۇ سوز رەسۇلۇللاغا يىتىپ بارغاندا، ئۇ مۇنداق دىگەن: سەئىدنىڭ قورۇشىدىن ئەجەپلىنىۋاتامسىلەر، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەن ئەلۋەتتە سەئىددىن ئارتۇقراق قورۇيمەن، ئاللا بولسا مەندىن ئارتۇق قورۇيدۇ، ئاللا بەك قورۇغۇچى بولغانلىقى ئۇچۇن، يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا ناچار قىلىقلارنىڭ ھەممىسىنى ھارام قىلغان، ئوزرىنى ئاللادىن ئارتۇق ياقتۇرىدىغان ھىچكىم يوق. شۇڭلاشقا ئاللا بىشارەتچى ۋە ئاگاھلاندۇرغۇچى بولغان پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتكەن، مەدھىيىسىنى ئۇلۇغ ئاللادىن ئارتۇق ياقتۇرىدىغان ھىچكىم يوق، شۇڭلاشقا ئاللا ئوزىگە ئىتائەت قىلغانلارغا جەننەتنى ۋەدە قىلغان.

ئىبنى ئاببا‌س رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىشىغا غەم-قايغۇ چۈشكەندە مۇنداق دەيتتى: ئۇلۇغ مۇلايىم ئاللادىن باشقا ھىچ ئىلاھ يوق، ئاسمان-زىمىننىڭ ئىگىسى ۋە كوركەم ئەرشىنىڭ ئىگىسى بولغان ئاللادىن باشقا ھىچ ئىلاھ يوق.

601) پەرىشتىلەرنىڭ ئاللانىڭ دەرگاھىغا چىقىپ تۇرىدىغانلىقى، قىيامەت كۈنى مومىنلەرنىڭ ئاللانىڭ جامالىنى كورىدىغانلىقى ۋە چىھرىلىرىنىڭ نۇرانە بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئاراڭلاردا كېچىنىڭ پەرىشتىلىرى بىلەن كۈندۈزنىڭ پەرىشتىلىرى نۆۋەت بىلەن ئالمىشىپ تۇرىدۇ. ئۇلار ئەسرى نامىزى بىلەن بامدات نامىزى ۋاقتىدا جەم بولىدۇ، ئاندىن سىلەرنىڭ يېنىڭلاردا بولغان پەرىشتىلەر ئاللانىڭ دەرگاھىغا ئۆرلەيدۇ. پاك ئاللا بەندىلىرىنىڭ ئەھۋالىنى پەرىشتىلەردىن ئوبدانراق بىلىپ تۇرۇپ، ئۇلاردىن: بەندىلىرىمنى قايسى ھالدا قويۇپ چىقتىڭلار؟ دەپ سورايدۇ. پەرىشتىلەر ئۇلارنى ناماز ئوقۇۋاتقان ھالدا قويۇپ چىقتۇق ۋە ئۇلارنىڭ يېنىغا ئۇلار ناماز ئوقۇۋاتقان ھالدا يېتىپ بارغان ئىدۇق، دىيىشىدۇ.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىز ئاللانى كۆرۈش توغرىلىق: ئى رەسۇلۇللا، قىيامەت كۈنى رەببىمىزنى كۆرەمدۇق؟ دەپ سورىغان ئىدۇق. رەسۇلۇللا: ھاۋا ئوچۇق ۋاقتىدا كۈن بىلەن ئاينى ئوچۇق كۆرۈش ئۈستىدە دە-تالاش قىلامسىلەر؟ دىدى. بىز: ياق، دىدۇق. رەسۇلۇللا: بۇ چاغدا سىلەر رەببىڭلارنى كۆرۈشتە خۇددى ئاي بىلەن كۈننى ئوچۇق كۆرۈشتە دە-تالاش قىلمىغاندەك دە-تالاش قىلمايسىلەر، ئاندىن كېيىن بىر جاكاچى چىقىپ: ھەر قەۋم ئۆزلىرىنىڭ ئىبادەت قىلغان نەرسىلىرىنىڭ يېنىغا بارسۇن، دەپ جاكالايدۇ. شۇنىڭ بىلەن ناسارالار ئۆزلىرىنىڭ سەلىبى (كرېستى-ت) قېشىغا بارىدۇ، مۇشرىكلار ئۆزلىرىنىڭ بۇتلىرىنىڭ قېشىغا بارىدۇ، باشقا ئىلاھلارغا ئىبادەت قىلغانلارنىڭ ھەممىسى ئۆز ئىلاھلىرىنىڭ قېشىغا بارىدۇ. ئاخىردا مەيلى پەجۋەخ بەندە بولسۇن، ياكى ئاسى بەندە بولسۇن، ئۇلۇغ ئاللاغا ئىبادەت قىلغانلار قېلىپ قالىدۇ. ئۇلارغا: كىشىلەر كەتكەن تۇرسا، سىلەر

نىمىشقا بۇ يەردە ئولتۇرىسىلەر؟ دېيىلىدۇ. ئۇلار: بىز دۇنيادىكى چاغدا ئۇلاردىن ئايرىلىپ كەتكەن ئىدۇق①، ۋاھالەنكى، ئۇ چاغدا ئۇلارغا بىز ئەڭ مۇھتاج ئىدۇق، بىز بىر جاكاچىنىڭ ھەر قەۋم ئۆزلىرىنىڭ ئىبادەت قىلغان نەرسىلىرىگە بېرىپ قوشۇلسۇن، دەپ جاكالىغانلىقىنى ئاڭلىدۇق، بىز رەببىمىزنى كۈتمەكتىمىز، دەيدۇ. ئۇلارنىڭ ئالدىغا قەھر قىلغۇچى ئاللا يېتىپ كېلىپ: مەن سىلەرنىڭ رەببىڭلار بولىمەن، دەيدۇ. ئۇلار: سەن بىزنىڭ رەببىمىزدۇرسەن، دەيدۇ. ئۇ چاغدا ئاللاتائالاغا پەيغەمبەرلەردىن غەيرى ئادەم گەپ قىلالمايدۇ. ئاللاتائالا ئۇلارغا: سىلەر بىلەن مېنىڭ ئارامدا سىلەر مېنى تونۇيدىغان بىرەر بەلگە بارمۇ؟ دەيدۇ. ئۇلار: چوڭ نۇردىن ئىبارەت بەلگە بار، دەيدۇ. بۇ چاغدا ئاللانىڭ چوڭ نۇرى نامايەن بولىدۇ، ئۇنىڭغا ھەر بىر مومىن سەجدە قىلىدۇ، بۇ دۇنيادا ئاللاغا رىياكارلىق بىلەن باشقىلارغا كورسىتىش ئۈچۈن سەجدە قىلغانلارلا قېلىپ قالىدۇ، ئۇلار سەجدە قىلماقچى بولغانلىرىدا بەللىرى قېتىپ قېلىپ، سەجدە قىلالمايدۇ، ئاندىن كېيىن سىرات كوۋرۇكى ئېلىپ كېلىنىپ دەۋزەخنىڭ ئۈستىگە ئورنىتىلىدۇ، بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن سىرات كوۋرۇكى دېگەن نىمە؟ دەپ سورىدۇق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىدى: ئۇ ئاياق تېيىلىپ كېتىدىغان تېيىلغاق كوۋرۇكتۇركى، ئۇنىڭ ئىلمەكلىرى، قاماقلىرى بار، ئەگرى تىكەنلىك چوڭ بۇدۇشقاقلىرى باركى، بۇ نەجدىدە (ئەرەپ زىمىنىنىڭ بىر ئېگىزلىك قىسمى بولۇپ، يۇقۇرىسى تىھامە، يەمەن بىلەن، تۆۋىنى ئىراق، سۇرىيە بىلەن چېگرىلە-

① دۇنيادىكى چاغدا بىر ئاللانىڭ ئىبادىتىدىن يۈز ئۆرۈگەنلەردىن ئايرىلىپ كەتكەن ئىدۇق، ئاللانى دەپ ئۇلارنى تەرك ئەتكەن ئىدۇق.

نىدۇ. ــ ت) ئۇسىدۇ، ئۇ قامغاق دىيىلىدۇ. مۆمىنلەر سىرات كۆۋرۈگـ
ـىدىن كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقىچە، چاقماقتەك، شامالدەك، يۈگۈرەك
ئاتتەك، يۈگۈرەك تۆگىدەك تېز ئۆتۈپ كېتىدۇ، بەزىلىرى ساپ ـ ساق
ئۆتۈپ كېتىدۇ، بەزىلىرى يارىلىنىپ ئۆتۈپ كېتىدۇ، بەزىلىرى
ئۆتەلمەي دوۋزەخ ئوتىغا يىقىلىدۇ، ھەتتا ئۆتۈپ كەتكەنلەرنىڭ ئەڭ
ئاخىرىسى سورەپ ئۆتكۈزۈلىدۇ. مۆمىنلەرنىڭ ئۆز قېرىنداشلىرىنىڭ
ئاخىرەتتە دوۋزەختىن قۇتۇلۇشىنى ئاللادىن سورىشى سىلەرنىڭ بۇ
دۇنيادا ئۆزەڭلارغا ئېنىق بولغان بىر ھەقىقەت ئۈستىدە ماڭا تەلەپ
قويۇشۇڭلاردىنمۇ كۈچلۈكتۇر. ئۇلار ئۆزلىرى نىجات تاپقاندىن
كېيىن: رەببىمىز، بىزنىڭ قېرىنداشلىرىمىز بىز بىلەن بىللە ناماز
ئوقۇيتتى، بىز بىلەن بىللە روزا تۇتاتتى، بىز بىلەن بىللە ئەمەل
قىلاتتى، دەيدۇ. ئاللاتائالا ئۇلارغا: بېرىڭلار، كىمنىڭ قەلبىدە
مىسقالچە ئىمان بولىدىكەن، ئۇنى دوۋزەختىن چىقىرىڭلار، دەيدۇ.
ئاللا ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىنى دوۋزەخقە ھارام قىلىدۇ. ئۇلار دوۋزەخـ
تىكىلەرنىڭ يېنىغا بارىدۇ، قارىسا ئۇلارنىڭ بەزىلىرىنىڭ پۇتى
دوۋزەخقە پاچىقىنىڭ يېرىمىغىچە پاتقان، ئۇلاردىن تونۇغانلىرىنى
دوۋزەختىن چىقىرىدۇ، ئاندىن قايتىپ كېلىشىدۇ. ئاللا ئۇلارغا:
بېرىڭلار، كىمنىڭ قەلبىدە يېرىم مىسقالچە ئىمان بولىدىكەن، ئۇنى
دوۋزەختىن چىقىرىڭلار، دەيدۇ. ئۇلار بېرىپ تونۇغانلىرىنى دوۋزەختىن
چىقىرىدۇ، ئاندىن قايتىپ كېلىشىدۇ. ئاللاتائالا ئۇلارغا: بېرىڭلار،
كىمنىڭ قەلبىدە زەررىچە ئىمان بولىدىكەن، ئۇنى دوۋزەختىن
چىقىرىڭلار، دەيدۇ، ئۇلار تونۇغانلىرىنى دوۋزەختىن چىقىرىدۇ. ــ
ئەبۇ سەئىد: ئەگەر مېنىڭ سۆزۈمگە ئىشەنمىسەڭلار، ‹ئاللاتالانىڭ
”ئاللا زەررىچە زۇلۇم قىلمايدۇ، ئەگەر ياخشىلىق بولىدىكەن، ئۇنىڭ

ساۋابىنى ھەسسىلەپ بېرىدۇ" دىگەن سوزىنى ئۇقۇغۇلار دەيدۇ.— شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەرلەر، پەرىشتىلەر ۋە مومىنلەر شاپائەت قىلىدۇ، بۇ چاغدا قەھرى قىلغۇچى ئاللا: مېنىڭ شاپائىتىم قېلىپ قالدى، دەيدۇ-دە، دەۋزەخقە بىر چاڭگال سېلىش بىلەن، ئۇنىڭدىكى كويۇپ قارىداپ كەتكەن بىر تۇركۇم كىشىلەرنى چىقىرىدۇ، ئۇلار جەننەتنىڭ كوچا ئېغىزلىرىدىكى ئابى ھايات دىيىلىدىغان ئوستەڭگە تاشلىنىدۇ، ئوستەڭنىڭ ئىككى تەرىپىدە ئۇلارنىڭ ئەزاسى كەلكۈن لاتقىلىرىدا ئوت-چوپلەر ئۈرۈغى ئۈنۈپ چىققاندەك چاپسان ئۈنۈپ چىقىدۇ. قورام تاشلارنىڭ، دەل- دەرەخلەرنىڭ يانلىرىدا ئۈنۈپ چىققان ئۈنداق چوپلەرنى ئەلۋەتتە كورگەنسىلەر، ئۇلارنىڭ كۈنگەي يەردە ئوسكەنلىرى يېشىل بولىدۇ، تەسكەي يەردە ئوسكەنلىرى ئېقىش بولىدۇ. ئۇلار ئوستەڭدىن مەرۋايىتتەك ئاپپاق بولۇپ چىقىدۇ، ئۇلار-نىڭ بويۇنلىرىدا ئالتۇن ۋە باشقا نەرسىلەردىن قىلىنغان بەلگىلەر بولىدۇ، ئۇلار جەننەتكە كىرىدۇ. ئەھلى جەننەت ئۇلارنى: بۇلار ئاللا دەۋزەختىن ئازات قىلغانلاردۇر، ئاللا ئۇلارنى دۇنيادا قىلغان ياخشى ئەمەللىرى، خەيرلىك ئىشلىرى بولمىسىمۇ جەننەتكە كىرگۈز-گەنلەردۇر، دەيدۇ. جەننەتتە ئۇلارغا: كوزۇڭلار چۈشكەن نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ۋە ئۇلاردىن بىر ھەسسە ئارتۇق نەرسىلەر سىلەرگە مەنسۇپ، دىيىلىدۇ①.

---

①بۇنىڭدىن شۇنى كورۇۋالغىلى بولىدۇكى، بۇ ئۈممەت ئىچىدىكى گۇناكار بەندىلەر دەۋزەختە ئازاپلانغاندىن كېيىن ئاللانىڭ شاپائىتى ۋە رەھمىتىگە ئېرىشىپ دەۋزەختىن قۇتۇلىدۇ. ئى ئاللا، سېنىڭ رەھمىتىڭ بىلەن بىزنى دەۋزەخ ئازابىدىن ساقلىغىن.

ئەدى ئىبى ھاتەم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: سىلەرنىڭ ھەممىڭلارغا پەرۋەردىگارىڭلار ئاللا سوز قىلىدۇ، ئارىدا تەرجىمان بولمايدۇ، توساپ تۇرىدىغان پەردىمۇ بولمايدۇ.

مۇئاۋىيە ئىبنى ئەبۇ سۇفيان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مىنىڭ ئۇممىتىمدىن بىر گۇرۇھ ئادەم ھامان ئاللانىڭ ھەققانى بۇيرۇغىنى ئىجرا قىلىپ تۇرىدۇ، ئۇلارغا ئۇلارنى يالغانچى قىلغۇچىلار ۋە ئۇلارغا قارشى تۇرغۇچىلار زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ، تاكى قىيامەت قايىم بولۇش توغرىسىدىكى ئاللانىڭ بۇيرۇغى يىتىپ كەلگىچە، ئۇلار شۇ يوسۇندا ئىشنى داۋاملاشتۇرىۋېرىدۇ.

604) بۇيۇك ئاللانىڭ كالامى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: بىر بەندە بىر گۇنانى قىلىپ تاشلاپ، پەرۋەردىگارىم، گۇنا قىلىپ سالدىم، مىنى مەغپىرەت قىلغىن، دىگەن. ئۇنىڭ پەرۋەردىگارى: مىنىڭ بەندەم گۇنايىنى مەغپىرەت قىلىدىغان ۋە گۇنايى ئۇچۇن جازالايدىغان پەرۋەردىگار بارلىغىنى بىلگەن ئىكەن، بەندەمنى مەغپىرەت قىلدىم، دىگەن. ئاندىن ئۇ خۇدا خالىغانچە ۋاقىت تۇرغاندىن كىيىن، گۇنا ئۇتكۇزۇپ: ئى پەرۋەردىگارىم، ئىككىنچى قىتىم گۇنا ئۇتكۇزدۇم، مىنى كەچۇرگىن، دىگەن. ئاللا: بەندەم گۇنايىنى كەچۇرىدىغان ۋە

گۇنايى ئۈچۈن جازالايدىغان پەرۋەردىگارى بارلىقىنى بىلگەن ئىكەن، بەندەمنى كەچۈردۈم، دېگەن. ئاندىن ئۇ خۇدا خالىغانچە ۋاقىت تۇرغاندىن كېيىن، گۇنا ئۆتكۈزۈپ: ئى پەرۋەردىگارىم، يەنە گۇنا ئۆتكۈزدۈم، مېنى مەغپىرەت قىلغىن، دېگەن. ئاللا: بەندەم گۇنايىنى مەغپىرەت قىلىدىغان ۋە گۇنايى ئۈچۈن جازالايدىغان پەرۋەردىگارى بارلىقىنى بىلگەن ئىكەن، بەندەمنىڭ گۇنايىنىڭ ئۈچىلىسىنى كەچۈردۈم، خالىغىنىنى قىلسۇن①، دېگەن.

ئەدى ئىبنى ھاتەم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەردىن ھەر بىر ئادەم بىلەن قىيامەت كۈنى ئاللا تەرجىمانسىز بىۋاستە سۆزلىشىدۇ. ئۇ ئادەم ئوڭ تەرىپىگە قاراپ، ئۆزىنىڭ بۇ دۇنيادا قىلغان ئەمەللىرىنى كۆرىدۇ، ئاندىن سول تەرىپىگە قاراپ، ئۆزىنىڭ بۇ دۇنيادا قىلغان

---

①گۇنا ئۆتكۈزۈپ تۆۋا قىلسۇن ۋە ئىستىغفار ئېيتسۇن دېگەن گەپ، گۇنا قىلىپ تەۋبە قىلغاندىن كېيىن قايتا گۇنا قىلسۇن دېگەن گەپ ئەمەس. بۇنداق قىلىش يالغانچىلارنىڭ تەۋبىسىدۇر. ئەبۇلئەبباس: بۇ ھەدىس ئىستىغفارنىڭ پايدىسىنىڭ چوڭلۇقىنى، ئاللانىڭ پەزلىنىڭ كۆپلۈكىنى، ئاللانىڭ رەھمىتى-ئىلتىپاتى ۋە كەرىمىنىڭ كەڭلىكىنى كۆرسىتىدۇ. لېكىن بۇ ئىستىغفار ئارقىلىق، گۇنانى قىلىۋېرىشتىكى تۈگۈنىنىڭ يېشىلىشى ۋە گۇناغا بولغان پۇشايماننىڭ ھاسىل بولۇشى ئۈچۈن، ئىستىغفار ئېغىزدا ئېيتىلىشتىن تاشقىرى، ئۇنىڭ مەنىسى دىلغا ئورنىشى كېرەك. ”گۇنا قىلىپ بولۇپ تەۋبە قىلغان ئادەم سىلەرنىڭ ياخشىلىرىڭلار ھېساپلىنىدۇ“ دېگەن ھەدىسنىڭ مەنىسى گۇنا بىلەن تەۋبە تەكرارلىنىپ تۇرغان، ھەرقاچان گۇنا ئۆتكۈزسە، تەۋبە قىلىدىغان، ئاغزىدا ئەستەغپىرۇللا دەپ قويۇپ، گۇناغا چۆمگەن بولماسلىقى كېرەك، دېگەنلىك بولىدۇ.

ئەمەللىرىنى كورىدۇ. ئۆزىنىڭ ئالدىغا قاراپ دەۋزەخنىڭ كوز ئالدىدا تۇرغانلىقىنى كورىدۇ. يېرىم خورما بىلەن بولسىمۇ دەۋزەختىن ساقلىنىڭلار①.

605) قۇرئان بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئادەم، قۇرئان ئوقۇشقا ئۇستا ئادەم ۋە قۇرئاننى ياخشى ئوقۇش توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىككى خىل ئادەمگىلا زوقلىنىشقا بولىدۇ، يەنى ئاللا قۇرئان ئوقۇشقا ئۇستا قىلغان، كېچە-كۈندۈز قۇرئان تىلاۋەت قىلىدىغان ئادەمگە قارىتا مېنىمۇ ئاللا قۇرئان ئوقۇشقا مۇشۇنداق ئۇستا قىلغان بولسا، مەنمۇ ئۇنىڭدەك كېچە-كۈندۈز تىلاۋەت قىلاتتىم، دەپ زوقلىنىشقا؛ ئاللا پۇل-مال ئاتا قىلغان، پۇل-مېلىنى ئاللانىڭ يولىدا سەرپ قىلىدىغان ئادەمگە قارىتا ماڭىمۇ ئاللا ئاشۇنداق پۇل-مال بەرگەن بولسا، مەنمۇ ئۇنىڭدەك ئاللا يولىدا پۇل-مال سەرپ قىلاتتىم، دەپ زوقلىنىشقا بولىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قۇرئاننى ياخشى ئوقۇيدىغان ئادەم② ئاللانىڭ دەرگاھىدىكى ھورمەتلىك، ئىتائەتچان

①يېرىم خورما چاغلىق نەرسە بولسىمۇ كىشىگە زۇلۇم قىلماڭلار، ياكى يېرىم خورما چاغلىق نەرسە بولسىمۇ سەدىقە قىلىپ، ئۇنى دەۋزەخ بىلەن ئوزەڭلارنىڭ ئاراڭلاردا قالقان قىلىڭلار، دېگەن مەنىدە.

② ھېچبىرى قىلىپ ياخشى ئوقۇيدىغان ئادەم.

پەرىشتىلەر بىلەن بىللە بولىدۇ. قۇرئاننى چىرايلىق ئاۋاز بىلەن رەتلىك، ئوبدان ئوقۇڭلار.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: ئاللاتائالا ھېچ نەرسىگە قۇرئاننى چىرايلىق ئاۋاز بىلەن ئۈنلۈك ئوقۇغان پەيغەمبەرنىڭ ئاۋازىغا قۇلاق سالغاندەك قۇلاق سالغان ئەمەس.

608) مۇئەززىننىڭ ئاۋازى، ئاللانىڭ سىلەرنى ياراتقانلىقى ۋە مىراج توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئابدۇرەھمانغا ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: سېنى قوي بىلەن قىرنى ياخشى كۆرىدۇ، دەپ قارايمەن. سەن قوي بىلەن بولغىنىڭدا ياكى قىردا بولغىنىڭدا، نامازغا ئەزان ئېيتساڭ، ئۈنلۈك توۋلىغىن، چۈنكى مۇئەززىننىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغان ئىنسى-جىن ۋە باشقا نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى قىيامەت كۈنى ئۇنىڭغا گۇۋا بولىدۇ. ئەبۇ سەئىد خۇدرى بۇ سۆزنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن مۇشۇنداق ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم دېگەن: ئاللاتائالا ئېيتىدۇكى، ماڭا ئوخشاش مەخلۇقات يارىتىشقا ئۇرۇنغان ئادەمدىنمۇ زالىم ئادەم بارمۇ؟ چۈمۈلە ياكى ئۇرۇق ۋە ياكى ئارپا چاغلىق نەرسىنى يارىتىپ باقسۇن.

ئەنەس ئىبن مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى مەسچىت ھارامدىن مىراجغا ئېلىپ چىقىش ئۈچۈن ئۇنىڭغا ۋەھيى كېلىشتىن ئىلگىرى ئۈچ پەرىشتە كەلدى. بۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەسچىت ھارامدا ئۇخلا-ۋاتاتتى، بىرىنچى پەرىشتە: مۇھەممەد قايسى (مەسچىت ھارامدا ئۇخلا-ۋاتقانلارنىڭ ئىچىدە.ــت)؟ دەپ سورىدى. ئىككىنچى پەرىشتە: ئۇلار-نىڭ ئارىسىدىكى ياخشىسى شۇ، دېدى. ئۈچىنچى پەرىشتە: ئۇلارنىڭ ياخشىسىنى مىراجغا ئېلىپ چىقىش ئۈچۈن ئېلىپ مېڭىڭلار، دېدى. بۇ كېچىدىكى ۋەقە مۇشۇنداق بولدى. ئۇلار يەنە بىر كېچىدە كەلگەنگە قەدەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى كورمىدى. پەرىشتىلەر ئىككىنچى قېتىم كەلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ دىلى كورۇپ تۇراتتى، كوزى ئۇيقۇدا، دىلى ئويغاق ئىدى. پەيغەمبەرلەرنىڭ ئەنە شۇنداق كوزلىرى ئۇيقۇدا بولغان بىلەن، دىللىرى ئۇخلىمايدۇ. پەرىشتىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى گەپ قىلماستىن كوتىرىپ ماڭدى. ئۇنى ئېلىپ كېلىپ زەمزەم قۇدۇغىنىڭ يېنىغا قويدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن جىبرىئىل ئىگە بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كىكىرتىكىدىن كوكرىكىگىچە ياردى. كوكرىكىنى يېرىپ بولۇپ، ئىچىنى جىبرىئىل ئوزى زەمزەم سۈيى بىلەن يۇيۇپ پاكىزلىدى. ئاندىن كېيىن ئىمان ۋە ھىكمەت توشقۇزۇلغان بىر ئالتۇن قاچا سېلىنغان بىر ئالتۇن داس كەلتۈرۈلدى. ئۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كوكرىكى ۋە كىكىرتىكىنىڭ تومۇرلىرى تولدۇرۇلدى، ئاندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام دۇلدۇلغا مىندۇرۇلۇپ بەيتۇلمۇقەددەسكە ئېلىپ كېلىندى. ئاندىن جىبرىئىل ئۇنى ئېلىپ بىرىنچى ئاسمانغا ئورلىدى، جىبرىئىل ئاسماننىڭ دەرۋازى-

لىرىدىن بىرنى قاقتى، ئەھلى ئاسمان: كىم بۇ؟ دەپ تووۋلىدى.
جىبرىل: مەن، دىدى. ئەھلى ئاسمان: سەن بىلەن كىم بار؟ دىدى.
جىبرىل: مەن بىلەن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام بار، دىدى. ئەھلى
ئاسمان: ئۇ ئاسمانغا ئورلەشكە چاقىرىلدىمۇ؟ دىدى. جىبرىل: ھەئە،
دىدى. ئەھلى ئاسمان: ئۇنى قارشى ئالىمىز، دىدى ۋە ئۇنىڭ
بىلەن ئۇمىتۋار بولدى. ئۇلار ئاللا زىمىندا ئىرادە قىلغان نەرسىنى
بىلدۇرمىگىچە بىلمەيتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىرىنچى ئاسماندا
ئادەم ئەلەيھىسسالامنى ئۇچراتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا
جىبرىل: بۇ سىنىڭ ئاتاڭ بولىدۇ، ئۇنىڭغا سالام بەرگىن، دىدى.
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا سالام بەردى. ئادەم ئەلەيھىسسالام
ئۇنىڭ سالامىغا جاۋاپ قايتۇردى ۋە ئوغلۇمنى قارشى ئالىمەن، سەن
نىمە دىگەن ياخشى ئوغۇل، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىرىنچى
ئاسماندا ئېقىپ تۇرغان ئىككى دەريانى كوردى. ئۇ جىبرىلدىن: بۇ
ئىككىسى قايسى دەريا؟ دەپ سورىدى. جىبرىل: بۇلار نىل دەرياسى
بىلەن فۇرات دەرياسىنىڭ مەنبەسىدۇر، دىدى. ئۇ يەردىن ئوتكەندىن كېيىن ئۇستىگە مەرۋايىت بىلەن زەبەرجەتتىن ساراي سېلىنغان
بىر دەرياغا كەلدى. ئۇ دەرياغا قولىنى سېلىپ كوروۇپ، ئۇنىڭ خۇش
بۇي ئىپار ئىكەنلىگىنى بىلدى. ئۇ: ئى جىبرىل، بۇ نىمە؟ دەپ
سورىدى. جىبرىل: رەببىڭ ساقلاپ قويغان كەۋسەر مۇشۇ،
دىدى. ئاندىن ئۇ ئىككىنچى ئاسمانغا ئورلىدى. پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا
دەسلەپكى قېتىمقىدەك: كىم بۇ؟ دىدى. جىبرىل: مەن، دىدى.
ئۇنىڭغا: سەن بىلەن كىم بار؟ دىدى، جىبرىل: مەن بىلەن
مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام بار، دىدى. ئۇلار: ئۇ ئاسمانغا ئورلەشكە
چاقىرىلدىمۇ؟ دىدى. جىبرىل: ھەئە، دىدى. ئۇلار: ئۇنى قارشى

ئالمىز، دىدى. ئاندىن ئۇ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى ئېلىپ ئۈچىنچى ئاسمانغا چىقتى. ئەھلى ئاسمان ئۇنىڭغا بىرىنچى، ئىككىنچى ئاسماندىكىلەر قىلغان گەپلەرنى قىلدى. ئاندىن ئۇنىڭ بىلەن تۆتىنچى ئاسمانغا چىقتى. ئۇ يەردىكىلەرمۇ شۇ گەپلەرنى قىلدى. ئاندىن ئۇنىڭ بىلەن بەشىنچى ئاسمانغا چىقتى، ئۇ يەردىكىلەرمۇ ئۇنىڭغا شۇ گەپلەرنى قىلدى. ئاندىن ئۇنىڭ بىلەن ئالتىنچى ئاسمانغا چىقتى. ئۇ يەردىكىلەرمۇ ئۇنىڭغا شۇ گەپلەرنى قىلدى. ئاندىن ئۇنىڭ بىلەن يەتتىنچى ئاسمانغا چىقتى، ئۇ يەردىكىلەرمۇ ئۇنىڭغا شۇ گەپلەرنى قىلدى. ھەر بىر ئاسماندا پەيغەمبەرلەر بولۇپ، جىبرىل ئۇلارنىڭ ئىسىملىرىنى ئاتاپ ئۆتتى. ئۇلاردىن ئېسىمدە قالغانلىرى: ئىدرىس ئىككىنچى ئاسماندا، ھارۇن تۆتىنچى ئاسماندا، يەنە بىرى بەشىنچى ئاسماندا بولۇپ، ئىسمىنى ئۇنتۇۋاللىمدىم. ئىبراھىم ئالتىنچى ئاسماندا، ئاللا بىلەن بىۋاستە سۆزلىشىش شەرىپىگە ئىگە بولغانلىقى ئۈچۈن مۇسا يەتتىنچى ئاسماندا تۇراتتى. مۇسا: ئى رەببىم، ھېچ ئادەم مېنىڭ ئۈستۈمگە چىقالماس، دەپ ئويلىغان ئىدىم، دىدى. ئاندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى پەقەتلا ئاللا بىلىدىغان يۇقۇرى جايلارغا ھەتتا سىدرەتۇلمۇنتەھاغا ئېلىپ چىقتى. قۇدرەتلىك، غالىپ ئاللا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يېقىنلاشتى ۋە تېخىمۇ يېقىنلىشىشنى ئىرادە قىلدى، ھەتتا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قاش بىلەن كىرپىكتەك ياكى ئۇنىڭدىنمۇ يېقىن دەرىجىدە يېقىنلاشتى. ئاللا پەيغەمبىرىگە ئىرادە قىلغان نەرسىلەرنى ۋەھيى قىلدى. جۈملىدىن ئۈممىتىگە بىر كېچە-كۈندۈزدە ئەللىك ۋاق ناماز ئوقۇشنى پەرز قىلدى. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قايتىپ تۆۋەنگە چۈشۈپ مۇسانىڭ يېنىغا يېتىپ كەلگەندە، مۇسا ئۇنى توختىتىپ:

ئى مۇھەممەد، رەببىڭ ساڭا نىمىلەرنى تاپشۇردى؟ دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام: رەببىم ماڭا بىر كېچە ـ كۇندۇزدە ئەللىك ۋاق ناماز ئوقۇشنى تاپشۇردى، دىدى. مۇسا: ئۇممىتىڭنىڭ بۇنىڭغا تاقىتى يەتمەيدۇ، رەببىڭگە قايتىپ بېرىپ، سەندىن ۋە ئۇممىتىڭدىن يېنىكلىتىشنى سورا، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام بۇ ھەقتە مەسلىھەت سورىغاندەك جىبرىلغا قارىدى. جىبرىل ئۇنىڭغا: خالىساڭ شۇنداق قىلىشقا بولىدۇ، دىدى. شۇنىڭ بىلەن جىبرىل ئۇنى ئاللا-نىڭ دەرگاھىغا ئېلىپ باردى. پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام ئوزىنىڭ دەسلەپكى ئورنىدا تۇرۇپ: ئى رەببىم، بىزدىن يېنىكلەتسەڭ، چۈنكى ئۇممىتىم بۇنى ئورۇنلاپ بولالمايدۇ، دىدى. ئاللا ئۇنىڭدىن ئون ۋاق نامازنى ئېلىپ تاشلىدى، ئاندىن مۇسانىڭ يېنىغا قايتىپ كەلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام ھەر قېتىم قايتىپ كەلگەندە مۇسا ئۇنى ئاللاغا قايتۇرىۋېرىپ، ئاخىر ئەللىك ۋاق نامازنى بەش ۋاققا كەلتۇردى. بۇ چاغدا مۇسا: پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنى يەنە توسۇپ: ئى مۇھەممەد، ئاللاغا قەسەم قىلىمەنكى، قەۋمىم بەنى ئىسرائىلغا بۇنىڭدىن ئازنى ئورۇنلاشقا مۇراجەت قىلغان ئىدىم، ئۇلار ئاجىز كېلىپ بۇنىمۇ ئورۇنلىيالمىغان ئىدى. سېنىڭ ئۇممىتىڭنىڭ تەنلىرى، دىللىرى، بەدەنلىرى، كوزلىرى، قۇلاقلىرى تېخىمۇ ئاجىز، رەببىڭگا قايتىپ بارغىن، سېنىڭدىن يېنىكلەتسۇن، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام ھەر قېتىمدا جىبرىلغا مەسلىھەت يوسۇندا قارايتتى، جىبرىل بۇنى يامان كورمەيتتى. بۇ قېتىممۇ جىبرىل پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنى يەنە ئاللانىڭ دەرگاھىغا ئېلىپ چىقتى. پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام: ئى رەببىم، ئۇممىتىمنىڭ تەنلىرى، دىللىرى، قۇلاق-لىرى، بەدەنلىرى ھەقىقەتەن ئاجىز، بىزدىن يېنىكلەتسەڭ، دىدى.

قۇدرەتلىك ئاللا: ئى مۇھەممەد، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: لەببەي، دىدى. لەۋھۇلمەھپۇزدا پەرز قىلىپ بېكىتكەن سوزۇم ئۆزگەرمەيدۇ، ھەر بىر ياخشىلىققا ئون ياخشىلىقنىڭ ساۋابىنى بېرىمەن، لەۋھۇلمەھپۇزدا يېزىلغىنى ئەللىك ۋاق، ساڭا ۋە ئۇممىتىڭگە پەرز قىلىنـ غىنى بەش ۋاقتۇر، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇسانىڭ يېنىغا قايتىپ بارغاندا: قانداق قىلدىڭ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيـ ھىسسالام رەببىمىز بىزدىن يېنىكلەتتى، بىر ياخشىلىققا ئون ياخشىلىقـ نىڭ ساۋابىنى بەردى، دىدى. مۇسا: بەنى ئىسرائىلغا ئۇنىڭدىنمۇ ئازراقنى ئورۇنلاشقا مۇراجەت قىلغان ئىدىم، ئۇلار ئۇنى ئورۇنلىغىنى يوق، رەببىڭگە قايتىپ بارغىن، سەندىن يەنە يېنىكلەتسۇن، دىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام؛ ئى مۇسا، ئاللاغا قەسەم قىلىمەنكى، قايتىپ بېرىۋېرىپ، رەببىمدىن ئۇيۇلۇپ قالدىم، دىدى. جىبرىل ئۇنىڭغا: بىسمىللا، دەپ چۈشكىن دىدى، پەيغەمبەر ئەلەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئويغاندى، قارىسا ئۇ مەسچىت ھارامدا تۇراتتى.

خاتىمە

611) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ناماز ئوقۇش رەۋىشى ۋە يولدىكى پۈتلىشىدىغان نەرسىلەرنى ئېلىۋېتىش توغرىسىدا

مۇھەممەد ئىبنى ئەمر ئىبنى ئەتا ئېيتىدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بىرنەچچە ساھابىسى بىلەن ئولتۇراتتىم، بىز ئۇنىڭ ناماز ئوقۇش رەۋىشى ئۈستىدە سۆزلىشىۋاتاتتۇق، ئەبۇ ھۇمەيد سائىدى مۇنداق دېدى: مەن سىلەرنىڭ ئىچىڭلاردا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ناماز ئوقۇش رەۋىشىنى ئەڭ ياخشى بىلىمەن، ئۇنىڭ مۇنداق ئوقۇغانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم، تەكبىر ئېيتىپ قولاق قاققاندا، ئىككى قولىنى ئىككى مۈرىسىنىڭ يۇقۇرىسىدا تۇتاتتى، رۇكۇغا بارغاندا ئىككى ئالقىنى بىلەن ئىككى تىزىنى تۇتۇپ، بېلىنى ئېگىپ تۇراتتى، رۇكۇدىن بېشىنى كۆتەرگەندە، قوۋۇرغىلىرى جايىغا چۈشكىچە تىك تۇراتتى، سەجدە قىلغاندا ئىككى قولىنى يەرگە چاپلىۋالمايتتى ۋە يىغىۋالمايتتى، ئىككى پۇتىنىڭ بارماق ئۇچلىرىنى قىبلىگە قارىتاتتى، ئىككى رەكئەتلىك ياكى تۆت رەكئەتلىك نامازنىڭ ئالدىنقى ئىككى رەكئەتىدە سول پۇتىنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇپ، ئوڭ پۇتىنى تىك تۇتاتتى، ئاخىرقى رەكئەتنىڭ ئولتۇرۇشىدا سول

پۈتىنى ئۇچىغا كىرگۈزۈپ ياتقۇزۇپ، ئوڭ پۈتىنى تىكلەپ كاسىسىنى زىمىن ئۈستىدە قويۇپ ئولتۇراتتى.

ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: يولدىكى پۈتلىشىدىغان نەرسىلەرنى① ئېلىۋېتىش سەدىقە ھېسابلىنىدۇ.

613) خۇپتەندىن بۇرۇن ئۇخلاشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى، ئەللاھۇممە رەببەنا دۇئاسىنىڭ پەزىلىتى ۋە سەجدىگە بارغاندا بىلىگىنى كەڭ ئېچىش توغرىسىدا

ئەبى بەرزە ئېيتىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خۇپتەندىن بۇرۇن ئۇخلاشنى ۋە خۇپتەندىن كېيىن پاراڭ سېلىشنى ياخشى كۆرمەيتتى.

ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىمام "سەمىئەللاھۇ لىمەن ھەمىدە" (ئاللا ئۇنىڭغا ئېيتىلغان ھەمدىنى ئاڭلاپ تۇرىدۇ) دېگەندە، "ئەللاھۇممە رەببەنا لەكەلھەمد" (ئى رەببىمىز ئاللا، بارچە مەدھىيە ساڭا مەنسۇپ) دەڭلار، كىمنىڭ بۇ سۆزى پەرىشتىلەرنىڭ سۆزىگە توغرا كېلىپ قالسا، ئۇنىڭ ئىلگىرىكى گۇناھلىرى مەغپىرەت قىلىنىدۇ.

---

① تىكەن ياكى تاشقا ئوخشاش نەرسىلەرنى.

ئابدۇللا ئىبنى بۇھەينە مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمـ-
بەر ئەلەيھىسسالام ناماز ئوقۇپ سەجدە قىلغاندا قوللىرىنى شۇنداق
كەڭ ئېچىپ تۇراتتىكى، ئۇنىڭ قولتۇغىنىڭ ئاقلىغى كورۇنۇپ
تۇراتتى.

616) يەتتە ئەزانى يەرگە تەككۈزۈپ سەجدە قىلىش توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مەن پىشانىدىن باشقا يەتتە ئەزانى يەرگە
تەككۈزۈپ سەجدە قىلىشقا بۇيرۇلدۇم دىگەن ۋە يەنە قولى بىلەن
بۇرنىنى، ئىككى قولىنى، ئىككى تىزىنى ۋە پۇت بارماقلىرىنىڭ
ئۇچلىرىنى كورسەتكەن ھەم كىيىملىرىمىزنى، چېچىمىزنى يىغۋال-
ماسلىغىمىز لازىم، دىگەن.

617) ئىمامنىڭ جامائەتكە ئالدىنى قىلىشى ۋە جۇمە كۈندە غۇسلى قىلماقنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ:
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازدىن پارىغ بولغاندا بىزگە ئالدىنى
قىلاتتى.

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جۇمە كۈنى غۇسلى قىلماق

بالاغەتكە يەتكەن ئادەمنىڭ ھەر بىرىگە لازىمدۇر.

619) ئىماننىڭ زىيادە بولۇشى ۋە مەسچىتكە بېرىش توغرىسىدا

ئاللاتائالا مۇنداق دىگەن: "بىز ئۇلارنىڭ ئىمانىنى زىيادە قىلدۇق." "ئاللاتائالا ئىمان ئېيتقانلارنىڭ ئىمانىنى زىيادە قىلىدۇ." ئاللاتائالا يەنە مۇنداق دىگەن: "بۈگۈن سىلەرنىڭ دىنىڭلارنى كامالەتكە يەتكۈزدۇم." مۇكەممەل نەرسىنىڭ بىر قىسمىنى تەرك ئەتسە، ئۇ كەمتۈك بولۇپ قالىدۇ.

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: قەلبىدە ئارپا چاغلىق ياخشىلىق بولۇپ، لائىلاھە ئىللەللاھۇ دەپ ئېيتقات قىلغان ئادەم① دەۋزەختىن چىقىدۇ. قەلبىدە بۇغداي چاغلىق ياخشىلىق بولۇپ②، لائىلاھە ئىللەللاھۇ دەپ ئېيتقات قىلغان ئادەممۇ دەۋزەختىن چىقىدۇ. قەلبىدە زەررىچىلىك ياخشىلىق بولۇپ، لائىلاھە ئىللەللاھۇ دەپ ئېيتقات قىلغان ئادەممۇ دەۋزەختىن چىقىدۇ. ئەبۇ ئابدۇللا ئەباندىن، ئەبان قەتادەدىن، قەتادە ئەنەستىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئەنەس پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن قىلغان رىۋايىتىدە بۇ ھەدىستىكى "ياخشىلىق" دىگەن سۆزنىڭ ئورنىغا "ئىمان" دىگەن سۆزنى رىۋايەت قىلغان.

---

① ئۇنىڭغا قوشۇپ مۇھەممەد ئاللانىڭ ئەلچىسى دەپ ئېيتقات قىلسا.

② بۇ ياخشىلىق مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام دەۋەت قىلغان بارلىق نەرسىلەردىن ئىبارەت.

ئەبۇ هۇرەيــرە رەزىيەلــلاھۇ ئەنھۇدىن رىــۋايەت قىلىنىــدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمــكى مەسچىتــكە ئەتىــگەندە ياكى ئاخشامدا بارىدىكەن، ئۇنىڭ ھەربىر تۇرغان ۋاقىتلىرىدا ئاللا ئۇنىڭغا جەننەتتە چۈشىدىغان جاي ھازىرلايدۇ.

622) بايغا قىلىنغان سەدىقە، سوزلىگەن بوۋاق ۋە ئامانەت توغرىسىدا

ئەبۇ هۇرەيــرە رەزىيەلــلاھۇ ئەنھۇدىن رىــۋايەت قىلىــنىــدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر ئادەم[1] چوقۇم سەدىــقە بېرىــمەن دەپ چىــقىپ، سەدىــقىســىنى بىر ئوغرىــغا بەردى[2]. كىشىلەر ئۇنىڭغا سەدىقەگــنى ئوغرىــغا بەردىڭ، دەپ سوز-چوچەك قىلىشتى. سەدىقە بەرگۇچى: ئى ئاللا، ئوغرىــغا سەدىقە بەرگەنلىكىم ئۇچۇن ساڭا شۇكــرى قىلىــمەن[3]، چوقۇم سەدىــقە بېرىــمەن دەپ چىقىپ، سەدىقىسىنى پاھىشە ئايالغا بەردى. كىشىلەر ئۇنىڭغا سەدىــقەڭنى پاھىشە ئايالــغا بەردىڭ، دەپ سوز-چوچەك قىلىشــتى. ئۇ: ئى ئاللا، پاھىشە ئايالــغا سەدىقە بەرگەنــلىكىم ئۇچۇن ساڭا شۇكرى قىلىمەن، چوقۇم سەدىقە بېرىــمەن دەپ چىــقىپ، سەدىقىــسىنى بىر

---

① بەنى ئىسرائىلدىن.

② ئۇنىڭ ئوغرى ئىكەنلىــكىنى بىلــمەســتىن بەرگەن.

③ ئوغرىــغا سەدىقە بېرىــش مېنىڭ ئىرادەم بويىــچە ئەمەس، سېــنىڭ ئىــرادەڭ بويىــچە بولغانــلىغى ئۇچۇن، ساڭــا شۇكــرى قىلىــمەن. سېــنىڭ ئىرادىلىرىڭنىڭ ھەممىسى ياخشىدۇر. سەندىن غەيرى كوڭۇلسىزلىككە يەتكۇزــگۇچىگە شۇكرى قىلىنمايدۇ.

بايغا بەردى. كىشىلەر ئۇنىڭغا سەدىقىگىنى بايغا بەردىڭ، دەپ سۆز-چۆچەك قىلىشتى. ئۇ: ئى ئاللا، ئوغرىغا، پاھىشە ئايالغا، بايغا سەدىقە بەرگەنلىكىم ئۈچۈن ساڭا شۈكرى قىلىمەن، دېدى. سەدىقە بەرگۈچىنىڭ چۈشىدە ئۇنىڭغا مۇنداق دېيىلگەن: ئوغرىغا بەرگەن سەدىقەڭگە كەلسەك، ئوغرى شۇ ئارقىلىق ئوغرىلىقتىن باش تارتىشى مۇمكىن. پاھىشە ئايالغا بەرگەن سەدىقەڭگە كەلسەك، ئۇ شۇ ئارقىلىق پاھىشىدىن باش تارتىشى مۇمكىن. بايغا كەلسەك، ئۇ بۇنىڭدىن ئىبرەت ئېلىپ، ئاللا ئۇنىڭغا ئاتا قىلغان بايلىقنى ياخشىلىق يوللىرىغا سەرپ قىلىشى مۇمكىن①.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: بىر ئايال بوۋاق ئوغلىنى ئېمىتىپ ئولتۇراتتى، ئۇلاقلىق بىر ئادەم ئۇنىڭ يېنىدىن ئۆتتى. ئايال: ئى ئاللا، ئوغلۇم مۇشۇ ئادەمدەك② بولغىچە ئۇنىڭ جېنىنى ئالمى-

---

① بەنى ئىسرائىلنىڭ دىنىدا سەدىقە مۇھتاج بولغان ياخشى ئادەملەرنىڭلا ئېلىشىغا خاس ئىدى. سەدىقە بەرگۈچىنىڭ نىيىتى ياخشى بولسىلا، سەدىقە مۇستەھىق ئادەملەرگە بېرىلمىگەندىمۇ قوبۇل بولاتتى. بۇنىڭدىنمۇ سەدىقە غەيرى مۇستەھىق ئادەملەرگە بېرىلىپ قالسا، ئۇنى قايتا بېرىشنىڭ مۇستەھەپلىكى چىقىدۇ. يۇقۇرىدىكى سۆز نەپلى سەدىقىگە قارىتىلغان، زاكاتقا كەلسەك، ئۇنى پەقىر دەپ ئويلاپ باي ئادەمگە بېرىپ سالسا، دۇرۇس بولمايدۇ. ئەمما ئىمام ئەبۇ ھەنىفە بىلەن ئىمام مۇھەممەد زاكاتنى يۇقۇرىدەك بېرىپ سالسىمۇ دۇرۇس بولىدۇ، قايتا بېرىش لازىم ئەمەس، دەپ قارايدۇ.

② ئۇنىڭ چىرايلىق تۇرقىدەك.

غىن دىدى. بوۋاق سوزگە كىلىپ: ئى ئاللا، مىنى بۇ ئادەمدەك قىلمىغىن، دىگەندىن كىيىن، ئىمىشنى داۋاملاشتۇردى. ئۇنىڭ يىنىدىن باشقىلار سورەپ ۋە ئويۇنچۇقتەك ئويناپ كىتىۋاتقان بىر ئايال ئوتتى، بالىسنى ئىمىتىپ ئولتۇرغان ئايال: ئى ئاللا، ئوغلۇمنى بۇ ئايالدەك قىلىپ قويمىغىن، دىدى. بوۋاق سوزگە كىلىپ: ئى ئاللا، مىنى ئاشۇنىڭغا ئوخشاش قىلغىن، ئۇلاقلىق ئادەمگە كەلسەك، ئۇ كاپىردۇر، ئايالغا كەلسەك، كىشلەر ئۇنى پاھىشۋاز دەۋاتىدۇ. ئۇ بولسا ماڭا ئاللا كۇپايە، دەۋاتىدۇ، كىشلەر ئۇنى ئوغرى① دەۋاتىدۇ. ئۇ: ماڭا ئاللا كۇپايە دەۋاتىدۇ، دىدى.

ئەبۇ هۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر ئادەم بىر ئادەمدىن قورا سىتىۋاپتۇ، قورا سىتىۋالغان ئادەم قورادىن بىر كۇپ ئالتۇن تىپىۋاپتۇ، بۇ ئادەم قورانى ساتقۇچىغا: سەندىن مەن قورانى سىتىۋالدىم، ئالتۇن سىتىۋالغىنىم يوق، ئالتۇنۇڭنى مەندىن ئىلىۋالغىن، دەپتۇ. قورانى ساتقان ئادەم: ساڭا مەن قورانى ئۇنىڭدىكى نەرسىلەر بىلەن قوشۇپ ساتقان دەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار بىر كىشىنىڭ② ئالدىغا دەۋالىشىپ بىرىپتۇ، ئۇ: سىلەرنىڭ بالاڭلار بارمۇ؟ دەپ سوراپتۇ، ئۇلارنىڭ بىرى ئوغلۇم بار دەپتۇ. يەنە بىرى قىزىم بار دەپتۇ. ئۇ ئادەم: ئوغۇلغا قىزنى ئىلىپ بىرىڭلار، ئۇلار-

---

① ئۇ ئوغرىلىق قىلمىغان. ئى ئاللا بىزگىمۇ شۇنىڭدەك ئىمان ئاتا قىلغىن.

② بۇ كىشى داۋۇد ئەلەيهىسسالام ئىدى.

نىڭ چىقىمىغا شۇ ئالتۇندىن خەجلەڭلار، قالغىنىنى سەدىقە قىلىڭلار①
دەپتۇ.

625) ئۇلۇمنى تاللىغان ۋە ئۇلتۇرۇلۇش ۋاقتىدا ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇشنى سۈننەت قىلىپ قالدۇرغان ئادەم توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئون ئادەمنى دۈشمەن ئەھۋالىنى كۆزىتىپ كېلىشكە ئەۋەتتى، ئۇلارغا ئاسىم ئىبنى سابىت ئەنسارىنى باشلىق قىلىپ تەيىنلىدى. ئۇ ئاسىم ئىبنى ئۇمەر ئىبنى خەتتابنىڭ چوڭ دادىسى ئىدى. ئۇلار ئۇسفان بىلەن مەككىنىڭ ئارىلىغىدىكى ھەددە دىگەن جايغا يېتىپ كەلگەندە، ھۇزەيل قەبىلىسىدىن بولغان بەنى لىھيان ئۇرۇغىنىڭ ئادەملىرى ئاڭلاپ قېلىپ، يۈزگە يېقىن ئوقچىلارنى ئۇلارنى قوغلاشقا ئەۋەتتى. ئۇلار مۇسۇلمانلار چۈشكەن بىر مەنزىلگە كېلىپ ئۇلارنىڭ يىگەن خورمىلىرىنى ئۇچرىتىپ، بۇ مەدىنىنىڭ خورمىسى، دىيىشتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار مۇسۇلمانلارنىڭ ئىزىدىن ئەگىشىپ ماڭدى. ئاسىم ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرى مۇشرىكلارنىڭ قوغلاپ كېلىۋاتقانلىغىنى بىلىپ قېلىپ، پانا ئىزدەپ

---

① ئىمام شافىئىنىڭ مەزھىبىدە، بىر كىشى يەر-زىمىن ساتسا، ئۇنىڭدا كومۇلگەن غەزنىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالمايدۇ، بۇ خۇددى بىر ئادەم ئۆي سەرەمجانلىرى بار بىر قورانى ساتسا، ئۆي سەرەمجانلىرىنىڭ ساتقۇچىغا قالدىغانلىغان ئوخشاشتۇر. ئى ئاللا، بىزگە قانائەتنى نېسىپ ئەيلىگىن، بىزنى ئامانەتنى ئادا قىلىشقا مۇۋەپپەق قىلغىن، بىزدىن رازى بولغىن.

بىر جايغا چىقىۋالـدى. مۇشرىكـلار ئۇلارنى قورشىۋېلىپ: چۈشۈپ بىزگە تەسلىم بولۇڭلار، سىلەردىن ھېچبىر ئادەمنى ئۆلتۈرمەسلىككە ۋەدە بېرىمىز، دېيىشتى. ئاسىم ئىبنى سابىت: ئى قېرىنداشلار، مەن كاپىرنىڭ كاپالىتى بىلەن بۇ يەردىن چۈشمەيمەن، ئى ئاللا، بىزنىڭ ھالىمىزنى پەيغەمبىرىڭگە يەتكۈزگىن، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنى مۇشرىكلارنى ئوقىا تۇتۇپ ئاسىمنى ئۆلتۈردى. خۇبەيب زەيد ئىبنى دەسىنە ۋە يەنە بىرەيلەن① بولۇپ ئۈچەيلەن مۇشرىكلارنىڭ كاپالىتى بويىچە، چىقىۋالغان يەرلىرىدىن چۈشتى. ئۇلار مۇشرىكلارنىڭ قولىغا چۈشكەندىن كېيىن، مۇشرىكلار ئۇلارنى ئوقيالىرىنىڭ زەيلىرىنى چىقىرىپ باغلىدى. بۇلارنىڭ ئۈچىنچىسى: مانا بۇ خىيانەتنىڭ باشلىنىشى، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى،مەن سىلەر بىلەن ماڭمايمەن، بۇ ئۆلگەنلەرنى مەن ئۈلگە قىلىمەن، دېدى. مۇشرىكـلار ئۇنى سۆرەپ ماڭدۇرۇشقا ئۇرۇنۇپ كورسىمۇ، ئۇ ئۇلار بىلەن مېڭىشتىن باش تارتتى. خۇبەيب بىلەن زەيد ئىبنى دەسىنەنى ھەيدەپ بېرىپ ساتتى، بۇ ۋەقە بەدرى ئۇرۇشىدىن كېيىن بولغان ئىدى. خۇبەيبنى ھەرىس ئىبنى ئامىر ئىبنى نۇفەلنىڭ باللىرى سېتىۋالـدى، خۇبەيب بەدرى جېڭىدە ھەرىس ئىبنى ئامىرنى ئۆلتۈرگەن ئىدى. خۇبەيب ئۇلارنىڭ قولىدا ئەسىر بولۇپ تۇردى، ئاخىر ئۇلار ئۇنى ئۆلتۈرۈش قارارىغا كەلـدى. خۇبەيب سۈننەت قىلىش ئۈچۈن ھەرىسنىڭ قىزلىرىنىڭ بىرىدىن ئۇستۇرا سورىدى، خۇبەيبكە ئۇ ئۇستۇرا ئارىيەت بەردى. ھەرىسنىڭ قىزىنىڭ غەپلەتتە قېلىشى بىلەن، ئۇنىڭ بىر بالىسى خۇبەيبنىڭ يېنىغا بېرىپ قالـدى، خۇبەيب ئۇ بالىنى

① بۇ ئابدۇللا ئىبنى تارىق ئىدى.

قۇچىغىدا ئولتۇرغۇزۇۋالغان ئىدى، خۇبەيبىنىڭ قولىدا ئۈستۈرا تۇراتتى. ھەرىسىنىڭ قىزى ئېيتىدۇكى، مەن بۇ ھالنى كۆرۈپ قاتتىق چوچۇپ كەتتىم، خۇبەيب بۇنى بىلىپ: مەندىن بالامنى ئۆلتۈرۈۋېتەرمىكىن دەپ قورقۇۋاتامسەن؟ ئۇنداق قىلمايمەن، دىدى. ھەرىسىنىڭ قىزى: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، خۇبەيبدىن ياخشى ئەسىرنى كۆرمىدىم، بىر كۈنى ئۇنىڭ پۇتىدا ئىشكەل، قولىدا بىر ساپ ئۈزۈمنى① يەۋاتقانلىقىنى كۆردۈم، مەككىدە مېۋە يوق ئىدى. ئۇ چوقۇم ئاللانىڭ خۇبەيبكە بەرگەن رىزقى ئىدى، دەيدۇ. خۇبەيبنى ئادەم ئۆلتۈرۈش ھارام قىلىنغان ھەرەمنىڭ سىرتىغا ئېلىپ چىقىپ ئۆلتۈرۈش ئالدىدا تۇرغاندا، خۇبەيب ئۇلارغا: مېنى قويۇۋېتىڭلار، ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇۋالاي، دىدى. ئۇلار خۇبەيبنى قويۇپ بەردى. ئۇ ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇپ بولۇپ: ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مېنى ئۆلۈمدىن چوچۇۋاتىدۇ، دەپ ئويلىمايدىغان بولساڭلار، مەن نامازنى جىقراق ئوقۇيتتىم، دىدى. ئاندىن كېيىن ئۇ: ئى ئاللا، ئۇلارنىڭ سانىنى ئالغىن، ئۇلارنى تارقاق ئۆلتۈرگىن، ئۇلارنىڭ بىرىنىمۇ قويمىغىن، دىدى، ئاندىن مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇدى:

پەقەت ئىمان بىلەن كەتسەملا بولدى، يوقكى پەرۋايىم—
شەھىت بولۇپ يىقىلسام سول تەرەپتىن ياكى ئوڭ ياندىن.
خۇدانىڭ يولىدا ئۆلدۈم ئەگەر ئۇ خالىسا شەكسىز،
ئورۇن ئالغاي بۇ قىينالغان ۋۇجۇدۇم باغۇ رىزىۋاندىن②.

① بۇ ئاللانىڭ خۇبەيبكە بەرگەن كارامىتى ئىدى. پەيغەمبەرنىڭ موجىزىلىرى بولغاندەك، ئەۋلىيالارنىڭ كارامىتى بولىدۇ.

② بۇ مىسرالار خۇبەيبنىڭ شەھىت بولۇش ئالدىدا ئېيتقان قەسىدىسىدىن ئېلىنغان بولۇپ، ئىبنى ئىسھاقنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ئۇنىڭ تولۇق تېكىستى تۆۋەندىكىچە:

ئانىدىن ئەبۇ سەرۋە ئۇقبە ئىبنى ھەرىس بىرىپ خۇبەيبنى ئۆلتۈردى. خۇبەيب ئۆزىنى قوغداش ئىقتىدارى يوق ھالەتتە ئۆلتۈرۈلگەن ھەر بىر مۇسۇلمان ئۈچۈن، ئۆلتۈرۈلۈش ئالدىدا ناماز ئوقۇشنى سۈننەت قىلىپ قالدۇردى①. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلار

يىغلىدى بارچە دۈشمەنلەر، دىۋەيلەپ كەلدى ھەر ياندىن،
بولۇپ توپ - توپ ئاۋۇل، ئايماق، قەبىلە تاغ - باياۋاندىن.
تاماشا بولدى ياۋلارغا يىغلىدى ئەر - ئايال قالماي،
ئورۇن ئالغان چېغىمدا مەن ئۆلۈم گىرداۋى مەيداندىن.
ئۇلارنىڭ ھەممىسى قەستلەر جېنىمنى، مەندە يوق چارە،
قولۇم باغلاندى ئايرىلدىم، ئۇلارغا قارشى ئىمكاندىن.
ئۆلۈم ئالدىدا دادىمنى خۇداغا ئېيتىمەن يالغۇز،
ئۇلۇق تەگرىم مەدەتكارىم، مەدەت كۈتمەيمەن ئىنساندىن.
ئىلاھىم ماڭا بەرداشلىق ئاتا قىلغىنكى، دۈشمەنلەر —
ئازاپلاشلار بىلەن تىلدى شىلىپ گوشتۇمنى ئۇستىخاندىن،
خۇدانىڭ يولىدا ئۆلدۈم ئەگەر ئۇ خالىسا شەكسىز
ئورۇن ئالغاي بۇ قىينالغان ۋۇجۇدۇم باغۇ رىزىۋاندىن.
مېنى قىستاشتى ئىماندىن يېنىشقا، يىغلىمايمەن ھېچ،
ئۆلۈشكە رازىمەنكى، يوق يېنىش ھەرگىزمۇ ئىماندىن.
ئۆلۈمدىن زادى قورقمايمەن، ياشامتىم مەڭگۇ ئۆلمەستىن،
ئۆلۈم مىڭ ياخشى ئاسىلىق قىلىپ دەۋزەختە يانغاندىن.
خۇدا دەرگاھىغا قايتقۇم، پەسەنت قىلمايمەن دۈشمەنگە،
ئېگىپ باش ياۋغا قىلمايمەن خوشامەت قىلچە يالغاندىن.
پەقەت ئىمان بىلەن كەتسەملا بولدى، يوقكى پەرۋايىم —
شەھىت بولۇپ يىقىلسام سول تەرەپتىن ياكى ئوڭ ياندىن.

① پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خۇبەيبنىڭ ئوقۇغان نامىزىنى مەقبۇل كوردى ۋە ئېتىراپ قىلدى.

ئولتۇرۇلـگەن كۈنىلا ساھابىلىرىگە ئۇلارنىڭ خەۋىرىنى يەتـكۈزدى. ئاسىم ئىبنى سابىتنىڭ ئۆلتۈرۈلگەنـلىك خەۋىرى قۇرەيـش خەلقىگە ئاڭلانغاندىن كېيىن، ئۇلار ئۇنىڭ راست ئۆلتۈرۈلگەنلىگىنىڭ بەلگىسى سۈپىـتىدە ئۇنىڭ ئەزالىـرىـدىن بىر پارچـە ئېـلىپ كېـلىشـكە بىر تۈركۈم كىشىنى ئەۋەتتى. ئاسىم قۇرەيش خەلقىنىڭ چوڭ ئادەملىرىـدىن بىرسـتى① ئولـتۇرگەن ئىدى. ئاللا ئاسىمـغا سايا چۈشۈرۈپ تۇرىدىغان بۇلۇتـقا ئوخـشاش ھەرىـلەرنى ئەۋەتىپ، ئۇنى قۇرەيش خەلـقى ئەۋەتـكەن كىشـلەردىـن قوغدىـدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئاسىمنىڭ جەسىدىدىن ھېچ نەرسىنى كېسىۋېلىشقا قادىر بولالمىدى②.

626) ۋىترى نامىزى ئوقۇش، يامغۇر تەلەپ قىلىش، جۈمـە خۇتبىسىنى ئاڭـلاش ۋە كېچـىسى بىدار بولۇش توغرىسىدا

ئابدۇلـلادىـن رىۋايەت قىلىنـىدۇكى، پەيـغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنـداق دېگەن: كېـچىسى ئوقۇلىدىـغان ئاخىرقى نامىزىڭلار ۋىترى نامىزى بولسۇن.

---

① بۇ ئۇقبە ئىبنى ئەبى مۇئەيت بولۇپ، بەدرى جېڭىدە ئولـتۇرۇلـگەن ئىدى.

② چۈنكى ئاسىم بىرەر مۇشرىكنىڭ جەسىدىنى تۇتـماسلىقـقا، ئۆزىـنىڭ جەسىدىمۇ بىرەر مۇشرىك تەرىپىدىن تۇتۇلماسلىقـقا قەسەم ئىچـكەن ئىـدى، ئاللا ئۇنىڭ قەسىمىنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، ئۇنى دۈشمەنلەردىن ساقلىدى.

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن ئىدى: قۇرغاقچىلىق بولغاندا كىشىلەر ئاببباس ئىبنى ئابدۇلمۇتتەلىبنى شىپى كەلتۈرۈپ يامغۇر تەلەپ قىلاتتى. ئۇلار: ئى ئاللا، بىز پەيغەمبىرىمىزنى شەپى كەلتۈرۈپ يامغۇر تەلەپ قىلساق، يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرەتتىڭ. بىز پەيغەمبىرىمىزنىڭ تاغىسىنى شەپى كەلتۈرۈپ سەندىن يامغۇر تەلەپ قىلىمىز، بىزگە يامغۇر ياغدۇرۇپ بەرگىن، دەيتتى. شۇنىڭ بىلەن ئاللا ئۇلارغا يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرەتتى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جۈمە كۈنىدە پەرىشتىلەر مەسچىتنىڭ ئىشىگىدە تۇرۇپ، بۇرۇن كەلگەنلەرنى خاتىرىلەپ تۇرىدۇ، بىرىنچى بولۇپ كەلگەن ئادەم سەمرىتىلگەن توگە ھەدىيە قىلغاندەك (بەيتۇللاغا قۇربانلىق قىلىش ئۈچۈن. — ت) بولىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن كەلگەن ئادەم قوشقار ھەدىيە قىلغاندەك بولىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن كەلگەن ئادەم مىكيان ھەدىيە قىلغاندەك بولىدۇ، ئۇنىڭدىن كېيىن كەلگەن ئادەم تۇخۇم ھەدىيە قىلغاندەك بولىدۇ. ئىمام خۇتبىگە چىققان چاغدا پەرىشتىلەر دەپتەرلىرىنى قاتلاپ قويۇپ ئولتۇرۇپ خۇتبە ئاڭلايدۇ.

ئۇبادە ئىبنى سامىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى كېچىسى بىدار بولۇپ، يالغۇز بىر ئاللادىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق، ئاللانىڭ شېرىكى

يوق، پادىشالىق ئاللاغا مەنسۇپ، ھەمدۇ-سانا ئاللاغا مەنسۇپ، ئاللا ھەممە نەرسىگە بەكمۇ قادىردۇر، بارلىق مەدھىيە ئاللاغا مەنسۇپ، ئاللانى پاك دەپ ئېتىقات قىلىمەن، پەقەت بىر ئاللادىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق، ئاللا ھەممىدىن ئۇلۇغدۇر، ھەممە كۈچ-قۇۋۋەت پەقەت ئاللاغا يۆلەنگەندىلا كېلىدۇ دېسە، ئاندىن كېيىن، ئى ئاللا: مېنى مەغپىرەت قىلغىن دېسە، ياكى دۇئا قىلسا، ئۇنىڭ دۇئاسى ئىجابەت بولىدۇ، ئەگەر تاھارەت ئېلىپ ناماز ئوقۇسا، ئۇنىڭ نامىزى قوبۇل بولىدۇ.

630) جىنازىنى تېز كۆتۈرۈپ مېڭىش، مېيىتنىڭ تىرىكلەرنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ تۇرىدىغانلىقى، ئۇزىنى ئۇلتۇرۇۋاتقۇچى ۋە كىشىلەرنىڭ مېيىتنىڭ ياخشى گېپىنى قىلىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جىنازىنى كۆتەرگەندە، تېز مېڭىڭلار، ئەگەر مېيىت ياخشى بەندە بولسا، ئۇنى ياخشى ئەملىنىڭ نەتىجىسىنى كۆرۈشكە تېز ئېلىپ بارغان بولىسىلەر. ئەگەر ئۇ يامان بەندە بولسا، مۈرەڭلاردىن يامان ئادەمنى تېز ئېلىۋەتكەن بولىسىلەر.

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مۇسۇلمان بەندە قەۋرىدە قويۇلۇپ، ئۇنىڭ ئىگىلىرى قايتقان چاغدا، ئۇلارنىڭ ئاياق تىۋىشىنى چوقۇم

ئاڭلاپ تۇرىدۇ، بۇ چاغدا ئىككى پەرىشتە كېلىپ ئۇنى ئولتۇرغۇزۇپ، مۇھەممەد ھەققىدە نىمە دەيسەن؟ دەپ سورايدۇ. ئۇ: گۇۋالىق بېرىمەنكى، مۇھەممەد ھەققەتەن ئاللانىڭ بەندىسى ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىدۇر، دەپ جاۋاپ بېرىدۇ. پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا: دەۋزەختىكى ئورنۇڭغا قارا، ئاللا ئۇنى ساڭا جەننەتتىكى ئورۇنغا ئالماشتۇرۇپ بەردى، دەيدۇ. ئۇ دەۋزەختىكى ئورنى بىلەن جەننەتتىكى ئورنىنى كورىدۇ. كاپىر بىلەن مۇناپىق بولسا پەرىشتىلەرنىڭ سوئالىغا: بىلمەيمەن، كىشىلەر نىمە دىسە شۇنى دىگەن ئىدىم، دەپ جاۋاپ بېرىدۇ. پەرىشتىلەر: ئەقىل ئىشلىتىپ ئوزەڭ بىلىۋالمىدىڭ، بىلىدىغانلاردىن سوراپمۇ بىلىۋالمىدىڭ، دەيدۇ. ئاندىن ئۇنىڭ ئىككى قۇلىغىنىڭ ئارىسىغا تومۇر توقماق بىلەن شۇنداق قاتتىق ئۇرۇلىدىكى، ئۇنىڭ ۋاقىرىغان ئاۋازىنى ئىنسى-جىندىن باشقا، يېقىن ئەتراپتىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئاڭلايدۇ.

جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر يارىدار ئادەم ئوزىنى ئولتۇرۇۋالغان ئىدى. ئاللاتائالا: بەندەم ئولۇشكە ئالدىراپ ئوزىنى ئولتۇرۇۋالدى، ئۇنىڭغا جەننەتنى ھارام قىلدىم، دىدى.

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: كىشىلەرنىڭ ئالدىدىن بىر جىنازە ئوتكەن ئىدى، كىشىلەر ئۇنىڭ ياخشى گېپىنى قىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: تېگىشلىك بولدى، دىدى. ئاندىن كېيىن يەنە بىر جىنازە ئوتتى، كىشىلەر ئۇنىڭ يامان گېپىنى قىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: تېگىشلىك بولدى، دىدى.

ئۇمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ئىمە ئېگىشلىك بولىدى؟ دەپ سورىغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: بىرىنچى جىنازىنىڭ ياخشى گېپىنى قىلغان ئىدىڭلار، ئۇنىڭغا جەننەت ئېگىشلىك بولدى، ئىككىنچى جىنازىنىڭ يامان گېپىنى قىلغان ئىدىڭلار، ئۇنىڭغا دەۋزەخ ئېگىشلىك بولدى، سىلەر ئاللانىڭ زىمىندىكى گۇۋاھچىلىرى، دىدى. يەنە بىر رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، ھەزرىتى ئۇمەر ئىبنى خەتتابنىڭ ئالدىدىمۇ يۇقۇرقىدەك ئەھۋال يۈز بەرگەندە، كىشىلەر ئۇنىڭدىن ئېگىشلىك بولىدى دىگەن سۆزنىڭ مەنىسىنى سورىغان ئىدى. ھەزرىتى ئۇمەر ئۇنىڭ مەنىسىنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنۇ سۆزىدەك دەيمەن دىگەن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: قايسىبىر مۇسۇلماننى تۆت ئادەم ياخشى دەپ گۇۋالىق بەرسە، ئاللا ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزىدۇ، دىۋىدى، بىز: ئۈچ ئادەم گۇۋالىق بەرسىچۇ؟ دەپ سورىدۇق. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئۈچ ئادەم گۇۋالىق بەرسىمۇ ئاللا ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزىدۇ، دىدى. بىز: ئىككى ئادەم گۇۋالىق بەرسىچۇ؟ دەپ سورىدۇق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئىككى ئادەم گۇۋالىق بەرسىمۇ ئاللا ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزىدۇ، دىدى. ئاندىن بىز ئۇنىڭدىن بىر ئادەم گۇۋالىق بەرسىچۇ؟ دەپ سورىمىدۇق.

634) ھەج سەپىرىدە ئۇزۇق-تۈلۈك ئېلىۋېلىش، تەلبىيە ئېيتىش ۋە مەككە بىلەن مەدىنىنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئىبنى ئاببابس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: يەمەنلىكلەر ھەجگە بارسا ئۇزۇق-تۈلۈك ئېلىۋالماي، بىز تەۋەككۇل قىلغۇچىلار-

مىز، دەيتتى. ئۇلار مەككىگە كەلگەندىن كېيىن كىشىلەردىن نەرسە سورايتتى، ئاللاتائالا بۇ توغرىلىق مۇنداق دىگەن: "ھەجگە بارغاندا ئوزۇق-تۈلۈك ئېلىۋېلىڭلار، ئاخىرەت سەپىرى ئۈچۈن ياخشى ئوزۇق تەقۋىدارلىقتۇر."①

ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق تەلبىيە ئېيتاتتى: سېنىڭ تائىتىڭدە بەرقاراردۇرمەن، ئى ئاللا، سېنىڭ تائىتىڭدە بەرقاراردۇرمەن، سېنىڭ تائىتىڭدە بەرقاراردۇرمەن، سېنىڭ شېرىگىڭ يوق، سېنىڭ تائىتىڭدە بەرقاراردۇرمەن، پۈتكۈل مەدھىيە ۋە نېمەت ساڭا مەنسۇپ، پادىشالىق ساڭا مەنسۇپ، سېنىڭ ھىچ شېرىگىڭ يوق.

سەئدنىڭ قىزى ئائىشە سەئد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن ئاڭلىغانلىقىنى ئېيتىدۇ: سەئد پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: مەدىنە خەلقىنى پەنلىگەن ئادەم خۇددى تۇز سۇدا ئېرىگەندەك ئېرىپ كېتىدۇ.

---

① بۇنىڭدىن تەۋەككۇل قىلىشنى يامانلىغانلىق چىقمايدۇ، يەمەنلىكلەرنىڭ قىلمىشى ئۆزئارا قوساق بېقىشتۇر. تەۋەككۇل قىلىش ھىچقانداق سەۋەپ قىلماسلىق بولماستىن، بەلكى سەۋەپنى قىلىپ قويۇپ ئۇنىڭغا نەزەر سالماسلىقتىن ئىبارەت. كوز ئالدىدىكى زىياندىن مۇداپىە كورۇش تەۋەككۇلغا زىت كەلمەيدۇ، بەلكى ئۇنداق قىلىش زورۇر، خۇددى ئورۇلۇپ چۈشۈۋاتقان تامدىن قېچىش، گالغا تۇرۇپ قالغان تاماقنى سۇ بىلەن يۇتۇۋېتىش، داۋالىنىش قاتارلىقلارغا ئوخشاش. بەزى ساھابە ۋە تابىىنلارنىڭ ئاغرىقنى داۋالىتىشنى تەرك ئېتىشى ئېھتىمال ئاللانىڭ ئۇلارغا كېسەلنىڭ ساقايمايدىغانلىغىنى بىلدۈرگەنلىگىدىن بولسا كېرەك.

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مەككە بىلەن مەدىنىنى ھىساپقا ئالمىغاندا، دەججالنىڭ قەدىمى يەتمىگەن شەھەر بولمايدۇ. مەدىنىنىڭ ھەر بىر يوچۇقلىرىدا ئۇنى مۇھاپىزەت قىلىدىغان سەپ-سەپ بولۇپ تۇرغان پەرىشتىلەر بولىدۇ، ئاندىن مەدىنە ئۆز ئاھالىسىنى ئۈچ قېتىم قاتتىق سىلكىيدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئاللا مەدىنىدىكى ھەر بىر كاپىر ۋە مۇناپىقنى چىقىرىۋېتىدۇ.

638) تەھىيەتۇلمەسجىد نامىزى (پەرز نامازدىن باشقا، مەسچىتكە كىرگەندە مەسچىتكە سالام بېرىش يۈزىسىدىن ئوقۇلىدىغان ئىككى رەكئەت ناماز.—ت)، ئۆيدە ئوقۇلىدىغان چاچكا نامىزى، نەپلى ناماز ۋە رامىزان ئېيى توغرىسىدا

ئەبۇ قەتادە ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ھەرقانداق ئادەم مەسچىتكە كىرگەن چېغىدا، ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇپ ئاندىن ئولتۇرسۇن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مېنىڭ دوستۇم ماڭا ئۈچ نەرسىنى ۋەسىيەت قىلدى، تاكى ئۆلگىچە ئۇلارنى تاشلىمايمەن، ئۇلار: ھەر ئايدا ئۈچ كۈن روزا تۇتۇش، چاچكا نامىزى ئوقۇش، ۋىترى نامىزىنى ئوقۇپ بولۇپ ئۇخلاشتىن ئىبارەت.

نافى ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: نەپلى نامىزىڭلارنى ئۆيۈڭلاردىمۇ ئوقۇڭلار، ئۆيۈڭلاردا ناماز ئوقۇماي ئۇنى قەۋرىستاندەك قىلىۋالماڭلار.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: رامىزان ئېيى كىرگەندە ئاسماننىڭ دەرۋازىلىرى ئېچىلىدۇ، دەۋزەخنىڭ دەرۋازىلىرى تاقىلىدۇ، شەيتانلار باغلىنىدۇ.

642) روزىدار ئادەمنىڭ بىر نەرسە يەپ سېلىشى ۋە گەدىنىدە قازا روزىسى قېلىپ ئۆلۈپ كەتكەن ئادەم توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: روزىدار ئادەم ئېسىدە يوق بىر نەرسە يەپ ۋە ئىچىپ سالسا، روزىسىنى بۇزماي تۇتىۋەرسۇن، چۈنكى ئۇنى ئاللا يىگۈزگەن ۋە ئىچكۈزگەن بولىدۇ.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى گەدىنىدە قازا روزىسى قېلىپ ئۆلۈپ كەتسە، ئۇنىڭ ئۈچۈن ۋارىسى تۇتۇپ قويسۇن.

ھەسەن مۇنداق دەيدۇ: ئەگەر بىر ئايلىق رامىزان روزىسى قېلىپ ئۆلگەن ئادەم ئۈچۈن بىر كۈندىلا ئوتتۇز ئادەم روزا تۇتسا دۇرۇس بولىدۇ.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كېلىپ: ئى رەسۇلۇللا، مېنىڭ ئانام ئۆلۈپ كەتتى، ئۇنىڭ گەدىنىدە بىر ئايلىق قازا روزىسى بار ئىدى، ئۇنىڭ ئۈچۈن مەن تۇتۇپ قويسام بولامدۇ؟ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ھەئە، بولىدۇ، ئاللاغا تۆلىنىدىغان قەرز ئادا قىلىنىشقا ھەممىدىن بەك تېگىشلىكتۇر، دېدى.

646) ئىپتارنى بالدۇر قىلىش ۋە جۈمە كۈندە روزا تۇتۇش توغرىسىدا

سەھل ئىبنى سەئىددىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىشىلەر مادامىكى ئىپتارنى بالدۇر قىلغان ئىكەن، ئۇلار مېنىڭ سۈننىتىم بويىچە ئىش قىلغان بولىدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: سىلەردىن بىركىم جۈمە كۈنىدە روزا تۇتسا، ئۇنىڭ ئالدىدىكى ياكى كەينىدىكى بىر كۈنىمۇ قوشۇپ تۇتسۇن.

648) ساتقۇچىنىڭ ۋە بەرگۈچىنىڭ ئۆلچەپ بېرىشى، ئالتۇننى ئالتۇنغا سېتىش، شاختىكى ھۆل خورمىنى قۇرۇق خورمىغا سېتىش توغرىسىدا

مىقدام ئىبنى مەئدىكەرىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت

قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: يېمەكلىك نەرسىلەرنى ساتقان چېغىڭلاردا ئۆلچەپ سېتىڭلار، ئۇلارنىڭ بەرىكىتى بولىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ھەققىڭلارنى تولۇق تاپشۇرۇۋېلىش ئۈچۈن ئۆلچەپ ئېلىڭلار. ھەزرىتى ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا مۇنداق دېگەن: سېتىپ بەرسەڭ، ئۆلچەپ بەر، سېتىۋالساڭ، ئۆلچەپ ئال.

ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى بىرەر يېمەكلىكنى سېتىۋالىدىكەن، ئۇنى تاپشۇرۇۋالمىغىچە ئىككىنچى بىر ئادەمگە ساتمىسۇن.

ئەبۇ بەكرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئالتۇننى ئالتۇنغا ساتماڭلار، ئەمما ئۇ باراۋەر بولسا، ساتساڭلار دۇرۇس؛ كۈمۈشنى كۈمۈشكە ساتماڭلار، ئەمما ئۇ باراۋەر بولسا، ساتساڭلار دۇرۇس؛ ئالتۇننى كۈمۈشكە ۋە كۈمۈشنى ئالتۇنغا بولسا خالىغىنىڭلارچە سېتىڭلار.

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: شېخىدىكى مېۋە مەنپەئەتلىنىشكە يارىمىغىچە ئۇنى بەيئى قىلىشماڭلار، شاختىكى ھول خورمىنى قۇرۇق خورمىغا ساتماڭلار.

653) ئىتنىڭ پۇلى، ئىشەنچلىك ئادەمنى يالـلاپ ئىشلىتىش، باللار ئارىسىدا ئادىل بولـۇش ۋە مەھرىددىكى شەرتلەر توغرىسىدا

ئەبۇ مەسئۇد ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىـۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمـبەر ئەلەيھسسالام: ئىتـنىڭ پۇلىنى، پاھـىشىـدىن كەلگەن پۇلنى ۋە پالچىلىقتىن كەلگەن پۇلنى يېيىشنى مەنئى قىلدى.

ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇنداق دىگەن: نىمنى بىرىشكە بۇيرۇلسا، شۇنى خوشاللىق بىلەن بىرىدىغان غەزنىچى سەدىقە بەرگۈچى ھىساپلىنىدۇ.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام مۇئازنى يەمەنگە ئەۋەتىدىغان چاغدا مۇنداق دىگەن: زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ دۇئاسىدىن ھەزەر قىلغىن، چۈنكى ئۇنىڭ دۇئاسى بىلەن ئاللانىڭ ئارىسىدا پەردە-ھىجاپ بولمايدۇ.

ھۇسەين ئامىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ، نۇئمان ئىبنى بەشىرنىڭ مۇنبەردە تۇرۇپ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئېيتىدۇ: ئاتام ماڭا مېلىدىن بىر قىسمىنى بەخشەندە قىلىپ بەرگەن ئىدى. رەۋاھەنىڭ قىزى ئانام ئەمرە: بۇنىڭغا پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنى شاھىت

قىلمىغىچە رازى بولمايمەن، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئاتام رەسۇلۇللانىڭ ئالدىغا كېلىپ: مەن رەۋاھەنىڭ قىزى ئەمرەدىن بولغان ئوغلۇمغا مېلىمدىن بىر قىسمىنى بەخشەندە قىلىپ بەرگەن ئىدىم، ئى رەسۇلۇللا، ئەمرە بۇنىڭغا سېنى شاھىت قىلىشىمنى بۇيرۇدى، دېدى. رەسۇلۇللا ئۇنىڭغا: ھەممە بالاڭغا مۇشۇنىڭغا بەرگەندەك بەردىڭمۇ؟ دېۋىدى، ئاتام: ياق دېدى. رەسۇلۇللا: ئاللادىن قورقۇڭلار، بالىلىرىڭلارنىڭ ئارىسىدا ئادىل بولۇڭلار، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئاتام قايتىپ كېلىپ بەخشەندىسىنى قايتۇرۇۋالدى.

ئۇقبە ئىبنى ئامىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئايالنى نىكالاپ ئالغان ۋاقىتىڭلاردا ئۇستۇڭلارغا ئالغان شەرتلەر ئورۇنلىنىشقا ئەڭ تېگىشلىكتۇر.

658) ۋەخپىنىڭ شەرتلىرى، ئۇنى باشقۇرغۇچىلارنىڭ تەسەررۇپ قىلىشى ۋە روزا تۇتقۇچىنىڭ جەننەتكە رەييان دېگەن دەرۋازىدىن كىرىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئىبنى ئۇمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ خەيبەردە بىر زېمىنغا ئىگە بولغان ئىدى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن بۇ زېمىننى قانداق قىلىش توغرىسىدا مەسلىھەت سوراپ: ئى رەسۇلۇللا، مەن خەيبەردە بىر پارچە زېمىنغا ئېرىشتىم، مەن ھېچقاچان مەن ئۇچۇن بۇنىڭدىن

قىممەتلىك بولغان نەرسىگە ئېرىشمىگەن ئىدىم، بۇنى قانداق قىلىشقا بۇيرۇيسەن؟ دىدى. رەسۇلۇللا: ئەگەر خالىساڭ، ئۇنى ۋەخپە قىلىپ قويساڭ بولىدۇ، دىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۆمەر ئۇنى سېتىۋەتمەسلىك، سوغا قىلىپ بەرمەسلىك، مىراس قىلىۋالماسلىق، ئۇنىڭ كىرىمنى پەقىرلەرگە، خىش-ئەقرىبالارغا، قۇللارنى ئازات قىلىشقا، ئاللانىڭ يولىدا ئىبنى سەبىل (باشقا يۇرتتا مال-مۈلكى بولسىمۇ، ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش ئىمكانىيىتى بولمىغانلىقتىن يوقسۇزلۇقتا قالغان ئادەم. — ت) گە، مېھمانغا سەرپ قىلىش شەرتى بىلەن ۋەخپە قىلدى. ۋەخپىنى باشقۇرىدىغان ئادەمنىڭ ئۆزى ئۇنىڭدىن لايىغىدا يېسە ۋە قول-ئىلكىدە يوق ئادەملەرگە يېگۈزسە، گۇنا بولمايدۇ. ئىبنى ئەۋن: بۇ ھەدىسنى ئىبنى سىرىنگە سۆزلەپ بەرسەم، ئۇ "قول-ئىلكىدە يوق ئادەملەرگە" دىگەن سۆزنى پۇل-مال يىغمىغان ئادەملەرگە دەپ رىۋايەت قىلدى، دەيدۇ.

خەۋلە ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىگىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: مۇسۇلمانلارنىڭ ماللىرىنى ناتوغرا تەسەررۇپ قىلىدىغان ئادەملەرنى ئاللا قىيامەت كۈنى دەۋزەخقە تاشلايدۇ.

سەھل ئىبنى سەئد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: جەننەتنىڭ سەككىز دەرۋازىسى بار، ئۇلارنىڭ بىرى رەييان دەپ ئاتىلىدۇ، بۇنىڭدىن پەقەت روزا تۇتقان ئادەملەرلا كىرىدۇ.

661) تەۋبە توغرىسىدا ۋە ئۇرۇشتا ئاياللارنى ئۆلتۈرۈشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: بەنى ئىسرائىلدا بىر كىشى بولۇپ، ئۇ توقسان توققۇز ئادەمنى ئۆلتۈردى، ئاندىن ئۇ تەۋبە توغرىلىق سوراش ئۈچۈن چىقتى. ئۇ بىر راھىبنىڭ ئالدىغا كېلىپ: مەن تەۋبە قىلسام قوبۇل بولامدۇ؟ دەپ سورىدى. راھىب: ياق، دەپ جاۋاپ بەرگەن ئىدى، ئۇنىمۇ ئۆلتۈردى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ: تەۋبە قىلسام قوبۇل بولامدۇ؟ دەپ يەنە سوراشقا باشلىدى. بىر ئادەم ئۇنىڭغا پالانى- پالانى يېزىغا بېرىپ سورا دېدى. بۇ چاغدا ئۇنىڭ ئەجىلى يېتىپ، ئۇ يېزا تەرەپكە يۈزلىنىپلا دۈم چۈشۈپ ئۆلدى. رەھمەت پەرىشتىلىرى بىلەن ئازاپ پەرىشتىلىرى ئۇنىڭ ئۈستىدە تالىشىپ قالدى. ئاللا رەھمەت پەرىشتىسگە ئۇنىڭغا يېقىنلاشقىن دەپ، ئازاپ پەرىشتىسگە ئۇنىڭدىن يىراقلاشقىن، دەپ ۋەھيى قىلدى ھەمدە ئۇلارنىڭ ئارىسىنى ئۆلچەپ بېقىشقا بۇيرۇدى، ئۇلار ئۆلچەپ قارىسا، ئۇنىڭغا رەھمەت پەرىشتىسىنىڭ بىر غېرىچ يېقىنراق ئىكەنلىكى بىلىندى، شۇنىڭ بىلەن ئاللا ئۇنى مەغپىرەت قىلدى.

نافى ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن چىققان بىر غازاتتا①

---

① مەككىنى پەتھى قىلىش غازىتى.

ئولتۇرۇلگەن بىر ئايال ئۇچرىدى، شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيـ ھىسسالام ئاياللارنى ۋە ئۇششاق باللارنى ئولتۇرۇشنى مەنئى قىلدى.

663) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسىملىرى توغرىسىدا

جۇبەير ئىبنى مۇتئىم ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئاتىسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: مەن مۇھەممەددۇرمەن، مەن يوقاتقۇچىدۇرمەنكى، ئاللا مەن ئارقىلىق كۇپۇرنى يوقىتىدۇ. مەن قىيامەت كۈنى ئەڭ ئالدىدا تىرىلگۈچىدۇرمەنكى، ئاللا كىشىلەرنى مىنىڭ ئارقامدىن تىرىلدۈرىدۇ، مەن ئەڭ ئاخىرقى پەيغەمبەردۇرمەن.

664) تويغا چاقىرىش، قان ئېلىپ داۋالاش ۋە گال ئاغرىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيتتى: بايلار چاقىرىلىپ، كەمبەغەللەر چاقىرىلمايدىغان تويىنىڭ ئېشى ئەڭ يامان ئاش ھىساپلىنىدۇ، كىمكى چاقىرىلغان تويغا ئۆزرىسىز بارمىسا، ئاللانىڭ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ئالدىدا گۇناكار بولىدۇ.

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بەزىلەر ئۇنىڭدىن قان ئالغۇچىنىڭ ئىش ھەققى توغرىسىدا سورىغان ئىدى. ئەنەس مۇنداق دىدى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەبۇ تەيبىگە قان ئالدۇرغان، ئۇنىڭ قان ئېلىپ قويغانلىق ئىش ھەققىگە ئىككى سا

(بىر سا توت قوش چاڭگال كېلىدۇ.—ت) خورما بەرگەن ۋە ئەبۇ تەيبىنىڭ خوجايىنلىرىغا ئۇنىڭ سېلىغىنى يېنىكلىتىش توغرىسىدا گەپ قىلىپ قويغان ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ئەبۇ تەيبىنىڭ خوجايىنلىرى ئۇنىڭ سېلىغىنى يېنىكلەتكەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: سىلەرنىڭ داۋالاش ئۇسۇللىرىڭلار ئىچىدە قان ئالدۇرۇش ۋە دېڭىز قۇستىسىنى ئىستىمال قىلىش ئەڭ ياخشى ئۇسۇلدۇر، دېگەن. يەنە ئۇ: باللىرىڭلارنىڭ كىچىك تىلى ئاغرىپ قالسا، ئۇنى بارماقلىرىڭلار بىلەن سىقماڭلار، ئۇنى قۇست بىلەن داۋالاڭلار، دېگەن.

مېھسەننىڭ قىزى ئۇممۇ قەيستىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى (ئۇممۇ قەيس رەسۇلۇللاغا بەيئەت قىلغان دەسلەپكى مۇھاجىرلاردىن بولۇپ، ئۇكاشە ئىبنى مېھسەننىڭ ھەمشىرىسى ئىدى،) ئۇ ئۇكاشەغە مۇنداق دەپ بەرگەن: كىچىك تىلى ئاغرىپ قېلىپ مەن ئىلاق ئۇسۇلى① بىلەن داۋالاۋاتقان ئوغلۇمنى ئېلىپ رەسۇلۇللانىڭ يېنىغا كىرگەن ئىدىم. رەسۇلۇللا: قاچانغىچە باللىرىڭلارنىڭ كېلىغا بۇ ئازاپلىغۇچى ئىلاقنى سانچىيسىلەر؟ سىلەر ئۇنى بۇ ئۇد ھىندى (قۇستنى دېمەكچى.—ت) بىلەن داۋالاڭلار، ئۇد ھىندى يەتتە خىل ئاغرىققا جۇملىدىن كوكرەك پەردە ياللۇغىغا داۋا بولىدۇ؛ دېدى.

---

① ئىلاق دېگەن چىلىڭ ئىشلىگەن لاتا بولۇپ، ئۇ بالىنىڭ بۇرنىغا تىقىپ ئاغرىق يەرگە سانچىلىدۇ، ئۇ يەردىن قارا قان ئېتىلىپ چىقىدۇ، بارماق بالىنىڭ كانىيىغا كىرگۈزۈلۈپ ئاغرىغان يەر بېسىلىدۇ.

667) پۈتنى مىنگەشتۈرۈش ۋە ئائىلىدە قانداق بولۇش توغرىسىدا

ئەبباد ئىبنى تەمىم تاغىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەسچىتتە پۈتىنى مىنگەشتۈرۈپ يېنى ياتقانلىقىنى كورگەن.

ئىبراھىم ئەسۋەددىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن ئائىشەدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆيدە نىمە ئىش قىلىدىغانلىقىنى سورىغان ئىدىم. ئائىشە: رەسۇلۇللا ئۆي ئىچىدە بولغان چاغدا ئۆيىنىڭ ئىشلىرى بىلەن بولاتتى، ناماز ۋاقتى بولۇپ قالسا، تۇرۇپ ناماز ئوقۇيتتى، دىگەن.

669) كىشىلەرنى كوككە كوتىرىپ ماختاش ۋە قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرى توغرىسىدا

ئابدۇرەھمان ئىبنى ئەبى بەكرە ئاتىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھوزۇرىدا بىر ئادەمنىڭ ئىسمى تىلغا ئېلىنغان ئىدى، ئۇنى بىر ئادەم ماختاپ كەتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: ساڭا ئۇۋال، بۇرادىرىڭنى (ماختىغان كىشىڭنى.ــت) ھالاك قىلدىڭ، دىدى ۋە بو سوزنى تەكرارلىدى: سىلەردىن بىركىم بىراۋنى ماختىماي بولمايدىغان بولسا، مېنىڭچە پالانى مۇنداق-مۇنداق دىسۇن، ئۇنىڭ قارىشىدا ئەگەر شۇنداق بولىدىغان بولسا، ئاللا

كىشىنىڭ قىلغان ئەمەلىنىڭ ھەقىقىتىنى بىلىپ جازا بېرىدۇ، كىشى ئاللانىڭ ئالدىدا ھېچبىر ئادەمنى ئاقلىمىسۇن. ۋۇھەيبىنىڭ ئېيتىشىچە، خالىدنىڭ رىۋايىتىدە "ساڭا ئۇۋال" دېگەن سۆزنىڭ ئورنىغا "ئىست ساڭا" دېگەن سۆز كەلتۈرۈلگەن.

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن شۇنداق بىر ھەدىسنى ئاڭلىدىمكى، ئۇنى سىلەرگە مەندىن باشقا كىشى ئېيتىپ بەرمەيدۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جاھالەتنىڭ تارىلىشى، ئىلىمنىڭ ئازىيىشى، زىنانىڭ تارىلىشى، ھاراقنىڭ ئىچىلىشى، ئەرلەرنىڭ ئازىيىشى، ئاياللارنىڭ كۆپىيىشى ھەتتا ئەللىك ئايالنىڭ بىر ئەر كىشىگە قاراشلىق بولۇشى قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرىدىندۇر.

671) ئۇخلايدىغان چاغدا، ئۇيقۇدىن ئويغانغان چاغدا ئوقۇلىدىغان دۇئالار ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا دۇرۇد ئوقۇشنىڭ رەۋىشى توغرىسىدا

ھۇزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام توشەكتە ياتقان چېغىدا: ئى ئاللا، سېنىڭ نامىڭ بىلەن ئۆلىمەن ۋە سېنىڭ نامىڭ بىلەن ياشايمەن، دەيتتى. ئۇيقۇدىن ئويغانغان چاغدا: بارچە مەدھىيە بىزنى ئۆلتۈرۈپ قايتا تىرىلدۈرگەن ئاللاغا مەنسۇپ، ئاللا بىزنى قىيامەت كۈنى تىرىلدۈرىدۇ، دەيتتى.

ئابدۇرەھمان ئىبنى ئەبى لەيلا رىۋايەت قىلىدۇكى، كەئب ئىبنى ئۇجرە ماڭا ئۇچرىشىپ قېلىپ، ساڭا بىر ھەدىيە ئاتا قىلايمۇ؟ دەپ مۇنۇلارنى دىدى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزنىڭ ئالدىمىزغا چىقىپ كەلدى، بىز ئۇنىڭغا: ئى رەسۇلۇللا، بىز ساڭا قانداق سالام قىلىدىغانلىقىمىزنىغۇ بىلدۇق، ئەمدى ساڭا قانداق دۇرۇد ئېيتىمىز؟ دىدۇق. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە: مۇنداق دۇرۇد ئېيتىڭلار، دىدى: ئەللاھۇممە سەللى ئەلا مۇھەممەدىن ۋە ئەلا ئالى مۇھەممەدىن كەما سەللەيتە ئەلائىبراھىمە ئىننەكە ھەمىدۇن مەجىد؛ ئەللاھۇممە بارىك ئەلا مۇھەممەدىن ۋە ئەلا ئالى مۇھەممەدىن كەما بارەكتە ئەلا ئىبراھىمە ئىننەكە ھەمىدۇن مەجىد (ئى ئاللا، مۇھەممەدكە ۋە ئۇنىڭ جەمەتىگە ئىبراھىمنىڭ جەمەتىگە رەھمەت قىلغانىدەك رەھمەت قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن مەدھىيىگە لايىق ئۇلۇغسەن؛ ئى ئاللا، مۇھەممەدكە ۋە ئۇنىڭ جەمەتىگە ئىبراھىمنىڭ جەمەتىگە بەخت ئاتا قىلغانىدەك بەخت ئاتا قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن مەدھىيىگە لايىق سەن، ئۇلۇغسەن.)

673) كېچىسى ئويغانغان چاغدا قىلىنىدىغان دۇئا توغرىسىدا

ئىبنى ئاببباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئېيتىدۇكى، مەن مەيمۇنەنىڭ يېنىدا يېتىپ قالغان ئىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئورنىدىن تۇرۇپ ھاجەت قىلدى، ئاندىن يۈزىنى، ئىككى قولىنى يۇدى، ئاندىن ئۇخلىدى، ئاندىن يەنە تۇرۇپ تۇلۇمنىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇنىڭ ئاغزىنى يەشتى، ئاندىن كېيىن سۇنى تېجەشلىك ئىشلىتىپ تاھارەتنى تولۇق ئالدى، ئاندىن نامازغا تۇردى. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىس-

سالامنى كورۇپ قېلىپ ماراپ تۇرۇپتۇ دەپ ياقتۇرماي قالمىسۇن دەپ، بىر سوزۇلۇۋېتىپ، تاھارەت ئالدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازغا تۇردى، مەنمۇ ئۇنىڭ سول تەرىپىدە تۇردۇم، ئۇ مېنىڭ قولىغىمدىن تۇتۇپ ئايلاندۇرۇپ، ئوڭ تەرىپىگە تۇرغۇزدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تولۇق ئون ئۈچ رەكئەت ناماز ئوقۇپ بولۇپ، ئاندىن يېتىپلا پۇشۇلداپ ئۇخلاپ قالدى. ئۇ پۇشۇلداپ ئۇخلايتتى، بىلال ئەزان ئېيتىپ ئۇنى ئويغاتتى، رەسۇلۇللا يېڭىدىن تاھارەت ئالماي بۇرۇنقى تاھارىتى بىلەن ناماز ئوقۇدى. پەيغەمبەر ئەلەي- ھىسسالام دۇئاسىدا مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، مېنىڭ قەلبىمنى نۇرلۇق قىلغىن، كوزۇمنى نۇرلۇق قىلغىن، قۇلىقىمنى نۇرلۇق قىلغىن، ئوڭ تەرىپىمنى نۇرلۇق قىلغىن، سول تەرىپىمنى نۇرلۇق قىلغىن، ئۇستۇمنى نۇرلۇق قىلغىن، ئاستىمنى نۇرلۇق قىلغىن، ئالدىمنى نۇرلۇق قىلغىن، ئارقامنى نۇرلۇق قىلغىن، ماڭا نۇر ئاتا قىلغىن.

674) مېيىت قەۋرىدە قويۇلغاندىن كېيىن ئۇنىڭ بىلەن بىللە قالىدىغان نەرسىلەر ۋە قايتىپ كېتىدىغان نەرسىلەر توغرىسىدا، نەزىر قىلىش ۋە ئەمەل تۇتۇشقا بولغان ھىرسىلىق توغرىسىدا

ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مېيىت دەپنە قىلىنغاندا ئۇنىڭغا ئۈچ نەرسە ئەگىشىپ بارىدۇ، ئۇنىڭدىن ئىككىسى قايتىپ كېلىدۇ، بىرسى مېيىت بىلەن قالىدۇ: ئۇنىڭغا يېقىنلىرى، پۇل-مېلى

ۋە قىلغان ئەمىلى ئەگىشىپ بارىدۇ، ئۇ دەپنە قىلىنغاندىن كېيىن ئۇنىڭ يېقىنلىرى ۋە پۇل-مېلى قايتىپ كېلىدۇ، ئەمىلى بۇنىڭ بىلەن بىللە قالىدۇ.

سەئىد ئىبنى ھەرىس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ ئىبنى ئۇمەرنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: نەزر قىلىش (شەرىئەتتە يوق ئىبادەتنى قىلىمەن دەپ ئۈستىگە ئېلىۋېلىش. — ت) تىن سىلەر مەنئى قىلىنغان ئەمەسمۇ؟ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەققەتەن مۇنداق دېگەن: نەزر قىلىش يولى بىلەن قازا ۋە قەدەردىن بىرەر نەرسىنى ئىلگىرى سۈرۈش ۋە كېچىكتۈرۈش مۇمكىن ئەمەس. بېخىللاردىن پەقەت نەزر ئارقىلىق نەرسە يۇلۇۋېلىنىدۇ.

ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: سىلەر ئەمەل تۇتۇشتا ھېرىسلىق قىلىڭلار، تۇتقان ئەمەللىرى ئۈچۈن قىيامەت كۈنى نادامەت چېكىسىلەر، ئەمەلدار بولۇشنىڭ دەسلىۋى نېمە دېگەن ياخشى، ئاخىرى نېمە دېگەن يامان.

677) ئىككى يۈزلىمىلىكنىڭ يامانلىقى ۋە ئاللاتائالانىڭ ئاللاغا زىكرى قىلغانلار بىلەن بىللە بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەھۇللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: ئۇلارغا بىر خىل، بۇلارغا بىر خىل باقىدىغان ئىككى يۈزلىمە ئادەم كىشىلەرنىڭ ئارىسىدىكى ئەڭ يامان ئادەمدۇر.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئاللاتائالا بەندەم قەيەردە بولمىسۇن، مېنى زىكرى قىلىپ ئاغزىنى مىدىرلىتىپ تۇرىدىكەن، مەن شۇ يەردە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولىمەن.

679) ئىماننىڭ ھالاۋىتى، تاھارەتنى تولۇق ئېلىش ۋە ھاجەتخانىغا كىرگەندە ئوقۇلىدىغان دۇئا توغرىسىدا

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمدە مۇنداق ئۈچ تۈرلۈك نەرسە تېپىلسا، ئۇ ئىماننىڭ ھالاۋىتىنى تېتىغان بولىدۇ، ئۇلار: ئاللانى ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنى باشقا ھەرقانداق نەرسىگە قارىغاندا تېخىمۇ سۆيۈش؛ بىرەر بەندىنى دوست تۇتسا، ئۇنى پەقەت خۇدالىق ئۈچۈن دوست تۇتۇش، ئاللانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن كۇپرىدىن قۇتۇلغاندىن كېيىن، قايتا كۇپرىغا يېنىشنى ئوتقا تاشلىنىشنى يامان كۆرگەندەك يامان كۆرۈش.

ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئوغلى ئابدۇللا: تاھارەتنى تولۇق ئېلىش ئەزالارنى پاكىز يۇيۇشتىن ئىبارەت،

دىگەن.

ئابدۇلئەزىز ئىبنى سۇھەيب ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خالاجايغا كىرگەندە مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، مەن ھەقىقەتەن سەن بىلەن ئەركەك ۋە چىشى شەيتانلارنىڭ يامانلىقىدىن پانا تىلەيمەن.

682) باشقىلارنى ئۆزىدىن ئەلا بىلىش ۋە تاھارەتنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كەلدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاياللىرىغا ئادەم ئەۋەتتى، ئۇلار: بىزنىڭ يېنىمىزدا پەقەت سۇدىن باشقا نەرسە يوق دېيىشتى. شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىگە: بۇ ئادەمنى كىم مېھمان قىلىدۇ؟ دېدى. ئەنسارىلاردىن بىرەيلەن: مەن مېھمان قىلىمەن دەپ ئۇنى ئۆيىگە ئېلىپ باردى. ئايىلىغا: رەسۇلۇللانىڭ مېھمىنىنى كۈتكىن، دېدى. ئايىلى ئۆيىدە پەقەت باللارنىڭ يەيدىغان تومىقىدىن باشقا نەرسە يوق، دېدى. ئۇ ئايىلىغا تامىقىڭنى تەييارلىغىن، چىرىغىڭنى يورۇتقىن، كەچكى تاماق ۋاقتىدا باللىرىڭنى ئۇخلاتقىن، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئايىلى تامىقنى تەييارلىدى، چىرىغىنى يورۇتتى، باللىرىنى ئۇخلاتتى، ئاندىن كېيىن تۇرۇپ چىرىغنى ئۆچۈرىۋەتتى، ئەر-خوتۇن ئىككىسى مېھمانغا تاماقنى ئۇنىڭ

بىلەن بىللە يەۋاتقان قىياپەتتە كورۈنۈپ، ئەمەلدە تاماقنى يىمەي ئاچ قوساق يېتىپ قېلىشتى. ئەتىسى ئەتىگىنى ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا باردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: ئاللا سىلەرنىڭ ئاخشامقى ئىشىڭلاردىن كۆلدى ياكى ئەجەپلەندى، دىدى. ئاللاتائالا ئۇلار توغرىلىق مۇنۇ ئايەتنى نازىل قىلدى: "ئۇلار ئۆزلىرى مۇھتاج تۇرسىمۇ، باشقىلارنى ئۆزلىرىدىن ئەلا بىلىدۇ، ئۆز نەپسىنىڭ بېخىللىقىدىن ساقلانغانلار نىجات تاپقۇچىلاردۇر......"
(سۈرە ھەشر، 9 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ــ ت)

ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بامدات نامىزى ۋاقتىدا بىلالغا: ئى بىلال، سەن مۇسۇلمان بولغاندىن بۇيان قىلغان ئەمەللىرىڭ ئىچىدە ئۈمىتلىك ئەمىلىڭنى ماڭا سوزلەپ بەرگىن، چۈنكى مەن كېچە جەننەتتە ئالدىمدا كەشىڭنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىدىم، دىدى. بىلال: مەن ئۈچۈن بۇنىڭدىن ئۈمىتلىك بولغان ئەمەلنى قىلغىنىم يوقكى، كېچە ياكى كۈندۈزنىڭ قايسى ۋاقىتلىرىدا بولمىسۇن، تاھارەت ئالساملا شۇ تاھارەت بىلەن ئاللا ماڭا مۇيەسسەر قىلغان نامازلارنى ئوقۇيتتىم، دىدى.

684) ناماز ئوقۇۋاتقاندا ئانىسى چاقىرغان بالا ۋە ئايالىلارنىڭ جىنازىغا ئەگىشىشى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: بىر ئايال ئوغلىنى سەۋمەئە

(راھىپ ياكى ئابدالار ماكان قىلىپ تۇرغان تاغ ياكى ئىگىزلىكتىكى جاي. ـــ ت)

دە ناماز ئوقۇۋاتقاندا، ئى جۇرەيج، دەپ چاقىرغان. جۇرەيج: ئى ئاللا، ئانامغا جاۋاپ قايتۇرامدىمەن؟ نامىزىمنى ئوقۇۋېرەمدىمەن؟ دىگەن. ئانىسى: ئى جۇرەيج، دەپ يەنە چاقىرغان. جۇرەيج: ئى ئاللا، ئانامغا جاۋاپ قايتۇرامدىمەن؟ نامىزىمنى ئوقۇۋېرەمدىمەن؟ دىگەن. ئانىسى يەنە: ئى جۇرەيج، دىگەن، جۇرەيج: ئى ئاللا، ئانامغا جاۋاپ بېرەمدىمەن؟ نامىزىمنى ئوقۇۋېرەمدىمەن؟ دىگەن. ئانىسى: ئى ئاللا، جۇرەيج پاھىشە ئاياللارنىڭ يۈزىگە قارىمىغىچە ئۆلمىسۇن، دىگەن. جۇرەيجنىڭ سەۋمەئەسىدە قوي باقىدىغان بىر پادىچى ئايال تۇراتتى، ئۇ تۇغۇپ قويىدى، بەزىلەر ئۇنىڭدىن بالىنىڭ ئاتىسىنىڭ كىملىگىنى سورىدى. ئۇ: جۇرەيج سەۋمەئەسىدىن چۈشۈپ مېنى ھامىلدار قىلىپ قويىدى، دىدى. جۇرەيج: بالىنى مەندىن بولدى دەپ گۇمان قىلىدىغان ئايال قېنى؟ دىدى ۋە: ئى بابۇس①، ئاتاڭ كىم بولىدۇ؟ دەپ بوۋاقتىن سورىدى، بوۋاق ئاتام قوي باقىدىغان پادىچى، دەپ جاۋاپ بەردى②.

ئۇممۇ ئەتىيە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دىگەن: بىز (ئاياللار ـــ ت)

---

① بابۇس دىگەن كىچىك بالا ياكى ئېمىۋاتقان بالا دىگەن مەنىدە، ياكى شۇ بالىنىڭ ئۆزىنىڭ ئىسمى.

② بۇ يەردە نامازنىڭ ھەققى بىلەن ئانىنىڭ ھەققى توقۇنۇشۇپ قېلىپ، نامازنىڭ ھەققى بېسىپ كەتتى، شۇنداق بولۇشى ھەقلىق ئىدى. ئانىنىڭ ھەققىمۇ بىكار كەتمىدى، ئانىنىڭ ھەققى تەرك ئېتىلگەنلىكى ئۈچۈن ئانىنىڭ دۇئاسى ئىجابەت بولدى، لېكىن نامازنىڭ ھەققى ئېتىۋارغا ئېلىنىپ، جۇرەيجنىڭ ئاقىۋىتى خەيرلىك بولدى، ئۇنىڭ كارامىتى مەيدانغا چىقتى.

جىنازىغا ئەگىشىشتىن مەنئى قىلىندۇق، لېكىن بۇ مەنئى قىلىش ھارام تەرىقىدە ئەمەس.

686) بازارلاردا سۈرەن سېلىشنىڭ يامانلىقى ۋە رەسۇلۇللانىڭ تەۋراتتىكى سۈپىتى توغرىسىدا

ئەتا ئىبنى يەسار ئېيتىدۇكى، مەن ئابدۇللا ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاس بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ: رەسۇلۇللانىڭ تەۋراتتىكى سۈپىتىنى ماڭا سۆزلەپ بەرسەڭ، دېدىم. ئۇ: بولىدۇ، ئاللا بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، رەسۇلۇللا تەۋراتتا چوقۇم قۇرئاندىكى بەزى سۈپەتلىرى بىلەن سۈپەتلەنگەن، دېدى. تەۋراتتىكى سۈپىتى مۇنداق ئىدى: ئى پەيغەمبەر، بىز سېنى ھەقىقەتەن گۇۋاچى، بىشارەتچى، ئاگاھلاندۇرغۇچى ۋە ئەرەپلەرگە قورغان قىلىپ ئەۋەتتۇق، سەن مېنىڭ بەندەم ۋە رەسۇلۇمسەن. مەن سېنى مۇتەۋەككىل (ئاللاغا تەۋەككۇل قىلغۇچى.-ت) دەپ ئاتىدىم، سەن بەتتەخلاق، قوپال ئەمەسسەن، بازارلاردا سۈرەن سالغۇچى ئەمەسسەن، ساڭا يامانلىق قىلغانلارغا يامانلىق قىلماي، كەڭ قوساقلىق قىلىسەن، كەچۈرىسەن. ئازغان خەلق بىر ئاللادىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق دەپ ئىمان ئېيتىش بىلەن، ئۇلارنىڭ ھەقىقەتنى كورمەس كوزلىرى، ئاڭلىماس قۇلاقلىرى، چۈشەنمەس دىللىرى ئېچىلمىغىچە ئاللا سېنى قەبزى روھ قىلمايدۇ.

687) ئەركەك ھايۋانلار ئۈچۈن چاپتۇرۇش ھەققى ئېلىشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دىگەن: پەيغەمبەر

ئەلەيھىسسالام ئەركەك ھايۋانلار ئۈچۈن چاپتۇرۇش ھەققى ئېلىشنى مەنئى قىلدى①،

688) غۇسلى قىلغان ئادەمنىڭ ئۆزىنى دالدىغا ئېلىشى، يىتىمنى باققان ئادەم ۋە جۈمەگە ھازىر بولغانلارنى پەرىشتىلەر خاتىرىلەپ تۇرىدىغانلىقى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس مەيمۇنە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىدۇكى، مەيمۇنە مۇنداق دىگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جۇنۇپلۇقتىن غۇسلى قىلغان چاغدا مەن ئۇنىڭغا دالدا بولۇپ تۇردۇم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئالدى بىلەن ئىككى قولىنى يۇدى، ئاندىن ئوڭ قولىدا سۇ قۇيۇپ سول قولى بىلەن ئەۋرىتىنى ۋە تازا ئەمەس يەرلىرىنى يۇدى، ئاندىن كېيىن قولى بىلەن تامنى ياكى زىمىننى سىيپىدى، ئۇنىڭدىن كېيىن پۇتۇنلەي نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت

---

① ئەركەك ھايۋانلارنىڭ چېپىشىنى سېتىش دۇرۇس ئەمەس. چۈنكى ئەركەك ھايۋانلارنىڭ سپېرمىسىنىڭ قىممىتىنى بەلگىلىگىلى ۋە ئېنىقلىغىلى بولمايدۇ، ئۇنى ئۇتكۇزۇپ بەرگىلىمۇ بولمايدۇ. شۇنىڭدەك ئەڭ توغرا رىۋا- يەتتە ئېيتىلىشىچە، ئۇنى ئىجارىگە ئېلىشقىمۇ بولمايدۇ، چىشى ھايۋاننىڭ ئىگىسى ئەركەك ھايۋاننىڭ ئىگىسىگە سوغا قىلىش يولى بىلەن بىر نەرسە بەرسە دۇرۇس بولىدۇ، چۈنكى كىلاپ ئايمىقىدىن بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئەركەك ھايۋانلارنى چاپتۇرۇش ھەققى توغرىلىق سوراپ: ئى رەسۇلۇللا، بىز ئەركەك ھايۋانلىرىمىزنى چاپتۇرغانلىغىمىز ئۈچۈن ھورمەتلىنىمىز دىگەندە، رەسۇلۇللا ئۇلارنىڭ ھورمەتلىنىشىگە رۇخسەت قىلغان.

ئالدى، پۇتنى يۇمدى، ئانـدىن بەدىنىگە سۇ قۇيـدى، كېيىن بىر چەتكە چىقىپ پۇتنى يۇدى.

سەھل ئىبنى سەئد رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: مەن يىتىمنى باقىقان ئادەم بىلەن جەننەتتە مۇشۇنداق يېـقىن تۇرىـمەن، دەپ كورسەتكۈچ بارمىقى بىلەن ئوتتۇرا بارمىقىنى كورسەتكەن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھـۇ ئەنـھـۇدىن رىـۋايەت قىلىنىـدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: كىمكى جۇمە كۈنى جۇنۇپـلۇقتىن غۇسلى قىلغاندەك غۇسلى قىلىپ جۇمەگە دەسلەپكى سائەتـتە بارسا، ئۇ بىر توگە سەدىقە قىلغاندەك بولىـدۇ، كىمـكى ئىكـكىنچى سائەتـتە بارسا، ئۇ بىر كالا سەدىقـە قىلغانـدەك بولـدۇ، كـىمكى ئۇچىنچى سائەتتە بارسا ئۇ بىر قۇيرۇقلۇق قوشقار سەدىقە قىلغاندەك بولىدۇ، كىمكى توتىنچـى سائەتـتە بارسا، ئۇ بىر مـىكىيان سەدىقە قىلغاندەك بولىدۇ، كىمكى بەشىنچى سائەتـتە بارسا، ئۇ بىر تۇخـۇم سەدىقە قىلغاندەك بولىدۇ، ئىمام خۇتبىگە چىققان چاغدا پەرىشتىلەر ھازىر بولۇپ خۇتبە ئاڭلايدۇ.

691) كېچىسى ئىبادەت قىلىش ۋە "بەرگەن سەدىقەڭـلارنى مىننەت قىلىپ بىكار قىلىـۋەتـمـەڭـلار" دىگەن ئايەت توغرىسىدا

ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھايات ۋاقتىدا كىشىلەر بىرەر چۈش كورسە، ئۇنى

پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامغا سوزلەپ بېرەتتى، مەن بىرەر چۈش كورۇپ رەسۇلۇللاغا سوزلەپ بېرىشنى ئارزۇ قىلىپ قالدىم. مەن ياش بالا ئىدىم، رەسۇلۇللانىڭ ۋاقتىدا مەسچىتتە ئۇخلايتتىم، چۈشۈمدە گويا ئىككى پەرىشتە كېلىپ مېنى دەۋزەخقە ئېلىپ باردى. قارىسام دەۋزەخ قۇدۇققا ئوخشاش قوپۇرۇلغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئىككى قىرغىغى بار ئىكەن، ئۇ يەردە تۇرغان كىشىلەرنى مەن تونۇدۇم، شۇنىڭ بىلەن، مەن: ئاللاغا سىغىنىپ دەۋزەختىن پانا تىلەيمەن، دېيىشكە باشلىدىم. ماڭا ئىككىنچى بىر پەرىشتە يولۇقۇپ: ساڭا قورقۇنچ يوق، دېدى. بۇ چۈشنى ھەفسىگە سوزلەپ بەردىم، ھەفسە ئۇنى پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامغا دەپ بېرىپتۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام: ئابدۇللا ئەگەر كېچىسى ناماز ئوقۇيدىغان بولسا، ئۇ نىمە دېگەن ياخشى ئادەم، دەپتۇ. ئابدۇللا ئىبنى ئومەر مۇشۇنىڭدىن كېيىن كېچىسى ئازلا ئۇخلايدىغان بولغان①.

ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "ئى مومىنلەر، بەرگەن سەدىقەڭلارنىڭ ساۋابىنى مىننەت قىلىش ۋە رەنجىتىش بىلەن بىكار قىلىۋەتمەڭلار، (ئۇنداق قىلساڭلار) مېلىنى باشقىلارنى كورسۇن دەپ بېرىدىغان، ئاللاغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنمەيدىغان ئادەمدەك بولۇپ قالىسىلەر. بۇنداق ئادەم گويا ئۈستىدە توپا بولغان، قاتتىق ياققان يامغۇر توپىنى ئېقىتىپ كېتىش بىلەن يەنىلا بۇرۇنقى پېتىچە

---

① يۇقۇرقى ھەدىستىن كېچىدە ئىبادەت قىلىشنىڭ كىشىنى دەۋزەختىن خالاس قىلىدىغانلىغى ۋە كېچىسى كوپ ئۇخلاشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى چىقىدۇ، كوپ ئۇخلاش كىشىنى قىيامەت كۈنى نامرات قالدۇرىدۇ.

قالغان سىلىق تاشقا ئوخشايدۇ، رىياكارلار قىلغان سەدىقىلىرىدىن ھېچقانداق مەنپەئەتكە ئېرىشەلمەيدۇ، كاپىرلارنى ئاللا ھىدايەت قىلمايدۇ①.» (سۈرە بەقەرە، 264 ـ ئايەت. ـــ ت)

963) باي تۇرۇپ قەرزىنى ئارقىسىغا سورەش، ۋاقتىدا بەرمەسلىك توغرىسىدا، توقلۇقتا شۈكرى قىلغۇچى، ئاچلىقتا سەۋرى قىلغۇچى توغرىسىدا

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: باي② ئادەمنىڭ قەرزىنى ئارقىغا سورىشى زۇلۇم قىلغانلىقتۇر.

---

① قىلغان سەدىقىسىنى مىننەت قىلىش ۋە ئەزىيەت يەتكۈزۈش بىلەن يوققا چىقىرىدىغان ئادەمنى ئاللاتائالا كورۇنۇشتە ئاللانىڭ رىزاسى ئۈچۈن سەرپ قىلغاندەك كورۈنۈپ، ماھىيەتتە كىشىلەرنىڭ ماختىشىغا، شوھرەتكە ۋە ياخشى نامغا ئېرىشىش مەقسىدىدە كىشىلەرگە كورسىتىش ئۈچۈن پۇل ـ مال سەرپ قىلغان ئادەمگە ئوخشىتىدۇ. شۈبھىسىزكى، باشقىلارغا كورسىتىش ئۈچۈن سەدىقە قىلغان ئادەمنىڭ ھالى سەدىقىسىگە مىننەت قىلغان ئادەمنىڭـ كىدىن يامانراقتۇر. ئاندىن ئاللا رىياكارلىق بىلەن بەرگەن سەدىقىنى ئۈستىدە توپا بولغان، قاتتىق يامغۇر يېغىش بىلەن توپىدىن ئەسەر قالماي تاپ ـ تازا بولۇپ قالغان سىلىق تاشقا ئوخشىتىدۇ. دىمەك، رىياكارلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرى تاشنىڭ ئۈستىدىكى توپا يوققا چىققاندەك يوققا چىقىرىلىپ، قىيامەت كۈنى ئاللانىڭ دەرگاھىدا، قىلغان سەدىقىسىدىن ھېچقانداق ساۋاپقا ئېرىشەلمەيدۇ.

② باي ئادەمنىڭ قايتۇرۇشقا تېگىشلىك قەرزنى بېرىشكە قادىر تۇرۇقلۇق ۋاقتىدا بەرمەي ئارقىغا سورىشى ھارامدۇر، قايتۇرۇشقا ئاجىز كەلگەن ئادەم ئۇنىڭغا كىرمەيدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: توق تۇرمۇشقا شۈكرى قىلغان ئادەمنىڭ دەرىجىسى ئاچلىققا چىداپ روزا تۇتقان ئادەمنىڭ دەرىجىسى بىلەن باراۋەردۇر①.

695) ھەسەلنىڭ داۋا بولىدىغانلىقى، كوز تېگىشنىڭ راست ئىكەنلىكى، كېسەلنىڭ كوچمەيدىغانلىقى ۋە ماخاۋ كېسەلدىن قېچىش توغرىسىدا

ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كېلىپ: قېرىندىشىمنىڭ ئىچى سۈرۈپ كېتىۋاتىدۇ، دېۋىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: قېرىندىشىڭغا ھەسەل ئىچكۈزگىن، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ قېرىندىشىغا ھەسەل ئىچكۈزگەندىن كېيىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا:

---

① مىشكاتنىڭ شەرھىدە مۇنداق دېيىلگەن: ئىمان ئىككى يارتا بولۇپ، بىر يارتىسى سەۋرىدىن، بىر يارتىسى شۈكرىدىن ئىبارەت. ئاللانىڭ نېمىتىنى كورگەن، شۇ نېمەتتىن سەدىقە قىلغان، ئاللانىڭ مۇھەببىتىگە دىلى بىلەن بېرىلگەن، ئۇنى تىلى بىلەن بايان قىلغان شۈكرى قىلغۇچى ئادەم سەۋرىلىك ئادەملەرنىڭ دەرىجىسىگە يېتىدۇ.

شېئىر:

چەكلىدىم نەپسىمنى رەببىم سەن ئۈچۈن مېھرىڭنى دەپ،
خەيرىيەت گەر بولسا ئىشكەلدە كىشى ئىشكەللىنەر.

سەۋرىلىك ئادەم نېمەت بېغىشلىغۇچى ئاللانىڭ تائىتىگە ۋۇجۇدى بىلەن بېرىلىدۇ، شۈكرىلىك ئادەم ئاللانىڭ مۇھەببىتىگە سەدىقە بېرىش ۋە مەدھىيە ئېيتىش بىلەن بېرىلىدۇ.

قېرىندىشىمغا ھەسەل بەرسەم تېخىمۇ سۈرۈۋاتىدۇ، دېدى①. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللانىڭ سۆزى راست، قېرىندىشىڭنىڭ قوسىغىنىڭ ئاغرىشى يالغان②، دېدى.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كۆز تېگىش ئىشى راستتۇر③.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئىسلامدا ئاغرىق كۆچىدۇ دەپ ئېتىقاد قىلىش يوق، قۇشلارنىڭ ئۇچۇشىدىن شۇملىنىش يوق④، ھۇقۇشتىن شۇملىنىش يوق⑤، سەپەر ئېيىدىن شۇملىنىش

---

① چۈنكى ئاللا: "ھەسەل كېسەللەرگە داۋا بولىدۇ" دېگەن.

② ئاشقازاندا بۇزۇق ماددىلار كۆپىيىپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن ئۇنىڭ قوسىغى ئاغرىغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنى قەي قىلدۇرۇش ئۈچۈن تەكرار ھەسەل ئىچىشكە بۇيرۇغان، ھەسەلنى تەكرار ئىچكەندىن كېيىن ئۇ ساقايغان.

③ كۆز تېگىش ئەمەلىيەتتە مەۋجۇت نەرسە، ئىمام مۇسلىم: ئەگەر تەقدىرنى بۇزۇۋېتىدىغان نەرسە مەۋجۇت بولىدىغان بولسا، ئۇ چوقۇم كۆز تېگىشتىن ئىبارەت بولىدۇ، دېگەن سۆزنى بۇ ھەدىسكە قوشۇپ رىۋايەت قىلغان. بۇ ھەدىستە كىشىنىڭ ۋۇجۇدىغا كۆزنىڭ تېز تەسىر قىلىدىغانلىقى ئەسلىتىپ ئۆتۈلىدۇ. ئەنەس رىۋايەت قىلغان بىر ھەدىستە: كىمكى بىر نەر- سىنى كۆرۈپ ئەجەپلەنگەندە، بۇ — ئاللانىڭ ئىرادىسى، كۈچ پەقەت ئاللادىنلا كېلىدۇ دېسە، ئۇ نەرسىگە ئۇنىڭ كۆزى تەگمەيدۇ، دېيىلگەن.

④ جاھىلىيەت دەۋرىدىكى ئەرەبلەر ئۇۋ قۇشلىرىنىڭ سولدىن ئوڭغا ۋە ئوڭدىن سولغا ئۇچۇشلىرىدىن شۇملىناتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ھەدىستە ئۇلاردىن ھېچقانداق پايدا-زىيان كەلمەيدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ.

⑤ جاھىلىيەت دەۋرىدىكى ئەرەبلەر، ئۆلۈكلەرنىڭ سۆڭەكلىرى ھۇقۇشقا ئايلىنىپ، ئۆچى بارلاردىن ئۆچ ئالىدۇ، دەپ ئېتىقاد قىلاتتى.

يوق①، ماخاۋ كېسىلىدىن خۇددى يولۋاستىن قاچقاندەك قاچقىن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئەگەر مېنىڭ ئوھۇد تېغىدەك ئالتۇنۇم بولىدىغان بولسا، قەرزىمگە بېرىشكە ئېلىپ قالغىنىمدىن تاشقىرى، ئالىدىغان ئادەم تاپالايدىغانلا بولسام، ئۈچ كۈنگە قالماي ئۇنىڭدىن بىر دىنارمۇ قالدۇرماستىن ھەممىسىنى بىرىۋېتىشنى ئەلۋەتتە ياقتۇراتتىم.

غەيۋەت قىلماسلىق، ئادىل بولۇش، زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ كەچۈرۈشى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سوزلىرىدىن تاللانغان دۇئالار ۋە داۋاملىق دۇئا قىلىپ تۇرۇشقا تەرغىپ قىلىش توغرىسىدا

ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "بىر بىرىڭلارنىڭ غەيۋىتىنى قىلماڭلار②، سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئۆزىنىڭ ئۆلگەن قېرىندىشىنىڭ گوشىنى يېيىشنى

---

① جاھىلىيەت دەۋرىدىكى ئەرەبلەر، سەپەر ئېيى ھادىسە-بالا، پىتنە-پاسات كوپ يۈز بېرىدىغان ئاي دەپ گۇمان قىلىشاتتى.

② ئىسلام ئۆلىمالىرىنىڭ بىردەك قارىشىچە، غەيۋەت قەتئىي ھارام قىلىنىپ چەكلەنگەن نەرسە، ئۇ ئوچۇق-ئاشكارا بۇزۇقچىلىق قىلمايدىغان بىر مۇسۇلماننىڭ كەينىدە ئۇنىڭ يامان گېپىنى قىلىشتىن ئىبارەت، كوز يۇمۇشلاش ياكى يېزىش ياكى ئىشارەت بىلەن بولسىمۇ.

ياقتۇرامدۇ؟ ئۇنى ياقتۇرمايسىلەر، ئاللادىن قورقۇڭلار، ئاللا تەۋبىنى بەكمۇ قوبۇل قىلغۇچىدۇر ۋە ناھايىتى مېھرىۋاندۇر......" (سۈرە ھۇجرات، 12 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت)

ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "ئاللا ھەققانىي بولۇشقا ①، ئېھسان قىلىشقا ②، خىش ـ ئەقرىبالىرىغا سىلە ـ رەھىم قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، گۇناھلاردىن، ناچار قىلىقلاردىن ۋە زۇلۇمدىن مەنئى قىلىدۇ، ئاللا سىلەرگە نەسىھەت قىلىدۇ، ئاللانىڭ نەسىھىتىنى قوبۇل قىلغايسىزلار." (سۈرە نەھل، 90 ـ ئايەت. ـــ ت)

ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "ئاشكارا ياكى مەخپىي ھالدا قايسى بىر ياخشىلىقنى قىلساڭلار، ياكى بىرەر يامانلىقنى كەچۈرسەڭلار، ئاللانىڭ ئەخلاقىنى ئۆزلەشتۈرگەن بولىسىلەر، ئاللا ھەقىقەتەن ئەپۇ قىلغۇچىدۇر، ھەقىقەتەن قادىردۇر③." (سۈرە نىسا، 149 ـ ئايەت. ـــ ت) يەنە ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "يامانلىقنىڭ جازاسى شۇنىڭغا ئوخشاش بىر يامانلىقتۇر. كىمكى ئەپۇ قىلىدىكەن ۋە ئەپلىشىش يولىنى تۇتىدىكەن، ئۇنىڭ ئەجرىنى ئاللا ئۆزى بېرىدۇ، ئاللا زۇلۇم قىلغۇچىلارنى ياخشى كۆرمەيدۇ، ئۇچرىغان زۇلمى ئۈچۈن ئىنتىقام

---

① زۇلۇم قىلماسلىق ۋە ھەقدارنىڭ ھەققىنى جايىغا قارار تاپقۇزۇش.

② كىشىلەرگە ياخشىلىق قىلىش، دىنىي ۋە دۇنيالىق ئىشلارنى ۋايىغا يەتكۈزۈپ ئىشلەش.

③ ئاللا سىلەردىن ئۆچ ئېلىشقا تولۇق قۇدرەتلىك بولۇپ تۇرۇقلۇقمۇ سىلەرنى كەچۈرۈپ تۇرىدۇ، سىلەرمۇ شۇنداق قىلىشقا تېگىشلىك. بۇ بوزەك قىلىنغانلارنى ئەپۇ قىلىشقا تەرغىپ قىلغانلىقتۇر.

ئالغانلارنى جازالاشقا ھېچ يول يوق. پەقەت ناھەق رەۋىشتە كىشىلەرگە زۇلۇم قىلغانلارنى، زېمىندا بۇزغۇنچىلىق قىلغانلارنى جازالاشقا يول باركى، ئۇلار قاتتىق ئازاپقا دۇچار بولىدۇ. يەتكەن ئەزىيەتكە سەۋرى قىلىش، قادىر تۇرۇقلۇق، زۇلۇم قىلغۇچىدىن ئىنتىقام ئالماسلىق ئەڭ بۈيۈك ئىشلاردۇر①.“ (سۈرە شۇرا، 40 — 43 - ئايەتلەر. — ت)

ئاللاتائالا يەنە مۇنداق دېگەن: ”ئاللا بىرىڭلارنى بىرىڭلاردىن ئارتۇق قىلىپ بەرگەن نەرسە ئۈچۈن ھەسەت قىلىشماڭلار، مەيلى ئەرلەر بولسۇن، مەيلى ئاياللار بولسۇن، ئۇلار قىلغان ئەمەللىرىدىن ھەسسىدار بولىدۇ. ئاللانىڭ پەزلى-كەرىمىدىن سوراڭلار، ئاللا ھەقىقەتەن ھەر بىر نەرسىنى بىلىپ تۇرىدۇ.“ (سۈرە نىسا، 32-ئايەت. — ت)

---

① ھېكايە قىلىنىدۇكى، ھەسەن رەھمەھۇللاھۇ (ئاللا ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن)نىڭ يېنىدا بىر ئادەم يەنە بىر ئادەمنى تىللىغان، تىللانغان ئادەم ئاچچىقىنى ئىچىگە يۇتۇپ، تەرلەپ كېتىپ تەرىنى ئېرتىپ ئولتۇرغان، ئاندىن مەزكۇر ئايەتنى ئوقۇغان. ھەسەن: نادانلار بۇ ئايەتكە ئەمەل قىلمىغان بىلەن، بۇ ئادەم ئۇنى چۈشەنگەن ۋە ئۇنىڭ مەزمۇنىنى تونۇپ يەتكەن، دېگەن. بەزىدە ئىش بۇنىڭ ئەكسىچە بولىدۇ. دېمەك، ئەپۇ قىلماسلىق ياخشى سانىلىدۇ، يەنى زۇلۇمنىڭ ئەۋج ئېلىپ كېتىشىنى چەكلەشكە ۋە زۇلۇمنىڭ ئاملىنى قۇرۇتۇشقا زورۇرىيەت تۇغۇلغاندا شۇنداق بولىدۇ. ئى ئاللا، پەيغەمبىرىڭنىڭ بۇ گوھەر ياڭلىغ ھەدىسلىرىنى كوچۇرۇپ تارقاتقۇچى ۋە دۇئالارنى كوچۇرگۈچى ئەرزىمەس خار بەندەڭ مۇستەفا ئىبنى مۇھەممەد ئەمارەنى كەچۈرگىن، ئۇنى سېنىڭ ياخشى بەندىلىرىڭ ۋە مۇسۇلمانلار بىلەن بىرلىكتە سېنىڭ رەھمىتىڭ دائىرىسىگە كىرگۈزگىن، دۇئايىمنى قوبۇل قىلغىن.

ئى ئاللا، مەن ئاجىز بەندەڭ، مېنى ياخشىلىقتا، رازىلىقىڭغا ۋە ئېھسانىڭغا

ئاللاتا ئالا يەنە مۇنداق دېگەن: "رەببىڭلار، ماڭا دۇئا قىلىڭلار، ئىجابەت قىلىمەن، دېدى" (سۇرە مۇئمىن، 60 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.ـــت).

ئاللاتائالا مۇنداق دېــگەن: "رەببىڭــلارغا يالــۋۇرغان هالــدا ۋە يوشۇرۇن هالــدا دۇئا قىلىــڭلار، ئاللا هەقىقەتەن دۇئادا هەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكەنلەرنى ياخشى كورمەيدۇ." (سۇرە ئەئراف، 55 ـ ئايەت. ـــ ت) (توۋلاپ ۋاقىراپ دۇئا قىلىش، نامۇۋاپىق ياكى غەيرى مۇمكىن نەر-سىلەرنى سوراش ياكــى گۇنا ئىشلارنى قىلىشقا ياردەم سوراش هەد-دىدىن ئاشۇرۇۋەتكەنــلىك بولىــدۇ). ئالــلاتائالا مۇنــداق دېــگەن: "بەنــدىلىرىــم سەنــدىن مەن توغرىــلىق سورىسا، ئېيتــقىنكى، مەن ئۇلارغا يېــقىــن، ماڭــا دۇئا قىــلغانــلارنىڭ دۇئاســىنى ئىــجــابەت قىلىمەن......" (سۇرە بەقەرە، 186 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ـــ ت)

ئاللاتائالا مۇنداق دېگەن: "مۇزتەر (ئېــغىرچىلىقــتا قالغان. ـــ ت)

مۇۋەپپەق قىلىشىڭنى، ئاقىۋىتىمنى بەختلىك قىلىشىڭنى، قىلغان تائىتىمگە يار-يولەك بولۇشۇڭنى، سېنىڭ ئۇلۇغ جامالىــڭنى كورۇشتىن بەهرىمەن قىلىشىڭنى ئۇمىت قىلىمەن. سېنىڭ ئىلتىــپاتىڭ بىلەن بۇ خىزمىتىمنى رىياسىز، خالىس، سەن ئۇچۇنلا رەسۇلۇللانىڭ هەدىسلىرىــنى تارقىتىش ۋە دىنغا ياردەم بېرىش مەقسىدىدە قىلغان بولغايمەن. مېنىڭ ئىلــمىمنى ۋە مۇسۇلمانــلارنىڭ ئىلمىنى زىيادە قىلغايسەن، سېنى پاك دەپ ئېتىقات قىلىمەن. بىز پەقەت سەن بىلدۇرگەن نەرسىلەرنىلا بىلىمىز، سەن هەقىقەتەن هەممىنى بىلىپ تۇرغۇچى دانادۇرسەن.

بۇ كىتاپ 1340 ـ هىجرىيە رەجەپ ئېيىنىڭ 7 ـ كۇنى تاماملاندى، يۇقۇرى-دىكى دۇئاغا ئائىت ئۇلۇغ ئايەتــلەرنى ئالــلانىڭ پەزلى ـ كەرىــمىــنى تىلەپ، تەۋەرۇك يۇزىسىدىن بۇ يەردە كەلــتۇردۇم، شۇنىڭــدەك يۇقۇرقى ئايەتــلەرگە ئۇلاپ بېرىلــگەن دۇئا هەدىســلىرىــنىڭ 1 ـ دىن 17 ـ گىچە بولغان قىسمىــنى «رىيازۇسسالىهىن» («ياخشىلارنىڭ باغچىسى») دېگەن كىتاپتىن ئالدىم.

ئادەم دۇئا قىلغان چاغدا، ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىدىغان ۋە ئېغىر چىلىقنى كۆتىرىۋېتىدىغان كىم......" (سۈرە نەھل، 63 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى. ــ ت)

نۇئمان ئىبنى بەشىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: دۇئا قىلىشنىڭ ئۆزى ئىبادەتتۇر. (بۇنى ئەبۇ داۋۇد ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(1) ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىلىدىغان ئەڭ كۆپ دۇئاسى: رەببىمىز ئاللا، بىزگە دۇنيادا ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، ئاخىرەتتىمۇ ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، بىزنى دەۋزەخ ئازابىدىن ساقلىغىن، دېگەندىن ئىبارەت ئىدى. (بۇنى بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.)

(2) ئەمىر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى دىللەرنى ئۆزگەرتىپ تۇرغۇچى ئاللا، دىللىرىمىزنى ساڭا تائەت قىلىشقا ئۆزگەرتكىن. (بۇنى مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.)

(3) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئېغىر ئەھۋالدا قېلىشتىن، بەختسىزلىككە دۇچار بولۇپ قېلىشتىن، بالا ـ قازاغا يولۇقۇشتىن ۋە دۈشمەنلەرنى خوش قىلىدىغان ئىشقا دۇچار بولۇشتىن ئاللا بىلەن پانا تىلەڭلار. (بۇنى بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.)

(4) ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ماڭا: ئى ئاللا، مېنى ھىدايەت قىلغىن ۋە

توغرا ئادەم قىلغىن دىگىن، دىگەن. (يەنە بىر رىۋايەتتە) ئى ئاللا، سەندىن ھىدايەتنى ۋە توغرىلىقنى سورايمەن، دەپ ئېيتقىن دىگەن. (بۇنى مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.)

(5) ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قىلغان دۇئاسىدا مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، قىلغان ئەمەللىرىمنىڭ يامانلىغىدىن ۋە قىلمىغان ئەمەللىرىمنىڭ يامانلىغىدىن پانا تىلەيمەن. (بۇنى مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.)

(6) زەيد ئىبنى ئەرقەم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، سەن بىلەن ئاجىزلىقتىن، ھورۇنلۇقتىن، بېخىللىقتىن، بەك قېرىپ كېتىشتىن ۋە گور ئازابىدىن پانا تىلەيمەن. ئى ئاللا، نەپسىمنى تەقۋىدار قىلغىن، ئۇنى پاك قىلغىن، ئۇنى پەقەت سەنلا پاك قىلىسەن، سەن ئۇنى قوغدىغۇچىسەن ۋە سەن ئۇنىڭ ئىگىسى سەن. ئى ئاللا، سەن بىلەن پايدىسىز ئىلىمدىن، بوي سۇنماس دىلدىن، تويماس نەپستىن، ئىجابەت بولماس دۇئادىن پانا تىلەيمەن. (بۇنى مۇسلىم رىۋايەت قىلغان)

(7) ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنۇ سوزلەر بىلەن دۇئا قىلاتتى: ئى ئاللا، سەن بىلەن دەۋزەخنىڭ پىتنىسىدىن، دەۋزەخنىڭ ئازاۋىدىن، بايلىق ۋە كەمبەغەللىكنىڭ يامانلىقلىرىدىن پانا تىلەيمەن. (بۇنى ئەبۇ داۋۇد ۋە تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(8) زىياد ئىبنى ئەلاقە تاغىسى قۇتبە ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق

دەيتتى: ئى ئاللا، سەن بىلەن يامان ئەخلاقلاردىن، يامان ئەمەللەر-
دىن ۋە ھاۋايى ھەۋەسلەردىن پانا تىلەيمەن. (بۇنى تىرمىزى
رىۋايەت قىلغان.)

(9) ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، سەن بىلەن ئاق
كېسەلدىن، روھىي كېسەلدىن، ماخاۋدىن ۋە يامان ئاغرىقلاردىن
پانا تىلەيمەن. (بۇنى ئەبۇ داۋۇد رىۋايەت قىلغان.)

(10) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، سەن بىلەن
ئاچلىقتىن پانا تىلەيمەن، ئاچ قېلىش نېمە دېگەن يامان، سەن
بىلەن خىيانەتتىن پانا تىلەيمەن، خىيانەت قىلىش نېمە دېگەن
يامان. (بۇنى ئەبۇ داۋۇد رىۋايەت قىلغان.)

(11) ئىمران ئىبنى ھۇسەين رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت
قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىمراننىڭ ئاتىسى ھۇسەينگە
دۇئا قىلىدىغان مۇنداق ئىككى سۆزنى ئۆگىتىپ قويغان: ئى ئاللا،
ھەق يولدا چىڭ تۇرۇشۇمنى مېنىڭ كۆڭلۈمگە سالغىن، نەپسىمنىڭ
يامانلىقىدىن مېنى ساقلىغىن. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(12) ئەبۇلفەزل ئاببas ئىبنى ئابدۇلمۇتتەلىب رەزىيەللاھۇ
ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن، ئى رەسۇ-
لۇللا، ماڭا ئاللاتائالادىن تىلەيدىغان بىرەر نەرسىنى ئۆگىتىپ
قويساڭ، دېسەم، رەسۇلۇللا: ئاللادىن ئامانلىقنى تىلەڭلار، دېدى.
بىرقانچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن مەن يەنە بېرىپ: ئى رەسۇلۇللا،
ماڭا ئاللاتائالادىن تىلەيدىغان بىرەر نەرسىنى ئۆگىتىپ قويساڭ،

دىسەم، ئۇ ماڭا: ئى ئاببا‌س، ئى رەسۇلۇللانىڭ تاغىسى، دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ئاللادىن ئامانلىقنى تىلەڭلار، دىدى. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(13) شەھر ئىبنى ھەۋشەبدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، ئۇ ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن: ئى مومىنلەرنىڭ ئانىسى، سىنىڭ قىشىڭدىكى چاغدا رەسۇلۇللانىڭ كوپرەك قىلىدىغان دۇئاسى نىمە ئىدى؟ دەپ سورىغاندا، ئۇممۇ سەلەمە: رەسۇلۇللانىڭ كوپرەك قىلىدىغان دۇئاسى، ئى دىللەرنى ئوزگەرتىپ تۇرغۇچى ئاللا، قەلبىمنى سىنىڭ دىنىڭدا ئىزچىل قىلغىن، دىگەندىن ئىبارەت ئىدى دەپ جاۋاپ بەرگەن. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(14) ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: مۇنۇ دۇئا داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ قىلىدىغان دۇئالىرىنىڭ جۇملىسىدىن ئىدى: ئى ئاللا، مەن سەندىن سىنىڭ مۇھەببىتىڭنى، ساڭا مۇھەببەت باغلىغانلارنىڭ مۇھەببىتىنى سورايمەن ۋە سىنىڭ مۇھەببىتىڭگە ئىرىشتۇرىدىغان ئەمەلنى سورايمەن. ئى ئاللا، سىنىڭ مۇھەببىتىڭنى ماڭا مىنىڭ ئوزەمدىنمۇ، خىش-ئەقرىبالىرىمدىنمۇ ۋە مۇزدەك سۇدىنمۇ سۆيۈملۈك قىلغىن. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(15) ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: دۇئايىڭلارنى يازەلجەلالى ۋەلئىكرام (ئى ئەزەمەتلىك ۋە ھورمەتلىك ئاللا) دىگەن سوز بىلەن باشلاڭلار. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(16) ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق

دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھسسالام نۇرغۇن دۇئا قىلدى، ئۇنىڭدىن ھېچ نەرسىنى تۇتۇۋالالماي، ئى رەسۇلۇللا، نۇرغۇن دۇئا قىلدىڭ، ئۇنىڭدىن ھېچ نەرسىنى تۇتۇۋالالمىدۇق، دىدۇق. رەسۇلۇللا مۇنداق دىدى: دۇئانىڭ بارلىق مەزمۇنىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان بىر دۇئانى ساڭا ئېيتىپ بېرەي، مۇنداق دىسەڭ بولىدۇ: ئى ئاللا، سەندىن سېنىڭ پەيغەمبىرىڭ مۇھەممەد ئەلەيھسسالام سورىغان نەرسىلەرنىڭ ياخشىسىنى سورايمەن، سېنىڭ پەيغەمبىرىڭ مۇھەممەد ئەلەيھسسالام سەن بىلەن پانا تىلىگەن نەرسىلەرنىڭ يامىنىدىن پانا تىلەيمەن. مەدەت سەندىنلا سورىلىدۇ. ھەرقانداق چارە ـ تەدبىر ۋە كۈچ ـ قۇۋۋەت ئاللانىڭ خاھىشى بىلەنلا بارلىققا كېلىدۇ. (بۇنى تىرمىزى رىۋايەت قىلغان.)

(17) ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دىگەن: بۇ دۇئا پەيغەمبەر ئەلەيھسسالامنىڭ قىلىدىغان دۇئالىرىنىڭ جۈملىسىدىن ئىدى: ئى ئاللا، سەندىن سېنىڭ رەھمىتىڭگە ئېرىشتۇرىدىغان نەرسىلەرنى، مەغپىرىتىڭگە سەۋەپ بولىدىغان نەرسىلەرنى سورايمەن، ھەر بىر گۇناھدىن ساق بولۇشنى، ھەر بىر ياخشىلىقنى قولغا كەلتۈرۈشنى، جەننەتنىڭ قولغا كېلىشىنى، دەۋزەختىن نىجات تېپىشىنى سورايمەن. (بۇنى ھاكىم رىۋايەت قىلغان.)

ئى ئاللا، پەيتەكچىمىز مۇھەممەدگە ۋە ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىگە ئەزەلدىن تائەبەت كېچە ھەر دائىم رەھمەت قىلىپ تۇرغىن ۋە ئۇلارنى ئامان قىلىپ تۇرغىن①.

---

① بۇ دۇرۇد بەزى ئەۋلىيالار تەرىپىدىن تۈزۈلگەن.

(18) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيتتى: ئى ئاللا، مەن سەن بىلەن ئىتتىپاقسىزلىقتىن، مۇناپىقلىقتىن ۋە ئەخلاقسىزلىقتىن پانا تىلەيمەن.

(19) شىتىر ئىبنى شەكىل ئاتىسىدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئى ئاللا، سەن بىلەن قۇلىقىمنىڭ يامانلىقىدىن، كوزۇمنىڭ يامانلىقىدىن، تىلىمىنىڭ يامانلىقىدىن، قەلبىمنىڭ يامانلىقىدىن ۋە جان يېرىمىنىڭ يامانلىقىدىن پانا تىلەيمەن.

(20) ئىمران ئىبنى ھۇسەيىن رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، ھەق يولدا چىڭ تۇرۇشۇمنى مېنىڭ كوڭلۇمگە سالغىن، نەپسىمنىڭ يامانلىقىدىن مېنى ساقلىغىن.

(21) ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، سېنىڭ رازىلىقىڭ ئارقىلىق غەزىۋىڭدىن پانا تىلەيمەن، سېنىڭ قوغدىشىڭ بىلەن سېنىڭ ئازاۋىڭدىن پانا تىلەيمەن. سەن بىلەن سېنىڭ دەۋزىخىڭدىن پانا تىلەيمەن، سەن ئوزەڭگە سانا ئېيتقاندەك مۇكەممەل رەۋىشتە سانا ئېيتىشتىن ئاجىزمەن.

(22) ئابدۇللا ئىبنى ئومەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، سەن بىلەن بەرگەن نېمىتىڭنىڭ ئۈزۈلۈپ قېلىشىدىن، ئامانلىقىمنىڭ ئوزگىرىپ قېلىشىدىن، تويۇقسىز جازالىشىڭدىن ۋە جىمى غەزەپلىرىڭدىن پانا تىلەيمەن.

(23) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، ماڭا بىلدۇرگەن نەرسەڭدىن مىنى پايدىلاندۇرغىن، ماڭا پايدىلىق نەرسىلەرنى بىلدۇرگىن ۋە ئىلمىمنى زىيادە قىلغىن، قايسى ھالدا بولماي، ئاللاغا شۇكرى قىلىمەن ۋە ئەھلى دەۋزەخنىڭ ھالىدىن ئاللا بىلەن پانا تىلەيمەن.

(24) ئەبۇ مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، مىنى، مەغپىرەت قىلغىن، ماڭا رەھمى قىلغىن، مىنى ھىدايەت قىلغىن، مىنى سالامەت قىلغىن ۋە ماڭا رىزق بەرگىن.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، گۇنالىرىمنى مەغپىرەت قىلغىن، ھويلامنى كەڭ قىلغىن ۋە رىزقىمنى بەرىكەتلىك قىلغىن.

(26) ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، ھالال نەرسەڭ ئارقىلىق مىنى ھارامدىن بىھاجەت قىلغىن، پەزلى-مەرھەمىتىڭ بىلەن مىنى ئۆزەڭدىن غەيرىدىن بىھاجەت قىلغىن.

(27) ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، سىنىڭ توغرا يولغا يىتەكلىشىڭنى، تەقۋىدار قىلىشىڭنى، ھارامدىن پاك قىلىشىڭنى ۋە باي قىلىشىڭنى تىلەيمەن.

(28) ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، بىزگە بەرگىنىڭنى زىيادە قىلغىن، كېمىتىۋەتمىگىن، بىزنى ئەزىز قىلغىن، خار قىلمىغىن، بىزگە ئاتا قىلغىن، بىزنى مەھرۇم قىلمىغىن، بىزنى ئۈستۈن قىلغىن، تۆۋەن قىلمىغىن، بىزنى مەمنۇن قىلغىن ۋە بىزدىن رازى بولغىن.

(29) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، سەن بىزدىن پەقەت ئۆزەڭنىڭ ياردىمى بىلەنلا قىلالايدىغان نەرسىلەرنى تىلىدۇق، ئى ئاللا، بىزگە ئۇلارنىڭ ئىچىدىن سېنى بىزدىن رازى قىلىدىغان نەرسىلەرنى بەرگىن.

ئى ئاللا، بىزگە بىزنى سېنىڭ ئالدىڭدا گۇناكار بولۇشتىن توسىدىغان قورقۇنچ ئاتا قىلغىن، بىزنى جەننىتىڭگە ئېرىشتۈرىدىغان تائەت-ئىبادىتىڭگە مۇيەسسەر قىلغىن، بىزگە دۇنيانىڭ بالايى-ئاپەتلىرىنى مەنىستىمەيدىغان ئىشەنچ ئاتا قىلغىن، مادامىكى جېنىمىزنى ئېسەن قىلىدىكەنسەن، بىزنى قۇلاقلىرىمىزدىن، كوزلىرىمىزدىن ۋە كۈچ-قۇۋۋىتىمىزدىن بەھرىمەن قىلغىن، ھاياتىمىز بويىچە بىزنى شۇ ئىشەنچتىن ئايرىمىغىن، بىزگە زۇلۇم قىلغانلاردىن ئۆچىمىزنى ئالىدىغان قىلغىن، دۈشمەنلىرىمىزگە قارشى بىزگە ياردەم بەرگىن، بېشىمىزغا كېلىدىغان پېشكەللىكنى دىنىي جەھەتتە كەلتۈرمىگىن، دۇنيانى ئەڭ چوڭ غېمىمىز ۋە بىلىمىمىزنىڭ چېكى قىلمىغىن، سەندىن قورقمايدىغان، بىزگە رەھىم قىلمايدىغان ئادەمنى گۇنالىرىمىز تۈپەيلىدىن بىزگە مۇسەللەت قىلمىغىن.

(30) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، ئىشىمنىڭ قوغدىغۇچىسى بولغان دىنىمنى ياخشى قىلغىن، مىنىڭ ياشايدىغان بۇ دۇنيايىمنى ياخشى قىلغىن، قايتا تىرىلىدىغان ئۇ دۇنيايىمنى ياخشى قىلغىن، ياخشىلىقتا قالغاندا ھاياتىمنى زىيادە قىلغىن، يامانلىقتا قالغاندا ئۆلۈمىمنى راھەت قىلغىن.

(31) ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، مىنى مەغپىرەت قىلغىن، ماڭا رەھىم قىلغىن ۋە مىنى ئاخىرەتتە پەرىشتىلەر، پەيغەمبەرلەر، ئەۋلىيالار، شەھىتلەر ۋە ياخشى بەندىلەر بىلەن بىر يەردە قىلغىن.

(32) بۇرەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، مىنى شۈكرى قىلغۇچى قىلغىن، مىنى سەۋرى قىلغۇچى قىلغىن، مىنى ئۆزەمگە كىچىك، كىشىلەرگە چوڭ كورسەتكىن.

(33) ئەبۇ بۇرەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، مەن ھەقىقەتەن سەن بىلەن سورايمەنكى، سەندىن باشقا ھىچ ئىلاھ يوق، ئاللا بىردۇر، ئاللاغا ھەممە مۇھتاجدۇر، ئۇنىڭ ئەۋلادى بولغان ئەمەس، ئاتا-ئانىسى بولغان ئەمەس ۋە ھىچ كىشى ئۇنىڭغا تەڭداش ئەمەس.

(34) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دىگەن: ئى ئاللا، دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە سەندىن ئامانلىق تىلەيمەن.

ئائشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، سەن ئەپۇ قىلغۇچىدۇر-سەن، كەرەملىكدۇرسەن، ئەپۇنى دوست تۇتىسەن، مېنى كەچۈرگىن.

(35) ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: ئى ئاللا، مېنىڭ بەدىنىمنى سالامەت قىلغىن، كوزۇمنى ساق قىلغىن، كوزۇمنى مەن ئولگىچە ساق قىلغىن، مۇلايىم-كەرەملىك بىر ئاللادىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق، بۇيۈك ئەرشنىڭ پەرۋەردىگارى ئاللانى نۇقسانلاردىن پاك ھېساپلايمەن. جىمى مەدھىيە پۈتۈن ئالەملەرنىڭ تەربىيىچىسى ئاللاغا خاستۇر①.

ئەمدى بۇ يەردە قەلىمىمنى تەۋرىتىشتىن توختايمەن. سەۋەنلىك-لىرىمگە ئاللادىن مەغپىرەت تىلەيمەن، باشتىن-ئاخىر ئاللاغا شۈكرى قىلىمەن، يېتەكچىمىز پەيغەمبەر مۇھەممەدگە، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋاباتـ-لىرىغا ۋە ساھابىلىرىگە ئاللانىڭ رەھمەتلىرى ۋە ئامانلىقلىرى بولسۇن.

---

① 18-دىن 35-گىچە بولغان دۇئا ھەدىسلەرنى پەيغەمبەر ئەلەيھىس-سالامدىن رىۋايەت قىلىنغان تۈرلۈك كىتاپلاردىكى دۇئالاردىن تاللاپ ئالدىم.

بۇ كىتاپتا ئۇچرايدىغان ئايرىم چۈشىنىكسىز سۆزلەرگە ئىزاھ

ئالىمى غەيىپ	روھانى ئالەم، سەزگۈ ئەزالىرى ئارقىلىق بىلگىلى بولمايدىغان ئالەم
ئاسى	گۇناكار بولغۇچى، ئازغۇچى
باتىل	ناتوغرا، بىكار، بىھۇدە
بالىغ	بالاغەتكە يەتكەن، ياش قورامىغا يەتكەن
پارىغ بولماق	بوشىماق، بىكار بولماق
پەجۋەخ	تەقۋىدار
پەتھى قىلىش	ئىشغال قىلىش، ئىگىلەش، ئېلىش
پەزلى	ئىلتىپات، مەرھەمەت، پەزىلەت
پىتنە	توغرا يولدىن ئازماق، گۇنا، سىناق
تەبلىغ قىلماق	يەتكۈزمەك، ئۇقتۇرماق
تەزىر	ئۇرۇش، تىللاش، شەرىئەت تەرىپىدىن بېرىلىدىغان تەن جازاسى
تەسبىھ ئېيتماق	ئاللانى پاك دەپ بىلىش، سۇبھانالللا دەپ ئېيتىش
تەلبىيە	جاۋاپ قايتۇرۇش، ئاۋاز قوشۇش، ھەج ۋاقتىدا ئوقۇلىدىغان مەلۇم دۇئا
تەۋپىق	ئىنساپقا كەلمەك، لايىقلاشتۇرۇش، مۇۋاپىقلاشتۇرۇش، يارىشىش، توغرا يولغا كىرىش
تەۋھىد	بىر دەپ بىلمەك، ئاللا بىر دەپ ئېتىقات قىلماق

جايىز	رۇخسەت قىلىنغان، دۇرۇس
جىھاد	جەڭ، ئۇرۇش، دىن ئۈچۈن ئۇرۇشۇش
چارگاھ	كىرىش چەكلەنگەن جاي
خۇتبە	جۈمە نامىزىدا ئىمام مۇنبەردە تۇرۇپ قىلىدىغان سوز (ئوقۇيدىغان دۇئا)
خىش ـ ئەقرىبا	ئۇرۇق ـ تۇققان ۋە يېقىنلىرى
ھىپزى قىلىش	يادلىۋېلىش، ياد ئېلىش
ھەمدۇ ـ سانا	مەدھىيە، ماختاش
ھىجرەت قىلىماق	كوچمەك، يوتكەلمەك
ھىدايەت	ھەق يول، توغرا يول ئىزدەش، توغرا يولغا كىرىش
رىدا	ئەپلەرنىڭ يەڭسىز تونى، پىلاش
رىيا	بىرەر ئىشنى باشقىلار كورسۇن دەپ قىلىش
راۋى	رىۋايەت قىلغۇچى
زىكرى قىلماق	يادلىماق، تىلغا ئالماق، ئەسلىمەك
سائىل	سورىغۇچى، نەرسە تىلىگۈچى
سەھىھ	توغرا، راست
سەلىب	كىرىست بەلگىسى
سىلە ـ رەھىم	مېھرى ـ شەپقەت قىلماق
سۇخەنچى	گەپ توشۇغۇچى
شاپائەت قىلماق	ئاراتۇرماق، تىلىۋالماق، ئارىغا چۈشمەك
شەررى	يامانلىق، بۇزۇقلۇق
شەقى	بۇزۇق، يامان. ئەسكى، بەتبەخت، بىتەلەي
قەبزى روھ قىلماق	جېنىنى ئالماق، جاننى تەندىن جۇدا قىلماق
قۇببە	گۈمبەز
فىقھى	شەرىئەت ئىلمى
گۇنايى كەبىرە	چوڭ گۇنا، ئېغىر گۇنا
گۇنايى سەغىرە	كىچىك گۇنا، يېنىك گۇنا

گۇمراھ	يولدىن ئازغان، ئاداشقان
مالامەت	ئەيىپلەش، كايىش
مەبۇد	ئىبادەت قىلىنغۇچى، خۇدا
مەغپىرەت قىلماق	كەچۈرمەك، ئەپۇ قىلماق، گۇنايىدىن ئۆتمەك
مۇفەسسىر	قۇرئاننى شەرھىلىگۇچى
مۇستەھىق	ھەقلىق، لايىق
مۇشرىك	ئالللاغا شىرىك كەلتۈرگۈچى، كوپ خۇداغا ئىتىقات قىلغۇچى
مۇشەررەپ بولماق	شەرەپ بىلەن ئىرىشمەك
مۇلاقات بولماق	ئۇچراشماق، كورۈشمەك
مۇبەددەل قىلماق	ئۆزگەرتمەك
نازىل بولماق	چۈشمەك
نەپلى (نەفلى) ناماز	پەرز نامازنىڭ سىرتىدىكى ناماز
نەپلى روزا	پەرز روزىنىڭ سىرتىدىكى روزا
ئەرابى	قىرلىق ئەرەپ، تاغلىق چارۋىچى ئەرەپ
ئەرەسات	مەھشەرگاھ، قىيامەت كۈنى ئىنسانلار جەم بولىدىغان مەيدان
ئەزىيەت	زىيان ـ زەخمەت
ئەھكام	ھوكۇم، قارار، بەلگىلىمە
ئەمەل	ئىش، ھەركەت، دىننىڭ كورسەتمىسى بويىچە قىلىنغان ئىش
ئىستىغفار ئېيتماق	گۇنايىنىڭ كەچۈرۈلۈشىنى تىلىمەك
كاپارەت	مەلۇم گۇنانى يۇيۇش ئۇچۇن بېرىلىدىغان سەدىقە، تۇتۇلىدىغان روزا قاتارلىقلار
كاھىنلىق	پالچىلىق
كۇپرىلىق قىلماق	نېمەتنى ئىنكار قىلماق، نانكورلۇق قىلماق
كەلىمە	سوز
فەسلى قىلماق	ھېيىننى يۇماق

本书根据埃及幸福出版社1929年(伊斯兰教历1348年)第3版阿拉伯文版翻译出版。

بۇ كىتاب مىسىر بەخت نەشرىياتى تەرىپىدىن 1929-يىلى (ھىجرىيىنىڭ 1348-يىلى) نەشر قىلىنغان ئەرەبچە 3-نەشرىگە ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

سەھىھۇلبۇخارى جەۋھەرلىرى ۋە قەستەلانى شەرھى

تۈزگۈچى: مۇستەفا مۇھەممەد ئەمارە [مىسىرلىق]
تەرجىمە قىلغۇچى: مۇھەممەت سالىھ

تەرجىمىنىڭ مەسئۇل مۇھەررىرى: خوجائابدۇللا ئوسمان
مەسئۇل كوررېكتور: رىشىت ۋاھىدى
مىللەتلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىندى
شىنخۇا كىتابخانىسى تەرىپىدىن تارقىتىلىدۇ
مىللەتلەر باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
1981-يىل 10-ئايدا 1-قېتىم نەشر قىلىندى
1981-يىل 10-ئايدا بېيجىڭدا 1-قېتىم بېسىلدى
قاتتىق مۇقاۋىلىغىنىڭ باھاسى: 2.50 يۈەن
ئاددى مۇقاۋىلىغىنىڭ باھاسى: 1.60 يۈەن

布哈里圣训实录精华

（维吾尔文）

〔埃及〕穆斯塔法·穆·文玛热编
买买提·赛来译
呼甲阿不都拉校订
热西提瓦依提校对
民族出版社出版 新华书店发行
民族印刷厂印刷

开本：850×1168毫米1/32 印张：14 5/8
1981年10月第1版
1981年10月北京第1次印刷
精装本印数：00001—60,000册 定价：2.50元
平装本印数：00001—90,000册 定价：1.60元
书号：M2049(4)22